ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
1er OCTOBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8307 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4108

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՈՒ ԾՐԱԳԻՐ ՓՈԽԵՑ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան չէին մասնակցած Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը՝ Գարեգին արք., Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանն ու Կիլիկիոյ աթոռին տեղապահ Խադ Արք. Աճապահեանը :

Առաջինը չկրցաւ Էջմիածին երթալ հակառակ իր փափաքին, Պոլսոյ Սեպտեմբեր վեցի ծանօթ դէպքին պատճառաւ :

Տէրտէրեան Արք., որ Գէորգ Զ.ի կողմէ տեղապահ էր նշանակուած Լուսաւորչի աթոռին, ոչ միայն մերժած էր ընդունիլ այդ բարձր պատիւը, այլ նաեւ չէր ուզած երթալ Էջմիածին՝ մասնակցելու ընտրութեան: Աւելին: «Յատուկ նամակով հրաժարւում է որպէս կաթողիկոսական թեկնածու քուէարկուելուց»:

Գալով Խադ Արք.ին՝ իրեն յատուկ խորհրդաւոր նկատումներով մերժած էր Էջմիածին երթալ, այդ պատճառով ալ Համայնավար - Հնչակ-ռամկավար խառնիճաղանճին կողմէ յարձակման էր են - թարկուած՝ իբրեւ ... «հակաէջմիածնական» եւ «հակահայաստանեան»:

Ուրեմն Սփիւռքի նուիրապետական երեք կեդրոններու աթոռակալները չէին մասնակցած 1955 Սեպտեմբեր 30ի կաթողիկոսական ընտրութեան: Կարգ մը Հրաւիրեալ եպիսկոպոսներ ալ չէին գացած Էջմիածին, ինչ ինչ պատճառներով:

Իր գահակալութենէն անմիջապէս վերջ, Վազգէն Ա. ծրագրեց «Եպիսկոպոսական ժողով» մը գումարել Էջմիածնի մէջ 1956ի գարնան եւ առ այդ 1955 Նոյեմբերին հրաւէր ուղղեց Պոլսոյ պատրիարքին (անշուշտ նաեւ ուրիշ եկեղեցականներու) :

Նպատակն էր շփման մէջ մտնել բացականերուն հետ եւ եկեղեցական նոր Սահմանադրութիւն մը մշակել :

Սակայն շարաթը ուրբաթէն առաջ եկաւ :

Երբ Խադ Արք.ի փոխարէն Կիլիկիոյ աթոռին տեղապահ ընտրուեցաւ Խորէն եպս. Բարոյեան եւ Կաթողիկոսի ընտրութեան վերջնական ու անյետաձգելի թուական նշանակուեցաւ 1956 Փետր. 14ը, Վազգէն Ա. յանկարծ փոխեց միտքը: Փոխանակ «Եպիսկոպոսական ժողով» գումարելու Էջմիածնի մէջ, որոշեց երթալ Լիբանան :

1956 Յունուար 30ին ճամբայ ելաւ Էջմիածնէն «երթալու եւ տեսնելու իր ժողովուրդը» : Յունուար 31ին հեռագրեց տեղապահ Խորէն Եպսկ.ի թէ «որոշած ենք անձամբ մասնակցիլ Մեծի Տան Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան եւ օծման»: Փետրուար 3ին Մոսկուայէն հեռագրով վիզա խնդրեց Լիբանանի վարչապետէն իրեն եւ իր շքախումբին համար :

Ծամբորդութեան մետասաներորդ ժամուն պատրաստուած ըլլալը յայտնի է անկէ, որ Էջմիածինէն մեկնած ատեն Վեհափառը վիզա չունէր դեռ :

Տասը օր Մոսկուա մնալէ վերջ, Վազգէն Ա. եւ շքախումբը Փետր. 10ի երեկոյեան հասան Փարիզ եւ Փետր. 12ին Պէյրութի մէջ արժանացան արքայական ընդունելութեան :

Մեծ յոյսեր դրուած էին Ամենայն Հայոց Հայրապետին վրայ՝ իր հեղինակութեամբ կարգի հրաւիրելու համար փոքրամասնութեան ազմկարար պարագլուխները :

Կիլիկեան Թեմերու պատգամաւորական ժողովը ընդ առաջ երթալով իր փափաքին, շաբաթ մը յետաձգած էր ընտրութեան Թուականը :

Զախողեցաւ իր առաքելութիւնը, որուն նպատակն էր, ինչպէս ցոյց տուին յետագայ դէպքերը, արգիլել մեծամասնութեան թեկնածուին ընտրութիւնը :

Զարեհ Ա.ի յաղթական ընտրութենէն քանի մը ժամ առաջ, Փետրուար 20ին Վազգէն Ա. գլխահակ մեկնեցաւ դէպի Եգիպտոս, առանց մասնակցելու «ընտրութեան եւ օծման», հակառակ իր խոստումին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԵՏՔ

ԿԻՆԷՆ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՓՐԻԿԷԷՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԵՐԻԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Հանրաքուէին վերջնական արդիւնքները ցոյց կուտան թէ արձանագրուած ընտրողներուն 84 առ հարիւրը քուէարկած է: 79 առ հարիւր այո քուէարկուած է եւ 21 առ հարիւր ոչ :

Երէկ գրած էինք արդէն այս քուէարկութեան արդիւնքին գլխաւոր հետեւանքները եւ մանաւանդ նշանակութիւնը: Տեղական մամուլը եւ արտասահմանի թերթերը կը շեշտեն գլխաւորաբար համայնավարներու կորմնցուցած ձայները : Յատկանշական օրինակը՝ Լանս քաղաքը որ 1956ի ընտրութեանց 23590 ձայն ապահոված էր համայնավարներուն, այսօր 5087 «ոչ» ունի միայն, ինչ որ կը նշանակէ թէ համայնավարներ «այո» քուէարկած են :

Ալժերիոյ մէջ 96.6 առ հարիւրը «այո» քուէարկած է: Ինչպէս գրած էինք միայն Կինէն «ոչ» պատասխանեց եւ իր այդ պատասխանով այլեւս մաս չի կազմեր Ֆրանսական Ափրիկէի : Այս կէտը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Կինէ որ այլեւս չի կրնար օգտուիլ Ֆրանսայէն ինչպէս կ'օգտուէր մինչեւ հիմա բարոյապէս թէ նիւթապէս :

Կինէի մէջ աշխատող Ֆրանսացի պաշտօնեաները առ այժմ կը մնան իրենց պաշտօնին գլուխը , բայց մօտ ապագային պիտի վերադառնան Ֆրանսա :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Կինէէն զատ միւս գաղթավայրերու «այո» պատասխանը ցոյց տուաւ թէ անոնք կ'ուզեն միացած մնալ Ֆրանսայի: Այս ձեւով, համաձայն Նոր Սահմանադրութեան, ծնունդ առաւ Ֆրանսական Համարակապետութիւնը :

× Ֆերհաթ Ապաս«Ալժերիոյ կառավարութեան վարչապետը» անդրադառնալով կիրակի օրուան հանրաքուէին յայտարարեց.— Կը նախընտրեմ բանակցիլ Տը Կոլի հետ քան Կի Մոլէի: Ֆաշիստներուն ինչ ըլլալը գիտենք. բայց Կի Մոլէի պէս ընկերավարականէ մը բան չեմ հասկընար :

× Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի կը գումարուին Նախարարաց Խորհուրդներ. որոնցմէ ետք Զօր. Տը Կոլ կը մեկնի Ալժերիա ուր պիտի արտասանէ կարեւոր ճառ մը :

× Արտասահմանի մէջ ալ Ֆրանսացիները մեծամասնութեամբ «այո» քուէարկած են :

Թուրքիա.— այո՝ 1064 — ոչ 29:
Ամերիկա.— այո՝ 6000 — ոչ՝ 310 :
Ժընեւ.— այո 7838 — ոչ 420:
Լիբանան.— այո 1115 — ոչ 32:
Սպանիա.— այո 7024 — ոչ 237 :
Ֆինլանտա .— այո 87 — ոչ 7 :
Մոսկուա.— այո 76 — ոչ 34 :

× Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կը շեշտուի թէ «4.600.000 Ֆրանսացիները որ ոչ քուէարկեցին մեծ ուժ մը կը ներկայացնեն ու խոստումն են հանրապետականներու անհրաժեշտ համախմբման »:

× Երկուշաբթի օր սակարանն ալ ցոյց տուաւ քուէարկութենէն իր ստացած ազդեցութիւնը: Ֆրանսական արժեթուղթեր զգալապէս բարձրացան մինչ ոսկին հազար Ֆրանք կը կորսնցնէր :

Օրը Օրին

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ... ՄՈՍԿՈՒԱ

[illegible]օրինակ բաներ չեն պակսիր, երբ կծու կին մէկ ծայրը կը գտնուի Մոսկուան:

Երբ չորս ամիս առաջ Տը Կոլ իշխանութեան գլուխ եկաւ Ֆրանսայի մէջ, առաջին առիթով սկսաւ խօսիլ հանրաքուէի մասին: Այդ օրերուն Փարիզի օտար մամուլի ներկայացուցիչները ճաշ մը տուին ի պատիւ վինոկրասովի: Տը Կոլի մասին լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով, Փարիզի խորհրդային դեսպանը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն չի խառնուիր ...:

Անցան քանի մը ամիսներ եւ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ հանրաքուէի թուականը՝ Սեպտեմբեր 28:

Համաձայն հանրապետական սկզբունքներու, Ֆրանսայի բոլոր կուսակցութիւնները ազատօրէն եւ հաւասարապէս յայտնեցին իրենց կարծիքը :

Մէկ մասը բացատրեց թէ ինչո՛ւ «այո» պէտք է քուէարկել:

Ուրիշներ, գլխաւորութեամբ համայնավար կուսակցութեան սկսան հրապարակը ազմկել իրենց «ոչ»երով: Նոր սահմանադրութեան ընդդիմադիրները այնքան ազատ էին իրենց քարոզչական պայքարին մէջ, որ օգնութեան կանչեցին նոյնիսկ ... Խրուշչեւը :

Հետաքրքրական չէ՞ այն պարագան, որ հեռաւոր Կրեմլինէն Խրուշչեւ կը թելադրէր Ֆրանսացիներուն «ոչ» պատասխանել Ֆրանսայի ... միշտ՝ չմիջամտելո՜վ ուրիշներու ներքին գործերուն :

Ընտրութիւնները կատարուեցան խաղաղաւէտ մթնոլորտի մէջ: Ժողովուրդին ճնշող մեծամասնութեան «այո»ն շշմեցուց կարմիրները: Բայց, Մոսկուայի ձայնասփիւռը անգամ մը եւս անապարեց իր կարծիքը յայտնել.— *իշխանութիւնները ամէն ինչ ըրին՝ որպէսզի ընդդիմադիրները չկարենան լուսաբանել հանրային կարծիքը :*

Եթէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը նման բացատրութիւն մը տար խորհրդային բռնատիրութեան տակ ապրող ժողովուրդներուն՝ բնական պիտի գտնէինք, քանի որ դէպքերու նման պարզաբանում մը հարազատ է իրենց նկարագրին:Բայց, յայտարարութիւնը կատարած է անգլերէն լեզուով. այսինքն՝ օտարներու համար : .

Ընդդիմադիրները ժամանակ եւ առիթ չեն ունեցած իրենց կարծիքը յայտնելու ...

Ի՞նչ կը գրէր *Իւմանիթէ*, ամիսներէ ի վեր :

Խրուշչեւն ալ մասնակցեցաւ այդ աշխատանքին :

Տիւքլօ եւ Փիէր Քոթ հեռատեսիլէն յորդորներ կարդացին:

« Ընկեր » Թորէզն ալ՝ ձայնասփիւռէն:

Մոռնանք արմատական եւ ձախ ընկերվարական ընդդիմադիրներու պայքարը :

Եթէ այս ամբողջ *ղալմաղալը* իր միտքը չկրցաւ բացատրել ժողովուրդին ... մեղքը որո՞ւնն է :

Իսկ ազատութեա՜ն եւ հանրապետութեա՜ն մասին խօսող Մոսկուան եւ իր մանկլաւիկները ինչպէ՞ս կ'ըմբռնեն «ազատ քուէարկութիւն»ը: Մէկ ընտրացանկով եւ առա՞նց ընդդիմադրութեան, ինչպէս՝ Խ. Միութեան մէջ:

Հարցումը Խրուշչեւին պէտք է տալ...:

Այս բոլորէն ետք Մոսկուայի ձայնասփիւռը գոհունակութիւն կը յայտնէ, որ թէեւ «այո»ները յաղթած են, բայց *«Փարիզի փողոցներուն եւ մայթերուն վրայ հետեւեալ արձանագրութիւնները կային. « խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ»: «ոչ» Տը Կոլին » եւն.:*

Ճիշդ է, որ Խրուշչեւն ու իր արտաքին թէ ներքին ընկերները՝ «Փարիզի փողոցներուն եւ մայթերուն» մակարդակէն վեր չեն կրցած ելլել տակաւին՝ ըմբռնելու համար ազատութեան եւ հանրապետութեան իմաստը ...:

ԱՐՄԷՆԱԿ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏՆԷՇՆԵՐԸ

Հակառակ անոր որ Վարչապետ Քերամէ յայտարարեց թէ բոլոր վաճառատուները կրնան վերաբանալ իրենց դուռները, ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի Պէյրութի մէջ: Իսլամները սկսան քանդել իրենց պատնէշները : Պասթա, որ աւելի քան չորս ամիս Պէյրութի ապստամբութեան մարտկոցը դարձած էր, ստացաւ բնականոն վիճակ մը: Խանութները բացուած են : Փողոցներու մէջ եռուզեռը ըսկսած :

Այսուհանդերձ, նախկին վարչակարգին կողմնակիցները ներկայիս կը դիմեն այն միջոցներուն՝ որոնք ի գործ կը դրուէին ըմբոստներուն կողմէ: Փաղանգաւորները ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին եւ կը կրակեն այն բոլոր վաճառատուներուն վրայ՝ որոնք կը բանան իրենց դուռները :

Աղջի վէճեր եւ առաւօտուն բախումներ եղան բանակին եւ քրիստոնեաներու միջեւ, Պէյրութի զանազան թաղերուն մէջ: Ապահովութեան ուժերը, որոնք զինեալ մարդոց վրայ կրակելու հրահանգ ստացած են, սպաննեցին Ժողովրդական Ընկերվարական կուսակցութեան երկու անդամները :

Գործադուլին վերջ տալու Քերամէի կոչը նկատի չառնուեցաւ Փաղանգաւոր -

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, հանդիպում մը տեղի ունեցաւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին խորհրդարանին մէջ, Փրօֆ. Լեւոն Յովհաննիսեանի հետ, որ կը վերադառնար Մոնփելիէէն: Ներկայ էին փարիզահայ բժիշկներ, մտաւորականներ եւ մամուլի աշխատաւորներ :

Փրոֆէսէօրը մասնակցած էր Բժշկութեան պատմութեան միջազգային ԺԶ. համագումարին, Մոնփէլիէի մէջ, (նախորդը, որու եւս մասնակցած էր, տեղի ունեցած էր երկու տարի առաջ, Մատրիտի մէջ, իսկ յաջորդը տեղի պիտի ունենայ երկու տարի ետքը, Աթէնքի մէջ): Փրոֆէսէօրը, համակրելի եւ շատ մարդամօտ, խանդավառ եւ հայրենասէր գիտնական մըն է: Երկար տեղեկութիւններ տուաւ իր գործերու մասին, համագումարին աշխատանքներուն մասին, եւ բժիշկներուն նուիրեց իր մէկ հեղինակութիւնը :

Ներկաները պատուասիրուեցան լիքէօրով :

Փրեֆէսէօրին կեանքին ու գործունէութեան, ինչպէս եւ կատարած գրոյցին մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարեց , թէ հաւանական է որ չորեքշաբթի օր Խ. Միութիւնը նոր «Սպուտնիկ» մը արձակէ համայնավար Չինաստանի հողամասէն :

“ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ”Ի ՆՈՒԻՐԵԱԼՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Ա.

Հայ ժողովուրդին բովանդակ կեանքը եղած է սրբազան տուայտանքը լոյսին հասնելու եւ զայն պահելու հայկական բարձրաւանդակին վրայ ...

Ամէն անգամ երբ զայն կորսնցուցեր է, կորսնցուցեր է իր անձը եւ տուայտեր է, պեղեր է իր հոգին, գալարուեր է՝ կրկին անոր հասնելու համար :

Անցեր է Իրան, իջեր է Միջագետք, մինչեւ հեռաւոր Աթէնք եւ Աղեքսանդրիա, գողցեր է «լոյս»ը եւ զայն առած բարձրացեր է երկինքի մօտիկ՝ հայկական բարձրաւանդակին վրայ, դրեր է լոյսը, բիւրեղացուցեր ու նետեր է զայն իր արեան բովին մէջ եւ, անոր տուած իր հոգեկան ազգային դրոշմը, ջամբեր է դէպի հիւսիս, դէպի հարաւ եւ արեւմուտք :

Ամէն անգամ որ հասեր է լոյսին, գըտեր է իր խաղաղութիւնը եւ հասեր է տիեզերական հաւասարակշռութեան, — ներքին եւ արտաքին աշխարհներու ներդաշնակումին :

Այս հոգեկան խաղաղութիւնը արտայայտեր է իր մշակոյթի կոթողներուն մէջ :

Այս ներքին լոյսին հասնելով է, որ Ս. Մեսրոպ ստեղծեր է Հայոց այբուբենը :

Այդ լոյսին հասնելով է, որ կերտուեր է Զուարթնոցի հրաշքը:

Եւ Նարեկացին կրցեր է խօսիլ Աստուծոյ հետ «ի խորոց սրտի»:

Ահա այդ լոյսն է, — իր արտաքին եւ ներքին չքեղանքին մէջ, — որ ամենակատարեալ կերպով կ'արտայայտէ հայկական սրբազան ճարտարապետութիւնը, այսինքն՝ հայկական եկեղեցիի կառոյցը:

Ինչպիսի թափանցումով եւ խտացումով հայ հոգին զգացեր է արտաքին, նիւթեղէն լոյսին գեղեցկութիւնը, Հայոց եկեղեցին իր խորշերով, աբսիդներով, մակերեսներու հակադրութեամբն ու համադրութեամբը կ'արտացոլայ արտաքին լոյսին հրաշքը: « Տաշուած բիւրեղ»ի մը նման, ինչպէս պիտի բացագանչէր փրոֆ. Ստրշիկովսկի:

Իսկ ներսը՝ կիսամութին մէջ, բոլոր գիծերը, բոլոր մակերեսներն ու սրակամարները զիրար լրացնելով, իրարու վրայ կոթնելով կը խոյանան վեր, բարձրացնելու համար գմբեթը, որուն մէջ ամփոփուած է ներքին լոյսը.— հայկական ըղմայլելի հոգին:

Հայը հասեր է ներքին եւ արտաքին աշխարհներու ներդաշնակութեան :

Ահա այսօր Հայը կրկին կորսնցուցեր է լոյսը եւ կը ճգնի, կը տուայտի, կայաններ ու փարոսներ կը կանգնէ գտնելու, խտացնելու եւ տարածելու համար կորսուած լոյսը:

« Համազգային»ի մասին կարելի չէ խօսիլ, առանց խօսելու անոնց մասին, որոնք հիմնեցին զայն եւ որոնց ոգին դեռ կ'ապրի իրենց գործին մէջ:

Հանրային կեանքի մէջ, մարդը եւ գործը անբաժանելի են: Ամէն գործ խըտացումն է այն ոգիին, որով ստեղծուած է: «Համազգային»ը կ'արտայայտէ իր մեծ հիմնադիրներու հոգեկան ու գաղափարական մեծութիւնը :

Եւ աւելորդ չեմ համարեր, այս առթիւ, կրկին յիշատակել Օ. Ուայլտի մէկ խօսքը .

« Ես թերեւս կը չափազանցեմ, ապահովաբար կը չափազանցեմ, բայց ուր որ չկայ չափազանցութիւն՝ սէր չկայ, եւ ուր որ սէր չկայ՝ չկայ հասկացողութիւն»:

Խանդուածքով ոգեպաշտ եմ: Կը հաւատամ քրիստոնէական հոգիի անմահութեան: Հիմա պիտի ոգեկոչեմ այն անձերը, որոնք մեկնած են :

Համօ Օհանջանեան ...

Հմայիչ, առասպելական անուն մը : Ազատ եւ անկախ Հայաստանի վարչապետ եւ մինչեւ մահը՝ նախագահ «Համազգային» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան :

Ազնուական հոգիով եւ նոյնքան ազնուական երեւոյթով: Քիչ անգամ նախախնամութիւնը օժտած էր մէկը նոյնպիսի արտաքին գեղեցկութեամբ եւ ներքին ազնուականութեամբ : Իսկական «տանուտէր» նահապետ մը Հայոց աշխարհի, իսկական արիստոկրատ մը, որ սակայն ամենահամեստ անձն էր, զոր տեսած ըլլամ: Երբ իր տարեդարձին կ'երթայինք իր տունը, իր սեղանին վրայ ինք էր, որ ջուր կը լեցնէր մեր բաժակներուն մէջ եւ մենք, երիտասարդներս, կը նուաստանայինք իր հոգեկան մեծութեան առջեւ :

Երեկոյթի մը ընթացքին, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին, պատմեց իր յուշերը: Պատմեց, թէ ինչպէս Հայոց Հայրիկը այցելած էր Ախալքալաք եւ իջած իրենց տունը: Զափահաս այրերը, ձիով, գացած էին դիմաւորելու Հայրիկը: Երբ Հայրապետը իր շքերթով մօտեցաւ Օհանջանեաններու տան, տեսաւ Օհանջանեան մամիկը, որ շրջապատուած իր եօթանասունի մօտ զաւակներով ու թոռներով, կը սպասէր տան շեմին: Երբ Խրիմեան տեսաւ այս բազմանդամ ընտանիքը, բացագանչեց .

— Մեծ մայրիկ, ի՞նչպէս կը կառավարես այս ամէնը :

Օհանջանեան մամիկը պատասխանեց .

— Վեհափառ, կը կառավարեմ բոլորը հաւասարապէս սիրելով:

Համօ Օհանջանեան լիովին իւրացուցած էր իր մեծ մօր փիլիսոփայութիւնը : Անհուն սէր ունէր բոլորին հանդէպ: Այդ էր պատճառը, որ սիրուած ու յարգուած էր թէ իր գաղափարական ընկերներէն եւ թէ հակառակորդներէն :

Իսկական բարոյական մեծութիւն մըն էր: Մարդ մը՝ բառին բովանդակ ու ամենալայն առումով :

Համօ Օհանջանեան ամբողջովին նուիրուած էր Հայոց ազգին: Աքսորուած էր իբրեւ յեղափոխական եւ կրած Սիբիրի զրկանքներն ու տառապանքները: Դարձին՝ կրկին նետուած էր իր առաքելութեան յորձանուտին մէջ: Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ասդին, կարելի է անվարան յայտարարել, թէ դարձած էր գաղութահայութեան առաջնորդը եւ անոր կորսուած անկախութեան խորհրդանիշը: Եւ մինչեւ վերջ հաւատարիմ իր ուխտին ու կոչումին, մնաց պարտականութեան վրայ: Փալանճեան կտակին առթիւ, երբ պիտի մեկնէր Պէյրութ, ստիպուեցաւ ներարկուիլ չիջուկով մը, որուն պատճառով, դժբախտաբար հիւանդացաւ եւ շատ չանցած աւանդեց հոգին...

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՌԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԱԽԹԱԼԱ

Ո՞ր անցորդի ուշադրութիւնը չի գըրաւել Ախթալան: Կանգ առնելով այստեղի պատմական յուշարձանների մօտ՝ մտքով սլանում ես դարերի խորքը: Վաղուց չա՛տ վաղուց է այստեղ սկսուել պղնձի հանքաքարի արդիւնահանումը : 12րդ դարում, երբ վերանորոգւում էր Ախթալայի վանքը, այստեղ լեռնային աշխատանքներ էին կատարւում: 1763 թուին աշխատանքի հրաւիրուած յոյն արդիւնաբերողները մշտական բնակութիւն են հաստատում Ախթալայում : Արդ այն թուին հիմնադրւո՞ւմ է Ախթալայի գործարանը: Պատմութիւնը վկայում է որ Ախթալայի հանքավայրերը այնուհետեւ երկու անգամ աւերուել են եւ նորից վերականգնուել: 1887 թուին հանքերն անցնում են ֆրանս. բաժնետիրական ընկերութեան ձեռքը :

Այժմ միեւնոյն Ախթալա անունը այստեղ կրում են երկաթուղային կայարանը, կայարանից երկու քիլոմեթր հիւսիս – արեւմուտք տարածուող Ախթալայի բանուորական աւանն ու հանքերը եւ կայարանից ընդամէնը մէկ քիլոմեթր հիւսիս, սարահարթի վրայ, մշտադալար եղեւինների մէջ տեղաւորուած հանգստեան տունը :

Այն լեռնահովիտը, ուր տեղաւորուած է աւանը, շրջապատուած է անտառածածկ բարձրաբերձ լեռնաշղթայով :

Երկու երեք տասնամեակ առաջ Ախթալա կայարանում անցորդը խանգարում էին հազուադէպ անցնող գնացքները : Մինչդեռ Ախթալան այժմ բազմամարդ ու բանուկ կայարաններից է: Այստեղից Ալավերդու պղնձի ձուլարանն է ուղարկւում հազարաւոր թոն պղնձի հանքաքար, իսկ տարբեր հասցէներով՝ պղնձի, կապարի, ցինկի հանածոներ, շինաքար, խճաքար ու անտառանիւթ:

Ամէն տարի Ախթալայի հանգստեան տունը իրենց հանգիստն են անցկացնում մօտ երեք հազար հոգի: Լեռնային գեղատեսիլ բնութեան գրկում հանգստանալու են գալիս ոչ միայն Հայաստանի քաղաքներից ու գիւղերից, այլեւ Մոսկուայից, Լենինկրատից, Ուրալից եւ նոյնիսկ հեռաւոր Սախալինից :

Ախթալայում արագ թափով աճել է հանքաքարի արդիւնահանումը: Հանքաքարի հետ աճել ու մերցել է հանքագործների անձնակազմը :

Ախթալայում 1954 թուին շարք մտաւ պղնձի, ցինկի, կապարի եւ բազմամետաղ հանքաքարի «հարստացուցիչ ֆաբրիկան», որ այժմ տալիս է 33 տոկոսով աւելի արդիւնք՝ քան շահագործման յանձնելու առաջին տարում :

Վերջին տարիների ընթացքում բանուորական աւանում կառուցուել եւ շարք են մտել միյարկանի ու բազմայարկ տասնեակ բնակելի շէնքեր: Կառուցուել են միջնակարգ դպրոցի նոր շէնքը, հիւանդանոցը եւ մշակութային այլ շինութիւնները :

Կ'երիտասարդանայ հինաւուրց Ախթալան :

Այժմեան բանուորական աւանից դէպի արեւմուտք, սարահարթի վրայ կառուցուելու է լեռնագործների նոր բանուորական աւանը, իսկ նրանից հիւսիս՝ «Հարստացուցիչ ֆաբրիկան»: Այդ աւանում բնակուելու է երեք հազար մարդ, նրանց համար կառուցուելու են բնակելի տներ, ակումբ, գրադարան, առողջարան, դպրոց եւն.: Երկաթուղային կայարանը պիտի կապուի բանուորական նոր աւանի հետ: Այդ աշխատանքների համար, որոնք արդէն սկսուել են, կառավարութիւնը յատկացրել է 142 միլիոն ռուբլի:

Կ'անցնի ընդամէնը մի քանի տարի եւ գեղատեսիլ Լոռու գրկում վեր կը խոյանայ նոր Ախթալան իր բազմաթիւ արտադրական եւ մշակութային շէնքերով:

ԱՇՈՏ ԴԱՒՈՅԵԱՆ

«Սով. Հայաստան» ամսագիր

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

•

Դէհ, իսկ երեխաներին.. ես միշտ նըրանց սիրել եմ, ինչպէս սիրում եմ ջահել, անպաշտպան ծառերը ... Մի խօսքով, դուրս եկայ տնից եւ ճանապարհուեցի դէպի նրա անտառամասը, ասես սիրտս վկայում էր, թէ այնտեղ կը հանդիպեմ նրան, կամ կ'օգնեմ, եթէ նրա տեղամասում որեւէ բան պատահի :

—Գիտէ՞ք, թէ որտեղ է գտնւում թթուջրի աղբիւրը,—ընդհատելով պատմութիւնը, դարձաւ նա ինձ:— Այդ հէնց այն սարի լանջին է, որի վերեւում կանգնած է Արեւհատի տնակը: Թէ ջրի մէջ մաղնիսացած դանակ դցես, կը ծածկուի երկաթի մանրիկ փոշով... բայց, խօսքս սրա մասին չէ: Հա, մօտեցայ թթուջրին եւ այնտեղից նայում եմ նրա տան կողմը: Այնքան էլ մութն է, որ քար ու հող, ծառ ու թուփ իրար են խառնուել: Եթէ փայլկտում է կայծակը, տեսնում ես տնակի ու նրա վրայ կռացած ահագին կաղնու պատկերը: Այսպէս անցնում է մի կէս ժամ, գուցէ ժամ, փոթորիկն աւելի է կատաղում, մօտենում ու մօտենում է ամպրոպը : Շրմփոցով ջարդւում, փշրւում են չորացած ճիւղերը, արմատահան եղած տապալւում են ծերացած, կամ միայնակ ծառերը: Բնութեան այդ խենթ տարերքի մէջ մենակ մնացած կնոջ համար, ինչ խօսք, սարսափելի մի բան է տեղի ունենում: Եւ ահա, ինձ թւում է, տեսնում եմ պէծին տուող մի կրակ: Լոյս է վառւում նրա պատուհանում :

— « Ուրեմն, քնած չի, — մտածում եմ,— կամ նոր արթնացաւ: Չէ, պէտք է ուղղակի գնալ նրա մօտ: Կը գնամ, կ'ասեմ, թէ անհանգստանում եմ նրա համար, քանի որ անտառում, այն էլ այսպիսի եղանակին, նա առաջին անգամն է գտնւում»:

— Բայց տեղից չեմ կարողանում շարժուել : Մի քիչ գիտէի նրա բնաւորութիւնը, կին է — սամշիտ, ամբողջ ուժով կացնով խփիր բնին, չես ալ չանգռի, իսկ կացնիդ ձեռք քաշիր, կը ջարդես: Կանգնել եմ տեղում, դիտում, սպասում եմ, թէ ինչ կը լինի: Եւ մէկ էլ ձիու խրխինջ եմ լսում: Քիչ էլ որ անցաւ, տեսնեմ գալիս է նա ձիով, հրացանն էլ այնպէս է բռնել, ասես պատրաստւում է կրակելու: Ես թաղնուեցի ծառերի ետեւում եւ շարունակեցի հետեւել նրան : Մօտ եկաւ, կանգնեց, սկսեց ականջ դընել : Երբեմն տեսնում եմ նրա գունատ, վախեցած դէմքը, արդէն մեր գլխավերեւում, համարեա առանց դադարի խփում ու խփում է կայծակի լախտը :

— « Ինչո՞ւ է եկել այստեղ, — մտածում եմ,

— Ինչի՞ն է ականջ դնում »:

— Եւ յանկարծ հասկացայ, անտառում, ուժեղ քամուց այնպէս են ճռնչում լորիները, որ հեռուից լսելիս կարելի է կարծել, թէ կացնով ծառ են կտրում: Իսկ այստեղ, աղբիւրի մօտ հէնց հին լորիներ են կանգնած: Նա, ի հարկէ, չէր կարող իմանալ, որ լորիները փոթորկի ժամանակ միշտ տնքում են այսպէս: Ականջ է դնում եւ շարունակում գետափով առաջ գնալ: Գնում է, ես ետեւից. չեմ համարձակւում մօտենալ, քաշւում եմ, ինչ է չգիտեմ: Իսկ ձին խելօք է, քայլում է ու անվերջ գլուխը ետ շրջելով տան կողմը, այնպէս է խրխնջում, ասես լաց է լինում: Արեւհատը, տեսնեմ, ցնցուեց եւ ամէն անգամ այդ խրխինջը լսելիս, իմ մարմնով էլ, ոչինչ, սարսուռ է անցնում: Ու ահա կատարուեց այն ինչ սպասելի էր :

Պատմողը պահ մը լռեց, ձգտելով յիշել այդ գիշերուայ բոլոր մանրամասնութիւնները եւ յուզուած շարունակեց .

— Երկինքն այնպէս ուժեղ էր գոռում, կարծես հարիւր թնդանօթ էին կրակում, այնպէս աղմուկով էր ճայթում կայծակը, որ նոյնիսկ ես փակում էի աչքերս: Եւ հէնց այդ պահին լսեցի նրա սարսափելի ճիչը: Ծնկներս թուլացան ուժ հաւաքելով քայլ արեցի դէպի նա, բայց դեռ չէի հասել, տեսայ ձին նրան ետ թոցրեց դէպի դրան կողմը: Իսկ այնտեղ այրւում էր կտուրի վրայ թեքուած կաղնին... կայծակն էր խփել ուրեմն: Սլանում է նա իմ կողքով, արդէն առանց հերակալ թաշկինակի, հիւսները քանդուել են, ճիւղերը խփում են երեսին ...

Պարզ էր որ նրան ես չէի կարող հասնել, բայց կածաններով վազում էի օգնութեան, շունչս կտրւում էր, ուշք չէի դարձնում, վազում էի աչքս այրուող ծառից չկտրելով: Քիչ էր որ անցաւ, մի այնպիսի հեղեղ անձրեւ սկսեց, ասես գետը երկինք էին հանել եւ ան այնտեղից դահավիժում էր ցած, թափւում էր մեր գլխին: Մեր բախտն էր այդ հեղեղ անձրեւը: Կաղնու բոցերը իջան: Երբ ես հասայ բացատին այնտեղ նրա տնակն էր գտնւում, կայծակնահար ծառը արդէն չէր վառւում: Կանգնած էր կաղնին կոտրուած ճիւղերով, նրա ճեղքած կատարը որին կարծես կիսել էին մի զօրաւոր մեծ կացնով, դեռ շարունակում էր մըխալ: Արեւահատն այստեղ էր, դրան առաջ արձանացած, արթնացած երախաներին սեղմած իրեն, լուռ նայում էր կաղնուն: Ես ջուրն ընկածի պէս թաց, մօտեցայ եւ անձրեւի տակ կանգնելով, բարեւ տուի :

ՎԻԳԷՆ ԽԵԶՈՒՄԵԱՆ

(2 Շար.)

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ»

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ՝ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԿՂԵՐԱՊԱՇՏ...

●

ԽՄԲ.— Քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ, շահեկան է ներկայացնել «Խորհրդային մեծ Համայնագիտարանին» կարծիքը՝ Զօր. Տը Կոլի մասին: Այս հատորը (Բ.), որ հրատարակուած է Ստալինի շրջանին, Զօր. Տը Կոլի առիթով, կը խօսի միապետութեան եւ բռնատիրութեան դէմ ... :

Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարան Բ. տպգ. հատոր Բ. էջ 604–605, 1952 Ապրիլ 23

ԿՈԼ (ՇԱՐԼ ՏԸ).— Ծնած է 1890ին: Ֆրանսացի յետադիմական քաղաքագէտ, զօրավար, Ֆրանսացի ժողովուրդի Համախմբական Փաշական կուսակցութեան ղեկավար, ուսանած՝ Յիսուսեաններու դպրոցը, միապետական եւ կղերապաշտ: Մասնակցեցաւ Ա. Աշխարհամարտին 1916–1918, գերի ինկաւ եւ տարուեցաւ Գերմանիա: Կռուեցաւ Լեհաստանի կողքին՝ 1920ի լեհեւխորհրդային պատերազմի ընթացքին: 1921էն սկսեալ, որոշ ժամանակ մը ծառայեց Ֆրանսացի յետադիմականներու պարագլուխ՝ մառէշալ Փեթէնի սպայակոյտին մէջ:

Սերտօրէն կապուած ըլլալով ֆրանսական ելմտական սակաւապետութեան հետ, Տը Կոլ բանբերն էր Ֆրանսացի այն աշխարհակալներուն՝ որոնք միացան Անգլիոյ եւ Ամերիկայի: Երբ 1939 Սեպտեմբերին Հիթլերական Գերմանիա Բ. Աշխարհամարտը շղթայազերծեց, Տը Կոլ՝ Ֆրանքեւանգլիական այլ աշխարհակալներու հետ, փոխանակ պատերազմելու Հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, փորձեց պատերազմ մը շղթայազերծել Խ. Միութեան դէմ: Ֆիննեւխորհրդային պատերազմի ընթացքին (1939–1940), Տը Կոլ հեղինակներէն մէկը եղաւ այն ծրագրին՝ որ ֆրանքեւանգլիական յարձակում մը կը նախատեսէր Խ. Միութեան վրայ: Ռէյնոյի դահլիճին մէջ (1940 Յունիս) պատերազմական փոխ նախարար եղաւ:

Ֆրանսացի ղեկավարներուն Հիթլերեան Գերմանիոյ անձնատուր ըլլալէն քիչ ետք, ստորագրուած՝ 1940 Յունիս 22ին Քոմփիէյնի մէջ,— Տը Կոլ փախաւ դէպի Լոնտոն եւ Չըրչիլի խորհուրդներով հիմնեց «Ազատ Ֆրանսացիներու» կազմակերպութիւն մը, առաւելաբար՝ ծայրայեղ յետադիմականներէ կազմուած: Անոր առաքելութիւնն էր Անգլիացի աշխարհակալներուն հայթայթել Ֆրանսական գաղութներու ուժերը եւ միաժամանակ կանխել գրաւեալ Ֆրանսայի հողամասին վրայ սկսած հակաֆաշական ազատագրական շարժումին ծաւալումը:

«Ազատ Ֆրանսա» (1942 Յուլիսէն ետք՝ «պայքարող Ֆրանսա») շարժումին ղեկավար մարմինները կը հանդչէին յետադիմական կազմակերպութեանց իրենց գաղտնի մասնաճիւղերուն մէջ: «Բացատրութեանց եւ գործունէութեան կեդրոնական բիւրոն» (Պէ. Սէ. Էր. Ա.), կեսթափօ մը, որ սերտ յարաբերութիւններ ունէր Հիթլերականներու եւ Փաշականներու հետ (տես՝ Վիշի): 1944 Յուլիսին այս կազմակերպութիւնը Հիթլերականներուն տուաւ գործակիցներու կարեւոր մաս մը, Վերքորի մէջ: Իր գործակալներուն առատօրէն զէնք հայթայթելով հանդերձ, Տը Կոլ մերժեց զէնք տալ Դիմադրական շարժումին (տես՝ այս սիւնակը): Տը Կոլ եւ իր խմբակը մեծ թիւով Ֆրանսացի հայրենասէրներու քայքայման եւ բնաջնջման պատասխանատու են: Տը Կոլի խմբակը հետեւողականօրէն զօրավիգ կանգնեցաւ «սպասողական» ոճրագործ քաղաքականութեան, դաւաճանութեան եւ թշնամիին սպասարկման քաղաքականութիւն:

Հիւս. Ափրիկէի ֆրանսական հողամասերուն Անգլեւամերիկացիներու կողմէ գրաւումէն ետք (1942 Նոյեմբեր), Տը Կոլ կը դառնայ Ազգ. ազատագրութեան Ֆրանսական Կոմիտէի պարագլուխներէն մէկը. այս կազմակերպութիւնը, որ 1943 Յունիս երեքին հիմնուեցաւ Ալժէի մէջ, 1944 Յունիս երկուքին վերակնքուեցաւ Ֆրանսական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւն՝ Տը Կոլի գլխաւորութեամբ:

1944ին, Հիթլերեան Գերմանիոյ գլխաւոր ուժերուն վրայ Խ. Միութեան տարած յաղթանակէն եւ Ֆրանսացի ժողովուրդի ճիգերով Ֆրանսական հողամասին գրեթէ ամբողջութեան ազատագրումէն ետք՝ Տը Կոլ, ժողովրդական լայն զանգուածներու ճնշումին տակ, ստիպուեցաւ բարեկամութեան եւ փոխադարձ օգնութեան ֆրանքեւխորհրդային դաշինք մը կնքել (1944 Դեկտեմբեր 10): Տը Կոլ փորձեց այս դաշինքը օգտագործել իբրեւ դիմակ հակաժողովրդական իր արտաքին քաղաքականութեան:

Ամերիկեան եւ անգլիական բանակներու ֆրանսական հողամասին գրաւումէն ետք, անգլեւամերիկեան աշխարհակալները վճռական՝ դեր մը խաղացին, Ալժէի մէջ սպասող Տը Կոլի կառավարութիւնը Ֆրանսայի իշխանութեան գլուխ բերելու համար:

Աջ թեւի աշխարհակալ ընկերվարական գործակալներն ալ ամէն ծառայութիւն մատուցանած էին Տը Կոլի:

Բոնապարթական վարչակարգ մը հաստատելու Տը Կոլի փորձերը բախեցան ժողովրդավար ուժերու դիմադրութեան, համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեամբ:

1946 Յունուար քսանին Տը Կոլ ստիպուեցաւ կառավարութիւնը ձգել: Այնուհետեւ, բացէ ի բաց կործանարար գործունէութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսացի ժողովուրդին դէմ:

1947 Ապրիլին, Տը Կոլ հիմնեց, այսպէս ըսուած Ֆրանսացի ժողովուրդի Համախմբում անունով փաշական կուսակցութիւն մը, որ կը գործէր անգլօ–ֆրանքօ ամերիկեան աշխարհակալներու հրահանգով եւ կը նպաստաւորուէր ֆրանսական եւ ամերիկեան մեծագոյն դրամատուներէն:

Այս կուսակցութիւնը, որ Ֆրանսացի ժողովուրդին դէմ պայքարող յետադիմութեան հարուածային խումբն է, կ'օգտուի քաղքենի բոլոր կուսակցութիւններէն,— աջակողմեան ընկերվարականներ, Ժողովրդական Շարժում, որ կը ղեկավարուի Ժորժ Պիտոյի եւ Մ. Շումանի կողմէ, եւն.:

Տը Կոլ զօրավիգ կը կանգնի Ատլանտեան յարձակողական Ուխտին (տես այս սիւնակը), եւ իր գործակցութիւնը կը բերէ, որ Ֆրանսան դառնայ ամերիկեան աշխարհակալներու արբանեակը: Տը Կոլ լայն աջակցութիւնը կը վայելէ Վատիկանի եւ ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցիին: Տը Կոլ բացէ ի բաց կ'աշխատի հաստատել փաշական բռնատիրութիւն մը եւ ինք պիտի ըլլայ բռնատէր, միաժամանակ ժողովրդավար երկիրներուն կոչ կ'ընէ որ պատերազմին Խ. Միութեան դէմ:

Տը Կոլի սադրանքները պիտի բախին Ֆրանսացի բանուորներու եւ անոնց յառաջապահ՝ համայնավար կուսակցութեան դիմադրութեան»:

(Լը Մոնտ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԱՍԻՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 23ին «Համազգային»ի Օժանդակ Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ, ամերիկահայ ծանօթ բանասէր Պ. Յ. Քիւրտեան հետաքրքրական դասախօսութիւն մը տուաւ «Հայ Մշակոյթը» նիւթին շուրջ, «Յուսաբեր»ի Տան «Նաւասարդ» սրահին մէջ, հոծ թիւով ունկնդիրներու ներկայութեան:

Յարգելի դասախօսը, բնորոշելէ ետք մշակոյթը իբրեւ ժողովուրդի մը մտաւոր եւ հոգեկան գեղեցկութիւններու արտայայտութիւնը, շեշտեց, թէ մեր ժողովուրդը, իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին, կերտած է փառաւոր մշակոյթ մը:

Խօսելով մեր լեզուին մասին, հմուտ բանասէրը յիշատակեց, թէ ան մօտ չորս հազար տարուան հնութիւն ունի եւ թէ լեզուագէտներու համաձայն, հայերէնը ունի շուրջ երեք հարիւր արմատ բառեր, որոնք անգնահատելի հարստութիւն մըն են որեւէ ժողովուրդի լեզուին համար: Իր կարծիքով՝ մեր գրականութիւնը ըսկսած է ոչ թէ 5րդ դարուն, այսինքն մեր գիրերու գիւտէն ետք, այլ շատ աւելի առաջ, հեթանոսական շրջանին: Իբրեւ ապացոյց յիշատակեց «Երկնէր երկին»ը, որ քերականական անթերի կառոյց մը ունի եւ որ գրուած է գիրերու գիւտէն առաջ: Նոյնպէս գիրերու գիւտէն առաջ գրուած էին «Վարք Աղեքսանդրու», Փաւստոս Բիւզանդ, Ագաթանգեղոս եւ Ս. Թադէոսի վարքագրութիւնը:

Ապա Պ. Քիւրտեան խօսեցաւ մեր մշակոյթին տարբեր ճիւղերուն մասին: Ցաւ յայտնեց, որ Հայոց պատմութիւն գրողները իրենց գիրքերը չեն զարդարեր հնադարեան գեղեցիկ քանդակագործութեան նկարներով եւ այս առթիւ շեշտեց, թէ համաշխարհային մեծ թանգարաններու մէջ կան հայկական նուրբ քանդակագործութեան այնպիսի չքեղ նմոյշներ, որոնց տակ հպարտութեամբ պիտի ստորագրէին արդի արուեստագէտները:

Անդրադառնալով հայկական ճարտարապետութեան, յարգելի դասախօսը երկարօրէն կանգ առաւ Բագրատունիներու հոյակապ կառուցումներուն վրայ, որոնք ճարտարապետական հիանալի կոթողներ են: Ըսաւ մասնաւորաբար թէ Բագրատունիները, երբեմն տասը հոգիի համար փոքր եկեղեցի մը կառուցանելով, կարծես նպատակ ունէին ոչ թէ աղօթատեղի մը շինելու, այլ հոյակերտելու «յաւիտենական գեղեցկութիւն» մը:

Յաջորդաբար խօսելէ ետք հայկական հիւսուածագործութեան, արծաթագործութեան, կիտուածագործութեան եւ այլ արուեստներու մասին, յարգելի բանասէրը վերջապէս հասաւ հայկական մանրանկարչութեան: Մի առ մի թուեց Ռուբինեան հարստութեան ընթացքին մեծ հռչակի տիրացած արուեստագէտները, յետոյ յայտնեց, թէ բուն Հայաստանի մէջ, Վանայ լիճին շրջակայքը եւս ծաղկած է հայկական ինքնատիպ մանրանկարչութիւն մը, որ սակայն իր սաղմին մէջ խեղդուած է Լենկ Թիմուրի բարբարոս արշաւանքներուն հետեւանքով:

Պ. Յ. Քիւրտեան իր դասախօսութեան ընթացքին քանիցս ընդգծեց, թէ անհրաժեշտ է սեփական աչքերով տեսնել մեր հնադարեան մշակոյթին սքանչելիքները զանազան թանգարաններու եւ մատենադարաններու մէջ, ըմբռշխնել անոնց գեղեցկութիւնը, որպէսզի «կարենանք աւելի ինքնավստահութեամբ, աւելի հպարտութեամբ եւ աւելի գիտակցութեամբ հպարտանալ մեր Հայութեամբ»:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԱՄԵՐԻՔԱՆԱ

Ա.— Այդ կինը՝ զոր բարեւեցիր, ազգականուհի՞դ է:

Բ.— Քիչ մը հեռուէն. երրորդ կնոջս չորրորդ ամուսինին քոյրն է ...

×

ԴԱԼԻՖ ՓՈԹՈՐԻԿ

Ա.— Լսեցի որ կինդ մօրը տունը գացեր է: Շիտակը՝ շատ կը խղճամ:

Բ.— Հիմա մի խղճար, այլ վերադառնալէն ետք ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (265)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Իմ բոլոր ջանքը այն է՝ բարձրացնել նրանց իրանց անկեալ դրութիւնից:

Պէտք էր վերին աստիճանի ցած կեղծաւորութիւն համարել, որ Հայրիկն եւ նրա վանքի ամենամեծ թշնամին այդպէս էր խօսում: Նա, որ ամէն գաղտնի եւ յայտնի միջոցներ գործ էր դնում ոչնչացնելու Վարագայ բոլոր հիմնարկութիւնները,— այժմ նրա փառքը եւ նախաձեռնութիւնը իրան էր վերաբերում: Բայց սրբազանը այդ մասին կարճ կտրեց, խօսքը փոխելով.

— Ես ձեզանով եւ ձեր ճանապարհորդութեան արկածներով այնքան զբաղուեցայ, որ բոլորովին մոռացայ իմ հիւրերին ծանօթացնել ձեզ: — Ահա դա,— նա ցոյց տուեց այնտեղ նստած քուրդ բէկին,— քրդերի մի մեծ եւ քաջ ցեղի գլխաւորն է, Շարիֆ–բէկը:

— Շատ ուրախ եմ ծանօթանալ,— ասաց Ասլանը, ձեռքը մեկնելով քուրդ բէկին:

— Ամենապատուական մարդ է եւ իմ ամենալաւ բարեկամը,— առաջ տարաւ առաջնորդը:— Դրա շնորհիւ մեր եւ Պարսկաստանի սահմանագլուխները կատարեալ ապահովութիւն եւ հանգստութիւն են վայելում: Տեղային քրիստոնեայ բնակիչների բարեխնամ պաշտպանն է եւ հովանաւորողը:

Ես իսկոյն ճանաչեցի քուրդ բէկին, երեւի, Ասլանը ինձանից առաջ ճանաչել էր: Դա նոյն անձնաւորութիւնն էր, որին տեսանք սուրբ Տիրամօր վանքում, որտեղ եկել էր նա ուխտաւորներից գոյացած արդիւնքը բաժանելու Կարապետ հայր Սուրբի հետ: Դա նոյն անձնաւորութիւնն էր, որի՝ Ասլանի մասին գրած մատնութեան նամակը անցեալ գիշեր կարդացինք տէր Եղիշէի տանը: Այժմ, ինչպէս երեւում էր, անձամբ եկել էր խորհրդակցել փաշայի հետ, կամ, գուցէ այդ նպատակով կանչուած էր նրանից:

— Դա մեր քաղաքի ոստիկանութեան պետն է, Լաթիֆ–բէկը առաջ տարաւ առաջնորդը:— Ամենապատուական մարդ է, դրա շնորհիւ մեր քաղաքը կատարեալ հանգստութիւն է վայելում:

Ասլանը ձեռքը մեկնեց եւ դէպի այդ «ամենապատուական» մարդը, որ տէր Եղիշէի քրոջ՝ տիկին Թէլլէի ամուսինն էր, եւ որին յանձնուած էր որոնել մատնուած Ասլանին: Նա բոլոր ժամանակը իր թաւ, խոժոռ յօնքերի տակից լուռ նայում էր Ասլանի վրայ, թէ քուրդ բէկը եւ թէ ոստիկանութեան պետը՝ երկուսն էլ զէնքերով էին նստած: Նայելով վերջինի վրայ, ես մտածում էի, որ այնպիսի բարի եւ ազնիւ կինը, որպիսին էր Թէլլի–Խաթունը, մի կատարեալ զոհ պէտք էր համարել այդ տեսակ գազանի ձեռքում:

Բացի քուրդ բէկից եւ ոստիկանութեան պետից, միւս հիւրերի թիւը շատ փոքր էր. նրանք երեք հոգի էին միայն, ազգով հայ: Առաջինի վրայ ցոյց տալով, առաջնորդը ասաց.

— Դա մեր հայ հասարակութեան առաջնակարգ անձինքներից մէկն է, Շարման–բէկը: Բլոր արքունական շինուածքների կառուցման կապալառութիւնը դրա ձեռքումն է, որ ապացոյց է իր մեծ հաւատարմութեան: Շատ ժամանակ չէ, որ արժանացաւ Օղոստափառ Սուլթանի շնորհած շքանշանին:

Եւ իրաւ, նրա կուրծքի վրայ փայլում էր մի շքանշան: Շարման բէկի անունը լսելով, ես իսկոյն յիշեցի վարպետ Փանոսի մի հետաքրքիր պատմութիւնը արքունի զինուորանոցների կառուցման մասին: Այդ Շարման բէկն էր, որ շինութիւնների բոլոր ծախքը հայ հասարակութեան տուժել տալով, միեւնոյն ժամանակ, նոյն ծախքը ամբողջապէս ստացաւ կառավարութեան գանձարանից եւ բաժանեց փաշայի կամ այլ պաշտօնական անձանց հետ: Այդ պատմութիւնը ես պիտի կրկնեմ, որ դու լաւ մտաբերես, ընթերցող:

Վանի շրջակայքում, կամ Պարսկաստանի սահմանի գծի վրայ, տաճկաց սահմանապահ զինուորները, զօրանոցներ չունենալով, սովորաբար միշտ բաժանուած էին լինում Հայերի տներում օթեւանելու համար: Իւրաքանչիւր ընտանիք պարտաւորուած էր պահել մի քանի հոգի այդ հիւրերից: Ինքնակոչ հիւրը դառնում էր, միեւնոյն ժամանակ, ընտանիքի տէրը եւ նրա գլխաւորը: Տան հարսը, աղջիկը, կինը ծառայում էին նրան, որպէս աղախիններ, տան տղամարդը հող էր տանում նրա ձիուն, որպէս ծառայ: Թուլամորթ, որկրամոլ տաճիկ զինուորը չափազանց նուրբ ճաշակ է ստանում եւ խիստ պահանջող է լինում, երբ հայի տանը ձրի կերակրւում է: Իսկ երբ նրա պահանջները իր ցանկութեան համեմատ չեն կատարւում, այն ժամանակ նրա մտրակը սարսափելի գործ է տեսնում: Գերդաստանի պատիւն անգամ զոհւում է նրա մոլի կրքերին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ներու կողմէ, որոնք կը շարունակեն պատնէշներ բարձրացնել իրենց թաղամասերու մէջ։

Ինչպէս կը գրէ «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» Պէյրութի թղթակիցը, նոր ընդդիմադիրները իրենք զիրենք պարտադրեցին եւ առաջին առիթով ցոյց տուին թէ բաւական զօրաւոր են։

Լեռնային շրջաններու մէջ քրիստոնեաներու պատնէշները քանդուեցան բանակին կողմէ, բայց ժողովուրդը նոր պատնէշներ բարձրացուց անոնց տեղ։ Ներկայիս, Պէյրութի քրիստոնեայ բոլոր թաղերուն մէջ պատնէշներ բարձրացած են։

Լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ նաեւ քաղաքական ճակատի վրայ։ Նախկին ընդդիմադիր Քերամէ, որ վարչապետ դարձած է ներկայիս, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Շեհապի հետ։

Քերամէի դահլիճին քրիստոնեայ անդամը՝ Սաատա արգելափակուած է Պիքֆայեայի իր տան մէջ, քրիստոնեայ ըմբոստներու կողմէ։

Նախկին նախագահ Շամուն կը շարունակէ խորհրդակցութիւններ ունենալ քաղաքական դէմքերու հետ։ 29 երեսփոխաններ դրաւոր յայտնած են արդէն, թէ դէմ պիտի քուէարկեն նոր կառավարութեան։ Մեծամասնութիւն գոյացնելու համար 34 քուէ պէտք է։

Ամերիկեան վերջին «նաւազ»ները մեկնեցան. Պէյրութ կը մնան միայն հետեւակները։ Ամերիկեան բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը հերքեց ընդդիմադիր պարագլուխ Սալամի այն յայտարարութիւնը, որուն համաձայն ամերիկեան ուժերը կը գործակցին Փաղանգաւորներու հետ։

Երեքշաբթի օր դահլիճը պիտի ներկայանար խորհրդարան, վստահութեան քուէ ուզելու համար։ Բայց շատ քիչ հաւանականութիւններ կան, որ Քերամէ յաջողի։ «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» ազդանշան կը հանդիսանայ Պէյրութի «Լը Սուար»ի (Տիգրան Թոսպաթի թերթը) մէկ խմբագրականին. «Լիբանանը ո՛չ կ'ուզէ Քերամէին»։ Խմբագրականը ուղղուած է նախկին նախագահ Շամունի եւ կը կրէ հետեւեալ խորագիրը. «Դուն մեր պետն ես»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ Նասր կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է «սուրիական նահանգ»ին համար։ Նախագահական հրամանագիրով մը, այսուհետեւ ոչ մէկ սուրիացի իրաւունք ունի 200 հեկտարէն աւելի հող ունենալու։ Յունուար մէկէն սկսեալ հողատէրները վարձք պիտի տան պետութեան, սահմանուած տարածութենէն աւելի հողեր եթէ ունին. այնուհետեւ, պետութիւնը հետզհետէ պիտի առնէ այդ հողերը, փոխարժէքը վճարելով, եւ պիտի բաժնէ աղքատ գիւղացիներուն, 8 – 20 հեկտար իւրաքանչիւրին։ Այս հարցը ծանր հակազդեցութիւններ կրնայ ունենալ եւ կը կարծուի թէ անդրադարձումներ պիտի ունենայ քաղաքական ճակատի վրայ։

ԱՆԳԼԻԱ ընդունեցաւ Սփաքի առաջարկը՝ Անգլիա – Յունաստան – Թուրքիա ժողով մը գումարելու համար, պայմանով որ այդ ժողովին մէջ խնդրոյ առարկայ չդառնայ բրիտանական ծրագիրը։ Եթէ այդ ծրագիրը սկսի գործադրուիլ՝ Յունաստան պիտի չմասնակցի ժողովին։ Կը կարծուի թէ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաքի եւ Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլընի միջեւ տարակարծութիւն մը ծագած է Կիպրոսի հարցին շուրջ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը յայտարարեց թէ Լիթըլ Րոքի սեւամորթ աշակերտները չեն կրնար տաժել կարգ մը անկարգապահներու քմահաճոյքին համար. Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը թոյլ չի տար որ երկրին քաղաքացիներուն միջեւ խտրութիւն դրուի։ Հետեւաբար՝ Լիթըլ Րոքի դպրոցները բաց պէտք է ըլլան։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Շերման Ատամսի հրաժարումէն ետք զօր. Ուիլթըն Փերսընս նշանակուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի խորհրդական։ Փերսընս 62 տարեկան է եւ մասնակցած՝ երկու աշխարհամարտերուն։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կատարուած վերջին մարդահամարը ցոյց կուտայ թէ երկիրը ունի 48.666.000 բնակիչ. անցեալ տարիէն ի վեր 290.000 հոգի աւելցած են։

Տէր եւ Տիկին Սալեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Տէր Արսէնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան եւ զաւակը (Փարիզ), Օր. Վիքթորիա Տէր Արսէնեան (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

Երիցուհի ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ
(Լոս Անճըլըսէն, ծնեալ Զաքարեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Սեպտեմբեր 22ին 75 տարեկանին։

Մարմինը փոխադրուեցաւ Լոս – Անճըլը, ուր տեղի կ'ունենայ թաղումը։

Այրի Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Թաղէոսեան, Պ. Ժագ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհաննեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէրտէրեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պարթօղամուչի, Պ. Պարգեւ Տէրտէրեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Մելքոնեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Սրբուհի Բրդոտեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Սէթ Մելքոնեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ. Զաւէն Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մելքոնեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Համբարձումեան (Փարիզ), Պ. Քրիստափոր Ուզունեան (Փարիզ), Օր. Սիրվարդ Ուզունեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պօղիւ (Փարիզ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի առաւօտ ժամը 12ին Անթիգայ հիւանդանոցը, 54 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.15, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քիւսէի գերեզմանատունը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր կազմակերպած խնջոյքին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Օր. Ա. Փափազեան՝ երկու հազար ֆրանք, Պ. Միսաք Միրզէ եւ սըրահի յոյն քահանան՝ հազարական, Տիկ. Փ. Այվազեան՝ հինգ հարիւր ֆրանք։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր հինգի կիրակին՝ առաւօտ ժամը 9ին։ Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը տեղւոյն վրայ։ Աշակերտները ներկայանան իրենց գրենական առարկաներով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դպրոց ղրկել առաջին օրէն։ Հոկտեմբերէն վերջ՝ նոր աշակերտ չըն – դունուիր։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլլէի օգնութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Պ. Ա. Համբարձումեան տասը հազար ֆրանք, Վ. Պարկիրճեան հինգ հազար, Գ. Սիրաքեան երեք հազար, Ա. Մալաճեան երկու հազար, Պանըմեան երկու հազար, Մանուկեան հազար, Սարաճեան հազար ֆրանք։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ԱՐԱՐԱՑԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին։

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907–1957)

Ժամբորդական նոթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
եւ խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2.000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախսով 2200 ֆր.։
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս).— Նորին Վեհափառութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի).— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովասափեան).— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ. Ռոսթան).— Երեւակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ինչո՞ւ մեռնիլ (Փրոֆ. Սիմոնէն).— Մարդական բնախօսութիւն (Տոքթ. Նաւասարդ).— Մատենիկ իմաստութեան.— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ջուրով թունաւորում (Տոքթ. Պուքէ).— Արեւի լողանք (Տոքթ. Սերոբեան).— Այտս – Թումաճ (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան).— Երախային առողջութեան նշանները (Տոքթ. Նիզէ).— Գարեջուր (Տոքթ. Քորոն).— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչունի)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.—
Տարեկան 1.200 ֆրանք
արտասահման 1.500 ֆրանք։
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

Աղքատախնամի Տարեկան Պարահանդէսը
կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր
GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e
Deux Orchestres Cotillons
ԶԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ
Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը
ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան անդամները Հոկտեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին՝ 17 րիւ Պլէօ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Րիւ Պլէօ)։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ։

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պալըքեսիրցի Պետրոս Մութաֆեան (կօշկակար) ամուսնացած է եւ զաւակի տէր, 1924ին Յունաստանէն Ֆրանսա եկած է։ Կը խնդրուի տեղեկացնել Յակոբճան Յարէթեանի, 4 րիւ տը Լոնտրը, Ալֆորվիլ, (Սէն)։

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը։
J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

OCEANIA
ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ
Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան։
Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար։
Մանրամասնութեանց համար գրել՝
M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 2 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8308 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4109

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ ԵՂԱՒ ՏՈՒԺՈՂԸ

Բանիմաց ու ողջամիտ բոլոր Հայերը անխտիր համաձայն են այսօր՝ հաստատելու համար, որ աններելի սխալ մըն էր Ամենայն Հայոց Հայրապետին հապճեպ ճամբորդութիւնը դէպի Լիբանան, որ իր թեմը չէր :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին պահած է միշտ իր անկախութիւնը եւ « ի վարչականս » երբեք ենթակայ չէ եղած Էջմիածնի, որուն «նախամեծար աթոռ»ի հանգամանքն ու «ի հոգեւորս» գերակայութիւնը ընդունած է :

Ինչո՞ւ Էջմիածնի այս միջամտութիւնը կիլիկեան աթոռի ներքին գործերուն :

Լիբանանի ու Սուրիոյ Հայութիւնը տարիներէ ի վեր աչքի փուշ եղած է խորհրդային իշխանութեան համար, որ 1946 – 47ի ներգաղթի օրերուն գերմարդկային ճիգեր թափեց՝ երկպառակութիւն սերմանելու համար հայաշատ այդ գաղութին մէջ :

Հակառակ ծախսուած անհաշիւ գումարներու եւ կատարուած անօրակելի քարոզութեանց, ազգային իշխանութիւններն ու հիմնարկութիւնները մնացին — ու կը մնան ցարդ — Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր համակիր տարրերուն ձեռքը :

Այս վերջինները հարուածելու համար կարեւոր էր խորհրդային ազդեցութեան ենթարկել Անթիլիասը :

Պէյրութի խորհրդային դեսպանատունը կը կարծէր, որ նորընտիր Վազգէն Կաթողիկոսի ներկայութիւնը Անթիլիասի մէջ կրնար վճռական դեր կատարել՝ նժարը հակելու համար հակադաշնակցական խմբակցութեան կողմը:

Հաշիւը սխալ դուրս եկաւ :

Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը Ամենայն Հայոց Հայրապետին միջամտութեան :

Բացարձակապէս բացասական :

Էջմիածին՝ քաջալերուած Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի հետապնդած քաղաքականութենէն՝ ուզեց տէր եւ տիրական դառնալ կիլիկեան թեմերուն, ամբողջացնելու համար խորհրդային տիրակալութիւնը Սփիւռքի Հայութեան վրայ :

Ձախողեցաւ փորձը: Ոչ միայն ձախողեցաւ՝ այլ հարուածը անդրադարձաւ նախայարձակին վրայ :

Վազգէն կաթողիկոս փոխանակ իր առաջին այցելութիւնները վերապահելու Հայաստանի եւ խորհրդային թեմերու հայութեան, որոնք տարիներէ ի վեր զրկուած էին հոգեւոր մխիթարութենէ : Յետոյ ալ՝ փոխանակ այցելելու Սփիւռքի էջմիածնական թեմերը, — ու ամէնէն առաջ Ամերիկա, ուր տարիներէ ի վեր պառակտուած վիճակ կը տիրէր — յանկարծ՝ ընտրութենէն ճիշդ չորս ամիս վերջ՝ ճամբայ կ'ելլէր դէպի իրեն չպատկանող թեմ մը :

Ու փոխանակ անաչառ ու անկողմնակալ դատաւոր ըլլալու — ինչպէս վայել է՞ իր բարձր կարգին ու հեղինակութեան - դիրք բռնեց փոքրամթիւ խափանարարներու կողքին, աստիճան մը աւելի հրահրելով կիրքերը :

Չուզեց լսել սրտագին խնդրանքը հայրենասէր մարդոց, որոնք անձամբ եւ մամուլի միջոցաւ կոչ ըրին իրեն՝ կիլիկեան թեմին մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելէ ետք միայն վերադառնալու Էջմիածին :

Գահիրէի «Եպիսկոպոսական ժողով»ը նոյնպէս չեղաւ անաչառ: Վազգէն Ա. ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ ըրաւ կիրքերը հանդարտեցնելու համար Լիբանան – Սուրիոյ մէջ: Ու մինչեւ այսօր կը յամառի քաջալերել «անկախ համայնք»այինները, իր վերջին կոնդակին մէջ Խադ Արք·ը ան–ունենալով «Տեղապահ Մեծի Կիլիկիոյ տան կաթողիկոսութեան ...»:

Մեր եկեղեցական տարեգրութեանց մէջ աննախընթաց էր 20 Դեկտեմբեր 1957ի իր այն կոնդակը, որով «անաթեմայ» — նզովք — կը կարդար Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին՝ զայն նմանցնելով տխրահռչակ Նիկոլ եպիսկոպոսին, որ Լեհաստանի Հայութեան կորստեան պատճառ դարձած էր:

Հետեւա՞նքը այս անհաշտ քաղաքականութեան :

Այսօր Էջմիածնէն անջատուելով կիլիկեան աթոռի պաշտպանութեան տակ մտած Միացեալ Նահանգներու Ազգային Թեմը, որ վերջերս կէս միլիոն տոլար նուիրեց Անթիլիասի :

Անոր օրինակին հետեւեցան Յունաստանի, Թեհրանի ու Ատրպատականի թեմերը, որոնք միանգամ ընդ միշտ կտրեցին իրենց կապերը Էջմիածնի հետ :

Ո՞վ եղաւ ուրեմն տուժողը :

Ուրիշին հոր փորողը ինք մէջը կ'իյնայ:

Էջմիածնի մէջ գումարուելիք նոր ժողովը լրջօրէն պիտի անդրադառնա՞յ այս կացութեան եւ պիտի յաջողի՞ գտնել պատուաւոր լուծում մը :

Սպասե՛նք եւ յուսա՛նք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Երեքշաբթի օր Քերամէի կառավարութիւնը չներկայացաւ Խորհրդարանին : Նոյն օրը ամերիկեան դեսպանը Մաք Քլինթօք հրաւէր ուղղած էր կարգ մը քաղաքական դէմքերու լուծում մը գտնելու համար լիբանանեան տագնապին : Քերամէ եւ Ճումպլաթ մերժած էին սակայն ներկայ ըլլալ այդ հաւաքոյթին : Կառավարութիւնը կը ներկայացնէր արտաքին նախարար՝ Թաքլա : Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն ամերիկեան դեսպանը երեք կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է լուծելու համար հինգ ամսուան տագնապ մը:

Ա) Քերամէ խորհրդարանին ներկայանայ վստահութեան քուէ ստանալու համար: Բ) Երեք կամ չորս Փաղանգաւոր նախարարներ առնել դահլիճին մէջ: Գ) Խորհրդարանը ընդլայնել 66ի տեղ 88 երեսփոխան ունենալով :

Չորեքշաբթի օր դեսպանը պիտի տեսնուէր Զօր. Շեհապի հետ, ինչպէս նաեւ Փաղանգաւորներու պարագլուխ Ճէմայէլի եւ Մէուշի պատրիարքին հետ :

Քաղաքական շրջանակներու գլխաւոր մտահոգութիւնն է Քերամէի դահլիճին ընդլայնումը, բայց նշանակուած վարչապետը յայտնած է թէ նման մտադրութիւն մը չունի: Կը կարծուի սակայն թէ կարելի պիտի ըլլայ զինքը համոզել որ միտքը փոխէ :

Գալով դէպքերուն, երէկ գրած էինք Արդարութեան նախարար Սաուտայի առեւանգումը, Փաղանգաւորներուն կողմէ, որոնք վերջը տուն վերադարձուցին նախարարը: Ճամբան սակայն, նոր պատնէշ մը, այս անգամ կիներու, կեցուց նախարարին կառքը Քիւրթնեթ – Շեհվան գիւղը, մերժելով հեռանալ : Մէկուկէս ժամ ետքը միայն Սաուտա Պէյրութ հասաւ եւ դահլիճին ժողովը արդէն վերջացած էր ... :

Սաուտա, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ Մարոնի նախարարներու վրայ ճնշում կը բանեցուի որպէսզի հրաժարին, նկատի առնելով որ Փաղանգաւորները չեն ընդունիր որ երկու Մարոնիները իրենց ներկայացուցիչն են :

Գործադուլը, որ տասը օր առաջ հռչակուեցաւ Շամունականներու կողմէ կը շարունակուի :

ԿՈԼԻՍՏՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երեքշաբթի օր Մաթինեոնի մէջ Տը Կոլի նախագահութեամբ գումարուած դահլիճի Խորհուրդին ժողովը տեւեց չորսուկէս ժամ : Տեղեկատուութեան նախարար Սուսթել խօսեցաւ հանրաքուէի արդիւնքներուն մասին, շեշտը դնելով Ալժերիոյ եւ Սահարայի զանգուածային քուէարկութեան վրայ .— Ալժերիոյ արդիւնքները, ըսաւ ան, գերազանցեցին սպասուածը, յստակ է, թէ մահմետական զանգուածը կ'ուզէր մասնակցիլ վճռական այս քայլափոխին, ինչ որ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ: Անոր նշանակութիւնը այն է որ Ալժերիա վստահութիւն յայտնեց Ֆրանսայի :

Հանրաքուէի արդիւնքները քննելէ ետք Նախարարաց Խորհուրդը կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցաւ ընտրական օրէնքին շուրջ : Այս ուղղութեամբ որոշուեցաւ ջնջել համեմատական ընտրութեան եղանակը : Նախարարները համակարծիք գտնուեցան, որ ընտրութիւնները փոխանակ համեմատականի հիմունքին մեծամասնութեան վրայ, երկու անգամէն:

Կը սպասուի որ Վարչապետ Տը Կոլ Ալժերիա երթայ ու վերադառնայ, որմէ ետք Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ պիտի տայ, Հանր. Նախագահի ընտրութեան եւ նոր հիմնարկութեանց մասին: Չորեքշաբթի առաւօտ կարճ նիստ մը գումարեց խորհուրդը, մասնաւորապէս զբաղելով ահաբեկիչներու դէմ պայքարելու հարցով :

Միւս կողմէ ուշագրաւ է այն պարագան որ Ընկերային Հանրապետականներու շուրջ խմբուած կուսակցութիւններն ու « Կոլիստ» անձնաւորութիւնները սկսած են համախմբուիլ, նոր կուսակցութիւն մը կազմելու նպատակով : Նոր Հանրապետութեան Միութիւնը, որ կրնայ շուտով կազմուիլ, պիտի համախմբէ ծանօթ դէմքեր, ինչպէս՝ Շապան Տելմաս, Ռոժէ Ֆրէյ (ընկերային – հանրապետական), Ժագ Սուսթել, Տելպեք, Միշըլէ, ինչպէս նաեւ ներկայ կառավարութեան կարգ մը անդամները:

× Զօր. Տը Կոլ, այսօր, հինգշաբթի, կը մեկնի Ալժերիա: Վարչապետին այս ճամբորդութեան մասին մանրամասնութիւններ չեն տրուած ցարդ: Ծանօթ է միայն, որ Զօրավարը առաջին օրը պիտի յատկացնէ զինուորական եւ քաղաքական դէմքերու հետ խորհրդակցութեան : Ուրբաթ օր պիտի երթայ Կոստանդին, ուր ճառ մը պիտի խօսի :

× Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ահաբեկիչներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներն ու հետապնդումները կարեւոր արդիւնքներ տուին մասնաւորապէս Մարսէյլի մէջ: 14 ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան, որոնց երկուքը՝ կին: Ձերբակալուողներուն մէջ կը գտնուին Մուրփանի հրդեհին պատասխանատուները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ ոճրափորձերու հեղինակներ : Միւս կողմէ, Ռուէնի մօտերը ձերբակալուեցան Էյֆէլի աշտարակին մէջ ռումբ դնողներն ու Ռուանի ոստիկանատան վրայ յարձակում գործող ահաբեկիչները :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ երեք մեծ պետութիւնները՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա նամակներ յանձնեցին Մոսկուա, խորհրդային կառավարութիւնը հրաւիրելով որ «Չորս»երու ժողով մը գումարեն Գերմանիոյ վերամիացման համար, ինչ որ առաջարկած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ապաստանեցան երեսնեակ մը Քիւրտեր, իրենց ղեկավարին հետ. Իրաքէն փախած էին :

ՓՐՈՖ.

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, փրոֆէսօրը նոր կը վերադառնայ Մոնփէլիէէն, ուր գացած էր մասնակցելու բժշկութեան պատմութեան միջազգային ԺԶ. համագումարին :

Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ երկու տարի ետքը, Աթէնք :

Նախորդ համագումարը, որ տեղի ունեցաւ երկու տարի առաջ (Սեպտ. 22–29) Մատրիտի մէջ, իր երկրորդ նիստին՝ կազմեց մնայուն վարչական մարմին մէջ, որուն անդամ ընտրուած էին Փրոֆ. Պետրով եւ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան, որոնք Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներն էին: Այդ համագումարին մէջ Փրոֆ. Պետրով կարդաց զեկուցում մը Մեչնիկովի տեսութեան մասին, իսկ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան՝ հայերէն բժշկական ձեռագրերու մասին:

Մոնփէլիէի համագումարին, որու կը նախագահէր Պրազիլիոյ ներկայացուցիչը, Խորհ. Միութիւնը կը մասնակցէր վեց ներկայացուցիչներով. գլխաւորութեամբ Փրոֆ. Պետրովի: Օրակարգ՝ «Մոնփէլիէի նշանակութիւնը բժշկութեան պատմութեան մէջ» եւ «Միջնադարեան հիւանդանոցային հիմնարկութիւնները պատմութեան մէջ»: Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան կարդաց զեկուցում մը աւելի ընդարձակ սահմանով.— « Հայկական հիւանդանոցային հիմնարկութիւնները անցեալին մէջ», սկսելով ուրարտական շրջանէն, Քրիստոսէ ինը դար առաջուան թուականէն, տալով նիւթական փաստեր: Միասին բերած էր Հայաստանի բժշկական պատմութեան ալպոմ մը,— մեծադիր 34 էջերէ բաղկացած գեղակազմ հատոր մը : Այս հատորը խմբագրուած ու տպագրուած է տասը օրուան ընթացքին, հազար օրինակ, երեք լեզուներով, հայերէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն, յատկապէս Մոնփէլիէի համագումարին համար: Կը բովանդակէ կարճ ներածական մը, եւ պատկերներ՝ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած գանկ մը (Աւան գիւղին մօտ գտնուած, Քրիստոսէ 5 – 10 դար առաջուան նիւթական ապացոյց), փալլոտներ, ուրարտական արձաններ, վիրաբուժական գործիքներ, Անի քաղաքին բաղնիքի աւերակները, բժշկական ձեռագիրներ, ինչպէս Դիոսկորիդէսի գործին

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Ամենայն Հայոց Հայրապետին յիսնամեակը եւ Կաթողիկոսութեան եռամեակը հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 12ին Էջմիածնի մէջ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որոշումով :

Այս առթիւ հրաւիրագիրներ ղրկուած էին բոլոր Թեմերուն որ ընտրեն երկու աշխարհական պատգամաւոր ընկերակցելու համար հոգեւոր պետերուն :

Փարիզի եկեղեցիին ներկայացուցչական ժողովը անցեալ հինգշաբթի երեկոյ նիստ գումարելով, իր մէջէն պատգամաւոր ընտրած է վարչութեան երկու ատենապետները Պ. Պ. Սեդրակ Քարեան եւ Յակոբ Տէր – Յակոբեան :

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք, որ ժողովը այս առթիւ յանձնարարած է իր ներկայացուցիչներուն Մայր Աթոռի մէջ միւս պատգամաւորներուն հետ հաղորդակցելով, ջանալ լուծման ձեւ մը գտնել հայ եկեղեցիի արդի երկփեղկումին վերջ մը դնելու համար :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ստեփան Էլչիբէկեան	10.000
Պ. Ստեփան Թէրզեան	10.000

“ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ”Ի ՆՈՒԻՐԵԱԼՆԵՐԸ

ԵՒ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Բ.

Նիկոլ Աղբալեան փռապանի մը զաւակն էր:

Կ՚ըսեն, թէ բանասէր էր, լեզուաբան, գրպտող, թափանցող միտք ու գրական քննադատ, դասախօս, մեծ դաստիարակ եւ այլն: Եթէ ապրէր հելլենական դարերուն՝ պիտի ըլլար Սոկրատի նման փիլիսոփայ մը: Եթէ ապրէր մեր Ոսկեդարուն՝ պիտի դառնար աւաղ թարգմանիչ մը:

Եղած էր անկախ Հայաստանի լուսաւորութեան նախարար եւ Հայաստանի հողին վրայ հիմնած էր առաջին համալսարանը:1920ին, թողլով իր կինն ու զաւակները, անցաւ արտասահման: Ամբողջ կեանքի տեւողութեան ապրեցաւ անոնց կարօտով եւ առանց վերջին անգամ մը զանոնք տեսնելու մեկնեցաւ այս աշխարհէն:

Հայ ժողովուրդին այս համեստ զաւակը ամբողջովին նուիրուած էր եւ զգացում հանդէպ Հայոց ազգին մշակոյթին: Երբ կ՚ըսէր Հայոց լեզու, Հայոց մշակոյթ, արցունքները կը հոսէին՝ աչքերէն եւ կը դիմէր դէպի պատուհանը՝ պարտկելու համար իր յուզումը:

Ամբողջովին ուժականութիւն էր, խըտացած կիրք եւ զգացում: Անիկա մեր նորագոյն ժամանակներու ամենախորհրդանշանական Հայն էր եւ իր ոգին դեռ կը թրթռայ իր ներշնչած ու դաստիարակած սերունդներուն մէջ, եւ քանի ժամանակը անցնի, աւելի պիտի մեծնայ իր անունը եւ ոգեկանութիւնը:

Մօտ քսան հազար յուղարկաւորներ հետեւեցան իր դագաղին: Եւ մինչեւ այսօր իր գերեզմանը ուխտատեղի մըն է բոլորին համար: Նման պատիւ Հայոց ժողովուրդը քիչերուն շնորհեց:

×

Լեւոն Շանթ Հայոց գրականութեան պատմութեան անցած է արդէն: Մէկը մեր գրականութեան ամենապատկառելի անուններէն: Հայ թատերգութեան հայրը, որ հայ բեմը հասցուց արեւմտեան թատրոնի մշակումին ու բարձրութեան:

Լեւոն Շանթ աշխարհիկ վանական մըն էր, ինքզինքը զրկած բոլոր վայելքներէն ու ժամանցներէն, մտած էր իր խուցը՝ գրելու, սերտելու, սորվեցնելու, մէկ խօսքով՝ ծառայելու Հայոց գրականութեան: Աննահանջ աշխատող մըն էր, գաղափարապաշտ երազող մը: Հայկականութեան տենդէն բռնուած՝ գրեց մինչեւ իր մահը…

Հայ ժողովուրդին ձգեց իր պատկառելի ժառանգութիւնը — մեծարժէք եւ ստուար հատորներ ու իր շունչով դաստիարակուած սերունդներ:

×

Գասպար Իփէկեան՝ զաւակը ծանօթ ընտանիքին: Եղբայրը՝ ծխախոտի մեծ գործարանատիրոջ եւ տաղանդաւոր դերասան Արմէնեանին: Բազմակողմանի, մշակուած մտաւորական մը: Շնորհալի գրող, բեմադրիչ, դերասան եւ հանրային մարդ:

Գասպար Իփէկեանը դուք պէտք է տեսնէիք Զակազիկի մէջ, երբ կը վարէր Կամսարական ծխախոտի գործարանին տնօրէնութիւնը: Երբ իր ինքնաշարժին մէջ նստած՝ կ՚անցնէր քաղաքին փողոցներէն, զինք կը կարծէիք մեծ դրամատան մը տնօրէնը կամ մեծ պետութեան մը դեսպանը: Գիտէր կազմակերպել, գիտէր օտարներու հետ կապեր պահել, գիտէր հմայել իր հմտութեամբ ու անհատական արժանիքներով:

Ան տէր էր նախանձելի դիրքի մը: Եւ նոյն ընկերութեան կողմէ գնաց Լիբանան՝ այնտեղ եւս հաստատելու ծխախոտի ընկերութիւն մը:

Սակայն ինչ էր դիրքը Իփէկեանի համար: Անոր հոգին ուրիշ տեղ էր: Եւ ամենափայլուն ընկերային դիրքերը լքեց՝ նուիրուելու «Համազգային»ին, Ճեմարանին եւ Հայոց մշակոյթին: Եւ մինչեւ իր մահը հաւատարմօրէն ծառայեց իր իտէալին — գրելով, խօսելով, կազմակերպելով ու ոգեւորելով:

Այս մարդոց համար հայկականութիւնը կիրք մըն էր, տեսակ մը կրօն: Ինչպէս կարգ մը մարդիկ, հրաժարելով աշխարհիկ կեանքէ, կամովին կը մտնեն վանք մը եւ կը նուիրուին Աստուծոյ, այս գաղափարապաշտները կամովին նուիրուեցան Հայոց ազգին ու մշակոյթին: Ուխտեցին մինչեւ մահ հաւատարիմ մնալ իրենց կոչումին եւ իրենց ուխտը կատարեցին…:

Հերոդոտոս կը պատմէ, թէ Աթէնքի օրէնսդիր Սողոն փիլիսոփան, կարգ մը գիտնականներու եւ իմաստուններու հետ, ճամբայ ելաւ աշխարհ պտըտելու:

Հասաւ Սարտիս, Լիւդիոյ մայրաքաղաքը, եւ եղաւ հիւրը Կրեսոս թագաւորին, որ աշխարհի ամենահարուստ մարդն էր: Կրեսոս կը կարծէր, թէ ինք աշխարհի ամենաերջանիկ մարդն էր:

Ճաշի մը ընթացքին, անհամբեր Կրեսոս առիթը գտաւ եւ հարցուց իմաստունին.

— Սողոն փիլիսոփայ, քու կարծիքովդ ո՞վ է աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը:

Կրեսոս վստահ էր, որ Սողոն պիտի ըսէր.

— Դուն, տէր արքայ:

Սակայն յոյն իմաստասէրը պատասխանեց.

— Աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը աթենացի Թելոսն էր: Անիկա հող ունէր, հարստութիւն, զաւակներ ու թոռներ: Երջանիկ էր ամէն կերպով: Օր մըն ալ հայրենիքը վտանգի մէջ էր, Թելոս գնաց պատերազմի եւ ինկաւ հայրենիքին համար: Պետութիւնը իրեն ազգային թաղում կատարեց: Թելոսն էր աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը:

Կրեսոս դժգոհ մնաց այս պատասխանէն եւ սակայն, յուսալով որ գոնէ երկրորդ տեղը, վստահօրէն, պիտի շնորհուի իրեն, յարեց.

— Սողոն փիլիսոփայ, քու կարծիքով՝ աշխարհիս երկրորդ երջանիկը ո՞վ է:

Ի մեծ յուսախաբութիւն իրեն, փիլ[illegible]սոփան պատասխանեց.

— Գլէոբիս եւ Պիթոն եղբայրները:

Կրեսոս՝ զայրացած՝ որոտաց.

— Աշխարհահռչակ հիւր, ուրեմն դուն կ՚արհամարհե՞ս եւ ոչի՞նչ կը համարես իմ անսահման հարստութիւնս…

Ծերունի իմաստունը բացատրեց.

— Վեհափառ արքայ, մարդ արարածի կեանքին ընթացքը բախտին կապուած է: Մարդ կրնայ փոխն ի փոխ հարուստ ըլլալ կամ աղքատ, հզօր կամ տկար: Էականը կեանքի ընթացքը չէ, այլ այն՝ թէ կեանք մը ինչպէս պիտի վերջանայ: Եթէ քու փառահեղ կեանքդ պսակուի փառահեղ վախճանով մը, այն ատեն դուն պիտի նկատուիս աշխարհի երջանիկներէն:

Եթէ ճիշդ է իմաստունին բանաձեւումը, ուրեմն՝ Համօ Օհանջանեանը, Ն. Աղբալեանը, Լ. Շանթը եւ Գ. Իփէկեանը ապրեցան փառահեղ կեանք մը, ունեցան նոյնքան փառահեղ վախճան մը, եւ արժանացան հայ ժողովուրդի «ազգային թաղում»ին: Մարդոց երջանկագոյններէն էին:

Կար ժամանակ, երբ մեր ժողովուրդը քաղաքական հասունութիւն չունէր, եւ մենք տուժեցինք ատկէ: Հիմա, սակայն, ըստ մարդկային բնութեան, մենք նետուած ենք դէպի միւս ծայրայեղութիւնը: Հիմա բոլորս համոզուած ենք, որ «միայն քաղաքականութեամբ կայ Հայոց փրկութիւն»:

Քաղաքականութիւնը անհրաժեշտ է ժողովուրդի մը գոյութեան ու պետական կազմակերպումին համար: Ոչ ոք ատոր հակառակը կը պնդէ. սակայն կան մարդիկ, որոնց կոչումն ու մասնագիտութիւնն է քաղաքականութիւնը: Եւ մենք ունինք նման մարդիկ: Անոնք պէտք է զբաղին այդ գործով: Աղիտալի է ազգի մը համար, երբ բոլորը կը սկսին «քաղաքականութիւն խաղալ»:

Մեր «կիսադրագէտ» հայրերը աւելի իմաստուն էին, կը հետեւէին դարաւոր աւանդութեան, պաշտամունք եւ սէր ունէին դէպի գիրն ու գրականութիւնը: Ահա այս պաշտամունքն է, որ նուազած է մեր մէջ, մանաւանդ անոնց, որոնք օտարամոլութեան ախտէն վարակուած են:

ԲՈՒԶԱՆԴ ԿՈՍԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Հայկական լեռնաշխարհ: Հողագնդի բարձրադիր, գողտրիկ մի անկիւն… Փոքր, չա՛տ փոքր է նրա տարածութիւնը ամփոփ ու պարփակ: Բայց որքա՜ն հարուստ է նա, հարուստ երկնաքերծ լեռներով ու անդնդախոր ձորերով, բարեբեր դաշտավայրերով ու թաւշեայ մարգագետիններով, փրփրադէզ գետերով ու լճերով, լերկ բլրալանջերով ու արեւախանձ տափաստաններով:

Գեղեցիկ է Հայաստանի բնութիւնը իր անզուգական, անկրկնելի համապատկերներով: Անյիշելի ժամանակներից նա օրրան է եղել ե՛ւ հողի աշխատաւորի, եւ կենդանիների ու թռչունների, ծառերի ու ծաղիկների համար: Օգտուել են նրանք հարազատ երկրի անհամար բարիքներից, ապաստան գտել նրա մայրական գրկում, ապրել են, բազմացել, սերունդներ թողել: Կենդանական եւ բուսական աշխարհի շատ ներկայացուցիչներ չքացել, բնաջնջուել են ժամանակի դաժան ձեռքով, շատերն էլ մի կերպ պահպանել են իրենց գոյութիւնը եւ մեզ հասել իբրեւ յուշարձաններ: Եւ, յիրաւի, երբ մարդ անցնում է Հայաստանի հարաւով կամ հիւսիսով, արեւելքով կամ արեւմուտքով, կարծես թէ շրջում է վեհաշուք յուշարձանների մի իսկական, կենդանի թանգարանում:

Ահա այդ թանգարանի բաժիններից մէկը՝ Սեւանի լեռնանցքը. ոլորապտոյտ նեղ ձորը ամբողջովին թաղուած է փարթամ ծառերի ու բազմերանգ ծաղիկների մէջ. հանդիպակաց լեռնալանջերը ծածկուած են մշտադալար եղեւնու, հաճարենու, կեչու, ընկուզենու, վայրի տանձենու, խնձորենու, անտառներով: Դրանք ձգւում են ընդարձակ տարածութիւններ, հասնում մինչեւ Դիլիջան, Իջեւան, Կիրովական… Դիլիջանի անտառները հաղուագիւտ են ոչ միայն իրենց գեղեցկութեամբ, այլեւ բուսական աշխարհի բազմազանութեամբ: Այստեղ պահպանւում են գեղծու (կարմրածառ) չորս պուրակներ, որոնց ծառերի հասակը հասնում է 600 – 1000 տարուայ: Գեղծին մշտադալար, փշատերեւ ծառատեսակ է, աճում է շատ դանդաղ, նրա կեղեւի կառուցուածքը խիտ է, որի շնորհիւ երկար ժամանակ իր մէջ պահում է խոնաւութիւն եւ չի փտում: Կարմրածառի բարձրութիւնը հասնում է 30–40, իսկ բնի հաստութիւնը՝ մինչեւ մէկ մեթրի: Մահացող այս ծառատեսակը, որն անցեալ դարերում տարածուած էր Եւրոպայում եւ Կովկասում, այժմ հազուադէպ է: Այն անտառների ձեւով աճում է միայն Հայաստանում եւ Վրաստանում:

Դիլիջանում լաւ պահպանւում են նաեւ արեւելեան կաղնու անտառը եղջերընկուզի պուրակը եւայլն: Ներկայումս դրանք վերածուել են արգելանոցների, ուր կըկին բաց կը թողնուեն ազնիւ եղջերուներ, որոնք բարբարոսաբար ոչնչացուել են դեռեւս 1900ական թուականներին: Բնակլիմայական բացառիկ պայմանները Դիլիջանին շնորհել են լաւագոյն առողջարանի հռչակ: Անտառային թարմ օդը, լեռնային արեւը արգիւնաւէտ բուժում են գեղձերի ու շնչառական օրգանների հիւանդներին:

Հայաստանի բնութեան աննման յուշարձաններից է Մեղրու շրջանում փըռուող Բարթասի անտառը: Աւելի քան ութ հազար հեկտար տարածութեամբ այդ կուսական վայրում պահպանւում են երրորդական դարաշրջանի անդրկովկասեան բուսական աշխարհի շատ նմուշներ: Անտառը հիմնականում բաղկացած է արեւելեան կաղնիներից: Խիստ արժէքաւոր է բարձրակազմ ու հազուագիւտ ծառատեսակներից մէկը՝ Արաքսեան կաղնին որից պատրաստւում են տակառներ՝ որակեալ կոնեակներ հասունացնելու համար: Բարթասի զարդը չինարի անտառն է՝ միակը Ս. Միութիւնում: Այն ունի աւելի քան հինգ հարիւր տարուայ հասակ եւ զբաղեցնում է հարիւր հեկտար տարածութիւն: Չինարիների բարձրութիւնը հասնում է 35 – 40. իսկ բնի հաստութիւնը՝ մինչեւ երկու մեթրի: Չափազանց հարուստ է Բարթասի կենդանական աշխարհը: Հարաւային շրջաններու համար բնորոշ անտառային այծեամից, վարազից, արջից եւ այլ սովորական կենդանիներից բացի Մեղրիում հանդիպում են նաեւ խոզուկ, լուսան, ընձառիւծ:

Իր վայրի հմայքով ո՞ւմ չի գերում հայկական ժողովրդական սքանչելի աւանդութիւնների հետ կապուած Խոսրովի անտառը: Հիմնուելով այդ անտառը, որ հիմնուել է չորրորդ դարում, Հայոց Խոսրով երկրորդ (Կոտակ) թագաւորի օրօք, եղել է որսատեղ: Խիտ բնակեցուած վայրերից լեռնային բնական ու արհեստական պարիսպներով անջատուած հսկայական տարածութիւններում փըռուած են մրգատու անտառներ, անմատչելի ժայռեր ու ծերպեր, խոխոջում են սառնորակ աղբիւրներ: Դրանք բարենպաստ միջավայր են քարակզաքիսի, վարազի, արջի, եղջերուի եւ այլ գազաններ ու կենդանիների համար: Վերջին տարիներին անտառում բաց են թողնուել ուսուրական բծաւոր եղջերուներ, որոնք յարմարուելով տեղին, յաջողութեամբ բազմանում են: Այստեղ բոյն են դնում գորշագոյն կորճը, ալիտակակատար անգղը, լեռնային արծիւը եւ այլ թռչուններ:

Բնապատմական մեծ արժէք են ներկայացնում գիհիների (նոճիների կարգին պատկանող փշատենու թփուտներ) մի քանի տեսակները, որոնք նօսր անտառների ձեւով պահպանուել մեն Սեւանայ լճը եզերող Արեգունու լեռնաշղթայի հարաւային լանջում, ինչպէս նաեւ Ալավերդու, Իջեւանի եւ Ախտայի շրջաններում: Դրանց տնտեսական խոշոր նշանակութիւնն այն է, որ գիհիների արմատները գետնի մէջ թէ կազմում են խիտ ցանց եւ լեռնալանջերը պահպանում լուացումից ու հողմահարումից: Ալավերդու Մեղրու շրջաններում կան վայրի պիստակենու անտառակտորներ, Փամբակի լեռնալանջերին՝ կեչու, եղրահացենու (հայկական ղափն) եւ լեռնավարդերի անտառակտորներ: Հայաստանի այդ շրջանը լեռնալանջերի ամենահարաւային սահմանն է եւ հանդիսանում է նրանց ծննդավայրերից մէկը:

Արարատեան դաշտավայրի արեւելեան եզրին վեր են խոյանում Ուրծի ապառաժուտ լեռները: Նրանք աչքի են ընկնում իրենց անհեւլիութեամբ ու վայրի հմայքով: Ապառաժներից Թեժասարը, Կարմրաքարը եւ այլն վեր են խոյանում հազար եւ աւելի մեթր: Այս լերկ, անմատչելի լեռնադանդուածները դարձել են քարոչխարների (հայկական մուֆլոն), բեզուարեան այծի մշտական բնակատեղին: Դարատափեան ձեւով դուրս ցցուած ժայռերը հարուստ են կիրով, շրջակայքում բազմաթիւ լեռնային աղբիւրներ են եւ աղարեր քարաշերտեր, որոնցից օգտւում են կենդանիները: Ուրծի արգելանոցը տարածուելով 70 – 80 հազար հեկտար՝ միանում էր Խոսրովի անտառին:

… Լեռների գոգաւորութեան մէջ ծըփում է հայկական բնաշխարհի անզուգական գեղուհին՝ Սեւանը: Նրա բոլորը շուրջպար են բռնել Արեգունու, Վարդենիսի, Սեւանի, Գեղամայ լեռնաշղթաները: Աշխարհի բարձրաբերձ լճերի թւում Սեւանն իր մեծութեամբ նմանը չունի, այն ծովի մակերեւոյթից բարձր է 1914 մեթր զբաւում է աւելի քան 1400 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն: Սեւանը ձգւում է պատմական ծովադիւղից մինչեւ Բասարգեչարի ափերը՝ մօտ 70 քիլոմեթր: Լայնութիւնը 8 – 35 քիլոմեթր է, ամենամեծ խորութիւնը հասնում է 99 մեթրի: Լճի ջրերը քաղցրահամ են, պաշարները հսկայական՝ 58 միլիառ խորանարդ մեթր: Նրա մէջ թափւում են մօտ երեսուն գետակներ, դուրս է գալիս միայն Հրազդան գետը:

Հայ ժողովուրդը այնքան սիրում է Սեւանը՝ պատմական Գեղամայ ծովակը եւ անյիշելի ժամանակներից նրա մասին յօրինել է շատ ու շատ աւանդութիւններ, երգեր ու զրոյցներ: Բանաստեղծները երբեք անտարբեր չեն անցել լճի ափերով, ջերմ ու քնքուշ տողեր են նուիրել նրան, իսկ նկարիչները կտաւի վրայ վերապատկերել են Սեւանի ջինջ հայելին ու փրփրադէզ կոհակները: Եւ ինչպէ՞ս չսիրել, ո՞ր լիճն ունի այնքան վճիտ, սառնորակ, անուշահամ ջրեր, այնքան համեղ ձկներ… Ժողովուրդը դարեր շարունակ օգտուել է նրա բարիքներից: Մեր օրերում լիճը բազմակողմանիօրէն իսպաս է դրուած ժողովրդական տնտեսութեան կարիքներին: Սեւանի ջրերը ելեկտրական ուժի, ոռոգման, ձկնորսութեան անսպառ աղբիւր են, նաւարկութեան մի–

ջոց: Լճի շնորհիւ մերձակայ շրջանների կլիման մեղմ է, ամառանոցային:

Արագածի ամենաստորին փէշերին, Ապարանի դաշտավայրի հիւսիսային անկիւններից մէկում փայլփլում է Այղր լիճը: Նրա ջրերը բխում են լճի յարակից ու ժայռոտ եզրերից: Պարզունակ լիճը գրաւում է մօտ մէկ քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ ունի մի քանի մեթր խորութիւն: Այնտեղից արտահոսում է Մեծամօր գետը :

Այսքանով չեն սահմանափակւում Հայաստանի բնութեան յուշարձանները: Դրանց թւում դասւում են նաեւ ծովի մակերեւոյթից 3–4 հազար մեթր եւ աւելի բարձրութեամբ Արագած, Կապուտջուղ, Մայմեխ լեռնագագաթները, որոնք իւրայատուկ են իրենց բուսական ու կենդանական աշխարհի հազուադէպ նմուշներով, վայրի ցորենի հանդամասերը Դարալագեազի սարալանջերում, Գառնիի ձորը՝ Սովետաշէնից մինչեւ Գեղարդ, Սեւանի աւազանի Արեւգունու ափը, Հաճարենու հնադարեան պուրակը Ղափանում, Վեդու շրջանի Գորովան գիւղի աւազուտները, ուր պահպանւում է երրորդական դարաշրջանի բուսականութիւն, Կալինինոյի շրջանի մի քանի ճահճային լճակները, որոնք արժէք են ներկայացնում իրենց հազուադիւտ, իւրատեսակ ջրա – ճահճային բուսականութեամբ եւ այլն:

Բնութեան, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական ու հնագիտական յուշարձանները (երեք հազարից աւելի ամրոցներ, կրօնական ու աշխարհիկ կառուցուածքներ, պալատներ, բերդեր, կամուրջներ, իջեւաններ եւայլն) պատմական, գիտական եւ ժողովրդա–տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունեն: Բուսական, կենդանական աշխարհների պահպանման ու ընդլայնման, նրանց ստեղծած բարիքները ժողովուրդի շահերին ծառայեցնելու հարցերին առանձնայատուկ ուշադրութիւն է դարձնում Հայաստանի կառավարութիւնը: Բնութեան պահպանումը որպէս ժողովրդի անընդհատ աճող նիւթական եւ մշակութային պահանջմունքների բաւարարման, ինչպէս նաեւ գիտական հետազօտութիւնների անհրաժեշտ պայման, պետական մեծ նշանակութիւն ունեցող գործ է :

ԽԱՆԻԿ ԲԱՏԱԼԵԱՆ

ՆԷՄԸ

Ա.— Տիկին ձեր Թօն կը բերեմ ձեզի :

ՏԻԿԻՆԸ.— Ի՞նչ Թօն :

Ա.— Ձեր շնիկը :

ՏԻԿԻՆԸ.— Իմ շնիկիս անունը Թօթօ է, ոչ թէ Թօ:

Ա.— Իրաւունք ունիք, բայց ինքնաշարժը վրայէն անցնելէն ետք՝ կէսը մնաց ...:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Մոնտ»ի աշխատակիցներէն Պէրնար Ֆէրոնի մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալը :

Վերջին տարիներուն ընթացքին Խ. Միութիւնը բազմաթիւ փորձեր կատարեց, բարեփոխելու համար երկրին կրթական ծրագիրը: 1954ին, կարգ մը շրջաններու մէջ վերահաստատուեցաւ խառն դպրոցներու դրութիւնը, որ վերցուած էր Սթալինի օրով: 1955ին, դպրոցներու մէջ մտցուեցաւ «փօլիթէքնիք դաստիարակութիւն»ը, որ կրթական ծրագրին մէջ շատ աւելի ընդարձակ տեղ կուտայ գիտութիւններուն եւ մանաւանդ՝ ձեռական աշխատանքներուն: 1956ին ստեղծուեցաւ գիշերօթիկ դպրոցներու դրութիւնը : Այս բոլոր բարեփոխումները, սակայն, լրացուցիչ մասերն էին գլխաւոր բարեփոխման մը, որ երկրորդական պարտադիր կրթութեան շրջանը եօթը տարիէն կը բարձրացնէր տասը տարուան: Համայնավար կուսակցութեան քսաներորդ համագումարը որոշած էր որ երկրորդական պարտադիր կրթութեան ծրագիրը «իր ընդհանրութեան մէջ» իրագործուած պէտք է ըլլայ մինչեւ 1960:

Սակայն խորհրդային դպրոցներու մէջ տրուած կրթութեան մասին բազմաթիւ բողոքներ կ՚արձանագրուին օրէ օր: 20րդ համագումարը, իր հերթին արձագանգ հանդիսացած էր այս բողոքներուն— տրուած դաստիարակութիւնը չի համապատասխաներ կեանքի պայմաններուն :

Խրուշչեւ, անցեալ Ապրիլին, կոմսոմոլներու (կուսակցութեան երիտասարդական ու պատանեկան կազմակերպութիւններու) 13րդ համագումարին ընթացքին դարձեալ կ՚ընդգծէր այս դիտողութիւնը: Թերթերն ու կրթական մարմիններու ներկայացուցիչները, հարցը ձեռք առնելով, յօդուածներու շարքեր սկսած էին գրել, յայտնելով որ «երիտասարդութիւնը դպրոցներուն մէջ պէտք է պատրաստուի կեանքի եւ աշխատանքի պահանջներուն»: Այս բոլորը նախատեսել կուտային թէ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ներմուծուին խորհրդային դպրոցներու ծրագիրներէն ներս: Արդարեւ, Խրուշչեւ վերջերս դարձեալ արտայայտուեցաւ այս հարցին շուրջ, որուն մանրամասնութիւնները ճշդուած են անցեալ կիրակի օր հրատարակուած ընդարձակ պաշտօնագրի մը մէջ :

Ըստ այս նոր բարեփոխման, խորհրդային մանուկները եօթը տարեկանին պիտի մտնեն նախակրթարան, ուր 7–8 տարի պիտի սորվին հիմնական եւ ընդհանուր գիտելիքներ: Ապա (ներմուծուած նորութիւնը այս է), իրենց զատած կամ իրենց համար զատուած արհեստին համաձայն, մասնագիտական դասընթացքներու պիտի հետեւին երկու կամ երեք տարի՝ գործարաններու կամ երկրագործական կեդրոններու մէջ: Այս շրջանէն վերջն է որ պիտի ստանան պաճալօրէայի համապատասխան վկայական մը:

Սակայն այս վկայականը բաւական պիտի չըլլայ համալսարաններէ ներս ընդունուելու համար: Նախքան այդ, երիտասարդները երկու տարի պէտք է աշխատին իրենց ընտրած մասնագիտութեան արդիւնաբերութեան մէջ, միաժամանակ հետեւելով գիշերային կամ թղթակցութեամբ կատարուած դասընթացքներու (անշուշտ, եթէ նպատակ ունին յետագային համալսարան մտնել): Երրորդ տարուան ընթացքին, արդիւնաբերական աշխատանքին հետ, շաբաթը երեք օր ազատ պիտի ըլլան իրենց մասնագիտութեան դասընթացքներուն հետեւելու համար. իսկ չորրորդ եւ հինգերորդ տարիները ամբողջովին յատկացուած պիտի ըլլան համալսարանական ուսման : Ուրեմն, «պաքալօրէա»յի վկայականը ստանալէն մինչեւ համալսարան աւարտելը, ուսանող մը հինգ – վեց տարուան շրջան մը պիտի բոլորէ, որուն առաջին երկու – երեք տարիները արդիւնաբերութեան մէջ աշխատելով, իսկ վերջին երկու – երեք տարիները՝ որպէս բացարձակ ուսանող :

Խրուշչեւ յայտարարեց թէ իր այս ծրագիրը բացարձակապէս վերջնական չէ, եւ մասնագէտներու ցուցմունքներուն հիման վրայ կրնայ երկրորդական որոշ փոփոխութիւններ կրել: Արդէն իսկ թելադրութիւնները սկսած են տեղալ. բարձրագոյն ուսման նախարարը, Էլիութին, կ՚ուզէ որ տղոց «սթաժ»ներուն շրջանը որոշուի ըստ իրենց ընտրած մասնագիտութեան: Օրինակ, երկաթուղիի ապագայ մասնագէտները իրենց «սթաժ»ը կարենան կատարել ամառուան շրջանին, ձմեռը յատկացնելով զուտ համալսարանական աշխատանքի: Մանկավարժական գիտութիւններու Ակադեմիային նախագահը, Քայրով, դիտել կուտայ որ առաջին երկու –երեք տարիներուն արդիւնաբերութեան մէջ աշխատող տղան, ամբողջ օրուան աշխատանքէն վերջ գիշերը շատ յոգնած կ՚ըլլայ մտային աշխատանքի համար, եւ կ՚առաջարկէ որ արդիւնաբերական աշխատանքի ժամերը զեղչուին անոնց համար :

Ցամենայն դէպս, ընդհանուր օրէնքն այն է, որ 14 տարեկանէն սկսեալ խորհրդային բոլոր պատանիները պէտք է իրենց մասնակցութիւնը բերեն երկրին տնտեսական կեանքին. եւ այդ տարիքին է, որ պէտք է որոշեն թէ ինչ մասնագիտութեան պիտի հետեւին: Այս ձեւով, խորհրդային իշխանութիւնները կը յուսան դպրոցն ու կեանքը միախառնել իրարու, եւ վերցնել ձեռական ու մտային աշխատանքներու միջեւ ցարդ գոյութիւն ունեցող անհաղորդութիւնը: Այս ընդհանուր օրէնքէն զերծ պիտի մնան միայն հարուստ յատկութեան կամ մաթէմաթիքի համար բացառիկ կերպով ընդունակութիւն ունեցող պատանի հանճարները :

Կրթական այս բարեփոխումը տեսակ մը անհրաժեշտութիւն դարձած էր: Արդարեւ, այն օրէն ի վեր, երբ երկրորդական կրթութիւնը պարտադիր դարձած էր Խ. Միութեան մէջ, երիտասարդութիւնը հետզհետէ սկսած է լքել ձեռական աշխատանքներն ու մասնագիտութիւնները : Կուսակցութիւնն ու կոմսոմոլներու կազմակերպութիւնը ապարդիւն կոչեր կ՚ընեն տղոց հայրենասիրութեան. երկրորդական վարժարան աւարտողները չեն ուզեր բանուոր կամ երկրագործ դառնալ: Բարեբախտաբար, երկրորդական ուսումը պարտադիր հռչակող օրէնքը քիչ համեմատութիւններով գործադրուած է մինչեւ հիմա (տղոց քան առ հարիւրը նոյնիսկ նախակրթարան աւարտած չէ). այլապէս Խ. Միութիւնը այսօր ոչ բանուոր կ՚ունենար, ոչ ալ երկրագործ :

Նոր օրէնքը կը միտի այնպիսի կացութիւն մը ստեղծել տղոց համար, որ միայն ուսման մեծ սէր ունեցողները կարենան շարունակել : Երկրորդական վարժարանէն վերջ երկու – երեք տարուան դադարը, արդիւնաբերութեան մէջ ձեռք ձգած ճարտարութիւնը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարտաւորութիւնները պատճառ կը դառնան որ շատերը հրաժարին համալսարան մտնելէ. միայն «սրբազան հուրը» ունեցողներն են, որ առանց յուսահատելու թէ՛ արդիւնաբերութեան մէջ կ՚աշխատին եւ թէ՛ համալսարանի աշխատանքները կը կատարեն :

Կրթական այս նոր ծրագիրը կը ձգտի մասնագէտներ պատրաստել բոլոր ճիւղերուն մէջ — ըլլան անոնք բանուոր, երկրագործ, թէ մտաւորական :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ բացուեցաւ միջազգային երկաթուղիի 17րդ համագումարը, որուն կը մասնակցին 550 պատգամաւորներ Սպանիայէն եւ արտասահմանէն: Համագումարին կը մասնակցին նաեւ Արեւելեան Եւրոպայի ներկայացուցիչները, մասնաւորապէս՝ Խ. Միութիւն, Լեհաստան եւ Եուկոսլաւիա :

ՃԱՓՈՆԻ «Իսա» փոթորիկին զոհերուն թիւը բարձրացաւ երկու հազարի: Աւելի քան հինգ հարիւր վիրաւոր կայ : Հազարաւոր բնակարաններ քանդուած են, մօտ հարիւր հազար հոգի անտուն մնացած են: Նիւթական անհաշիւ վնասներ կան :

ՅՈՒԵՑՈՅՆԸ

Ա.— Իմ կինս անտանելի է : Ամենափոքր աւելթը բաւական է՝ որ կռիւ մը փրցնէ տունին մէջ :

Բ.— Դուն երջանիկ ես եղեր: Իմ կինս առանց որեւէ առիթի նոյնը կ՚ընէ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (266)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Երեւակայեցէք մի գիւղական պարզ, նահապետական ընտանիք, որ բոլորը մի յարկի տակ են ապրում, եւ նրանց մէջ խառն է անբարոյական տաճիկ զինուորը: Հայը ամէն հարստահարութեան սովոր է համբերել, բայց երբ դիպչում են նրա ընտանեկան պատուին, նա այդ ժամանակ կորցնում է իր համբերութիւնը: Այդ էր, որ դրդեց հասարակութեանը՝ բողոքել բարձր կառավարութեան, որ զինուորները հեռացուին իրանց տներից :

Կառավարութիւնը ի նկատի առեց նրանց բողոքը եւ հրամայեց ամէն տեղ իր ծախքով զօրանոցներ կառուցանել : Արքունի շինուածքների կապալառուի, Շարման բէկի համար, մի մեծ գործ բացուեցաւ: Նա դիմեց միամիտ գիւղացիներին, ասելով. «եթէ ցանկանում էք, որ զինուորները ձեր տներից հեռանան, պէտք է զօրանոցները ձեր ծախքով շինել տաք, որովհետեւ այդպէս է հրամայուած»: Խեղճ գիւղացիները յօժարւում են ամէն ինչ զոհել, դէթ ազատուեն անտանելի հիւրերից: Ով որ փող ունէր, փող էր տալիս, ով որ փող չունէր, ինքն էր աշխատում իր անասունների հետ, քար, փայտ եւ կիր կրելով: Այդպիսով զօրանոցները կառուցւում են: Այդ մեծ ծառայութիւնը վարձատրւում է այն մեծ չքանշանով, որ Շարման բէկը կրում էր կուրծքի վրայ, թէեւ զօրանոցների ծախքը մի կողմից խեղճ հասարակութիւն էր տուժում, միւս կողմից արքունի գանձարանը :

— Շատ բարեպաշտ եւ ազգասէր անձն է, պարոն բժշկապետ, — աւելացրեց առաջնորդը: — Եթէ գիտենայիք, որքան բարիքներ է գործել դա մեր հասարակութեանը: Շատ ժամանակ չէ, որ իր ծախքով նորոգել տուեց մի վանքի խարխուլ տաճարը:

Վերջին խօսքը ճշմարիտ էր: Բայց ժողովուրդը կողոպտել եւ տաճարներ կառուցանել, — այդ հազիւ թէ կարելի էր բարեպաշտութիւն համարել: Ասլանը ոչինչ չպատասխանեց: Բայց Շարման բէկը, լսելով սրբազանի գովասանքը, ինքնաբաւական կերպով իր տեղում շարժուեցաւ. Նրա աղուէսի գունով անշարժ դէմքի վրայ երեւաց ժպիտի նման մի բան, եւ ձեռքը տարաւ դէպի կուրծքը, կարծես, տեսնելու համար՝ արդեօք չքանշանը իր տեղո՞ւմն է:

Առաջնորդը շարունակեց ծանօթացնել միւսներին .

— Դա մահտեսի Թորոսն է, մի քանի անգամ Երուսաղէմ ուխտ է գնացել. մեր քաղաքի հարուստ եւ նշանաւոր վաճառականներից մէկն է, մի եւ նոյն ժամանակ, մեր Մայր եկեղեցու երեսփոխանն է: Մեծ ծառայութիւններ է արել եկեղեցուն, շատ աղքատ, չափազանց բարեպաշտ եւ ազգասէր մի անձն է:

Ասլանը մինչեւ անգամ չնայեց նրա վրայ. ես երեսս մի կողմ շուռ տուի, որ ծիծաղս չտեսնեն: Գիտէ՞ք ով էր այդ «հարուստ», «չափազանց բարեպաշտ եւ ազգասէր» վաճառականը: Դա մի եւ նոյն խարբերան էր, որ Այգեստանում յայտնուեցաւ մեզ մօտ, վարպետ Փանոսի տանը, եւ իբրեւ թանգագին հնութիւններ, կեղծ դրամներ վաճառեց Ասլանին: Այն ժամանակ նա, մի հրեայ մանրավաճառի նման, հագած ունէր հին ցնցոտիներ, որ կարեկցութիւն զրաւէ դէպի իր ողորմելի վիճակը :

Իսկ այժմ, չնայելով որ ամառն էր, հագած ունէր մի թանկագին մուշտակ աղուէսի ոսկեգոյն մորթից, եւ մէջքին փաթաթած ունէր թանձր գօտի պարսկական շալից: Ասլանը նրան չամաչցնելու համար, այնպէս ձեւացրեց, իբր թէ չէ ճանաչում նրան: Եւ իրաւ, այժմ հազիւ կարելի էր ճանաչել նրան. գլխին դրած ունէր ֆէս, որի վրայ փաթաթել էր եազմա կոչուած թաշկինակ. կնճիռներով պատած երեսը խնամքով ածիլած էր, իսկ քիթը, որ ուղտի համետի ձեւ ունէր, ինձ երեւում էր այժմ աւելի երկարացած եւ բոլորովին ծածկել էր վերին շրթունքը : Առաջնորդի նրա մասին շռայլած գովասանքների այն մասը միայն ճշմարիտ էր, որ, իրաւ, նա շատ հարուստ մարդ էր եւ փաշայի սեղանաւորն էր: Հարկաւորուած ժամանակ փաշային ծանր տոկոսներով փող էր տալիս, իսկ փոխարէնը ընդունում էր գիւղերից ստացուելիք տուրքը : Իսկ ինքը որքան եւ ինչպէս էր ստանում գիւղացիներից, — այդ կախուած էր իր խղճից, եթէ կար նրա մէջ խիղճ :

Երրորդ անձը, որին ծանօթացրեց սրբազանը, մի կծկուած ծերունի էր, փոքրիկ տապատը դուրս էր ցցել մէջքի վրայ: Նա եւս մի քանի անգամ Երուսաղէմ էր գնացել, նա եւս չափազանց «բարեպաշտ եւ ազգասէր» մարդ էր: Նրան կոչում էին մահտեսի Յարօ: Եթէ ես եղուխտ տեսած չլինէի, բաւական էր այդ մարդու դէմքը հետազօտել, նրա խօսակցութիւնը լսել եւ եղուխի մասին կատարեալ գաղափար կազմել :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ տագնապին մասին մամուլի ասուլիս մը տալով Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըս յայտարարեց, թէ ազգայնական ուժերը պիտի հեռանան Քեմոյ եւ Մացիւ կղզիներէն, եթէ տրամաբանական զինադադար մը ըլլայ: Միւս կողմէ համայնավար Չինաստանի վարչապետ Չու Ըն Լէ մերժեց զինադադարի մը գաղափարը: Միացեալ Նահանգները նոր զէնքեր եւ պատերազմական ու փոխադրական օդանաւեր պիտի տան Չանկ Քայ Չէքի, քանի մը օրէն:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը երկրէն արտաքսեց էր Ֆրանսի ներկայացուցիչը, որ կը գտնուէր Պաղտատ: Ֆրանսական ընկերութեան օդանաւերը իրաւունք չունին երթալու Իրաք:

(Շար. Ա. էջէն)

մէկ ընդօրինակութիւնը մագաղաթի պատառիկի մը վրայ, Գրիգոր Մագիստրոսի, Մխիթար Հերացի, Գրիգոր Տաթեւացիի, Ամիրտովլաթի դիմանկարները, բժշկական գործունէութեան պատկերներ, ձեռագիրներ, տպագրուած հին գործեր:

Հատորը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է համագումարին մէջ:

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան խանդավառ եւ եռանդուն գիտնական մըն է, համակրելի, մարդամօտ, անկեղծ հայրենասէր մը: Մեծ հաւատք ունի հայ ժողովուրդին իմացական կարողութեանց վըրայ: 45 փրոֆէսէօր ունինք Հայաստանի մէջ, ըսաւ, իսկ Խորհ. Միութեան մէջ՝ դեռ աւելի: 75 ակադեմիա ունի Խորհ. Միութիւնը, եւ ամէն մէկուն մէջ՝ անպայման մէկ երկու հայ ակադեմական: Բազմաթամամբ այլ ժողովուրդներու, մեր թիւն համեմատութեամբ՝ մեծ թիւ մը կը կազմեն գիտնականները: Ունինք միջազգային չափանիշով փրոֆէսէօրներ, ոմանք Խորհ. Միութեան համալսարաններէն ելած, ոմանք ուղղակի Երեւանի համալսարանէն, օրինակ՝ Հասրաթեանը, որ աշակերտն է Փրոֆ. Յովհաննիսեանի: Հայաստանի բժիշկ. ակադեմականներէն յիշենք Օրբելին, Կոշտոյեանցը, Ֆանարջեանը, Մնջոյեանը, Բունիաթեանը: Խ. Միութեան մէջ հայ գիտնականներուն թուական գերակշռութիւնը տեսնելով՝ Մոլոտով ճառի մը մէջ, հայ ժողովուրդը անուանեց «տաղանդաւոր ժողովուրդ»:

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան, անդամ Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիային, անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային, դասախօս Երեւանի բժշկ. համալսարանին Ներքին ախտաբանութեան ամպիոնին, մասնագէտ հեղինակ սրտի հիւանդութեանց, առաջին հետախուզողը Հայաստանի մէջ հայ բժշկութեան պատմութեան (վերջին այս ասպարէզին մէջ արժանաւոր հետեւորդմըն է այժմ՝ Ա. Կծոյեան, առանց մոռնալու Օ. Սեփեթճեանը, որ մասնագէտ է բոյսերու պատմութեան):

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան ծնած է Թիֆլիզ, 1885ին: Քաղաքին գիմնազիոնը աւարտելէ ետք մտած է Խարկովի բժշկ. համալսարանը: Յետոյ իբրեւ բժիշկ գործած է Խարկովի եւ Թիֆլիսի հիւանդանոցներուն մէջ: 1914ին արդէն հեղինակ էր 12 գիտական աշխատութեանց:

Հայաստանի կազմութեան սկզբնական օրերուն կը փոխադրուի Երեւան: Իր ջանքերով կը բացուի Երեւանի հասարակածային հիւանդութեանց ուսումնարանը, որ երկրորդը կը համարուի Խորհ. Միութեան մէջ՝ Մոսկուայի նման հիմնարկութենէն ետքը: Հետազօտութիւններ կատարած է մալարիա հիւանդութեան եւ հետեւանքներուն մասին, Հայաստանի հանքային ջուրերու բուժական յատկութեանց մասին 1923 թուականէն սկսեալ: 1925ին, երկրաբան Լ. Այվազեանի եւ քիմիագէտ Գ. Մեղնիկեանի հետ կը պատրաստէ տեղեկագիր մը Արզնիի ջուրերուն մասին, ներկայացնելով ջրաբուժական այդ վայրին հեռանկարները, — այդ տեղեկագրին հիման վրայ Հայաստանի առողջապահական գործավարութիւնը կազմակերպեց Արզնիի առողջարանը, որ այսօր համամիութենական կուրորտի արժէք ունի:

Փրոֆ. Յովհաննիսեան ունի նաեւ հեղինակութիւններ սրտի հիւանդութեանց մասին, մասնաւորաբար սրտի եւ երակներու սաեղծած ճնվրոզներու մասին:

— Իր գլխաւոր հեղինակութիւններն են Բժշկութեան պատմութիւնը Հայաստանում հնուց մինչեւ մեր օրերը, հինգ հատոր, ռուսերէն գրուած: Այս աշխատութիւնը թարգմանուած է նաեւ վրացերէն ու գերմաներէն լեզուով, ցանկալի է որ թարգմանուի նաեւ հայերէն:

1944ին, իր նախաձեռնութեամբ՝ Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիային մէջ կը հիմնուի «Բժշկութեան եւ կենսաբանութեան ուսումնասիրութեան բաժին մը, որ շուտով կը դառնայ «Բժշկութեան եւ կենսաբանութեան պատմութեան բաժին», — այս հաստատութեան կողմէ մինչեւ այժմ հրատարակուած են 73 գիտական ուսումնասիրութիւններ:

Փրոֆ. Յովհաննիսեան ունի նոյնպէս «Բժշկութեան մեթոտոլոգեան հնուց մինչեւ մեր օրերը» աշխատութիւնը: Նաեւ դասագիրքեր՝ «Ներքին հիւանդութիւնների դիագնոստիկա», «Ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայի ներածութիւն», «Մալարիայի կլինիկա», «Ներքին հիւանդութիւնների կլինիկա»:

1931ին կազմուեցաւ բժշկական տարազներու (թերմինոլոժի) խմբագրական մարմին մը, որուն նախագահն էր, — այդ մարմինն էր որ տուաւ լատիներէն — ռուսերէն — հայերէն բժշկական բառարան մը, հրատարակուած 1951ին:

Անտիպ ունի նաեւ օրագրութիւն մը արեւմտեան Հայաստանէն, ուր կը գտնըւէր, իբրեւ զինուորական բժիշկ՝ ռուսական բանակին մէջ, առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին:

Հասցուցած է հարիւրաւոր աշակերտներ, որոնց կարգին՝ երկու փրոֆէսէօր, 5 դոցենտ, 10 ասիսթան: Իր գործունէութիւնը վարձատրուած է շքանշաններով:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Զորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան:

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

× Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը արագ ապաքինում կը մաղթէ վարչութեան անդամուհիներէն Տիկին Գասպարեանի որ վերջերս վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր:

× Նոյնպէս ապաքինում կը մաղթէ Պ. Վարժապետեանի իր անցուցած ծանր արկածին առթիւ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907-1957)

Ճամբորդական նոթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
Եւ Խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2.000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 ֆր.:
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Նպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօռի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր հինգի Կիրակին՝ առաւօտ ժամը 9ին: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը տեղւոյն վրայ: Աշակերտները ներկայանան իրենց գրենական առարկաներով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դպրոց ղրկել առաջին օրէն: Հոկտեմբերէն վերջ՝ նոր աշակերտ չընդունուիր:

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին՝ Զորեքշաբթին:

Այն ծնողները որոնք զանազան պատճառներով իրենց զաւակները արձանագրել չեն տուած, կարող են նոյն օրը ներկայանալ ու արձանագրել տալ:

Աշակերտներ կ'ընդունուին եօթը տարեկանէն սկսեալ:

Վստահ ենք որ ծնողները պիտի չթերանան իրենց պարտականութեան մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կրթական Մարմին

×

Կաց. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնք տեղի պիտի ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9 — 12 եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ 6 — 8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Մխիթիքի: Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն օրը Հոկտեմբեր երկուքէն սկսեալ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցին մէջ:

×

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին:

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն:

Հասցէ.— 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին:

Ծնողներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, մայրենի լեզուին ուսուցման համար:

×

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու գիշերօթիկ վարժարանին 1958 – 59 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են: Անոնք որ կը փափաքին մայրական խնամքի շունչին տակ այնձնել իրենց փոքրիկները, թող փութան դիմել վարչութեան:

Սանուհիները կը հետեւին ֆրանսական պետական ուսմանց ծրագրէն դուրս՝ հայ լեզուի խնամուած դասախարակութիւն:

Դիմել ամէն օր՝ 73 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Սէն է Ուազ): Հեռաձայն՝ Կոնէս 179:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պալըքէսիրցի Պետրոս Մութաֆեան (կօշկակար) ամուսնացած է եւ զաւակի տէր, 1924ին Յունաստանէն Ֆրանսա եկած է: Կը խնդրուի տեղեկացնել Յակոբճան Յաբէթեանի, 4 բիւ տը Լոնտրը, Ալֆորվիլ, (Սէն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Բիւ Պլէօ):

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: 7 Պուլվ. տ'Անթէն, Պար տը Կլոպի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, Դ) Զանազանք: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանային վարչութեան. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը եւ բարեկամները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 Ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շըրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

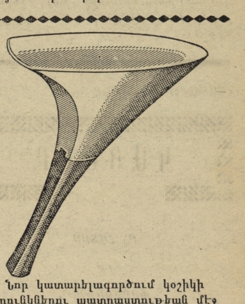

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով շինել անբեկանելի (էնճասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ:

Դիմել՝

VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտներ հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-38

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 – PARIS (9e) ——

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 3 OCTOBRE 1958

89ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8309 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4110

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին ա՛յնքա՛ն փառաւոր արդիւնքը կատարեալ անակընկալ մը եղաւ, նոյնիսկ ամէնէն լաւատեսներուն համար, Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ :

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն էր քուէարկութեան մասնակցողներու մեծ թիւը : Հանրածանօթ իրողութիւն է, որ Ֆրանսացին առհասարակ անտարբեր է քաղաքական խնդիրներու հանդէպ : Բացառութիւն կը կազմեն կուսակցութեան մը, մանաւանդ ձախակողմեան կազմակերպութեանց պատկանողները, որոնք գաղափարական պայքար կը մղեն եւ յանուն կարգապահութեան կը մասնակցին քուէարկութեանց, կատարելով իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը :

Կը տեսնուի ուրեմն, որ վերջին ամիսներու դէպքերը՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ՝ որոշ փոփոխութիւն առաջ բերած են մտայնութեանը մէջ Ֆրանսացիներուն, որոնք սկսած են լըրջօրէն հետաքրքրուիլ ազգային, քաղաքական հարցերով :

Զօրավար Տը Կոլի հմայքը աւելի զօրացաւ Կիրակի օրուընէ ի վեր ո՛չ միայն մայր երկրին ու գաղթավայրերուն, այլ մանաւանդ օտար, դաշնակից երկիրներու մէջ : Ֆրանսայի հանդէպ հաւատքն ու վստահութիւնը մեծապէս աւելցան ամենուրեք : Արար աշխարհ փաստով տեսաւ թէ ինչպէս ճգնաժամային րոպէներուն Ֆրանսան գիտէ յաղթահարել սպառնացող վտանգներուն : Ու հայրենասիրաբար բոլորուած Տը Կոլին շուրջ՝ անոր ձեռքը կը յանձնէ երկրին ճակատագիրը, ամենայն հաւատարմութեամբ :

Վարչապետը իր թիկունքը ունենալով ֆրանսական մեծ հայրենիքի ջախջախիչ մեծամասնութեան անվերապահ վստահութիւնը, եւ ապաւինած նոր Սահմանադրութեան շնորհած լիազօրութեան, չորս ամսուան ընթացքին կարելին պիտի փորձէ պետութեան գործերը կարգադրելու եւ նոր վարչակարգը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար :

Նոր հեռանկարներու նախօրեակին կը գտնուինք :

Երկրին մէջ անդորրութիւնը վերահաստատելու համար զօրավարին առաջին հոգը պիտի ըլլայ պատուաւոր լուծում մը գտնել Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին :

Հանրաքուէին արդիւնքը որոշ չափով պիտի դիւրացնէ իր գործը : Մայիսէն ի վեր չորրորդ անգամն է, որ կ'այցելէ հիւսիսային Ափրիկէ՝ շփման մէջ մտնելով տեղացիներուն հետ : Ակնդէտ կը սպասուի իր տալիք որոշումին : Եթէ յաջողի վերջ տալ պատերազմական վիճակին, անիկա պիտի ըլլայ մեծագոյն յաղթանակը, նոյնիսկ պսակումը իր զինուորական ու քաղաքական ասպարէզին :

Այժմ որ բացի Կինէէն, անդրծովեան բոլոր հողամասերը ճշդեցին իրենց դիրքը՝ մտնելով ֆրանսական հասարակապետութեան մէջ, աւելի բարձր պիտի հնչէ Ֆրանսայի ձայնը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ միջազգային հաւաքոյթներու մէջ :

Կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ կազմակերպել խորհրդարանական նորընտրութիւնները, որոնց պիտի հետեւի Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը, նոր Սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն :

Քաղաքական տենդոտ գործունէութեան նոր շրջան մը կը բացուի Ֆրանս. քաղաքացիներուն առջեւ :

Շատ բուռն պիտի ըլլայ այս անգամ ընտրական պայքարը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նոր Հրամանագիր

ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԵՐԻԱ ՀԱՍԱՒ

•

Չորեքշաբթի օր Դ. Հանրապետութեան Նախարարաց վերջին Խորհուրդը, Զօր. Տը Կոլի մեկնումէն առաջ, կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ ահաբեկիչներու դէմ պայքարելու համար :

Այս հրամանագրերը սակայն կրնան հռչակուիլ միայն Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք : Ա) [illegible]ներու եւ յանցանքներու հեղինակներ, [illegible]նք այդ ձեւով ուղղակի կամ անուղղակի օժանդակած են Ալժերիոյ ըմբոստներուն, Զինուորական Ատեանին պիտի յանձնուին : Բ) Ներքին նախարարը կրնայ հսկողութեան տակ առնել եւ պարտադիր բնակութիւն մը ճշդել անոնց որ ուղղակի կամ անուղղակի օժանդակութիւն մը ցոյց կուտան Ալժերիոյ ըմբոստներուն :

Պիտի կազմուի մասնաւոր յանձնախումբ մը, գլխաւորապէս ատենակալներէ եւ կապուած ներքին նախարարութեան : Մէկ ամսուան ժամանակամիջոցի մը մէջ ան պիտի քննէ եւ որոշումներ տայ : Ներքին նախարարը մէկ ամսուան ընթացքին պիտի յայտարարէ որոշումին գործադրութիւնը կամ բեկանումը : Այս յանձնախումբը իրաւունք ունի այցելելու պարտադիր բնակութեան վայրերը կամ անմիջ ձգել. իր ներկայացուցիչները :

Գ.— Ծանր որոշումներ տրուած են զէնք շինողներու կամ կրողներու դէմ : Ներկայ օրէնքով, ամէն մարդ զէնք կրելու իրաւունք ունի՝ միայն արտօնութեամբ եւ ոչ թէ պարզ յայտարարութեամբ : Արգիլուած զէնքեր կրել ծանր պատիժներու դուռ կը բանայ :

Հետեւեալ ձեւով ճշդուած են պատիժները :

Առանց արտօնութեան զէնք շինել եւ զէնքի առեւտուրով զբաղիլ (գաղտնի գործարաններ).— Մէկէն հինգ տարուան բանտարկութիւն եւ 26.000էն մէկ միլիոն 800.000 ֆրանք տուգանք :

Երբ երկու կամ աւելի անձեր միաժամանակ ձերբակալուին եւ զէնք գտնուի իրենց վրայ, կը նշանակէ թէ չարագործներու ընկերակցութիւն մը կը կազմեն անոնք. այդ պարագային բանտարկութիւնը կրնայ բարձրանալ մինչեւ տասը տարուան :

Բոլոր անոնք, որ առանց արտօնութեան զէնք կամ ռազմանիւթ կը ստանան, կուտան կամ կը պահեն, մէկէն երեք տարուան բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ :

× Զօր. Տը Կոլ հինգշաբթի առաւօտ հասաւ Օրանի օդակայանը : Ինչպէս գրած էինք երէկ, Վարչապետին օրակարգը յայտնի չէ ցարդ : Կը կարծուի թէ Տը Կոլ Կոստանդինի մէջ ճառ մը պիտի խօսի եւ յայտնէ ալժերիական իր քաղաքականութիւնը, ինչ որ մինչեւ այսօր գաղտնի կը պահէր :

× Նախարարաց Խորհուրդը Սէնի նահանգապետ նշանակեց Ժան Պենետեթին : Ծնած է 1902ին, Մարսէյլ : 1955էն ի վեր կը վարէր Հիւսիսային շրջանի նահանգապետի պաշտօնը :

× Քրիստոնեայ – ժողովրդավարներու պարագլուխ Ժորժ Պիտօ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, մասնաւորապէս շեշտելով. — Զօր. Տը Կոլին գանգուածային վստահութիւն յայտնելով, Ֆրանսացիները միայն այո չըսին Սահմանադրութեան . միաժամանակ անոնք ոչ ըսին ցարդ գոյութիւն ունեցող դէշ սովորութիւններուն, անկումին, քաղաքական խաղերուն՝ որոնք կը փճացնէին ժողովրդավարութիւնը : Այս կամքը պէտք է գործադրուի եւ ապագան անցեալին ցոլացումը պէտք չէ ըլլայ :

Լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով Պիտօ ըսաւ թէ ինք չէ խզուած ժողովրդական Շարժումին հետ :

Օրէ Օրին

ԱԶԳԷՆ ԳԱՆՏՆԻ

— Գիտե՞ս ըրածս ինչ է...

— Չեմ գիտեր... Միջին դարերէն մընացած սնտուկ մը բացեր ես... Երեւի կարեւոր բան մը կը փնտռես ...

— Այո՛ : Գիտե՞ս ինչ ...

— Ո՛չ ...

— Սանասարեան վարժարանի դասագիրքերս ...

— Ինչո՞ւ... Նոր դասագի՞րք չկայ...

— Կայ բայց ես տարօրինակ սովորութիւն մը ունիմ ... Քանի մը տարին անգամ մը, հին դասագիրքերս եւ դասատետրակներս կը բանամ, կը կարդամ ... Եղբայր, մեզի ան՜ա՜նկ բաներ սորվեցուցեր են որ... Մատ մը երախայ էինք այդ ժամանակները, բայց իրա՛ւ մեր գլուխը կը լեցնէին եղեր... Թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, գրահաշիւ, քերականութիւն՝ քանի մը լեզուներով, գրաբար, պատմութիւն ...

— Իրա՞ւ այդ գիրքերը կը բանաս ու նորէն կը կարդաս... Երնէ՜կ համբերութեանդ ...

— Եթէ այս գիրքերուն մէջ եղածները միտքս մնացած ըլլային, հիմա փրոֆէսէօրի պէս բան մը եղած կ'ըլլայի ...

— Սխա՛լ... Միտքդ որքան քիչ բան մնացած ըլլայ, այնքան աւելի հաւանական է որ քեզ փրոֆէսէօրի տեղ դնեն ...

— Կատակը մէկ կողմ, կ'ամչնամ ...

— Ինչո՞ւ... Դուն, դիւրին դիւրին ամըչցողներէն չես ...

— Իրա՛ւ կ'ըսեմ, կ'ամչնամ... Եղբայր, աս ի՜նչ դասեր առեր ենք, աս ի՜նչ լուրջ բաներ սորվեր ենք... Նայէ՛, աս հայերէնի տետրակներուս վրայ նայէ ...Վարժապետին բոլոր ըսածները գրեր եմ... «Մակբայ կը նշանակէ ...

— Մտիկ չեմ կրնար ընել... Սա ձայնասփիւռը բաց նայինք... Էտի Ֆիշըրին խնդիրը ի՞նչ եղաւ :

— Մտիկ ըրէ — «Ուղղանկիւն եռանկիւն մը մէջ, հակուղիղին քառակուսին հաւասար է ...

— Հասկցուեցաւ, դուն կիրակիս փըճացնելու միտք ունիս... Ես գացի ...

— Սպասէ՛, թէյ պիտի խմենք : Շոքոլան ընծրուիին գացեր է, հիմա ուր է, ուր չէ կուգայ ...

— Սիրելիս, այդ դասագիրքերդ կարդալուդ, մեր ազգին թերթերը կարդա՛... Քերականութիւն ալ կը սորվիս, պատմու ...

— Այո՛ մանաւանդ քերականութիւն, անանկ չէ՞...

— Անանկ է ... Ես ի՛նչ քերականութիւն որ գիտեմ — գիտցածս բան մը չէ — մեր լրագիրներէն սորվեր եմ ...

— Այո՛, քանի մը լրագիրներ, իրա՛ւ, աղէկ են, բայց մնացածները, Աստուած ողորմի... Զարմանալի, ճիշդ այս վայրկեանիս միտքս բան մը ինկաւ ...

— Ի՞նչ ...

— Գիւտ մը ըրի, երկինքէն իջած գիւտ մը... Իրա՛ւ խելացի եմ :

— Խելացին՝ ինքզինքին համար «ես խելացի եմ չըսեր » ...

— Նորէ՞ն քարոզ տալու ելար... Մտիկ ըրէ... Եկուր սա քերականութեան գիրքը, որ տպուեր է 1880ին, նորէն տպել տանք եւ մեր ազգին խմբագիրներուն, գրագէտներուն եւ բանաստեղծներուն ղրկենք... Ի՞նչ կ'ըսես ...

— Գլխուդ փորձանք բանալու մի՞տք ունիս... Ատ ըսածդ չեղաւ... Իրաւունք չունիս ազգին գրողները ծաղրելու... Դո՞ւն ով ես... Ի՞նչ պիտի ընես եթէ ելլեն ամէնքը մէկ վրադ կոխեն գան ... վերջապէս, ամօթ է իրենց համար որ նախակրթարանը իրենց սորվածները նորէն, ծայրէ ի ծայր, կարդան ... Չեղաւ, ուրիշ խելքի մօտ բան մը ըսէ ...

— Եղբայր, ըսածս չլմնցուցի : Այս դասագիրքը պիտի ղրկենք իրենց՝ ազգէն գաղտնի... Միայն իրենք պիտի գիտնան ... Անանկ որ իրենց պատիւին դպած չենք ըլլար... Ո՞րը աւելի ամօթ է — յիսուն տարի առաջ սորվածդ նորէն սորվի՞լը թէ սխալ գրելը ...

— Եթէ ազգէն գաղտնի պիտի ղրկենք, համաձայն եմ ... Այլապէս քեզ ալ հո՛ւմ հում կ'ուտեն, զիս ալ ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԵՐԱՄԷ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԼՈՒԾԵԼ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

—o—

ԵՒ ԿԸ ՄՏԱԾԷ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԵԼ

Կացութիւնը միշտ անորոշ է Լիբանանի մէջ : Ինչպէս կ'երեւի երկու կողմերն ալ չեն ուզեր տեղի տալ : Լարուած կացութիւն մը ստեղծուած է նաեւ նախկին մեծամասնութեան երեսփոխաններուն եւ Րաշիտ Քերամէի միջեւ որ կը ներկայացնէ նախկին ընդդիմութիւնը : Առաջինները (Շամունական) կը պնդեն թէ վըստահութեան քուէ պիտի չտան Քերամէի դահլիճին, բայց ասոր իբրեւ պատասխան՝ Քերամէ սպառնաց խորհրդարանը լուծել : Թէեւ այս ալ լուծում մը չէ որովհետեւ համաձայն լիբանանեան սահմանադրութեան, նոր ընտրութիւնները պէտք է կատարուին Խորհրդարանի լուծումէն երկու ամիս ետքը, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որ Խորհրդարանի լուծումը հաւանական չըլլայ :

Միւս կողմէ, Րաշիտ Քերամէ յայտարարեց չորեքշաբթի օր թէ իր կառավարութիւնը ներկայիս կ'ուսումնասիրէ խորհրդային պլոքէն օժանդակութիւն ու-

(Շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂԻՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

37 ՄԵՌԵԱԼ

Հարաւային Ֆրանսայի մէջ աղիտալի ողողումներ պատահեցան. Կառ, Հէրօ, Արտէշ եւ Տրոմ մնացին ջուրերուն տակ : Առաջին անգամ ըլլալով այս շրջանը նման աղէտի մը կ'ենթարկուի. Ջուրը բարձրացաւ մէկէն տասներկու մեթրի, իսկ կարգ մը տեղեր՝ քիչ մը աւելի :

Ջուրերը քանդեցին Ների կամուրջը եւ երկաթուղին : Բազմաթիւ տուներ հօսանքէն քշուեցան : Մարդիկ պահ մը կարծած են թէ «աշխարհի վերջը եկած է» : Նիւթական մեծ վնասներու կողքին սակայն կան նաեւ մարդկային զոհեր : Առաջին առիթով կը յայտարարուի թէ 37 հոգի մեռած են : Զոհերուն մեծ մասը կը բաղկանայ կառավարներէ, որոնք փողոցներու մէջ անակնկալի եկած են՝ իրենք զիրենք հսկայ ալիքներու դէմ գտնելով :

Շրջանին մէջ երկաթուղին փակուած է, ինչպէս նաեւ ճամբաները : Հեռաձայնի եւ ելեկտրականութեան թելերը կտրուած, մեծ դժուարութեան մատնելով ապաստաբար ոստիկան-հրշէջներու խումբերը :

Այս շրջանին մէջ ամէնէն ծանր ողողումները պատահած էին 1907ին, երբ ջուրերը բարձրացած են 50 սանթիմեթր :

Նիւթական մեծ վնասներ եղան նաեւ Նիսի շրջանին մէջ. բազմաթիւ երկաթուղիներ վնասուեցան, ճամբաներու վրայ երթեւեկը դադրեցաւ : Կը կարծուի թէ մարդկային զոհ չկայ :

Լիբանան Անցեալ Դարուն

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը անցեալները կը յայտարարէր թէ Եւրոպայի խաղաղութեան համար անհրաժեշտ է Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը : Նախարարը կը կրկնէր դարէ մը աւելի առաջ Անգլիոյ վարչապետին խօսքը՝ երբ Եգիպտոսի փաշան կը գրաւէր Սուրիան ու Լիբանանը, պարտութեան կը մատնէր Օսմ. կայսրութեան բանակը, Հնդկաստանի ցամաքային ճամբան կը փակէր, «Հիւանդ Մարդ»ուն մահավճիռը կը ստորագրէր Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը խզելով :

×

Եւրոպական պետութիւններ, Աւստրիա Անգլիա, Փրուսիա, Ռուսիա կը ջանային հողեւարքը երկարել, որովհետեւ ժառանգութիւնը բաժնելու շուրջ համաձայն չէին, որովհետեւ պետութեանց հաւասարակշռութիւնը կը խանգարուէր : Ռուսիա 1833ի դաշինքով իր պաշտպանութեան տակ առած էր Օսմ. կայսրութիւնը վրդովում պատճառելով Անգլիոյ և Աւստրիոյ, մինչդեռ Ֆրանսա զինակցելով Մուհամմէտ Ալի փաշայի հետ, Միջերկրականի արեւելեան մասին տիրապետութիւնը կ՚ապահովէր, մանաւանդ որ գրաւած էր Ալժերիան, ուրկէ իր ազդեցութիւնը կը տարածէր հիւսիսային Ափրիկէի վրայ :

Եւրոպական շահերը վտանգի տակ էին, Անգլիա մինակը չէր կրնար գործել միւսներուն դէմ, ցամաքային պետութեան մը օժանդակութիւնը անհրաժեշտ էր Օսմ. կայսրութիւնը պաշտպանելու համար : Նաւարինի ճակատամարտէն յետոյ բրիտանական քաղաքականութիւնը պիտի ըլլար Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը պաշտպանել, Սուլթանին վեհապետութիւնը յարգել տալ :

×

Անգլիա, Փրուսիա, Աւստրիա միացան Ռուսիոյ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը պաշտպանելու խոստումով: Չորս պետութիւններ հաւաքական ծանուցագիր մը տուին Բ. Դրան (27 Յուլիս 1839) թէ համաձայնութիւն մը կնքած են Արեւելեան հարցի շուրջ, հետեւաբար Թուրք կառավարութիւնը որեւէ կարգադրութիւն չի կրնար ընել առանց իրենց մասնակցութեան : Եգիպտական բանակը չանթահարիչ յաղթութեամբ հասած էր Տաւրոսի ստորոտը, կը սպառնար աւելի առաջանալ մինչեւ Անատոլուի կեդրոնը: Տագնապալի կացութեան մէջ Սուլթանն ու նախարարներ արտաքին օժանդակութեան կը սպասէին: Սուլթանը կը դիմէր մեծ պետութեանց՝ կայսրութեան քայքայումը արգիլելու եւ ըմբոստ փաշան պատժելու համար :

Այդ դիմումին կը սպասէին մեծերն ալ համաձայնագիր մը կնքելու համար : «Սուլթանը դիմած ըլլալով Նորին Վեհափառութեանց ... օժանդակութեան՝ Եգիպտոսի փաշային դէմ, որ կը սպառնայ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութեան եւ Սուլթանին գահին անկախութեան, Սուլթանին հանդէպ անկեղծ բարեկամութեան զգացումէն մղուած, փափաքելով պահպանել Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը՝ Եւրոպայի խաղաղութեան ամրացման շահուն համար, փափաքելով միանգամայն կանխել արիւնահեղումը, կնքեցին համաձայնագիր մը եւ նշանակեցին իրենց լիազօր ներկայացուցիչները »:

×

Պետութիւնները կը համաձայնին փաշան հրաւիրելու կարգադրութեան մը, իսկ եթէ մերժէր Սուլթանին կողմէ առաջարկուած կարգադրութիւնը, համաձայնաբար պիտի պարտադրէին զայն, պիտի պաշարէին Եգիպտոսն ու Սուրիան, զրկելով եգիպտական բանակը արտաքին ամէն հաղորդակցութենէ : Եթէ փաշային բանակը յառաջանայ մինչեւ Նեղուցները, Սուլթանին հրաւէրին ընդառաջ երթալով, պիտի պաշտպանէին Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը միասնաբար :

« Համաձայնական ուժերը պիտի մնան Նեղուցներու պաշտպանութեան համար որքան ատեն որ Սուլթանը իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ գտնէ, միասնաբար պիտի հեռանան, պիտի դառնան Սեւ եւ Միջերկրական ծովերը՝ երբ Սուլթանը աւելորդ գտնէ անոնց ներկայութիւնը »:

Միջերկրականի նաւատորմին Նեղուցէն անցքը բացառիկ միջոց մը պիտի նկատուի, բայց պիտի պահուի Օսմ. կայսրութեան նախկին օրէնքը, որուն համաձայն ռազմանաւ մը պիտի չմտնէ Վոսփոր եւ Տարտանէլ : Սուլթանն ալ կը յայտարարէ ներկայ պաշտօնագրով թէ պիտի յարգէ անփոփոխելիօրէն հաստատուած այս սկզբունքը: Խաղաղութեան ատեն ոչ մէկ ռազմանաւ պիտի մտնէ եւ անցնի Նեղուցներէն: (15 Յուլիս 1840):

×

Միեւնոյն օրը Լոնտոնի մէջ Ֆրանսայի դեսպան Կիզոյի կը յանձնուէր Լորտ Փալմերսթընի կողմէ ծանուցագիր մը, որ պէտք Ֆրանսա միանայ չորս մեծ պետութեանց Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Նոյն ատեն արտաքին գրգռումներով եգիպտական հրամանատարութեան դէմ կ՚ըմբոստանան Լիբանանի բնակիչները : Ֆրանսա կը պատասխանէ թէ «Դուք Օսմ. կայսրութեան մէջ խաղաղութիւն հաստատել կ՚ուզէք, միանգամայն ըմբոստութիւնները կը քաջալերէք: Եգիպտոսի միացած Սուրիա մը աւելի կ՚ամրապնդէ Օսմ. կայսրութիւնը, որովհետեւ բաժանում չկայ, քան Սուրիան Թուրքիոյ յանձնումով, քանի որ կայսրութիւնը այնքան տկարացած է»:

Ֆրանսա կը մերժէր միանալ չորս պետութեանց, պատասխանը ժխտական էր եւ սպառնալիք մըն էր խաղաղութեան : Լուդովիկոս – Փիլիպպոս ճամբեց դահլիճը եւ աշխատեցաւ համաձայնութեան գետին մը գտնել: Լորտ Փալմերսթըն ընդարձակ բացատրական մը կուտար ֆրանսական յուշագրին: (31 Օգոստ. 1840):

« Կարելի չէ պահպանել Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը եւ Սուլթանին գահին անկախութիւնը եթէ Մուհամէտ Ալի հաստատուի Սուրիոյ մէջ: Սուրիան զինուորական բանալին է Ասիական Թուրքիոյ, կրնայ սպառնալ հարաւէն Պաղտատի, արեւելքէն Տիարպէքիրի եւ Էրզրումի, հիւսիսէն Պոլսոյ: Սուլթանը ստիպուած պիտի ըլլայ միշտ զինուած մնալու անակնկալ յարձակումներու դէմ եւ միջադէպ մը սպառնալիք մը պիտի ըլլայ Եւրոպայի խաղաղութեան. Փաշային նպատակը ոչ թէ Սուլթանին հպատակ մնալ էր, այլ անկախութիւն հռչակել է, ինչ որ պիտի նշանակէ անժխտելիօրէն Օսմ. կայսրութեան անդամահատումը : Բրիտանական կառավարութիւնը միւս պետութեանց հետ կը ջանայ Սուլթանին իշխանութիւնը հաստատել Սուրիոյ վրայ»:

×

Բրիտանական, աւստրիական, Թուրք միացեալ նաւատորմը ռմբակոծեց Սայտան, Պէյրութն ու Թրիփոլին եւ յաջողեցաւ զօրք ցամաք հանել, զինամթերք փոխադրել Լիբանանի ըմբոստներուն, որոնց կեդրոնատեղին Ճիւնին էր: Ֆրանսա ստիպուեցաւ համաձայնիլ միւս պետութեանց հետ: Այսպէս հաստատուեցաւ հաւասարակշռութիւնը եւ «Հիւանդ Մարդը», Նիքոլա Առաջինի բառով, ապաքինեցաւ ժամանակաւորապէս :

Անգլիա միացաւ Ռուսիոյ Թուրքիան փրկելու համար, իրեն ընկերացուց Աւստրիան եւ Փրուսիան եւ ստիպեց Ֆրանսան տեղի տալու: Միւսներուն հետ միանալով՝ ջնջեց Հիւնքեար Իսկելեսիի ռուս պաշտպանութեան դաշինքը, Նեղուցներու հարցը կարգադրելով՝ Թուրքիան ազատեց ռուս պաշտպանութենէն : « Նեղուցները միշտ փակ պիտի մնան օտար նաւատորմներու առջեւ որքան ատեն որ Թուրքիա խաղաղութեան մէջ կը գտնուի»: (13 Յուլիս 1841):

Ապագային Սուլթանը քրիստոնեայ կառավարիչ մը պիտի նշանակէր պետութեանց հաւանութեամբ, որովհետեւ Լիբանան Միջերկրականի արեւելքը Հնդկաստանի ցամաքային ճամբուն վրայ էր, զօրաւոր պետութեան մը տիրապետութեան տակ իյնալու չէր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

“Համազգային”ի նուիրեալները

եւ մեր մշակոյթը

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երէկ, հայրենիքին ծառայել՝ կը նշանակէր հրացան առնել ու բարձրանալ Հայոց լեռներուն վրայ, այն հաստատ համոզումով, որ կ՚երթային դէպի ստոյգ մահը: Այսպէս գացին շատեր եւ դարձան նահատակ :

Հիմա փոխուած է պայքարի կերպը : Այլեւս մեզմէ չի պահանջուիր մեր նախորդներուն հերոսականութիւնը: Հիմա մշակոյթի եւ գաղափարի դարն է: Ով հզօր է մշակոյթով ու գաղափարով՝ ան կը յաղթանակէ :

Եւ միանգամընդմիշտ յստակ ըլլայ բոլորիս համար, եթէ մենք կ՚ուզենք ապրիլ ու տեւել, պէտք է կառչինք մեր մշակոյթին: Փրկութեան ճամբան այս է :

Ասոր համար կանգնած են «Համազգային»ն ու Ճեմարանը: Եւ հայութեան աչքերը յառած են անոնց:

Նիւթը կը տարրալուծուի եւ ինչ որ հող էր, կը դառնայ հող: Կը տեւէ միայն ոգեկանը: Իսկ ոգեկանը կ՚արտայայտուի մշակութային ստեղծագործութիւններու մէջ : Ասոնք են անկորնչելի, տեւական ու մնայուն: Այսօր երբ մենք կ՚ըսենք Հելլադա, իր մեծ զօրավարներն ու ռազմիկները չեն, այլ իր զմայլելի ճարտարապետութիւնը, արձանագործութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, գրականութիւնը, մէկ խօսքով՝ իր մշակոյթը :

Երբ կ՚ըսենք Անգլիա, մեր մտքին առջեւ չեն ներկայանար Ուէլինկթընն ու Նելսընը, ոչ ալ Չըրչիլը, այլ Շէյքսպիրը, Միլթընը, Նիւթընը, Պայրընը եւն., մէկ խօսքով՝ իր մշակոյթը :

Ահա ինչ որ կը մնայ ժողովուրդներէն: Մշակոյթն է փրկութեան ճամբան :

Ազգային վարժարաններն ու երկրորդական վարժարանները մեզ պիտի առաջնորդեն հոն: Մնացածը պարապ խօսք է :

Ինչ ալ ըսենք, պիտի կորսուի մեր ժողովուրդին մէկ մասը: Կորսուած է միշտ: Մենք պէտք ունինք ոչ թէ մեծամասնութեան մը, այլ փոքրամասնութեան մը, «անձինք նուիրեալ»ներու, ինչպէս էին «Համազգային»ի անմահ հիմնադիրները:

Ահա դերը «Համազգային»ի:

Պատրաստել ղեկավարներ վաղուան համար: Նոր առաջնորդներ, որոնք պիտի անցնին առաջին շարքերուն վրայ եւ տանին ցեղը անապատներու մէջէն դէպի Աւետեաց երկիրը: Բռնեն իրենց հոգիներուն մէջ հին կորսուած լոյսը ու զայն բաշխեն ուրիշներու :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

●

Տեսնելով ինձ նա ցնցուեց, երախաներին տուն ուղարկելով, խստութեամբ դարձաւ իմ կողմը :

— Ինչու ես իմ կողմերում թափառում. — ասաց, լաւ չի՞ լինի, եթէ քո անտառամասդ գնաս»:

— Ես, — պատասխանում եմ — հենց այնտեղ էլ գնում եմ: Գիւղ էի իջել : Այս տեղով ամենակարճ ճանապարհն է իմ անտառամասս հասնելու համար ...»:

— Ուրեմն գնա, ինչ ես ցցուել այստեղ. — ասում է նա: — Թէ՞ ձի տամ քեզ: Կամ գուցէ ուղեկցեմ »:

— Ես շարժուեցի տեղիցս, գնացի, ճիշդ է, սրտումս հայհոյելով եւ նրան, եւ ինձ, այդպիսի դրութիւն էր. շատ էի բարկացել նրա վրայ : Այս ամէնը ինչ ես պատմում եմ, պատահել է երեք տարի առաջ, գարնանը — աւելացրեց անտառապահը, գլուխը խոնարհեցնելով :— Կայծակնահար ծառը չորացաւ ամառը նրա ճիւղերը մերկացան, տերեւներն ընկան, իսկ ճեղքուած կատարը այնպէս սեւացաւ, ասես սեւ ձոյթ էին լցրել վրան: Բայց երեւում էր, դեռ ամուր էր ծառը ...

Կրկին պատմողը լռեց: Ես սպասում էի, հարց չէի տալիս:

— Ձմեռը .— ճակատը խոյեց անտառապահը.— պարզէ, աւելի դժուար էր Արեւահատի համար: Մի քանի անգամ տեսել էի նա ոնց էր տղային ճամբու դցում դպրոց, իսկ դասերից յետոյ գնում դիմաւորելու: Պատահում էր, անցնում եմ նրա տնակի մօտով, տեսնելով որ կողպէք կայ դրանը, մօտենում եմ լուսամուտներին. աղջիկները ներսը խաղում են տարուած, իսկ մայրը չկայ: Նա շրջում է իր անտառամասով, կամ գնում էր ուտելիքի ետեւից: Իսկ ես հեռանալ չեմ կարողանում, կանգնում եմ քիչ հեռու ծառերի տակ, եւ աչքս տնակի վրայ եմ պահում : Չէ՞ որ ամէն ինչ կարող էր պատահել, ասենք կարող էր գայլ մօտենալ, կամ ուրիշ գազան, իսկ երախաները մենակ էին, շունն էլ այնքան էր պառաւել, նոյն իսկ չէր հաչում վրաս:

Այդ ձմեռ ես շատ անգամ տեսայ Արեւահատին, ճիշդ է հեռուից: Նա դեռ անփորձ անտառապահ էր, ուրեմն. երբեմն անցնում է անտառով, ես էլ նրա հետքով. եւ նա ինձ չէր նկատում: Կարճ ասած մի ձմեռ էլ անցաւ, գնաց: Գարնանը վճռեցի մի անգամ էլ այցելել նրան :

Անտառը ամբողջ կանաչել է, թռչունները խմբովին այնպէս են երգում, ճռուողում, խնկական համերգ են տալիս : Եւ մարդու հոգում այդպիսի պահի մի այն ուրախութիւն է լցւում: Անցնում ես անտառով պատանու նման մոռանում ես կեանքի բոլոր դժուարութիւնները մենակութիւնը, որը ձմեռն իրեն շատ է զգացնել տալիս :

Դուրս ես գալիս լուսաւոր մի բացատ, նայում ես շուրջդ եւ ծիծաղում քիչ ու քիչ: Ինչքան գեղեցիկ են արեւի ոսկով լուսաւորուած բացատները ... Դրանք յանկարծ են բացւում, հայացքից առաջ, սիրտդ լցւում է, ուզում ես կանչել մարդկանց, որ նրանք էլ հիանան այդ հէքեաթային գեղեցկութիւններով: Բարձր տրամադրութեամբ մօտենում ես Արեւահատի տնակին, տեսնեմ երախաները խաղում են շէմքին, իսկ մայրը չի երեւում կայծակնահար ծառը դեռ տեղումն է՝ փռուած, ամբողջովին սեւացած: Չնայած ծառի վրայ ոչ մի տերեւ չկայ, բայց կանգնած է հպարտ տեսքով: Ինչքան ալ չլինի կաղնի է, ոչ թէ ինչ որ չոմի:

— «Լաւ տախտակ կարելի է քաշել.— մտածում եմ ես, ծառից աչքս չկտրելով — Թէ չէ ցցուել մնացել է, ոչ աստուծուն է պէտք, ոչ սատանային »:

— Երախաները ինձ ճանաչում էին եւ չէին խրտնում իրենց մօր նման: Տեսնելով ինձ, աղջիկներից մէկը կանչում է .

— « Իսկ մայրիկը ասում էր թէ էդ քեռու ոտքը մեզ մօտ էլ չի երեւայ »:

— Հասկանալի է, ես շփոթւում եմ, բայց ժպտում եմ եւ երախաներին «կոնֆետ» եմ տալիս որ յամենայն դէպս հետս էի վերցրել :

Նստած եմ նրանց հետ, նրանք ծնւում են ծտերի պէս: Տղան, — նա արդէն ինը տարեկան էր — ցոյց է տալիս մի գիրք: Անտառի մասին հէքեաթներ են, որտեղ նկարները երեւում են այնպիսի մի մարդ է նկատել որ կարծես անտառ չտեսել իր կեանքումը: Ես թերթում եմ գիրքը իսկ այն ժամանակ ծառերի ետեւից դուրս է գալիս Արեւահատը: Տեսնելով անկոչ հիւրին բարեւ է նետում, բայց նայում է մութ խիստ աչքերով, ապա դառնալով երախաներին հարցնում է թէ որտեղի՞ց նրանց այդ «կոնֆետները»: Նրանք չեն պատասխանում, խոնարհած գլուխները յօնքերի տակից լուռ նայում են իմ կողմը: Իսկ ես յուզուած մտածում եմ թէ հիմա այնպիսի մի ճաղ կը սարքի որ իսկապէս էլ չես երեւայ այս կողմերում : Եւ շտապում եմ դրութիւնը մի կերպ փրկել :

— « Ինչու դու, ասում եմ, չես կտրում կաղնին: Ուզո՞ւմ ես, քեզ համար նրանից ես տախտակ քաշեմ »:

— «Ձեմ տայ» տեղն ու տեղը վրայ, երում է նա եւ կարմրում է :

— Առաջին անգամն էր որ ես նրան այդքան յուզուած էի տեսնում :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(3 Շար.)

Մենք դեռ չենք գիտակցիր փոքրամասնութեան մը արժէքին ։ Փոքրամասնութիւնն է միշտ անհրաժեշտը, ան է ամէն ստեղծագործութեան ու յեղաշրջումի առաջնորդը ։ Այսօր երբ մենք կ'ըսենք Վերածնունդ, ափ մը մարդիկ են ։ Երբ կ'ըսենք Հայկական յեղափոխութիւն, ափ մը ուխտաւորներ են ։

Տիտաններ կ'իյնան Հայոց կեանքին մէջ ։ Եւ մենք կը հառաչենք — ո՞վ պիտ' բռնէ անոնց տեղերը ։ Պէտք չէ հառաչել, այլ տենդագին պայքարի մտնել ու պատրաստել նորերը ։

Ահա ինչ որ կը կատարէ «Համազգային» ։

Մեր մտաւորականներէն ոմանք այն մտահոգութիւնը կը յայտնեն երբեմն, որ մեր նոր սերունդները շփման մէջ մտնելով միջազգային, օտար միջավայրերու հետ, կ'ապգուին ու կը ձուլուին ։ Ուրիշ խօսքով՝ մեծ քաղաքակրթութիւնները կը կլլեն մեզ ։

Աւելորդ է ազգային դաստիարակութեան մը զովքը ընել հոս ։ Անիկա նախապայմանն է ամէն տեսակ գոյութեան ։ Հացի եւ ջուրի նման անհրաժեշտ եւ տարրական ։ Բայց մէկ անգամ, որ մեր նոր սերունդը ստացաւ իր հայեցի դաստիարակութիւնը — նախակրթարանի եւ երկրորդականի մէջ — անհրաժեշտ է, որ նետուի լայն հորիզոններու մէջ, ընդլայնէ իր մտքին սահմանները, ծանօթանայ համաշխարհային մշակոյթին, որուն մէկ անդամն է հայկականը ։

Մենք պէտք չէ վախնանք մեր մտային հորիզոնները ընդլայնելու «վտանգ»էն ։ Այսօր սահմանները քանդուած են ու ժողովուրդները մօտեցած են իրարու, աւելի քան երբեք ։

Եւ մեր ժողովուրդին կեանքը մեծ եղած է ամէն անգամ, երբ յորդած է իր հունէն եւ ընդգրկած համաշխարհային տարածութիւններ ։ Նայեցէք պատմութեան ։

Ոսկեդարուն մեր կեանքը շփման մէջ էր հելլենական մեծ մշակոյթին հետ ։ Մեր լուսաբաղձ հայրերը կ'երթային Աթէնք, Աղեքսանդրիա, Բիւզանդիոն եւն ։

Միջին դարուն, երբ Անին դարձած էր բազմամարդ ու բարգաւաճ ոստան մը, երբ շփման մէջ էր — վաճառականական ու մշակութային — Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հետ, կրկին մեր մշակոյթը ունեցաւ փայլատակում մը ։ Գոթական արշաւանքներուն հետ՝ Հայեր տարին հայկական կառուցողական ու զարդանկարչական արուեստի կերպերը Արեւմուտք ։

Կիլիկեան շրջանին, երբ մեր եռագոյն նաւերը կը ճամբորդէին բաց ծովու վրայ դէպի Վենետիկ եւ Ճենովա, եւ ցամաքի վրայէն մեր կարաւանները շփման մէջ էին մեծ ոստաններու հետ, նորէն փայլատակեց հայ հանճարը ։

Աւելորդ է խօսիլ Զարթօնքի սերունդի մասին ։ Պոլսոյ եւ Դորպատի սերունդ ։ Արեւմտեան լոյսը եւ հայկական վերածնունդը ։ Լայն հորիզոններ, մշակութային շփումներ եւ ազգային ստեղծագործութիւն ։

Այսօր եւս նոյնն է պարագան ։

Այլեւս, կարծեմ, յստակ է բոլորին համար, որ հին, փառահեղ քաղաքակրթութիւն մը կ'ապրի իր անկումը եւ նորէն տատամսոտ, փնտռտուքի խարխափումով, սակայն հաստատ ու հիմնական, կը ծագի ։ Մարդկութիւնը մտած է Նոր հունի մէջ ։

Մեր ժողովուրդը եւս կը թեւակոխէ մեծութեան թուականներ ։ Ընդլայնենք մեր մտքին աչքերը եւ տեսնենք պայծառօրէն ։ Մեր կեանքը — բնաշխարհի մէջ եւ Սփիւռքի — նոր մեծութիւններու, նոր վերելքներու շեմին կը սարսռայ ։

Մէկդի նետեցէք յուսահատութեան նշանատախտակները ։ Մոռցէք երեմիականները ։ Անոնք բոլորը դժբախտ երէկին հետքերն են ։

Նայեցէք հայկական կեանքին վրայ ։

Երկրին մէջ, Հայոց իրականութիւնը կ'ընդգրկէ Խորհրդային Միութեան լայնատարած տարածութիւնները ։ Սփիւռքը կը տարածուի Արեւելքէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները ։ Ամէն տեղ հայ հանճարը կը փայլատակէ ։ Առաջին շարքերու վրայ ։ Ճինարարութեան, ճարտարարուեստի ու մշակոյթի կոթողներ կը կանգնին ։

Եւ հայկական կեանքը մրջիններու, մեղուներու պէս իր տրոփող ցանցով պատած է Գաղթաշխարհն ու Երկիրը ։ Միթէ չէ՞ք լսեր անոր տրոփումները ։

Սրահներ, միութիւններ, կուսակցութիւններ, թերթեր, նոր գիրքեր, երաժշտութիւն, մարմնամարզ ։ Ամէն տեղ, ամէն վայրկեան ։

Ինչ որ կը պակսի մեզի՝ վաղուան դեկավարութիւնն է ։ Մեր բոլոր ճիգերը պէտք է այդ ուղղութեամբ ընթանան ։ Անձինք նուիրեալք ։ Ահա նշանաբանը ։

Եւ «Համազգային»ը այս պատմական, անփոխարինելի առաքելութեան արդէն լծուած է ։

Երկար տարիներ առաջ Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցաւ միջազգային ցուցահանդէս մը ։ Ինչպէս միշտ, այդ ցուցահանդէսին մէջ բոլոր ազգերը ունէին իրենց տաղաւարները ։

Փոքր ժողովուրդ մը, որ մեզի նման շատ տառապած է իր հայրենիքին համար, ունէր իր տաղաւարը, որուն ճակատին հետեւեալ վերտառութիւնը կար ․

« Ո՛վ Երուսաղէմ, Երուսաղէ՛մ, եթէ ես քեզ մոռնամ, լեզուս չորնայ եւ քիմքիս փակչի ․․․ » ։

Հայրը իր մատաղ զաւկին ձեռքէն բռնած, ներս չմտած, կարդալ կուտար ու ուխտել կը ստիպէր ։

Յարգելի հայ մայրեր, դուք եւս ձեր զաւակներուն ուխտել պիտի տաք ։

« Ով Հայաստան, Հայաստան, եթէ ես քեզ մոռնամ, լեզուս չորնայ եւ քիմքիս փակչի ․․․» ։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՈԱՆԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՄԻՇՏ "ԱՅՈ" Կ'ԸՍԷ

Հանրաքուէի առիթով, *Օռոր* շահեկան տեղեկութիւններ կը հրատարակէ ընդհանրապէս տեղի ունեցած հանրաքուէներու մասին, ճշդելու համար թէ երբ գեբիշխան ժողովուրդին կարծիքը կ'ուզուի, ան միշտ «այո» կը պատասխանէ եղած առաջարկին ։ Այս առթիւ Ֆրանսայի հանրաքուէներուն պատմականը կ'ընէ ․—

Առաջին անգամ երբ Ֆրանսան կառավարողները հանրաքուէի մը մասին մտածեցին, Լուդովիկոս ԺԶ․ի դատավարութեան ժամանակ էր ։ Ապա հանրաքուէի դրուեցաւ երկրորդ Սահմանադրութիւնը (առաջինը միայն երեսփոխանները վաւերացուցած էին) ։ Հանրաքուէին արդիւնքը եղաւ 1·801·918 թեր եւ 11·610 դէմ, այսինքն 99 առ հարիւր այո ։ Բայց այս սահմանադրութիւնը, որ ժողովուրդին բացարձակ հաւանութեան արժանացած էր, երբեք չէ գործադրուած ։

Գ․ տարիի (ան երեք) սահմանադրութիւնը ժողովուրդին կողմէ վաւերացուեցաւ 49·957ի դէմ 1·057·380 ձայնով ։

Ապա հասաւ Պոնափարթը, հանրաքուէի վարպետ մը, որ երեք անգամ ժողովուրդին կարծիքը ուզած է ․— նախ իբրեւ « Քոնսիւլ », այս տիտղոսին պոնափարթեան իմաստով ։ Արդիւնք՝ 3·911·000 թեր, 1569 դէմ, այսինքն 99·87 առ հարիւրի մեծամասնութիւն մը ։ Յետոյ Պոնափարթ ուզեց «ցմահ քոնսիւլ» ըլլալ, ինչ որ ժողովուրդին համաձայնութեան արժանացաւ 9074ի դէմ 3·568·185 ձայնով ։ Ապա Պոնափարթ դարձաւ Նափոլէոն Ա․, անգամ մը եւս ժողովուրդին վաւերացումով ․— 2599ի դէմ 3·321·675 ձայնով ։

Երկրորդ Հանրապետութիւնը շարունակեց այս ձեւը, եւ 1851ին իր Սահմանադրութիւնը ժողովուրդին կողմէ վաւերացուեցաւ 640·737ի դէմ 7·439·216 ձայնով ։ Բայց հակառակ այս փառաւոր յաղթանակին, քանի մը ամիս ետքը երկրորդ Հանրապետութիւնը կը տապալէր իր նախագահին իսկ ձեռքով ։ Եւ կրկին ժողովուրդը կը հաւանի Նափոլէոն Գ․ի՝ նոր հանրաքուէով մը, որուն արդիւնքն է ․— 7·824·189 թեր, 253·145 դէմ ․․․ ։ Կայսրութիւնը կ'ապրի նման մեծամասնութեան մը յենած, կը դառնայ աւելի ազատական, եւ «ազատական կայսրութիւն»ը կը վաւերացուի ժողովուրդին կողմէ 1·538·825ի դէմ 7·350·142 ձայնով ։ Առաջին անգամ ըլլալով ընդդիմութիւնը ձայնը քիչ մը բարձրացուցած էր ։

Բայց հակառակ անոր որ կայսրութիւնը «դրախտ» դարձած էր տասնի վրայ ութ Ֆրանսացիի համար տապալեցաւ 6 ամիս ետքը ։

Երրորդ Հանրապետութիւնը կը զգուշանար հանրաքուէներէն ։ Չորրորդը վերսկսաւ ։ 1945 Հոկտեմբեր 21ին, ժողովուրդին կ'առաջարկուէր առժամեայ Սահմանադրութիւն մը ։ Ժողովուրդը ընդունեցաւ 12 միլիոն «այո»ով ։ Կարեւորութիւն չունէր իսկ, ընդդիմադրութիւնը այն ժամանակ բանտ էր ։ 1946 Մայիս հինգին վերջնական Սահմանադրութիւն մը կ'առաջարկուէր ։ Հանրաքուէներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը մերժուէր ։ Այս աննախընթաց դէպքը 53 առ հարիւր ոչ կ'արձանագրէր, 47 առ հարիւր «այո» ։ Բայց 1946 Հոկտեմբեր 13ին չորրորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը կը վաւերացուէր 9·297·000 «այո»ով (8·165·000 ոչ) ։

Ասկէ վերջը կուգայ անցեալ կիրակիի հանրաքուէն եւ այս առթիւ «Օռոր» կ'եզրակացնէ ․— Ինչ ըսել այս վերջինին մասին, եթէ ոչ ինչ որ պիտի ըսէին իմաստունները ․— Աշխարհի թագաւորներ — հիմա, լաւ խորհեցէք ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 21ի գիշերը, ժամը 21ին տեղի պիտի ունենայ յարգանքի երեկոյ մը նուիրուած ուսուցիչ – երաժշտագէտ Աշոտ Պատմագրեանի քառասնամեայ գործունէութեան, Լիւթեսիա պանդոկին մեծ սրահին մէջ ։

Մուտք՝ հրաւիրատոմսով ։

ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏՈՒՄ

ԼԵՒՈՆ ԽԱՆՃԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ

« Միլլիյէթ»ի մէջ Էքրէմ Քօնկար կը գրէ ․—

— Լեւոն Խանճեանի հետ մեր ծանօթութիւնը Գարթալէն կը սկսի ։ Քսան տարի առաջ, Գարթալի երաժշտասէր երիտասարդներուն համար երաժշտութեան ուսուցիչ մը կը փնտռէինք ։ Այդ միջոցին Լեւոն Խանճեան էֆէնտին ներկայացուցին մեզի ։ Առաջին առթիւ իր թափթփած հագուստներով շատ լաւ տպաւորութիւն չթողուց մեր վրայ այս ծերունին, սակայն աւելի վերջ անդրադարձանք թէ այս մարդը, որ կարծես նստած տեղը կը քնանար, ուժի աղբիւր մը գանձ մը, մեծ մարդ մըն է եղեր ։

Լեւոն էֆէնտի կեանքը «գիտութեան » նուիրած երաժշտագիտութեան «տէրվիշ» մըն էր ։ Երաժշտական մարզի մէջ ամէնաբարձր դիրք գրաւող այս մեծ մարդը քաջատեղեակ էր արաբերէնի, պարսկերէնի եւ ֆրանսերէնի ։ Երգերուն բառերը այնքան լաւ գիտէր որ եթէ կարգ մը բառերու մէջ «լ»երը հաստ չարտասանէր ոչ ոք «հայ» պիտի ըսէր անոր համար ։

Լաւ նուագող ալ էր ․ ամէն նուագարան կը նուագէր, սակայն կը նախընտրէր ջութակը ։

Դասի ատեն «արուեստագէտ ուսուցիչ» մըն էր, իսկ դասէն վերջ մեզի հետ ուտող, խմող, յիշատակներ պատմող ընկեր մը խրատ տուող հայր մըն էր ։

Լեւոն էֆէնտիի մասին գրուելիք ինչեր կան դեռ ։ Ո՞ր մէկը պատմեմ ․․․ երգահանի մը բերնէն երգի մը խաղերը կաբենալ գրելու համար պահարանները կը մտնէր, երգ մը լաւագոյն ձեւով յօրինելու համար օրերով թաղէ թաղ կը շրջէր ։

Երբ իրեն հարցնէինք թէ ինչո՞ւ չէր ամուսնացած, կ'ըսէր ․

— Զաւակս, ես երաժշտութեան հետ ամուսնացեր եմ, ահա դուք ալ զաւակներս էք ։

Երաժշտական աշխարհի փոքրակազմ այս « տիտան »ը մեծ երգահան մըն էր ։ Ունի սազի համար գրուած գործեր եւ երգեր ։

ԽՄԲ ․— Հասկցողին շատ բարեւ ․․․

1572 ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԵՐ ՓԱԿՈՒԵՑԱՆ

Պոլսական թերթերը կը գրեն թէ վերջին վեց ամսուան ընթացքին Թուրքիոյ մէջ աւելի քան մէկ միլիոն ոսկիի դրամագլուխ մը քաշուած է հրապարակէն, 1572 վաճառատուներ կամ խանութներ փակած են իրենց դուռները իսկ 414 ընկերութիւններ լուծուած են ։

✕ Կարմիր Մահիկին փոխանցուած է երեք հարիւր թոն սուրճ, որ չափազանց սուղ վաճառուելուն համար տեղը մնացած է, այդ պատճառով որոշուած է գիներուն վրայ զեղչ մը ընել ․ այսուհետեւ Թուրքիոյ մէջ սուրճին քիլօն պիտի ծախուի ․․․ 36 ոսկիի ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (267)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ․ ՀԱՏՈՐ

ԺԸ․

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Նա քաղաքի գլխաւոր ոսկերիչն էր եւ դոհարավաճառը ։ Փաշայի կանանոցի զարդերը նա էր մատակարարում եւ նրա դրան հետ սերտ յարաբերութիւն ունէր ։ Զգիտեմ, ինչո՞ւ սրբազանը մոռացաւ նրա մասին «չափազանց բարեպաշտ եւ ազգասէր» ածականները եւ միայն ասաց, թէ շատ «երեւելի» մարդ է ։ Այդ ինձ չէր զարմացնում, որովհետեւ դոհարավաճառ եւ ոսկերիչ Հայերը շատ անգամ սուլթանների եւ շահերի արքունիքում երեւելի են դարձել, սերտ գործ ունենալով ազդեցութիւն ունեցող ներքինիների եւ կանանոցի հետ ։

— Դրանք երբեքն էլ քաղաքիս դատաստանական մէջլիսում բազմոց ունեն, — վերջացրեց սրբազանը ։

Սրբազանի վերջացնելուց յետոյ, փաշան սկսեց գրաղեցնել Ալլանին ։ Նա զանազան սրախօսութիւններով անդադար դառնում էր դէպի Ալլանը, հանաքներ էր անում, ծիծաղում էր, թէ եւ նրա սրախօսութիւնների մէջ ծիծաղելու ոչինչ չկար ։

— Ես յոյս ունեմ, որ մեր քաղաքի հրնութիւնները բաւական գրաւած պէտք է լինեն ձեզ, պարոն բժշկապետ, — հարցրեց նա ։

— Հնութիւնները, այո, գրաւեցին, — պատասխանեց Ալլանը, — բայց ինչ որ նոր է այստեղ, շատ տխուր տպաւորութիւն է գործում ։

Փաշան կամ չհասկացաւ Ալլանի ակնարկութիւնը, կամ զանցառութեան տուեց ։ Նրա փոխարէն պատասխանեց սրբազանը ․

Եթէ դուք տեսնէիք մեր քաղաքը տասն տարի առաջ, պարոն բժշկապետ, նա բոլորովին աւերակ էր ։ Այժմ բաւական շէնք ու շնորհք է ստացել ։ Բնակիչները կատարեալ հանգստութիւն են վայելում, աւերակները հետզհետէ նորոգւում են ։ Այդ ամէնով մենք պարտական ենք մեր Վսեմաշուք փաշային, որի կառավարութիւնը բերեց իր հետ բարօրութիւն եւ կեանք ։

— Բոլորովին ճշմարիտ է, Աստուած երկար կեանք տայ մեր Վսեմաշուք փաշայ էֆէնտիին, — ասացին երեք հայ երեւելիները միաձայն ։

— Ինձ շատ հաճելի է լսել այդ բոլորը, — պատասխանեց Ալլանը ․— անշուշտ Վսեմաշուք էֆէնդին իմ ուղեւորութեան յիշատակարանի մէջ իր արժանաւոր տեղը կը բռնէ ։

Ի՞նչպէս պէտք էր հասկանալ այդ « արժանաւոր » ․ փաշան, ի հարկէ, դէպի լաւը բացատրելով, մի առանձին քընքշութեամբ, որ բնաւ չէր պատշաճում նրա խիստ դէմքին, սեղմեց Ալլանի ձեռքը, ասելով ․

— Շնորհակալ եմ, պարոն բժշկապետ, ձեր բարի ուշադրութեան համար ։ Հարկաւ, ձեր ուղեւորութեան յիշատակարանը մի օր տպագրութեամբ լո՞յս կը տեսնի ։

— Անպատճառ, դուցէ մի քանի լեզուներով եւս կը թարգմանուի ։

Երեք հայ երեւելիներից մէկը, մահտեսի Յարօն, որ աւելի մօտ էր նստած Ալլանին, կռացաւ դէպի նրա ականջը, իբր թէ մի ծածուկ բան է ասում, բայց այնքան լսելի ձայնով խօսեց, որ ամէնքը իմացան ։

— Ամենայն յարգանաց արժանի է այդ մարդը, — նա իր նեղ, խորամանկ աչքերը, որոնք բոլորովին զրկուած էին Թերթերունքներից եւ շրջապատած էին միայն կարմիր, թանձր կոպերով, դարձրեց դէպի փաշան ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար․)

(Շար. Ա. էջէն)

գնելու հարցը: Տեսակցութեան մը ընթացքին ճշդեց թէ որեւէ որոշում չէ տուած այդ. ուղղութեամբ, բայց Լիբանանի «չէզոքացման» ծրագրին առթիւ իր կառավարութիւնը կ'ուզէ առանց պայմանի օգնութիւն ստանալ բոլոր աղբիւրներէն, ցարդ, բաց է Քերամէ, Լիբանանը տնտեսական եւ զինուորական օգնութիւն ընտացաւ Միացեալ Նահանգներէն:

Նշանակուած վարչապետը հերքեց այն լուրերը որոնց համաձայն նախկին նախագահ Քամիլ Շամուն պիտի դատուի «ծանրակշիռ դաւաճանութեան» համար, բայց չեշտեց թէ յանձնախումբ մը պիտի հաստատուի «ազգին շահուն խսկ համար» քննելու համար նախկին վարչակարգին անձնաւորութեանց գործունէութիւնը:

Գալով ամերիկեան դեսպանին միջամտութեան՝ լուծում մը գտնելու համար տագնապին, Սաէպ Սալամ յայտարարեց թէ «օտար միջամտութիւն մըն է Լիբանանի ներքին խնդիրներուն»: Ընդդիմադիր պարագլուխը դատապարտեց նաեւ իր այն կողմնակիցները որ պատասխանած էին ամերիկեան դեսպանին հրաւէրին: Այս վերջինը տեղեակ պահած է արտաքին նախարար Տըլըս իր նախաձեռնութենէն թէեւ լիբանանեան շրջանակները շատ չէին կարծեր որ ամերիկեան դեսպանը կարենայ լուծել տագնապը, այս առթիւ «Մոնտ»ի թղթակիցը Հալիմ Սաապ կը գրէ.— «Այս շատ հանդիստ Ամերիկացին որ կը կարծէ թէ ուիսքիի գաւաթի մը շուրջ պիտի կարենայ լուծել տագնապ մը որուն բուն եւ իրական պատճառները քանի դարու պատմութիւն ունին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարեց քննելու համար Կիպրոսի հարցը. Լոնտոն որոշած է կղզիին մէջ գործադրել Մաքմիլընի ծրագիրը, բայց Յոյները երբեք չեն ընդունիր որ Նիկոսիոյ մէջ Թրքական «երկրորդ կառավարութիւն» մը կազմուի: Աթէնքի համաձայն բրիտանական կառավարութեան կողքին Թուրք ներկայացուցիչ մը նշանակելով Լոզանի դաշնագրին 27 յօդուածը պիտի անտեսուի: Յոյներու դժգոհութիւնը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ, ինչպէս կը մտածեն միջազգային շրջանակները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանը բացառիկ նիստ մը գումարեց Պերլինի մէջ՝ Գերմանիոյ վերամիացման շուրջ: Գերման նախարարներն ու երեսփոխանները խորհրդանշական իմաստ մը տուած էին այս ժողովին, գումարելով Պերլինի մէջ. բոլորն ալ կը պահանջեն որ կարելի եղածին չափ շուտ իրականանայ երկու Գերմանիաներու վերամիացումը:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ իններորդ տարեդարձին առթիւ Փէքինի մէջ մեծ տողանցք մը եղած է, որու ընթացքին Մառեչալ Փէնկ ազդարարութիւն մը ըրած է «ամերիկացի աշխարհակալներուն, որոնք ծանր հարուածը պիտի ստանան երբ շարունակեն մնալ չինական հողամասին վրայ, աւելցնելով թէ Ֆորմոզա եւ միւս կղզիները մաս կը կազմեն ազատագրուած Չինաստանի»...: Միւս կողմէ կռիւը կը շարունակուի ազգայնականներու եւ համայնավարներու միջեւ:

ՍՊԱՆԻԱ տօնեց «Քառտիլլիոյի օր»ը. արդարեւ, 1936 Հոկտեմբեր մէկին էր որ Զօր. Ֆրանքօ իշխանութեան գլուխ եկաւ. ներկայիս 65 տարեկան է:

ՄԱԿի մէջ Համըրշոլտ առաջարկեց որ օրակարգի վրայ արձանագրուի զինաթափութեան հարցը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գերմանական հիւպատոսարանին կարեւորագոյն անդամներէն մէկը պաշտօնազրկուեցաւ Պոնի կառավարութեան կողմէ, հրեայ լրագրողի մը հակասեմական ակնարկութիւններ ըրած ըլլալու յանցանքով:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւոր Հիւսէյն խորհրդարանի վերամուտի նստաշրջանին յայտարարեց թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է բրիտանական կառավարութեան հետ եւ անգլիացի զինուորները շուտով պիտի հեռանան. պարպումը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 20ին:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ միջազգային հանդիպումներու շարքին Զորեքշաբթի գիշեր Փարիզի մէջ Յունաստան պարտուած է Ֆրանսայէն մէկի դէմ եօթով:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԱՂՔԱՏԱՍԻՆԱՑԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres **Cotillons**

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպոլեան եւ զաւակը Սեդա, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Իսկէնտէրեան եւ զաւակը Վարդգէս, Այրի Տիկին Պլանշառ եւ զաւակները Ստելլա եւ Ժոզեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կղերունի եւ զաւակները (Պոլիս), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պիպէռեան)

մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4, ժամը 10.45ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Մայր – Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Հինգ հազարական ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, «Հայ – Բոյժ»ին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին եւ Պալաքեան Սրբազանին չիրիմի շինութեան:

×

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գոճապըյըքեան եւ զաւակները՝ Գրիգոր եւ Հոփփիմէ եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆԻ
(Լասխոթաքճակ)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները:

×

Այրի Տիկին Փեփրոնէ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Պրօնըր, Օր. Սիւզան Դաւիթեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ, Նոյեմբեր 16ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսէլահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Զորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան:

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պալըքէսիրցի Պետրոս Մութաֆեան (կօշկակար) ամուսնացած է եւ զաւակի տէր, 1924ին Յունաստանէն Ֆրանսա եկած է: Կը խնդրուի տեղեկացնել Յակոբճան Յարէթեանի, 4 բիւ տը Լոնտրը, Ալֆորվիլ, (Սէն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Րիւ Պլէօ):

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: 7 Պուլվ. տ'Անթէն, Պար տը Կլոպի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, Դ) Զանազանք: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանային վարչութեան. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը եւ բարեկամները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեանն Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի Հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման երրորդ տարեդարձին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ Հայրապետական օրհնութիւն: Բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս արարողութիւններուն:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԳՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԻՄԵՑԷՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՄԻԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

THOMLAC

16 bis, Bld. Sébastopol, Paris 4e
ANGLE RUE DE LA REYNIE

ԵՒ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐԸ
52, Rue de Chalon, Paris 12e
4 bis, rue Vaillant Couturier, Argenteuil
166, Ave. Aristide Briand, Pavillons-sous-Bois
241, rue P. V. Couturier, Alfortville

Մասնաւորաբար ձեր ճաշակին համար պատրաստուած ԸՆՏԻՐ ԻՒՂԱՆԵՐԿԵՐ որ ձեր բնակարանին ներսը պիտի զարդարեն, իսկ դուրսը պիտի պահպանեն բնութեան սպառնալիքներուն դէմ

ՆԱԵՒ ՆՈՐԱՁԱՇԱԿ ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹԵՐ **Linoleum, Plastique, etc.**

Դիւրամատչելի գիներ եւ սիրալիր ընդունելութիւն կը սպասեն ձեզի

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 4 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 8310 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4111

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՂԻ

Փոթորիկը չէ խաղցած դեռ Միջերկրականի ափերուն վրայ :

Խռովայոյզ կացութիւնը կը շարունակէ ջլատել կեանքը Լիբանանի եւ Կիպրոսի մէջ :

Սեպտեմբեր 23ի բախտորոշ Թուականը բարիք չբերաւ մայրիներու երկրին :

Բանակի ընդհանուր հրամանատարը վարչապետ դարձած՝ չկրցաւ դժբախտաբար վերահաստատել խաղաղութիւնը, որուն ա՛յնքան կը կարօտի Լիբանանի բնակչութիւնը՝ հինգ ամսուան եղբայրասպան կռիւներէ վերջ :

Պարզապէս տէրերն են, որ փոխուեցան : Ըմբոստներն ու ընդդիմադիրները դարձան օրինաւոր կառավարութիւն, մինչ այս վերջնոյն երէկի պաշտպանները ապստամբութեան դրօշ պարզած են նոր վարչակարգին դէմ :

Բանակը, որ զօրավար Շեհապի հրամանատարութեան տակ չէր կրցած զսպել ապստամբական շարժումը, այժմ իր ամբողջ ուժով կը յարձակի Փիէր Ճէմայելի Փաղանգաւորներուն վրայ :

Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետ Րաշիտ Քերամէ կը մերժեն զոհացում տալ նախկին կառավարութեան կողմնակիցներուն, որոնք կը պահանջեն դահլիճին մէջ առնել Շառլ Մալիքը եւ քանի մը ուրիշ շամունականներ :

Իրազեկներու կարծիքով, ազգային կառավարութեան մը կազմութիւնը վերջ պիտի տայ ներկայ ձգտեալ վիճակին :

Վարչապետին համար դժուար պիտի ըլլայ վստահութեան քուէ ստանալ խորհրդարանէն, որուն մեծամասնութիւնը կողմնակից է Քամիլ Շամունի :

Փաղանգաւորները անհաշտ դիրք են բռնած, նոյնիսկ նախարար կ՚առեւանգեն եւ իբրեւ պատանդ կը պահեն՝ իրենց պահանջները արժեցնելու համար :

Միւս կողմէ աւելի քան երբեք սուր հանգամանք ստացած է Կիպրոսի թնճուկը :

Անգլիոյ վարչապետ Մաքմիլըն կը յամառի գործադրութեան դնել իր ծրագիրը, որուն գլխովին հակառակ են Կիպրոսի Յոյներն ու Հելլէն կառավարութիւնը : Թուրքերն են միայն, որ գոհ են եւ արդէն իսկ նշանակած են իրենց պաշտօնական ներկայացուցիչը բրիտանական մարզպանին մօտ :

Լօզանի 1923 Յուլիս 24ի դաշնագրին 27րդ յօդուածով Թուրքերը բացարձակապէս հրաժարած են Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ : Այժմ օգտուելով Մաքմիլընի ծրագրէն, Թուրք կառավարութիւնը իրաւունք ձեռք կը բերէ խառնուելու կղզիի ներքին գործերուն եւ կը յուսայ հետզհետէ գրաւել դարձնել իր ներկայութիւնը այնտեղ :

Անգլիացիք գոհ կ'երեւին իրենց ընթացքէն : «Բաժանէ՛ որ տիրես»ի քաղաքականութեան լաւագոյն օրինակ մը տուին Կիպրոսի խնդրին մէջ :

Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարն ու մնայուն ներկայացուցիչներու խորհուրդը չաբթուս ստիպողաբար զբաղեցան այս հարցով, լուծման միջին եղանակ մը գտնելու համար :

Մակարիոս Արք.ի նոր ծրագիրը որոշ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է միջազգային շրջանակներու մէջ : Հրաժարելով էնոսիսէն (Յունաստանի հետ կցում), յոյն մետրապոլիտը կ'առաջարկէ Կիպրոսը դարձնել անկախ պետութիւն մը, զայն պահելով բրիտանական հասարակապետութեան մէջ :

Ե՞րբ կարելի պիտի ըլլայ իրարու հետ հաշտեցնել հակամարտ շահերը :

Ե՞րբ պիտի խաղաղի Միջերկրական Արեւելքը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԵՏ
ԱԼԺԵՐԻԱ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

ՑԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԸ ԿՈԼ ՕՐԼԷԱՆՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Զօր. Տը Կոլ Թիարէ երթալէ առաջ կարճատեւ այցելութիւն մը տուաւ Օրան, ուր տեսնուեցաւ զօրավարներ Սալանի եւ Ժիւի հետ : Վարչապետը դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին նաեւ ծովակալ Օպուանօ եւ զօր. Ռէթօրէ :

Տը Կոլի կ'ընկերանային Բանակի նախարար Կիեմա, Ալժերիոյ նախարար Պրուայէ եւ գնդ. Պոնեւալ :

Ժամը 9.45ին Վարչապետը գնաց Թիարէ. ինչպէս ծանօթ է, այս շրջանը 99 առ հարիւր համեմատութեամբ «այո» պատասխանած էր հանրաքուէին : Առեւտրական կարեւոր կեդրոն մը, որ ունի մօտ 25.000 բնակչութիւն :

Թիարէի ժողովուրդին ուղղելով իր խօսքը, Տը Կոլ ըսաւ.— Այն, ինչ որ եղաւ կիրակի օր՝ Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրի մէջ, Ֆրանսայի հետ միութեան փաստն է : Ես գիտեմ թէ պատմական այդ քայլին մէջ ինչ հոյակապ բաժին մը ունի Թիարէն, եւ շնորհակալ եմ անոր համար :

Այնուհետեւ Օրլէանվիլը աւելի խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահած էր Վարչապետին : Քաղաքը ամբողջութեամբ վերաշինուած է 1954 Սեպտեմբեր 9ի երկրաշարժէն ի վեր (չորս տարի առաջ 65.000 տուներ վնասուած էին, 1500 հոգի սպաննուած եւ վեց հազար ուրիշներ վիրաւորուած էին) :

Տը Կոլ ժողովուրդին խանդավառ բացագանչութիւններուն մէջ մտաւ քաղաք, որ զարդարուած էր Ֆրանսական եռագոյնով : Իր ճառին մէջ շեշտեց թէ կիրակի օրուան հանրաքուէով Մայր Երկրի եւ Ալժերիոյ ժողովուրդը միութեան կամքը կը յայտնէին, կերտելու համար իրենց ապագան, աւելցուց .— Որոշուած է այլեւս : Միասին պիտի կերտեն իրենց ճակատագիրը : Այս ճակատագիրը պէտք է ըլլայ աւելի երջանիկ ու եղբայրական :

Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք ժողովուրդին, Վարչապետը շարունակեց .— Ինչ որ իրականացաւ Կիրակի օր՝ եղբայրութեան կապն է : Օրլէանվիլը խորհրդանշանն է այն գործին՝ զոր բոլորս միասին պէտք է կատարենք Ալժերիոյ մէջ : Պիտի կերտենք այս ճակատագիրը, բոլորս, այր թէ կին, առանց զբաղելու կրօնական եւ համայնքային հարցերով : Արդ, քալենք դէպի մեր ապագան, ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան մէջ : Կեցցէ՛ Ալժերիան Ֆրանսայի հետ, կեցցէ՛ Ֆրանսան Ալժերիոյ հետ :

Այնուհետեւ, Զօր. Տը Կոլ, զօրավարներ Սալանի եւ Ժուոյի հետ խառնուեցաւ ժողովուրդին մէջ եւ սեղմեց մահմետականներու ձեռքերը :

Կէսօրէ ետք այցելութիւն տուաւ Օրլէանվիլի զինուորական կեդրոններուն, որմէ ետք մեկնեցաւ Ալժէ :

Ուրբաթ առաւօտ Ալժէի մէջ կարգ մը խորհրդակցութիւններ ունենալէ ետք մեկնեցաւ Կոստանդին, ուր կէսօրէ ետք ճառ մը պիտի խօսէր Պրէշի հրապարակին վրայ :

× Ալժերիոյ «ազատ կառավարութեան» փոխ նախագահ եւ բանակի նախարար Քրիմ Պելքասէմ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ ժողովուրդին «գերիշխանութիւնը» ճանչցուած է արդէն բազմաթիւ երկիրներու կողմէ եւ Ֆրանսայի համար ամէնէն տրամաբանական լուծումը պիտի ըլլայ՝ խորհրդակցիլ «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» հետ : Մինչ այդ, աւելցուց «փոխ նախագահը» Ալժերիա «մեծ քայլերով կը յառաջանայ դէպի յաղթանակ» :

ՇԱՄՈՒՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

« ԵԹԷ ՍՏԻՊԵՆ, ԿԸ ԿՌՈՒԻՆՔ » Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Հանրապետութեան նախկին նախագահ Քամիլ Շամուն որ միշտ Տիւր-Շուէր է յայտարարեց թէ կը մերժէ ամերիկեան դեսպանին առաջարկները լուծելու համար լիբանանեան տագնապը : Շամուն աւելցուց թէ իր հետեւորդները պատրաստ են կռուելու քաղաքացիական պատերազմի մը մէջ «եթէ ատիկա պարտադրուի» : « Մենք քաղաքացիական պատերազմ չենք փնտռեր, բայց եթէ մեզի պարտադրուի— լաւ, կը կռուինք» յայտարարեց Շամուն ամերիկեան դեսպանը՝ Րոպըրթ Մըք-Քլինթօքը ընդունելէ ետք : Շամուն ուղղակի չմեկնաբանեց ամերիկեան առաջարկները բայց իրեն յայտնուեցան դեսպանին չորս կէտերը, համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար Րաշիտ Քերամէի հետ, Շամուն ամէն մէկ կէտը քննադատեց եւ ճշդեց իր դիրքը, յստակ ձեւով.—

Ա) Ինք կը պնդէ «չէզոք» դահլիճի մը անհրաժեշտութեան վրայ. փոխանակ խառն դահլիճի մը, որուն համամիտ է իր հետեւորդներուն մէկ մասը :

Բ) Պ. Մըք Քլինթօքի առաջարկները ընդլայնելու համար Քերամէի դահլիճը երեք - չորս շամունական առնելով մէջը « չեն գոհացներ իմ ժողովուրդս » :

Գ) Դեսպանին առաջարկը վստահութեան քուէի համար Քերամէի դահլիճին համապատասխան չեն Շամունի առաջարկին «չէզոք» դահլիճի մը համար, որովհետեւ Քերամէն չէզոք կարելի չէ նկատել :

Դ) Երեսփոխաններու թիւը 66էն 88ի բարձրացնելու առաջարկը կարելի չէ նկատի առնել ներկայ պայմաններուն մէջ : Քամիլ Շամունի անձնական ընդդիմութիւնը Մըք - Քլինթօքի առաջարկներուն ծանր հարուած մըն է բոլոր անոնց համար որ կը յուսային լուծում մը գտնել այս ձեւով, վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը :

Ամերիկեան ծրագիրը խիստ յարձակումի ենթարկուեցաւ նաեւ Քերամէի կողմէ : Ձախակողմեան թերթ մը կ'առաջարկէ նոյն իսկ որ ամերիկացի դեսպանը « անբաղձալի » յայտարարուի (փերսոնա նօն կրատա) : Ուրիշ թերթ մը կը գրէ .— Ուաշինկթընի մեր դեսպանատունը արդեօք կը խառնուի՞ ամերիկեան ներքին խնդիրներուն : Փո՞րձած է երբեք միջամտել Հանրապետականներու եւ Դեմոկրատներու կռիւներուն կամ սեւերու եւ ճերմակներու : Անգլին աջակողմեան կուսակցութեան (ժողովրդական կուսակցութիւն) պաշտօնաթերթը կը գրէ .—

« Օտար դեսպանատուներու մէջ կ'եփուին կառավարական գործերը » :

Միւս կողմէ ապահովութեան ուժերու երեք գլխաւոր պաշտօնեաները պաշտօնանկ եղան եւ փոխարինուած են բանակի սպաներով : Այս երեքը պաշտօնանկ եղած են իբրեւ համակիրներ նախկին վարչակարգին : Անոնք են.— Ոստիկանութեան տեսուչը՝ Սալեհ Լապապիտի, հրամանատար՝ գնդ. Սիմոն Զուէն եւ ներքին ապահովութեան պատասխանատու՝ Ֆուատ Շամուն, եղբայրը նախկին նախագահին : Երեքը կը փոխարինեն՝ երկու քրիստոնեայ եւ մէկ մահմետական :

× Ամերիկեան դեսպանը մամուլի աւելիս մը տուած է բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ Քօֆբէյ - փարքի մը կազմակերպած էր որուն միջոցով փորձած էր լուծում մը գտնել լիբանանեան տագնապին : Իմ կարծիքով առաջարկուած ծրագիրը «ճիշդ ու ճիշդ գոհացուցիչ էր երկու կողմերուն » համար :

Ինչպէս կ'երեւի ամերիկեան դեսպանը համաձայնութիւն մը գոյացուց Քերամէի եւ Շամունի միջեւ, բայց անշուշտ իր սպասածը չէր, քանի որ երկու կողմերը առաջին անգամ ըլլալով համաձայն են մէկ կէտի շուրջ՝ ամերիկեան առաջարկները մերժել եւ դատապարտել ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի մէջ Խ. Միութեան ներկայացուցիչ Կրոմիքօ դատապարտեց Անգլիան ու Ամերիկան, որ տակաւին կը պահեն իրենց ուժերը Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ, պահանջելով որ շուտով պարպուին անոնք եւ առաջարկելով որ Մ. Արեւելքի կացութեան շուրջ խորհրդակցութիւնները անմիջապէս սկսին : Ամերիկեան պատուիրակութեան ղեկավար Լոճ անմիջապէս պատասխանեց Կրոմիքոյի, շեշտելով թէ խորհրդային նախարարը իր ճառին մէջ կը գործածէ «ձկնավաճառներու յատուկ հայհոյանքներով լեցուն ոճ մը» :

ԱՐԱԲ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ փոխ նախագահ Ասալի, որ Սուրիոյ վերջին վարչապետն էր, Գահիրէ գնաց Նախագահ Նասրի հետ խորհրդակցելու համար : Լիբանանեան մամուլին համաձայն, կարեւոր որոշումներ կրնան տրուիլ այս խորհրդակցութիւններու ընթացքին, նկատելով որ Նասրի եւ փոխ նախագահներուն միջեւ լուրջ տարակարծութիւն մը գոյութիւն ունի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կը յայտարարեն թէ Խ. Միութիւնը հիւլէական երկու ռումբեր եւս պայթեցուցած է, միւս կողմէ «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խ. Միութիւնը վերսկսաւ ջրածին իր փորձերուն, նկատելով որ Արեւմտեանները չեն դադրեցուցած իրենց փորձերը :

ԼՈՆՏՈՆԻ եւ Ուաշինկթընի միջեւ խորհրդակցութիւնները սկսան Հոկտեմբեր 31ին Ժընեւի մէջ երեք արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարելու խորհրդային առաջարկին շուրջ : Ամերիկա խանդավառ չէ այս առաջարկով, նկատելով որ ընդունուելու պարագային Ֆրանսա պիտի չկարենայ մասնակցիլ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ հակառակ Անգլիացիներու ձեռք առած ապահովութեան միջոցներուն, «Էօքա» կը շարունակէ իր մահափորձերը. առջի օր անգլիացի մը սպաննուեցաւ իսկ երկու զինուորներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան : Միւս կողմէ, Ատլանտեան Ուխտի ժողովը՝ Կիպրոսի հարցին շուրջ, որ տեղի պիտի ունենար ուրբաթ օր, յետաձգուեցաւ երկուշաբթիի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ հանքի ծանր արկած մը պատահեցաւ առջի օր՝ երեսուն հանքագործներ սպաննուեցան, 14 ուրիշներ վիրաւորուեցան : Հանքին մէջ, վեց հարիւր մեթր գետնին տակ, 188 հոգի կը գտնուէին երբ պայթում մը եղաւ. ազատարարները շուտով գործի լծուեցան եւ կարելի եղաւ փրկել 140 հոգի. այնուհանդերձ տակաւին 18 հոգի կը գտնուին հանքին մէջ, արգելափակուած :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը Իրաք Փեթրոլիում Քամփընիէն հինգ միլիոն Ֆըրանքի կանխավճար մը ուզեց՝ 1959ի առակին եռամսեայ հաշւոյն, պետութեան պիւտճէն հաւասարակշռելու համար :

ԳԱՀԻՐԷի մէջ վերսկսաւ Մահմուտ Նամուքի դատավարութիւնը. ծագումով Թուրք եւ ֆրանսական քաղաքացի, Նամուք կը մեղադրուի Եգիպտոսի ներկայ վարչակարգին դէմ աշխատելու յանցանքով : Մեղադրեալը առաջարկած է որ իր դատավարութիւնը տեղի ունենայ Գերագոյն Ատեանին առջեւ :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Քուվէյթի Արաբական Լիկայի անդամակցութեան մասին շրջան ըրող զրոյցները անհիմն են :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ուսումնասիրեց Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի նիւթական և բարոյական օգնութեան խնդրանքը եւ որոշումներ տուաւ, որոնք գաղտնի կը պահուին :

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ – ԻՆՏՐԱ –

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Ա.

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զանազան առիթներով փորձած եմ Տիրան Չրաքեանի (Ինտրա) անհատականութեան եւ գրականութեան անդրադառնալ: Ոչ անշուշտ հանգամանօրէն եւ ընդարձակ ծրագրով մը, որ խորապէս վերլուծական եւ համադրական ճիգ մը կը պահանջէ քննադատէն: Որովհետեւ՝ եթէ մեր գրականութեան մէջ քանի մը բացառիկ անհատականութիւններ կան, Ինտրան անոնցմէ մէկն է եւ ամէնէն զարտուղին, թէ գրականութեամբ, թէ՛ նկարագրով եւ թէ՛ ընտանեկան ողբերգութիւնով, որուն գերակատարն ինքն եղած է:

«Ներաշխարհ»ի հեղինակը մէկն է, որուն մասին միշտ կարելի է նոր եւ ինքնատիպ բան մը ըսել: Իմ փորձերս, իբրեւ դեղագէտ, բանաստեղծ, իմաստասէր, արուեստագէտ եւ միստիք մը, պիտի չարունակուին անշուշտ մեկնաբանելու համար Տիրան Չրաքեանի պարագան, որովհետեւ ամէն առեն նոր երեւոյթի մը կը հանդիպիմ, ո՛րքան ընդարձակ է նիւթը իր որակով:

Յօդուածներու այս շարքով պիտի ջանամ ներկայացնել Ինտրան իբրեւ ուսուցիչ-դաստիարակ: Իբրեւ նկարագիր եւ իր այն մտածումներուն մէջ, որոնցմով ժամանակին յայտնած է իր փորձառութիւնները եւ անոնցմէ հանած եզրակացութիւններ:

Ուսուցչական ասպարէզին հետեւած է երկար տարիներ: Ուսանողներուն մէջ հետքեր ձգած է: Սիրած են զինքը, հակառակ իր քմահաճոյքներուն, գիտակցելով որ մարդկօրէն շատ տառապած է:

Պաշտօնակիցներու, գրագէտներու եւ մանաւանդ իր աշակերտներէն ոմանց վկայութիւններն ունինք, որոնք անկորուստ կերպով հասած են մեզի:

Նկարագրին մասին արտայայտուելէ առաջ փակագիծ մը բանանք, արդարացնելու համար մեր ընտրած «Ուսուցչութիւն եւ Գրականութիւն» խորագիրը:

Ոչ միայն Տիրան Չրաքեանի պարագան նկատի ունինք, իր գրագէտի եւ ուսուցչի հանգամանքներով, այլեւ բազմաթիւ ուրիշ գրագէտներ, որոնք միեւնոյն ատեն ուսուցչութեան ասպարէզին հետեւած են:

Մեր մէջ ուսուցչութեան նուիրական դերը անտեսուած եւ ստորադնահատուած է: Մօտաւոր անցեալին եւ մանաւանդ ներկայիս, արտասահմանի մէջ, փոխուած չէ դրութիւնը, ընդհակառակն աւելի տխուր պայմաններու մէջ կը գտնուին:

Եւ սակայն մեր գրականութեան արժանաւոր ներկայացուցիչները ուսուցիչներ էին միեւնոյն ատեն: Ասպարէզին բոլոր դառնութիւնները, զրկանքները տարած են եւ ծառայած հայ գրականութեան: Անհատական զոհողութիւններ կրած է հայ ուսուցիչը, բայց հայ գրականութիւնը միշտ շահած է:

Տիրան Չրաքեանին ժամանակակից եւ անկէ ետք, մինչեւ այսօր, արժանաւոր գրագէտներու հոյլ մը ունինք:

Ահաւասիկ Թլկատինցին, գաւառի գրականութեան նահապետը եւ տաղանդաւոր ներկայացուցիչը: Ուսուցիչ եւ գրագէտ: Դպրոցի վարիչ: Մէկը որուն կրթական ասպարէզին մէջ ունեցած չարչարանքները (բառը շատ լաւ կը յատկանշէ այն վիճակը, որուն ենթարկուած էր ան) ողբերգութիւն մը կը ներկայացնէին իր ժամանակին: Իր գրականութիւնը կը պարտի ուսուցչութեան: Իր աշակերտը՝ Ռուբէն Զարդարեան, հէքեաթագիր եւ հրապարակագիր, վարպետ՝ մշակուած աշխարհաբարի մը: Ուսուցչական տարիներուն կը պարտի իր արձակ էջերը, օգտագործելով դասամիջոցներու հանգիստի պահերը, որուն վկան եղած եմ:

Հրանդ (Մ. Կիւրճեան) ուսուցիչ էր երբ գրի կ՚առնէր «Պանդուխտի նամակները», ինչպէս նաեւ «Ազատամարտ» օրաթերթին մէջ այն էջերը, որոնք Աւօ ստորագրութեամբ լոյս կը տեսնէին, հայ գիւղական կեանքին նուիրուած թանկագին գրութիւններ: Դ. Վարուժան, Պոլսոյ մէջ ստորագրած քերթուածները եւ «Հացին երգը» գրի առած է, երբ ծննդավայրի վարժարանին տեսչութիւնը կը վարէր: Յակոբ Օշական ինչ որ ստորագրած է ուսուցչութեան օրերէն կուգան մեր գրականութեան: «Խոնարհները», «Երբ պատան են», «Մնացորդաց» եռահատոր ընդարձակ վէպը, գրական-քննադատական բոլոր էջերը, «Համապատկեր Հայ գրականութեան» հատորները, «Հայ Գրականութիւն» դասագիրքը եւ թատերական գործերը ուսուցիչ Օշականին վաստակն են: Վահան Թէքէեան իր քերթուածները ստորագրած է, երբ տեսուչ կամ ուսուցիչ էր:

Լ. Շանթ, ոչ միայն իր գրական-գեղարուեստական գործերը, վէպ, քերթուած, թատերգութիւն, այլեւ հայերէնի ուսուցման յատուկ ընթերցանութեան գիրքերը եւ քերականութիւններն ու գրաւոր դասերը պատրաստած է, երբ ուսուցիչ եւ վարիչ էր Համազգայինի ճեմարանին: Նոյնը նաեւ Ն. Աղբալեան, իր գրականութեան պատմութեան «Ներածութիւնը» եւ «մատենագրական դասախօսութիւնները», բանասիրական պրպտումները բոլորն ալ ուսուցչութենէն մեզի հասած են: Յիշե՞նք դարձեալ Ե. Սրմաքէշխանլեանը (Երուխան), որ պոլսական հայ ձկնորսներուն նուիրուած պատմուածքները, «Կեանքին մէջ» անունով, «Ամիրային աղջիկը» եւ «Հարազատ որդին» վէպերը ուսուցչութեան թուականներուն տուած է հայ գրականութեան: Ինչպէ՞ս չյիշել Սիպիլը, բանաստեղծ եւ դասագիրքերու հեղինակ, ինչպէս նաեւ Հր. Ասատուրը իր «Դիմաստուերներով» եւ ուրիշ երկերով: Աւելի հիներէն՝ Եղիա Տէմիրճիպաշեան, բազմակողմանի հեղինակ եւ ուսուցիչ: Այսպէս նաեւ Տիրան Չրաքեան, «Ներաշխարհ»ը, «Նոճաստանը» եւ բազմաթիւ գրութիւններ, ճանապարհորդական նօթեր եւ կենսագրականներ գրած է երբ ուսուցիչ էր:

Շարքը կարելի էր շարունակել տակաւին մինչեւ մեր օրերը, երբ հայ ուսուցիչը միեւնոյն ատեն գրականութեան ըսպասաւորն է (ես յիշեցի անուններ, գեղարուեստական գրողներ, որոնք միեւնոյն ատեն ուսուցչական ասպարէզին մէջ ծառայած են):

Ի՞նչ կարելի է եզրակացնել հետեւաբար: Հայ ուսուցչութիւնը, միշտ արժանաւորներուն եւ տաղանդաւորուն մասին է մեր խօսքը, իր նպաստը բերած է Հայ Գրականութեան: Ճիշդ է, ենթականները ենթարկուած են ասպարէզին բոլոր դժուարութիւններուն, անիրաւուած են, դժգոհութեան ձայներ բարձրացուցած են, բայց եւ այնպէս հայ գրականութիւնը երախտիքով կը յիշէ բոլորին անունները:

Տիրան Չրաքեան ալ դըշի իր եղբայրակիցներուն պէս ոչ միայն գրական-գեղարուեստական վաստակ մը ունեցած է, այլեւ աշակերտներուն համար պատրաստած է երկու ձեռնարկ: Առաջինը գրագիտութիւն մըն է, անտիպ, իսկ երկրորդը՝ գրական դէմքերու շարք մը կենսագրականներ, ուսանողներու համար դարձեալ:

Ուսուցչական շրջանէն մնացած ուրիշ աշխատութիւն մըն ալ ունի, որու խորագիրն է «Հոմանիշ բառեր», ածականներ եւ գոյականներ: Յայտնի է որ մասնաւոր ճիգ թափած է գտնելու կարգ մը բառերուն հոմանիշները, ճշդելով ամէն մէկուն նրբութիւնը: Այսօր ալ տակաւին, նոյնիսկ ծանօթ գրողներ շփոթութեան կը մատնուին բառերու գործածութեան մէջ: Թէ որքան բծախնդիր եղած է Տիրան Չրաքեան բառերու առումները ճշդելու եւ զանոնք յարմար տեղը գործածելու աշխատութեան մէջ, «Ներաշխարհ» կենդանի վկայ մըն է այդ մասին:

Նմոյշի համար քանի մը ածականներ եւ գոյականներ պիտի տանք, իրենց հոմանիշներով եւ նշանակութեամբ, զոր ճշդած է Ինտրա:

Հպարտ = Ինքզինքին միայն կարեւորութիւն տուող:

Գոռոզ = Իր արժանիքին ապաւինած՝ ուրիշները արհամարհող:

Վէս = Զխոնարհող՝ ո՛չ օրէնքի, ո՛չ իրաւանց եւ ոչ ճշմարտութեան առջեւ:

Ամբարտաւան = Լիրբ ու վիրաւորիչ կերպով զոռող մը:

Անձնասէր = Իր ֆիզիքական անձը միայն հոգացող:

Եսասէր, եսամոլ = Իր բարոյական անձը սիրող:

Ինքնահաւան = Ինքզինքին հաւնած:

Անձնահաճ = Ինքզինքին հաւնած:

Ինքնապարծ = Իր վրայ պարծեցող:

Պարծենկոտ = Իր վրայ պարծեցող:

Սէգ = Արժանիքը չծածկող:

Խրոխտ = Ինքզինքը յարգելով չստորնացող:

Մեծամիտ = Մեծ ըլլալու կամ երեւալու հետամուտ:

Ամէն մէկուն իմաստը ճշդած է Չրաքեան: Զարմանալ կարելի է միայն հայերէն լեզուին հարստութեան, ճոխութեան եւ բառերուն ունեցած նուրբ երանգներուն վրայ:

Ածականներէն ետք, առնենք նաեւ գոյականները:

Մազ = Ընդհանուր անուն մը բոլորին համար:

Ծամ = Մազի խուրձ մը (փէրչեմ):

Գէս = Առատ մազերու ամբողջութիւն մը:

Բաշ = Գէս մը անասուններու համար, կռնակը ծածկող:

Վարս = Գեղեցիկ երկայն մազ:

Ստեւ = Անասուններու մազ, ստնաւորներու:

Զար = Անասուններու երկար վարս մը:

Հեր = Մինակ չի գործածուիր, այլ բարդ կերպով, (ալեհեր եւայլն):

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Կսկիծս շատ խոր ու թարմ է՝ քաղաքակցիս, տարեկիցիս եւ ազգականիս մասին այս քանի մը տողերը մամուլին տալու պահուս:

Արշակ Սաֆրաստեան՝ Վանայ Այգեստան մեծ թաղամասէն՝ մեծատոհմ գերդաստանի մը՝ Սաֆրըկանց Տունէն էր:

Իրենց պապենական տունը, ընդարձակ այգիով, Մեծ-Քէնտրըչի աղբիւրէն եւ Սօֆու-Դահնա կոչուած բազմադարեան ջրջեղջէն ոռոգուող գլխաւոր պողոտային վրայ էր:

Կեդրոնական այդ երակին երկու կողմերը կը գտնուէին նաեւ հայ ունեւորներէն շատերու բնակարանները, այգիներու մէջ կորսուած: Անգլիական Հիւպատոսարանը եւ Աւոյի-Դարի բարձունքին վրայ զետեղուած Բողոքականաց-Ծրջանակը եւ Նորաշէնի Եկեղեցին ու դպրոցը՝ անմիջական դրացիներն էին Սաֆրաստեաննենց:

Պատուականներու մէջ պատուական էր Արշակի մայրը: Իրմէ քիչ փոքր քոյրը նոյնպէս: Հայրը Սաֆար աղան քիչ մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

●

— «Դու գիտես ասում եմ,— Պէտք չէ որ այսպէս կանգնած մնաս: Սովորաբար անտառում չորացած ծառեր չեն պահում»:

— Ես քեզանից լաւ գիտեմ, թէ անտառում ինչ, կարելի է պահել, կամ չպահել »— նորից վրայ է տալիս նա:— Այ, երախաներիս համար «կոնֆետ» բերել չի կարելի: Նրանք ամէն ինչ ունին դրա կարիքը չեն զգում »:

— Ասաց եւ ներս մտաւ սենեակ: Իսկ ես նստած եմ եւ զգում եմ որ մնալս անյարմար է արդէն բայց հեռանալն էլ ինչ որ չի ստացւում: Երախաները հեռու են քաշուել ինձնից եւ իրենց համար խաղին անում: Բայց ես շարունակում եմ նստած մնալ եւ մտածել նրա մասին, կայծակնահար ծառի մասին... ինձ վիրաւորել էր նրա վերաբերմունքը ... բարձրացայ տեղից եւ առանց դուռը փակելու ներս մտայ գնացի նրա մօտ:

— «Ջուր տուր խմեմ» ասում եմ, շոգ է:

— Նա, քմծիծաղով, սառը ջուր է լցնում եւ լուռ մեկնում է դէպի ինձ: Խըմում եմ դժուարութեամբ: Խմել չէի ուզում: Խմում եմ եւ նայում նրան: Հանել է նա անտառապահի բաճկոնը եւ ես տեսնում եմ կանացի վերնազգեստով սովորական մի կին: Դժուար է իմանալ զայրանո՞ւմ է վրաս թէ ոչ: Հենց ջրամանը ետ եմ դարձնում, նա վրայ է բերում իսկոյն:

— «Վերջացրիր: Դէհ, հիմա մնաս բարեւ »:

— «Ցտեսութիւն » պատասխանում եմ դիտմամբ եւ հեռանում եմ յիշեցնելով թէ ինչ էլ որ լինի, կայծակնահար ծառը պէտք է կտրել:

— Քիչ հեռացայ տնակից եւ ծառերի ետեւից շրջեցի հայեացքս, տեսնեմ կանգնած է նա տան շէմքին եւ ժպտում է քնքուշ ու տխուր ժպտում է: Յետոյ մօտեցաւ կաղնուն գրկեց, ինչպէս կինն է գրկում սիրած տղամարդուն եւ ինչ որ ասաց: Այո, այո, նա խօսում է կաղնի ծառի հետ, ես տեսայ թէ ինչպէս էին շարժւում նրա տաք շրթները ...

Անտառապահը տարակուսանքով վեր ձգեց ուսերը: Ասես հիմա էլ գիտեր թէ ինչու էր Արեւհատը այդպիսի տարօրինակ բան արել:

— Այդ ամառ ես մի անգամ էլ համոզուեցի որ Արեւհատը բոլորովին էլ այնպիսին չէ, ինչպէս ցոյց է տալիս իրեն, շարունակեց նա — շրջապատում բոլորն էլ միաբերան ասում են թէ զարմանալու ոչինչ չկայ. պարտադիր չէ որ բոլոր կանայք էլ կին լինեն, նա հանգիստ կարող էր տղամարդ ծնուել: Իսկ ես լսում եմ նրանց ասածները եւ միայն լուռ վրդովւում եմ: Ամէն մէկի հետ էլ դժբախտութիւն է պատահում: Այնպէս է խփում որ մարդն է ոչնչացնում, դառնում այս կայծակնահար ծառի նման, ոչ ծառ է, ոչ գերան: Բայց ժամանակն է անցնում թէ կեանքի ուժերը գերակշռում են դժբախտութեան հետզհետէ թուլացող ուժերին, եւ տխուր մարդը վերափոխուեց: Ի զուր չեն ասում թէ երիտասարդութիւնը անցնում է, բայց յետոյ յաճախ է այցի գալիս, կրկնւում: Հենց այդպէս էլ պատահեց Արեւհատի հետ: Նոյնիսկ ոչ միշտ այդպէս կեանքն ու երիտասարդութիւնը անցնում է, բայց յետոյ յաճախ է այցի գալիս, կրկնւում: Հենց այդպէս էլ պատահեց Արեւհատի հետ: Նոյնիսկ ոչ միշտ այդպէս կեանքն ու երիտասարդութիւնը միշտ էլ խաղում էին Արեւհատի արեան մէջ, բայց նա այդ ծածկում էր օտարի աչքից ... Ահա թէ ինչ եմ ուզում պատմել: Մի անգամ դուրս եկայ ես իմ անտառամասից եւ իջնելով ձորը, քայլեցի գետափով: Մեր գետը մեծ չէ, կարծում չես ալ գտնի: Բայց այն ժամանակ այնտեղ ոսկի որոնողներն էին աշխատում:

Գետափին առուներ են փորում, ջուրն անցկացնելով նրանց միջով, լուանում են աւազը, ոսկի են հանում: Ի հարկէ, երբեմն գտնում էին, բայց ոչ շատ: Պատահեցի ես մի այդպիսի ոսկի որոնողի, իսկ նա թէ .. «բարի եկար սիրելիս: Լաւ եղաւ որ ես քեզ տեսայ: Քիչ առաջ այստեղով մի կնիկ —անտառապահ անցաւ, մտածեցի, թէ գործս փչացաւ, էլ ոչինչ չեմ գտնի: Բայց փառք աստուծու, տղամարդ տեսայ, հիմա ամէն ինչ լաւ կը գնայ »:

— Դրանց, այդ ոսկի որոնողների մէջ մի հաւատ կայ, թէ աւազ լուանալու ժամանակ կին տեսան, կարծում են, յաջողութիւն չլինի գործին: Հայհոյեցի ես ի հարկէ մտքումս, իմ ոսկի որոնողին:

— «Եթէ գոնէ իմանայիր թէ ինչպիսի ոսկի էր որ անցաւ կողքովդ »:

— Հայհոյեցի, բայց եւ ուրախացայ— «գուցէ եւ անտառում յանկարծ կրկին բախտ վիճակուի տեսնել Արեւհատին »:

— Ո՞ւր գնաց նա — հարցնում եմ:

— Որին, էն կողմը — ցոյց է տալիս Սեւքարի ուղղութեամբ մեկնելով ձեռքը: Այ, գետնի տակ անցնի նա անտառում»:

— Ես ոսկի որոնողի հետ երկար գլուխ չդրի, գնացի նրա ցոյց տուած ճանապարհով: Այնտեղ խոտն այնպէս էր պառկել որ ես հեշտութեամբ գտայ Արեւհատի հետքը: Բայց շուտով այդ հետքը կորաւ բացատի կեդրոնում շարուած ժայռերի մօտ:

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(4 Շար.)

խիստ էր: Պիտի ըսեմ նոյնիսկ կոպիտ՝ իր բազմակարող զաւկին հանդէպ:

Մինչ Արշակ, ուսման ծարաւի՝ սորվիլ կ՚ուզէր գիշերաջան ջանքերով, միեւնոյն մեծկակ սենեակին մէջ, ամբողջ ընտանիքով պառկած, քարիւղի լամբի լոյսին տակ, անկողնի մէջ նստած, հայրը լոյսէն կ՚արթննար եւ ծանր խօսքերով կը ստիպէր որ տղան մարէր ճրագը:

Բայց Արշակ «օծեալ տեառն» զաւակներէն էր: Ընտանեկան աննպաստ պայմաններուն հակառակ՝ տեսէք թէ ի՛նչ բարձրութիւններու հասաւ: Համառօտ գիծերու մէջ պիտի տամ այդ վերելքը:

Իր Թաղին Նորաշէնի ծխական դպրոցը կ՚աւարտէ մեծ յաջողութեամբ եւ անմիջապէս կ՚առնուի վարժարանին ուսուցչական կազմին մէջ:

Տղայ տարիքէն յոյժ բարեմոյն ու քաղաքավարի բարեկամներ միայն ունէր:

Զգտումի տէր՝ չի գոհանար իր առած տարրական ուսումովը: Լեզուներու յոյժ բաց իր միտքը կը ճգնի Հայերէնէն, Թուրքերէնէն, ու Ֆրանսերէնէն յետոյ սորվիլ նաեւ անգլերէն:

Բողոքական շրջանակին մօտիկութիւնը կը ներշնչէ գինքը, որ անգլերէնի դասեր առնէ Պատուելի Տօքթ. Ռէյնոլտսէն (Ամերիկացի):

Հասած էր արդէն խուացման այն աստիճաններուն, որ սահուն կը կարդար ամերիկեան լուրջ ամսագրեր:

Ազգականական կապով իրարու կապուած առաջին օրէն իսկ, Արշակ կուգար նշանածիս տունը, երեկոն միասին անցընելու, միշտ անգլերէն թերթ մը թեւին տակ:

Թէ՛ խօսէինք, թէ՛ սեղանի առջեւ ըլլայինք, Արշակին աչքերը մէկ մը անգլերէն ամսագրին վրայ էին, մէկ մը դէպի սեղանն ու ճաշակիցները:

Տօքթոր Ռէյնոլտս, ուխտունամեայ, երբ կը յուսար որսալ իր ուշիմ աշակերտին հաւատքը, դարձնել զայն լուսաւորչականութենէ բողոքականութեան, Արշակ դադրեցուց անկէ դաս առնելը: Հակառակ ատոր՝ երբ Պիթլիսի մէջ անգլիական հիւպատոսարան մը կը հաստատուէր այդ օրերուն եւ Տօքթ. Ռէյնոլտսէն կ՚ուզուէր հայ լեզուագէտ մը, Ամերիկացի բժիշկ միսիոնարը կը մատնանշէր իր «աններելի» աշակերտը՝ Արշակ Սաֆրաստեան իբր թարգման նորաբաց հիւպատոսարանին:

Իր բախտէն, Պիթլիսի անգլիացի հիւպատոսը շուտով եւ կը կանչուէր, որով Արշակ կը նշանակուէր փոխ – հիւպատոս:

Անգամ մը երբ Սաֆրաստեան իր ծննդքին այցի եկաւ Վան, անգլիական դերհիւպատոսի պաշտօնական տարազով, սպիտակ ձիու մը վրայ հեծած, fաւազն ալ եռեւէն, չուկայի կեդրոնական երկար պողոտայէն իր անցքը՝ Վանի Հայ եւ Թուրք բնիկներուն համար աներեւակայելի դէպք մըն էր:

Պիթլիս շատ պզտիկ կուգար Արշակին լայն թռիչքներուն: Անգոսնեց դեր – հիւպատոսի իր պաշտօնն ու 25 անգլ. ոսկի ամսավարձը, ձգեց ու մեկնեցաւ Անգլիա, մտաւ քաղաքային տնտեսութեան ճիւղի համալսարանը, անկէ ելաւ անգլ. սպայի աստիճանով:

14 – 18ի եւ վերջին համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին՝ մասնաւոր պաշտօնով անգլիական կառավարութեան կողմէ ղրկուեցաւ Մօտաւոր Արեւելք:

Առաջին աշխարհամարտէն յետոյ՝ Փարիզի մէջ Նուպար փաշայի գլխաւորութեամբ գումարուած եւ Ահարոնեանի խմբակցութեամբ զօրացած Ազգային Պատուիրակութեան մէջ՝ կարեւոր դեր խաղաց հմուտ Արշակ Սաֆրաստեան:

Երբ Փարիզէն Ամերիկա նոյն Պատուիրակութիւնը Ուաշինկթըն ղրկեց Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանը, իրեն թարգման – ընկեր տրուեցաւ Սաֆրաստեան:

Լոնտոնէն Փարիզ գալուն՝ ամէն առեն կայանը մեր տունն էր: Իմ ազգագրական երկունքներուս մօտէն ծանօթ, վերջին տասնեակ տարիներուն՝ լքեց քաղաքականութիւնը, նուիրուեցաւ պատմաբանասիրութեան:

— «Ա՛խ, Տիգրան, կ՚ըսէր ինծի, եթէ քեզի պէս ես ալ կանուխէն ուշադրութիւն դարձուցած ըլլայի ազգագրական գիտութեան, ինչքա՜ն օգտակար պիտի եղած ըլլայի ազգիս ու մարդկութեան»:

Ուշ մնացած ըլլալով մէկտեղ՝ Արշակ Սաֆրաստեան կարճ միջոց մը դարձաւ ամէն երկամեակին գումարուող Արեւելագէտներու Միջազգային Համաժողովներուն աչքառու անդամներէն մէկը, խուրբի մեր նախնիքներուն գիտակից ջատագովը:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԶԻԹՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ Սեպտեմբեր 17ին տեղի ունեցած է Հայաստանի բժիշկներու Ա. Համագումարը, մօտ հինգ հարիւր պատգամաւորներու եւ հիւրերու մասնակցութեամբ:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ քաղաքային Թանգարանին մէջ բացուած է Այվազովսկիի եւ Բաշինջաղեանի նկարներու ցուցահանդէսը՝ Երեւանի պետական պատկերասրահին կազմակերպութեամբ: Այվազովսկիի գործերէն ցուցադրուած են «Փոթորիկէն առաջ», «Ձկնորսները ծովափին», «Նաւաբեկեալները», «Փոթորիկ» եւայլն: Բաշինջաղեանի գործերէն ցուցադրուած են 62 կտորներ:

ԽԱՐԿՈՎԻ պետական համալսարանի աշխարհագրական ճիւղին հետեւող խումբ մը ուսանողներ այցելած են Հայաստան եւ ուսումնասիրած երկրին աշխարհագրական պայմանները: Խարկովցիները այցելած են թանգարանները, Էջմիածին, Սեւան եւ հանդիպումներ ունեցած Երեւանի համալսարանի ուսանողներուն հետ:

ՇԵՐՄԱՆ ԱՏԱՄՍ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Անցնող շաբաթներուն ընթացքին ամերիկեան հանրային կարծիքը յուզող հարցերէն մէկը իր լուծումը գտաւ Սեպտեմբեր 22ին: Նախագահ Այզընհաուըրի անմիջական եւ գլխաւոր խորհրդականներէն մին, Շերման Ատամս, ստիպուեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել ու քաշուիլ հանրային գործունէութենէ, որովհետեւ իր քաղաքական հակառակորդները լուր տարածած էին թէ նուէրներու փոխարէն կողմնակալութիւն ըրած է անհատի մը ի նպաստ: Ստացած նուէրնե՞րը — պանդոկի իր ծախքերուն վճարումը Կոլտֆայն անուն առեւտրականի մը կողմէ, ինչպէս նաեւ նոյն անձին կողմէ Տիկին Ատամսի նուիրուած մուշտակէ վերարկուի մը գոյութիւնը: Քաղաքական հակառակորդներուն ամբաստանութեան համաձայն, այս նուէրներուն փոխարէն Շերման Ատամս կարգ մը օգտակար տեղեկութիւններ տըւած էր Կոլտֆայնի, որ կառավարական յանձնառութիւններ կը ստանձնէ:

Ամբաստանողները, որոնք Դեմոկրատ կուսակցութեան կը պատկանին, Շ. Ատամսը վարկաբեկելով կ՚ուզէին հանրային կարծիքը լարել Հանրապետական կուսակցութեան եւ Այզընհաուըրի ընդհ. քաղաքականութեան դէմ: Կարելի է հետեւցնել ուրեմն, թէ Շերման Ատամս ամերիկեան յառաջիկայ ընտրութիւններուն (նախագահական) առաջին զոհն է: Ասկէ կարելի է եզրակացնել նաեւ, թէ որքան բուռն պիտի ըլլայ քաղաքական ներքին պայքարը՝ Դեմոկրատներու եւ Հանրապետականներու միջեւ, ոչ միայն նախագահական ընտրութիւններուն ժամանակ, այլ նաեւ, աւելի մօտիկ ապագայի մը մէջ, Քոնկրէսի անդամներուն ընտրութեան ժամանակ (Նոյեմբեր ամսուն):

Շերման Ատամս, շաբաթներէ ի վեր իր դէմ կատարուած վարկաբեկիչ ամբաստանութեանց մէկ պատասխան միայն ունէր. «Յանցաւոր չեմ» կը կրկնէր, ընդունելով հանդերձ թէ անխոհեմութիւն գործած է Կոլտֆայնի նուէրները ընդունելով: Կ՚աւելցնէր թէ ամբաստանողներուն նպատակն է քաղաքականապէս «մեռցնել» զինքը եւ որոշ անվստահութիւն ստեղծել Այզընհաուըրի վարչական կազմակերպութեան շուրջ: Նախագահին խորհրդականը ի վերջոյ իր հրաժարականը ներկայացուց, որպէս զի հակառակորդները զինքը իբր պատրուակ չկարենան գործածել նախագահ Այզընհաուըրի եւ Հանրապետական կուսակցութեան վարկը նուաղեցնելու համար:

Հետաքրքրական է նշել, թէ Շ. Ատամսի դէմ սկսած պայքարին առաջին իսկ օրէն նախագահ Այզընհաուըր, յայտարարելով իր անկեղծ համոզումը Ատամսի անբասիրութեան մասին, աւելցուցած էր թէ այս վերջինին շատ պէտք ունի ինք, ու զայն կը նկատէ իր աջ բազուկը:

Արդարեւ, լրագրողները զայն կը կոչէին Այզընհաուըրի «սպայակոյտի քաղաքային պետ»: Բայց ամէն անգամ որ Սպիտակ Տան հետապնդած քաղաքականութեան մէջ ձախորդ բան մը պատահէր, հակառակորդները պատասխանատու կը բռնէին Ատամսը:

Ան էր որ, Այզընհաուըրի հիւանդութեան ժամանակ, վարեց Սպիտակ Տան ընթացիկ հարցերը: 1956ին, զոր օրինակ, Մ. Նահանգներու նախագահին մէկ անհանգստութիւնը 115 օր տեւեց. կենսական կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներէն զատ, նախագահէն կախում ունեցող բոլոր հարցերուն որոշումները Ատամսն էր որ տուաւ, մինչ փոխ – նախագահը, Նիքսըն, կը նախագահէր Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն եւ կը զբաղէր քաղաքական հարցերով:

Մինչեւ այս վերջին ամբաստանութիւնները, Շերման Ատամս ճանչցուած էր որպէս անբասիր եւ ամէն կասկածէ վեր անձ: Իսկ այս հարցին մէջ, շատ մը Ամերիկացիներու համար Ատամս ոչ թէ «ծախուած» է, այլ պարզապէս անխոհեմ գտնուած է թոյլ տալով որ Կոլտֆայն վճարէ իր պանդոկին դրամը (3076 տոլար), իր տիկնոջ նուիրէ մուշտակէ թանկագին վերարկու մը եւ արեւելեան գորգ մը:

Ամերիկեան կարգ մը թերթեր, Ատամսը կը նկատեն քաւութեան նոխազ մը, անմեղ զոհ մը եւ կը յիշատակեն բազմաթիւ ծերակուտականներու անունները, որոնք իրենց ընտրապայքարին համար անհրաժեշտ եղող հարիւր հազարաւոր տոլարները ստացած են զանազան կազմակերպութիւններէ. եւ կ՚աւելցնեն «Եթէ Շերման Ատամս «ծախուած» է մուշտակէ վերարկուի մը եւ քանի մը հազար տոլարի համար, հապա այդ ծերակուտականնե՞րը ինչ են, թիւով 175 հոգի, որոնք իրենց ընտրութիւնը կը պարտին արհեստակցական սէնտիքաներու կողմէ իրենց տրամադրուած հսկայական գումարներուն»:

Յամենայն դէպս, ինչ ալ ըլլայ իրականութիւնը, պարզ կը տեսնուի թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը որոշած է ոչ մէկ արգելքի առջեւ կանգ առնել՝ Քոնկրէսի եւ նախագահական ընտրութիւնները շահելու համար:

Թ. Ա. Թ.

ՎԱՏ ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Ա.— Ինծի հինգ ոսկի կը պարտէիր, մոռցա՞ր:

Բ.— Ժամանակ կը ձգե՞ս որ մոռնամ. երկուքը մէկ մը կը յիշեցնես...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (268)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

— Ես ութսուն տարեկան մարդ եմ, պարոն բժշկապետ, ես շատ բան եմ տեսել: Առաջ խիստ վատ էին ժամանակները, իսկ հիմա գայլն ու գառը միասին են ապրում. մարդիկ իրանց դռներն գիշեր ու ցերեկ բաց են թողնում, փակելու պէտք չունեն, որովհետեւ էլ գողեր չկան: Կարող ես գլխիդ ոսկի դնել եւ աներկիւղ ուր որ ուզում ես գնալ: Ամէն տեղ ապահովութիւն է տիրում: Թէ աղքատի խրճիթից, թէ հարուստի տնից միայն աղօթք ու գոհութիւն է լսւում: Ոչինչ դժգոհութիւն չկայ:

Միշտ միեւնոյն գովելի չողոքորթութիւնները, միշտ միեւնոյն անվերջ կեղծաւորութիւնները չափ չունէին: Եւ այդ չողոքորթութիւնների մէջ պէտք էր որոնել երկրի գլխաւոր թշուառութիւնը: Ես այժմ կատարելապէս հասկանում էի այն ճառի ճշմարտութիւնը, որ Ասլանը կարդաց ինձ եւ Մարոյին Ս. Տիրամօր տօնախմբութեան ժամանակ, թէ որպիսի վնասակար դեր են խաղում ժողովրդի ներկայացուցիչները նրա անբախտ վիճակի մէջ: Այն ժամանակ ես լսում էի միայն խօսքեր, թէ ի՞նչ է անում կղերը, իշխանաւորութեան պաշտօնեան, դրամատէրը, եւ դրանց նմանները, — իսկ այժմ տեսնում էի նրանց կենդանի տիպարները: Դիցուք թէ, Ասլանը լինէր մի կոնսուլ, մի պաշտօնական անձն, որ ուղարկուած էր երկրի դրութիւնը քննելու:

Նա խօ չէր մտնի գիւղացու խրճիթը, նա խօ չէր դիմի սոված քաղաքացուն: Նա ամէն տեղ կը հանդիպէր այդ տեսակ չողոքորթների, եւ ի՞նչ գաղափար կարող էր կազմել երկրի դրութեան մասին: Ի հարկէ, — լաւ: Նոյն իսկ երկրի բարձր կառավարութեան առջեւ՝ այդ մարդիկը վնասակար դեր են խաղում: Երբ հարստահարուածների բողքը հասնում է մինչեւ Բարձրագոյն Դուռը, երբ գանգատւում են փաշայի, մուդուրի, գայմագամի, կամ այս եւ այն անիրաւի զեղծումների մասին, — տեսար, ահա հաւաք – ուեցան չողոքորթները եւ, հակառակ բողոքագրին, մի շնորհակալութեան հանրագիր կազմեցին եւ ուղարկեցին Պոլիս:

Ամէն բան քանդւում է: Հարստահարուածների ձայնը խեղդւում է, որովհետեւ չողոքորթներին աւելի են հաւատում, որովհետեւ նրանք են ժողովրդի ներկայացուցիչները, նրա «երեւելիները»: Դրանց շահերը կապուած են երկրի կեղեքիչների շահերի հետ, շատ հասկանալի է, որ նրանց անիրաւութիւնները կը պաշտպանեն:

Ասլանը, երեւի, չկարողացաւ իրան զսպել, ասաց.

— Անկարգութիւններ, այսուամենայնիւ, պատահում են: Իմ անցնելու միջոցին, Պարսկաստանի սահմանի գծի վրայ, սարսափելի բարբարոսութիւններ էին կատարուել: Քրդերի ջալալի կոչուած ցեղը անցել էր սահմանը եւ Պարսից հողի վրայ այրել էր տասնից աւելի Հայոց գիւղօրայք: Նրանց անասունները աւարի էին տարուած, հովիւներին կոտորել էին: Այդ աւազակութիւնները այն աստիճան երկիւղ էին տարածել շրջակայքում, որ քարաւանների երթեւեկութիւնը բոլորովին դադարած էր. հունձքերը մնացել էին անխնամ, երկրագործները չէին համարձակւում դաշտը դուրս գալ:

Անցքը ճշմարիտ էր, հէնց այդպէս պատահել էր: Բայց Ասլանը, չգիտեմ, ինչո՞ւ յիշեցրեց այդ, որ փոքր ինչ անքաղաքավարի երեւաց: Որովհետեւ այնտեղ ներկայ գտնուող քուրդ Շարիֆ բէկը Ջալալիների ցեղապետն էր, որոնք գործել էին յիշեալ անկարգութիւնները: Ասլանը այնպէս ձեւացրեց, իբր թէ չգիտէ, եւ, երեւի, նրան աւելի խոր խոցելու համար, աւելացրեց.

— Ես այդ բոլոր տեղեկութիւնները հաւաքել եմ, անպատճառ պէտք է հաղորդեմ, ուր որ հարկն է:

Վերջին խօսքերը ես բոլորովին անքաղաքագիտական համարեցի. ի՞նչ հարկ կար այդ ասելու եւ քուրդ բէկին գրգռելու իր դէմ. նա միթէ՞ կը թողնէր, որ նրա թղթերը տեղ հասնէին. կ՚ուղարկէր իր մարդիկը, թէ թղթատարին եւ թէ թղթերի հեղինակին կոտորել կը տար ճանապարհների վրայ: Ասլանը մտածում էր մի տեսակ վրէժխնդիր լինել քրդին, որին, բաւական չէր, որ նրա մասին մատնութեան նամակ էր գրել փաշային, այլ ինքն եւս անձամբ եկել էր Վան փաշային օգնելու համար, որպէս զի գտնեն կասկածաւոր անձը:

Ասլանի անհեթեթ նկատողութիւններից յետոյ, երեք հայ «երեւելիները» շուարած կերպով միմեանց երեսին նայեցին, երեւի, խօսք էին որոնում քուրդ բէկին արդարացնելու համար: Առաջնորդը նոյնպէս մտատանջութեան մէջ ընկաւ, իսկ փաշան չգիտէր, թէ որպէս պաշտպանէր իր հզօր աջակցին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպուլեան եւ զաւակը Սեդա ,Տէր եւ Տիկին Օննիկ Իսկէնտէրեան եւ զաւակը Վարդգէս, Այրի Տիկին Պլանշառ եւ զաւակները Սթելլա եւ Ժօզիան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կղերունի եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Զաւէն Տօլտուրեան եւ զաւակները (Պոլիս), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆի
(Ծնեալ Պիպէռեան)

մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4, ժամը 10·45ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Մայր – Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆի

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գոճապըյըքեան եւ զաւակները՝ Գրիգոր եւ Հոփսիմէ եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆի
(Լասիռթաքնակ)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլլէի օգափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Բարեւէր ոմն հինգ հազար ֆր., Պ. Ալիքսանեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Խասեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Խարբութեան, Տէր եւ Տիկին Բապուճեան, Պ. Յակոբեան հազարական, Պ. Գայսէրլեան հինգ հարիւր ֆրանք :

×

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մելքոն կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլլէի օգափոխութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ, իրենց անդրանիկ զաւակին Յակոբի – Ժան Լիւք ծննդեան առթիւ :

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի զարմանատան կը նուիրեն.— Պ. Պ. Քիրազեան 500 ֆրանք, Խասեան հազար, Գայմաքեան հինգ հարիւր, Պօղոսեան երեք հարիւր :

Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն.— Տիկին Զէրչեան երեք հարիւր ֆրանք, Պ. Պ. Մուրատեան, Պաքալեան, Շմաւոնեան, Սաատէթեան հինգ հարիւրական ֆրանք :

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու ,Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան :

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար :

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները .— Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .— Պ. Գառնիկ Քիլարճեանի ձեռամբ քսան հազար ֆրանք, Փոն տը Շէրիւի, Պ. Յովհ. Յովհաննէսեանի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ ազգայիններու նուէրներէն Պ. Պ. Կարապետ Մանուկեանէ հինգ հազար ֆրանք, Ալէքսան Կոստանեանէ երկու հազար, Կարապետ Յովհաննէսեանէ երկու հազար, Սարգիս Յովհաննէսեանէ, Մարգարեանէ, Մանուէլ Պապիկեանէ, Հրանդ Ծալլոյեանէ, Տիկին Թումաեանէ, Պոլտոյեանէ, Տիրան Վարդանեանէ, Տիգրան Կոստանեանէ, Կօշկակարեանէ, Պօյաճեանէ, Գոթոյեանէ հազարական ֆրանք , Պելֆորէն Պ. Գրիգոր Սէմտալեանէ հազար ֆրանք :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանային վարչութեան . թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ :

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քափէ Նոայի մէջ :

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը եւ բարեկամները :

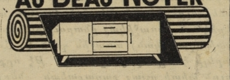

AU BEAU NOYER

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՋՐԻ ՅԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Պապիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր Գրիգորեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջկան եւ թոռնուհիին՝ ԱՍՏՂԻԿԻ :

1958, Սեպտ. 25, Անիէռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման երրորդ տարեդարձին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ Հայրապետական օրհնութիւն: Բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս արարողութիւններուն :

×

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկտեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ վանթիւր)ի սրահին մէջ: Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախաները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Րիւ Պլէօ):

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: 7 Պուլվ. տ'Անթէն, Պար տը Կլոպի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, Դ) Զանազանք :

Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Բարգէն վրդ. Ապաճեան :

Հիմնադիր–Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31-21
ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված–ներ, «շաշլիք», «քարըքի»

Bar Américain

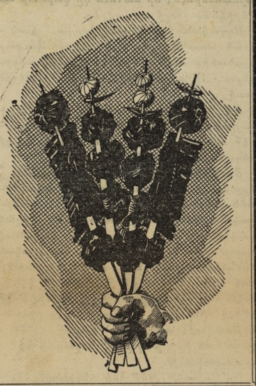

ETABLISSEMENTS
G. HAGOPIAN
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
10, Rue du Caire, Paris 2e
Tél.: CEN. 78-44 et CEN. 66-96

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ԿԸ ԾԱԽԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ
ԷՆԹԵՐԼՈՔ — ԺԱՔԱՐ — ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ — ՄԱՅ ՍՈՒԻՍ — ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
(INTERLOCK, JACQUARD, MAILLE ANGLAISE, MAILLE SUISSE, FIL D'ECOSSE)

★

ԻՐԵՆՑ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆԵՐՈՎ
ՇԻՆՈՒԱԾ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԹՐԻՔՈՅԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՆԱԵՒ ՋՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40 ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ
ԵՒ ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 5 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8311 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4112

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Արձակուրդի կարճ դադարէն վերջ, Հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան ու սարքաւորման աշխատանքները վերսկսած են երկու շաբաթէ ի վեր :

Դանդաղ բայց յարատեւ, առաջ կը տարուի վերաշինութիւնը՝ համաձայն ճարտարապետ Պ. Արամ Թէրզեանի պատրաստած յատակագծին, որ պատկան իշխանութեանց հաւանութեան արժանացած է :

Տարիներէն վերջ, ուր կը տպուի «Յառաջ» աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, օգտագործելի վիճակի մէջ դրուած է գետնայարկի մեծ սրահը :

Կարգ մը անհրաժեշտ բարեփոխումներու լրացումէն վերջ, Ակումբ — Ընթերցարանի յատկացուած այդ մեծ սրահը պիտի դրուի հանրութեան տրամադրութեան տակ : Կը յուսանք թէ պիտի չուշանայ այլեւս այդ օրը :

Մեր զանազան կազմակերպութիւնները պիտի ազատին այլեւս սրճարաններու անհաճոյ մթնոլորտէն ու իրենց հաւաքոյթներն ու հրապարակային դասախօսութիւնները պիտի կրնան այնտեղ կատարել ::

Շինարարական աշխատանքներ կը տարուին միաժամանակ՝ ներկայանալի վիճակի բերելու համար առաջին յարկի մեծ սրահը, որ պիտի կրէ Շաւարշ Միսաքեանի անունը :

Մեր ողբացեալ խմբագրապետին մահուան օրէն իր անմոռանալի յիշատակը յարգող ընթերցողներ ու բարեկամներ շուրջ երկու միլիոն նուիրեցին այդ սրահին համար : Ու նուէրները կը շարունակուին դեռ :

Վերջերս ալ Կրընոպլէն համեստ Հայուհի մը՝ Տիկին Վ. Օնպաշեան՝ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ ընկեր Յարութիւն Օնպաշեանի յիշատակը յաւերժացնելու համար ստանձնեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին յատկացուելիք սրահին շինութեան ու կահաւորման ծախքերը :

Տիկնոջ այս գովելի մտածումը կոչուած է օրինակ հանդիսանալու :

Հայ Մշակոյթի Տան կեդրոնական յանձնախումբը հպարտ է այն վստահութեան համար, զոր ժողովուրդի բոլոր դասակարգերը ցոյց տուին իր ձեռնարկին հանդէպ :

Կաթիլ կաթիլ հանգանակուած գումարները արդէն հասած են միլիոններու : Շէնքը գնուած է : Աւերակի վիճակին մէջ գտնուող սենեակները սկսած են նորոգուիլ :

Սակայն կէս ճամբան ենք դեռ :

Նոր միլիոններ պէտք են՝ որպէսզի կարելի ըլլայ լրիւ գլուխ հանել չորս յարկերու համար նախատեսուած աշխատանքները :

Կեդրոնական յանձնախումբը հաստատակամ կը շարունակէ իր ջանքերը՝ ապաւինած հանրութեան անվերապահ աջակցութեան վրայ :

Հրատարակած է գրքոյկ մը, բացատրելու համար իր նպատակը եւ այն դերը, զոր կոչուած է կատարելու Հայ Մշակոյթի Տունը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ :

Ու կրկին կոչ կ'ուղղէ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որպէսզի օժանդակեն իր ձեռնարկին, օր առաջ գաղութի տրամադրութեան տակ կարենալ դնելու համար իր Տունը :

Հայ Մշակոյթի Տունը կոչուած է դառնալու հայապահպանման կարեւոր կեդրոն մը : Ժամադրավայր մը՝ ուր իրարու պիտի հանդիպին համայնակուլ մայրաքաղաքի զանազան անկիւնները ցրուած մեր հայրենակիցները : Արտասահմանէն Փարիզ այցելող Հայերն ալ հասցէ մը պիտի ունենան վերջապէս :

Օգնե՛նք Հայ Մշակոյթի Տան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՆԳ ՏԱՐՈՒԱՆ

ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՏԸ ԿՈԼ.— ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԻՋԵՒ՝ ՖՐԱՆՍԱ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆՏՐԵՑ

•

Ուրբաթ կէսօրէ ետք Կոստանդինի մէջ Զօր. Տը Կոլ պարզեց Ալժերիական իր քաղաքականութեան գլխաւոր կէտերը : Ինչպէս ծանօթ է, անհամբերութեամբ կը սպասուէր այս ճառին, տրուած ըլլալով որ հանրաքուէի պայքարի ընթացքին ոչ մէկ խօսք եղաւ Ալժերիոյ մասին :

Վարչապետը տնտեսական ու ընկերային ճակատներու վրայ իր պատրաստած հնգամեայ ծրագրին մասին խօսելով հանդերձ, շեշտը դրաւ եղբայրութեան եւ շինարարութեան վրայ :

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Տը Կոլ հետեւեալ ձեւով ներկայացուց իր կառավարութեան հնգամեայ ծրագիրը՝ Ալժերիոյ համար :

1.— Յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին Մայր Երկրի մէջ պետական մեքենային, բանակին, դաստիարակութեան եւ հանրային սպասարկութեանց մէջ պաշտօնի կոչուող երիտասարդներուն առնուազն մէկ տասներորդը ստիպողաբար պիտի առնուի արաբական Քապիլ եւ Մոզապիթ համայնքներէն :

2.— Հինգ տարուան ընթացքին Ալժերիոյ մէջ աշխատավարձքը պիտի բարձրանայ Մայր Երկրի մէջ տրուած աշխատավարձքի մակարդակին :

3.— 250.000 հեկտար հող պիտի բաժնուի իսլամ երկրագործներուն :

4.— Ալժերիա պիտի ճարտարարուեստականանայ՝ այս հինգ տարիներու ընթացքին : Այս մարզին մէջ կը մտնեն Սահարայի քարիւղին օգտագործումը, քիմիական եւ մետաղի ձուլարանները, մէկ միլիոն հոգիի համար բնակարաններու շինութիւնը, առողջապահական սպասարկութիւններու յաւելումը, ճամբաներու շինութիւնը. 400.000 հոգիի համար նոր գործեր պիտի հայթայթուին :

5.— Մինչեւ երեք տարի Ալժերիոյ երիտասարդութեան աւելի քան երկու երրորդը դպրոց պիտի մտնէ. այնուհետեւ բոլորն ալ պիտի հետեւին կանոնաւոր ուսումի :

Վարչապետը չեշտեց թէ բանակը պիտի շարունակէ իր մարդկային գործը՝ հինգ տարիներու ընթացքին : Առաջին առթիւ սակայն՝ պիտի իրականացուին գլխաւոր երկու հարցեր .— Երկու ամիսէն Ալժերիա պիտի ընտրէ իր ներկայացուցիչները՝ Մայր Երկրին համահաւասար իրաւունքներով. բայց, անոնց երկու երրորդը, առնուազն, պիտի ըլլայ մահմետական : Երկրորդ հարցը՝ ապագային կը վերաբերի, Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի անքակտելի միութեամբ :

Տը Կոլ, ներկայացնելէ ետք իր կառավարութեան ծրագիրը, կոչ մը ըրաւ ապստամբներուն .— «Դառնալով անոնց՝ որոնք Մայր Երկրին մէջ կը կազմակերպեն ողբալի մահափորձեր՝ եղբայրասպան պայքարով մը, անոնց կ'ըսեմ .— Ինչո՞ւ սպաննել : Հարկ է ապրիլ :

Ինչո՞ւ քանդել : Հարկէ շինել :

Ինչո՞ւ ատել : Հարկ է գործակցիլ : Դադրեցուցէք այս անիմաստ կռիւները, եւ անմիջապէս Ալժերիոյ հողերուն վրայ յոյսին ծաղկումը պիտի տեսնէք : Բանտերը պիտի պարպուին եւ ապագան պիտի ըլլայ բաւական մեծ՝ բոլորին համար, եւ մասնաւորաբար, ձեզի համար» :

Ապա, Զօրավարը, խօսքը ուղղելով այն պետութեանց որոնք զանազան ձեւերով միջամուխ եղած են եւ «իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ, մինչ իրենց ժողովուրդները կը տառապին մենատիրութեան տակ, կը յայտարարեմ իրենց.— Ինչ որ Ֆրանսան ի վիճակի է կատարելու այստեղ, ինչ որ Ֆրանսան միայն ի վիճակի է իրագործելու, կրնա՞ք ընել... ո՛չ, ուրեմն, ձգեցէ՛ք, որ Ֆրանսան կատարէ :

Տը Կոլ իր խօսքը վերջացուց .—Մարդկութեան առջեւ այսօր երկու ճամբայ կայ միայն. պատերազմ եւ եղբայրութիւն : Ալժերիոյ մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, Ֆրանսան ընտրած է եղբայրութիւնը : Կեցցէ Հանրապետութիւնը, կեցցէ Ալժերիան, կեցցէ Ֆրանսան :

× Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Զօր. Տը Կոլ հասաւ Այաչիօ, ուր խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ՝ 20 հազարի հասնող ամբոխի մը կողմէ :

× Ալժէէն հասած լուրերու համաձայն, Զօր. Սալան նոր պաշտօնի մը պիտի կոչուի, որուն տեղ պիտի նշանակուի մնայուն նախարար մը : Կը կարծուի թէ Զօր. Սալան բանակի ընդհանուր քննիչ պիտի նշանակուի :

× Կոստանդինէն կը հաղորդեն թէ հաւանական է որ մօտ ատենէն Զօր. Տը Կոլ անգամ մը եւս երթայ Ալժերիա, առկախ հարցերը կարգադրելու համար :

× Տը Կոլի բացակայութեան՝ Վարչապետի պաշտօնը յանձնուած է Փինէի :

× «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութիւնը» ճանչցաւ Կինէի Հանրապետութիւնը, կը յայտարարուի Գահիրէի մէջ :

Օրէ Օր

ՉՏԵՍ ՉԵՆՔ, Ի՞ՆՉ ԵՆՔ

Եթէ իմաստութիւնը ունիք՝ ձայնասփիւռի գործիքին վրայ չբանալու այն ալիքները — որոնց հրամցուած «երաժշտութիւնը» մարդ կը կատղեցնէ — կը խենթեցնէ ու կը հիւանդացնէ — եւ բանալու այն ալիքը, որ կը հրամցնէ նըմոյշներ դասական երաժշտութենէն, յանախ, լսած կ'ըլլաք «Մանուկ Բարիքեան» անունը :

Հայ երիտասարդը, բնիկ Կիպրոսցի, «առաջին ջութակն» է Լոնտոնի Արքայական նուագախումբին : Բացառիկ պատիւ մը, որուն արժանանալու համար մարդ պէտք է օժտուած ըլլայ բացառիկ տաղանդով մը :

Որովհետեւ, Անգլիոյ նման աւանդապաշտ հայրենիքի մը մէջ — ու Եւրոպական շատ մը ուրիշ երկիրներու մէջ ալ — օտարական ֆաղաքացին դիւրին, դիւրին պատուանդանի մը վրայ չեն բարձրացներ ու չեն ծափահարեր : Մանաւանդ, երբ խնդրոյ առարկայ օտարածինը շառաւիղն է պզտըլիկ ժողովուրդի մը : Ժողովուրդի մը, որ ո՛չ թնդանօթ ունի, ո՛չ ալ հրթիռ, ո՛չ մարտանաւ ունի, ո՛չ հիւլէական ռումբ, ո՛չ ալ հիւլէի մը չափ ուժ :

Լսեցի մեր արուեստագէտը չորեքշաբթի առտու ժամը 4ին, երբ կայանը կու տար Րիմսկի – Կորսաքովի «Շէհէրզատէ»ն :

Խօսնակը արտասանեց «մեր տղուն» անունը.

— Առաջին ջութակ, Մանուկ Բարիքեան...

Եթէ յիշողութիւնս ինծի չի դաւաճաներ, այս երիտասարդը ուսուցիչներէն մէկն է Լոնտոնի Արքայական Երաժշտանոցին :

Բացառիկ երեւոյթ մըն ալ այս մէկը : Կիպրոսէն Անգլիա երթալ, ջութակը թեւին տակ, ու այնտեղ երաժշտութեան դասեր ջամբել Անգլիացիներուն, հաւատալիք բան չէ : Որովհետեւ, հասկցուցի արդէն, Անգլիան Ամերիկա չէ եւ օտարական շփացնելու սովորութիւն չունի : Եթէ ինծի անձնապէս ծանօթ քանի մը մեծ – աղա եւ օտարատեաց Անգլիացիները յանկարծամահ եղած չեն, մեր Մանուկին շռայլուած պատիւներուն պատճառաւ, շատ պիտի զարմանամ...

×

Լոնտոնի մէջ ունինք ուրիշ երաժշտագէտ մըն ալ — Ֆիլիփս Աբրահամեան : Երգեհոնի մասնագէտ ու երաժշտական քննադատ :

Կ'ուզէք հաւատացէք, կ'ուզէք մի հաւատաք, այս երիտասարդը, որ ատեն մը անձնական քարտուղարն էր Սըր Թամըս Պիչըմի, կարծեմ մինչեւ այսօր ալ, երաժշտական գործերու եւ հանդէսներու մասին իր հեղինակաւոր կարծիք կը յայտնէ, ի դիմաց ծանրագլուխ ու մեծավայելուչ *Թայմզ*ի, այդ թերթին սիւնակներուն մէջ :

Եթէ Մանուկը Կիպրոսցի է, Ֆիլիփսն ալ շառաւիղն է Պանտրմացի ծնողքի մը, թէեւ ինք արեւուն լոյսը առաջին անգամ տեսած է Թեմզի ափերուն վրայ :

Ի հարկէ ունինք ուրիշ տաղանդաւոր երիտասարդներու հոյլ մըն ալ, որ ցիրուցան եղած է : Այստեղ, այնտեղ, ամէն տեղ :

Դժբախտաբար, մենք պէտք եղած պատիւն ու փառաբանանքը չենք ընծայեր իրենց ու երբեմն, նոյնիսկ, երեսի վրայ կը ձգենք զիրենք, որպէսզի պաղին ազգէն եւ օտարին պարտէզէն դուրս չելլեն ու մեզի բարեւ չտան :

Ունինք ուրիշ թերութիւն մըն ալ — կը սպասենք որ նախ օտարը մեր արուեստագէտն ու մեր գրագէտը ծափահարէ : Մեր կարգին կը սպասենք :

Օտարը հաւնեցա՞ւ, գնահատե՞ց, ուրեմն «բան մը կ'արժէ եղեր» :

Ապահովաբար, եթէ, երէկ, Մանուկ Բարիքեան մը «միմիայն մեզի համար» նըւագահանդէս մը տար, մարդ տեղէն չէր շարժեր :

Բայց, եթէ այսօր տայ, ամէն մարդ, լեզուապատառ, սրահէն ներս կը վազէ՝ աթոռ գտնելու համար : Որովհետեւ.

— Անգլիացին անգամ իրեն կը հաւնի, աղբար, ըսել է որ ...

Չտես չենք, ի՞նչ ենք :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՄԵՌԵԱԼ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Նոր եւ ծանր դէպքեր պատահեցան Ուրբաթ օր Պէյրութի մէջ : Հինգշաբթի գիշեր արդէն աւելի քան հազար Փաղանգաւորներ գլխաւորութեամբ Փիէր Ճէմայէլի քալեցին պատերազմական նախարարութեան վրայ : Բանակը որ խիստ հրահանգներ ստացած է կարգը պահելու համար, քանի մը ազդարարութիւններ ըրաւ. բայց անօգուտ եւ սկսաւ կրակել : Շամունական ցուցարարներէն երեք հոգի մեռան եւ հինգ հոգի վիրաւորուեցան :

Ուրբաթ առտու նոր ցոյց մը տեղի կ'ունենար, այս անգամ չորս հազար հոգիի մասնակցութեամբ :

Բանակը անգամ մը եւս կրակ բացաւ Փաղանգաւորներուն վրայ : Այս անգամ եօթը հոգի վիրաւորուեցան : Համաձայն «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի թղթակցին այս չորս հազար հոգին կուգային «Տօրայի մահմետական եւ հայկական թաղամասէն» : Բոլոր ցուցարարներուն գլխաւորութիւնը ստանձնած են մասնաւորաբար կիները : Ասոնք փորձեցին դադրեցնել երթեւեկը ճամբաները գոցելով պատնէշներով : Ապա մեծ քանակութեամբ փնէօներ թիզեցին ճամբուն վրայ, կրակ տալով, կառքերուն անցքը արգիլելու համար : Երբ զինուորական ուժը փորձեց

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ եւ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ը.

Դատապարտելու համար Օրմանեանը, կը բաւէր կարդալ Գրիգոր Զօհրապի ... պաշտպանողականը: Բայց ուզեցի քիչ մը լոյս բանալ պատմութեան փարագոյրը՝ նոր սերունդին առջեւ, խորհելով որ շատեր դժուար թէ գտնէին կարդ մը նիւթեր ու վկայութիւններ, աջ ու ձախ անկիւններու մէջ կորսուած, այլ շատ կարեւոր՝ պատմական տխուր շրջանի մը ուսումնասիրութեան համար:

Կարապետ Տէրունեանի կինը, հարուստ բամբիչ մը, Աղաւնի հանըմ, կը մեռնի: Կնոջ եղբայրը, Նշան Փաղաղեան, կը դիմէ Օրմանեանի, որպէսզի Շէյխ իւլ Իսլամի Դրան կողմէ յայտարարութիւն մը ճարէ՝ նախ քան հանըմին մահը ամուսնալուծուած հռչակելու համար Տէրունեանը: Նպատակ՝ ժառանգութենէ զրկել կնոջ ամուսինը:

Այստեղ երկար պատմութիւն մը, — կինը ամուսնալուծուած էր՝ երբ մեռաւ, կաթողիկոսը կոնդակ տուած էր արդէն տպահարզանի, առիկա յետ - մահու վճիռ էր, չէր, էր, չէր եւ դրէք այստեղ ափ մը եւայլն՝ կարեւոր չէ, թէեւ Գրիգոր Զօհրապ «արդարացուցիչ բան մը» չի գտներ այդ «անկանոնութեանց» մէջ:

Զօհրապ կանգ կ'առնէ ծանրակշիռ ամբաստանութեան մը վրայ: Օրմանեան, որպէսզի խրաւարկէ Տէրունեանը, թագբիր կուտայ կառավարութեան.

« Ճենեվրա չեիրընա սավուշուպ՝ էլա՛ն օրատա իգամեթ իթմեքտե պուլունան » Տէրունեան ...

Ժընեւ յեղափոխականներու բոյն ճանչցուած էր Թուրք կառավարութեան մըտքին մէջ: Տէրունեան կը բնակէր Պրիւքսէլ: Բայց Օրմանեան, քաղաքի անուան տեղափոխութիւն մը կատարելով, կասկածելի ցոյց կուտար Տէրունեանը, որպէսզի չկարենայ վերադառնալ եւ հետապնդել իր ժառանգական դատը:

« Էճնեպի մեմալիքինտե պուլունուպ քի՛մ պիլիր նե իշլերլե իշթիղալ իթմեքտե պուլունան պիր ատամա փիզիլի օլարագ ագչե գազանըր ... »

Թրքական սա քի՛մ պիլիրը, «ո՛վ գիտէ թէ ինչե՛ր կ'ընէ արտասահմանի մէջ ըսել» խօսք մըն է որ թափանցիկ է չափէն աւելի:

Գրիգոր Զօհրապ կը յայտարարէ այս թղթիրին առթիւ.—

« Տէրունեանը յեղափոխական մը ներկայացնելու համարժէք պարբերութիւններ դնելով, Օրմանեան կը ձգնի դատաբանին տրամադրութիւնները եղծելու: Այդ գիրը, որ ակներեւ կերպով լրտեսական հանգամանք ունի, բարոյական ամենածանր թերացում մըն է հարկաւ: Եւ մտածե՛լ որ որ հայ եկեղեցականը, նոյնիսկ Հայոց պատրիա՛րքն է ասոր հեղինակը»:

Ինչպէս կը տեսնէք, շա՛տ զայրացած է Գրիգոր Զօհրապ, որ կը շարունակէ տակաւին պաշտպանել ... մեղադրելով.—

« Այս տղեղ արարքին մէջ ա՛լ աւելի տղեղ բան մը կայ, այն որ լրտեսական գրութեան մէջ ըսուածները ճշմարիտ ըլլալու թեթեւացո՛ւմն ալ չունէին: Տէրունեան երբեք Ժընեւ բնակած չէր, Օրմանեան գիտէր ասիկա: Անիկա կենցաղասէր եւ խառնակեաց մէկն էր, հեռո՛ւ ազգային զգայումէ, մանաւանդ յեղափոխական ըլլալու չափ նկարագրէ եւ անձնազոհութենէ: Օրմանան ա՛ս ալ գիտէր: Ասով հանդերձ չվարանեցաւ անոր հակառակը գրելու Շէյխի դատարանին, աննըպաստ ելք մը տալու համար Տէրունեանի ժառանգական դատին »:

Անողո՛ք, անողո՛րմ, այսքա՛ն միայն կրնար ըլլալ Զօհրապ, որ « լրտես » եւ « կեղծարար » կ'անուանէ իր պաշտպանեալը, զՕրմանեան:

Քննիչ Ցանձնաժողովին տեղեկագիրը, զոր Շահրիկեան կը համարի խոշոր գերծ մը՝ իբրեւ աշխատանք եւ արժէք, Զօհրապի ներկայացուցած «լրտեսական ու կեղծարարական» նոյն խնդրոյն մասին կուտայ հետեւեալ եզրակացութեան.—

« Նկատելով որ ազգի մը Պատրիարքին կողմէ՝ ազգայինի մը վերաբերմամբ, պաշտօնագրերու մէջ, այդօրինակ բառերու գործածութիւնը բնաւ չի կրնար ներելի ըլլալ,

« Քանի որ սոյն Թղթիրի խնդրին մէջ ո՛չ Համիտեան բռնակալութեան եւ ո՛չ ալ պետական ոեւէ պաշտօնէութեան կողմանէ բռնադատութիւն մը գոյութիւն չունէր եւ չէր կրնար ունենալ,

« Ցիշեալ Թղթիրին այն ժամանակուան հասկացողութեամբ քաղաքականապէս անուանարկիչ հանգամանք ունեցող վերոնշանակեալ արտայայտութիւնները դատապարտելի կը գտնէ»:

Զարմանալի՜ դատարան: Պաշտպան կողմը ... մեղադրող է դարձած:

Այս ընթացքով, ընթերցողը հետաքրքիր է անշուշտ թէ մեր քաղցրանուն նահատակը, Գրիգոր Զօհրապ, ի՞նչպէս, ի՞նչպէս պիտի հասնի եզրակացութեան մը, որ նպաստաւոր ըլլայ Օրմանեանի: Ահաւասիկ, Սրենցի բառերով, «փաստաբանական արուեստը Խղճմտանքի Ձայնին դէմ».—

« Հարկաւ այս տղեղ վարմունքը ոչ անձնական շահի, ոչ անձնական հակառակութեան համար կատարեց: Իր նպատակը, Տէրունեանի դատը մերժել տալով՝ Գարակէօզեաններուն ծառայել էր եւ անոնցմէ օգուտ մը քաղել էր ազգին համար: Եւ իրօք ալ յաջողեցաւ »:

Օրմանեան ... մաքրուեցա՛ւ: Լրտեսութիւն ըրաւ, ազգին համար ըրաւ, ճակտին մուրը սրբուեցա՛ւ:

Իրա՞ւ:

Զօհրապ համոզուած չէ ինք եւս: Ուստի կ'աւելցնէ, այս անգամ, «Խղճմտանքի Ձայն»ով.—

« Բայց, այս նիւթական օգուտին դէմ, գործուած զանցառութիւնը ոչ մէկ կերպով կրնայ արդարանալ, ապա թէ ոչ այսուհետեւ օրէնքն ալ, բարոյականն ալ աճուրդի դնելու է »:

Կարելի՞ բան է թոյլ տալ, որ պատրիարք մը վտանգէ անհատի մը կեանքը կամ հալածանքի ենթարկէ ոեւէ կրեսոս, հարստութիւնը սեփականութիւն դարձընելու համար, ըսենք, ազգին:

Այս խնդրոյն դատաստանին մէջ, եւ ընդհանրապէս, գիս կը հետաքրքրէ ո՛չ Զօհրապի ներողամտութիւնը, ո՛չ Շահրիկեանի խստադատութիւնը, ո՛չ օրուան զաղջ երեսփոխաններուն ծիւրն տրամաբանութիւնը, ոչ իսկ Օրմանեանի ինքնարդարացումը՝ ապուշ ձեւանալու ձեւով.— Թղթիրը քարտուղարն է գրեր, ինք ալ, լեզուագէ՛տ, գիւանագէտ Օրմանեանը, ստորագրեր է միայն իբրեւ պատրիարք:

Մէկ բան միայն կը հետաքրքրէ զիս, այստեղ: Թղթիրին այդ ծանր ամբաստանութիւնը կատարուած է, ինչպէս Քննիչ մարմինն ալ կ'ընդունի, առանց բռնադատութեան՝ ո՛չ Ապտիւլ Համիտի, ոչ ալ « պետական ոեւէ պաշտօնէութեան» պահանջով:

Այս կէտն է միայն կարեւոր՝ ինծի համար:

Համակերպութեան տեսութիւնը, որ կը կազմէ Զօհրապի պաշտպանողական կառուցման պորտաքարը, «համբուրէ՛ ձեռքը՝ զոր չես կրնար կտրել» առածով ծանօթ աւանդութիւնը, զոր ժողովրդական իմաստութեան վկայութիւն կը համարին ոմանք, փուլ կուգան այս միակ ապացոյցով: Օրմանեան եղէգը չէր, ինչպէս Զօհրապ կը կարծէր, որ կը խոնարհէր՝ երբ քամին փչէր, — շատ խոնարհելով, միշտ խոնարհելով, ճի՛շտ մէջքէն 90 աստիճան ծռած եղէգ մըն էր Զօհրապի եղէգը, զոր կարելի չէր այլեւս շտկել:

Եղէգ մըն էր որ ծռած կը մնար՝ երբ հով չկար: Օրմանեան գործեր կը կատարէր, մեղապարտ գործեր, առանց բռնադատութեան:

Հիմա տեսնենք այդ գործերը եւ քննենք « համակերպութեան» տեսութեան աղէտը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Այս յօդուածաշարքը, զոր սկսայ՝ դէմ դիմաց դնելու համար երկու սերունդներու ներկայացուցիչներ, Օրմանեան եւ Տ. Միսաքեան, երբ կ'երկաբեմ երիտասարդ ընկերներու փափաքով՝ իբրեւ պատմութեան դաս, ծնունդ տուած է նամակագրի մը հետեւեալ հարցումին. — Որքան ալ հետաքրքրական, ի՞նչ օգուտ ունի դատել անձ մը որ մեռած, պատմութեան անցած է այլեւս: Պատասխան.— Հիմակ ալ չունի՞նք պատրիարքներ եւ կաթողիկոսներ, որոնք կրնան թելադրութիւններ գտնել նման որոնումներու եւ քննադատութեանց մէջ: Մահկանացու են մարդիկ, բայց անմահ է պատմութիւնը, խոժոռ եւ յաւիտենական դատաւոր:

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ — ԻՆՏՐԱ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Բ.

ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԻԲՐԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Տիրան Չրաքեան այցելու ուսուցիչ էր հայերէնի, ֆրանսերէնի, գրականութեան, պատմութեան, բնապատմութեան (մասնաւորաբար բուսաբանութեան, զոր շատ կը սիրէր եւ մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունէր այդ առարկային հանդէպ: Բոյսերու համար իր ունեցած սէրը եկած ըլլալու էր իր գաշտային պտոյտներէն Սկիւտարի շուրջը):

Այդ դասը մանաւանդ կենդանի կը դառնար եւ հետաքրքրական, շնորհիւ գծագրութիւններու, զոր կը ներկայացնէր կաւիճով գրատախտակին վրայ, եւ վկայութեան մը համաձայն, ճշմարիտ արուեստագէտի վայելչութեամբ եւ ճըշգրտութեամբ: Կաւիճի քանի մը հարուածներով երեւան կը բերէր թռչուններու գեղեցիկ գլուխներ եւ ծաղիկներու տեսակներ: Հմուտ էր բոյսերու ճանաչման մէջ: Կրնար դիւրութեամբ վայրի բոյսերու գիտական անունները տալ:

1908 տարիներուն զինքը կը ներկայացնեն վայելուչ եւ առինքնող արտաքինով, լուրջ մտաւորական մը, պաշտօնին մէջ ճշդապահ եւ բծախնդիր: Դասարան կը մտնէր խոր լռութեան մէջ. ամբողջ ժամ մը իր տպաւորող շունչին տակ կը պահէր բովանդակ դասարանը:

Այդ լուրջ մտաւորականը սակայն յաճախ կ'ունենար բարկութեան նոպաներ: Աշակերտական կատակներու չէր հանդուրժեր: Անգամ մը մելանով լեցուն կաղամար մը արձակած է աշակերտներէն մէկուն, ֆրանսերէն ըլլալ (էթրը) բային սահմ. ներկան սխալ խոնարհած ըլլալուն համար:

Ուսուցչական կեանքէն կը պատմուի (1908էն առաջ) Պէրպէրեան վարժարանին մէջ Եր. Տէր Անդրէասեանին հետ ունեցած ծեծկուքը, որուն գլխուն զարկած է հաստ օրագրութիւնը, նրբանցքին մէջ: Ինք եղած ըլլալով նախայարձակն ու պատասխանատուն, Ռեթէոս Պէրպէրեան խստօրէն յանդիմանած է զինքը եւ պաշտօնէ զաղրեցուցած: Ասիկա պատահած ըլլալու է «Ներաշխարհ»էն առաջ, քանի որ այս գրքին յառաջաբանը գրած է ուսուցչապետը, հետեւաբար կրնար զինքը կրկին պաշտօնի կոչած ըլլալ:

Կը թուի թէ բարկութեան նոպաները հետզհետէ տեղի տուած են, այնպէս որ իր աշակերտներէն Պ. Ց. Սվաճեանի վկայութեան համաձայն, երբ այս վերջինին հանդէպ բարկացած էր օր մը, յաջորդ օրը, զգալով իր յանցանքը եկած եւ ներողութիւն խնդրած է, որովհետեւ համոզուած է որ այդ բարկութեամբ սաստանային հնազանդած է ...:

Ուսուցչութեան կը միանայ նաեւ քարոզչութիւնը: Նոյնիսկ դասերու պահուն: Պ. Ց. Սվաճեանին իսկ վկայութեամբ, յաճախ դասաւանդութիւնը լըքած է եւ Ս. Գիրքը բանալով անկէ զանազան մասերու մեկնաբանութիւնը տուած է: 1915ին Պէզազեան վարժարանէն կը հեռանայ, սակայն կը շարունակէ գալ Մազրի - Գիւղ, ուր իր աշակերտներէն ամէնէն հաւատարիմները կը հաւաքէ կայարանին մօտիկ դաշտին մէջ, ծառի մը տակ եւ կը սկսի Ցայտնութեան Գրքի Մեկնութիւնը կատարել: Արդէն այդ թուականներուն կը յանձնարարէ իր քարոզներուն հետեւիլ շարաթապահներու Բերայի ժողովարահը:

Երբ զինուոր կ'երթայ էտիրնէ, Գըրք Քիլիսէ, կը գրէ.— «Բայց երբ իմ դասերուս որոնց յանձնուիլը կը գրէք, չէք ըսեր թէ որո՞ւ յանձնուեցաւ կամ ի՞նչ վիճակի մատնուեցաւ Ս. Գրքի դասը: Աւա՛ղ, անոր ճակատագիրն է եղեր անպատճառ ընդհատուիլ:» Ինչպէս կը տեսնուի, միայն Ս. Գրքի դասով կը հետաքրքրուի: Միւս դասերը մոռցած է այլեւս ...:

Երբ Տիրան Չրաքեան իր աշակերտին Պ. Ց. Սվաճեանին, հիւանդանալը կը լսէ, հետեւեալը կը գրէ.— «Հետաքրքիր եմ գիտնալու ինչ որ այս օրերս Տէրը ըրաւ քեզի: Կ'ուզեմ լսել հիւանդութեանդ մասին զոր հարկադրուեցաւ քեզի զրկել, եւ կ'ուզեմ իմանալ այ՛ն խորհուրդները զոր սիրտիդ թելադրեց: Ասոնց տեղեկանալ կ'ուզեմ ո՛չ թէ վկայեալ դեղագործիդ ձեռքով, այլ Ս. Գրոց աշակերտիդ, Աստուծոյ Աւետարանին ծանօթիդ բերնէն: Վասն զի յոյս ունիմ որ անգամ մը ճըշմարտութիւնը տեսած ըլլալուդ համար, յստակ կերպով տեսած, քեզի հիմա պատահածն ալ, եւ որոշակի հասկցած ըլլաս Տէրոջդ խրատը »: ...

Պէտք է արձանագրել թէ Տիրան Չրաքեանի ներգործութիւնը իր աշակերտներուն վրայ եւ դասաժամերու պահուն, շատ զօրաւոր եղած է: Իր աշակերտներէն մէկուն վկայութեանը համաձայն, շատ լաւ խօսող մըն էր մանաւանդ երբ իր սիրած առարկան ըլլար: Աշակերտները կ'առինքնէր: Նոյնիսկ երբ դասը կ'աւարտէր եւ ինք կը մեկնէր, աշակերտները մագնիսացած, նստարաններուն վրայ գամուած կը մնային, եւ ոչ ոք կը փորձէր դասամիջոցներուն դուրս ելլել քիչ մը կազդուրուելու համար:

Այդ թուականներուն է որ Պէզազեանի աղջկանց եւ Պէրպէրեան վարժարաններէն 5 – 6 հոգի իր գաղափարներուն կը հետեւէին:

Ց. Օշականէն ալ վկայութիւն մը ունինք.— «Գիտէինք թէ դպրոցներուն մէջ անոր ժամերը յատկացուած էին Ս. Գրքի ընկլուզեալ ընթերցումին ու անոր ժպիտը դէմքին վրայ չգոցուող բաժակ մըն էր աներկրային ծաղիկի մը»:

Անուրանալի է որ սիրուած ուսուցիչ մըն էր նոյնիսկ իր արտառոցութիւններով: Իր երբեմնի աշակերտները կ'առաջարկեն իր զինուորական փրկանքը հայթայթել եւ զերծ պահել զինքը զինուորական ծառայութենէ: Չրաքեան կը մերժէ այդ առաջարկը:

Իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած է քըսան տարիներ 1895 – 1915: Նախ գաւառական վարժարաններու մէջ: Տնօրէնութիւն ըրած է Կէլիպօլու, Պաֆրա, Մալկարա եւ վերջը Պոլսոյ մէջ Պէրպէրեան, Պէզազեան եւ Կեդրոնական: Մալկարայի մէջ բարեկամացած է Գրագէտ Արտաշէս Յարութիւնեանին հետ եւ յետոյ՝ զըժտուած:

Իր նկարագիրը փոփոխութեան ենթարկուելով, այցելու ուսուցչի դասերն ալ հետզհետէ կը պակսին: Որովհետեւ դասերուն հանդէպ աշակերտներուն հետաքրքրութիւնն ալ կը սկսի նուազիլ:

915ին արդէն կը լքէ դպրոցը եւ կը դառնայ քարոզիչ շաբաթապահութեան բեմին:

Պէրպէրեան վարժարանի աշակերտած ըլլալու հանգամանքը կը բաւէ բնորոշելու իր նկարագրին քանի մը ցայտուն գիծերը, որոնք այդ հաստատութեան ուսանողներուն եւ կրթական մթնոլորտին յատուկ են: Գրագէտ Նիկողոս Սարաֆեան, հետեւեալ կերպով կը յատկանշէ այդ պարագան.— «Անոնց, Պէրպէրեան վարժարանի ուսանողները, մեծ մասը յայտնի դարձան ծայրայեղ եսասիրութեամբ, մեծմոլիկութեամբ ու պոռոտախօսութեամբ: Իմաստասիրելը եղաւ շատերուն մեղքը, որ պատճառ դարձաւ իրենց չափազանց վերացականութեան: Եւ բոլորը գրեթէ, եւրոպական եւ արեւելեան իմաստասիրութիւնները կրկնելէ, աղկաղկելէ զատ բան չըրին »:

Ուրիշ վկայութիւն մըն ալ իր աշակերտներէն Բագարատ Թեւեանէն ունինք.— Չրաքեան կարծես այլեւս մաս չէր կազմեր կեանքին: Անիկա տարուած էր տեսակ մը կրօնական քարոզչութեամբ, իր բեղուն միտքին նրբութիւնները վատնելով Յովհաննու Ցայտնութեան գիրքին մեկնաբանութիւններուն մէջ: Համայնագէտ Չրաքեանէն մնացած էր միայն Ս. Գիրքի դասերուն կառչած բազմախօս շաբաթապահ աղանդաւոր մը:

Գիչերներն իսկ կը փութար վարժարան, սրահի մը մէջ հաւաքուած տղոց քարոզելու համար Կենաց խօսքը եւ պատճառաբանելով՝ ճչդելու համար աշխարհի մօտալուտ վախճանը: Իր մոլեռանդութիւնը որքան ընդվզեցուցիչ՝ իր փաստարկու-

թիւններն ալ սակայն նոյնքան քնքոյշ էին: Կարելի չէր մէկ անգամէն բրածոյ պատուելիի մը պէս արհամարհել այս բազմահմուտ մարդը, որ զարմանալի մտասեւեռումով մը, իր բովանդակ գիտական եւ ընկերային հմտութիւնը կը գործածէր, աւետելու համար աշխարհի վախճանը եւ յաւիտենական կեանքին անխախտ գալուստը:

Նոյն անձը շարունակելով իր խորհրդածութիւնները, այսպէս կը ներկայացնէ վերջին հանդիպումը.—

«Նոյն ուղիղ հասակը, նոյն մտաւորականի գլուխով եւ թեւի նոյն շարժումներով: Մօտեցեր էինք իրարու: Ազնուական ժպիտը շրթներուն, բարեւեց, հետաքրքրուեցաւ վիճակովս, եւ իբր դարման տուաւ ինծի երկինքի վերահաս թագաւորութեան աւետիսը...:

«Նիհարցած էր, եւ աչքերուն փայլը աւելի տկար թուեցաւ ինծի այն պահուն, երբ Ս. Գիրքը բռնած ձեռքով, թեւի լայն շարժումներ կը յօրինէր, իր խօսքերուն տալով համապարփակ ներդաշնակութեան մը դրոշմը: Խօսեցաւ չքեղութեանը մասին բնութեան, զայն մատնանշելով իբր անժխտելի ապացոյցը Ս. Գիրքի Աստուածին: Խօսեցաւ երկրաւոր կեանքի խարուսիկ վախճանի ու հանդերձեալ եւ յաւիտենական կեանքի մասին»:

«Ներաշխարհ»ը լոյս տեսաւ 1906ին եւ բացառիկ ընդունելութեան մը արժանացաւ: Թեր ու դէմ կարծիքները բազմաթիւ էին: Երկասիրութիւն մըն էր, որուն լեզուն, բառերու կազմութիւնը, բարդութիւնները, գաղափարները, բանաստեղծականութիւնը, յայտնած պատկերները, շօշափած նիւթերը անսովոր էին: Եւ սակայն տարիներ ետք, Տիրան Չրաքեան ինքն իսկ վերաքննութեան կ'ենթարկէր լեզուին քերականական օրէնքները, իբրեւ ուսուցիչ: Կը նախընտրէր հետեւիլ լեզուին օրէնքներուն: Կը կասկածէր ինչ որ նախապէս իբրեւ ոճ, իբրեւ բառամթերք տուած էր այդ գլուխ գործոցին մէջ: Ինք դժուարիմաց ոճին, խրթնաբանութիւններուն ներկայացուցիչն էր: Ժխտել կը սկսի.— «Եթէ մէկը կարող չէ, կ'ըսէ, դիւրահասկնալի բայց գեղեցիկ լեզուով մը գրել, յանցանքը իր գաղափարներունն ու լեզուինն է, մէկ խօսքով իր անկարող ու տղէտ ըլլալուն է եւ ոչ այլ ինչ: Ես որ թերացած եմ այս տեսակէտով յանցաւոր եմ»:

1905ին արդէն «Ներաշխարհ»ի ծանօթութեան մէջ ալ նոյն բանը կ'ըսէր գրեթէ.— «Այդ թերութիւնք ըլլան լեզուական յանդգնութիւններ, մերթ անտեղի ու կանոնազանց, բացատրութեանց խրթնութիւններ, տպաւորութեանց չափազանցութիւններ, իմաստասիրական անորոշութիւններ եւայլն, կարելի է զանոնք բղխեցնել այն պարագայէն թէ հեղինակը իր ներքին վիճակներուն սաստկութենէն հարկադրուած է հաւատարիմ մնալ անոնց»:

Հետեւաբար զարմանալի պիտի չթուի, երբ նկատի առնենք իր կարծիքը Սիամանթոյի գրականութեան մասին.— «Ես գրականութեան ուսուցիչ եմ, կ'ըսէր, մի զարմանաք, եթէ ըսեմ թէ ես ալ չեմ հասկնար զայն: Եթէ կ'ուզէք մերձաւոր կարծիք մ'ունենալ անոր գրականութեան մասին, երկար ժամանակ մտիկ ըրէք յիմարի մը խօսքերը, որոնց անկապակից յորդումին մէջ իմաստութեան փոքրիկ փշուրներ ալ պիտի կենաս գտնել երբեմն եւ այսչափ»:...

Սիամանթոյի գրչին ալ կը պարտինք բարդութեան եւ ածանցումի թերութիւններ, բայց «Հայորդիներ»ու հեղինակը լեզուական յանդգնութիւնները, կանոնազանց բարդութիւնները, եւ անորոշութիւնները չափազանցութեան չտարաւ ինչպէս Ինտրա, իր իսկ խոստովանութեամբ:

Ուսուցչի նկարագրին մասին այս քանի մը էջերը պիտի փակենք, արտակարգ յիշողութեան տէր մը ըլլալու մասին մեզի հասած հետեւեալ մանրավէպով: Երբ Ինտրա Ատանայի վարժարանին մէջ տնօրէն էր, փոքրիկ աշակերտուհի մը կ'ունենայ, տգեղ եւ անհամակրելի դէմքով, զոր չի կրնար սիրել, այդ պատճառաւ գրեթէ զայն չի յիշեր Պոլիս դարձէն ետք:

Օր մը սակայն նամակ մը կը ստանայ հօրմէն, որ աղջկան մահը ծանուցանելով, կը ցաւի անոր որեւէ նկարը չունենալուն համար, եւ կ'աղաչէ որ ինք գծէ հատ մը, զոր պիտի գար առնելու՝ մօտ ատենէն իր Պոլիս ճամբորդութեան առթիւ: Չրաքեան քանիցս կ'ուզէ փորձել, բայց իր յիշողութիւնը կը դաւաճանէ զինքը: Օրեր կ'անցնին այսպէս, մինչեւ որ նամակ մըն ալ կը ստանայ, թէ մէկ երկու շաբաթէն պիտի հասնի Պոլիս: Եւ ահա իր անձկութեան մէջ, գիշեր մը յանկարծ կ'ուրուագծուի ան իր երեւակայութեան առջեւ, տարտամօրէն: Չրաքեան սեղանին գլուխը կ'անցնի անմիջապէս, եւ մատիտի քանի մը հարուածներով կը գծէ թուղթին վրայ: Առաւօտուն երբ իր կինը կը տեսնէ, կը ճանչնայ եւ անունը կուտայ մեռնող աղջկան: Չրաքեան վերջին ալ կը կատարէ, եւ յաջողութիւնը կ'ըլլայ այնքան կատարեալ, որ երբ աղջկան ծնողքը պատին վրայ կը տեսնեն զայն, իրենց այցելութեան առթիւ, կը սկսին արտասուել իրենց կրած յուզումէն:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԱՎԱ ՍԱՐԳԻՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Շաքաք՝ Բարեգործականի գրասենեակը բացուեցաւ Տիկին Վավա Սարգիս խաչատուրեանի ցուցահանդէսը: Այս առթիւ շահեկան նկատեցինք արտատպել ընկեր Բիւզանդ Կռանեանի մէկ յօդուածին գլխաւոր մասերը, նուիրուած Տիկին Վավա Սարգիսի արուեստին. («Յուսաբեր», 27 Յունուար 1951):

Տիկին Վավա Սարգիս մեզի կը ներկայանայ իբրեւ կազմուած նկարիչ մը: Որքան ալ արտաքուստ քողարկուած ու թագուն ըլլայ, ներքնապէս գտած է իր ուղին: Իր ոճը հասած է անհատականութեան մը դրոշմին եւ կորած է տատամսումներու եւ ազդեցութիւններու միջոցը: Այս նկարչուհին օժտուած է գեղարուեստական հարուստ խառնուածքով եւ երեւան կը բերէ նրբերանգ զգայնութիւն մը, որ իր սեռին յատուկ է:

Վավա Սարգիսի նկարչութեան յատկանիշն է գիծերու բացարձակ բացակայութիւնը: Եթէ դիտէք աշխարհը իրեն հետ, գիծերը կ'անհետանան: Գիծը պայմանադրական սահմանում մըն է, որ բնութեան մէջ գոյութիւն չունի: Բնութեան մէջ ձեւեր կան, որոնք լոյսի հոլովոյթին հետ կը փոխուին ու ծնունդ կուտան ուրիշ ձեւերու. ու գոյնը տեւական թրթռացում մը կուտայ անոնց: Վավա Սարգիս կը հետեւի բնութեան խորհուրդին: Իր նկարները շարժումի փոխանցական վիճակներ են: Ձեւ մը, որ կը հակի ուրիշ ձեւի մը ու անզգալիօրէն կը ստանայ ուրիշ դունաւորում մը: Այդ պատճառով այնքան անմիջական ու թարմ են գոյները: Իր նկարները, վերջնական սեւեռումներ ըլլալէ աւելի, ժամանակի եւ իրերու հոլովոյթին մէջէն մեկուսացուած հոգեկան տրամադրութեան պահեր են:

Եւ որովհետեւ խորհուրդներու ետեւէն կը վազէ, իր աշխարհը անորոշ մթնոլորտ մը ունի: Լոյսն ու մութը սերտօրէն կապուած են իրար եւ դժուար է սահմաններ ճշդելը:

Վրձինը այնքան թափանցիկ է, որ երբեմն պարապի տպաւորութիւն կուտայ եւ մարմիններուն ծաւալը կ'անտեսէ: Վերանդաւոր խաղ մը կը փորձէ Վավա Սարգիս, որովհետեւ կրնար հեշտութեամբ իյնալ հաճելիին ու անիրականին մէջ, սակայն, բարեբախտաբար իրեն համար, առհասարակ կը մնայ նկարչական իրական արուեստի մը ու հարուստ խառնուածք խարտայայտութիւնը: Կրնայ իր զգայնութիւնը պարփակել տեսողական արուեստի սահմաններուն մէջ ու երանգներով կ'արտայայտէ ինչ որ բանաստեղծները բառերով ու կշռոյթներով կ'արտայայտեն: Իր նկարները ունին թեթեւութիւն, քնքշութիւն ու բանաստեղծականութիւն մը: Զգացումի նրբութիւնները եւ իրերը զգալու խորհրդապաշտական կերպերը կը մատնեն խորունկ կնոջականութիւն մը: Այլապէս անկարելի պիտի ըլլար ըմբռնել իր ծաղիկներուն զգայնութիւնը, իր կիներուն երազականութիւնը եւ իր ամբողջ ճիգը իրականութենէն խուսափելու ու նետուելու դէպի խորհրդանշաններու աշխարհը:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՌԱՆԵԱՆ

«ՀԱՅ – ԲՈՑԺ»ԷՆ

ՄԱՏԵՆԻԿ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Ան որ չի գիտեր և չի գիտեր թէ չի գիտեր,
Ցիմար մըն է, հեռացի՛ր իրմէ:
Ան որ չի գիտեր եւ գիտէ թէ չի գիտեր,
Խոնարհ մըն է, սորվեցո՛ւր իրեն:
Ան որ գիտէ և կը կարծէ թէ չի գիտեր,
Քունի մէջ է, արթնցո՛ւր զինք:
Ան որ գիտէ եւ գիտէ թէ գիտէ,
Իմաստո՛ւնն է ան, հետեւէ՛ իրեն:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ (Թարգմ. անգլերէնէ)

Իցեն զի ոչ գիտեն եւ ոչ գիտեն զի ոչ գիտեն:
Իցեն զի ոչ գիտեն և գիտեն զի ոչ գիտեն:
Իցեն զի ոչ գիտեն եւ գիտեն թէ գիտեն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Մարդ կայ չի գիտեր եւ չի գիտեր թէ չի գիտեր:
Մարդ կայ չի գիտեր եւ գիտէ թէ չի գիտեր:
Մարդ կայ չի գիտեր եւ գիտէ թէ գիտէ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ (Բնագիրը տարբեր)

Քէսի հէսթ քի նէտանէտ ու նէտանէտ քի նէտանէտ:
Քէսի հէսթ քի նէտանէտ ու տանէտ քի նէտանէտ:
Քէսի հէսթ քի նէտանէտ ու տանէտ քի տանէտ:

×

Կարծել թէ գիտէ ինչ որ չի գիտեր՝
Ցիմարութիւն է յայտ ու յայտնի:
Ուզել որ կարծուի թէ գիտէ
Ինչ որ գիտէ թէ չի գիտեր,
Ունայնամտութիւն մըն է անհանդուրժելի:

Ս. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՏԸ ՍԱԼ

Խելացի չէ այն որ կ'ուզէ գիտնալ
Աւելի քան որ պէտք է չգիտնալ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

●

Սակայն առաջ գնացի եւ հենց նոր էի ելեր քարերի վրայ, տեսայ նրան: Տեսայ եւ արագ ետ դարձայ: Ժայռերի մէջ աղբիւրաջրերից գոյացած փոքր մի լճակ կար, երեւի նա լողացեր էր եւ հիմա մի բարակ կարճաթեւ շապկով, կուրծքը կիսաբաց, ձեռները գլխատակին պառկել էր մէջքի վրայ: Ես նրան տեսայ միայն մի ակնթարթ եւ հասկացայ թէ ինչքան գրաւիչ է, ինչքան շատ քնքուշ կանացիութիւն ու գեղեցկութիւն ունի նա: Աչքերը ժպտում էին, նրանց մէջ աղբիւրի պէս ցայտում էր կեանքի ուրախութիւնը, այն միտքը որ ինքը երիտասարդ է, լաւը... Հարբածի պէս ես երկար թափառեցի անտառում, սիրտս լուսաւորուեց, երջանկացաւ զուցէ այն պատճառով որ մի կարճ պահ իմ առջեւ բացուեց այն մարդու գեղեցկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, որին բոլորը կեանքի համար կորած էին համարում: Նորից եւ իջայ ձորը: Գնում եմ կրկին գետափով, այդ խեղճ ոսկի որոնողների կողքով, ոչ տեսնում եմ նրանց ոչ որեւէ բան լսում... Եւ արդէն պատրաստւում եմ ելլել ձորից, երբ յանկարծ լսում եմ, մէկը վերեւից, Քարափի գլխից ձայն է տալիս ինձ: Բարձրացնում եմ գլուխս, տեսնեմ Արեւհատն է: Նա կանգնած է այնտեղ, ինչպէս հրաշք– արձան, թիկունքում ծառերի կանաչն ու երկնքի կապոյտը:

— «Երբ դու վերջ կը տաս իմ անտառամասով թափառելը — բացականչում է նա: — Ամօթ չէ՞ աչք ածել, երբ մարդիկ ուզում են մենակ մնալ ու հանգստանալ»:

— «Ես միշտ կը թափառեմ: — Այս ես եմ զոչում ներքեւից: — Այնքան ժամանակ կը թափառեմ, մինչեւ դու մարդ դառնաս եւ բարեկամ լինես ինձ»:

— Պատասխանելու փոխարէն նա բարձր ծիծաղեց եւ հեռացաւ: Սրանից յետոյ մեր վերաբերմունքը կարծես փոխուեց: Հանդիպում ենք, բարեւում եւ առանց կռուի բաժնւում ենք իրարից:

Արդէն յաճախ էր Արեւհատը երեւում ինձ այնպէս ինչպէս իրականում էր նա, միայն թէ մեր միջեւ դեռ եւս կանգնած էր չորացած կաղնին որը մինչեւ հիմա էլ կանգնած էր...:

— Դուք այդ երկդիմի իմաստով էք ասում թէ ուղղակի ի նկատի ունէք այդ ծառը.— հարցրի ես իմ խօսակցին, մտածելով թէ նա աւարտեց իր պատմութիւնը:

Անտառապահը խորամանկ ժպտալով, պատասխանեց.

— Եւ այո, եւ ոչ: Դէհ, լսէք թէ ինչ եղաւ յետոյ: Գուցէ մտածէք թէ ես սէր էի ուզում նրանից: Ոչ: Արեւհատը ինձ համար մարդ էր լաւ բարեկամ եւ... ուրիշ ոչինչ: Ես սիրում եմ մարդկանց: Պէտք է ամէնից առաջ մարդուն սիրել, ոչ թէ նրանում միայն կին, կամ տղամարդ որոնել: Ես ամբողջ սրտով ուզում էի որ նա իր ճամբին հանդիպէր մի իսկական մարդու եւ սիրէր նրան որ նրա երախաները հայր ունենային, պատրաստ էի օգնել նրան, կամ, ինչպէս ասում են, կռուել նրա բախտի համար... Ես սիրում եմ կեանքը, ահա թէ ինչ: Ես չեմ ուզում որ մարդս մահից շատ առաջ խաչ քաշի իր վրայ... Եւ նա էր սիրում կեանքը, օ՜, ինչպէս էր սիրում... Այդ բանում ես համոզուեցի մեր վերջին հանդիպումից մի տարի անց:

Այդ գարուն կայծակնահար ծառն անսպասելիօրէն նոր դիվերտուեց: Ներքեւից, արմատից ելնելով, դէպի արեւակը ձըգուեցին բարակ շիւեր, ծածկուեցին թաւիշէ, նուրբ տերեւներով: Կաղնու գագաթին դեռ եւս ցցուած էին երկու մեծ, չորացած ճիւղ: Եւ ծառի ամբողջ վերին մասն էր մեռած: Բայց կաղնին նորից կենդանացաւ: Զարմանալու ոչինչ չկայ, նման բան անտառում, շատ կարելի է տեսնել: Այո, ծառը վերակենդանացաւ: Այդ մասին ես ոչինչ չգիտէի, քանի որ, ինչ բացուել էր գարունը, չէի եղել սաբալանջի տնակի մօտ: Եւ մի անգամ վճռեցի.

— «Գնամ» — մտածեցի, — իմանամ, ոնց է ապրում Արեւհատը»:

— Այսպէս, ուրեմն, գնում եմ անտառով, մտքի մէջ եմ ընկել, նոյնիսկ գլուխս չեմ բարձրացնում, մէկ էլ լսում եմ՝ մօտիկ չոր ճիւղեր են կոտրատւում: Այս ու այն կողմ եմ նայում՝ արահետով քայլում են մի տղայ ու մի աղջիկ: Քայլում են անհոգ, կարծում են ոչ ոք չի տեսնում իրենց, գրկում են իրար, համբուրւում են, ինչպէս պէտք է սիրահարներին: Մի խօսքով, ուրախանում են իրենց սիրոյ, գարնան, արեւակի համար... եւ այստեղ հենց, յանկարծ, ես տեսայ Արեւհատին ու չհաւատացի աչքերիս: Գոգնոցի անցնելով ծառից ծառ, նա ագահաբար դիտում, հետեւում էր երիտասարդներին: Տեղն էլ այնպիսին է, որ դժուար չէ աննկատելի մնալ որեւէ մէկի աչքից: Այրւում են նրա աչքերը, կրակւում են այտերը, որոնց վրայ փոսիկները խաղ են սկսել... իսկ շնչում է... կարճ ասած, նրան կախարդել էր սիրահարների երջանկութիւնը եւ, անզօր աչքը կտրել նրանցից, չէր տեսնում, որ ես էլ նրան էի հետեւում: Սիրտս կուչ եկաւ, ճիշդն ասած, ես խղճացի նրան... Սիրահարները նստեցին հանգստանալու: Արեւհատն ուզեց կանգ առնել, յետոյ քիչ առաջ գընաց, ինչ որ մտահոգուելով, յանկարծ, դէմքը ծածկեց ձեռքերով... Ամաչե՞ց, թէ էլի ինչ որ բան զգաց, ես այն ժամանակ չկարողացայ հասկանալ: Մտածեցի մօտենալ նրան, բայց նա, հպարտութեամբ բարձրացնելով գլուխը, թեքուեց մի կողմ եւ արագ գնաց իր տնակի ուղղութեամբ: Քիչ սպասելով հետեւեցի նրան: Երբ մօտեցայ տնակին, իմ առջեւ մի անսպասելի տեսարան բացուեց. Արեւհատը կանգնած էր կայծակնահար ծառի վրայ եւ կատաղութեամբ կտրտում էր չորացած ճիւղերը... Կացինը զնգում էր նրա ձեռքերում, երգում էր, ձայն տալիս... եւ ես սկզբում գլխի չէի ընկնում, թէ նա ինչու է ծիծաղում:

— «Կաղնին պէտք է ապրի... Նա կ'ապրի...» — տեսնելով ինձ, բացականչեց Արեւհատը...

Դէհ, իսկ յետոյ, ինքն ինձ պատմեց, որ այդ կաղնու տակ, մի ժամանակ, առաջին անգամ նա սիրել է մեծ, իսկական սիրով:

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

վերցնել այս բոցավառ պատնէշը, յար – ձակումի ենթարկուեցաւ ցուցարարներուն կողմէ ռումբերով եւ գաւազաններով :

× Ամերիկայի արտաքին նախարարութիւնը յայտնեց առջի օր թէ Պէյրութի իր դեսպանը Լիբանանցիներու առաջար – կին վրայ է որ միջամտած է եւ փորձած լուծել տագնապը: Կը շեշտուի նաեւ թէ հակառակ զգած պաղ ընդունելութեան, դեսպանը հրաժարած չէ իր ծրագրէն եւ ցարդ կը փորձէ կողմերը համոզել: Ա – ռաջարկած է նախագահ Շամունին որ երկրէն հեռանայ բայց Լիբանանի նախ – կին նախագահը բացարձակապէս մերժած է :

× Շարաթ առտու Զօր. Ֆուատ Շե – հապ, նոր նախագահը խորհրդակցութեան կանչած է նախարարները եւ կուսակցա – կան պարագլուխները լուծում մը գտնելու համար :

× « Նիւ Եորք Հերըլտ»ի թղթակիցը կը ճշդէ նաեւ թէ առեւանգումներու նոր հոսանք մը կայ Պէյրութի մէջ, իսկ վեր– ջին երկու օրուան դէպքերուն զոհերուն թիւը համաձայն Մորիսի երեք չէ այլ 7 մեռեալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. Կիպրոսի Յոյներուն ուղղուած պատգամով մը զանոնք հրաւի– րեց կարելի բոլոր միջոցներով ընդդիմա– նալ բրիտանական ծրագրին գործադրու– թեան, աւելցնելով թէ «այդ ծրագիրը անգլեւթրքական գործակցութեան ար – դիւնք է»: Միւս կողմէ Էօքա սաստկա – ցուց իր պայքարը, բազմաթիւ մահա – փորձեր ընելով ապահովութեան ուժե – րուն դէմ: Անգլուհի մը սպաննուեցաւ Ֆամակուսթի մէջ, ուրիշ մը վիրաւոր – ուեցաւ: Էօքա թռուցիկներով յայտարա– րած էր թէ Անգլիացիները դէշ վերաբե – րում մը ցոյց կուտան յոյն կիներուն հանդէպ, հետեւաբար՝ Յոյներն ալ նոյն եղանակով պիտի վարուին Անգլիացինե – րուն հետ :

ՉԻՆԱԿԱՆ կռիւը կը շարունակուի, հետզհետէ աւելի սաստիկ. առջի օր հա – մայնավար «Միկ»երը վար առին ազգայ– նական Սէ–46 փոխադրական օդանաւ մը: Միացեալ Նահանգներէն դէպի Ֆորմոզա ճամբայ ելած են օդային – ծովային կա– րեւոր ուժեր :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը կը փափաքի վերահաստատել դիւանագիտական իր յա– րաբերութիւնները Եուկոսլաւիոյ հետ, խզուած՝ տարի մը առաջ, երբ Պելկրատ ճանչցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ կառա – վարութիւնը: Միւս կողմէ Վարչապետ Ատընաուըր մամուլի ասուլիս մը տալով, անգամ մը եւս շեշտը դրաւ Գերմանիոյ վերամիացման վրայ :

ՉԱՑՆԱՍՓԻՒՌԻ եւ հեռատեսիլի թեք– նիսիէնները որոշած են շարունակել իրենց գործադուլը մինչեւ որ գոհացում ստա – նան: Գործադուլ պիտի ընեն գլխաւորա – բար Կիրակի եւ տօնական օրերը: Աշխա – տաւորները յաւելում կը պահանջեն, նը– կատի առնելով որ կարեւոր պաշտօնեայ մը ինչպէս օրինակ էնժէնիէօր թէքնիսիէն մը 38.500 ֆր. կը շահի ամսական:

ԱԹԷՆՔԻ շրջանակները կը յայտարարեն թէ Կիպրոսի հարցին շուրջ Սփաքի բա – նակցութիւնները եթէ ձախողին՝ Յունաս– տան պոյքոթի պիտի ենթարկէ Ատլան – տեան Ուխտը, որուն անդամ է նաեւ Թուրքիա :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Վարչապետ Տիֆենպաքէր Նոյեմբեր հինգին Փարիզ պիտի գայ Զօր. Տը Կոլի հետ տեսնուելու համար :

ԼԻԹԸԼ ՐՈՔԻ սեւերու եւ ճերմակներու պայքարը կը շարունակուի հակառակ Բարձր. Ատեանի որոշումին, կառավարիչ Ֆոպիւս յայտարարեց թէ երբեք թոյլ պիտի չտայ որ դպրոցները խառն ըլլան. այդ պարագային՝ սպառնալով փակ պա – հել բոլոր հաստատութիւնները :

ՃԱՓՈՆԷՆ առեւտրական պատուիրա – կութիւն մը գնաց Մոսկուա, խորհրդային ղեկավարներու հետ երկու երկիրներու առեւտրական գործակցութեան շուրջ խորհրդակցելու համար :

ՁԵՆՈՍԼՈՎԱՔԻԱ աւելի քան չորս մի– լիառ փրանք արժէքով երկրագործական պիտոյքներ պիտի տայ Ինտոնեզիոյ կա – ռավարութեան :

ԿԱՌԻ շրջանի ողողումներու նիւթական վնասները կը հասնին միլիառներու, թէեւ վերջնական հաշուեկշիռը չէ եղած ցարդ: Անձրեւները վերսկսան Շաբաթ օր, նոյն սաստկութեամբ :

Այրի Տիկին Ռեբեկա Թէլլալեան եւ զա– ւակները, Ժիւլիէթ Թէլլալեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Գայապալեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մուրատեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարիամ Պահատուրեան եւ զաւակները Ժան, Աւետիս եւ Վարդգէս սրտի խո – րունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա – մուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսին եւ քե– ռայրին՝

ՍԵՊՈՒՀ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ

մահը, 77 տարեկան հասակին, իր բնա – կարանին մէջ,61 բիւ տը լա Պար, Անկէն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը երկուշաբթի, 6 Հոկտեմբեր, կէս օրէ վերջ ժամը 15.45ին իր բնակարանը, եւ մարմինը կ'ամփոփուի Էփինէի գերեզ – մանատունը :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Կառ տիւ Նոռէն ժամը 15ին, իջնել Լա Պար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Մայր – Եկեղեցիին մէջ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ եղած նուէրները որոնց ցանկը յայտարարուած էր Ուրբաթ օր, ստանալ « Յառաջ »էն, (բացի Պալաքեան Սրբ. շիրիմին նուէրէն, յանձնուած Մարսէյլ):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը խոր կըս– կիծով կ'ողբայ հանրային գործիչ եւ պատմաբան

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

մահը եւ իր ցաւակցութիւնները կը ներ – կայացնէ ողբացեալին հարազատներուն, Հայաստան թէ արտասահման, այս տը – խուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆր. յատկացնելով չքաւոր հայրե– նակից մը:

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20.30ին

ՖՐԱՆՔԵԻՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՑՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսե– րէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօ– թացնելու համար օտարներուն:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Մի– սիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլի– վիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ, Ռու– բէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժընըվիէվ Լըք– լեռ եւ Իւպեր Քլանէ :

Բեմադրութիւն՝ ԱԻԵՏԻՍ ՄԻ– ՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ :

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մա– քօ, գծագրող՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒ– ՊԷՍԷՐԵԱՆ :

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300 :
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԻԹ. 51–84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25–46:
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86–04 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի տեղեկացնել թէ ա – տամնաբոյժ Հրաչ Տարօնեանի երկրորդ աշխատանոցին հասցէն է՝ 13 Ավընիւ տը լա Վիլընէօվ, Վիլըփէնթ (Սեւրանի կից): Փարիզի հասցէն կը մնայ 12 բիւ Բօշամբօ, (Թրիւտէն 64–57):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա– նի շքեղ սրահներուն մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Աղք.ի վարչութիւնը շը – նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Ատրինէ Շիմշիրեան (Ամերիկա) իր այցելութեան առթիւ տասը հազար ֆրանք :

Պ. Արթաքի Թուհլաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած ննհե– տեւեալ նուէրները՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Զիթունի տասը հազար, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան երեք հա – զար, Գլիւպ Տիամանթէրի իր ընկերնե – րէն հաւաքուած է հինգ հազար, Պ. Էտ – ուար Խըտըրեանի ձեռամբ :

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատա – մարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկ– տեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեց – ւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողու – թիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձ– նաւորութեանց, զանազան ընկերակցու – թեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսի – լահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷ – ԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօ– ռի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ըն– կերներուն համար :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայ– կական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ԾԱԽՈՒ Է

Վերսայլ կառք մը՝ 1955, շատ լաւ վի– ճակի մէջ՝ 14.000 քիլոմեթր:

Tel : BOT . 86-68

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը :

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Ռոստոմ » խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէվերջ ժամը 6–8, ուսուց– չութեամբ Պ. Վահրամ Մխիթիքի: Արձա– նագրութիւնները եւ դասաւանդութիւն – ները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դըպ– րոցին մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր – տիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Բարգէն վրդ. Ապատեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանու – ցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկ – տեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանթիւր)ի սրահին մէջ: Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախա– ները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կամ վարձու դերձակի յարմար խանութ մը, միակը իր միջավայրին մէջ, Կուէն– վիլի կայարանին մօտ: Ետին սենեակ մը եւ խոհանոց մը:

Դիմել նամակով Պ. Համբարձումեանի, Կուէնվիլ (Ս. է Ուազ):

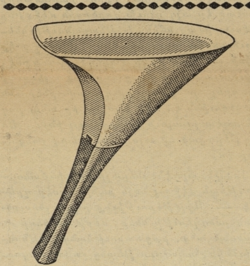

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ
Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացու – մով շինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST
(Վ Ա Ն Լ Ե Ա Ն)

7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-38

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

MORY et Cie
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԹՈՒՐԻՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն ստացած է մենաշնորհեալ իրաւասութիւնը ծրարներ ղրկելու Խորհրդային Միութեան: Բոլոր տուրքերը կը վճարուին ղրկողին կողմէ, ստացողը ոչ մէկ վճարում ունի ընելիք: Ղրկուող ինչ կը պատուիրէք ծրարը իր կողմէ դնուած եւ ընտրուած հաստատութենէն եւ ապրանքներ:

Սրատար ծրար չենք պարտադրեր: Սակայն միայն նոր ապրանք կ'ընդունինք: Ներկայի ծրարները աւելի արագ կը հասնին: Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին ձրիաբար:

NOR. 40 72 & 50 83

10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10

MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

ԿԸ ՑԱՆՑԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 7 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8312 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4113

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՐՔԱՆ ՊԻՏԻ ԴԻՄԱՆԱՅ

Մինչ Թուրքիա տնտեսական - ելմտական աննախընթաց տագնապի մը մէջ կը գալարուի, վարչապետ Մենտէրէս անխռով կը շարունակէ գործադրել իր «շինարարական» ծրագիրները :

Թուրքերէն թերթերը ամէն օր արձագանգ կը դառնան նոր գործարանի մը կամ ճարտարարուեստական նոր հիմնարկութեան մը բացումին : Դեմոկրատ կուսակցութեան «անփոխարինելի» վարչապետը ութ տարիէ ի վեր սանձարձակ կը գործէ՝ առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն իրեն դէմ ուղղուած յարձակումներէն :

Իր մօտիկ գործակիցներէն Քէօփրիւլիւ Մէհմէտ Ֆուատ, որ տարիներով արտաքին նախարար էր եղած եւ ուրիշ նախարարներ չկարենալով հանդուրժել իր մենատիրական քաղաքականութեան, հեռացան քաշուեցան դահլիճէն, մինակ ձգելով զինքը իր կարգ մը համախոհներուն հետ :

Մենտէրէս ո՛չ մէկ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ նաեւ Հալք կուսակցութեան քննադատութեանց : Ու ամէն առթիւ կը պախարակէ անոր «մեծահամբաւ» նախագահը՝ Իսմէթ Ինէօնիւն, որ անզօր կատաղութեամբ կը շարունակէ իր բուռն յարձակումները դեմոկրատ կուսակցապետին դէմ :

Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը փայլուն չէր արդէն Իսմէթի օրով : Սակայն երբ այս վերջինը 1950ին Մենտէրէսի յանձնեց երկրին ղեկը, շրջաբերութեան մէջ 0·9 միլիառ Թրքական լիրա միայն կար : 1957ի վերջը այս գումարը բարձրացած էր 3·4 միլիառի :

Ուրեմն Դեմոկրատ կառավարութեան օրով տպագրական մեքենան շարունակ բանած է՝ ի վերջոյ քանի մը ամիս առաջ յանգելու համար Թրքական դրամի թաւալգլոր անկման :

Ներածումներու գլխէն Թուրքիոյ պարտքը օտար երկիրներու՝ կը ներկայանէ ութ հարիւր միլիոն տոլարի պատկառելի գումար մը : Տարիներէ ի վեր ո՛չ մէկ երկիր վարկ կը բանար Թուրքիոյ, որ չէր վճարեր իր ստացած ապրանքներուն փոխարժէքը : Այդ պատճառով ալ Թրքական հրապարակէն քաշուած էին ապրուստի համար անհրաժեշտ ու կենսական ապրանքներ ո՛չ միայն Անատոլուի գիւղերուն, այլ նոյնիսկ Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի պէս մեծ քաղաքներու մէջ :

Ելմտական նախարար Հասան Փոլաթքան Փարիզի ու Ամերիկայի մէջ բանակցութիւններ վարելով յաջողեցաւ կարեւոր փոխառութիւն մը ապահովել Թուրքիոյ, 259 միլիոն տոլար : Այս գումարին հարիւր միլիոնը կուտան Միացեալ Նահանգները, յիսուն միլիոնը Գերմանիա, 25 միլիոնը Եւրոպայի վճարման հիմնադրամը, տասը միլիոնը Անգլիա, 37·5 միլիոնը արտածում - ներածումի դրամատունը, մնացեալը Եւրոպայի տնտեսական միութեան անդամ երկիրները :

Սեպտեմբեր 30ին Անգարա հասած է Մ. Նահանգներու ելմտական նախարար Միթըր Էրնէսթ : Իրմէ առաջ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը գացեր էր արդէն արտաքին նախարարութեան, տնտեսական գործերու Խորհրդական Տակլըս Տիլըն՝ ամերիկեան մասնագէտներու պատուիրակութիւնով մը : Իսկ Սեպտեմբեր 27ին Պոլիս այցելած էին Եւրոպայի հիմնադրամի կազմակերպութենէն երեք հոգի :

Այս բոլոր այցելութեանց նպատակն է թեւ թիկունք կանգնիլ Թուրքիոյ, սնանկութենէ փրկելու համար զայն :

Ո՞րքան պիտի դիմանայ սակայն փոխ առնուած դրամը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

●

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ե. Հանրապետութիւնը ծնաւ, պաշտօնական յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ «Պաշտօնաթերթ»ին մէջ : Միաժամանակ ճշդուեցաւ հանրաքուէին վերջնական արդիւնքը .— 45·840·642 արձանագրուած, 36·893·979 քուէարկող, 36·486·251 հոգի քուէարկած են, 31·066·502 «այո» եւ 5·419·749 «ոչ» :

Ժողովուրդին խանդավառութիւնն ու համակրանքը՝ նոր վարչակարգին հանդէպ, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ Զօր. Տը Կոլի ճամբորդութեամբ : Ալժերիայէն ետք Վարչապետը գնաց Այաչիօ, ուր ճառ մը խօսեցաւ ժողովուրդին, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով իր շուրջ : Տը Կոլ ըսաւ նաեւ թէ այսուհետեւ Քորսիքա երեք երեսփոխան պիտի տայ :

Տը Կոլ գնաց նաեւ Պասթիա, ուր հետաքրքրուեցաւ ժողովուրդին կարիքներով : Քաղաքապետը, պատասխանելով Վարչապետին մէկ հարցումին, ըսաւ թէ Քորսիքա ջուրի, դպրոցի, ճամբաներու եւ տուներու պէտք ունի, ինչպէս նաեւ կ՚ուզէ միջոցները՝ հրդեհներու դէմ պայքարելու համար :

Տը Կոլ խոստացաւ ամէն ձեւով օգտակար ըլլալ, քանի որ ստեղծուած է այլեւս ազգային միութիւնը : Այնուհետեւ ճառ մը խօսեցաւ ժողովուրդին, մասնաւորապէս շեշտելով .— Դարձեալ մեծ ժողովուրդ մը ըլլալու վրայ ենք, ինչ որ տեսայ ճամբորդութիւններուս ընթացքին :

Մարսէյլ աննախընթաց ընդունելութիւն մը վերապահած էր իրեն : Փողոցները, տանիքներն ու պատուհանները կը յորդէին բազմութեամբ : Մարսէյլ ոտքի ելած էր, ընդունելու համար Ե. Հանրապետութեան հիմնադիրը : Թաղապետարանի պաշտօնական արարողութենէն ետք, ուր Կասթոն Տէֆէռ ճառ մը խօսեցաւ, Վարչապետը կառքը նստելով ուղղուեցաւ դէպի Նահանգապետարան. ճամբան, խառնուեցաւ ժողովուրդին մէջ եւ սեղմեց իրեն երկարող ձեռքերը : Նահանգապետարանին մէջ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ, յիշելով պատերազմին յաջորդող օրերը եւ այսօր՝ Ֆրանսայի յայտնած վստահութիւնը, Ֆրանսացիներու ապագային համար : Տասը վայրկեան խօսեցաւ, որմէ ետք «Մարսէյյէզ»ը երգուեցաւ, բոլորին մասնակցութեամբ :

Կիրակի օր խօսեցաւ Լիոնի մէջ, ուր յայտարարեց .— Այսօր կը ծնի Հանրապետութիւն մը, որուն համար կ՚ըսուի թէ հինգերորդն է. բայց, իրականին մէջ՝ Հանրապետութի՛ւն մըն է :

Տը Կոլ չեշտելէ ետք թէ հիմա «ապագան կը գտնուի մեր առջեւ» եզրակացուց.
— Կը տեսնենք թէ Ֆրանսա կը գրաւէ իր տեղը, որուն արժանի է, այսինքն՝ մեծերուն մէջ առաջին տեղը :

Ուշագրաւ է նաեւ Տը Կոլի այն յայտարարութիւնը, որուն համաձայն Մայր Երկրի երեսփոխաններուն թիւը, որ ներկայիս 542 է, պիտի իջնէ 460ի : Անշուշտ վերջնական որոշում մը չէ առնկա, բայց հաւանական է, որ նոր վարչակարգը ընդունի երեսփոխաններու թիւին նուազումը, Տը Կոլի գլխաւորութեամբ :

Տակաւին չէ ճշդուած նաեւ ընտրական ձեւը : Ցստակ եւ մէկ բան .— պիտի ըլլայ միանուն կամ բազմանուն ցանկով : Հաւանական է որ երկրորդը յաջողի :

Վարչապետը, որ բաւական յոգնած էր այս ճամբորդութենէն, վերադարձաւ Քոլոմպէ լէ Տէօ զ՚Էկլիզ, հանգչելու համար :

Օրը Օրին

ԼՈՅՍԸ ՈՒՐԿԷ՞ ԿՈՒԳԱՅ ...

Եթէ մարդիկ կը կարծեն թէ գրական ճակատի վրայ լոյսը կը ծագի Փարիզէն ... կը սխալին : Յաճախ առիթը ունեցած ենք յիշելու «լոյս»ի նոր քաղաքը . յիշողութիւնները թարմացնելու համար կրկնենք .— Պոլիս ... :

Արդարեւ, Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները սկսած են թխել «արդիակա՛ն» ոտանաւորներ . խառնապուր եփելու պէս բան մը :

Վերջին թղթաբերով ստացուած *Մարմարայի* մէջ 8 – 10 հատ հրամցուած է ընթերցող հասարակութեան : Նորագոյն այս քերթողները «վկայական» մըն ալ ստացած են թերթին խմբագրութենէն, որ կը շեշտէ թէ «երեւոյթը աւելի քան խրախուսելի է» : Վա՜յ մեզ :

Կրնայ ըլլալ սակայն, որ մեր խելքը չհասնի այս արդիականութեան : Ահա թէ ինչու պիտի փորձենք քանի մը հատ արտագրել, ամբողջութեամբ, *Յառաջ*ի ընթերցողներն ալ մասնակից դարձնելով .. մտքի այս զբօսանքին : Ճաշակեցէք .—

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

Սուտ չէր խօսած բնաւ
Բայց սաեց վերջին անգամ
Երբ
Կեցէք հիմա կուգամ ըսաւ
Ու չեկաւ :

(*Շահնուր Գարաարթինեան*)

Գալիքը չէ եկած, հարցը հոն չէ, բայց դժբախտութիւնը հոն է, թէ գրողը կրնայ դարձեալ ... գալ, հայ գրականութեան մէջ :

Ուրիշ մը՝ «Տակառներ» խորագիրով .—

Տակառ մը՝
Տակառի մը վրայ
Ան ալ ուրիշի մը վրայ
Տակառներ պարապ
Իրարու վրայ
Տակառ մը
Տակառի մը տակ
Ան ալ ուրիշի մը տակ
Տակառներ սարուկ
— Անհրաժեշտ —
Տակ տակի
Վրայ վրայի
Մէկը միշտ տակ —
Միւսը վրան :

(*Ա. Պէզիրճեան*)

Տակառներն ալ՝ պարապ, դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար՝ չեմ գիտեր : Բայց, տակ տակի ... ներողութիւն, վրայ վրայի պարապ այս տակառները Պոլսոյ մեր նորագոյնները չե՞ն յիշեցներ արդեօք, բոլորն ալ տակ տակի, կամ վրայ վրայի, գլուխներ պարապ, գանկեր դատարկ, — անհրաժեշտ, — չլեցուելու հակամէտ ... :

Կայ աւելի հաճելին ու ... անհասկընալին : Հասարակ մահկանացուներս կրնա՞նք հասկնալ մեծ – մեծ գաղափարները : Ամէն պարագայի մէջ, հրամցնենք .—

ԵՐԿՏՈՂ

Այն մարդկութիւնը
Զոր մուրացի ինքզինքէս
Շահագործել փորձեցին
Հասկցա՞ր ...

Ո՛չ բարեկամ, չհասկցանք, հասկնալիք ալ չունինք ...

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՓԷՔԻՆ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑ ՔԵՄՈՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Համայնավար Չինաստանի Պատերազմական նախարարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ եօթը օրուան համար կը դադրեցնէ ազգայնական կղզիներու ռմբակոծումը : Շարթուան ամէնէն կարեւոր անակնկալը կը նկատուի այս յայտարարութիւնը եւ կը կարծուի թէ չինական տագնապը պիտի լուծուի, խաղաղ միջոցներով : Մառեշալ Փէնկ Թեհ Հիւ, Փէքինի ձայնասփիւռէն յայտնելով իր կառավարութեան որոշումը, աւելցուց թէ այս միջոցին կը դիմեն, որպէսզի Ֆորմոզա կարենայ ուտեստեղէն հասցընել Քեմոյի բնակչութեան եւ խորհրդակցութիւններ ըլլան երկու Չինաստաններու միջեւ, պայմանաւ որ ամերիկեան ռազմանաւերը մեկնին չինական ջուրերէն. չինական հարցը, աւելցուց ան, Չինացիներու միջեւ պէտք է կարգադրուի եւ ոչ թէ Ամերիկայի հետ :

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ վեցերորդ անգամ ըլլալով ամերիկեան եւ չինական դեսպանները հանդիպում մը ունեցան : Աւելի քան երկու ժամուան իրենց խօսակցութիւնները անելի մատնուեցան, բայց դեսպանները յոյս յայտնեցին որ խաղաղ լուծում մը պիտի գտնուի : Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով, Վարշաւայի չինեւամերիկեան այս բանակցութիւնները տակաւին բաւական կրնան երկարիլ :

Խրուշչեւ իր կարգին մամուլի «Թաս» գործակալութեան յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը չինական խնդրին մէջ միջամուխ պիտի ըլլայ այն ատեն միայն՝ երբ Միացեալ Նահանգները յարձակում մը գործեն Համայնավար Չինաստանի վրայ :

Ամերիկայի Նախագահ Այզընհաուըր ճշդեց .— Պիտի կռուինք այն ատեն՝ երբ Ֆորմոզա յարձակումի ենթարկուի :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ՏԻԿԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք, որ Տիկին Ակիւլինէ Պօյաճեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարիչ - տնօրէնուհին մեռած է կիրակի գիշեր Ռէնսիի վարժարանին մէջ : Վերջերս անկողին ինկած էր արկածի մը հետեւանքով :

Ողբացեալը շուրջ 80 տարեկան, Այրին էր Համբարձում Պօյաճեանի (Մուրատ) ու Պոլսէն մինչեւ Սելանիկ ու Փարիզ ունեցած է հարնային գործունէութիւն :

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

●

ՃԵՄԱՅԷԼ - ՇԵՀԱՊ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն Նիւ Եորք Հերըլտին թէ առեւանգումները կը շարունակուին Լիբանանի մէջ, եւ երբեք չէին հասած Ուրբաթ գիշերուան սաստկութեան : Համաձայն Սաէպ Սալամի՝ առեւանգուածներու թիւը, երկու կողմէն, հինգ հարիւրը կ՚անցնի :

Փաղանգաւորներու պարագլուխը՝ Փիէռ Ճեմայէլ շաբաթ օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Զօր. Շեհապի եւ նշանակուած վարչապետ Ռաշիտ Քերամէի հետ : Տեսակցութենէն ետք, Ճեմայէլ յայտարարեց թէ շատ լաւատես է : Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ Փաղանգաւորները կ՚ընդունին թեր քուէարկել Քերամէի կառավարութեան, այս վերջինն ալ կը համաձայնի երկու երեք շամունական նախարար առնել իր նորակազմ դահլիճին մէջ :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ — ԻՆՏՐԱ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Գ.

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԷՐ ԴՊՐՈՑԻ ԴԵՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Տիրան Չրաքեան դպրոցավարութեան եւ մանկավարժութեան իր սկզբունքներն ունէր, որոնց կը հետեւէր մասնաւորաբար ուսուցչական ասպարէզին վերջին տարիներուն: Մտքի իր բացառիկ վիճակը յաճախ կը կղզիացնէր զինքը պաշտօնակիցներու շրջանակին մէջ :

Այդ տեսակէտով նշանակալից է Պոլսոյ «Վերածնունդ» ուսանողական պարբերականին մէջ (Ա. տարի, Թիւ 3, Յուլիս 1912) լոյս ընծայած մէկ ուշագրաւ յօդուածը, «Դպրոցին խաբէութիւնը» խորագրով, որ հակառակ գրեթէ կիսադարեան ժամանակամիջոցին, շատ մը կէտերով կը պահէ իր այժմէութիւնը :

Պիտի փորձեմ գլխաւոր կէտերը տալ, այնպէս ինչպէս ինք խմբագրած է հարազատութեամբ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան :

Ա.— Թող ուսանողները թոյլ տան ինծ որ մեղքնամ զիրենք: Ես, ուսուցիչ, բաւական համոզուած չեմ դպրոցներուն օգտակարութեանը, ցորչափ մնան այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուին: Եւ ոչինչ պիտի փոխուի եթէ դպրոցը չփոխուի :

Բ.— Աշակերտութիւնը կը կարծէ թէ պիտի օգտուի փորձառութենէն ու իմաստութենէն իրենց դասախօսներուն, այսինքն այն մարդոց որ ուսանողներու անքննադատ իմացականութիւնն ունին իրենց ձեռքին մէջ, ուստի եւ աւելի կամ նուազ խորադրոշմ ազդեցութիւններով անոնց ապառնի գործունէութեան ճակատագիրը պիտի ուրուագծեն :

Գ.— Ո՞վ է այն ընթացաւարտը որ իրեն աւանդուած ծանօթութիւններն իւրացուցած ըլլայ ա՛յնպէս՝ որ կարենայ ճշգիւ վերարտադրել զանոնք, — ուսուցչին կամ ունկնդրի մը օժանդակութեան : Որքա՛ն պարապներ իր ուսած ո՛րեւէ մէկ ճիւղին ամբողջութեան մէջ. որքան սխալ կապակցութիւններ, քանի՛ թիւրիմացութիւններ, անճշդութիւններ, չափազանցութիւններ, ամենեւին չըմբռնուած ու թութակաբար կրկնուող գաղափարներ :

Դ.— Ես որքա՛ն մարդիկ կը ճանչնամ, գիս ալ միասին, որ դպրոցին մէջ սերտուած դասերէն խեղճուկրակ թափթփուքներ միայն ունին իրենց մտքին մէջ, որոնք իբր ուրիշ բանի չեն ծառայեր քան իբր միջոցներ մերթ հին ընկերներու հետ դպրոցական կեանքը վերակոչելու, իբրեւ երբեմն արժէքաւոր այլ վաղուց իրենց գոյութեան բանաւորութիւնը կորսնցուցած եւ առաւելն կատակաբանութեանց առարկայ ըլլալու բոլորովին արտաքոյ եւ անպիտան կարեւորութիւնը միայն ունեցող բաներ :

Ե.— Անոնք որ անդաչափ կամ ճարտարապետ պիտի չըլլան, որ որեւէ չափագիտական ասպարէզի պիտի չհետեւին, ի՞նչ ըրած են անոնք իրենց երբեմնի բազմակնճիռ անհատնում շղթայազօդումները տառերու, թիւերու, նշաններու, ենթադրելով, շռայլօրէն, որ քիչ շատ յաջողած ըլլան ժամանակաւ առանց օժանդակութեան եւ անվրէպ ընթացքով որեւէ ապացուցում ի գլուխ հանելու :

Զ.— Ակնածանքով, յոյսերով ու յաւակնութեամբ տիրացուած այդ երբեմնի ստացուածներուն վրայ կը փռուի այսօր ծիծաղկոտ սկեպտութիւնը որ աւերակներուն բազեղին պէս, անոնց քայքայման ամօթը կը սքօղէ :

Է.— Ո՛րքան յումպէտ սպառում ուրեմն ուսուցչական ջանքերու եւ աշակերտական ճգանց. ի՞նչ հարկ ուրեմն ուսանելի նիւթոց այն դէզին զոր ուսանողը պարտի իւրացնել, եւ որմէ պիտի մնայ լոկ այն փոքր առհաւիրը զոր տղուն մասնագիտութիւնը պիտի պահէ ու զարգացնէ ի վնաս գրեթէ բոլոր մնացեալին :

Ը.— Դպրոցը աւելի՞ յաջող է արդեօք ուսանողին կարողութիւնները մշակելու գործին մէջ: Ի՞նչ կ'ընէ զարգացնելու համար զգացողութիւնը, իմացականութիւնն ու կամքը, այսինքն այս մարդկային ընդհանուր կարողութիւնները հասցնելու համար աւելի ներդաշնակ, աւելի արդիւնաւոր համաձայնութեան մը աստիճանին :

Թ.— Ես չեմ գիտեր վարժարան մը որ կամքէ զուրկ մէկուն կամք տուած ըլլայ. բանականութեամբ աղքատ մէկուն բանականութիւն հայթայթած, որոշելու, դատելու ճշդութիւն պարգեւած, նրբացուցած, մաքրագործած, ընդարձակած ըլլայ զգալու կարողութիւնն անոր որ ունէր բութ ու կրայոյզ ու միակողմանի զգացողութիւն: Արդարեւ մարմնամարզական յատուկ կերպեր կան բազուկներու ջիղերը զօրացնելու, շնչառութիւնը կրթելու, կեցուածքը շիտակ պահելու համար, եւ ուսուցիչը գիտակ է այդ կերպերուն: Որո՞նք են, ո՞ւր են ուրեմն յատուկ եղանակներն ալ որոնցմով զգալու, խորհելու, կամենալու կարողութիւնները կրթուէին :

Ժ.— Անհատական կարողութիւններ կան, կ'արժէր տեսնել թէ ինչ կ'ընէ դպրոցը զանոնք մշակելու համար: Մէկ բառով ըսեմ թէ ինչ կ'ընէ. եթէ չ'արգիլեր, գէթ կը դժուարացնէ, կը յապաղեցնէ անոնց աճումն ու ծաղկումը: Ըստ ընդհանրական ու նուիրական ծրագրին, ա՛յնքան բան ունի աւանդելիք, պիտանի թէ անպէտ, անհրաժեշտ թէ աւելորդ, ուսանողներն ի մի կաղապար ձուլելու ա՛յնքան հանդստաւէտ ու ապիկար դպրութիւն մը կայ դպրոցները վարող, նոյնիսկ դպրոցները յառաջ բերող, որ ատեն ու հնար չկայ իւրաքանչիւր մասնայատկութիւնները խրախուսելու, իւրաքանչիւրը մշակելու իր տեսակին մէջ: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ որքան մտացածին է համայնադէտ մարդու այն տիպարը զոր դպրոցը տեսլական դրած է իրեն :

ԺԱ.— Թոյլ տալ աշակերտին որ իրեն անյարմար առարկաներ թերի կերպով ունի, ձգել է որ պարապներ, սխալ իմացումներ, անկապութիւններ, հակասութիւններ մնան ու աճին իր ծանօթութեանց մէջ եւ ի վերջոյ անգործածելութենէ փճանան. ուստի ժամավաճառ ըսել է ուսանողը: Ի վնաս տղուն որ կրնար անձնատուր ըլլալ իրեն մասնաւորապէս օգտակար բաներու, եթէ դպրոցն եղած ըլլար գէթ մերձաւորապէս այնքա՛ն բանաւոր ու արդիւնաւոր, որքան է ինքն իր մէջ՝ բնականոն մտքի որեւիցէ կազմ :

ԺԲ.— Որչա՛փ անակնկալներ կան ուսանողներու բնական տրամադրութեան մէջ. չկա՞ն միթէ այնպիսի պատանիներ որ զոր օրինակ գիտական բաժնի ճիւղերէն գիտականագոյնին յարմար ըլլալով հանդերձ կատարելապէս տրամադիր ըլլան նաեւ հետեւելու գրական բաժնի ամէնէն գրական դասին: Յայտնի է թէ այնքան տղաքներ կան որ տարամերժօրէն գեղարուեստի ճիւղի մը յարմարութիւն ունին, եւ որոնց մեծագոյն հաճոյքն է զոր օրինակ գծել ու նկարել, կամ ուրիշներ որ ժամանակնին կ'անցունեն քերթուածներ փորձելով, կարդալով վսեմ հեղինակներ, ու դասերուն մեծ մասէն բացակայ են, երեւակայութեամբ, քանի որ անոնց մէջ ոչ մէկ գոհացում կը գտնէ իրենց գեղեցկատենչ հոգին:

ԺԳ.— Այսօր իրողութիւնն այն է թէ ոչ մէկ աշակերտ, զոր օրինակ երկրորդական վարժարանի մը մէջ, հնարաւորութիւն ունի իր առանձին կարողութիւնները մշակելու. կը նեղուի զինքն իր կոչման առաջնորդող միջոցներուն կծծութենէն, զինքն այլուր քաշկռտող դասերու բռնաւորութենէն կը չարչարուի, իբրեւ թէ ուղղուած ըլլար դպրոցը նմանցնել աշխարհքին ուր ամէն մարդ իր բաղձանքներուն առարկաները գոյղն ինչ գտնելու համար պէտք է հանդուրժէ անթիւ անհաճոյ բաներու, եւ ատոնց գինով յաջողի մերձենալ իր նպատակներուն :

ԺԴ.— Մարդ պատրաստել, բայց յարմար այն կեանքին զոր միայն կրնայ ապրիլ, պատրաստել որոշ տեսակի գործունէութեան մը մարդը. այս է կամ պէտք է ըլլայ դպրոցին գոյութեան բանաւորութիւնն իսկ: Ուստի եւ դպրոցը պարտի ընծայել ուսանողին թէ՛ ինչ որ անհրաժեշտ է անոր մարդկային էութեան, եւ թէ՛ անոր անհատական կազմին զարգացման :

ԺԵ.— Դպրոցը կ'ընձեռէ՞ այն հիմնական սկզբունքներն առանց որոնց կեանքը ոչինչ կ'ունենայ մարդկային, հետեւաբար դպրոցն ալ կ'ըլլայ անարժէք ու վնասակար, դաստիարակութիւն կոչուածն ալ ցնորք կամ ստութիւն: Եթէ արդարեւ վարժարանն այդ հիմնական գաղափարներն ու ծանօթութիւնները կ'աւանդէ, կը ներեմ իրեն իր բոլոր միւս անբանաւորութիւններն ու վնասները: Կրնար նոյնիսկ բանտ մը, տարապարհակ աշխատութեանց վայր մը ըլլալ յայնժամ, եւ դպրո՛ց պիտի ըլլար նորէն:

ԺԶ.— Հիմնական ծանօթութիւններ ըսելով կը հասկնամ նախ ծանօթութիւնն այն խորին տարբերութեան որ կայ հոգեբանական երեւոյթներու եւ ուրիշ որ եւ է տեսակէ երեւոյթներու միջեւ : Յետոյ, ծանօթութիւնն այն գաղափարներուն զոր հոգեբանութիւնը կ'անուանէ առաջին կամ վարիչ սկզբունքներ, եւ որոնց ամբողջութիւնն է բանականութիւնը: Կը հասկնամ դարձեալ ինչ որ կը բխի անոնցմէ, այսինքն Աստուծոյ, հոգւոյ գոյութեան եւ անմահութեան, կենաց՝ ուստի նաեւ մահուան նպատակներուն, պարտականութեան եւ կրօնքին իսկութեան ծանօթութիւնները :

ԺԷ.— Կ'երեւակայեմ որ ընթերցողներուս ամէնէն ... բանդէտները կը ծիծաղին հիմա: Իրենց մէջ գուցէ կան որ ծանօթ են հոգեբանութեան եւ բարոյագիտութեան, եւ սակայն կը խնդան երկու պատճառաւ. Նախ՝ վասն զի կը նկատեն թէ մեծ մասամբ կ'աւանդուի արդէն ինչ որ նշանակեցի. երկրորդ որովհետեւ մնացեալն աւանդելը միջնադարեան, հակագիտական ու ամօթալի է ըստ իրենց :

ԺԸ.— Միջնադարեան, հակագիտական է կ'ըսեն, մնացեալը աւանդել, մնացեալը՝ այսինքն կրօնական գիտելիքները : Նախ, հակագիտական չէ ուսուցանել զանոնք, վասն զի կը քաղուին անոնք գիտութիւններէ. այն վերացական թէ թանձրացեալ գիտութիւններէն, որ մաս կը կազմեն իմացաբանական գիտութեանց :

ԺԹ.— Արդարեւ եթէ մարդ պատրաստելու աշխատութեան էական գործողութիւններէն մին է մարդկային արժանաւորութեան գերագոյն տիտղոսն ու մարդկային գործունէութեան իսկական վարիչը՝ բանականութիւնը կազմող ստուգութեանց, բնական է որ պարզուի ծանօթացուի անիկա որքան հնար է, որքան մարդկային հասողութիւնը թոյլ կուտայ: Ուստի եւ այն ճշմարտութիւնները զոր բանավարութիւնն (ռեզոնեման) ատակ է ըստ օրինի բղխեցնելու անկէ՝ աւանդուին խնամով եւ արդիւնաւորապէս :

Ի.— Բացարձակապէս անբաղդատելի կարեւորութիւնը կը հարկադրէ մեզ զայն ճանչընել ոչ թէ սոսկ այն ուսանողներուն որոնց զարգացումը թոյլատու կը նկատենք ատոր, այլ նաեւ աւելի դեռատիներու, զոր դպրոցավարք ընդհանրապէս տհաս կը համարեն այդ կարգի առարկայից ուսման, ինչ որ կը նշանակէ թէ ո՛չ կարողութեանց հասունացման կարգէն տեղեակ են բաւական, ոչ աւանդելի առարկային բնոյթէն, ոչ ալ այն միջոցներէն զոր ճշմարիտ հմտութիւնն ու մանկավարժութիւնը կ'ընձեռեն՝ որեւէ գիտելիք մատչելի, իւրանալի ընծայելու համար :

Ի.— Ո՞ւրկէ պիտի ծնէր յարաբերականին գաղափարը, եթէ բացարձակին գաղափարը չըլլար: Արդ, եթէ յարաբերական բաները, բոլոր այն իրերը որ զգայարաններուն տակ կ'իյնան, այսինքն բոլոր տիեզերքը, ուստի եւ եթէ յարաբերականին գաղափարը կը համապատասխանէ իրականութեան մը, անշուշտ աւելի մեծ իրաւամբ բացարձակին գաղափարն ալ կը համապատասխանէ իրականութեան մը, եւ բուն իսկ իրականութեան, այն է Աստուծոյ :

ԻԲ.— Ժխտել, չփոթել է բարւոյն ու չարին, ճշմարտին ու սուտին, գեղեցիկին ու տգեղին, պարզապէս բանականութիւնն անդամալուծել է, դարձնել զայն անգործածելի, ուստի եւ թոյլատրել է շահու եւ հաճոյքի պաշտամունքն ու մարդոց վայրավատին գլորումն յանարգ անասնութեան: Եւ վերջապէս եղծել, զօսացնել եւ անհնար դարձնել է մտքին բարձրագոյն գործունէութեան այլ եւ այլ եղանակները՝ Արուեստն ու Գիտութիւնը :

ԻԳ.— Այս աւերն է ահա զոր գործելու վրայ է դպրոցը: Անաչառօրէն քննեցէք ձեր շուրջը, եւ սոսկումով պիտի տեսնէք յառաջխաղացութիւնն ու լրբութիւն այս աւերին ...:

ԻԴ.— Ո՛չ ուսումը ուրեմն, ո՛չ մարդկային եւ անհատական կարողութեանց արդարակշիռ զարգացման միջոցները, եւ ո՛չ կեանքին ուղեցոյց ըլլալ սահմանուած սկզբունքները կը տրուին ուսանողին որքան եւ ինչպէս որ անհրաժեշտ է: Եւ խորին անգիտակցութիւն մը մարդկային պէտքերուն եւ դպրոցավարութեան, միահեծան կը թագաւորէ: Վարժարաններուն մէջ ամէն բան վերիվայր յեղաշրջելի, ամէն բան վերստին կազմակերպելի է ուրեմն: Եւ մինչեւ այդպիսի հիմնիվեր նորաստեղծում մը՝ սերունդներ պիտի շարունակեն խաբուիլ ու մոլորիլ :

Իբրեւ եզրակացութիւն՝

ԻԵ.— Իմ բոլոր գիտողութիւններս կը վերաբերին այն դպրոցներուն, որոնց վարիչ մարմիններուն վարդապետութիւնը նիւթապաշտութիւնն է: Հաճոյքով ու հիացումով է որ կրնամ հաստատել թէ, ինչպէս ամենուրեք, մեր մօտերն իսկ կայ դպրոց մը, որ եթէ ուսման ու անհատական զարգացման տեսակէտներուս հանդէպ իսկապէս շատ տարբեր չի թուիր ուրիշ դպրոցներէ, բայց երրորդ տեսակէտիս հանդէպ կը կանգնի. գերազանց առաւելութիւններով, իբրեւ տիպար մը հոգեբանական եւ բարոյական ու կրօնական կրթութեան, գէթ ի մէջ այն անգիտակից, անղեկ, անօգուտ ու վնասակար դպրոցներուն բազմութեան, որ անոր ոտքերուն տակ մօտն ու հեռու կը կենան իբրեւ տգիտութեան ամրոցներ :

×

Ինչպէս ընթերցողներս նկատեցին, Տիրան Չրաքեանին համար դպրոցներու ծրագրին մէջ ամէնէն անհրաժեշտը, ամէնէն անյետաձգելին բացարձակին, Աստուծոյ, հոգիի անմահութեան մէկ խօսքով կրօնական դաստիարակութեան տրուելիք նիւթերն են: Արդէն հոս չարաթապահութեան քարոզիչ — առաքեալ Ինտրայի ձայնը կ'առնենք: Անտարակոյս այժմէական բազմաթիւ տեսակէտներուն հետ, որոնցմով մեր դպրոցներու ծրագիրները օժտուած կ'ուզէր տեսնել, «Ներաշխարհ»ին հեղինակը, համոզումով ու հաւատքով իբրեւ անտեղիտալի ճշմարտութիւն, 1912ին արդէն, անկիւնադարձ մը կ'ունենայ : Վերադնահատման կ'ենթարկէ իր բոլոր տեսակէտները, գրական վաստակը, ընտանեկան կեանքը, կինը, զաւակը, տարուելու համար կրօնական, միստիք քարոզութիւններով :

Այս արդէն Ինտրայի կեանքին վերջին գլուխն է, ուսումնասիրուելիք առանձին նիւթ մը :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Ակադեմական Լեւոն Յովհաննիսեան, որ երկու տարի առաջ մասնակցած էր Բժշկութեան պատմութեան ԺԵ. միջազգային համագումարին (Մատրիտ), վերադարձին զանազան հաւաքոյթներու մէջ (Երեւան) ճանից պատմած եւ նկարագրած է իր ճամբորդութիւնը՝ ըստ իր նօթերուն, որ ահաւասիկ:

1956 Թուականի աշնանը (Սեպտեմբեր 22–29) Մատրիտում կայանալիք Բժշկութեան պատմութեան միջազգային ԺԵ. համագումարի աշխատանքներին մասնակցելու համար, Խորհ. Միութիւնից ուղարկուեցինք ես եւ բժիշկ Պետրովը:

Այնտեղ մենք պէտք է հանդէս գայինք գիտական զեկուցումներով: Ընկերս Մեչնիկովի տեսութեան մասին՝ մարդու բնութեան վերաբերեալ: Իսկ ես Հայաստանի եւ արտասահմանի գրադարաններում պահուած հայ բժշկական ձեռագրերի մասին:

... Ինքնաթիռը Մոսկուայից դուրս եկաւ Սեպտեմբերի 18ին: Նոյն օրը հասանք Փարիզ, ուր հարկ եղաւ սպասել 3 օր, քանի որ Մատրիտ տանող ինքնաթիռի բոլոր տոմսերը մինչ այդ սպառուած էին :

Այդ երեք օրը մենք յատկացրինք դիտելու Ֆրանսիայի մայրաքաղաքի տեսարժան վայրերը, պատմական յուշարձանները, արուեստի գլուխ – գործոցները, որոնցով այնքան հարուստ է Փարիզը: Երեք օրը, ի հարկէ, շատ քիչ ժա—

մանակաշրջան էր այդ ամէնի համար, եւ մենք շատ բան տեսնել չկարողացանք : Բայց ինչ որ յաջողուեց տեսնել, այն էլ մեզ վրայ բաւական մեծ տպաւորութիւն թողեց :

Մենք ամէնից շատ ժամանակ յատկացրինք Լուվրի Թանգարանը, յատկապէս նրա հնագիտական եւ գեղարուեստական բաժինները դիտելուն : Լուվրի գեղարուեստական բաժնում մենք երկար կանգ առանք հնագոյն քանդակագործութեան հիասքանչ կոթողների, ինչպէս նաեւ աշխարհահռչակ նկարիչներ՝ Լէոնարտօ դա Վինչիի, Ռաֆայէլի, Վելասկէզի եւ այլ վարպետների գործերի առաջ :

Հապա ժամանակ գտանք դիտելու նաեւ այնպիսի հետաքրքրական պատմական յուշարձաններ, ինչպիսիք են անյայտ զինուորի գերեզմանը, Կոնկորդայի հրապարակի կոթողը : Մենք բարձրացանք Էյֆէլի աշտարակը : Շրջեցինք փողոցներում ու պողոտաներում, ամէնուր աչքի էին զարկում սուր հակադրութիւնները,— մի կողմում ծայրայեղ շքեղութիւն, միւս կողմում՝ չքաւորութիւն ու սէր ծախող աղջիկներ :

Սեպտեմբերի 22ի վաղ առաւօտեան մենք հրաժեշտ տուեցինք Փարիզին : Անցանք Ֆրանսիայի դաշտավայրերը, Պիրենեան լեռնաշղթան : Ահա եւ Սպանիայի բլրաշատ հարթութիւնները :

Մադրիդում, ուր նոր էր աւարտել ներքին բժշկութեան հարցերին նուիրուած միջազգային համագումարը, մեզ սկզբում ընդունեցին նրա պատուիրակների տեղ եւ տարան այդ համագումարի աշխատանքի վայրը : Որոնումներից յետոյ վերջապէս մենք գտանք այսպէս կոչուած սպանական Մշակոյթի Տունը եւ մեր համագումարի պատուիրակներին : Պարզուեց որ համագումարի հանդիսաւոր բացումն արդէն կատարուել էր նախորդ օրը : Գործնական մասն սկսուելու էր յաջորդ օրը :

Ծանօթանալով համագումարի աշխատանքների ծրագրին, մենք այն շատ հետաքրքրական եւ բովանդակալից գտանք : Նախատեսուած էին բաւական թուով ուշագրաւ զեկուցումներ, դրօսարշաւներ, եւայլն :

Մեզ վրայ հաճելի տպաւորութիւն թողեցին համագումարի կազմակերպչական յանձնախմբի նախագահ Փրոֆ. Պեդրօ Լէնտրալգօն եւ քարտուղար Բելգիացի Փրոֆ. Զոնդերվորստը : Վերջինս առանձին սիրալիրութիւն եւ ուշադրութիւն էր ցուցաբերում մեր հանդէպ, հետաքրքրւում էր մեր աշխատանքներով, հոգ էր տանում մեր յարմարութիւնների մասին : Կազմակերպչական մեծ ընդունակութիւններով օժտուած այդ գիտնականը համագումարի աշխատանքներում նշանակալից դեր կատարեց :

Մեզ տեղաւորեցին Մադրիդի լաւագոյն հիւրանոցում, որ գտնւում էր քաղաքի կենտրոնում, տուեցին բժշկութեան պատմութեան վերաբերեալ բաւական հարուստ գրականութիւն՝ մեծ մասամբ սպաներէն լեզուով :

Առաջին երեկոն մենք անցկացրինք զբօսնելով եւ ծանօթացանք քաղաքի հետաքրքրական մի քանի յուշարձաններին(*) : Համագումարի աշխատանքների ծրագրի համաձայն, յաջորդ օրը նշանակուած էր գիտական ճանապարհորդութիւն դէպի Սպանիայի հինաւուրց մայրաքաղաքը՝ Տոլեդօ :

Ճանապարհ ընկանք վաղ առաւօտեան : Հիանալի հանրակառքը սլանում էր լայն կպրապատ ճանապարհով : Կանաչ, բլրաշատ հարթութեան վրայ այս ու այնտեղ երեւում էին գեղեցիկ տեսարաններ, այգիներով շրջապատուած գիւղական գեղեցիկ տնակներ :

Կողքիս նստած Սպանացի բժիշկը, որ համագումարի կազմակերպչական մարմնի անդամներից մէկն էր, ամբողջ ճանապարհին խոր յափշտակութեամբ պատմում էր Տոլեդոյի, նրա երբեմնի մեծութեան, պատմական ու գեղարուեստական յուշարձանների մասին :

Ճանապարհի գեղեցկութի՞ւնն էր պատճառը, թէ Սպանացի բժշկի հետաքրքրական զրոյցը, Տոլեդօն Մադրիդից բաժանող հարիւր կիլոմետր տարածութիւնը մենք բոլորովին աննկատելի անցանք :

Տոլեդոյում ես համոզուեցի, որ Սպանացու խօսքերում սնապարծութիւն չկար : Քաղաքը իրաւ արժանի էր հիացմունքի : Դժուար է Տոլեդօն համեմատել ժամանակակից որեւէ քաղաքի հետ, քանի որ այնտեղ աչքի է զարնում միջնադարի կոլորիտը (գոյն) : Մեծ քաղաք չէ Տոլեդօն, նա ընդամէնը ունի երեսուն հազար բնակիչ, բայց դիտելու եւ հետաքրքրութեան արժանի շատ բան կայ այն տեղ : Մենք տեսանք Միջնադարեան ճարտարապետութեան հիանալի կառուցումներ, գեղարուեստի կոթողներ :

Ահա Մետրոպոլիտէն հոյակերտ տաճարը՝ վիթխարի մի կառուցում սքանչելի սիւներով ու կամարներով, քանդակներով ու որմնանկարներով : Տաճարը զարդարում են Միքէլ Անջելոյի, Տիցիանի, Վան Դէյկի, Ռուբենսի, Վելասկէզի, Գոյայի, Գրեկոյի եւ ուրիշ մեծ վարպետների գործերը : Խոր տպաւորութիւն թողեց մեզ վրայ այդ հիասքանչ տաճարը : Զարմանալի չէ որ նա ժամանակին մեծ տպաւորութիւն էր թողել եւ խորհրդաւոր մտքեր զարթնացրել միջնադարեան նախապաշարմունքով տոգորուած Սպանացու մէջ :

Տոլեդոյում այցելեցինք նաեւ յայտնի նկարիչ Էլ–Գրեկոյի տուն–թանգարանը : Ծնուած լինելով Կրետէում, Էլ–Գրեկօն, որի իսկական անունն է Դոմինիկօ Թէոտոկոպուլի, երկար տարիներ ապրել է Տոլեդոյի իր համեստ տանը եւ մահացել այնտեղ : Տունը յետագայում վերականգնել են եւ վերածել թանգարան–պատկերասրահի, ուր մենք տեսանք ինչպէս Գրեկոյի, այնպէս էլ սպանական այլ նկարիչների բարձրարուեստ շատ ստեղծագործութիւններ :

Մենք եղանք արհեստանոցներում, ուր պատրաստում են Տոլեդոյի վաղուց հռչակուած զարդեղէնները՝ ապարանջաններ, մատանիներ, զարդատուփեր, ինչպէս նաեւ սպանական թուր, սուսեր, խեցեղէն իրեր : Այդ արհեստանոցները արուեստների եւ արհեստների դպրոց էին յիշեցնում :

Մեզ հրաւիրեցին ներկայ լինել հանդիսաւոր ցլամարտին, որ կազմակերպուած էր ի պատիւ բժիշկների մեր համագումարի մասնակիցներին :

Կրկէսի շէնքը հսկայական էր, անհամեմատ մեծ՝ Տոլեդոյի նման փոքր քաղաքի համար : Այնտեղ տանիք ունէր միայն վերնասրահը, իսկ խոյարանը (առէն), շրջաբոլոր կարգերը եւ օթեակները բաց էին : Նստարանները քարից էին, ցանկացողը կարող էր որոշ վճարով ըստանալ ինչ որ փափուկ նիւթով կիսով չափ լցուած պարկ, որ դնում էին նստարանի վրայ :

Կրկէսը լեփ – լեցուն էր :

Ակադեմիկոս Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(1)

(*) Փարիզի մէջ, իր զրոյցին ընթացքին, Փրոֆ. Յովհաննիսեան ըսաւ թէ լսած էր որ «Մադրիդի մէջ կ'ապրի Համբարձումեան անունով միլիառատէր Հայ մը», բայց դժբախտաբար չէ կրցած տեսնել եւ ճանչնալ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սեպտեմբեր 14 – 28 Պերլինի մէջ տեղի ունեցաւ այս տարուան ցուցահանդէսը, որ իններորդն է 1950էն ի վեր : Երբեմնի մեծ մայրաքաղաքը, որ 1945էն ի վեր երկու մասի բաժնուած է, իր արեւմտեան մասին մէջ ունի 1926էն ի վեր հաստատուած ցուցադրութեան յատուկ մեծ տաղաւարներ յիսուն հազար քառ. մեթր տարածութեամբ. իսկ բացօթեայ տարածութիւնը մեծցուած է 125.000 ք.մ. ընդարձակութեամբ ծաղկաստաններով, զբօսատեղիներով, կրկէսով եւ շրջաբոլորակ պարտէզներով : Այստեղ է որ կը ցցուի 1926ին շինուած ձայնասփիւռի աշտարակը, 150 մեթր բարձրութեամբ, որ կը յիշեցնէ Փարիզի Էյֆէլեան աշտարակը :

Պերլինի արեւմտեան շրջանը, որքան որ կղզի մըն է ռուսական գրաւեալ գօտիին մէջ պաշտպանութեամբ միւս երեք մեծ պետութիւններուն՝ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, նոյն ատեն արեւմուտքի պատուհանն է : Այստեղ է որ արեւմուտքը եւ արեւելքը զիրար կը լրտեսեն : Այս տեղ է որ անընդհատ շինարարութիւններ կը կատարուին օժանդակութեամբ Արեւմտեան Գերման Դաշնակցային Հանրապետութեան եւ կը սարքուին ժողովներ, հանդիսութիւններ՝ գրեթէ ամէն մարզի նուիրուած : Քաղաքային հաստատութեանց օժանդակութեամբ ամէն տարի կը կրկնուին տասնօրեակներ եւ շաբթօրեակներ շարժանըկարի, թատրոնի, երաժշտութեան եւ այլ արուեստներու նուիրուած : Ուրեմն ճարտարարուեստի ցուցահանդէսը կը լրացնէ նիւթական կեանքի պատկերը՝ արեւմտեան Պերլինի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ : Այս պարագային արեւմտեան Պերլինը ոչ թէ պատուհան մըն է միայն, ուրկէ նոյնիսկ ներս կը խուժեն շաբթական 4 — 5000 արեւելեան Գերմանիոյ դժգոհները, այլ ցուցափեղկ մը՝ ուրկէ կ'օգտուին 5 – 600.000 այցելուներ, դիտելու համար ճարտարարուեստի նուաճումները՝ մասնագիտութեան եւ առօրեայ կեանքի համար : Բոլոր հանդէսներէն եւ ցուցադրութիւններէն կրնան օգտուիլ արեւելեան Պերլինի մէկ միլիոն բնակիչները եւ ռուսական գօտիի ամբողջ բնակչութիւնը մասնայատուկ դիւրութիւններ վայելելով :

Արեւմտեան Պերլինի ճարտարարուեստական ցուցահանդէսը անշուշտ չի կրնար մրցիլ Հաննովըրի կամ Ֆրանքֆորթի մեծ տօնավաճառներուն հետ, բայց կը ներկայանայ աւելի ամփոփ եւ աւելի գործնական լայն հասարակութեան համար : Իսկ պերլինեան արտադրութեանց վաճառման դիւրութիւնները՝ արտածողներու համար առանձնապէս հետաքրքրական են : Պերլինի առեւտրական դրասենեակը մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայէ արեւմտեան Գերմանիա կամ այլ երկիր ապրանք ծախողներուն :

Առեւտրական սենեակը կը հոգայ Պերլինի արտադրութեանց արտածումը, որ ըստ շարք մը վիճակագրութիւններու գոհացուցիչ է : Պերլինի անգործներու թիւը վաթսուն հազարի իջած է այժմ, մինչդեռ քանի մը տարի առաջ երեք հարիւր հազար կը հաշուուէր :

Ցուցադրուած առարկաները այնքան շատ են որ դժուար է յիշատակել զանոնք առանձնապէս . այստեղ կը պարզուի ամբողջ գերմանական ճարտարարուեստը՝ երկրագործական մեքենաներէն մինչեւ հաշուամեքենաները, առտնին ելեքտրական գործիքները, ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը եւ հիւլէական ռէաքթօռը : Մեծագոյն հաստատութիւնները կը ներկայացնեն իրենց նորագոյն կատարելագործութիւնները գործնական ճարտարարուեստի մէջ : Այս տարի հազարէ աւելի են ցուցադրող հաստատութիւնները եւ 17 օտար երկիրներ ունէին իրենց մասնաւոր տաղաւարները :

27 Սեպտեմբեր, Շաբաթ կէսօրին 500.000երորդ այցելուն, արժէքաւոր հեռատեսիլ գործիք մը նուէր ստացաւ ցուցահանդէսէն :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (269)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Բայց քուրդ բէկը, որպէս քաջ աւազակ էր իր ասպատակութիւնների ժամանակ, նոյնպէս վարպետ կռւող էր երեւում եւ խօսքի բանակռւի մէջ : Նա բաւական սառն կերպով հարցրեց .

— Պարոն բժշկապետ, դուք ո՞ր ճանապարհով անցաք : Լաւ է, որ յիշեալ անկարգութիւնների միջոցին ձեզ որ եւ իցէ վտանգ չէ պատահել :

Փորձողութիւնն սկսուեցաւ, մտածեցի ես : Հարցը բաւական խորամանկութեամբ էր դրուած . մեծ երկիւղով սպասում էի, թէ Ասլանը որպէս պէտք է դուրս գայ դրա միջից : Նա խիստ անփոյթ կերպով պատասխանեց .

— Ինձ հետ վտանգ պատահել չէր կարող, որովհետեւ ես դեռ Արզրումում գտնուած ժամանակ, տեղային Փրանսական հիւպատոսը ինձ զգուշացրեց Քրդերի այդ ժամանակուայ յուզմունքի մասին, եւ նահանգապետից մի բաց հրամանագիր առեց, որ ամէն տեղ ինձ պահապան ձիաւորներ տան, որքան թուով եւ պահանջելու լինէի ես : Եւ ես ճանապարհներին միշտ խումբերով ձիաւորներ ունէի ինձ հետ :

— Այդ լաւ էք արել, պարոն բժշկապետ, այդպիսի զգուշութիւններ միշտ պէտք են, — ասաց քուրդը, որպէս մի վրդովուած որսորդ, որի գնդակը շեղւում է նպատակից, թէ եւ նա իր վրդովմունքը ցոյց չտուեց : — Դուք, երեւի, Թիմարայ կողմերո՞վ անցաք :

— Ոչ : Ես Արզրումի քարւանի ճանապարհով ուղղակի եկայ Բայազիդ, այնտեղից անցայ Մակու, որտեղ պատահել էին յիշեալ անկարգութիւնները, այնտեղից Խոյ, յետոյ Թաւրիզ, յետոյ Ուրմիոյ ծովակի արեւելեան ափերով գնացի Ուրմի, այնտեղից եկայ Բաշ Կալէ, որտեղից Խօշաբայ ձորով Վան հասայ :

Քուրդը աւելի շուարեցաւ : Ասլանի ցոյց տուած ուղեւորութեան գիծը բոլորովին շեղւում էր այն տեղերից, որ կողմով անցել էր նրա որոնած կասկածաւոր անձնաւորութիւնը : Այսու ամենայնիւ, նա վերջին փորձը եւս գործ դրեց, ասելով .

— Եթէ դուք Խօշաբայ ձորը թողնէիք եւ բռնէիք Զօլ – Զիմանի ճանապարհը, անպատճառ կը հանդիպէիք Հայոց մի նշանաւոր վանքի տօնախմբութեան, որ շատ հետաքրքիր կարող էր լինել մի եւրոպացի ճանապարհորդի համար :

Քուրդի խօսքը Ս. Տիրամօր վանքի մասին էր, որտեղ յայտնուել էր կասկածաւոր անձնաւորութիւնը : Ասլանը պատասխանեց .

— Ես անցնելու միջոցին, որպէս լսեցի, տօնախմբութիւնը արդէն վերջացած էր . ուխտաւորներ սկսել էին վերադառնալ դէպի իրանց տները :

Քուրդը այլ եւս ոչինչ չգտաւ իր խուլ քննութիւնը առաջ տանելու : Ոստիկանութեան պետը, Լաթիֆ – բէկը, որ բոլոր ժամանակ լուռ էր, դիմեց փաշային այդ խօսքերով .

— Լաւ կը լինէր, որպէս Արզրումի նահանգապետը նախապէս հոգացել է, մենք եւս ապահովէինք պարոն բժշկապետի ճանապարհորդութիւնը մեր թղթերով : Մեր նահանգում նա մեր հիւրն է :

Յետոյ դարձաւ դէպի Ասլանը, հարցրեց .

— Եթէ չեմ սխալւում, դուք մի օրից յետոյ թողնելու էք մեր քաղաքը, ուրեմն թղթերը շուտով պէտք է պատրաստել : Միայն հարկաւոր կը լինէր, որ դուք վաղը ձեր ձեռքում ունեցածները ուղարկէիք մեզ, որպէս զի մենք եւս նրանց համեմատ պատրաստէինք մերը :

Ասլանը իր խօսքերով բռնուեցաւ, մըտածեցի ես : Ոստիկանութեան պետը այդ քաղաքավարի ձեւով նրանից պաշտօնական թղթեր էր պահանջում : Նա չէր բաւականանում Ասլանի լոկ խօսքերով, թէ նա Արզրումի նահանգապետից բաց հրամանագիր է ստացել իր ուղեւորութեան համար, անցել է այս կամ այն ճանապարհով, եւ այլն : Փաշան հասկացաւ ոստիկանութեան պետի միտքը, ինքն եւս խորամանկութեամբ հաստատեց նրա ասածը .

— Այո, այո, պարոն բժշկապետը մեր նահանգում մեր պատուելի հիւրն է : Մենք պէտք է ամէն հնարներ գործ դնենք՝ դիւրացնելու նրա ուղեւորութիւնը եւ ամէն վտանգից ապահովելու, թէեւ այդ մեր նահանգում պատահել չէ կարող :

— Շնորհակալ եմ ձեր ուշադրութեան համար, Վսեմաշուք տէր, — ասաց Ասլանը հեռուից գլուխ տալով : — Դուք այնքան բարի էք եւ այնքան ողորմած գտնուեցաք դէպի ինձ, որ ես մինչեւ անգամ պէտք չունեցայ Արզրումի նահանգապետի յանձնարարական նամակը առաջուց ներկայացնել ձեզ, տեսնելով, որ դուք, առանց յանձնարարականի եւս, ցոյց էք տալիս ամէն պատրաստակամութիւն օգնելու ինձ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Թղթակիցները մասնաւորաբար կը շեշտեն կիներու մասնակցութիւնը նոր «ընդդիմադիրներու» պայքարին : Անոնք են որ վերջին օրերը գլուխը կը գտնուին փաղանգաւորներու բոլոր ցոյցերուն : Գործադուլը կը շարունակուի եւ պատնէշները ցարդ վար առնուած չեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բրիտանական ուժերը խիստ միջոցներու դիմեցին՝ երբ անգլիացի զինուորականի մը կինը սպաննուեցաւ : 650 Հոգի ձերբակալուած են : 250 Յոյներ վիրաւորուած՝ ոստիկաններու կողմէ : Երկու հոգի սպաննուած են : Յունաստանի քաղաքական շրջանակները, Մակարիոս Արք․ի մասնակցութեամբ, իրենց դիրքը ճշդեցին․ վճռապէս կ՚ընդդիմանան անգլիական ծրագրին եւ կը մտածեն հեռանալ Ատլանտեան Ուխտէն : Խորհրդարանական կարգ մը խմբակցութիւններ կը պահանջեն կառավարութեան հրաժարումը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ զինամարտ մը եղաւ զինուորներու միջեւ․ Իսրայէլացիները հերքեցին այն լուրը՝ որուն համաձայն երկու զոհ տըւած են իրենք :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ վերջացաւ հիւլէական ուժի միջազգային Բ․ համագումարը, ուրկէ ետք յայտարարուեցաւ թէ այս կազմակերպութեան նպատակն է «հիւլէական ուժը տրամադրել խաղաղութեան, առողջապահութեան եւ աշխարհի յառաջդիմութեան» :

ԱՐԱԲ․ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարար Ֆաուզի գնաց Նիւ Եորք, մասնակցելու համար ՄԱԿի ժողովին, ուր պիտի ղեկավարէ արաբական պատուիրակութիւնը : Ֆաուզի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թունուզի ներկայացուցիչին եւ Համըրշոլտի հետ, ժողովին մասնակցելէ առաջ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Նախագահ Ֆրոնտիսիի որոշումով, քաղաքական բոլոր հաւաքոյթները արգիլուեցան մէկ ամսուան համար : Այս որոշումը տրուեցաւ ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ պատահած կռիւէ մը ետք, որու ընթացքին ինը ուսանողներ եւ 15 ոստիկաններ վիրաւորուեցան : Իսկ Փերոնականները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին, ապրուստի սղութեան դէմ բողոքելու համար :

ԿԱՌԻ մէջ կացութիւնը բարելաւուելէ ետք, դարձեալ ծանրացաւ․ ժողովուրդը կ՚ապրի սարսափի մէջ եւ շարունակ օգնութեան կոչեր կ՚ըլլան ձայնասփիւռէն․ կարգ մը շրջաններու մէջ երթեւեկը արգիլուած է, նկատելով որ ճամբաները ծածկուած են ցեխով եւ լպրծուն են : Անձրեւը կը շարունակէ տեղալ, հետզհետէ աւելի սաստիկ :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԻ ահաբեկիչներու շրջանակներուն մէջ խուզարկութիւնները կը շարունակուին : Պանդոկի մը մէջ, 43 բիւտը Փափըթըրի, չորս հոգի ձերբակալուեցան : Նիսի մէջ Տէ․ Խս․ Թէն ձերբակալեց հինգ Կոստանդինցիներ : Ռուանի մէջ ձերբակալուեցան Յուլիս 18ին լըպաննուած ալժերիացիի մը չորս ոճրագործները : Քլամարի մէջ, Փլաս Հինեպել, պայթում մը եղաւ, նիւթական վընասներ պատճառելով, իսկ ոստիկանութեան կողմէ գտնուեցաւ նաեւ պայուսակ մը, որ կը պարունակէր պայթուցիկներ : Քննութիւնները սկսած են : Պուլոնեը–Պիյանքուրի մէջ երեք ահաբեկիչներ կրակ բացին Ռընօ գործարանի պահակներուն վրայ, որոնք չվնասուեցան : Ահաբեկիչները յաջողեցան փախչիլ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ․— Ֆութպոլի միջազգային հանդիպումներուն կարգին Ֆրանսա պարտութեան մատնեց Աւըստրիան մէկի դէմ երկուքով : Բայց Լիոնի մէջ՝ մարմնամարզի մրցումին՝ Իտալիա–Ֆրանսա, այս վերջինը պարտուեցաւ 110 կէտի դէմ 91ով : Ուրիշ ծանր պարտութիւն մը Ֆրանսայի համար Շառլ Իսմէյ Պերլինի մէջ կորսնցուց Եւրոպայի ախոյեանի իր տիտղոսը : 12րդ բռունցքին Իսմէյ լքեց մրցումը գերմանացի Շօլցի դէմ, այս վերջինին տալով նոյն ատեն իր տիտղոսը՝ Եւրոպայի ախոյեան :

× «Յաղթական Կամար»ի մեծ մրցումը շահեցաւ իրլանտացի ձի մը՝ Պալլիմոս :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Փորթ տ՚Իթալիի խումբէն՝ 4250 ֆրանք Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի սրահին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի տեղեկացնել թէ ատամնաբոյժ Հրաչ Տարօնեանի երկրորդ աշխատանոցին հասցէն է՝ 13 Ավընիւ տը լա Վիլըճէօվ, Վիլըփէնթ (Սեւրանի կից) : Փարիզի հասցէն կը մնայ 12 բիւ Րօշամպօ, (Թրիւտէն 64-57) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաւըրտի Գարակէօզեան վարժ․ Նախ․ Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճագի Հայր․ Միութեան Պոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, Այրի Տիկին Անի Օհաննեանի եւ իր զաւակին, Այրի Տիկին Հաւաս Օհաննեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օհաննեանի, Պ․ Եդուարդ Օհաննեանի, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհաննեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, եղբօրորդւոյն, սանուկին

ՅԱԿՈԲ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Թուլոնէն Ե․ Աղամեան հազար ֆր․ կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Երիցուհի Ա․ Տէր Արսէնեանի մահուան առթիւ :

ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին : Դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէվերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Պ․ Վահրամ Մխիթիքի : Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դըպրոցին մէջ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կամ վարձու դերձակի յարմար խանութ մը, միակը իր միջավայրին մէջ, Կուսէնվիլի կայարանին մօտ : Ետին սենեակ մը եւ խոհանոց մը :

Դիմել նամակով Պ․ Համբարձումեանի,
14 Ավընիւ Ալպեռ Սառօ,
Կուսէնվիլ (Ս․ է Ուազ) :

Pension de Famille

Պ․ ԱՒԱԳԵԱՆՑ

Mortcerf (S. et M.)

ՀԱՆԳԻՍՏԻ, ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ, ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Confort

Ամառ — ձմեռ : Փորթ տը Վէնսէնէն 50 քիլոմեթր, օդաւէտ, պարտէզ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ : Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն :

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս․ քաղաքային եւ զին․ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին :

Պիտի խօսի՝ Ռամ․ Բարեկ․ Միութեան պատ․ նախագահ Պ․ Շ․ ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօռի ընդարձակ սրահին մէջ : Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ Հ․ Յ․ Դ․ «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20․30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20․30ին, Ազգ․ Տան մէջ, Ա․ յարկ : Դասախօս՝ Օննիկ Ալթունեան : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ․— Հաճընի Հայր․ Ընդհ․ Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտունէն, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ :

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ․ Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու հոգւոյն յիշատակին եւ պիտի քարոզէ :

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն) : Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն․ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկտեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ․ Ա․ Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանթիւր)ի սրահին մէջ : Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախաները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V Ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres — Cotillons

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ — PRO. 77-73

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԳՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԻՄԵՑԷՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

THOMLAC

16 bis, Bld. Sébastopol, Paris 4e
ANGLE RUE DE LA REYNIE

ԵՒ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐԸ
52, Rue de Chalon, Paris 12e
4 bis, rue Vaillant Couturier, Argenteuil
166, Ave. Aristide Briand, Pavillons-sous-Bois
241, rue P. V. Couturier, Alfortville

Մասնաւորաբար ձեր ճաշակին համար պատրաստուած ԸՆՏԻՐ ԻՒՂԱՆԵՐԿԵՐ որ ձեր բնակարանին ներսը պիտի զարդարեն, իսկ դուրսը պիտի պահպանեն բնութեան սպառնալիքներուն դէմ

ՆԱԵՒ ՆՈՐԱՁԱՇԱԿ ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹԵՐ — Linoleum, Plastique, etc.

Դիւրամատչելի գիներ եւ սիրալիր ընդունելութիւն կը սպասեն ձեզի
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Gros — TISSUS-LAINAGES — demi-Gros

Etablissements AGEDER

ԱԺՏԷՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

67, RUE DE CLÉRY, PARIS 2e - TÉL. CEN. 48-12

Կը գտնէք ամէն կարգի բրդեղէն կերպասներ, երեք յարկարաժին ճոխ տեսակներ, անմրցելի գիներով : Մասնաւորապէս մանթոյի, րոպի, թայէօրի եւ ծիւփի համար :

Բոլոր քօնֆէքսիօնէօններուն, եւ մեթրով ծախող առեւտրականներուն մէկ այցելութիւնը վաճառատանս մէջ կը բաւէ մնայուն յաճախորդ դառնալու համար

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
8 OCTOBRE
1958

ԼԴՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8313 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4114

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Հինգերորդ Հանրապետութիւնը կեանքի կոչուեցաւ Հոկտեմբեր հինգի Կիրակի օրը, երբ պաշտօնաթերթը հրատարակեց վերջնական բնագիրը նոր Սահմանադրութեան :

Այժմ Ֆրանսա կը գտնուի նոր դարագլուխի մը սեմին :

Զօրավար Տը Կոլի կառավարութեան առջեւ կը բացուի գործունէութեան նոր շրջան մը :

Տարակոյս չկայ, որ Սահմանադրութեան վաւերացումը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ՝ մեծապէս աւելցուցած է վարչապետին եւ իր դահլիճին վարկը յաչս մայր հայրենիքի եւ անդրծովեան երկիրներու ժողովրդեան :

Սակայն յաղթանակը լրիւ պիտի ըլլայ ա՛յն օրը միայն, երբ Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները յարգելու եւ գործադրութեան հսկելու կոչուած մարմինները աջակից գտնան անոնց :

Այսինքն երբ նոր ընտրուելիք խորհրդարանին անդամները բացարձակ մեծամասնութեամբ պատկանին այն հոսանքներուն, որոնք Սեպտեմբեր 28ին «այո՛» պատասխանեցին հանրաքուէին :

Կուսակցութիւնները սկսած են արդէն նախապատրաստական աշխատութեանց ընտրական պայքարին համար, որ այս անգամ աւելի քան երբեք հետաքրքրական պիտի ըլլայ :

Կառավարութիւնը շաբթուս պիտի ճշդէ ընտրութեանց բուն թուականը եւ պիտի հրատարակէ ընտրական նոր օրէնքը :

Երրորդ Հանրապետութեան հնաւոր օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր բուռն վէճի առարկայ դարձած է ընտրական դրութիւնը :

Բազմաթիւ եղանակներ փորձուած են : Սակայն ցարդ կարելի չէ եղած հաւասարապէս բոլոր հոսանքներուն համար ընդունելի ձեւ մը գտնել :

Ֆրանսա չի նմանիր ուրիշ երկիրներու, ուր ընտրական պայքարը կը մղուի երկու երեք գլխաւոր կուսակցութեանց միջեւ : Եւ ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենան մէկ քուէարկութեամբ : Մեծամասնութեան քուէն շահող թեկնածուն կ՚ընտրուի : Համեմատականի մնալու եւ երկրորդ քուէարկութիւն կատարելու խնդիր չունին անոնք :

Բազմազան կուսակցութիւններ կան այս երկրին մէջ : Այդ պատճառով ալ ընտրութեանց ժամանակ անոնք կը ստիպուին «խմբակցութիւններ» կազմել՝ համաձայն իրենց գաղափարական մօտիկութեան : Առ հասարակ ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենան երկու անգամէն եւ համեմատականի մնացողները «հաւկացողութեան» կուզան վերջին պահուն :

Պատահած է յաճախ, որ համեմատականի մնացած թեկնածուներուն մէջ ձախակողմեանը առաւելագոյն քուէն ստացած ըլլայ : Երկրորդ ընտրութեան առեն հակառակորդ կուսակցութիւնները կը միանան՝ պարտութեան մատնելու համար զայն : Եւ փոխադարձաբար :

Զօր. Տը Կոլի կողմնակիցները կազմած են նոր կուսակցութիւն մը, որ կը կոչուի «Միութիւն նոր Հանրապետութեան համար» : Ընտրական պայքարին կարեւոր մասնակցութիւն պիտի բերէ այս կազմակերպութիւնը՝ ամէն տեղ Տը Կոլի հաւատարիմ թեկնածու մը ներկայացնելով : Ծրագիրն է «ո՛չ աջ, ո՛չ ձախ» :

Աջակողմեան եւ ձախակողմեան միւս ծանօթ կուսակցութիւններն ալ կը պատրաստուին ճակատիլ՝ յաղթանակը շահելու համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ
ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մինչ կը կարծուէր թէ Շեհապ – Ճեմայէլ տեսակցութիւնը առիթ պիտի տար որ կացութիւնը հանդարտի, նոր դէպքեր տեղի ունեցան Պէյրութի մէջ, երկուշաբթի :

Ինչպէս կ՚երեւի երկու կողմերու հետ Շեհապին ունեցած տեսակցութիւնները արդիւնք չեն տուած, հաւանաբար նշանակուած վարչապետ Րաշիտ Քարամէ տեղի չէ տուած Փաղանգաւորներու պայմաններուն : Հակառակ այս պարագային, առաջին առթիւ լաւատեղեակ շրջանակները կարծեցին թէ տագնապը խաղաղ լուծում մը կը գտնէ եւ մամուլը անգամ իր լեզուն փոխեց : Բոլոր թերթերը իբրեւ խմբագրական հրատարակած էին տեղեկատուութեան նախարարին մէկ յօդուածը, որ կոչ մըն էր համերաշխութեան :

Այս քաջալերական երեւոյթներէն ետք կացութիւնը մէկ անգամէն աւելի ծանրացաւ :

Առաջին անգամ ըլլալով, երկուշաբթի օր, բանակը ծանր զէնքեր գործածեց «Նոր ըմբոստներուն» դէմ, որոնք կը շարունակեն գործադուլը :

Ծանր դէպքեր պատահած են Էշրէֆիէի մէջ ուր բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ քանի մը մեռեալ : Ինչպէս երէկ ալ գրած էինք, քրիստոնեայ կիները մեծ դեր կը խաղան այս կռիւներուն մէջ եւ երբ պատնէշներ չկարենան կանգնել, մարդիկ իրենք պատնէշի դեր կը կատարեն ճամբաները փակելու համար : Լիբանանեան տագնապին երկրորդ շրջանին 16րդ օրն է արդէն : Ամէն կողմ կեանքը դադրած է, Զահլէի մէջ մէկ օր «սուգի օր» նշանակուեցաւ, իբրեւ բողոք եւ ամէն ոք աղօթեց :

Պայթումները վերսկսան քաղաքին մէջ աւելի սաստկօրէն, առջի գիշեր : Որոշ թիւ մը չկայ մեռեալներու, Ֆիկառօ կը գրէ .— Երկու մեռեալ՝ Փաղանգաւորներու կողմէ : Քաղաքին հիւանդանոցը կը յայտնէ թէ 3 դիակ ընդունած է օրուան մէջ, բայց ուրիշ աղբիւրներ, վեցէն ինը մեռեալ կը հաշուեն :

Նախագահ Ֆուատ Շեհապ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները, բայց ինչպէս գրեցինք առանց արդիւնքի . ամէն ճիգ կը թափէ սակայն՝ «ազգային համերաշխութիւն» մը ստեղծելու համար, իր իսկ բառերով : Շեհապ տեսնուեցաւ Փաղանգաւորներու պարագլուխ Փիէր Ճեմայէլի հետ եւ յայտնեց թէ .— «Շատ լաւատես է», այդ տեսակցութենէն ետք, ապա տեսած է Րաշիտ Քարամէն : Այս վերջինը յայտարարած է թէ խօսակցութիւնը շատ «քաջալերական» էր :

× Սեպտեմբեր 21էն ետք, ինչպէս կ՚երեւի, թերթերը վերսկսած են հրատարակուիլ Հոկտեմբեր երկուքին : Նոր ստացանք «Ազդ»ի եւ «Ազդակ»ի վերջին թիւերը (Հոկտ. 2էն 5) :

Զայնասփիւռը հաղորդեց թէ երեքշաբթի առաւօտ նոր բախումներ եղած են Պէյրութի մէջ եւ երեք Փաղանգաւորներ սպաննուած : Բազմաթիւ ռումբեր արձակուած են Նախկին ըմբոստներու վաճառատուներու վրայ :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Լոնտոնի Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց, քննելով Կիպրոսի հետզհետէ ծանրացող կացութիւնը, կառավարիչ Ֆութի տեղեկագիրը, Աթէնքի դիրքը եւ Սփաքի առաջարկը՝ Անգլիա, Յունաստան – Թուրքիա ժողով մը գումարելու մասին :

Վարչապետէն եւ Ներքին նախարարէն զատ վճռաբանութեանց մասնակցեցան նաեւ գաղութներու նախարարները :

Լոնտոնի կառավարութիւնը յստակօրէն յայտարարած է արդէն, թէ համաձայն է մասնակցելու երեքներու ժողովի մը, ուր պիտի ներկայացուին նաեւ Կիպրոսի երկու համայնքները, պայմանաւ որ այդ ժողովը գումարուի բրիտ. ծրագրի հիման վրայ : Այսուհանդերձ, անգլիական կառավարութիւնը պատրաստ է այդ ծրագրին մէջ փոփոխութիւններ մտցնել՝ եթէ շահագրգռուած կողմերը համաձայնին : Բայց նման ժողովի մը յաջողութիւնը կախում ունի Աթէնքի դիրքէն, կ՚աւելցնեն անգլիացի դիւանագէտները :

Միւս կողմէ, կղզիին մէջ խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան, պայքարելու համար էօքայի դէմ : Կղզիին իշխանութիւնները կը մտածեն թէ Մակարիոս Արք.ի դիմադրութեան կոչը համաձայնութեան բոլոր յոյսերը ի դերեւ հանեց :

Կիպրոսի հարցը մեծապէս կը շահագրգռէ նաեւ Ատլանտեան Ուխտը, որուն հերթական խորհուրդը երկուշաբթի օր ժողով մը գումարեց Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ՝ Յունաստանի ներկայացուցիչ Մելասի : Ժողովէն ետք յայտարարուեցաւ թէ Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Յունաստանի ներկայացուցիչներուն շնորհիւ տեսակէտներու «որոշ մերձեցում» մը եղաւ. ուշագրաւ է մանաւանդ այն պարագան՝ թէ Յունաստան պայման չդրաւ իր մասնակցութիւնը՝ «կլոր սեղան»ի մը հանդիպումին :

Օրը Օրին

«ՀԻՆԳԸ – ՄԷԿՆՈՑԸ»

Պոլսոյ *Հիւրիէթ* թերթին Յուլիս 13ի թիւին մէջ մեր աչքերով կարդացինք հետեւեալ թրքաբարոյ հեռագիրը՝ գաւառական շրջանէ մը.

— *Թուրգութլու*, *Յուլիս* 12.— Մէհմէտ Էօզտէն անունով մէկը, այսօր, կէսօրուան ատեններ, իր կնոջ հետ, գործի գացած պահուն, ճամբուն վրայ կը տեսնէ որ էշ մը մէկ անգամէն երեք ձագ աշխարհ բերեր է... Ասոր վրայ, Մէհմէտ Էօզտէն, կնկանը վիզէն կախուած ոսկի *հինգը – մէկնոցը* կը հանէ եւ իշուն գլուխը կ՚անցընէ : Խեղճ մարդը քառասուն տարիէ ի վեր ամուսնացած էր, բայց իր կինը մէկ հատիկ զաւակ ալ աշխարհ բերած չէր...

×

Պատուական բարեկամ մը, մեզի ղրկեր է ամերիկեան թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուած մը, որուն մէջ Ամերիկացի մը, որ տարի մը Պոլսոյ Հոմ Սքուլին եւ Րապըրթ Գոլէճին մէջ դասաւանդեր է, Ամերիկա վերադարձեր է, վերջերս անուշ – լեզու բաներ կը գրէ ի պատիւ Թուրքերուն :

Մեր պատուական բարեկամը կը յանձնարարէ մեզի.

— Սա թրքասէր օրիորդին աղուոր դաս մը տուէք՝ թերթին մէջ :

Ի՞նչ դաս :

Ցխուն, վարսուն, եօթանասուն, հարիւր տարիէ ի վեր դաս կ՚առնենք մենք եւ ուրիշներէն, բայց բա՛ն սորված չունինք : Սորվելիք ալ չունինք :

Օդափոխութեան համար — կամ գործով — կ՚ելլենք Թուրքիա կ՚երթանք : Թուրքիա կոչուածն ալ մեզի ծանօթ Պոլիսն է : Մնացածը տեսնելիք բան չէ :

Ու Վոսփորի ափերուն վրայ, Թուրքերը սիրո՛վ, հանոյքո՛վ, խանդավառութեա՛մբ կ՚ողջունենք զիրենք.

— Հրամմեցէ՛ք, բարի եկաք, հազար բարի... Ի՞նչ կ՚ուզէք... *Փախլաւա՞*, *պէօրէ՞գ*, *խատայի՞ֆ*, *մուհալլէպի*...

Ուրիշ տեսակի *փախլաւա*ներ ալ ունինք..

Հիւրասէրները այս անուշեղէն եւ մըսեղէն — խայծերը որամցնելէ ետք, ուրիշ ըսելիքներ ալ ունին.

— Անշո՛ւշտ դուք ձեր ըսելիքը մեզմէ աղէկ գիտէք, բայց մենք ալ քիչ – շատ փորձառութիւն ունինք քաղաքական գործերու մէջ... Շատ փոխ կը մնանք, եթէ ձեր վերադարձին, մեր մասին *խըյալ* բաներ գրէք... Մեր հին պատմութեան մասին խօսելու պէտք չունինք... *Հիֆէնիս* անցած գացած բաներ են ... Շիտակը կ՚ուզէք *նէ*, եղածն ալ բան մը չէր...Մեր Սուլթաններէն քանի մը հատը, բարկութեան նոպայէ մը ետք, հրամայեր են որ քանի մը Հայ, քանի մը Յոյն, քանի մը Քիւրտ, քանի մը Լազ, քանի մը Լիբանանցի ջարդուին, որպէսզի *խըրա*երնին իջնէ : Եղածը այս է... Անանկ որ ատ Հայերուն, Յոյներուն *մասալ*ները դուք ալ չկրկնէք..Երբաք բարով, եկող տարի նորէն հրամմեցէք ... *Թէլ խատայիֆ* ու – նինք, *խայմախ* ունինք, *Թաուք կէօքսիւ* ունինք եւ ուրիշ բաներ ալ... *Զոճուխ* չէք, կը հասկնաք... Ա՛ն, այս «ուրիշ բաները» շատ ծառայեցին մեր դատին...

Այո՛, դուրսէն Թուրքիա գացող *կեավուր*ները շատ լաւ կը հասկնան : Ի հարկէ *չօճուխ* չեն : Այդ «բաներուն» համը առնողը, ա՛լ Հայերուն եւ Յոյներուն ցաւերո՞վ կը զբաղի, խե՞նթ ես, ինչ ես ... Թուրքը իրեն հիւր գացող – ուհիններուն համար անգամ *մուհալլէպի* ունի... վրան ալ վարդի ջուր :

Գացողներէն ոմանք, եթէ գրիչ բռնել գիտեն, իրենց վերադարձին, կ՚ելլեն յօդուած ու գիրք կը գրեն՝ Թուրքերը կը ներկայացնեն իրենց հայրենակիցներուն : Նոյնիսկ *մեզի* այո՛, այո՛ նոյնիսկ *մեզի*.. Այդ յօդուածներուն ու այդ գիրքերուն մէջ աւելի սուտ ու սխալ կայ քան ցորենի հատիկ՝ մեր մայրիկներուն եփած հերիսային մէջ :

Դաս տալէն ձանձրացանք : Մէկ բան կը մնայ ընելիք — փրցնել իրենց ճիտէն կախուած «հինգը – մէկնոցը», որուն վրայ գրուած են «քրիստոնեայ, մարդասէր, հայասէր» բառերը եւ անցընել զայն կատուի մը գլուխը ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.— Պ. Տիրան Պապիկեան, ծանօթ փաստաբան, Պէյրութէն որուն զաւակը՝ նաեւ փաստաբան՝ երեսփոխան է Լիբանանի խորհրդարանին :

Տիկին Լօլա. Սասունի (Պէյրութէն) որ ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի Շրջ. ժողովին (Ամերիկա) իբրեւ Լիբանանի պատգամաւոր :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

●

ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ ՄԷՋ

Ռմբակոծումները շաբաթ մը դադրեցնելու Փէքինի յայտարարութիւնը որոշ գոհունակութիւն մը ստեղծեց Ուաշինկթընի մէջ : Ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն մը ըրաւ այս ուղղութեամբ, շեշտելով թէ Համայնավար Չինաստանի որոշումը թէեւ քարոզչական բնոյթ կը կրէ, բայց եւ այնպէս յուսատու քայլ մըն է՝ դէպի զինադադար : Հարցը կ՚ուսումնասիրուի Միացեալ Նահանգներու եւ Ազգայնական Չինաստանի կողմէ :

Գալով ամերիկեան ռազմանաւերու հարցին, անոնք կը գտնուին միջազգային ջուրերու մէջ, կը ճշդէ Ուաշինկթըն :

Համայնավար Չինաստանի մամուլի գործակալութիւնը հեռասփռեց Փէքինի

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՓՈՔՐ ԵՒ ՃՆՇՈՒԱԾ ԱԶԳԵՐՈՒ "ՊԱՇՏՊԱՆԸ"...

Ա.

Կոյր պէտք է լինել չտեսնելու համար, որ աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող վտանգին գլխաւոր պատճառը կը հանդիսանայ Մոսկուան, ձգտուած վիճակի մէջ պահելով Միջին Արեւելքը, մասնաւորապէս արաբական աշխարհը, նաեւ Ծայր. Արեւելքը: Մոսկուայի քաղաքական վարիչները յաջողեցան որոշ չափով իրենց քարոզչական մութ աշխատանքներով եւ դրամական աջակցութիւններով համոզել արաբական աշխարհի որոշ երկիրներ, թէ պէտք է կռուիլ արեւմուտքին դէմ իբրեւ օտար տիրապետողներու, որոնք կը միջամտեն արաբական աշխարհի ներքին գործերուն: Թէ Խորհրդային Ռուսիոյ ներկայութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ լոկ բարեկամական եւ մարդասիրական հանգամանք ունի: Թէ Արեւմտեան պետութիւններու ներկայութիւնը օտար ազդեցութեան ենթարկելու նպատակ կը հետապնդէ: Այսինքն ճիշդ հակառակը, ինչպէս տեղի ունեցած է Խորհրդային Ռուսիոյ քառասուն տարուան տխուր գործունէութեան ընթացքին, միշտ առաջնորդուելով Լենինի այն պատգամէն ու խորհուրդներէն, ինչպէս, կ'ըսէր ու կը գրէր իր ընկերներուն. «Երբ անհրաժեշտութիւն կայ, մի' քաշուիք, պէտք է գործադրել եւ գործ ածել խորամանկութիւնը եւ ճարպիկութիւնը ձեր նպատակներուն հասնելու համար»:

Եւ այսօր ալ Խորհրդային Ռուսիոյ մեծաւորները, վարչապետ Խրուշչեւ, հաւատարիմ իր ուսուցչապետ Լենինի պատգամին, կը գործածէ այդ միջոցները, մերթ սպառնալիքներով, մերթ իբրեւ պաշտպանը փոքր եւ ճնշուած ազգերուն եւ մերթ յանուն աշխարհի խաղաղութեան:

Ինչպէս Մոսկուայի պաշտօնական թերթերը «Իզվեստիա» եւ «Պրաւտա» իրենց յաճախակի խմբագրականներով ահազանգ կը հնչեցնեն թէ «Անգլեւամերիկեան միջամտութիւնը վտանգ մը կը կազմէ համաշխարհային խաղաղութեան, խաղաղասէր բոլոր ժողովուրդները կը սպասեն որ ամերիկեան եւ բրիտանական զօրքերը անմիջապէս հեռանան Միջին Արեւելքէն: Մոռնալով այն տասնեակ երկիրները, ուր տասնեակ տարիներէ ի վեր Մոսկուան ամուր նստած է զէնքի ուժով եւ ստրկացած վիճակի մէջ կը պահէ այդ ժողովուրդները, շրջապատուած բոլշեւիկեան զօրքերով եւ երկաթեայ պարիսպներով:

Խորհրդային Ռուսիոյ վարիչներու գոռում եւ բանաւոր սպառնալիքները ու պահանջը օգուտ չըրին, անմիջապէս հեռացնելու Լիբանանէն եւ Յորդանանէն, անգլեւամերիկեան զօրքերը եւ նրանց ըսպառնալիքները մնացին անհետեւանք: Մինչդեռ խորքին մէջ Մոսկուան կ'ուզէր կամաւորներու անունին տակ տեղական իրենց գործակալներու եւ 5րդ զօրասիւնի խորհուրդով, զօրք մտցնել, յանուն փոքր եւ ճնշուած ազգերու պաշտպանութեան, ինչպէս մտան զէնքի ուժով, կովկասեան, Պալթեան եւ արեւելեան երկիրները: Խորհրդային Ռուսիոյ քաղաքական վարիչները իրենց կենդանի գործով սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, ժխտեցին ազգ եւ հայրենիքի գաղափարը, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ այսօր կ'ուզեն պաշտպան հանդիսանալ փոքր եւ ճնշուած ազգերուն, երբ բոլշեւիկեան զօրաբանակներով ճզմեցին եւ խորտակեցին մի շարք ազատ եւ անկախ երկիրներ, ստրկացնելով ռուսական բոլշեւիզմի ահաւոր տիրապետութեան տակ: Ճիշդ կը գրէր «Ալ–Ամալ» արաբական թերթը թէ «Լիբանանցիք բացայայտ կերպով երաշխիք կը պահանջեն իրենցգոյութեան համար:Ամերիկեան ուժերու Լիբանան ներկայութիւնը մեծագոյն սատարն է մեր անկախութեան պաշտպանութեան ասիկա մենք կ'ըսենք բոլշեւիկներուն եւ բոլոր չհագրդըռուողներուն»: Միացեալ Ազգերու արտակարգ ժողովին մէջ ի պատասխան Խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին նախարար Պ. Կրոմիքոյի յարձակումներուն, բրիտանական արտաքին նախարարը, շատ ճիշդ յայտարարեց թէ «Սովետներու կողմէ զէնքերու առաքումներն են դէպի Միջին Արեւելք, որ ստեղծած են լարուած այս կացութիւնը, Խորհրդային Ռուսիոյ ջանքերով է, որ միջազգային ջղագրգռութիւն ստեղծուած է, որ կը հակասէ միշտ Սովետներու յաճախակի խաղաղասիրական կոչերուն: Սովետները փոքր ազգերը միշտ ջնջած են եւ ստրկացուցած, ձեզ օրինակ դժբախտ Հունգարիան»:

Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութեան տիրապետութեան քառասուն երկար տարիներու տխուր փորձը ցոյցտուաւ, որ Խորհրդային Ռուսիոյ քաղաքական վարիչները աւելի վատթար կերպով ծաւալապաշտական քաղաքականութիւն կըտանին օտար հողամասեր եւ օտար մեծ ու փոքր երկիրներ բռնօրէն եւ զէնքի ուժով գրաւելու համար, քան թէ երբեմնի ցարական Ռոմանովներու տոհմը, որ մօտ երեք հարիւր տարուան կեանք ունեցաւ: Եւ գաղտնիք չէ բոլորի համար, որ Մոսկուայի վարիչները իրենց սպառնալիքներով ու բարեկամական կապերով կ'ուզեն որ կը ձգտինբոլոր ներելի և աններելի միջոցներով իրենց ձեռքը անցընել եւ տիրապետել Միջին Արեւելքին, երբ աշխարհ տեսաւ, թէ համայնավարութեան ծաւալումը վնասակար է աշխարհի խաղաղութեան եւ թէ փոքր ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան: Հունգարիոյ վերջին թարմ ողբերգութիւնը, ջարդը, կոտորածը, Մոսկուայի հազարաւոր հրասայլերով ու սաւառնակներով, պէտք չմոռացուի ժողովուրդներու յիշողութեան մէջ: Վարչապետ Խրուշչեւ ժամանակին կը դատապարտէր իր ուսուցչապետ Ստալինը, սակայն երբ անցաւ իշխանութեան գլուխ, աւելի վատթար կերպով կը հետեւի երբեմնի իր ուսուցչապետի գործելակերպին: Եւ ներկայ քաղաքական խռովայոյզ աշխարհին մէջ իր տխուր եւ մեծ բաժինը ունի Խրուշչեւ:

«Խաղաղ համակեցութեան» գաղափարը որու անունով կը խօսի յաճախ վարչապետը, գեղեցիկ խօսքեր են, որ կը ծառայեն միայն իբրեւ վարագոյր, իսկ վարագոյրի ետեւ ըստ ռուսական բոլշեւիզմի, գաղտնի աշխատանք, միշտ Եագոյի դերին մէջ, յառաջացում եւ ծաւալում բոլոր տեսակի միջոցներով, դէպի Միջին Արեւելք, կանգ չառնելով դրամական եւ զինուորական ոչ մի օժանդակութեան առջեւ: Լիբանանի եւ Յորդանանի ճակատի վրայ որոշ չափով անյաջողութիւն կրելուց յետոյ, վարչապետը, չունչը առաւ դէպի Փէքին, Ծայրագոյն Արեւելք, իր բարեկամ Մաօցեթունկի հետ, նոր ճակատ եւ նոր թատերաբեմ ստեղծելու:

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ՄԵՐ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խօսեցանք արդէն, Սեպտ 20ի(*) մեր խմբագրականով, «ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ...» խորագրին տակ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային կից լեզուի ինստիտուտի ծրագրին մասին, այն է՝ հրատարակել հայ լեզուի բառարաններու շարք մը:

Այդ շարքին մաս կը կազմեն.—

1.— Բացատրական երկհատոր բառարան մը, շուրջ 3520 էջ:

2.— Հայ լեզուի դարձուածքներու բառարան:

3.— Ակադեմական բազմահատոր(շուրջ 15 – 20 հատոր) բառարան մը:

4.— Բարբառային բառարան:

5.— Օտար բառերու բառարան:

6.— Հոմանիշներու բառարան:

7.— Յովհ. Թումանեանի համաբարբառը:

8.— Ուղղագրական ընդարձակ բառարան:

9.— Հայ–ռուսերէն եւ ռուս–հայերէն բառարան:

Այս առթիւ կ'ուզենք յայտնել մէկ քանի վերապահութիւններ, որոնք կապ ունին ընդհանրապէս հայ լեզուի եւ մասնաւորապէս ինստիտուտի կողմէ հրատարակուելիք բառարաններուն հետ:

Մեր վերապահութիւնները կրնանք բաժնել երեք գլխաւոր մասերու.

Ա) Պարտիա ու պոլիտիկ չմտցնել գրականութեան եւ արուեստի մէջ:

Բ) Վերադառնալ մեսրոպեան ուղղագրութեան:

Գ) Օտար բառեր չգործածել (գոնէ անոնց գործածութիւնը իջեցնել նուազագոյնի):

Պարտիան եւ պոլիտիկը մաս կը կազմեն հրապարակագրութեան: Եթէ անպատճառ պէտք է սոցիալիզմ կառուցանել, թող փորձեն կառուցանել գրականութենէն դուրս, արուեստէն դուրս, լեզուէն դուրս: Մարքսը եւ մարքսականութիւնը չեն կրնար ներշնչման աղբիւր դառնալ գրողին եւ արուեստագէտին համար: Մենք եւս ընկերվարական ենք, բայց մեր ընկերվարութիւնը ճերմակ ընկերվարութիւն է: Մենք հետամուտ չենք գրականութիւնը պարտիացնելու, այլ հետամուտ ենք Պարտիա'ն գրականացնելու:

Ուրիշ առեն ըսած ենք, թէ մենք խստօրէն «պահպանողական» ենք լեզուական հարցերու մէջ, մինչ խստօրէն «յառաջդիմական» են Երեւանի թէ ակադեմիաները, թէ' ինստիտուտները եւ թէ գրողները իրենք:Մեր պահպանողականութիւնը յառաջդիմութիւն է, իսկ Երեւանցիներու յառաջդիմութիւնը յետադիմութիւն է: Սոցիալիզմը կեանքի մէջ կը կառուցուի, ո՛չ թէ լեզուի մէջ: Ի՞նչ իմաստ ունի, ի վերջոյ, «յաջող»ը գրել «հաջող, իսկ «Յովհաննէս»ը՝ «Հովհաննէս»:

Մասնակի վերադարձ մը հին ուղղագրութեան՝ կատարուեցաւ արդէն Երեւանի մէջ: Կ'ուզենք, որ այս վերադարձը ըլլայ ամբողջական եւ առանց պայմանի:

Արդ՝ անիմաստ, աւելորդ եւ անպէտ աշխատանք մըն է պատրաստել ուղղագրական բառարան մը, ուր յաջողը պիտի մնայ «հաջող» եւ Յովհաննէսը՝ «Հովհաննէս»: Այս պարագային՝ մեզի տրուածը ո՛չ ուղղագրական պիտի ըլլայ, ո՛չ ալ մանաւանդ բառարան:

Դարձեալ, աւելորդ եւ անիմաստ է պատրաստել հոմանիշներու բառարան մը, ուր թէ բուն բառերը եւ թէ հոմանիշները սոցիալիզմի հետքերը պիտի կրեն իրենց վրայ:

Հինգ, տասը կամ քսան տարի ետք, այսբառարանները մէկ կողմ պիտի դրուին: Կ'արժէ՞ տասը տարի աշխատիլ՝ այս անփառունակ ճակատագրին ենթարկուելու համար ի վերջոյ: Մեր կարծիքով՝ ոչ, չարժեր:

Ուղղագրական բառարան մը, նոր ուղղագրութեամբ, ոչ իր նպատակին կրնայ ծառայել, ոչ ալ գոյութեան իմաստ կրնայ ունենալ: Մենք կը նախընտրենք բնաւ բառարան չունենալ, քան ունենալ բառարան մը, ուր մարքսեան դիալեկտիկան աւեր գործած է:

Ուստի՝ կ'ըսենք.— Վերադարձէք մեսրոպեան ուղղագրութեան ոչ միայն երբ բառարան կը պատրաստէք, այլեւ երբ քերթուած կամ վէպ կը գրէք, յօդուած կամ խմբագրական կը գրէք:

Մեր ուզածը, աւելորդ է կրկնել, ոչ թէ մասնակի վերադարձն է, այլ ամբողջական վերադարձը:

Հայաստանեան գրականութիւնը շատ աւելի մատչելի եւ սիրելի պիտի դառնայ

(*) Տես Յառաջ Սեպտ. 26:

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Այս յիշատակարանն իմ ձեռքը ընկաւ պատահական կերպով, թէ ինչպէս — հետաքրքրական չէ: Սա մի մեծ տետր էր, որի մէջ «կորած մարդը», ինչպէս ինքն էր ենթավերնագրել իր յիշատակարանը, երկար տարիներ, համարեա թէ օրը – օրին գրի է անցրել իր անհատական կեանքի անցուդարձը:

Բոլոր կողմնակի, անհետաքրքրականը բաց թողնելով, ես ընտրեցի եւ մի ամբողջական պատմուածքի վերածեցի միայն այն գրանցումները, որոնք յիշատակարանի ողն ու ծուծն են կազմում եւ պարզում «կորած մարդու» ողբերգութիւնը:

Այս էլ ասեմ. «կորած մարդը» իր յիշատարականի այն մասը, որ վերաբերում է իր անկման ողբերգութեան, վերնագրել է «Ես եւ նա»: Այդ վերնագրով էլ տալիս եմ տպագրութեան:

ՆԱՐ – ԴՈՍ

ԵՍ

Ես սիրում էի նրան: Կրկնեմ արդեօ՞ք սիրոյ այն խօսքերը, որոնք այնքան ծիծաղելի ու տաղտկալի են թւում կեանքի հմայքը կորցրած թերահաւատներին, բայց որոնք մի մի յայտնութիւններ են նորաբողբոջ սիրող սրտերի համար:

Ամէն անգամ, որ նայում էի նրա զարմանալի պայծառ աչքերին, որոնց մէջ կարծես արեւն էր վառւում. ամէն անգամ, որ լսում էի նրա կենսաթրթիռ ծիծաղը, որի մէջ կարծես գարնանային չարաճճի վտակ էր քչքչում. ամէն անգամ, որ առնում էի նրան գիրկս եւ ականջիս մօտ լսում կուսական կրծքի հեւքը, այտերիս վրայ զգում նրա թաւիշ–մազերի ելեկտրականացնող շփումը, — ինձ թւում էր այնպիսի մի խենթ զգացում, որի ազդեցութեան տակ պատրաստ էի գործել ե՛ւ ամենամեծ առաքինութիւնը, ե՛ւ ամենամեծ ոճիրը — միայն թէ նա հրամայէր:

Սիրո՞ւմ էր ինձ նոյնպէս, — այդ ես այժմ չգիտեմ, բայց այն ժամանակ լիովին հաւատում էի, որ չի կեղծում, երբ հաւատացնում էր, թէ սիրում է, եւ երդւում էր, թէ մահն անգամ չի կարող անջատել մեզ իրարից:

Այդ ժամանակ վերջին դասարանի ուսանող էի եւ շուտով պիտի աւարտէի իրաւագիտական համալսարանը: Վստահ երիտասարդական թարմ ուժերիս եւ մանաւանդ հասարակական լայն գործունէութեան բուռն տենչանքիս վրայ՝ լցուած էի փառաւոր ապագայի վառ յոյսերով: Ոգեւորուած այդ ապագայով եւ խրախուսուած երջանիկ սիրով, բուռն եռանդով, առանց հանգիստ առնելու, պատրաստում էի աւարտական դիսերտացիաս, որը ապագայ մեծութեանս ու փառքիս հաստատուն հիմնաքարը պիտի հանդիսանար:

Բայց ...

Օ՜հ, այդ «բայց»ը...

Այժմ էլ, երբ ամէն ինչ կորած է, ամէն ինչ խորտակուած վերջնականապէս ու անդարձ, այժմ էլ, երբ յիշում եմ այդ վայրկեանները, քիչ է մնում ճչամ հոգեկան կարեվէր մի ցաւից — այն ատիճան վայրկեանները դեռ եւս չեն կորցրել ինձ համար իրենց սրութիւնը:

Սակայն շարունակեմ պատմութիւնս...

Մի անգամ, երբ հեռու հիւսիսում ուսանողական մենակեաց սենեակումս փակուած, դիսերտացիայիս վերջին գլուխներն էի գրում, մի նամակ ստացայ, որի մէջ ապշեցուցիչ անողոք անկեղծութեամբ գըրում էր նա, որ իր սիրոյ նախկին հաւաստիացումները ընդունեմ իբրեւ ցաւալի թիւրիմացութիւն եւ աշխատեմ մոռանալ իրեն, որովհետեւ ինքն ուրիշի կին է լինելու շուտով: «Գիտեմ, այս բանը շատ էլ հաճելի պիտի չլինի քեզ համար, բայց ինչ արած, աշխարհիս մէջ ամէն բան պատահում է եւ ամէն բան կարող է պատահել» — այսպիսի հեգնակա՞ն ասեմ, թէ դիւական անխիղճ խօսքերով էր վերջացնում նամակը:

Սկզբում կարեւորութիւն չտուի այդ նամակին. կարծում էի, թէ մի կատակ է այդ, որով չարաճճին ուզում է մի խաղ խաղալ ինձ հետ կամ փորձել իմ սէրը: Բայց յետագայում որքան եղաւ զարմանքս, յետոյ զայրոյթս եւ, ի վերջոյ, յուսահատութիւնս, երբ իրար ետեւից գրած նամակներիս եւ հեռագիրներիս եւ ոչ մէկի պատասխանը ստացայ: Ու երբ այս խենթացնող լռութիւնից յետոյ, կատարեալ յուսահատութեան մէջ, ինչ անելիքս չգիտէի, անսպասելի կերպով ըստացայ մի լակոնական հեռագիր. «ամուսնացայ»: Մի բառ միայն եւ ուրիշ ոչինչ: Այս հեռագիրը տուել էր, երեւի, նրա համար, որ այլեւս չձանձրացնեմ իրեն նոր նամակներով ու հեռագիրներով:

Սկզբում այդ հեռագիրն ինձ այնքան էլ չազդեց, որովհետեւ արդէն նախապատրաստուած էի, բայց յետոյ նկատեցի, որ քարացում, հոգեկան թուլութիւն է եկել վրաս. իսկ երբեմն էլ, մանաւանդ գիշերները, երբ քնել չէի կարողանում եւ ուղեղս գործում էր հիւանդագին յուզման մէջ, ինձ թւում էր, թէ խելագարւում եմ:

ՆԱՐ ԴՈՍ

(1 Շար.)

Գաղթաշխարհի հայութեան, եթէ, արդէն լեզուով բաժնուած ըլլալէ ետք, նաեւ ուղղագրութեամբ բաժնուած չըլլանք :

Ի դէպ. կ'արժէ անցողակի արձանա– գրել, որ մենք կը մտածենք հարցարան մը ուղղել մեր գրագէտներուն եւ հայե– րէնագէտներուն այն մասին, թէ ինչպէս կարելի է ուղղագրական միօրինակութիւն հաստատել մեր լեզուին մէջ, կարգ մը բառերու վիճելի եւ տարբեր ուղղագրու– թիւնները դարձնելու համար միաձեւ :

Մեր երրորդ վերապահութիւնն է օտար բառերու անխնայ գործածութիւնը մեր լեզուին մէջ, թէ այստեղ՝ Սփիւռքի եւ թէ այնտեղ՝ հայրենիքին մէջ:

Անհրաժեշտ չէ օտար բառեր գործածել, երբ այդ բառերուն համազօր հայերէննե– րը ունինք արդէն, գրեթէ միշտ՝ շատ ա– ւելի գեղեցիկ եւ դիւրիմաց, քան օտարը կամ օտարացածը:

Կը կարծենք, հաւատացած ենք, որ այս կէտին մէջ մեզի հետ համաձայն են հայ– րենարնակ մեր գրողները, — բանաս – տեղծ, վիպագիր, թատերագիր, քննա – դատ, թերեւս նոյնիսկ հրապարակագիր– ները, անոնք՝ որ գիտութեամբ կամ ան– գիտութեամբ, կամայ կամ ակամայ, ինք– նաբերաբար թէ պարտադրաբար, հաւա – նօրէն սովորամոլութեան իսկ բերմամբ օտար բառեր կը գործածեն, մեր լեզուն պարզապէս բաբելոն դարձնելու անգիտա– կից մեղանչումով:

Յիշեցնենք այս առթիւ «Խոդեղան»ի սքանչելի հեղինակին՝ Խաչիկ Դաշտենցի սրտագրաւ կոչը.

Մեր շուրջը լեզուներ նոր ու հին,
Մեր շուրջը խօսում են այլօրէն ,
Ե՛կ խօսենք, եղբա՛յր իմ,
Հայերէ՛ն :

Կուլ չերթանք այս անեղ լափումին,
Թոյլ չտանք մեր լեզուն աւերեն ,
Ե՛կ խօսենք, եղբա՛յր իմ,
Հայերէն :

Ոչ միայն «խօսինք», այլեւ կարդանք ու գրենք — մանաւանդ գրենք — ՀԱՅԵ– ՐԷՆ :

Լենին ինքն ալ դէմ էր օտար բառերու գործածութեան ռուսերէնի մէջ:

Ի՞նչ է, իրականին մէջ, օտար բառերու բառարանը, զոր Ակադեմիայի լեզուի ինստիտուտը ծրագրած է պատրաստել ու հրատարակել :

Մեր կարծիքով՝ օգտակար աշխատանք մը պիտի ըլլայ անիկա, եթէ այդ բառա– րանին մէջ պիտի տրուին ներկայիս գոր – ծածուած օտար բառերու համազօր եւ համիմաստ հայերէնները : Օգտակար՝ թէ գրողներուն եւ թէ մանաւանդ ընթեր– ցողներուն համար:

Մենք կ'ուզենք ազգայնացնել *ոչ միայն մեր լեզուն, այլեւ մեր եկեղեցին, դպրո– ցը, գրականութիւնը, արուեստը, չմոռ – նալով անշուշտ ոչ Կեսարին, ոչ ալ Աս – տուծոյ բաժինը :*

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԵՑՈՂԸ ԹՈՂ ԼՍԷ...

•

Քանի մը ամիս առաջ, Պ. Ճորճ Մար– տիկեան, Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ խօսած իր ա՛յնքան հայաշունչ ճառին մէջ այսպէս կ'արտայայտուէր .—

« Այցելեցի ձեր Մշակոյթի Տունը, 17 Րիւ Պլէօ, *ուրախ եմ որ կարգ մը սրտցաւ մարդիկ քով քովի եկած կ'աշխատին կի– սաքանդ այդ տունը վերանորոգելու, հայ երիտասարդութեան հաւաքավայր մը ա – պահովելու նպատակաւ: Ամերիկայի, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներու բազմա – թիւ քաղաքները ունին իրենց Մշակոյթի Տուները »:*

« Փարիզը շատ ետ մնացած է այդ ուղ– ղութեամբ, տարիներ առաջ պէտք է մը– տածուէր նման կարեւոր ձեռնարկի մը մասին: Դուք ունիք այնպիսի հարուստ – ներ, որոնք կրնան առանձինն հոգալ նը– ման հաստատութեան մը ամբողջ ծախքը, եթէ ուզեն »:

Քանի մը շաբաթ առաջ ալ Կըընօպլէն համեստ տիկին մը կը գրէր .— «Հան – գուցեալ ամուսնոյս յիշատակը վառ պա– հելու համար յանձն կ'առնեմ Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի ժողովասրահի նորո – գութեան ծախքերը ստանձնել, մաս առ մաս վճարելով »:

Ու կը գրկէր առաջին մասնավճարը :

Արդարեւ, երկար տարիներէ ի վեր Ֆը– րանսա հաստատուած հայութիւն մը ու – նինք: Շատերը ապրուստի միջոցներէն բոլորովին զուրկ, ոտք դրած են այս հիւ– րընկալ երկիրը ու շնորհիւ ասպետական Ֆրանսայի կողմէ ցոյց տրուած դիւրու – թիւններուն, ինչպէս Հայու նախաձեռ – նութեան ուժին, դիրքեր են գրաւած և ո– մանք նոյն իսկ հասած նախանձելի վիճա– կի :

Ուրախալի է անուշտ այս երեւոյթը, ինչպէս նաեւ արդար որ Հայը անցեալի այնքան տառապանքներէն վերջ վայելէ մարդկութեան շնորհուած բարիքները , հանգիստ կեանք, հարստութիւն եւ դիրք:

Ցաւալի պիտի ըլլար որ նոյն Հայը, մոռնար իր պապերու զոհաբերութեան ո– գին եւ անտարբեր մնար իր ցեղային ար– բութիւններուն, օրուան հրատապ պա – հանջներուն՝ լեզուին ու մշակոյթին հան– դէպ :

Ներելի՞ է միթէ որ տարիներէ ի վեր արմատ նետած այս Հայութիւնը — ինչ – պէս կը մատնանշէ Պ. Մարտիկեան — մտածած չըլլայ իր սեփական Մշակոյթի Տունը ունենալու մասին, երբ մանաւանդ այսօրուան միլիոններ արժող կալուած մը կարելի էր քանի մը տասնեակ հազարով ձեռք անցընել ժամանակին:

Անցեալի այս թերացումը դարմանուած է ներկայիս :

Փարիզը ունի իր Մշակոյթի Տունը :

Կեդրոնական Յանձնախումբ մը՝ շըր – ջապատուած շրջաններու ենթայանձնա – խումբերու ցանցերով , գերմարդկային ճիգ կը թափէ գնուած շէնքը վերանորո – դելու եւ զայն բազմացուած վիճակին հասցնելով հանրութեան տրամադրելու համար :

Պիտի զլանա՞նք աջակցելու թափուած այս ճիգերուն :

Նորոգութեան աշխատանքները բաւա – կանին յառաջացած են ու թափով կը շա– րունակուին: Սակայն կարիքը մեծ է: Գիներու յարաճուն յաւելումը կը պահան– ջէ կարելի եղածին չափ շուտ լրացնել աշ– խատանքները:

Գոհունակութեամբ կարելի է արձա – նագրել որ բազմաթիւ հայրենակիցներ ի – րենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին առատաձեռնօրէն, համեստ դասակարգի մարդիկ իրենց լումաները նետեցին Հա– յութեան այս լոյսի տաճարի գանձանա – կին մէջ եւ կարելի եղաւ բաւական ճամ – բայ կտրել: Սակայն անտարբերներու համրանքը աւելի մեծ եղաւ ցարդ, մա– նաւորաբար ունեւոր դասակարգին մէջ :

Փափաքելի էր որ Տիկին Օնպաշեաննե – րու օրինակը վարակիչ դառնար, ար – թըննար զոհաբերութեան ոգին բոլորի մէջ, բացուէին քսակները, որպէսզի հա– ւաքական ճիգերով օր առաջ կատարելու– թեան հասնէր սկսուած այս գեղեցիկ ձեռնարկը :

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳՐԱԳԷՏԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Սեպտեմբեր 29 – 30*ին Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Փէն – Քլըպի միջազգային ժողովը, «Իւնեսքօ»յի հովանաւորու – թեան ներքեւ: Ինչպէս կը գրէ ակադե – մական Անտրէ Շամսոն, համագումար մը չէր անիկա, այն տարողութեամբ՝ որ տեղի ունեցաւ անցեալ տարի, Թոքիոյի մէջ, այլ՝ զանազան երկիրներու գրողնե– րու ներկայացուցիչներու հանդիպում մը: Միջազգային գրականութեան ներ – կայացուցիչները հաւաքուած էին Փա – րիզ, վիճելու, կամ, աւելի ճիշդը, կար – ծիքի փոխանակութիւն մը ունենալու հա– մար հետեւեալ հարցին շուրջ .—* Գրագէ– տը եւ անհատական կեանքի իրաւունքը :

Գրագէտը իրաւունք ունի՞ անհատական իր կեանքին վրայ :

Ժողովուրդը պէտք է յարգէ՞ գրագէ – տին անհատական կեանքը :

Գլխաւոր երկու գաղափարներու շուրջ տեղի ունեցած են վիճաբանութիւնները : Առաջինը կ'աշխատէր պաշտպանել գրա– գէտը՝ արդարութեան, պատմական եւ գրական ճակատներու վրայ:

Ուշագրաւը սակայն երկրորդ թէզն էր, զոր շատ փայլուն կերպով պաշտպանեց Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչ Տոք. Ա– տոլֆ Հոֆմէյսթր, գրագէտ եւ Փարիզի չեխական նախկին դեսպան: Հետեւեալ ձեւով արտայայտուեցաւ ան .— Գրագէտ մը, իր հրատարակուած գործերէն ետք այլեւս կը դադրի անձնական կեանք ու – նենալէ. այն պահուն՝ երբ գործ մը կը դնէ ուրիշներու տրամադրութեան տակ՝ կը դառնայ իր ստեղծագործութեան բան– տարկեալը:

Ձեխ պատգամաւորը յիշեց Քաֆքան, որ արգիլած էր իր գործերուն հրատարա– կութիւնը, բայց Մաքս Պրոտ հրատարա– կեց զանոնք՝ գրագէտին մահէն ետք:

Ուրիշներ յայտնեցին թէ գրագէտի անձնական կեանքին մասին կարելի չէ որոշում մը տալ, նկատելով որ զանազան երկիրներու մէջ կեանքի պայմանները ըղ– ձալապէս կը տարբերին, այս հարցը, օ – րինակի համար, տարբեր ձեւով սեղան կը դրուի Ճափոնի մէջ, իսկ Աւստրալիոյ կամ Հարաւային Ափրիկէի մէջ հարցը բոլորովին տարբեր է :

Այս տեսակէտէն, Լեհաստանի ներկա – յացուցիչ Ժան Փարանտովսքի բաղդա – տական մը ըրաւ լեհ եւ ֆրանսացի գրա– գէտներուն միջեւ .— Ֆրանսական գրա– կանութիւնը հիմնուած է ներհայեցողու – թեան եւ անդաղտնապահութեան վրայ . լեհ գրագէտը ամօթխածութիւն մը ունի, որ յաճախ չափազանցուած ալ է :

Փէն – Քլըպի միջազգային դաշնակցու– թեան նախագահ եւ ֆրանսական ակադե– միայի անդամ Անտրէ Շամսոն ըսաւ թէ իրականին մէջ արուեստի հարց մըն է ա– նիկա, աւելցնելով .— Լուսանկարիչ մը Նիւ Եորքի մէկ հիւանդանոցին մէջ նկա – րեց բանաստեղծուհի Կապրիէլա Միս – թրալը, որ հոգեվարքի մէջ էր: Թերեւս ըսէք, թէ սարսափելի բան մըն է այդ : Ամէն մարդ գայթակղեցաւ: Միւս կողմէ սակայն, Վիկթոր Հիւկոյի ամէնէն գեղե– ցիկ էջերէն մէկը այն է, ուր գրագէտը կը նկարագրէ իր այցելութիւնը Պալզա – քին այն պահուն՝ երբ ան հոգին կ'աւան– դէր... եւ անիկա սարսափելի չէ: Հար– ցը, իրականին մէջ, կը կայանայ ճաշա – կի եւ տաղանդի մէջ, եւ ոչ թէ իրա – ւունքի:

Ժիւլ Ռոմէն, ֆրանսական ակադեմիայի անդամ, իր ճառին մէջ ըսաւ, մասնաւո – րապէս .— Ես ինձ հարց կուտամ. գրա– գէտները պէտք է պաշտպանել հանրու – թեան անդաղտնապահութեանց դէմ, թէ ժողովուրդը՝ գրագէտներու դէմ: Բո – լորս ալ գիտենք, թէ գրագէտ մը շատ դիւրութեամբ գաղտնի կրնայ պահել անձնական իր կեանքը, եթէ ուզէ ...:

Երկու օրուան կարծիքի փոխանակու – թիւններուն եզրակացութիւնը խտացուած կարելի է համարել Իւնեսքոյի *ներկայա – ցուցիչ Ռոժէ Գայուայի հետեւեալ յայ – տարարութեան մէջ .— Գաղտնապահու – թիւնը երբեք մեծ կարեւորութիւն չէ ներկայացուցած , էականը այն է, որ գործ մը ապրի, նոյնիսկ՝ հեղինակին մասին ծանօթութիւն անգամ տրուած չըլլալով. ինձ համար հաճելի է, որ Շէյ– քսփիր անուն մըն է պարզապէս: Ցարդ գրականութեան պատմութիւնը կազմուած է կենսագրութիւններով. կը մնայ գրել գրականութեան պատմութիւն մը՝ գիրքե– րու վրայ հիմնուած:*

Այսինքն, մինչեւ այսօր իբրեւ գրակա – նութեան պատմութիւն, տրուած է ... հեղինակներու պատմութիւնը, իսկ բուն գրականութիւնը, գիրքերու պատմութիւ– նը՝ մոռցուած :

Թ.Ա.Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (270)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Փաշայի մռայլ երեսի վրայ երեւաց ապշութեան նման մի բան: Նա, ծածկե – լով իր խռովութիւնը եւ, կեղծ ուրախու– թիւն ցոյց տալով, բացականչեց .

— Մթէի: Ախ, պարոն բժշկապետ , դուք չափազանց համեստ էք գտնուել, դուք գրկել էք ինձ իմ բարեկամի նամա– կից, Արզրումի նահանգապետը իմ ամե– նալաւ բարեկամս է :

— Այդ նամակը ես պահել էի, որ այս– տեղից մեկնելու միջոցին յանձնեմ ձեզ,— ասաց Ասլանը իր թղթապանակի միջից մի փոքրիկ նամակ դուրս բերելով: — Բայց որովհետեւ խօսք եղաւ, ես այս րոպէում կը յանձնեմ ձեզ :

— Խնդրեմ , խնդրեմ , – բացականչեց փաշան եւ առեց նամակը :

Փաշան լսելի ձայնով կարդաց հետեւ – եալ տողերը :

« Այս նամակը ձեզ ներկայացնող Ֆը – րանսիացի երեւելի բնագէտ եւ բժշկա – պետ պարոն Քարլ Ռիմանը, իր ուսում – նական հետազօտութիւնների համար անց– նելու է Վան քաղաքով դէպի Պարսաստ, իսկ այնտեղից Հնդկաստան : Յուսով եմ, որ կատարելով իմ խնդիրքը, դուք այն – քան բարի կը լինէք, ողորմած տէր, որ նրա ուղեւորութեան համար կը անօրի – նէք բոլոր պարտ եւ պատշաճ կարգա – դրութիւնները, որպէս զի, գիտնական ճանապարհորդը դիւրութիւններ ունենայ թէ իր նպատակին հասնելու եւ թէ իր ու– ղեւորութեան ժամանակ հանգիստ ու ա– պահով լինելու : Որի համար կը մնամ ձեզ միշտ շնորհապարտ »եւայլն:

— Բարեկամս հէնց իր ձեռքովն է գը– րել, — ասաց փաշան նամակը կարդալուց յետոյ: Ես պատրաստ եմ ամէն կերպով դիւրացնել ձեր ուղեւորութիւնը, պարոն բժշկապետ :

Ես սկսեցի ազատ շունչ քաշել: Ասլանը լաւ դուրս պրծաւ, մտածում էի ես: Այժմ նա դարձաւ դէպի ոստիկանութեան պե – տը՝ նրա հետաքրքրութիւնը եւս հոգա – ցնելու համար :

— Դուք, պարոն Լաթիֆ – բէկ, լաւ է, որ յիշեցիք ինձ, որ ես յանձնեմ ձեզ իմ թղթերը, որպէս զի դուք եւս նրանց հա– մեմատ պատրաստէք ձերը: Խնդրեմ, հէնց այժմեանից ընդունեցէք, որովհետեւ ես էգուց այնքան զբաղուած կը լինեմ իմ պատրաստութիւններով, որ գուցէ կը մո– ռանամ :

— Մեծ ուրախութեամբ , — ասաց ոստիկանութեան պետը :

— Ես հէնց այդ նպատակով էի առել ինձ հետ: Ահա այդ իմ անցագիրն է, իսկ այդ այն բաց հրամանագիրն է, որ Ար – զրումի նահանգապետը շնորհել էր ինձ : Կարծեմ այդ երկուսը բաւական է :

— Բաւական է, — ասաց փաշան : — Էգուց թէ ձեր թղթերը, եւ թէ մերը կէս օրից մի ժամ առաջ կը յանձնուեն ձեզ :

Քուրդ բէկը սառած մնաց: Առաջնոր – դին եւս տիրեց ոչ սակաւ ապշութիւն : Բայց իմ զարմանքը աւելի մեծ եղաւ, թէ ո՛րտեղից յայտնուեցան Ասլանի մօտ այդ թղթերը: Նա բոլորովին ուղիղ էր ասում, որ անցել էր իր նկարագրած ճանապարհ– ների գծով. ուղիղ էր եւ այն, որ ամէն տեղ մեծ պատրաստականութիւն էին ցոյց տուել նրան ընդունելու եւ շատ ձիաւոր– ներով ճանապարհ դնելու: Նա ծածկեց միայն Ս. Տիրամօր վանքը գնալը եւ լեռ– նային ճգնաւորի կերպարանքի մէջ մտնե– լը : Մինչեւ այս տեղը նրա ասածները բոլորը ուղիղ էին :

Այո, Ասլանը լաւ դուրս պրծաւ: Բայց քուրդ բէկը մնաց դատապարտութեան ներքոյ. պէտք էր մի կերպով արդարա – ցնել նրան: Նա Ջալալիների ցեղապետն էր. Ջալալիները մօտ ժամանակներում ասպատակութիւններ էին արել. Ասլանը գիտէր այդ. Ասլանը ասաց, թէ ինքը այդ մասին կը յայտնէ ուր որ հարկն է, — ուրեմն ի՞նչպէս թողնել այդ բոլորը ա – ռանց ուշադրութեան եւ չարդարացնել քրդին :

Երեք հայ երեւելիներից մէկը, Շարման բէկը, փաստաբանեց .

– –Պէտք է ի նկատի ունենալ, պարոն բժշկապետ, որ Ջալալիների վերջին ան – գամի ասպատակութիւնները Տաճկաստա– նի Հայերին չեն վերաբերում, այլ Պարս– կաստանի Հայերին:

— Այդ ես գիտեմ, — նրա խօսքը կը– րեց Ասլանը : — Բայց Հայը ամէն տեղ Հայ է, թէ Պարսկաստանում լինէր, թէ Տաճկաստանում: Երբ նա կողոպտւում է, աւազակը պէտք է անպատճառ պատժուի: Այստեղ հարցը անկարգութեան մասին է եւ ոչ թէ հպատակութեան կամ ազգու – թեան : Թէ կողոպտուածները Հրեաները կամ բօշաներ եւս լինէին, ես դուցէ ա – ւելի խստութեամբ կը բողոքէի :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

23րդ ապարարութիւնը՝ Միացեալ Նահանգներու դէմ որոնց «նաւերն ու օդանաւերը անցած են Համայնավարներու սահմանը»:

Թայփէի մէջ զօր. Զանկ Քայ Չէք, իր գլխաւոր գործակիցներուն եւ ամերիկեան դեսպանին հետ յաջորդական գաղտնի ժողովներ կը գումարէ: Կը կարծուի թէ տարակարծութիւն մը կայ Միացեալ Նահանգներու եւ ազգայնական դաշնակիցներու միջեւ: Ըստ երեւոյթին Ամերիկացիները կ'աշխատին զինադադար մը կնքել, բայց Զանկ Քայ Չէք հաւատք չընծայեր Համայնավարներու խոստումներուն: Ազգայնական Զինաստանի կառավարութիւնը զեկոյց մը հրապարակեց, ուր կը շեշտուի թէ Համայնավարներու յայտարարած «սադայելական» զինադադարը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «փոթորիկէն առաջ՝ խաղաղութիւն» մը եւ կ'առաջարկէ որ «ամերիկացի եւ չին ժողովուրդները զօրացնեն իրենց միասնականութիւնը՝ որուն դէմ դաւադրութիւն մը կը սարքեն Համայնավարները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՉՈՐՍԷՆ սկսեալ դրօշի տակ պիտի կանչուին բոլոր այն Ֆրանսացիները, որ ծնած են 1938 Սեպտեմբեր 11էն Նոյեմբեր 16:

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ սուրիացի փոխ նախագահ Սապրի Ասալի իր հրաժարականը տուաւ. իրեն դէմ մեղադրանքներ եղած էին՝ որ 1954ին Իրաքի նախկին վարչապետին հետ միութիւն մը կազմելու վրայ կ'աշխատէր: Ամէն պարագայի մէջ այս հրաժարականը կը նկատուի առաջին քայլը՝ իշխանութիւնը Գահիրէի մէջ կեդրոնացնելու համար: Արաբական շրջանակներու համաձայն Նասր մերժած էր ընդունիլ Ասալիի հրաժարականը:

ՊԻՈՍ ԺԲ. պապը ծանրապէս հիւանդացաւ երկուշաբթի առտու, երբ կը հանգստանար Քասթէլ-Կանտոլֆոյի մէջ: Հակասական լուրեր տարածուեցան ամբողջ օրը հռոմէական շրջանակներուն մէջ, նոյնիսկ մահուան լուրը: Ինչպէս կ'երեւի Պապը ուղեղային արիւնախոնում մը ունեցած է եւ գիտակցութիւնը կորսնցուցած: Վերջին լուրերու համաձայն հանգիստ գիշեր մը անցուցած է եւ երեքշաբթի առտու Վատիկան հասած է գուիցերիացի այն բժիշկը որ 1953ին փրկած է Պապը: Հազարաւոր հաւատացեալներ ամբողջ գիշերը աղօթած են Իտալիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հեռատեսիլէն տեսակցութիւն մը տալով խորհրդային գիտուն մը յայտարարեց թէ իրենք երբեք չեն ձախողած «Սփութնիկ» արձակելու ժամանակ, աւելցնելով թէ կը յուսան որ անդրմթնոլորտային առաջին մարդը խորհրդային մը պիտի ըլլայ:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ կառավարութիւնը բուռն բողոքագիր մը յանձնեց Պուլկարիոյ կառավարութեան որ «կը փորձէ միջամուխ ըլլալ Եուկոսլաւիոյ ներքին գործերուն»: Երկու երկիրներու միջեւ նոր պայքարը ծայր տուաւ, երբ պուլկար ղեկավարները սկսան իրենց ժողովուրդին ազգայնական զգացումները գրգռել՝ Մակեդոնիոյ կապակցութեամբ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ծովային ուժերու ընդհ. հրամանատար ծովակալ Ռայթ յայտարարեց թէ հաւանական է որ Խ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներէն աւելի սուզանաւեր ունի, բայց նաւատորմիղին ուժը կարելի չէ գնահատել թուական համեմատութեամբ:

ԳԱՀԻՐԷԻ կիսապաշտօնական Ալ Կոմ...հուրիէ թերթին համաձայն Սուէզի միջադէպին ընթացքին Ամերիկա եւ Թուրքիա պիտի տապալէին սուրիական վարչակարգը, իսկ եգիպտական միջամտութեան մը պարագային 6րդ նաւատորմիղը պիտի ուղղուէր արեւելեան Միջերկրական, Գահիրէի իշխանութիւնները շփոթի մատնելու համար:

ԿՈՆՔՈՒՐԻ ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հերվէր Պազէն, ս Ֆրանսի Քարքոյի յաջորդը: Կոնքուրին ամէնէն երիտասարդ ակադեմականն է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Թիւֆէնկճեանի եւ իր պարագաներուն, իր քրոջ՝ Տիկին Փօլատի մահուան տխուր առթիւ:

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան խնամակալութիւնը, ուսուցչական կազմը, պաշտօնէութիւնը եւ Սանուց Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Ճէլալ, Օր. Վարդուհի Ճէլալ, Ճէլալեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝

Տիկին ԱԿԻՒԼԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ 5 Հոկտ. Դպրոցասէրի հաստատութեան մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 9, կէսօրէ յետոյ ժամը 2·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պանեէօ Փարիզէն գերեզմանատան հայ մտաւորականներու դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Ֆլօրա Շէօհլաեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէր Թովմասեան, իրենց քրոջ Այրի Տիկին Անժէլ Քրիսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ջերմ շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով՝ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Մ. Էժտահարեանէ երկու հազար ֆրանք իր ապաքինման առթիւ:

Լիոնի Ազք. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Մ. Էժտահարեանէ հազար ֆրանք իր ապաքինման առթիւ:

×

Խորապէս զգացուած երկարատեւ հիւանդութեանս շրջանին ինծի հանդէպ ցոյց տրուած համակրանքի զգացումներէն, կուգամ հրապարակաւ իմ խորին շնորհակալիքը յայտնել Լիոնի Ազգ. Միութեան, քահանայ հայրերու, քարտուղարուհիին, Լիոնի, Փարիզի, Մարսէյլի, Պորտոյի, Վալանսի, Ս. Էթիէնի, Ս. Շամոնի, բոլոր հայրենակիցներուս, ազգականներուս, բարեկամներուս ու ծանօթներուս, որոնք գրաւոր եւ կամ այցելութիւններով, ըլլայ տունը, ըլլայ հիւանդանոցը, իրենց անկեղծ եւ քաջալերական խօսքերով, մեծապէս նպաստեցին հոգեկան տրամադրութեանս վեր պահելու:

Մ. ԷԺՏԱՀԱՐԵԱՆ

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20·30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՑՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Ֆելիսիէ, Ժըրըվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Քլանէ:

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ:

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մաքօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300:
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԻԹ. 51-84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25-46:
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86-04:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին գաղոցներուն թիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքառ մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1·45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14-ին: Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտունցկ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ:

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու խնկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ:

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կըընոպլէն): Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան մէջ, Ա. յարկ: Դասախօս՝ Օննիկ Ալթունեան: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ.Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Ցաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռամկ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Սրբնուշներու կողմէ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V-ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres — Cotillons

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ — PRO. 77 73

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկտեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանթիւր)ի սրահին մէջ: Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախաները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ:

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը:

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPERA
OPE 73-21 OPE 19-45

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան:

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար:

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 9 OCTOBRE

1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8314 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4115

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ՓԱՍՏԸ

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն յատկանշական եղաւ երկու տեսակէտով :

Մէկ կողմէ երեւան եկաւ, որ զօրավար Տը Կօլ իր ջատագոված գաղափարականով եւ հետապնդած քաղաքականութեամբ անվերապահ վստահութիւնը կը վայելէ Ֆրանսայի եւ անդրծովեան հողամասերու հոծ զանգուածներուն :

Միւս կողմէ ջախջախիչ պարտութիւն մը արձանագրեց համայնավար կուսակցութիւնը, որ չարժման մէջ դրած էր իր քարոզչական ամբողջ մեքենան՝ ձախողութեան դատապարտելու համար նոր Սահմանադրութիւնը :

Պարտուեցան նաեւ ծայրայեղ աջակողմեանները, հերձուածող ընկերվարականներն ու Մենտէս Ֆրանսի կուսակից արմատականները, որոնք «ոչ» պատասխանած էին հանրաքուէին :

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը իր ամէնէն փայլուն շրջանը ապրեցաւ ազատագրութեան վաղորդայնին, երբ հովը տարբեր ուղղութեամբ կը փչէր :

Ցաղթական դաշնակիցներու կողքին կը գտնուէր Խորհրդային Միութիւնը, որ 1941 Յունիս 22էն ի վեր ճակատ փոխած էր, երբեւ հետեւանք իր երէկի դաշնակցին — Հիթլերական Գերմանիոյ — դաւաճանիր յարձակման :

Ճակատ փոխած էին նաեւ՝ նոյն թուականէն սկսեալ՝ այս երկրի համայնավարները : Ու երբ պատերազմը վերջացաւ յաղթանակով, այս վերջիններն էին, որ լայնօրէն օգտագործեցին առիթը :

Կուսակցութեան շարքերը անհամեմատօրէն ստուարացան մէկ օրէն միւսը : Զօրավար Տը Կոլի դահլիճին մէջ մտած համայնավար նախարարներ՝ գլխաւորութեամբ ընդհ. քարտուղար Մորիս Թորէզի :

Մեղրալուսինը երկար չտեւեց սակայն : Մինչ Խորհրդային Միութիւնը իր դիրքերը ամրապնդելէ վերջ Պալքաններու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ՝ կռնակ կը դարձնէր իր դաշնակիցներուն, որոնցմէ կը բաժնուէր «երկաթէ վարագոյր»ով մը, Ֆրանսայի համայնավարներն ալ դահլիճէն դուրս ձգուելով՝ կը վերադառնէին ընդդիմադիրի իրենց նախկին դիրքը :

Ցետպատերազմեան հանրաքուէներու եւ ընտրութեանց առեն կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեցին՝ գեղեցիկ խոստումներ ընելով բանուոր դասակարգին եւ գիւղոհ տարրերուն : Խորհրդարանին մէջ առաւելագոյն թիւով երեսփոխաններ ունեցան :

Հինգ միլիոն քուէներ ապահովեցին իրենց թեկնածուներուն՝ նոյնիսկ 1956 Յունուար երկուքի ընտրութեանց առեն :

Սակայն անկէ ի վեր համայնավար կուսակցութեան վայրէջքը սկսաւ ու կը շարունակուի մինչեւ այսօր : Հունգարիոյ 1956ի աշնան դէպքերը մեծ հարուած մը տուին աշխարհի բոլոր համայնավարներուն, որոնց աչքերը բացուեցան :

Անոնք տեսան թէ ինչպէս օր ցերեկով բոլշեւիկեան հրասայլերու եւ թնդանօթներու դժոխային կրակը արեան հեղեղի մը մէջ խեղդեց ապստամբ ժողովուրդի մը յեղափոխական խոյանքը : Հասկցան որ սնամէջ բառեր էին համայնավար տեսաբանութեան քարոզած վսեմ սկզբունքները ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին եւ օտար լուծի ենթակայ ազգերու ազատագրութեան մասին :

Սեպտեմբեր 28ին մէկ միլիոն քուէ կորսնցուց Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը :

Ո՛րքան պերճախօս է այս փաստը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23 ԵՒ 30

465 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԻԱՅՆ ՆՈՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԴԵԿՏ. 14ԻՆ

Ե. Հանրապետութեան դահլիճի առաջին ժողովը գումարուեցաւ երեքշաբթի օր : Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր ընտրութեան ձեւը : Բազմաթիւ նախարարներ կ'առաջարկէին որ ընտրութիւնները կատարուին ցանկերով : Կարծիքի փոխանակութիւնները երկար չտեւեցին սակայն, մանաւանդ՝ երբ Զօր. Տը Կօլ գաղտնի չէր պահեր իր նախասիրութիւնները :

Ժողովէն ետք Տեղեկատուութեան նախարար Ժագ Սուսթէլ զեկուցում մը կարդաց, յայտարարելով թէ դահլիճի խորհուրդին ժողովը տեղի ունեցաւ Մաթինեոնի մէջ, Զօր. Տը Կոլի նախագահութեամբ : Առաջին առթիւ, Ներքին Նախարար Փելըթիէ տեղեկութիւններ տուաւ Կառի շրջանի ողողումներուն եւ աղէտին հետեւանքներուն շուրջ : Կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս երկու հարիւր միլիոն ֆրանք դնել նախարարին տրամադրութեան տակ : Սուսթէլ իր զեկուցումը վերջացուց ընտրական հարցով.

— Խորհուրդը ընդունեցաւ միանուն ընտրութեան սկզբունքը՝ Մայր Երկրին համար եւ ուսումնասիրեց Ալժերիոյ եւ անդրծովեան հողամասերու ընտրական վարչակարգը :

Նախարարը պաշտօնական իր զեկոյցէն ետք կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ : Ֆրանսա պիտի բաժնուի երեսփոխանական աթոռներու համապատասխան արձանագրութեանց : Ճշդուած է նաեւ Մայր Երկրի երեսփոխաններուն թիւը՝ 465 : Այն թեկնածուները որ առաջին ընտրութեան բացարձակ մեծամասնութիւն մը պիտի ապահովեն՝ ընտրուած պիտի ըլլան : Երկրորդ շրջանին նկատի պիտի առնուի պարզ մեծամասնութիւնը : Իւրաքանչիւր թեկնածու՝ կը ներկայացնէ 93 հազար հոգի : Այսուհանդերձ, չորս շըրջաններ՝ Լոզէր, Արիէժ, Պաս - Ալփ, Հօթ - Ալփ եւ Պելֆորի շրջանը, հակառակ իրենց փոքրաթիւ բնակչութեան՝ պիտի տան երկու ներկայացուցիչ :

Հիմակուհիմա անդրծովեան հողամասերու ընտրաձեւը փոփոխութեան պիտի չենթարկուի : Ալժերիոյ համար՝ համակարգերը կ'երթան ցանկի սիսթեմին :

Մայր Երկրին մէջ ընտրական պայքարին համար երեք շաբթուան ժամանակամիջոց մը ճշդուած է : Ընտրութիւնները պիտի ըլլան Նոյեմբեր 23ին եւ 30ին :

Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 14ին : Թէեւ տակաւին թեկնածուները ճշդուած չեն, բայց կարգ մը շրջանակներու մէջ արդէն կը խօսուի զօրավար Տը Կոլի մասին :

× Միանուն ընտրաձեւի որոշումին յայտարարութենէն քիչ ետք Անկախներու խմբակին նախկին քարտուղարը՝ Ռէյմոն Քլէթիէն յայտարարեց թէ թեկնածու է Էօրի մէջ՝ Մենտէս - Ֆրանսի դէմ : Միանուն ընտրաձեւի առաջին թեկնածուն :

× Պոնի Ֆրանսական դեսպան Ֆրանսուա Սէյտու օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ խօսք առնելով յայտարարեց թէ Ֆրանսա որոշած է չինել հիւլէական իր ռումբը՝ առանց ուրիշի օգնութեան :

× Փարիզի մէջ Սեպտեմբեր 29էն մինչեւ Հոկտեմբեր վեց 113 Ալժերիացիներ ձերբակալուած են ոստիկանութեան կողմէ :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է

21 ՎԻՐԱՒՈՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Երէկ գրած էինք արդէն թէ բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին եւ նոր ու ծանր դէպքեր պատահեցան Պէյրութի մէջ :

Վերջին լուրերու համաձայն երեքշաբթի օր 21 հոգի վիրաւորուած են եւ ամէն ոք կը վախնայ քաղաքացիական պատերազմէ :

Այս վիրաւորներէն 13ը հանրակառքերու մէջ էին երբ յարձակումը պատահեցաւ : Նիւ Եորք Հերըլտի թղթակիցը կը գրէ թէ զինուորական բանբեր մը յայտարարեց թէ «մոլեռանդութեան վաճառորդներ են» բոլոր յարձակողները : Բանակին հետ բախումի մը ընթացքին ութ կիներ վիրաւորուած են Դամասկոսի ճամբուն վրայ :

Ծինիի մէջ, ուր կը բնակի նորընտիր նախագահ Ֆուատ Շեհապ, զինուորները զէնք պարպած են «նոր ըմբոստներուն» վրայ որ կ'ուզէին պատնէշով մը փակել գիւղին հիւսիսային ճամբան :

Փաղանգաւորներու պարագլուխ Ճեմայէլ նոր տեսակցութիւններ ունեցաւ նախ Շեհապի ապա Քամիլ Շամունի հետ : Ապա Ճեմայէլ ազդարարեց իր կողմնակիցներուն որ խուսափին քանդումներէ եւ մահափորձերէ :

Երկու կողմերու մէջ պատահած վայրագութիւնները եւ անոնց նկարագրութիւնը մեծապէս ազդած է ժողովուրդին վրայ որ սարսափի տակ կ'ապրի : Ճեմայէլ յայտնեց նոր կառավարութեան թէ եթէ կարգ մը չէզոքներ եւ հին ընդդիմադրութեան պարագլուխները շարունակեն անդիտանալ ներկայ կացութիւնը, այս վերջինը շատ աւելի պիտի ծանրանայ :

Բանակցութիւնները կը շարունակուին բայց ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ տեղ մը յանգին :

Ճեմայէլ յայտարարեց.— Մասնաւորապէս զգացուած ենք կիներու հերոսութենէն. անոնք քաջաբար կը կռուին առաջին շարքերուն վրայ : Այս կիներէն ութ հատը հիւանդանոցն են՝ վիրաւորուած բանակին կողմէ Դամասկոսի ճամբուն վրայ» :

Գործադուլը կը շարունակուի : Շեհապ տեսնուելով երեսփոխաններու հետ պիտի ջանայ եղբայրակցութեան մը հասնիլ եւ միացեալ ժողով մը գումարել «ազգային համերաշխութեան» համար :

Նշանակուած վարչապետ՝ Րաշիտ Քարամէ մամուլի տեսակցութեան մը ընթացքին հունգարական գործակալութեան հետ յայտնած է թէ «կարգը եւ խաղաղութիւնը շուտով պիտի վերահաստատուին Լիբանանի մէջ» : Քարամէ ըսած է նաեւ թէ.— Լիբանանը միտք ունի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել բոլոր երկիրներու հետ առանց նկատի առնելու անոնց քաղաքական կամ ընկերային վարչաձեւը, եւ մանաւանդ արաբական երկիրներու հետ :

Համաձայն մամուլի գործակալութեանց երեք Փաղանգաւորներ սպաննուած են երեքշաբթի օր :

ՊԱՊԻՆ վիճակը յանկարծ ծանրացաւ Չորեքշաբթի առտու, մինչ նախորդ օրը բաւական լաւացած էր : Կարելի չէ եղած նաեւ Պապը Ս. Պետրոս փոխադրել հակառակ որ ըստ աւանդութեան հոն պէտք է մեռնի, թէեւ սահմանադրութիւնը նախատեսած է նաեւ այն պարագան որ Վատիկանէն դուրս մեռնի : Աշխարհի մեծագոյն մասնագէտ բժիշկները՝ Քասթէլ - Կանտոլֆո եկած էին եւ կաթողիկէ աշխարհը կ'աղօթէ :

Օրը Օրին

ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՐԱՏ

Վաստակաւոր հանրային աշխատաւորուհի մը, որ աւելի քան 50 տարի է մեր կրթական ասպարէզին մէջ դարձած է դէմք մը : Բարեկեցիկ ընտանիքի պատկանող երիտասարդուհի մըն էր, երբ Էսաեանի նախակրթարանի բաժնին մէջ կ'աւանդէր աշխարհագրութեան դասեր : Ուրեմն ապրուստի անհրաժեշտութիւնը չէր, որ նետած էր զինք կրթական ասպարէզի մէջ, այլ «գործելու» անհուն ու անսպառ եռանդը, որ մինչեւ իր կեանքին վերջին տարիները պահեց իր կորովը եւ յարատեւութիւնը :

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան վերջին անդամներէն մէկն է, որ կ'անհետանայ իր մահով, Օր. Պալթազարեանն եւ Տիկին Ե. Աւետիսեան, Տիկին Միրասեանէ վերջ : Քիչ են մեր մէջ կին գործիչները, որոնք արհամարհելով տեղական նեղմտութիւնները, երիտասարդ տարիքէն սկսեալ ուզած են իրենց ուժերը ի սպաս դնել մեր ժողովուրդին : Այդ քիչերէն էր Տիկին Մուրատ (Օր. Ակիլինէ Ճէլալեան), որ իր ամուսնոյն հնչակեան Մուրատի եղերական մահէն ետքը, (կախաղան հանուած Կեսարիոյ մէջ, 1915ին), բոլորովին նուիրուեցաւ Դպրոցասէրին, Պոլսէն Յունաստան, ուրկէ Մարսէյլ եւ ի վերջոյ Փարիզ :

Անխոնջ այս ութսունամեայ Հայուհին, աշխարհը շրջած է ի խնդիր իր ստանձնած գործին յաջողութեան : Ամէն դուռ զարկած : Գիտէր ամէնէն համեստէն մինչեւ ամէնէն պարարտ քսակները բանալ տալու գաղտնիքը : Ցամառ՝ իր սկզբունքներուն մէջ, շատ անգամ իր շրջապատն էր որ կը զիջէր իրեն եւ քիչ չէ թիւը անոնց, — խնամակալուհի թէ ուսուցիչ - ուսուցչուհի, — որոնք ստիպուած են հեռանալ, չկարենալով ստիպել զինքը որ տեղի տայ այս կամ այն կարգադրութեան :

Իր տիրական դէմքը հոմանիշ էր Դպրոցասէրին, անոր բոլոր թերիները կը վերագրուէին իրեն, առանց մտածելու նաեւ այն դժուարութեանց մասին, որոնց յաղթած էր տարիներու ընթացքին, լաւ կամ գէշ օրերուն, գաղթականութեան թէ պատերազմի շրջանին :

Այս վերջին 40 տարուան ընթացքին անկարելի էր երեւակայել Դպրոցասէրը առանց Տիկին Պօյաճեանի : Այժմ կը բաժնուի իր սիրած գործէն : Բայց ողջ կամ մեռած՝ Դպրոցասէրը կարելի չէ յիշել առանց Տիկին Մուրատին :

ՆՈՃԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարար Շէն Եի Փէքինի մէջ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները մեծ սխալ մը կը գործեն Քեմոյի ռմբակոծման ընդհատումը բացատրելով իբրեւ տկարութեան նշան : Միացեալ Նահանգներու համար, աւելցուց ան, մէկ ելք կայ միայն՝ միջամուխ չըլլալ Չինաստանի ներքին գործերուն եւ Ֆորմոզայէն հեռացնել իրենց զինեալ ուժերը : Միւս կողմէ, լեհական թերթերը կը գրեն թէ չինեւամերիկեան յառաջիկայ հանդիպումը, որ տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ, վճռական կրնայ ըլլալ Ֆորմոզայի տագնապին համար :

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Նախագահ Նասր կազմած է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան կեդրոնաձիգ կառավարութիւնը եւ գործադիր մարմիններ՝ երկու նահանգներու համար : Նոր կառավարութեան մէջ մնացած է միայն մէկ սուրիացի՝ Աքրամ Հօրանի : Սապրի Ասալիի հրաժարականը ընդունուած է :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԵՐՈՒ ՆՈՅՆ ՊԱՇՏՊԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

« Ամերիկեան ռազմատորմիղը պողպատէ դաղաղներու պիտի վերածենք Լիբանանի ջուրերուն մէջ» : Վարչապետ Խրուշչեւ այսպէս կը յայտարարէր իր վերջին ճառերին մէջ, սակայն երբ ամերիկեան զօրքերը Լիբանանի ջուրերէն ցամաք ելան Պէյրութ քաղաքը Խրուշչեւի ձայնը չլսեցինք : Մոսկուայի վարիչները առիւծ են երբ իրենց դէմ կանգնած է Թոյլը եւ տկարը, սակայն շատ զգոյշ են եւ կը սարսափին ուժէն եւ ճշմարտութենէն :

Փոքր ազգերու շարքին կը պատկանէր եւ դարաւոր հինաւուրց հայ ժողովուրդը, որ 1921 փետրուարեան քառասունօրեայ դիմադրական հերոսական կռիւներէն յետոյ, Ազրբէյջանի եւ Վրաստանի վրայով ռուսական բոլշեւիկեան զօրքերը, կռիւով եւ արիւնով մտան Հայաստան եւ հայ ժողովուրդի ազատ խորհրդարանի շէնքին վրայէն զէնքի ուժով իջեցուցին Հայոց ազգային եռագոյն դրօշակը եւ անոր տեղը դրին Մոսկուայի կարմիր դրօշակը : Կարմիր դրօշակը , որ կը խորհրդանշէ յանուն ռուսական բոլշեւիզմի յաղթանակին համար, թափուած 30 – 35 միլիոն ժողովուրդներու անմեղ արիւնը, որ կը խորհրդանշէ Ռուսիոյ ցրտաշունչ Սիպերիոյ աքսորավայրերու ճամբաները, ուրտեղ անհետ կորան տասնեակ միլիոնաւոր ռուս եւ ոչ ռուս քաղաքացիներ, իբրեւ հակայեղափոխականներ :

Եւ այդ օրը Ազրբէյջանի մայրաքաղաք Բաքուէն, Մոսկուայի գործակալ Տօքտոր Թաթար Նարիմանով, կը հեռագրէր Անգարա Մուսթաֆա Քեմալին « Հայաստանը ազատուած է Դաշնակներու լուծէն » : Մուսթաֆա Քեմալ այդ ուրախ լուրի առիթով, նոյն օրը Թուրքիոյ ազգային ժողովին մէջ կը յայտարարէր . «Ողորմելի Հայաստանի խնդիրը ընդմիշտ փակուած է եւ մենք այժմ անմիջական կերպով կապուած ենք մեր բարեկամ Ռուսերուն հետ» :

Մուսթաֆա Քեմալ, սակայն կը մոռանար, որ իր ճառէն մօտ երկու եւ կէս տարի առաջ «ողորմելի Հայաստանի» քաջարի զաւակները առաջնորդութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, փախուստի մատնեցին Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշաբարանի ճակատամարտներուն մէջ :

Տրապիզոնի մէջ այդ օրերուն էր, որ Թուրքիոյ յայտնի զինուորական Վեհիպ փաշան դառնութեամբ կը յայտարարէր. « պէտք է հաշտուիլ այն մտքին հետ, որ Հայերը այս անգամ մեզ յաղթեցին» : Բայց աւա՜ղ, մեր հայրենակիցներու մէջ դեռ մարդիկ կան, որոնք հայ ժողովուրդի այդ ծանր օրերուն կ՚ապրէին հանգիստ կերպով արտասահմանի մէջ եւ կը պտըտէին Փարիզի եւ Նիւ Եորքի պողոտաներուն վրայ եւ իրենց օրերը կ՚անցընէին սրճարաններու մէջ, այսօր կը յայտարարեն թէ «Թուրքը տուաւ Հայաստանի անկախութիւնը » :

Թուրքը ոչ թէ տուաւ, այլ Թուրքը Տարօնի աշխարհէն, Էրզրումէն, Տրապիզոնէն եւ Վասպուրականէն, եկեր հասեր էր մինչեւ Սարտարապատ եւ Բաշաբարան, անցնելու համար մինչեւ Երեւան, Թալէաթներու եւ Էնվէրներու ուխտին համաձայն, վերջ տալու եւ փակելու կովկասահայութեան խնդիրը : Ռուսական բոլշեւիզմը իր երկրին մէջ քանդեց ու աւերեց եկեղեցիները վերածելով ախոռներու ու մթերանոցներու, սակայն յաջողեցաւ արտասահմանի եկեղեցիներու միջոցաւ քանդել ու աւերել մարդկանց հոգիները ու սրտերը :

1921 Մարտի 16ին Մոսկուայի մէջ բոլշեւիկ – քեմալական դաշինքի առաջին յօդուածով կ՚արձանագրուի « բովանդակ Թրքահայաստանը կը նկատուի թրքական հող» : Թուրքիոյ պատգամաւորները այս ուրախ լուրը Մոսկուայէն հեռագրով կը յայտնեն Անգարա : Անգարայի թրքական թերթերը այդ օր խոշոր տառերով գրեցին «մեր բարեկամ Պ. Պ. Լենինը եւ Սթալինը լայնահոգի եւ առատաձեռն են դէպի Թուրք ժողովուրդը եւ ամէն կերպ կ՚ուզեն բարեկամանալ մեզի հետ :» Եւ Լենինի օրերէն մինչեւ Խրուշչեւի օրերը միշտ կ՚ուզեն բարեկամանալ Թուրքին հետ :

Մոսկուայի քաղաքական նենգ վարիչները հաւատարիմ իրենց երբեմնի ուսուցիչներուն, այս օր ալ միշտ եւ ամէն տեղ զբաղած են իրենց ստորերկրեայ տխուր գործունէութեամբ , « յանուն աշխարհի խաղաղութեան եւ յանուն փոքր եւ ճնշուած ազգերու պաշտպանութեան» : Համայնավար Խորհրդային Ռուսիան բռնօրէն եւ զէնքի ուժով այսպէս եւ այս ձեւով եղաւ պաշտպանը ու բարեկամը փոքր ու ճնշուած ազգերուն ու ժողովուրդներուն, Հրազդանի եւ Ախուրեանի ափերէն մինչեւ հերոսական Հունգարիոյ մայրաքաղաքի արիւնոտ պողոտաները...

Ի՜նչ դառն հեգնա՜նք, փոքր եւ ճնշուած ազգերուն հանդէպ :

Գ. ԲԱԼԱՑԵԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ

Բ.

Ցուլը բաց էին թողնում խոյարան (արենա) : Ճարպիկ ցլամարտիկները (թռրէատոր) կարմիր գործուածքներով գրգռում էին ցուլին, որ յարձակւում էր այդ գործուածքների վրայ, բայց ցլամարտիկները ճկուն շարժումներով փոխադրում էին կարմիր գործուածքը մի կողմից միւսը, իսկ ցուլը անընդհատ վազելով եւ յարձակուելով այդ գործուածքի վրայ, վերջիվերջոյ հասնում է յոգնածութեան ծայրաստիճանին, Այն ժամանակ բեմ էր դուրս գալիս նիզակամարտիկը (փիքատոր) : Վերջինը զինուած է երկար նիզակով, նրա ձին՝ խիտ ցանցով պատած : Կատաղած ցուլը յարձակւում է նիզակամարտիկին վրայ, բայց ոչ մի վընաս չի կարողանում հասցնել ոչ հեծեալին, ոչ էլ նժոյգին : Հեծեալը նիզակահարում է ցուլի մէջքը եւ հեռանում :

Գրգռուելով կարմիր գործուածքից եւ ստացած վէրքից, ցուլն այս ու այն կողմն է նետւում :

Վերջապէս խոյարան է մտնում ցլասպանը (մաթատոր), սուսերակիրը (էսփատոռ), որ երկար սուսերով մահացու հարուածներ է հասցնում ցուլին :

Հանդիսականների որոտընդոստ ծափահարութիւնների տակ սպաննուած ցուլն ընկնում է : Այնուհետեւ ցլամարտիկներից մէկը կտրեց ցուլի ականջները եւ բարձր բռնած, մեծ սխրագործութիւն կատարած մարդու դէմքով անցաւ խոյարանի միջից : Յետոյ այդ ականջները նա նետեց հանդիսականների մէկին՝ հաւանաբար իր սրտի տիրուհուն :

Այնուհետեւ ցուլի դիակը ձիերով դուրս տարան եւ խոյարան բաց թողեցին մի ուրիշ ցուլ : Այդ օրը մասնակցում էին ցլամարտէն հինգ ցլամարտիկներ եւ հինգ ցուլ : Պէտք է ասել թէ այդ արիւնոտ տեսարանը մեզ ոչ մի բաւականութիւն եւ հաճոյք չպատճառեց եւ մեզ համար բոլորովին անհասկանալի մնաց հանդիսականների ոգեւորութիւնը :

Մեր համաժողովին մասնակից սպանացի Ալբարացինին վերադառնալիս՝ հարցրի թէ ի՛նչպէս է որ Սպանիայի նման բարձր մշակոյթ ունեցող երկրում սիրում են ոչ մի դաստիարակչական նշանակութիւն չունեցող այնպիսի մի տեսարան, ինչպիսին ցլամարտն է : Նա պատասխանեց, որ ցլամարտի դէմ արտայայտուողներ կան, սակայն նրանց ջանքերը ապարդիւն են անցնում, որովհետեւ Սպանիայում այն դարձել է բաւական արմատացած զուարճութիւն : Նա պատմեց նաեւ ցլամարտի ժամանակ պատահած դժբախտ դէպքերի մասին :

Տոլեդոյից վերադառնալիս՝ մենք հարեւան բլրակների վրայից դիտեցինք այդ հետաքրքրական քաղաքը, իր հինաւուրց ճարտարապետական կառոյցներով :

Սեպտեմբերի 24ին առաւօտեան, սպանական մշակոյթի տան երկու լսարաններում միաժամանակ սկսուեցին գիտական նիստերը : Առաջին լսարանում ընթերցւում էին զեկուցումներ ծրագրային թեմաներով, իսկ երկրորդում՝ զանազան այլ թեմաներով :

Ես տարել էի ինձ հետ մի շարք ցուցադրական նիւթեր՝ գիտական հիմնարկութեանց եւ համագումարի անդամներին նուիրելու համար : Այդ նիւթերի թւում էին Հայաստանի Բժշկութեան Պատմութիւնը՝ հինգ հատորով, Հայաստանի բժշկութեան պատմութեան վերաբերեալ չքեղ ալբոմներ, Մխիթար Հերացու Ջերմանց Մխիթարութիւնը գրքի ռուսերէն թարգմանութիւնը, Հայաստանի Գիտութիւնների ակադեմիայի կողմից հրատարակուած բժշկութեան պատմութեան հաւաքածոները, եւն. :

Թէ նուէրները եւ թէ ցուցադրական նիւթերը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերին : Նուէր ստացողները ջերմօրէն արտայայտում էին իրենց գոհունակութիւնը եւ շնորհակալութիւնը :

Այդ օրուան գիտական ժողովը վերջանալուց յետոյ, մենք մեկնեցինք Պրադօ գեղարուեստական թանգարանը : Վերջինը մեզ վրայ գրեթէ նոյն տպաւորութիւնը գործեց, ինչ որ Լուվրը՝ Փարիզում : Հիացմունքով կանգ էինք առնում սպանական ականաւոր նկարիչներ Գոյայի, Գրեկոյի, Վելասկէզի, Մուրիլլոյի սքանչելի գործերի առաջ : Մի շարք նըկարներ, յատկապէս կրօնական բովանդակութեամբ , մեզ զարմահրին իրենց ահագին մեծութեամբ :

Կլոր սեղանների վրայ դրուած էին հինաւուրց ձեռագիր աշխատանքներ (ինկունաբուլաներ) :

Սեպտեմբերի 25ի նիստից յետոյ համագումարի անդամներէն հրաւիրեցին դիտելու բժշկական համալսարանի պատմաբժշկական գրքերի ցուցահանդէսը , որ տեղաւորուած էր մի քանի դահլիճներում : Այստեղ հաւաքուած էին 15 – 16րդ դարերում տպագրուած բժշկական աշխատութիւնները, գլխաւորապէս լատիներէն լեզուով, պատահում էին նաեւ առանձին օրինակներ ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն եւ այլ լեզուներով :

Ըստ գրացուցակի, ցուցահանդէսում ներկայացուած էր 1120 գիրք, այդ թւում բժշկութեան գրեթէ բոլոր հին դասական աշխատութիւնները : Այդ հաւաքածոն իր հարստութեամբ հաւանաբար եզակի պէտք է համարուի : Համագումարին մասնակցողներին հիացմունքին արժանացան Ավիցենայի Եղն Սինա Քանոնը , մանկաբարձութեան ,սիֆիլիզի եւ այլ հիւանդութիւնների մասին տպագրուած խոշոր հատորները :

Նոյն շէնքում էր տեղաւորուած նաեւ մարդակազմութեան թանգարանը , որտեղ, սակայն, մենք երկար չմնացինք ,— ուսանողները քննութեան էին յանձնում եւ մենք չցանկացանք մեր ներկայութեամբ խանգարել այդ աշխատանքներին :Յետոյ մենք անցանք Նոյն շէնքի մի մեծ դահլիճ, ուր բժշկական համալսարանի տնօրէնը մեր համագումարի մասնակիցներին հիւրասիրեց այսպէս կոչուած « պատուոյ գինիով» :

Յաջորդ օրը, ցերեկուան նիստում զեկուցումով հանդէս եկայ նաեւ ես : Կէս օրին սպանական մշակոյթի տանը համա –

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Առաջ, երբ բնաւ չէի կասկածում նրա սիրոյն եւ լիովին հաւատացած էի, որ նա իմս է լինելու, իմս անբաժան ու յաւիտեան, ինձ թւում էր, թէ այնպէս ուժգին չէի սիրում նրան, ինչպէս այժմ, երբ նա դաւաճանել էր ինձ եւ ես արդէն կորցրել էի նրան ամբիշտ ու անդարձ : Այդպէս է լինում միշտ. սիրոյդ առարկան կրկնակի սիրելի է թւում նրան կորցնելուց յետոյ :

Այլեւս չէի հասկանում, թէ ինչ է պատահում ինձ. այնպիսի մի դատարկութիւն էի զգում շուրջս եւ ներսս, որ կարծես ուղեղս հանել էին գանկիցս եւ ինձ նետել մի անապատ՝ թափառելու սոսկալի ամայութեան մէջ աննպատակ ու անզիջ, առանց ձգտումների, առանց իտէալների, առանց փրկութեան որեւէ յոյսի : Մի բան միայն զգում էի. շատ պարզ ու շատ որոշակի. դա վրէժի թոյնն էր, որ կաթիլ առ կաթիլ կուտակւում էր սրտիս մէջ եւ սպառնում պայթելու այն աղջկայ գլխին, որ այնքան անխղճօրէն անարգել էր ոչ միայն իմ ամէնէն նուիրական ըղձացումները, այլեւ ինձ իբրեւ մարդու , եւ սպառ – սպառ ջախջախել բոլոր յոյսերս, իմ ամբողջ ապագան : Քանի նա չէր դաւաճանել ինձ, ես մի արծիւ էի՝ հոգով ու մտքով բարձրունքներում սաւառնող, այժմ դարձել էի թեւերը կըտրած ողորմելի մի ճնճղուկ՝ գետնի վըրայ ցատկոտող : Կարո՞ղ էի ես այդ ներել նրան : Ու վճռեցի անողոք լինել դէպի նա նոյնքան, որքան անողոք եղաւ նա դէպ ինձ :

«Ես չկամ, թող ինձ հետ նա էլ չլինի» — ասացի. ու մի օր վեր կացայ թողի համալսարանն էլ, դիսերտացիան էլ, ամէն բան եւ եկայ վճիռս իրագործելու : Բայց այստեղ ինձ այնպիսի մի յուսահատութիւն էր սպասում, որի մասին բնաւ չէի մտածել,— դաւաճան աղջիկը մեկնել էր արտասահմանն իր, ինչպէս իմացայ, շատ հարուստ, ամուսնու հետ :

Յուսալքումը նորից եկաւ տիրեց ինձ նոր թափով եւ այնքան ուժեղ, որքան վրէժի, զգացումս մնացել էր անյագուրդ : Այն գիտակցութիւնը, որ ես կատարելապէս զինաթափ եմ եղած, պարզապէս խելագարեցնում էր ինձ : Ու եկաւ մի րոպէ, որ քիչ մնաց ձեռք բարձրացնէի. ինքս ինձ վրայ հոգեկան անտանելի տառապանքներիս մի անգամից վերջ տալու համար : Բայց յետոյ մտածեցի , որ այդ արդէն չափազանց փոքրոգութիւն կը լինէր, եւ, բացի այդ, յոյս ունէի, որ վաղ թէ ուշ կը հանդիպէի նրան ինձ հասցրած անարգանքի փոխ հատուցումը տալու :

Հոգեկան այս դրութեանը նորից յաջորդեց ծայր աստիճան անտարբերութիւն ու անզգայութիւն դէպի ամէն ինչ : Ուժեղ ցնցումներ էին պէտք՝ ինձ այդ անտարբերութիւնից եւ անզգայութիւնից հանելու համար, եւ այդ ցնցումները ես ուրիշ բանի մէջ չգտայ, բայց եթէ միայն ծախու կանանց եւ գիշերներ լուսացնող ընկերներիս շրջանում : Կեանքի ճահիճը կամաց – կամաց ծծում էր ինձ եւ ես չէի նկատում այդ : Ու, երբ նկատեցի, շատ ուշ էր. ես կորած մարդ էի արդէն :

Երբեմնի իրաւագիտութեան վերջին դասարանի ուսանող, փառաւոր ապագայի յոյսերով լեցուն, հասարակական լայն գործունէութեան երազանքներով թեւաւորուած, — այժմ դարձել էի դատարանների նրբանցքների կեղտոտ սեղաններին վրայ խնդրանքներ գրող, զանազան մութ գործեր պաշտպանող, միշտ արբած եւ միշտ քնատ մի աբլավատ՝ այդ զզուելի տիպի բոլոր բացասական յատկանիշներով :Եւ իմ ամբողջ ողբերգութիւնը այն էր , որ ես լիովին զգում ու գիտակցում էի այդ սոսկալի անկումը, բայց ելնել այդ տիղմից անզօր էի. ճահիճն արդէն շատ էր. ինձ ծծել իր խորքը : Եւ մի անգամ, որ խաչ էի քաշել ինձ վրայ, յարութիւն առնելու այլեւս անկարող էի զգում ինձ :

Մի անգամ, — այդ մեր յարաբերութիւնների խզման հինգերորդ տարումն էր,— փողոցում բոլորովին պատահական կերպով, երես առ երես հանդիպեցի նրան — իմ սիրոյ նախկին առարկային : Այդ հանդիպումն այնքան անսպասելի էր ինձ համար, որ ես կարծես կայծակնահար գամուեցի. տեղն ու տեղս նրա առջեւ եւ ապշութիւնից ծափ զարկեցի ակամայ : Ըստ երեւոյթին, նա սաստիկ վախեցաւ այդ անակնկալից եւ, ինչպէս նկատեցի , սկզբում բնաւ չճանաչեց ինձ : Եւ չէր կարող ճանաչել, որովհետեւ իր ճանաչած նախկին միշտ լաւ հագնուած, լայնաթիկունք եւ լայնակուրծք 24 – 25 տարեկան գեղեցիկ ուսանողի տեղ այժմ տեսնում էր իր առջեւ կեղտից պլպլացող հնամաշ վերարկուով, մազակալած երեսով, արհեստաւոր արբեցողի կարմիր քթով , կուրծքը ներս ընկած սապատակաւոր մի մարդ, որի բերանից էժանագին գինու , ծխախոտի եւ սխտորի հոտ էր փչում : Իսկ նա ամէնեւին չէր փոխուել կամ, աւելի ճիշդը փոխուել էր դէպի այնքան լաւը, որ ոչ մի գեղագէտ – նկարիչ չէր կարող նրա մէջ որեւէ փութ գտնել . Նախկին մի քիչ նիհար, չորաճճի աղջիկը դարձել էր բարձրահասակ , փարթամ մի կին, որի մօտով անկարելի էր անցնել առանց ետ նայելու : Իսկ հագուստը :

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(2 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ, ԻՐԱՔ ԵՒ ԴՐԱՑԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Երբ Յուլիս 14ի պետական հարուածով Զոր. Քասըմ Պաղտատի մէջ իշխանու – թեան տիրացաւ, որոշեց մասնաւոր գի – ջումներ ընել՝ Քիւրտերուն: Ուրեմն, քրտական հարցը պաշտօնապէս ճանչ – ցուած է Իրաքի նոր Հանրապետութեան կողմէ, ինչպէս կը գրէ «Ռիվարոլ»ի աշ – խատակիցը՝ Ռէյմոն Լուար:

Այսուհանդերձ, փշոտ հարց մըն է ան: Հասարակութեան լայն խաւերուն չատ քիչ ծանօթ քրտական խնդիրը կրնայ չու – տով վերածուիլ Թնճուկի մը, նոյնքան եւ աւելի վտանգաւոր որքան Պաղեստինի հարցը:

Քիւրտերուն համար «Քիւրտիստանը» իրենց հայրենիքն է, հակառակ այն իրո – ղութեան՝ որ յիշեալ հողամասը բաժ – նուած է բազմաթիւ երկիրներու միջեւ — Թուրքիա, Իրաք, Պարսկաստան եւն. եւ Քիւրտերը արմատախիլ եղած ու բաժան – ուած ժողովուրդ մը կը ներկայացնեն: Արդարեւ, իրենց լեզուն եւ բարքերը պահպանելու ճիգ չեն խնայեր Քիւրտերը, վճռապէս մերժելով օտար ուեւէ ազգի հետ միաձուլուիլ:

Իրաքի մէջ Քիւրտերը միատարր եւ զօ – րաւոր ուժ մը կը ներկայացնեն: Կառա – վարութիւնը ստիպուած է զանոնք հաշ – ուի առնել: Կը պատահի նաեւ, որ Քիւր – տերը իշխանութեան գլուխ անցնին: Նու – րի Սայիտ քիւրտ մը չէ՞ր:

Թէեւ չորս դարէ ի վեր Քիւրտիստան կորսնցուցած է իր անկախութիւնն ու գե – րիշխանութիւնը, բայց էականին մէջ իւ – րաքանչիւր քիւրտ կը պահանջէ զայն: Անդադար կռուած են անոնք՝ յաղթութիւն տալու համար իրենց հայրենիքին: Այ – սօր, քրտական հարցին լուրջ ուշադրու – թիւն ընծայելով, Իրաքի նոր ղեկավար – ները կ՚աշխատին օգնել այս ժողովուր – դին՝ որպէսզի տիրանայ իր պահանջնե – րուն:

Քիւրտերու ընդհանուր թիւն է ութ մի – լիոն: Բաժնուած են Թուրքիոյ (չորս մի – լիոն) Պարսկաստանի (երկուքուկէս մի – լիոն), Իրաքի (մօտ մէկուկէս միլիոն), Սուրիոյ (800·000) եւ Խ. Միութեան (45 հազար) միջեւ: Բոլորն ալ կը պահանջեն նոյն հայրենիքը՝ Քիւրտիստան, 92·000 քառ. քիլոմեթր: Լեռնային այս շրջանը, որուն բնակիչները քաջ ռազմիկներ են, պատերազմական մեծ արժէք մը կը ներ – կայացնէ: Այս հողամասին մէջ կը գտ – նուին Տաւրոսեան, Մարտինի եւ Զակրո – սի լեռները՝ Թուրքիոյ, Իրաքի, Պարս – կաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ հսկա – յական պատնէշ մը կազմելով: Կարեւոր է Քիւրտիստանի քարիւղի հարստութիւնը (Քերքուք եւ Մուսուլ՝ Իրաքի մէջ, Սը – ղերդ՝ Թուրքիոյ մէջ եւ Մահապատ՝ Պարսկաստանի մէջ): Այսքանը ինքնին բաւական է, ցոյց տալու համար թէ քըր – տական հարցը որքան փափուկ է: Իրաք, Պարսկաստան եւ Թուրքիա մինչեւ այսօր համաձայնած են՝ Քիւրտերը չհամախըմ – բելու համար. անոնց միութիւնը լուրջ փոփոխութիւններու կրնայ ենթարկել Մի – ջին Արեւելքի քարտէսը: Հետաքրքրա – կան այն է, որ ցարդ Անգլիացիները «կ՚աշխատէին» Քիւրտերը համախմբել, ռուսական քաղաքականութեան դէմ, իսկ այսօր Խ. Միութիւնն է որ կը կիրարկէ նոյն քաղաքականութիւնը՝ Արեւմուտքի դէմ:

Հետեւաբար, Իրաքի նոր հանրապետու – թեան կազմութեամբ ստեղծուած վտան – գը լուրջ է: Իրաքի իրենց հայրենակից – ներուն շնորհուած իրաւունքներէն դըր – դուած՝ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ Քիւրտերը չուշացան ինքնավարութեան պահանջներ հրապարակել: Միւս կողմէ Ատրպէյճանի Քիւրտերը, երկար ատեն ապրած համայնավար վարչակարգի ներ – քեւ, ըստ երեւոյթին պատրաստ են Թեհ – րանի դէմ ապստամբութեան դրօշ պար – զելու:

Քաղաքական կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, Միջին Արեւելքի ներկայ կա – ցութենէն օգտուելով՝ Քիւրտերը կրնան փորձել անկախ Քիւրտիստան մը ստեղ – ծել, որ պիտի հաստատուի խորհրդային շրջագիծին մէջ՝ Միջին Արեւելքի խաղա – ղութեան դէմ մշտական վտանգ մը դառ – նալով:

Քիւրտերուն մասնաւոր զիջումներ ը – նելով՝ Իրաքի նոր կառավարութիւնը հա – խըռնթաց մը կը ստեղծէ, զոր լրջօրէն կը մտահոգէ Պաղտատի ղրացիները:

գումարի անդամների պատուին ընդունե – լութիւն կազմակերպուեց: Երեկոյեան մենք լսեցինք յայտնի դաշնակահար Խ. Կուբիլէսի համերգը: Ես, որ մօտիկից ծանօթ չեմ սպանական երաժշտութեանը, այս համերգը գտայ չատ հետաքրքրա – կան:

Սեպտեմբերի 27ի առաւօտեան զեկու – ցումներից յետոյ տեղի ունեցաւ երկու խումբերի միացեալ նիստը, որի նախա – գահը ես էի նշանակուած: Այստեղ լսուեց հինգ զեկուցում, որից երկուսն անգլերէն էին, իսկ երեքը՝ սպաներէն:

Երեկոյեան մեզ հրաւիրեցին մի այգի, ուր համագումարի պատուիրակներին համար ընդունելութիւն էր կազմակերպել Մատրիտի քաղաքապետութիւնը: Հիւրա – սիրեցին սպանական գինիով եւ զանազան քաղցրաւենիքներով:

Այդտեղ մեզ բախտ վիճակուեց լսել սէնֆոնիք համերգ, մեծ տաղանդի տէր մայեստրօ Արամբարիի ղեկավարու – թեամբ:

Ակադեմիկոս Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 3, կէսօրէ ետք ժամը երկուքին Լոնտոնի Ս. Սարգիս ե – կեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Արշակ Սաֆ – րաստեանի յուղարկաւորութիւնը՝ կազ – մակերպուած Համայնական Խորհուրդին կողմէ, որուն քարտուղարն էր ողբաց – եալը, տարիներէ ի վեր: Եկեղեցական ա – րարողութիւններուն նախագահեց Ներ – սոյեան Արք.:

Յուղարկաւորներուն մէջ կը գտնուէին Համայնական Խորհուրդի եւ եկեղեցւոյ խնամակալութեան բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ Պրիթիշ Միւզիումի ներկա – յացուցիչը:

Պսակ եպիսկ. դամբանական մը խօսե – ցաւ, վեր առնելով ողբացեալին ազգային գործունէութիւնը:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Կիւլպէնկ – եան հաստատութիւնը, համայնական խորհուրդը, եկեղեցւոյ խնամակալութիւ – նը, Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան եւ բազմա – թիւ այլ հայրենակիցներ:

Դագաղը փոխադրուեցաւ Քէնսըր Կրի – նի գերեզմանատունը, ուր թաղուեցաւ Պսակ եպիսկ.ի վերջին արարողութիւննե – րէն ետք:

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐ

Պուքրէշի մէջ կազմակերպուած է գե – ղարուեստի ցուցահանդէս մը, որուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած են երկու Հայու – հիներ՝ Ալիս Փօլատեան եւ Ի. Գասար – ճեան, որոնց ցուցադրած գործերը ար – ժանացած են միահամուռ գնահատանքի:

Ալիս Փօլատեան գարդարուեստի ֆա – քիւլթէի հինգերորդ կարգի ուսանողուհի է: Իր ցուցադրած գործը կը ներկայացնէ արհեստանոց մը, ուր երիտասարդներ կը պատրաստեն պատ մը՝ որմնանկար մը նաչխելու համար: Ա. Փօլատեանի գործը պարգեւատրուած է արժանիքի վկայա – գիրով:

Ի. Գասարճեան, որ վեցերորդ կարգի ուսանողուհի է, ցուցադրած է «Մայրու – թիւն» արձանը. այս գործը բացառիկ կերպով գնահատուած է եւ տաղանդաւոր ուսանողուհին պարգեւատրուած արժանի – քի վկայագիրով:

Արուեստի ռումէն քննադատ Ի. Ֆրուն – գետի հետեւեալ գնահատականը ստո – րագրած է Ա. Փօլատեանի մասին.— Լաւ մտածուած, ուսումնասիրուած, բայց բաւական խառնուածքի ուժով, կենսա – գործուած ներուժ գիծերով ու լուսաւոր գունեղութեամբ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Մէյն նա – հանգի Ծերակոյտի անդամներէն հանրա – պետական Արտաւազդ Եղոյեան վերընտ – րուած է իր պաշտօնին մէջ: Երիտասարդ հայ ծերակուտականը ստացած է 25·942 քուէ, իր ամէնէն փայլուն մրցակիցը ստացած է 24·392 ձայն:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ գումարուած է Մալա – թիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան 55րդ պատգամաւորական ժողովը, որուն մաս – նակցած են տասը մասնաճիւղեր 23 ձայ – նով: Միաձայնութեամբ որոշուած է մի – ութեան սաներուն վրայ աւելցնել նոր մը Անթիլիասի, իսկ ուրիշ մը՝ Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանին մէջ: Պատ – գամաւորական ժողովին առթիւ տրուած հացկերոյթի ընթացքին սրտաբուխ նուի – րատուութիւններ եղած են որմէ գոյացած է ութ հարիւր տոլար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած է Ֆութպոլի «Լոկոմոտիւ» եւ հայկական «Շիրակ» խումբերուն ֆութպոլի մրցու – մը, որ վերջացած է Հայերու յաղթանա – կով (3–0):

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Վ. Համբարձումեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցած է Ա – տրպէյճանի, Վրաստանի եւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիաներու ներկայա – ցուցիչներուն ժողովը: Ուսումնասիրուած եւ գիտական չարք մը կարեւոր հարցեր: Որոշուած է Նոյեմբերին գումարել երեք երկիրներու գիտական խորհուրդներու համարեղ նիստ. այդ աշխատանքները տա – նելու համար կազմուած կոմիտէին նա – խագահը ընտրուած է Վ. Համբարձում – եան:

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ՚ԵՐԹԱՅ

«Նիւ Եորք Հերըլտ» կը հաղորդէ թէ Նուպար Կիւլպէնկեան՝ մօրուսաւոր, Monocle-ով եւ իր լամբակին վրայ օրքիտէ կրող մեծահարուստ դիւանագէտը Մոս – կուա կը մեկնի: Կիւլպէնկեան խորհրդ. կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ, բայց Կրեմլին պիտի չրնակի:

Նուպար Կիւլպէնկեան Լոնտոնի պարս – կական դեսպանատան մշակութային կը – ցորդն է եւ առաջին անգամն է որ Մոս – կուա կ՚այցելէ: Այս ճամբորդութիւնը կը զուգադիպի Հայոց նոր Կաթողիկոսին գահակալութեան տարեդարձին:

Կիւլպէնկեան եւ իր կինը Ռուսիա պիտի մնան երկու չաբաթ, իբրեւ կառավարու – թեան հիւրը:

Կիւլպէնկեան խանդավառուած է իր յառաջիկայ ուղեւորութեամբ եւ կը փա – փաքի «ակնարկ մը նետել Կրեմլինէն ներս»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (271)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Շարման – բէկի պաշտպանութիւնը խիստ թոյլ գտնուեցաւ. այժմ առաջնոր – դը սկսեց փաստաբանել:

— Բոլորովին ճշմարիտ է ձեր ասածը, պարոն բժշկապետ, բայց պէտք է տեղա – յին սովորութիւնները եւ հանգամանքնե – րը եւս ի նկատի ունենալ:

Պատահում է, չատ անգամ Պարսկաս – տանից գնում են մեր կողմերը, ասպա – տակութիւններ են անում, ոչխարներ, ձիեր եւ այլ անասուններ են աւարի առ – նում: Կորուստը վերադարձնելու համար ուրիշ հնար չէ մնում, քան թէ յարձա – կում գործել եւ Պարսից հպատակներից յափշտակել փոխարէնը:

— Այստեղ ի՞նչով են մեղաւոր խաղաղ հպատակները, — պատասխանեց Ասլանը, փոքր ինչ զայրացած կերպով: — Այդ աւազակները թէ Պարսից կողմից եւ թէ Տաճկաց կողմից՝ բոլորը քրդեր են, թող միմեանց միս ուտեն, եթէ տեղային կա – ռավարութիւնները անկարող են զսպել նրանց գազանութիւնները: Բայց ինչո՞ւ նրանց միմեանց հետ ունեցած թշնամու – թիւնների պատճառով մէջ տեղում պէտք է տանջուի լինի, կողոպտուի խեղճ գիւ – ղացին, թշուառ երկրագործը, որ բացի մի քանի անասուններից ուրիշ ոչինչ չու – նի իր ապրուստը հոգալու համար:

Քուրդ բէկի թուխ դէմքի վրայ երեւա – ցին քրտինքի կաթիլներ, որ սրբեց նա իր չապկի քառանկիւնի ձեւով քարչ ընկած թեւքով: Սխալ կը լինէր մտածել, թէ ա – մօթից լինէին այդ կաթիլները: Այլ նրա սրտում բորբոքւում էր բարկութեան կը – րակը, թէ ինչպէս մի գաւուր համար – ձակւում է նրա երեսին անարգել նրան, իսկ ինքը չէ կարող ձեռքը տանել դէպի իր սուրը եւ պատժել եւրոպացի գաւուրի յանդգնութիւնը: Բայց նա զսպեց իր կա – տաղութիւնը եւ բաւական հանդարտ կեր – պով ասաց.

— Դուք, պարոն բժշկապետ, այնքան վատ մի համարէք Ջալալիներին, որոնց ցեղապետը լինելու պատիւն ունեմ ես: Եթէ դուք լսած լինէիք այն օգնութիւն – ները, որ մենք մատուցանում ենք այս կողմերի քրիստոնեաներին, հաւատացած եմ, ձեր կարծիքը կը փոխէիք մեր մա – սին:

— Մեծ ուրախութեամբ, — պատաս – խանեց Ասլանը ժպտալով:

— Ես անպատշաճ եմ համարում գովել ինքս ինձ: Թող հայր խալիֆան (առաջ – նորդը), որին յայտնի են մեր ծառայու – թիւնները, թող նա վկայութիւն տայ:

Սրբազան հայրը սկսեց զանազան ման – րամասնութիւններով պատմել, թէ չատ հանգամանքներում Քրդերը մեծ օգուտ են հասցնում երկրին եւ մանաւանդ տե – ղային քրիստոնեաներին: Ու մասնաւորե – լով իր պաշտպանութեան ճառը Ջալալի – ների վրայ, իբրեւ փաստ, յիշեց եւ այն, թէ մի քանի չաբաթ առաջ Ս. Տիրամօր վանքի տօնախմբութիւնն էր, եւ ինքը բէ – կը (այնտեղ ներկայ գտնուողը) անձամբ գնացած էր այնտեղ ուխտաւորների մէջ կարգ պահպանելու համար: Տօնախմբու – թիւնը վերջանալուց յետոյ, դարձեալ բէ – կի մարդիկն էին, որ առաջնորդում էին ուխտաւորներին դէպի իրանց երկիրնե – րը, որպէս զի, պահպանեն նրանց ճանա – պարհների վտանգներից:

Ես բոլորովին զարմացած մնացի: Կար – ծես, մի ներքին սեւ թել կապում էր այդ բոլոր մարդկանց սրտերը միմեանց հետ: Դրանք ամենայայտնի չարագործութիւն – ները բարի ձեւի մէջ ամփոփելու վարպե – տութիւնն ունէին: Եթէ ես եւ Ասլանը Ս. Տիրամօր վանքի տօնախմբութեան ժա – մանակ մեր աչքով տեսած չը լինէինք, որ քուրդ բէկը եկել էր այնտեղ յափշ – տակելու տօնախմբութիւնից գոյացած ե – կամուտի մի մասը, եթէ մեզ յայտնի չը լինէր, որ նրա մարդիկը մեծ վճարներ էին ստանում ուխտաւորներից ճանա – պարհների վտանգներից պահպանելու համար, բայց մի եւ նոյն ժամանակ, նրանց անյայտ ընկերները, նոյն իսկ պահապանների գիտութեամբ, յարձակ – ւում էին ե կողոպտում էին նրանց,— եթէ այդ բոլորը մեզ յայտնի չը լինէր, գուցէ սրբազանի վկայութեանը մեծ նշանակու – թիւն տայինք: Բայց Ասլանը լռեց եւ, յայտնի պատճառներից ստիպուած, ո – չինչ չպատասխանեց:

Հետաքրքիրն այն էր, թէ ի՞նչն էր ա – ռիթ տալիս սրբազանին քրդի բարբարո – սութիւններին պաշտպան հանդիսանալ: Նա բարեկամական մեծ կապեր ունէր հա – մարեա բոլոր քուրդ ցեղապետների հետ: Այդ յարաբերութիւնները պահպանում էր իր ազդեցութիւնը բարձրացնելու համար: Իր ձեռքում ունենալով երկրի խոշոր գա – զաններին, նա այն աստիճան նշանակու – թիւն էր ստացել, որ ոչ միայն հասարակ մարդիկ, այլ մինչեւ անգամ փաշան նը – րանից ակնածում էր: Բայց միթէ՞ այդ ազդեցութիւնը աւելի բարձր նպատակնե – րի համար չէր կարելի գործ դնել:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բախումները կը շարունակուին յոյն ազգայնականներու եւ բանակին միջեւ: Առջի օր անգլիացի զինուոր մը սպաննուեցաւ ու երեք ուրիշներ վիրաւորուեցան Նիկոսիոյ մէջ, իսկ կղզիին արեւմտեան շրջանին մէջ Թուրք զինուոր մը սպաննուեցաւ եւ երկու անգլիացի զինուորներ վիրաւորուեցան: Աթէնքի շրջանակներուն համաձայն Յունաստան Ատլանտեան Ուխտին առաջարկած է Մակարիոս Արք.ի ծրագիրը, իբրեւ տագնապը լուծելու լաւագոյն միջոց:

ՓԷՔԻՆԻ ձայնասփիւռին համաձայն 79 միլիոն 200.000 չին կամաւորներ կը վարժուին պատերազմի «արուեստ»ին:

ՄԱԿի մէջ խորհրդային ներկայացուցիչ Կրոմիքօ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը վերսկսաւ հիւլէական եւ ջրածին իր փորձերը հաւասարելու համար Անգլօամերիկացիներուն,

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն Պոն գնաց Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըրի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու համար: Երկու Վարչապետները պիտի խորհրդակցին Միջին Արեւելքի, Զինաթափի եւ Արեւելք – Արեւմուտքի միջեւ վերջերս ստեղծուած լարուած կացութեան շուրջ, հաւանական է որ Արտաքին նախարարներն ալ մասնակցին խորհրդակցութիւններուն:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հրաւէրով Հոկտեմբերի երկրորդ կիսուն Մոսկուա պիտի երթայ Կոմուլքա՝ լեհական կարեւոր պատուիրակութեան մը հետ, պաշտօնական բացատրութիւնը այն է, թէ երկու երկիրները «պիտի զօրացնեն եղբայրական իրենց կապերը» եւ առեւտրական նոր համաձայնութիւններ պիտի կնքեն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր իր շքախումբին հետ այցելեց Պրիւսէլի ցուցահանդէսը, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պոտուէն Թագաւորին հետ եւ միասին ճաշեց, որմէ ետք վերադարձաւ Պոն:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մամուլի գործակալութեան համաձայն համայնավար երեսփոխանները գաղտնի յարաբերութիւններ հաստատած են Պոնի Խորհրդարանին 27 երեսփոխաններուն հետ, որոնց անունները չեն յայտարարուած:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բողոքագիր մը յանձնեց Թուրքիոյ կառավարութեան, խորհրդային օդային սահմաններուն բռնաբարման դէմ. Մոսկուա կը յիշէ վերջերս ամերիկեան օդանաւի մը Հայաստան անցնելու պարագան եւ կը զգուշացնէ Թուրք կառավարութիւնը՝ հետեւանքներուն համար:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակ ելած է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի Սեպտեմբերի թիւը (9) մեծ մասով նուիրուած Փալատրիւի բանակումին: Պատկերազարդ: Երիտասարդութիւնը հետաքրքրող ճոխ բովանդակութիւն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

Բաժանորդագրուեցէք եւ բաժանորդագրեցէք ձեր երիտասարդ բարեկամները, դիմելով հետեւեալ հասցէին.—

Գրիգոր Փափազեան, 25 րիւ Մարսիալ – Պուտէ, Շաւիլ:

Տարեկան բաժնեգին՝ 600 ֆրանք:

Արտասահման՝ 800 ֆրանք:

ՃՇԴՈՒՄ.— «Եւրոպայի»ի Կիրակի օրուան «Օրը Օրին»ին առթիւ ընթերցող մը կը խնդրէ ճշդել թէ ջութակահար Մանուկ Բարիկեան բնիկ Կիպրոսցի չէ, այլ՝ Ատանացի, եւ ուսումը ստացած է Կիպրոս:

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան խնամակալութիւնը, ուսուցչական կազմը, պաշտօնէութիւնը եւ Սանուց Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Ճէլալ, Օր. Վարդուհի Ճէլալ, Ճէլալեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՏԻԿԻՆ ԱԿԻՒԼԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 5 Հոկտ. Դպրոցասէրի հաստատութեան մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 9, կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պանեէօ Փարիզէն գերեզմանատան հայ մտաւորականներու դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկ. Սեդրակ Թադէոսեանի (Վիէն) իրենց զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, Պ. Աւետիս Տէրտէրեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ այս կիրակի, ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ Գերապայծառ Ադատունի վասն հոգւոյ Պօղոս Ճէօհէրեանի:

×

Հաուըրտի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սալեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Տէր Արսէնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան եւ զաւակը (Փարիզ), Օր. Վիկթորիա Տէր Արսէնեան (Ամերիկա) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

Երիցուհի ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԾԱԽՈՒ Է

Վերսայլ կառք մը՝ 1955, շատ լաւ վիճակի մէջ՝ 14.000 քիլոմեթր:

Tel : BOT . 86-68

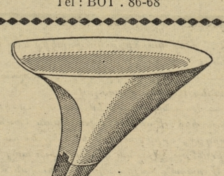

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով չինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ եկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ:

Դիմել՝

VANPLAST

(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-08

Առաւօտներէ հեռաձայնել՝ ITA 16-36

» 33-3/

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

× Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին ցացողներուն դիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքար մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1.45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14-ին: Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Մխիթիքի: Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դպրոցին մէջ:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտունէն, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ:

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու խնկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ:

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն): Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Նոր վիճակի մէջ Սէնժէռ մեքենաներ.— Մէկ պուրօնիէռ 71 – 30 (քուփ-փիլով), մէկ պուրօնէօզ մը, 175, օթոմաթիք, երկուքը հաւասար շասիի վրայ: Պուրօնիէռսան քուփ – փիլ (աէնժէռ) եւ երկու սիւրժըրժէօզ Իւնիոն – սփեսիալ: Դիմել՝

DALIAN

72, Ave, Victor Hugo, Clamart (Seine)

MIC. 40-46

ՕՐ. ԺԱԳԸԼԻՆ ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ Մարսէյլի Նոր Սերունդէն ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ԳԸԼԸՃԵԱՆ Մարսէյլի Նոր Սերունդէն Ամուսնացած, 5 Հոկտ. 1958
Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Գըլըճեան եւ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր Մեսրոպեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. «Յառաջ»ին 15.000 ֆրանք, «Հայ – Բոյժ»ին 15.000, Մարսէյլի Համազգայինին 10.000, Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան 10.000, Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին 10.000: (Մշակոյթի Տան եւ «Հայ – Բոյժ»ի նուէրները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ.Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան Ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
—— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) ——

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԳՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԻՄԵՑԷՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

THOMLAC

16 bis, Bld. Sébastopol, Paris 4e

ANGLE RUE DE LA REYNIE

ԵՒ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐԸ

52, Rue de Chalon, Paris 12e

4 bis, rue Vaillant Couturier, Argenteuil

166, Ave. Aristide Briand, Pavillons-sous-Bois

241, rue P. V. Couturier, Alfortville

Մասնաւորաբար ձեր նաշակին համար պատրաստուած ԸՆՏԻՐ ԻՒՂԱՆԵՐԿԵՐ որ ձեր բնակարանին ներսը պիտի զարդարեն, իսկ դուրսը պիտի պահպանեն բնութեան սպառնալիքներուն դէմ

ՆԱԵՒ ՆՈՐԱՃԱՇԱԿ ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹԵՐ

Linoleum, Plastique, etc.

Դիւրամատչելի գիներ եւ սիրալիր ընդունելութիւն կը սպասեն ձեզի

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 10 OCTOBRE 1958

ՅԼՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8315 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4116

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Մինչ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է եւ Մաօ-յէթունկի թնդանօթները լռած են, անդին Մերձաւոր Արեւելքը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել միջազգային դիւանագիտութեան :

Աւելի քան երկու շաբաթէ ի վեր Լիբանանի քաղաքական – զինուորական ղեկը կը գտնուի նոր վարիչներու ձեռքը, սակայն խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած դեռ: Կողմերը անխախտ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ: Միջնորդութեան փորձերն ալ ցարդ ապարդիւն մնացին :

Ռաշիտ Քարամէի դահլիճը տակաւին չէ ներկայացած երեսփոխանական ժողովին՝ իր քաղաքական ծրագիրը պարզելու եւ վստահութեան քուէ պահանջելու համար: Յոյս ալ չկայ որ ներկայանայ՝ մինչեւ որ գոհացում չստանան երէկի օրինապահները — Շամունի կողմնակիցները :

Փիէր Ճեմայէլի Փաղանգաւորները վճռած են զէնքը վար չդնել: Կիներն ալ ըսկըսած են կռիւներուն մասնակցիլ անոնց կողքին :

Կրեմլինի վարիչները առիթէն կ'օգտուին՝ իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար երէկի ընդդիմադիրներուն :

Խրուշչեւ շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած է վարչապետ Ռաշիտ Քարամէի՝ ողջունելու համար Լիբանանի ժողովուրդին պայքարը «իր հայրենիքի եւ անկախութեան պաշտպանութեան համար»: Ու կը մաղթէ, որ «լիբանանեան հողը կարելի եղածին չափ շուտ ազատագրուի օտար գրաւիչներէն» :

Իր պատասխանին մէջ վարչապետը յոյս կը յայտնէ, որ «Լիբանանի եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւններուն շնորհիւ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»:

Միւս կողմէ ինը ամսուան փոխանցման շրջանէ մը վերջ, արաբական Միացեալ Հանրապետութեան նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասր հինգ հրովարտակներով հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց կառավարական կազմին մէջ :

Կեդրոնական կառավարութենէն զատ կազմուած են նաեւ երկու նահանգային գործադիր խորհուրդներ :

Կեդրոնական կառավարութիւնը բաղկացած է 22 անդամներէ, վեցը սուրիացի, որուն մէկը՝ Աքրամ Հաւրանի՝ փոխվարչապետ է եւ դատական նախարար միանգամայն: Միւս երկու փոխ – վարչապետները եւ նախարարները եգիպտացի են :

Սուրիական նահանգի գործադիր խորհուրդը 14, եգիպտականը 15 անդամներ ունի:

Նախագահ Նասր հետզհետէ կ'ամրապնդէ իր դիրքերը, հաստատ հիմերու վրայ դնելով Միացեալ Հանրապետութիւնը :

Եգիպտական օրէնքները աստիճանաբար պիտի գործադրուին նաեւ Սուրիոյ մէջ : Ամէնէն կարեւորն է հողերու սեփականութեան օրէնքը, որ կոչուած է բարձրացնելու ընչազուրկ դասակարգի ապրուստի մակարդակը :

Իրաքի մէջ նոյնպէս Յուլիս 14ի յեղափոխութեան վարիչ Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ չէզոքացնելով իր մրցակիցը՝ գնդապետ Ապտէլ Սալամ Արէֆը՝ յաջողած է ըստեղծել կայուն վիճակ մը :

Գալով Կիպրոսի թնճուկին, յոյսեր կան որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ գտնել պատուաւոր լուծում մը:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԻՐԱՔԻ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՊԱՂՏԱՏ .— ՁԱԽՈՂԱԾ
ՔԱՐԱՇԻ .— ՅԱՋՈՂԱԾ

Իրաքի մէջ Նասրի կողմնակից տարրերու կազմակերպած պետական հարուածը ճզմուեցաւ կառավարական ուժերու կողմէ: Երեսուն բարձրաստիճան սպաներ բանտարկուեցան: Գնդ. Արէֆ, որ փոխ վարչապետ եւ Ներքին Նախարար էր, ձերբակալուեցաւ: Նախկին վարչապետ Ռաշիտ Ալի, որ վերջերս տակաւին աքսորէն վերադարձած էր, հսկողութեան տակ առնուեցաւ :

Գնդ. Արէֆ որ վերջերս պաշտօնանկ եղած եւ Պոնի դեսպան նշանակուած էր, ձերբակալուեցաւ՝ երբ մերժեց Արեւմտ. Գերմանիա երթալ :

Գալով Ռաշիտ Ալիի, հսկողութեան տակ առնուեցաւ՝ իբրեւ ապահովութեան միջոց: Արդարեւ, յեղափոխութեան հեղինակները զայն նկատի առած էին իբրեւ վարչապետ՝ զօր. Քասըմի սպանութենէն ետք: Ալի ծանօթ է իբրեւ բուռն նասրական: 1941ին Նացիներու թելադրութեամբ Իրաքի մէջ պետական հարուած մը պիտի ընէր՝ որ ճզմուեցաւ Անգլիացիներու կողմէ :

Նախագահ Նասրի կողմնակիցներուն ծրագրած պետական հարուածը տեղի պիտի ունենար երկուշաբթի առաւօտ : Բ. Բիւրոյի սպաները, որոնք հաւատարիմ են զօր. Քասըմի, երեւան հանեցին դաւադրութիւնը: Բանակը անմիջապէս գործի լծուեցաւ. Հրասայլերն ու գնդացիրներով զինուած զօրագունդերը գրաւած էին Պաղտատի գլխաւոր ճամբաներն ու քառուղիները: Կէսօրուան մօտ, ամէն վտանգ հեռացած էր արդէն: Դաւադրութեան բոլոր ղեկավարները ձերբակալուած, լուսարգելի դրութիւն հաստատուած կէս գիշերէն մինչեւ ժամը չորս :

Իր գործակիցներուն պատրաստած պետական հարուածին առաջքն առնելով, Վարչապետ Քասըմ, որ չափաւորական մարդ է, տագնապը լուծուած չի նկատեր: Նասրի հետեւորդները պարտուեցան, բայց մտահոգիչ այլ վտանգ մը կը սպառնայ Իրաքի անդորրութեան .— Քիւրտերը :

Ինչպէս ծանօթ է, Քիւրտերը երկար տարիներէ ի վեր անկախ Քիւրտիստան մը ստեղծելու երազը կը փայփայեն : Միայն Իրաքի մէջ մէկ միլիոն են անոնք եւ գլխաւորաբար հաստատուած Քերքուքի եւ Մուսուլի շրջանները, որոնք քարիւղի մեծ կեդրոններ են: Եթէ Քիւրտերն ալ գործի անցնին, զօր. Քասըմի վարչակարգը վճռական օրեր կրնայ ապրիլ, քանի որ իր գործակիցներուն մէջ իսկ ընդդիմադիրներ կան եւ կ'ուզեն միանալ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

Փաքիստանի Հանրապետութեան Նախագահ զօր. Միրզա պատերազմական վիճակ յայտարարեց երկրին մէջ, Խորհրդարանը լուծեց եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները արգիլեց :

Այս որոշումը գործադրելու համար, զօր. Այուպ Խան իր ձեռքը առաւ երկրին քաղաքական թէ զինուորական իշխանութիւնները եւ յայտարարեց թէ այս միջոցառումը «էական էր՝ ազգային շահերու պաշտպանութեան համար»:

Հանրապետութեան Նախագահը յայտարարեց թէ «Փաքիստանցիներու բացարձակ մեծամասնութիւնը վստահութիւն չունէր կուսակցութիւններու վարչակարգին վրայ. անկարելի է գործադրել սահմանադրութիւնը եւ նոյնիսկ յառաջիկայ ընտրութիւններով կարելի չէ բարելաւել երկրին ներքին կացութիւնը»:

Բանակը իր հսկողութեան տակ առած է երկիրը եւ զինուորական կառքերու երթեւեկը անպակաս է մայրաքաղաքին մէջ :

Փաքիստանի Նախագահը կը մտածէ Սահմանադրութիւնը բարեփոխել եւ «հայրենասէր անձնաւորութիւններու հետ խորհրդակցաբար պատրաստել նոր Սահմանադրութիւն մը՝ որ համապատասխանէ մահմետական ժողովուրդին բաղձանքներուն»: Այս սահմանադրութիւնը հանրաքուէի պիտի դրուի :

Նախագահ Միրզա շեշտեց թէ Փաքիստան պիտի չփոխէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը եւ պիտի յարգէ բոլոր համաձայնագիրներն ու իր անդամակցութիւնը՝ զանազան կազմակերպութիւններու:

Փաքիստանի վարչակարգին փոփոխութիւնը պիտի ազդէ երկրին ներքին քաղաքականութեան վրայ :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՌԱՇԻՏ ՔԱՐԱՄԷ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

ՇԵՀԱՊ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ ԿԱԶՄԵԼ

●

Լիբանանի ընդհանուր կացութիւնը որ զգալապէս ծանրացած էր վերջին օրերը ստիպեց նախագահ Շեհապը որ նոր լուծում մը փնտռէ. ինչպէս գրած էինք բանակցութիւնները որեւէ արդիւնք չտուին. երկու կողմերը ոչ մէկ զիջում չէին ուզեր ընել: Ի վերջոյ հինգշաբթի առտու նշանակուած վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ կը ստիպուէր քաշուիլ եւ զօր. Շեհապ կը մտածէր զինուորական կառավարութիւն մը կազմել :

Այս որոշումը տրուած էր, համաձայն «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի թղթակիցին կառավարութեան մէկ ժողովէն ետք, ուր դահլիճին անդամները բացարձակ լիազօրութիւն կուտային Շեհապի իր հասկցած ձեւով կարգադրելու համար տագնապը: Մէկ գիշերուան մէջ մթնոլորտը աւելի լարուած դարձաւ երբ երեք ամերիկացի ոստիկաններ առեւանգուեցան : Այս դէպքը պատճառ եղաւ որ ամերիկեան ուժերը սկսին երթեւեկել քաղաքին մէջ, հսկողութեան համար: Առջի գիշեր Շեհապ գնաց ամերիկեան դեսպանին մօտ, նոր տեսակցութեան մը համար : Լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Շեհապի պարտադրուած է ցրուել այս «ընդդիմադիր կառավարութիւնը» եւ հաստատել զինուորական դահլիճ մը : Այս ճնշումը եկած է բանակին չէզոքներէն, ինչպէս նաեւ նախկին ընդդիմադիրներէն, որոնք խիստ մտահոգուած էին վերջին օրերու ծանր դէպքերէն: Մընաց որ Լիբանանի խորհրդարանին 37 անդամները, այսինքն երեք ձայնի առաւելութեամբ (66 երեսփոխան կայ) հաղորդեցին Շեհապին թէ որոշած են դէմ քուէարկել Քարամէի դահլիճին: Այս յայտարարութիւնը պատճառ դարձաւ որ Շեհապ ճշդէ թէ վստահութեան քուէի համար խորհրդարանը նիստի պիտի չհրաւիրէ :

Փաղանգաւորները յայտարարեցին թէ վերջին 24 ժամուան ընթացքին իրենցմէ յիսուն հոգի ձերբակալուած են բանակին կողմէ: Դէպքեր պատահեցան նաեւ Սաէպ Սալամի տան առջեւ:

ԹԱՇՔԷՆԹԻ մէջ երեքշաբթի օր բացուեցաւ ափրիկեասիական երկիրներու գրողներու համագումարը՝ յիսուն երկիրներու 170 գրողներու մասնակցութեամբ: Խրուշչեւ նամակ մը ղրկած է համագումարին, շեշտելով գրողներու դերը՝ «աշխարհակալներու դէմ մղուող ժողովուրդներու ազգային պայքարին մէջ ...»:

ՊԻՈՍ ԺԲ. ՎԱԽՃԱՆԱԾ

—o—

Հինգշաբթի առտու ժամը 3.56ին Վատիկանի ձայնասփիւռէն հայր Փելեկրինօ, պաշտօնական բանբերը, կը յայտնէր աշխարհին թէ .— Սրբազան Քահանայապետը վախճանած է ժամը 3.52ին: Մօտ երեսուն հոգի կը շրջապատէին Պապը երբ մեռաւ, մինչ հազարաւոր հաւատացեալները քանի մը օր է արդէն Ս. Պետրոսի բակը եւ եկեղեցիին մէջ կը սպասէին նոր հրաշքի մը:

Մինչեւ վերջին վայրկեանը, Պապը դիմադրեց այն ծանր ուղեղային տագնապներուն զոր կրեց կիրակիէն ի վեր :

Երեքշաբթի օր Վատիկանի ձայնասփիւռը 28 լեզուով աշխարհի 485 միլիոն կաթողիկէներուն կոչ կ'ընէր որ աղօթեն:

Պիոս ԺԲ. քանի մը ժամ վերագտնելէ ետք իր գիտակցութիւնը երեքշաբթի, չորեքշաբթի առտու ուղեղային նոր տագնապի մը զոհ կ'երթար եւ մահաքունի մէջ կ'իյնար: Ժամէ ժամ Վատիկանի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր առողջական վիճակը որ կը ծանրանար եւ յուսահատական կը յայտարարուէր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը վեցուկէսին: Քասթէլ – Կանտոլֆօ փութացած էին Եւրոպայի մեծագոյն մասնագէտ բժիշկներ՝ եթէ ոչ փրկելու, առնուազն երկարելու համար մեծ հիւանդին կեանքը: Իտալական կարգ մը թերթեր որ չորեքշաբթի առտու հաղորդած էին Պապին մահուան լուրը կը գրաւուէին ոստիկանութեան կողմէ:

82 տարեկան ծերունի մըն էր, Պիոս ԺԲ. սակայն մինչեւ վերջին օրերը պահած էր իր եռանդը եւ աշխատանքի բացառիկ կորովը, որոնք հիացում եւ զարմանք կը պատճառէին բոլորին: Համայնագիտական միտք, նոյնիսկ գիտական, կարտինալ Էօժէն Փաչելլի ծնած էր 1876, Մարտ 2ին, երկար ատեն եղած է Պիոս ԺԱ.ի քարտուղարը, ապա Պապ ընտրուած 1939 Մարտ երկուքին: Անկախ մեծ եկեղեցական մը ըլլալէ, Պիոս ԺԲ. բացառիկ զարգացումի տէր մտաւորական մըն էր, լեզուագէտ էր (9 լեզու գիտէր) եւ 70ը անց էր երբ սկսած էր ռուսերէն եւ արաբերէն սորվիլ: Նոյն ձեռնհասութեամբ ճառեր կը խօսէր զանազան եւ տարբեր նիւթերու մասին եկեղեցական հարցերէն դուրս: Տակաւին վերջերս կ'արտայայտուէր Սֆութիզմի մասին, հիւլէական ռումբի, ծննդաբերութեան, աշխատանքի, դրամագլուխի, բանուորական դասին եւն. եւն.:

1949ին կը յայտարարէր թէ պիտի բանադրուին բոլոր կաթողիկէները որ շարքային համայնավար կը մնան: Խօսուած է աւելի քան 2 հազար ճառ, անձնապէս ընդունած է աւելի քան տասը միլիոն այցելու: Կարելի է անվարան ըսել թէ չկայ գիտական կամ բանասիրական ճիւղ մը որ փակ մնացած ըլլայ իր մտքին կամ հասկացողութեան առջեւ :

Պիոս ԺԲ. նաեւ մեծ եկեղեցական մըն էր եւ քրիստոնեայ աշխարհը զայն կը

(Շարունակութիւնը կարդալ ·Դ· էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Բժ. Երուանդ Արզումանեան՝ նախագահը Իտալիոյ գաղութային վարչութեան: Բժ. Արզումանեան հինգշաբթի օր մեկնեցաւ Երեւան անձնապէս հրաւիրուած ըլլալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն, ներկայ ըլլալու յոբելենական հանդիսութեանց :

Էջմիածին մեկնեցան նաեւ Պ. Երուանդ Հիւսիւսեան (Միլանոյէն), Պ. Սարգիս Քիւրքճեան (Լոնտոնէն) եւ ինչպէս գրած էինք Պ. Պ. Ս. Քարեան եւ Յակոբ Տէր Յակոբեան :

Էջմիածնէն հրաւիրուած էր նաեւ գրագէտ Համաստեղ որ անձնական պատճառներով չէ կրցած երթալ :

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

(ՀԵԼԼԱԴԱՑԻ ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԸ)

Ա.

Փարիզէն ստացայ անսպասելի գիրք մը,— անրախտ հայ բանաստեղծ եւ հելլէնասէր Տիգրան Երկաթի կենսագրականը: Հեղինակը Լեւոն Կերտանն է: Չեմ գիտեր, թէ ուրիշ գործեր ալ գրա՞ծ է, բայց ասիկա կը գրաւէ ընթերցողին անվերապահ հետաքրքրութիւնը, որովհետեւ լաւ գրուած է, կենդրոտ է եւ մանաւանդ 1890ի Հելլադայի եւ անոր պատմութեան հետ կապ ունեցող դէպքեր կը պարունակէ: Այս կենսագրականը իբրեւ յառաջաբան ունի Շարլ Մորասէն քանի մը էջեր՝ ամէնէն գեղեցիկներէն եւ ներշնչուածներէն: Եւ անոնք ինչպէս ամբողջ գիրքը, ցոյց կուտան, թէ երկու գրողներն ալ՝ Մորաս ու տարաբախտ հայ Թրուպատուրը (աշուղը) ո՛րքան սիրեցին Հելլադայի երկինքը, Հելլադայի կեանքը:

Մորաս՝ մեր հայրենիքին հանդէպ Երկաթի պաշտամունքին մասին գրելով՝ կը յիշատակէ Պարէսի նշանաւոր խօսքը: Օր մը, ժպտելով ըսաւ ան հայ ազգասէրին. «Բայց քիչ կը մնայ որ հելլէն դառնաք»:

Բայց մօտէն տեսնենք, թէ ո՞վ էր Տիգրան Երկաթ: Անցեալ սերունդը լաւ ճանչցաւ զինք: Բալամասը, Սուրիսը, Տիմիթրի Բեթրոքոքինոսը անոր մօտ բարեկամներն էին եւ գրեցին անոր մասին: Բեթրոքոքինոս նոյնիսկ ունէր անոր ձեռագիրները, զորս ատենօք թերթեցի յուզումով: Աւելի երիտասարդները, անշուշտ, Տիգրան Երկաթի անունն իսկ չեն գիտեր:

Այս երազկոտ բանաստեղծը, որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին դժբախտ արարած մը եղաւ եւ իր ծաղիկ հասակին մէջ մեռաւ, — հազիւ 29 տարու էր, — իր ցաւատանջ սրտին մէջ փակեց իր Հայրենիքը, Ֆրանսան եւ Հելլադան, թերեւս պատմութեան ի յայտ բերած ամէնէն ազնուական եւ ամէնէն հպարտ դէմքն էր: Հայրենասէր՝ մինչեւ ոսկորները, գաղափարապաշտ՝ սակաւաթիւներէն, ազգասէր բառին լայն իմաստով, Երկաթ աշխատեցաւ Հայաստանի ազատագրութեան համար եւ այն խանդավառութեամբ, զոր մեծ հոգիները միայն կրնան զգալ: Իր գլխաւոր առաքինութիւնը իր հաւատքն էր, իր բացարձակ հաւատքը՝ հայրենիքի, կրօնքի եւ ազատութեան հանդէպ:

Այս երիտասարդը անխարդախ հայրենասիրութեան խորհրդանիշն է: Իր կարճատեւ ու դաժան կեանքը լեցուն է երազներով եւ անդուլ գործունէութեամբ: Այն ատենն է, երբ Սուլթանները կ'իշխէին ու կը չարչարէին Հայերը: Տիգրան մէկ բաղձանք ունի միայն, մէկ երազ, ազատագրել զանոնք: Հայաստանը կըրկին անկախ պետութիւն տեսնել, ինչպէս հինաւուրց տարիներուն: Ատոր համար կ'աշխատի բանաստեղծութեամբ, ճառով եւ հրապարակագրութեամբ: Ֆրանսերէն գրուած իր յօդուածները կը հրատարակուէին այն ատենուան ամէնէն վաւերական թերթերուն ու պարբերականներուն մէջ, եւ փարիզեան գրական շրջանակները կը հիանան այս նիհար երիտասարդին վըրայ որ համակ կենսունակութիւն է, հակառակ իր հիւանդկախ վիճակին:

Փարիզի հետ Տիգրանի առաջին շփումը տեղի կ'ունենայ 1880ին, երբ 10 տարեկան էր, ծնած ըլլալով 1870ին:

Ինչպէս յատակ կ'երեւայ իր նամակներուն մէջ, յոռետես եւ հակասութիւններով լեցուն երիտասարդ մըն է: Անկէ զատ՝ խորապէս կ'ազդուի ժամանակաշրջանի վիպականութենէն (ռոմանթիզմ): Կ'երեւակայէ սէրը, փառքը, հարստութիւնը: Բայց սէրը բան մըն է, զոր դեռ չէ ճանչցած. «Կինը, որ աւելի յաճախ կուգայ միտքս, — կը գրէ ան, — երիտասարդ արարած մըն է, զոր կեանքիս մէջ երեք - չորս անգամ տեսայ եւ որուն թերեւս պիտի չհանդիպիմ երբեք...»:

Այդ շրջանին Տիգրան Երկաթ պիտի հանդիպի այն մարդուն, որ իր վրայ պիտի գործէ ամենամեծ ազդեցութիւնը, — Մորիս Պարրէս: Անոնք որ կարդացած են «Ուղեւորութիւն դէպի Սպարտա»ն. պիտի յիշեն Պարրէսի հռչակաւոր քնարերգական էջերը, «Բարեկամս՝ Տիգրան» խորագրով: Ֆրանսացի ազգասէրը եւ հայ հայրենասէրը զիրար կը հասկընան հրաշալի կերպով: Մտային եւ հոգեկան նոյն խառնուածքը ունին: Անկէ զատ՝ արտաքինով շատ կը նմանին իրարու:

Սակայն ժամանակը կ'անցնի եւ Տիգրան Երկաթ կը շարունակէ տառապիլ նիւթապէս եւ հոգեպէս: Ի զուր իր մայրն ու եղբայրները կը պաղատին, որ Պոլիս վերադառնայ, տուն: Շատ անգամ որոշում կուտայ մեկնելու, բայց Փարիզի հմայքը կը գերէ զինք: Ինչպէս գեղանի լեհուհին ալ, որ միշտ կը պաշտէ զայն, բայց անոնց սիրավէպը չի հասնիր մինչեւ ամուսնութիւն:

ԵՈՐՂՈՍ ԲՐԱՑԻՔԱՍ

(Շար.)

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Քանի մը շաբաթէն (Նոյեմբեր 23ին) Ֆրանսայի մէջ տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ: Սակայն երբ Զօր. Տը Կոլ հրաւիրուեցաւ կառավարութեան ղեկըստանձնել, յայտնած էր թէ իր հետապնդած գլխաւոր նըպատակներէն մէկն ալ ընտրական օրէնքին բարեփոխումն է:

Գ. Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր Ֆրանսա ճանչցած է ընտրական բազմաթիւ ձեւեր, որոնց յատկանիշներուն մասին որոշ շփոթութիւն մը կը տիրէ միջին քաղաքացիներու մտքին մէջ: Տեղական թերթերու տուած բացատրութիւններէն օգտուելով, պիտի ջանանք մեր ընթերցողներուն բացատրել Ֆրանսայի մէջ ցարդ գործադրուած ընտրական ձեւերը:

1876էն մինչեւ 1945 Ֆրանսա յաջորդաբար որդեգրած էր անգամ մը՝ միանուն ընտրութիւններու ձեւը (սքրիւթէն իւնինոմինալ), անգամ մը՝ ընտրական ցանկի ձեւը (սքրիւթէն տը լիսթ). բայց 1945ին որոշուեցաւ կիրարկել համեմատական ներկայացուցչութեան ձեւը (րըփրէզան-թասիոն փրոփորսիոնէլ), որ 1951ին տեղի տուաւ զանազան շրջաններու մէջ տարբեր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն գործակցաբար ընտրուելու ձեւին (ափարանթըման):

Այս բոլոր փոփոխութիւնները կը ներմուծուէին ընդհանրապէս այն պատճառով, որ իրենց ժամանակաշրջանը աւարտած երեսփոխանները կ'ուզէին այս կամ այն ձեւով ապահովել իրենց վերընտրութիւնը, եւ օրուան պահանջին համաձայն կը բարեփոխէին ընտրական օրէնքը:

Սակայն Ֆրանսական հանրային կարծիքին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ, որ կ'ուզէ միանգամ ընդ միշտ ճշդուած ընտրական ձեւ մը որդեգրել, եւ այդ հիման վրայ ալ կատարել երեսփոխանական բոլոր ընտրութիւնները՝ տարիներու ընթացքին: Որովհետեւ որոշ է, թէ երկրին ներկայացուցչական ժողովին գոյնը ուղղակի կախում ունի գործադրուած ընտրական օրէնքէն:

Բացատրենք: Ընտրական որոշ ձեւեր նախապատուութիւնը կուտան ընտրելիք անհատին. ուրիշ ձեւերու մէջ, նախապատուութիւնը կ'երթայ կուսակցութիւններուն: Ոմանք կ'օժանդակեն արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող մտայնութեանց ու գաղափարաբանութեանց պահպանման. ուրիշներ՝ կը քայքայեն զանոնք: Ոմանց գործադրութեան շնորհիւ կ'ընտրուին ծայրայեղ գաղափարներու պատկանող թեկնածուները. ուրիշներու գործադրութեամբ, կ'ընտրուին հանրային կարծիքին միջին հոսանքին ներկայացուցիչները:

Համեմատութիւն մը ընելու համար յայտնենք թէ Անգլիոյ կամ Մ. Նահանգներու մէջ ընտրական օրէնքը հիմնուած է պարզ մեծամասնութեան դրութեան վըրայ. իւրաքանչիւր շրջան պէտք է մէկ ներկայացուցիչ ընտրէ. թեկնածուներէն այն անձը որ առաւելագոյն քուէ կը ստանայ (պարզ մեծամասնութեամբ), ընտրուած կը նկատուի: Ընտրական այս ձեւին առաւելութիւնն այն է, որ կուսակցական բազմաթիւ բաժանումները կը վերնան, տեղի տալով երկու մեծ կուսակցութեանց, որոնցմէ մէկը երբ առաւելագոյն թիւով երեսփոխաններ ունենայ, կը դառնայ կառավարական կուսակցութիւն, իսկ միւսը կը դառնայ ընդդիմադիր կուսակցութիւն: Յաջորդ ընտրութիւններուն՝ այս դերերը կրնան յեղաշրջուիլ, սակայն ամէն պարագայի մէջ, փոքրամասնութիւն կազմող կուսակցութիւնը պաշտօնապէս կը ճանչցուի որպէս ընդդիմադիր, եւ կառավարութեան կողմէ կ'արժանանայ յարգալից վերաբերմունքի: Այսպէս, Անգլիան ունի իր Պահպանողական եւ Աշխատաւորական կուսակցութիւնները. Մ. Նահանգները՝ իր Դեմոկրատ եւ Հանրապետական կուսակցութիւնները:

Անգլեւսաքսոն երկիրներու ընտրական օրէնքին ձեւը ամէնէն պարզն է անշուշտ, որովհետեւ դէմ դիմաց կը հանէ միայն երկու կուսակցութիւններ:

Ընտրական օրէնքի տարբեր ձեւեր կան, որոնք ուզելով հանրային կարծիքին բոլոր երանգները հաւասար ատենի վրայ դնել, տեղի կուտան գունագեղ երեսփոխանական ժողովներու, որոնց մէջ կառավարական մեծամասնութիւն ստանալու խնդիրը յաճախ անկարելիութիւն մը կը դառնայ:

Կան նաեւ ընտրական խիստ բարդ ձեւեր, որոնցմէ ամէնէն անհասկնալին ափարանթըմանի դրութիւնն էր, որ 1951ին, երբ թէ պիտի դիւրացնէր հակահամայնավար կուսակցութեանց գործակցութիւնը, բայց իրականութեան մէջ միայն համայնավարներու հացին իւղ քսեց:

Ընտրական լաւագոյն օրէնքը այն պիտի ըլլար, որ միաժամանակ պարունակէր հետեւեալ յատկանիշները. ըլլար պարզ, այսինքն՝ ամէնքին կողմէ հասկնալի. ըլլար արդար, բոլորին համար միեւնոյնը. հանրային կարծիքը մղէր միանալու, փոխանակ բաժանուելու. թոյլ տար, որ կառավարական հաստատուն մեծամասնութիւն մը կազմուի երեսփոխանական ժողովէն ներս. եւ ըլլար տեւական, այսինքն՝ փոփոխութիւնաս չենթարկուէր իւրաքանչիւր ընտրութենէ առաջ:

Այժմ տեսնենք թէ ընտրական ի՞նչ ձեւեր կան, եւ ի՞նչ է ատոնց իւրաքանչիւրին յատկանիշը:

ՄԻԱՆՈՒՆ ՑԱՆԿԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԷԿ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ (Սքրիւթէն իւնինոմինալ ա էօն թուր). այս՝ ընտրութեանց անգլիական ձեւն է. այսինքն իւրաքանչիւր ընտրական շրջան կուտայ մէկ ներկայացուցիչ. կ'ընտրուի երկու կամ երեք թեկնածուներէն այն, որ կը ստանայ առաւելագոյն քուէները (նոյնիսկ մէկ ձայնի առաւելութեամբ): Անգլիոյ մէջ ընտրական այս ձեւը կը յաջողի, որովհետեւ երկու մեծ կուսակցութիւններ միայն կան

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Ես, երեւի, երբեք չէի կարող այդքան չքեղօրէն հագցնել նրան եւ զարդարել նրա ականջները, կուրծքն ու մատները շողշակներով ու մարգարիտներով, որքան էլ որ արդարանային փառաւոր ապագայի վրայ մի ժամանակ ունեցած յոյսերս: Ամէն բանից երեւում էր, որ նա ընկել էր մի մարդու ձեռք, որը ոչինչ չէր խնայում նրա համար:

Ապշութեանս հետ միասին ինձ տիրեց ակամայ մի վարանում ու պատկառանք նրա այդ յաղթական չքեղութեան առջեւ, եւ ինքս ինձ երբեք այդքան չնչին ողորմելի ու զզուելի չէի թուացել, ինչպէս այդ միջոցին: Մի րոպէ աշխատեցի հոգուս խորքում պրպտել վրէժի այն զգացումը, որ մի ժամանակ լափում էր ինձ, եւ որի ազդեցութեան տակ այնքան հըպարտ, այնքան անխոցելի ու արդարացի էի զգում ինձ, ու ոչինչ չգտայ, հոգիս միանգամայն ամայացել էր:

Ու, երբ շփոթուած եւ կակազելով, ներողութիւն հայցող ձայնով փորձեցի յիշեցնել նրան, թէ ով եմ ես, նա սկզբում կարծես թէ զարմացաւ, շփոթուեց, յետոյ յանկարծ թողեց ինձ առանց մի խօսք անգամ. արտասանելու, կառք նստեց եւ հեռացաւ, ըստ երեւոյթին վախեցած, որ ես կարող եմ հետապնդել իրեն:

Այդ օրն ես անցկացրի գինետանը, որտեղից ինձ դուրս բերին թեւերիցս բռնած:

Այնուհետեւ, այս հանդիպումից յետոյ, այն սակաւ ժամերին, երբ խմած չէի լինում եւ կարողանում էի քիչ թէ շատ խոյանալ մտքերիս մէջ, ինձ շատ էր մտատանջում այն հանգամանքը, թէ ինչ էր բուն պատճառը, որ ես այս ստորճան ընկել էի: Իսկապէս որ, խո չէր կարելի այդ պատճառը դժբախտ սէրը համարել, — մի բան, որը շատ- շատ կարող էր միայն ժամանակաւորապէս ընկճել, բայց ոչ առ միշտ կործանել մարդու: Դա անհեթեթութիւն կը լինէր:

Բուն պատճառը պէտք է որ ուրիշ տեղ լինէր: Ու սկսեցի այդ պատճառը որոնել սիրածս աղջկայ դաւաճանութիւնից դուրս, որոնել իմ էութեան մէջ, որովհետեւ անկարելի էր, որ ես այս ստորճան ընկնէի, եթէ անկման սաղմերը չկրէի, ինքս իմ մէջ: Բայց որո՞նք էին այդ սաղմերը, որտեղի՞ց էին ընկել իմ մէջ, ի՞նչ էր նրանց արմատը, — այս ուղղութեամբ պրպտումներս դեռ երկար ժամանակ մտատանջում էին ինձ. առանց որեւէ եզրակացութեան յանգելու, մինչեւ որ, վերջապէս միանգամայն պատահական կերպով գտայ բուն արմատը մի պատմուածքի ընթերցումից յետոյ, որը յանկարծ լուսաւորեց իմ մինչ այդ մութ ներքին աշխարհը:

Այդ պատմուածքն իտալական մի սիրավէպ էր «Վրէժ» վերնագրով:

Այստեղ բառացի թարգմանութեամբ առաջ եմ բերում այդ սիրավէպը, որի վերնագիրը, սակայն, դնում եմ. «Նա», պատմուածքի հերոսին ինձ հակադրելու համար:

ՆԱ

1.

Վենեցիայում, Դոժերի, ջրանցքների եւ գեղարուեստների այդ հրաշակերտ քաղաքում, մի հին ազնուական ընտանիքի մէջ ապրում էր այդ ընտանիքի միակ զաւակը — գեղեցիկ Ջիուլէտտան: Այնքան էր գեղեցիկ նա, որ երեւում էր թէ հողեղէն չէ, այլ մի յաւերժահարս, որ դուրս է եկել ծովի փրփուրներից: Աչքերը կապոյտ էին, ինչպէս Իտալիոյ ջինջ երկինքը, հայեացքը զուարթ ու անհուն, ինչպէս Ադրիատիկի հորիզոնները: Ոսկեգոյն ծամերը սքանչելի գանգուրներով պսակում էին նրա փոքրիկ, սիրունիկ գլուխը: Երբ ժպտում էր (բայց ե՞րբ չէր ժպտում), նրա չքնաղ այտերի վրայ ակօսիկներ էին գոյանում եւ փոքրիկ բերանի մէկ վարդագոյն շրթունքների տակ շողշողում էին փղոսկրի պէս սպիտակ ու ամուր մանրիկ ատամները: Միշտ զըւարթ էր գարնան արեւի պէս, միշտ թըռվռուն՝ թիթեռնիկի պէս, միշտ չարաճճի՝ կայտառ երեխայի պէս: Երկու գոյն էր սիրում — կարմիր ու սպիտակ, եւ նրա արդուզարդի ու կրծքի վրայ միշտ անպակաս էին այդ երկու գոյնի ծաղիկները, մեխակը եւ շուշանը: Նա ինքը թարմ ու հոտաւէտ ծաղիկ էր կարմիր կամ սպիտակ, նայելով թէ ինչ գոյնի հագուստ էր հագնում, մեխակի պէս կարմի՞ր, թէ շուշանի պէս սպիտակ:

2.

Մի անգամ, գարնանային մի սքանչելի երեկոյ, որպիսիք միայն Ադրիատիքի ափերուն են լինում, երբ Ջիուլէտտան իր հօր Պալացցոյի վերի յարկի իր փոքրիկ սենեակում զբաղուած էր իր սպիտակ հագուստով եւ կրծքին մեխակի կարմիր ծաղիկն էր ամրացնում որ գրօսանքի դուրս գայ, Պոնտէ - Ռիալտոյի տակ մեծ ջրանցքի վրայ, դրսից ինչ որ նուագածութեան ձայն լսեց: Մի հմուտ ձեռք սերենատ էր նուագում ջութակի վրայ: Ջիուլէտտան վազեց դէպի բաց պատուհանը եւ ցած նայեց դէպի փողոց:

ՆԱՐ ԴՈՍ

(3 Շար.)

այնտեղ, ինչպէս վերը ըսինք: Սակայն այս ձեւը գրեթէ անգործադրելի է արդի Ֆրանսայի մէջ, ուր քանի աւելի հակամարտ կուսակցութիւններ գոյութիւն ունին :

ՄԻԱՆՈՒՆ ՑԱՆԿԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԿՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ (Սքրիւթէն իւնինոմինալ ա տէօ թուր)(*) :

Այսինքն՝ իւրաքանչիւր ընտրական շրջան կուտայ մէկ ներկայացուցիչ. եթէ առաջին ընտրութեան թեկնածու մը ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւն չահի (մաժօրիթէ ապսօլիւ), ընտրուած կը նկատուի: Բացարձակ մեծամասնութիւնը կը համապատասխանէ ձայներու երկու երրորդի համեմատութեան: Եթէ առաջին ընտրութեան ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւն ունեցող չգտնուի, երկրորդ ընտրութիւն մը տեղի կ՚ունենայ, որուն ընթացքին ձայներու պարզ մեծամասնութիւն ունեցողն է որ ընտրուած կը նկատուի: Պարզ մեծամասնութիւն ունենալու համար բաւական է ձայներու կէսէն մէկ թիւ աւելի ունենալ :

Ընտրութեան այս ձեւը բազմաթիւ անգամներ գործադրուած է Ֆրանսայի մէջ. առաջինը՝ 1789ին էր, էթա ժէնէրօներու ընտրութեան ժամանակ. այն տարբերութեամբ սակայն, որ երկրորդ ընտրութեան կրնային ներկայանալ միայն առաջին ընտրութեան ատեն առաւելագոյն քուէ ստացող երկու անձերը :

Ցամենայն դէպս, ֆրանսական կարգ մը թերթերու մէջ տպուած հարցարաններուն տրուած պատասխաններէն դատելով, կարելի է եզրակացնել, թէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը ընտրական այս ձեւն է, որ կը նախընտրէ: Արմատականներու եւ ընկերվարականներու ալ ուզած ձեւը այս է :

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ (Ռըփրէզանթասիոն փրոփորսիոնէլ) :

Ասիկա՝ կուսակցութիւններու վայելած ժողովրդականութիւնը ցոյց տուող ընտրական ձեւ մըն է: Նահանգի մը, կամ նոյնիսկ ամբողջ երկրին համար, իւրաքանչիւր կուսակցութիւն թեկնածուներու իր ցանկը կը ներկայացնէ : Ստացուած ձայներուն համեմատութեամբ իւրաքանչիւր ցանկէն կը դասեն նշանակուած առաջին անունները:

Այս ձեւի ընտրութեամբ կազմուած երեսփոխանական ժողով մը ամէնէն հաւատարիմ կերպով կը ներկայացնէ երկրին քաղաքական պատկերը :

Բայց մեծ թերութիւն մը ունի. այն, որ ընտրողը ցանկի մը պէտք է քուէարկէ եւ չի կրնար ցանկին մէջ որոշուած շարքը փոխել: Երեսփոխան մը կ՚ընտրուի ոչ թէ որովհետեւ արժանաւոր անձ է, այլ որովհետեւ տրուած կուսակցութեան մը նախընտրած ներկայացուցիչն է : Ուրեմն կ՚ընտրուին ոչ թէ անձերը այլ կուսակցութիւնները:

Ընտրական այս ձեւին կողմնակիցներն են՝ Ժողովրդ. Շարժումը (էմ. էր. փէ.) եւ համայնավարները :

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷՆ ՍՏԱՑԱԾ ՑԱՆԿԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ. ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄԷՆ : (Սքրիւթէն տը լիսթ մաժօրիթէր տէփարթըմանթալ ա տէօ թուր) :

Այստեղ՝ որոշ շրջանի մը համար նշանակուած ընտրելիներու թիւէն չափ թեկնածուներ պարունակող ցանկեր կը ներկայացուին ընտրողներուն: Այն թեկնածուները, որոնք առաջին անգամէն ձայներու բացարձակ (երկու երրորդի) մեծամասնութիւն կը ստանան, ընտրուած կը նկատուին: Երկրորդ անգամուան համար երկու ձեւ կայ. 1) Ցանկերը կրնան իրարու միացուիլ եւ ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւնը ստացող անհատները կ՚ընտրուին. իսկ թափուր մնացած աթոռներուն համար, ընտրուած կը նկատուին համեմատաբար ամէնէն աւելի ձայն ստացող թեկնածուները : (Այս ձեւը, որ 1948ին առաջարկուած էր Պ. Ըընէ Քոթիի կողմէ, տակաւին բնաւ գործադրուած չէ) :

2) 1955ին Պ. Պարաշէն (անկախ երեսփոխան) առաջարկած էր բոլոր աթոռները տալ այն ցանկին, որ առաջին ընտրութեան ստացած ըլլայ ձայներու քառասուն առ հարիւրը: Եթէ ձայներու քառասուն առ հարիւրը ստացող ցանկ մը չգտնուի, երկրորդ անգամուան ընտրութեան իրաւունքէն զրկել ձայներու տասը առ հարիւրէն պակաս. քուէ ստացած ցանկերը, Միւսները՝ կրնան միանալ իրարու մէջ, եւ դարձեալ կ՚ընտրուի ձայներու քառասուն առ հարիւրը ստացող ցանկը: Եթէ այս երկրորդ անգամին ալ քառասուն առ հարիւրը ստացող ցանկ մը չգտնուի, տրուած քուէներու համեմատականով բաժնել աթոռները :

Ընտրական այս ձեւն ալ բնաւ գործադրուած չէ ցարդ. պէտք է ըսել որ երկսայրի սուր մըն է, որովհետեւ թոյլ կուտայ որոշ խմբակցութիւններու՝ բոլոր աթոռները գրաւել: Իր կողմնակիցներն են այն քաղաքագէտները, որոնք կը ձգտին քաղաքական մեծ համախմբումներ իրագործելով օրինական ձեւով մը չէզոքացնել համայնավար կուսակցութիւնը :

Ընտրական այս զանազան ձեւերուն կողքին կան նաեւ ուրիշներ ցանկերու ընտրութիւն՝ շրջանային բաժանումներով, եւ մէկ անգամէն (սքրիւթէն տը լիսթ տէփարթըմանթալ ա տէօ թուր), մեծամասնութեան եւ համեմատականի (մաժօրիթէր է փրօփօրսիօնէլ) խառնուրդ ձեւը, ինչպէս նաեւ 1951ին ներմուծուած գործակցաբար ընտրուելու ձեւը (ափարանթըման): Այս վերջինը, մասնաւորաբար, բաւական վտանգաւոր ձեւ մըն է, որ մեծ անակնկալներու տեղի կրնայ տալ, եւ ժողովուրդին իսկական պատկերը չեղող երեսփոխանական ժողով մը ստեղծել:

(*) Այս ձեւը ընդունեցաւ կառավարութիւնը առջի օր :

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ « ԱՅՈ » ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ

Փարիզի համայնավար մամուլը որ ցարդ լռութիւն կը պահէր Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին եւ «ոչ»ի կողմնակիցներու ջախջախիչ պարտութեան շուրջ, վերջապէս կ՚արտայայտուի, ընդունելով համայնավար կուսակցութեան նահանջը:

Համայնավար «ինքնաքննադատութեան »ամէնէն վաւերական դէմքերէն մէկը՝ Մարսէլ Սէրվէն, Կեդրոնական Կոմիտէի ժողովին մէջ կուսակցութեան ներկայ տագնապին վերլուծումը կատարեց, որ Կեդր. Կոմիտէի վաւերացումով եւ հաւանութեամբ հրատարակուեցաւ «Իւմանիթէ»ի մէջ (Հոկտեմբեր վեց):

Համայնավարները չեշտելէ ետք թէ « Սահմանադրութեանը ընդունելովը Ֆրանսայի մէջ ժողովրդավարութիւնը կը նահանջէ եւ լուրջ կացութիւն մը կը ստեղծուի» եւ հանրաքուէի պաշտպանները «ֆաշական» կոչելէ ետք, կ՚ընդունին որ 1956էն ի վեր աւելի քան մէկ միլիոն քուէ կորսնցուցած են, բանուորական շրջանակներու մէջ ...:

Աւելի լաւ է սակայն որ խօսքը տանք ««Իւմանիթէ»ի ծանօթ «ինքնաքննադատ»ին .— « Եթէ կուսակցութեան ստացած քուէները (Սեպտ 28ին) բաղդատենք 1956 Յունուար երկուքին ստացուած ձայներուն հետ, կը տեսնենք թէ մէկ միլիոն քուէի տարբերութիւն մը կայ... ընդհանուր արդիւնքները, շրջաններու մէջ ըստացուած ձայներու ուսումնասիրութիւնը՝ կարգ մը հաստատումներու տեղի կուտայ: «Ոչ»ի կողմնակից ընկերվարական կամ արմատական պարագլուխները ընտրողներու զանգուածը չկարողացան հնազանդեցնել իրենց: Հետեւաբար, ձախակողմեան միլիոնաւոր մարդիկ «այո» քուէարկեցին: Աւելին կայ սակայն : 1956ին 5.600.000 ձայն ստացանք: Սեպտեմբեր 28ին միայն 4.600.000 հոգի «ոչ» քուէարկեցին : Բաւական չէ սակայն ըսել, թէ մէկ միլիոն համայնավարներ «այո» քուէարկեցին: Արդարեւ, եթէ «ոչ»երու գլխաւոր զանգուածը կուգայ համայնավարներէ, սխալ պիտի ըլլար եւ ապագային համար վտանգաւոր՝ անտեսել այն մասնակցութիւնը, զոր բերին «ոչ»ի համար Ընկերվարականները, Դեմոկրատները, Արմատականները եւ շատ քիչ համեմատութեամբ, քրիստոնեաները : Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ մէկ միլիոն համայնավարներ չեն միայն որ «այո» քուէարկեցին, այլ՝ շատ աւելի : Լուրջ կացութիւն մըն է ասիկա եւ մենք պարտաւոր ենք ուղիղ նայիլ հարցին վրայ: Ազատագրութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ նմանօրինակ երեւոյթ մը կը պատահի: Հինգի վրայ մէկ հոգի մեզի մօտիկ չըրաւ: Եւ ոչ թէ միայն անոնք՝ որ մեզի յարած էին 1956ին, այլեւ անոնք, որ համայնավար կը քուէարկէին երկար ժամանակէ ի վեր... եւ միջին դասակարգը չէ միայն որ «այո» քուէարկեց, այլ՝ բանուորներն ու նոյնիսկ շատ աւելի դժբախտ շրջանակներն ալ միացան այդ շարժումին ...»:

Ի բերանոյ քումմէ դատեցայ ...:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԵՒ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԳԻՆԵՐԸ ԿԱՒԵԼՆԱՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Թրքական դրամի արտաքին արժէքին վրայ կատարուած 322 առ հարիւր զեղչին պատճառաւ, որոշուած է նոյն համեմատութեամբ յաւելում կատարել արտաքին ամէն տեսակ թղթատարութեան եւ հաղորդակցութեան գիներուն վրայ: Նոր գիները քանի մը օրէն գործադրութեան պիտի դրուին, իսկ որեւէ փոփոխութիւն տեղի պիտի չունենայ ներքին թղթատարութեան գիներուն վրայ :

Այսպէս, Գերմանիոյ համար նամակը պիտի արժէ 40 – 140 դրուշ, հեռագիրը՝ 45 – 140 դրուշ: Ամերիկայի համար նամակը 65 – 200 դրուշ, հեռագիրը 147–450 դրուշ :

Պոլիս – Նիւ Եորք երեք վայրկեանի հեռաձայնային հաղորդակցութիւնը պիտի արժէ 120 ոսկի :

ԱԿԻՒԼԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(Կենսագրական գիծեր)

●

Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեան, ծնեալ Ճէլալեան, ծնած է Պոլիս, յեղափոխական եւ մտաւորական ընտանիքի մէջ: Իր Երէց եղբայրը, Տօքթ. Գրիգոր Ճէլալեան պոլսահայ ճանչցուած բժիշկներէն մին էր, եւ ունեցած է յեղափոխական գործունէութիւն. իսկ կրտսեր եղբայրը, Յովսէփ Ճէլալեան Պոլսոյ բժշկական համալսարանի քիմիագիտութեան փրօֆէսէօր եղած է:

Ակիւլինէ իր ուսումը ստացած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ եւ անոր առաջին շրջանաւարտներէն մին է: Իր ուշիմութեամբ աչքառու աշակերտուհի մը եղած է եւ Դպրոցական շրջանը աւարտելէ վերջ կոչուած է պաշտօնի նոյն հաստատութեան մէջ, իբրեւ վարիչ:

1908ին Օսմ. Սահմանադրութեան խանդավառութիւնը զինքն ալ կ՚ոգեւորէ, ինքն ալ կը խառնուի վերածնունդի ընդհ. շարժումին: 1909ին կ՚ամուսնանայ Սասնոյ հերոս եւ օսմանեան բարլէմէնթի անդամ Մուրատի — Համբարձում Պօյաճեանի հետ :

Ձեռք ձեռքի տալով Դպրոցասէրի հիմնադիրներուն եւ ականաւոր տիկիններուն կը վերականգնէ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, որուն աննկուն ու անձնուէր ղեկավարներէն մին կը դառնայ եւ անոր գոյութեան պահպանման համար մեծ դերը կը կատարէ եւ Դպրոցասէրի արտասահմանի գործունէութեան մղիչ ուժը ներկայանալով :

1918ին Տիկին Մուրատի ջանքերով Դպրոցասէրը իր գործունէութիւնը կ՚ընդլայնէ բանալով դպրոցին դուռները տարագրութենէ ազատագրուած որբուհիներուն առջեւ, անոնց ապահովելով երկրորդական ամուր կրթութիւն :

Այս շրջանին, վարժարանին մէջ աշակերտեցին աւելի քան հինգ հարիւր աղջնակներ :

Տիկին Մուրատ, ամբողջովին նուիրուած հաստատութեան, կը ստանձնէ նաեւ անոր նիւթական հոգը: Այդ նպատակով բազմիցս ճամբորդութիւններ կը կատարէ Ամերիկա եւ Արեւելք, ի նպաստ վարժարանին հանգանակութիւններ կատարելով :

Քեմալական շարժումին հետեւանքով Դպրոցասէրը իր ջանքերով կը փոխադրուի նախ Սելանիկ, ապա Մարսէյլ եւ ապա՝ Փարիզ (Լը Ռէնսի):

Ցայտնաբերելով իր աննկուն կամքի ուժը, կորովը եւ մանաւանդ նուիրումը, այնքան դժուարին պայմաններուն մէջ կանգուն կը պահէ այս հաստատութիւնը, օժտելով զայն կարող ուսուցչական կազմով, մեծ մասով բարկացած համալսարանականներէ :

1947էն սկսեալ վարժարանը ընդգրկած է լիսէի ուսման ծրագիրը :

Տիկինը Մուրատ Պօյաճեան ունեցած է բեղնաւոր գործունէութիւն եւ իր մահով հայ դպրոցը կը կորսնցնէ իր արժէքաւոր գործիչներէն մին եւ հայ իգական սեռը մէկը իր փայլուն ներկայացուցիչներէն:

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (272)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Օրինակներ շատ էին պատահել, երբ քուրդ բէկերից մէկը որ եւ իցէ յանցանքի համար կալանաւորւում էր, կամ աքսորւում էր, նա իր գրպանից մեծ գումարներ էր ծախսում և ազատում էր չարագործին: Ինչո՞ւ համար :— Որպէս զի նրան իր ձեռքում մի լաւ գործիք ունենայ :

Կրկին խօսք եղաւ Ասլանի միւս օր ճանապարհ ընկնելու մասին, եւ առաջնորդը, օգուտ քաղելով դրանից, փոխեց խօսակցութեան առարկան, ասելով .

— Թէեւ մեր Վսեմաշուք փաշան կը տայ ձեզ հարկաւորած թղթերը եւ դուք, պարոն բժշկապետ, ամէն տեղ կը գտնէք մեծ պատրաստակամութիւն ձեր ճանապարհորդութիւնը անվտանգ կացուցանելու համար, բայց այնուամենայնիւ, ես խորհուրդ կը տայի ձեզ քարաւանի հետ գնալ :

— Ես այդպիսի նպատակ էլ ունեմ, — պատասխանեց Ասլանը, — ինձ ասացին, որ էգուց երեկոյեան մի քարաւան է դուրս գալու:

— Այդ ո՞ւմ քարաւանն է, — հարցրեց փաշան :

— Չը գիտեմ, պատասխանեց Ասլանը:

— Թօխմախ – Արթինի քարաւանն է, — մէջ մտաւ ոստիկանապետը:

— Հա, Թօխմախ – Արթինը շատ քաջ մարդ է, նրա քարաւանը ամենապահովն է ճանապարհորդութեան համար: Բայց չգիտեմ, պարոն բժշկապետ, դուք չէ՞ք ձանձրանայ քարաւանի հետ գնալով, որովհետեւ քարաւանը սաստիկ դանդաղ է գնում, — հարցրեց փաշան :

— Այդ իրաւ է, — պատասխանեց Ասլանը, — բայց որքան էլ ցանկանայի, չէի կարող շտապով անցնել, որովհետեւ ինձ հետ տանում եմ բաւական ծանրութիւններ, որոնք մի քանի բեռներ կը լինեն, — իմ շարժական դեղարանը, իմ գործիքները եւ այն բոլոր հնութիւնները, որ հաւաքել եմ: Բացի դրանից, ինձ հարկաւոր է մի քանի նշանաւոր տեղեր հետազօտել. քարաւանի դանդաղ ընթացքը կը նպաստէր ինձ՝ ցանկացած ժամանակ չեղուել ճանապարհից՝ այդ տեղերը տեսնելու համար :

— Միայն, երբ քարաւանից բաժանուելու լինէք, անպատճառ հարկաւոր է, որ ձեզ հետ ձիաւորներ վեր առնէք, — խորհուրդ տուեց առաջնորդը :

— Այդ ես գիտեմ, սրբազան հայր, ես բաւական փորձուած եմ ասիական ճանապարհորդութիւնների մէջ: Թէեւ այս կողմերում չեմ եղել, բայց Միջին Ասիայում շատ եմ թափառել :

Վերջապէս, ընթրիքը տուեցին: Գորգերի վրայ տարածուեցաւ սեղանի զունաւոր սփռոցը, եւ կերակուրները, որքան պատրաստուած էին, պղնձեայ բոլորակ սինիների վրայ դասաւորած, միանգամից ներս բերուեցան: Նրանք բազմատեսակ էին: Բազմատեսակ էին եւ քաղցր չէրէզները, զանազան համեմներով եւ զանազան գոյներով: Ողելից ըմպելիները, գինի, արաղ, դրուեցան միայն առաջնորդի, Ասլանի եւ երեք հայ երեւելիների մօտ: Միւսները չէրէզ էին խմում: Չինական գեղեցիկ ամանները մի առանձին ախորժակ էին բաց անում: Նախկին վիճաբանութիւնները դադարեցան, որովհետեւ այստեղ, ինչպէս առհասարակ Արեւելքում, սեղանի վրայ շատ չեն խօսում :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

նկատէ իբրեւ մեծագոյն պապերէն մէկը որ մասնաւորաբար աշխատած է խաղաղութեան համար, այդ բառն ալ արդէն իր անունին մաս կը կազմէ (Փաչէլլի) եւ զարմանալի չէ որ ինք ծանօթ ըլլայ իբրեւ «Պապը՝ խաղաղութեան»:

Առաջին անգամն է որ Պապ մը կը մեռնի Վատիկանէն դուրս, բայց առաքելական սահմանադրութեան 31րդ յօդուածը նախատեսած է այս պարագան եւ Պիոս ԺԲ.ի մարմինը Հինգշաբթի իրիկուն կամ Ուրբաթ առտու կը փոխադրուի Ս. Պետրոս: Իր մահով, տեղապահի ժամանակաւոր պաշտօնը կը ստանձնէ երիցագոյն կարտինալը՝ Թիսըրան: Վատիկանի գործերը կը ղեկավարէ երրորդութիւն մը կազմուած կարտինալներ՝ Թիսըրանէ, Վանրոյէ, եւ Քանալիէ: Պիոս ԺԲ. մինչեւ մահը ամբողջացուց կարտինալներու կազմը որ 70 պէտք է ըլլայ բայց ներկայիս 56 է որոնց երեքը կը գտնուին երկաթեայ վարագոյրէն անդին (Հունգարիա, Եուկոսլաւիա եւ Չեխոսլովաքիա):

Նոր Պապը պէտք է ընտրուի վախճանեալ Քահանայապետէն մինչեւ 18 օր վերջ ամէնէն ուշը, այսինքն մինչեւ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 27ին:

Քանի օր է հաւանական թեկնածուներու մէջ ձայնասփիւռը եւ մամուլը կը յիշեն յաճախ ծիրանաւոր-պատրիարք Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանի անունը: Այս մասին կարելի չէ անշուշտ ոչ մէկ նախատեսութիւն ընել որովհետեւ հաւանական չի թուիր թէ նոր Պապը իտալացի չըլլայ: Իտալացիներու կարգին կարելի է յիշել կարտինալ Ռոնքալլի, պապական նախկին նուիրակ եւ ներկայիս Վենետիկի առաջնորդ-պատրիարք և կարտինալ Սիրի Ճենովայի արքեպիսկոպոս: Այն բացառիկ պարագային երբ որոշուի օտար պապ մը ընտրել կրնայ պատահիլ որ Ֆրանսացիներու եւ Ամերիկացիներու միջեւ մրցակցութեան մը տեղի չտալու մտադրութեամբ ձայները՝ կեդրոնացուին արեւել. ծէսի ներկայացուցիչ կարտինալ Աղաջանեանի վրայ:

Պիոս ԺԲ.ի մահով կաթողիկէ աշխարհը կը կորսնցնէ իր մեծագոյն եկեղեցական դէմքերէն մէկը եւ մարդկութիւնը՝ մեծ մտաւորական մը:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մակարիոս Արք. դատապարտեց Կիպրոսի մէջ անգլուհիի մը սպանութիւնը, աւելցնելով թէ այդ ոճրագործը կրնան Անգլիացիները գործած ըլլալ՝ խռովութիւններ ստեղծելու համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բողոքագիր մը յանձնեցին Մոսկուայի կառավարութեան Հայաստան ինկած ամերիկեան օդանաւին անհետացած 11 հոգիին մասին տեղեկութիւններ ուզելով. վեց հոգիի ածխացած մարմինները Սեպտեմբեր 24ին յանձնուած են արդէն ամերիկեան իշխանութեանց:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

× Շավիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին գացողներուն դիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքառ մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1.45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14ին: Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Ճորճ Ղազարեանէ 2500 փրանք (Ֆրէզնոյէն), խմբագրատուն իր այցելութեանը առիթով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ այս կիրակի, ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ Գերապայծառ Աժատունի վասն հոգւոյ Պօղոս Ճէօհէրեանի:

×

Հայերէնի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

×

Այրի Տիկին Ազատուհի Սարգիսեան եւ զաւակը Անի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԹՈՐՈՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ եւ ծնողաց Սարգիսեան ամբողջ ընտանիքին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեանլերու յիշատակը յարգողները:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան փրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Ազատ. Միութեան պատ. Նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արեւնուշներու կողմէ:

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20.30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՅՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, Հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
Հայկուհի Խտըշեան, Անետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մարօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժընըվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Բլանէ:

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ:

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մարօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300:
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԽԹ. 51-84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25-46:
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86-04:

Օր. ԱԼԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Նշանուած

5 Հոկտեմբեր, 1958

Կնքահայրութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՔԻՒՐԷՃԵԱՆԻ:

Կրընօպլը Մարսէյլ

Այս առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Մշակոյթի տան՝ Պ. Սահակ Քիւրէճեան հինգ հազար փրանք, Պ. Կիրակոս Ղազարեան՝ 5 հազար, Պ. Սարգիս Կիւմիւշեան հինգ հազար: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Կրընօպլի Կապոյտ Խաչի դպրոցի ֆոնտին.—

Պ. Կիրակոս Ղազարեան հինգ հազար փրանք, Պ. Կարպիս Թորոսեան երեք հազար, Տիկին Ովսաննա Թորոսեան երկու հազար, Պ. Սարգիս Ղազարեան հազար, Պ. Ղազար Ղազարեան հազար, Տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեան երկու հազար ֆր.:

Կրընօպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբին.— Պ. Տիգրան Ղազարեան հինգ հազար փրանք, Պ. Պ. Սարգիս Ղազարեան, Ղազար Ղազարեան, Կարպիս Թորոսեան հազարական:

Կրընօպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին.— Պ. Պ. Կարպիս Թորոսեան, Ղազար Ղազարեան, Սարգիս Ղազարեան հազարական փրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք Վեհափառի ծընընդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. տարելիցին առթիւ:

Կը պատարագէ Արժանաշնորհ Տ. Թովմաս Ա. Քհնյ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ
Նուիրուած
Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
Salle Gaveau
ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԱՂՔԱՏԱՒՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր
GEORGE V Ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e
Deux Orchestres Cotillons
ՁԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ
Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան դրասենեակը
ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77 73

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ա. Պատմագրեանի երաժշտական - կրթական գործունէութեան քառասնամեակին նուիրուած յարգանքի երեկոն տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 6, ժամը 21ին, փոխանակ Հոկտեմբեր 21ին, ինչպէս որ յայտարարուած էր ասկէ առաջ, Սրբազանի եւ հովանաւոր մարմնի քանի մը անդամներու էջմիածին մեկնումին պատճառով:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտունէ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ:

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու խնկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ:

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընօպլէն): Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6-8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսթիքի: Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ - Մեսրոպ դըպրոցին մէջ:

AU BEAU NOYER
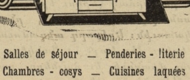
Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ
ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՋՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 11 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8316 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4117

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ"Ը

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին վաղը Կիրակի կը տօնէ յիշատակը Հայ Մշակոյթի անմահ ռահվիրաներուն, — Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց Մեսրովբայ, Եղիշէի, Մովսէսի Քերթողին, Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսէսի Կլայեցւոյն։

Իսկ Էջմիածնի օրացոյցը այսօրուան համար կ'ըսէ «Տօն ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ գիւտի նշանագրացն Հայոց եւ Թարգմանութեան Սուրբ Գրոց»։

Տասնեակ տարիներ առաջ, քանիցս արծարծուելէ վերջ այս էջերուն մէջ, կարելի էր եղած քով քովի բերել կարգ մը մտաւորականներ՝ Թարգմանչաց տօնը վերածելու համար «Մշակոյթի Օր»ուան։

1932ին գրքոյկ մըն ալ հրատարակուած էր «Հայ Մշակոյթի Օրը» անունով՝ ծանօթ դէմքերու աշխատակցութեամբ։

Փորձը երկար չտեւեց սակայն։

Միւթիւալիթէի մեծ սրահէն վերջ, հանդէսներ տեղի ունեցան աւելի համեստ սրահներու մէջ, մինչեւ որ բոլորովին մոռցուեցաւ։

Եւ ահա՛ քանի մը տարիէ ի վեր Փարիզի Հայոց Եկեղեցին է, որ տէր կանգնած է այդ տօնին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ պանծացնելով Հայոց լեզուն, իր դպրոցներու հարիւրաւոր աշակերտներուն բերնով։

«Հայ Մշակոյթի Օր»ը պէտք է ըլլայ տարագիր հայութեան մեծագոյն տօներէն մէկը։

Հայրենասիրական պարտականութիւն է տարին մէկ օր յիշատակել մեր անմահ մատենագիրները, որոնք «Թարգմանիչ» համեստ անունին տակ կերտած են հինգերորդ դարու մեր Ոսկեդարը։ Ոգեկոչել Ս. Մեսրոպը, որ յօրինած է մեր աքանչելի այբուբենը։ Մովսէս Խորենացին եւ «քանդակագործ քաջ Եղիշէ»ն, որոնք իբրեւ անկորնչելի գանձ ժառանգ ձգած են մեզի մեր անցեալ փառապանծ պատմութիւնը՝ իր դիւցազնական դրուագներով։ Գրիգոր Նարեկացին ու Ներսէս Շնորհալին, որոնց աննման աղօթքներն ու ոսկեհիւս շարականները մինչեւ այսօր քաղցրալուր կը հնչեն մեր վանքերու եւ եկեղեցիներու կամարներուն տակ։ Դաւիթ Անյաղթն ու մեր բոլոր յայտնի կամ անյայտ գրչի մշակները, որոնք իրենց ստեղծագործութիւններով, թարգմանութիւններով կամ ձեռագրերու ընդօրինակութեամբ ճոխացուցած են մեր գրականութեան եւ մշակոյթի անդաստանը։

Շնորհիւ անոնց է, որ հայ ժողովուրդը պահպանած է իր ազգային դիմագիծը եւ այսօր հպարտութեամբ ու ճակատաբաց կը ներկայանայ քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ։

Ոսկեդարու մեր դասական մատենագիրներու երկերը հիացում կ'առթեն օտար պատմագէտներու եւ բանասէրներու, որոնք յատկապէս հայերէն գրաբար կը սորվին՝ որպէսզի իրենց ուսումնասիրութեանց համար առաւելագոյն չափով օգտուին հայկական աղբիւրներէն։

Օտար գիտնականներն են, որ «Թագուհի Թարգմանութեանց» պատուաւոր մակդիրը տուած են մեր գրաբար Աստուածաշունչին։ Իսկական հրաշակերտ մը։

Գիտնա՛նք գնահատել մեր քաղաքակրթական ու մշակութային արժէքները։

Ջանա՛նք արժանի ըլլալ մեր անմահ մատենագիրներուն՝ անվթար պահելով Հայոց ոսկեղենիկ լեզուն եւ զայն փոխանցելով մեր զաւակներուն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՆԱԶԸՄ ԱՔԱՐԻ՝ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

ՇԱՄՈՒՆ ԴԷՄ Է

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Լիբանանի նշանակուած վարչապետը՝ Քարամէ, տեսնելով թէ մեծամասնութիւն պիտի չկարենայ գոյացնել իր կառավարութեան շուրջ, իր հրաժարականը տուաւ Նախագահ Շեհապի։ Այս պարագան յաղթանակ մը կը համարուի Շամունի կողմնակիցներուն համար։

Քարամէ նախապէս յայտարարած էր արդէն թէ պատրաստ է քաշուելու՝ Լիբանանի շահերուն համար. «Երբ կացութիւնը որեւէ զոհողութիւն կը պահանջէ մեզմէ, չենք կրնար մեր դիրքը գերադասել հայրենիքի շահերուն»։

Րաշիտ Քարամէ Նախագահ Շեհապի յայտնելէ ետք թէ կը հրաժարի կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնէն, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ միշտ կը պահանջէ ամերիկեան զօրքերու հեռացումը՝ Հոկտեմբերի վերջը, առանց որեւէ պայմանի։

Միւս կողմէ Լիբանանի կառավարութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցը կը հաստատէ թէ Քարամէ գրաւոր դիմում մը ըրած է ամերիկեան դեսպանին՝ որ զօրքերը հեռանան «ի՛նչ որ ալ ըլլան պայմանները»։

«Ազգային համերաշխութեան» դահլիճ մը կազմելու նպատակով՝ Նախագահ Շեհապ իր մօտ կանչեց ըմբոստ պարագլուխ Սալամն ու Փաղանգաւորներու ղեկավար Ճեմայէլը եւ անոնց բացատրեց զինուորական դահլիճ մը կազմելու իր ծրագիրը։ Շեհապի կարծիքով տագնապը լուծելու ուրիշ միջոց չկար։

Համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով Շեհապ դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Աքարիի։ Նոր կառավարութիւնը կը բաղկանայ վեց հոգիէ, չորս զինուորական եւ երկու քաղաքացի։ Վարչապետէն զատ ոչ-զինուորական մըն է Արտաքին Նախարարը՝ Ֆիլիփ Թագլա։

Այսուհանդերձ կը կարծուի թէ կարելի պիտի չըլլայ համերաշխութիւն ստեղծել. Պասթայի մէջ մօտ երկու հազար հոգի ցոյց մը ըրին՝ յայտարարելով թէ չեն ընդունիր Քարամէի հրաժարականը։ Ըմբոստներու պարագլուխներէն Սաէպ Սալամ յայտարարեց թէ «համակիր չըլլալով հանդերձ զինուորական դահլիճի մը՝ անոր դէմ պիտի չաշխատի»։

Ամէնէն կարեւորը սակայն նախկին նախագահ Շամունի դիրքն է։ Իր կուսակցութեան 27 երեսփոխաններուն հետ ժողով մը գումարելով Շամուն որոշեց ընդդիմանալ զինուորական դահլիճին։ Անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառը կը նկատուի Արտաքին նախարար Թագլա։ Շեհապ կողմնակից է որ ան մաս կազմէ նոր կառավարութեան, իսկ Շամուն դէմ է։

Մինչ այս մինչ այն Փիէր Ճեմայէլ յայտարարեց թէ խաղաղ գործադուլը պիտի շարունակուի, այնքան ատեն որ տագնապը չէ լուծուած, աւելցնելով թէ կացութիւնը կրնայ շատ աւելի ծանրանալ՝ եթէ շուտով լուծում մը չգտնուի։

Վերջին լուրերուն համաձայն, ներկայ լարուած մթնոլորտին մէջ Շեհապ դարձեալ կը մտածէ կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնել Րաշիտ Քարամէի, պայմանաւ որ նոր դահլիճը ունենայ 14 անդամ, եօթը շամունական եւ եօթը ընդդիմադիր։

Ամերիկեան հրասայլերը կը շարունակեն հսկել Պէյրութի բոլոր փողոցներուն մէջ։

ՊԱՊԻՆ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

●

Միջազգային մամուլը, ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը ամբողջովին նուիրուած են Պիոս ԺԲ.ի մահուան։ Իտալիոյ մէջ երեք օրուան սուգ յայտարարուած է, ներկայացման բոլոր սրահները փակ են. ինչպէս նաեւ դպրոցները։ Պիոս ԺԲ.ի մահէն մինչեւ յաջորդ Պապին ընտրութիւնը Վատիկանի դրօշմաթուղթերուն եւ դրամներուն վրայ պիտի կնքուի.— Սէտէ վաքանթէ (Թափուր աթոռ)։ Պրիւսէլի ցուցահանդէսին մէջ Վատիկանի տաղաւարը փակուած է։

Եկեղեցական եւ կրօնական շրջանակներէ դուրս ալ Պապին մահը մեծ յուզում պատճառեց։ Այզընհաուըր կը յայտարարէ.— Աշխարհը աղքատացաւ Պապին մահով, մինչ Նախագահ Քոթի կը յիշէ Պիոս ԺԲ.ի համակրական զգացումները Ֆրանսայի հանդէպ։

Սպանիան որոշած է տասնօրեայ սուգ։ Իսկ Մոսկուայի «Թաս» գործակալութիւնը մահուան լուրը հաղորդած է առանց որեւէ մեկնութեան։

Կը մնայ անշուշտ գլխաւոր հարցը՝ յաջորդ Պապը։ Աւելորդ է անգամ մը եւս յիշել թէ բոլոր թերթերը եւ ձայնասփիւռը չորս «կարելիներուն» մէջ առաջին տեղը կուտան կարտինալ Աղաջանեանի։

Ներկայիս Վատիկան ունի 55 կարտինալ, որոնց 18ը Իտալացի, վեցը Ֆրանսացի, երեքը Ամերիկացի, երեքը Սպանիացի, երկուքը Գերմանացի, երկուքը Քանատացի, մէկը Հայ, եւն. եւն.։ Առաջին անգամ ըլլալով Իտալացիները մեծամասնութիւն չեն կազմեր, ինչ որ առիթ կուտայ շատերուն մտածելու թէ վերջ դնելով քանի մը դարերու աւանդութեան, այս անգամ Պապը կրնայ Իտալացի չըլլալ։

Զորս «Փափապիլի»ներու կարգին ըսինք արդէն, բոլոր թերթերը եւ հեռատեսիլը կը յիշեն կարտինալ Աղաջանեանը.— «Փարի - Փրէս» կը գրէ.— Կարելի է մտածել կարտինալ Աղաջանեանի պէս մէկուն մասին, բացառապէս խելացի եւ պատրաստուած։

Ֆրանս - Սուար.— Անուն մը որ կը կրկնուի յաճախ կարտինալ Աղաջանեանի անունն է, Պատրիարք Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիին, որուն պաշտօնական բնակավայրը Պէյրութ է, բայց աւելի շատ Հռոմ կ'ապրի։ Կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութիւնը պիտի ընդհատէր այն դարաւոր աւանդութիւնը, որուն համաձայն Պապը պէտք է Իտալացի ըլլայ, միեւնոյն ատեն պիտի յայտնէր փառաւոր ձեւով կաթողիկէ եկեղեցիին այն բաղձանքը որն է՝ զարգացնել կապերը արեւելեան եկեղեցիի՝ քրիստոնեաներուն հետ։

Օռոր.— Կարտինալ Աղաջանեան՝ կովկասցի այս կրօնաւորը եկեղեցւոյ իշխաններուն ամէնէն նշանաւորներէն մէկն է։ Օռորի յաջորդ թիւը մանրամասնութիւններ հրատարակելով կարգ մը թեկնածուներու մասին թէր ու դէմ կարծիքներ կը հրատարակէ.—

Կարտինալ Աղաջանեան.— Թէր.— Կովկասցի, իր ընտրութիւնը ոչ մէկ «ազգային գերադասութիւն» կը վիրաւորէ։ Փրոփականտա - Ֆիտէի պետ, ուշադրութիւն գրաւած է իր դիւանագիտութեամբ եւ շատ լայն զարգացումով։ Դէմ.— Հակառակ որ ինը տարեկանէն Հռոմ է, օտար մըն է եւ իր ընտրութիւնը կրնայ նկատուիլ իբրեւ տեսակ մը «պատերազմական յայտարարութիւն» Ռուսիոյ դէմ։

Իւմանիթէ.— Եթէ Իտալացի մը չըլլայ կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութիւնը ա–

(Շարունակութիւնը կարդալ ·Դ· էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատի Թունուզի Բիւրօն հրատարակեց «առժամեայ կառավարութեան» մէկ հրամանագիրը, որուն համաձայն՝ ալժերիական հանրապետութեան առաջին կառավարութեան հաստատման եւ օտար երկիրներու կողմէ ճանաչման առթիւ, կարգ մը բանտարկեալներ ընդհանուր ներման պիտի արժանանան։ Ազատ պիտի արձակուին այն բոլոր բանտարկեալները, որոնք կը գտնուին Ազատագր. եւ Ազգ. ճակատներու կեդրոնատեղիները, ի բացառեալ անոնցմէ, որոնք դատապարտուած են ծանր դաւաճանութեան համար։ Ազատ պիտի արձակուին նաեւ կարգ մը Ֆրանսացի զինուորներ եւ Ժընեւի Կարմիր Խաչի միջոցով պիտի ղրկուին իրենց ընտանիքներուն քով։ Այս որոշումը հաղորդուած է նաեւ Ժընեւ Միջազգային Կարմիր Խաչին։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ բրիտանական ուժերուն պարպումը սկսաւ, առաջին զօրաբաժինը Ամմանէն ճամբայ ելաւ դէպի Աքապա։

ԹՈՒՐՔԻԱ մերժեց խորհրդային այն բողոքը, որուն համաձայն Ամերիկացիները Արարատեան շրջանը կ'օգտագործեն լրտեսութեան համար, խորհրդային հողամասին վրայ օդապարիկներ ղրկելով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ յառաջիկայ տարիներուն Ֆրանսերէնի փոխարէն ռուսերէն լեզուն պիտի դասաւանդուի իբրեւ երկրորդ օտար լեզու։ Անգլերէնը կը պահէ իր առաջին տեղը՝ օտար լեզուներու մէջ։ Խորհրդային 15 փրոֆէսէօրներ ժամանեցին Գահիրէ՝ ռուսերէն դասաւանդելու համար երկրորդական վարժարաններու մէջ։ Յառաջիկայ տարի ռուսերէնի 40 դասընթացքներ պիտի բացուին։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ բողոքագիր մը յանձնեց Հունգարիոյ կառավարութեան, Փեշտայի այն մեղադրանքին դէմ՝ որ Պելկրատ միջամուխ եղած է իր ներքին գործերուն. Թիթոյի կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ այս մեղադրանքը ընդունիլ։

ԼԵՀ երիտասարդ գրագէտ Մարէք Հլասքօ, որ վերջերս ստացած էր լեհական գրականութեան առաջին մրցանակը ապաստանած է Արեւմտեան Պերլին եւ քաղաքական տարագիրի իրաւունք խնդրած։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ուղեւորները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին հինգշաբթի օր. հաւանական է որ կացութիւնը ծանրանայ այսօր, որովհետեւ փերոնական 62 սէնտիքաներ որոշած են գործադուլ ընել, բողոքելու համար ապրուստի սղութեան դէմ։

ԼԵՀԱԿԱՆ մամուլի համաձայն պուլկարական հաստատութեան մը տնօրէնը՝ Մենասեան, մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած է Սոֆիայի մէջ, «հաստատութեան 110.00լեւան գողնած ըլլալու» ամբաստանութեամբ։ Գանձապահը, որ գործակցած էր Մենասեանի, քսան տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Անցեալ տարի քսան հոգի գնդակահարուած էին նման «յանցանքներու» համար։

Խ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ հեռանալու համար 15 օրուան պայմանաժամ տրուեցաւ ամերիկեան ձայնասփիւռի Սի. Պի. Իս. ընկերութեան ներկայացուցիչին, որ հաղորդած էր թէ Ստալինը սպաննելու համար դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր. այս ուղղութեամբ խորհրդային դեսպանը բողոքագիր մը յանձնած էր արդէն Ուաշինկթընի կառավարութեան։

ՆԵՒԱՏԱՅԻ անապատին մէջ (Ամերիկա) «երրորդ անգամ» ըլլալով հիւլէական ստորերկրեայ պայթում մը եղաւ. փորձը յաջողութեամբ պսակուած է։

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գա՛նձ մըն է մեր լեզուն, ոսկեղէն եւ հրաշափառ: Գանձ մը դարերու հիացումը վրան :

Գա՛նձ մըն է եւ մեր երգը, բարախուն եւ տաք:

Այս երկու գանձերով բարձր ենք մեր թշնամիէն :

Ժողովո՛ւրդ Հայոց, ազգային դժբախտութի՞ւնը տուաւ քեզի՝ որչափ տոկաս, թէ յաւերժալոյս հոգիդ՝ որպէս զի անմահանաս, չեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ չարական դարձած լեզուովդ եւ խունկ ու զմուռս դարձած երգովդ կը կախարդես սատուածներն անգամ :

Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ աւելի գեղեցիկ է քան մեր երգը: Հայերէն երգը նախ բանաստեղծութիւն է իր տեսլերական կախարդանքով(*) : Ի՛նչ պատկեր է, Աստուած իմ, եւ ի՛նչ զգացում .—

Արեւ էր ամպի տակին,
Սուրբ Յակոբ նամբի տակին ,
Մի էնպէ՛ս աղբեր ունիմ՝
Հրեղէն ձին թամբի տակին :

Քառեակ մը՝ ներքին յանգով, բայց փոքրիկ եւ աննման խճանկար մը, — աբե՛ւը ճամբուն վրայ, հայ երիտասարդը հրեղէն ձիուն վրայ՝ ինչպէս դիւցազն մը, ինչպէս Ոդիսեւս: Եղբօր սէրը, այնքան համբաւաւոր, այնքան գնահատուած, հայ աղջկան սիրտին պրիսմակին մէջէն, դերբնական էակի մը կը կերպարանափոխէ հարազատը :

Ի՛նչ բոց է այս, ի՛նչ փրփրուն սէր , եւ ի՛նչ բանաստեղծութիւն, կրծե՛մ քու հոգիդ, Հանճարդ Հայկեան .—

Հէ՜ն սարէն մարդ ա գալի,
Սարը կրակ ա տալի,
Առաջըս աղուխ բացաւ,
Իմացայ վարդ ա տալի:

Նոյն ներքին յանգին խաղը՝ ուրիշ քառեակով մը: Եւ պատկերներու բացխում մը ճափոնական հայ – քայներու ձեւով, բայց աւելի գեղեցիկ, — սիրակա՛նն է որ կ՚իջնէ բլուրն ի վար, ու սիրող աղջկան այնպէս կը թուի թէ կրակ է առած սարը, իր սրտին կրակովը, եւ երբ սիրականը թաշկինակ կը փռէ իր ծունկերուն վրայ՝ կը կարծէ թէ վարդով լեցուած է իր գիրկը :

Այսպէ՛ս է մեր երգը: Հայ հոգին քամուեր կաթիլներ է մեր հայրէններուն եւ անտունիներուն մէջ: Պրիսմակ մըն է հայ երգը, որուն մէջէն կը դիտէք Հայաստանեայց երկրին ձիւնոտ գարունները եւ բոցավառ աշունները, ջէյրան եարերը եւ կարշնեղ մշակները: Հոռովէլներու երկի՛րն է մեր բնաշխարհը, որ կը թրթռայ, կը թրվռայ եւ կը ծփծփայ հոգիէ հոգի: Նարօտի մը պէս, ապրշումի թելերով՝ հայ երգը իրարու կը կապէ մեր սիրտերը:

Քանի՛ կը թրթռան այս երգերը, քանի՛ կ՚երգեն մեր երգչուհիները, կ՚ապրի՛ հայ ժողովուրդը դարէ դար:

×

Կը յիշեմ Փարիզեան գիշերները, երբ երգի խնջոյք կուտար մեզի հայ տաղանդաւոր արուեստագիտուհին, Հայկանուշ:

Կը յիշեմ Փարիզեան կիրակիները, երբ կը դղրդային սրահները, քանի բեմ կը բարձրանար երգի այս քրմուհին՝ զոր շատ կը սիրէ հայ ժողովուրդը, վասնզի հայ աղջիկն է ան՝ կարմիր սոլերը ոտքերուն ու կանանչ գօտին մէջքին, սարերու հովին եւ լեռներու աղբիւրին երգը շրթներուն :

Ու կիրակին կը կերպարանափոխուէր հրաշագեղ անտառի մը, ուր կ՚երգեն սոխակները, ուր կը սրնգահարեն ջուրերը , ուր սրբասացութիւն կը կատարեն զեփիւռները, մինչ յաւերժահարսները ամբոխս կը մատուցանեն, եւ աստուածները ուրախ են ու հպարտ իրենց ստեղծագործութեամբ :

Ու կիրակիս կը լեցուէր անուշահոտութեամբ, ճառագայթներով եւ երազներով:

Մեր ժողովրդական երգչուհին, (այսպէ՛ս է իր տիտղոսը, զոր տուած է ինքը՝ ժողովուրդը), հայ երգը կը հագուեցնէր իր արքայական ամէնէն չքեղ եւ ինքնատիպ զգեստաւորումով: Այն ատեն, կ՚աճէր մեր հոգին, կ՚երջանկանար , կը բացուէր, կը ծաղկէր ու մենք կ՚աղաղակէինք .— Ա՛զգ ենք, հոգիով հարուստ , մշակոյթով հարուստ, արուեստով հարուստ :

Հայկանուշ ձայնական կամ հաղագային ազգայնութեամբ դպրոց հիմնեց հայ երգին պատմութեան մէջ:

Առաջին անգամ ե՛ս եմ գործածած այս բացատրութիւնը, — ձայնի ազգութիւն : Զանձրացա՛յ քննադատներու «մասնագիտական » չոր բառահիւսութենէն, որ ինծի կը թուի քսիլոլոժի: Ատեն է որ փնտռենք, արուեստին մէջ, հոգեբնախօսական երեւոյթներու բացատրութիւնը: Նման երեւոյթ մըն է ինչ որ կ՚անուանեմ « ձայնի ազգութիւն », — հայ աղջկան մը պէս երգելու եղանակը: Լաւագոյն երգչուհին այն է որ երբ կ՚երգէ որեւէ լեզուով՝ կ՚երգէ խուրացնելով նոյն լեզուին բնաշխարհիկ ամբողջ շնորհքը: Այստեղ հարց կը ծագի, թէ կա՞յ «հաղագի փիլիսոփայութիւն մը» այնպէս ինչպէս կ՚ընդունի Թէոտոր տը Պանվիլ,— բայց տեղը չէ այստեղ քննելու այդ հարցը :

Զայնի ազգայնութեամբ՝ Շահ – Մուրատեանէն ետքը կուգայ Հայկանուշ Թորոսեան :

Առաջինը կատարեց իր դերը,—ամբողջ ժամանակաշրջան մը թրթռաց իր ձայնով: Հայութենէ «հրաժարածներն» իսկ վերադարձան ամօթահար: Կախարդուեցան սուլթաններն անգամ : Խոստովանինք որ Շահ – Մուրատեանի այդ յաղթանակին մէջ վճռական դեր կատարեց Կոմիտաս վարդապետի փառքը :

Հայկանուշ չհեռացաւ Ֆրանսայէն՝ եթէ չհաշուենք ասուպի պէս երեւում մը Պելճիքայի, Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ, վերջերս՝ Սպանիոյ եւ Փորթուգալի մէջ: Ես, եւ իր բարեկամները, յաճախ քննադատած ենք զինք որ Հայկանուշ իր ձայնին հմայքը չտարաւ, չպտըտցուց հեռաւոր գաղութները:

Զայնը, զոր Աստուած տուեր էր Շահ-Մուրատեանի, կոչած են թէմպր տ՚օռ: Զայնը, զոր Աստուած տուեր է Հայկանուշի, կարելի է կոչել թէմպր փառֆիւմէ, եւ ի՛նչ փառֆէօմ,— միւռոն՝ Հայաստանի լեռներուն, հովերուն, ծաղիկներուն, ճառագայթներուն խմորումով արտադրուած :

×

Եւ ահա երաժշտական ճարտարարուեստը կուգայ կատարել մեր ցանկութիւնը :

Սալերով կը տարածէ սփիւռքին մէջ Հայկանուշի ձայնը եւ արուեստը :

Այս բառին գիւտը կը պարտինք Կարպիս Ալէմշահի: Կը գանգատէր թէ չունէինք տիսք բառին համապատասխան բառ մը, որով կարելի ըլլար կազմել ածանցումներ ու բարդութիւններ, ինչպէս Ֆրանսերէնի մէջ տիսքոֆիլ, տիսքոթէք, եւայլն: Հայերէն սալ բառն էր գտեր վերջերս ու կը ներկայացնէր Յառաջի... ակադեմիային: Սալ բառը ծանօթ է ընդհանրապէս իբրեւ պողպատեայ զանգուած մը, որու վրայ դարբինը կը ծեծէ երկաթի կտորներ՝ ձեւ տալու համար անոնց: Բայց սալ բառը կը նշանակէ նաեւ, մեր հին մատենագրութեան մէջ , « տափակ քարի կտոր» որով կը սալարկեն ճամբաները, նաեւ «տափակ մետաղի կտոր» : Աւելցնենք որ գաւառական բարբառներու մէջ ունինք սալ բառը միշտ այն նշանակութեամբ թէ տափակ քար մըն է որ կը դրուի ճմլելիք խաղողին վրայ՝ հնձաններու մէջ, կամ պանիրի վրայ՝ պանրագործութեան ընթացքին, նոյնիսկ պանիրի տափակ չերտ նշանակութեամբ :

Միւս կողմէ այս բառը, ածանցումներու եւ բարդութեանց ընդունակ, կը կարծեմ թէ կրնայ արտայայտել նաեւ տիսք բառին իմաստը լիովին (**) :

Արդ, Հայկանուշ հրապարակ հանած է շարք մը հայերէն երգեր՝ սալերու վրայ, տիսքերու վրայ :

Ընդամէնը երկու սալ :

Առաջին սալին վրայ՝ Հայրի՛կ, հայրիկ (Սպենդիարեան): Կանչէ՛, կռունկ (Կոմիտաս): Հով արէք (Կոմիտաս): Քէլէ, քէլէ՛ (Կոմիտաս): Մի լար (Ռ. Մելիքեան): Պարերգ (Սարգսեան): Սիրերդ (Սրուանձտեանց): Ուստի՞ գուքաս , դաբիբ բլբուլ (Սպենդիարեան): Գութանեղ (Կոմիտաս): Հոյ նար (Սարգսեան):

Երկրորդ սալին վրայ՝ Տէր, ողորմեա, Ո՛վ զարմանալի, Ուրախ լեր (Կոմիտաս): Ինձ մի խնդրի (Սիւնի) : Եար նազան իմ (Ալան Յովհաննէս): Մայր Արաքսի (Հ. Թորոսեան): Կ՚անձրեւէ, տղաս (Հ. Պէրպէրեան): Խնձորի ծառի տակին (Մեհաբեան): Գեղջկուհին (Պարթեւեան) : Թուչէ՛ի (Ա. Սաթեան): Սեղանն է առատ (Ա. Խաչատրեան):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Յովհ. Թումանեան կը գրէ թէ ժողովրդական երգերու միջազգային գնահատութեան մը ընթացքին՝ առաջնութիւնը տրուած է սերպական երգերուն , իսկ երկրորդ դասուած են հայկական երգերը :

(**) Տգեղ եւ երկար են երգապնակ, ձայնապնակ, ձայնաթիթեղ բառերը, որոնք կը գործածուին երբեմն, — կարելի չէ ածանցում եւ բարդութիւն եւս կազմել:

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Սեպտեմբերի 28ին, առաւօտեան, համագումարին մասնակցողներս հանրակառքերով մեկնեցանք էլ – Էսկորիէլ քաղաքը ,ուր մենք դիտեցինք վանքը եւ գրադարանը :

Գրադարանի ահագին դահլիճում , որ ունէր 54 մեթր երկարութիւն, դրուած էին մեծ պահարաններ եւ ցուցադրական սեղաններ՝ հնագոյն գրքերով եւ ձեռագրերով, որոնց մեծ մասը արաբերէն էին՝ բժշկական կամ բնագիտական բովանդակութեամբ: Գրադարանի միւս բաժիններում ցուցադրուած էին Որիբասի, Ավիցենայի, Նոստրադամուսի եւ բժշկական այլ դասական հեղինակների աշխատութիւնները :

Թէեւ մի քանի անգամ գրադարանը ենթարկուել էր տարերային աղէտների , (այդ թւում՝ 1671 թուականի 15 օր տեւած հրդեհը), որոնք մեծ վնասներ էին հասցրել գրադարանին , բայց այն շարունակում էր մնալ հարուստ՝ ունենալով մօտ երկու հազար արաբերէն, 580 յունարէն, 72 հրէերէն եւ երկու հազար լատիներէն ձեռագրեր: Գրադարանում գտնուած գրքերի թիւը հասնում է 50 հազարի:

Բժշկական պատմարանի համար այդ , ինչպէս եւ Մատրիտի բժշկական համալսարանի գրքերի ցուցահանդէսը մեծ նշանակութիւն ունէր:

Էսկուրիէլի հետաքրքրութեան արժանի վայրերից է ԺՁ. դարի տաճարը, որ վերածնութեան շրջանի ճարտարապետութեան մը հոյակապ նմոյշ է: Վանքն ունի բարձր աշտարակներ, գեղեցիկ բակ եւ այգի: Յատակը կառուցուած է սպանական մարմարից : Վանքի պատերին մենք տեսանք բազմաթիւ նկարներ, հիմնականում կրօնական բովանդակութեամբ: Դրանց թիւը, Սպանացիների ասելով , տասը հազարից աւելի է :

Այդ վիթխարի շինութեան կառուցումն սկսուել է Սպանիայի Փիլիպպոս Բ. թագաւորի օրով եւ տեւել է քսան տարի : Շէնքի կառուցման վրայ աշխատել են օրական աւելի քան երեք հազար բանուորներ: Կառուցուած լինելով ի պա՛տիւ Ֆրանսացիների դէմ տարած յաղթանակի, յետագայում այդ վանքը դարձաւ արքայական ընտանիքի անդամների պանթէոն: Այդտեղ թաղուած են սպանական թագաւորները՝ Փիլիպպոս Գ.ից սկսած :

Պանթէոնը կառուցուած է գետնի տակ: Այնտեղ իջնելիս մենք ճանապարհին տեսանք փոքրիկ մատուռներ: Արքաների մարմարէ դագաղները, որ ունէին բրոնզէ զարդաքանդակներ, դրուած էին որմախորշերում :

Դագաղներից մէկը մակագրութիւն չունէր: Մեզ բացատրեցին թէ այդ պատրաստուած էր Ալֆոնս Գ.ի, Սպանիայի վերջին թագաւորի համար: Երբ Սպանիան հանրապետութիւն յայտարարեց , Ալֆոնսը հեռացաւ երկրից եւ նրա մահանալուց յետոյ մարմարէ դագաղը մնաց դատարկ: Հետեւեալ ինը սենեակներում կառուցուած էին դամբարաններինֆանտների համար, (Սպանիայում և Փորտուգալիայում այսպէս են կոչւում թագաւորների այն երեխաները, որոնք գահի անմիջական ժառանգորդներ չեն): Դրանցից առանձնապէս գեղեցիկ էր Դոն Խուան դի Աւստրիայի մարմարակերտ դամբարանը իր սքանչելի քանդակներով :

Այստեղ ուշագրաւ է նաեւ ԺԸ. դարում կառուցուած արքայական պալատը, հինայի նկարներով ու գորգերով, Սեւրյան ճենապակեայ գործերով, որոնց հեղինակները ականաւոր վարպետներ էին: Մենք երկար կանգ առանք «Ճակատամարտը » կոչուած դահլիճում, որ սպանական թագաւորների, առանձնապէս Փիլիպպոս Բ.ի մղած ծովային ու ցամաքային ճակատամարտերը պատկերող նկարների մի հարուստ պատկերասրահ է :

Այնուհետեւ ճաշարանում հիւրասիրուելուց յետոյ մենք մեկնեցինք Վալէ Դէ Լոս Սայդոս կոչուած բլրաշատ գեղեցիկ վայրը, ուր թաղուած են քաղաքացիական պատերազմի զոհերը: Պանթէոնի մի մեծ բլրակի վրայ էր, ժայռի ներսում , բայց նրա կառուցումը դեռ աւարտուած չէր: Այնուհետեւ մենք ինքնաշարժներով շրջագայեցինք ժայռի շուրջ :

Սեպտեմբերի 23ին, առաւօտեան զեկուցումներից յետոյ տեղի ունեցաւ բժշկութեան պատմութեան մշտական կոմիտէի նիստը: 20 անդամներից բաղկացած կոմիտէի կազմում էինք նաեւ Պետրովը եւ ես :

Նիստում որոշուեց յաջորդ համագումարը հրաւիրել 1958 Սեպտեմբերին, Մոնփէլիէում: Առաջարկուեցին ծրագրային թեմաներ, «Մոնփէլիէի նշանակութիւնը բժշկութեան պատմութեան մէջ » եւ « Միջնադարեան հիւանդանոցային ձեռնարկութիւնների պատմութիւնը » :

Ապա մեզ հրաւիրեցին Ալկալա դէ Գենարէս քաղաքը, ուր անցկացրինք համագումարի եզրափակիչ նիստը եւ փակման հանդիսակատարութիւնները: Մենք հաւաքեցինք եկեղեցու տիպի մի ընդարձակ դահլիճում , որի պատերից մէկի վրայ կառուցուած էին ատիճաններ՝ հռետորների համար: Ատիճանի երկու կողմերում կանգնած էին միջնադարեան հագուստով մարդիկ՝ բրոնզէ գաւազանները ձեռքին: Հրաժեշտի ու շնորհակալութեան խօսքերով հանդէս եկան համագումարի մի քանի անդամներ :

Համագումարի քարտուղար Փրոֆ. Զոնդերվորստը(Բելգիա), ի մէջ այլոց, նշեց խորհրդային երկրի պատուիրակութեան դերը համագումարում :

Մենք շրջեցինք Ալկալա դէ Գենարէսում՝ հին մշակոյթի տէր այդ քաղաքում: Եղանք մի շէնքում, ուր դեռ ԺԵ. դարում եղել է համալսարան՝ բժշկական բաժանմունքով: Սերվանտեսի անունը կրող հրապարակում ներկայ եղանք ինքնագործութեան փառատօնին: Այստեղ մեծ հիացմունք պատճառեցին անդալուզեան պարերը իրենց ճկունութեամբ ու թափով: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ հրաժեշտի ճաշկերոյթ ,ուր հանդէս եկան համագումարի նախագահը, քարտուղարները, տարբեր երկիրների բժիշկներ եւ բժշկական ընկերութիւնների պատուիրակներ :

Համագումարն անցաւ ջերմ, բարեկամական մթնոլորտում: Այնտեղ մենք մտերմացանք մի շարք գիտնականների հետ, որոնք առաջարկեցին գիտական փոխադարձ կապ հաստատել (*) : Իմանալով որ ինձ մօտ մնում է երկու չկարդացուած զեկուցում, Փրոֆ. Զոնդերվորստը եւ Ռումանիայի պատուիրակը խնդրեցին այդ յօդուածները իրենց բժշկական պարբերականներում հրատարակելու համար :

Հոկտեմբեր 2ին մենք դուրս եկանք Մատրիտից: Գիշերեցինք Փարիզում , իսկ յաջորդ գիշերը մեզ ողջունեց լոյսերով ողողուած հարազատ Մոսկուան :

Ակադեմիկոս Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(*) Փարիզի մէջ, իր գրոյցի ընթացքին Փրոֆ. Յովհաննիսեան պատմեց թէ պատմական այս յիշատակարաններուն այցելութեան ժամանակ՝ երբ կը յայտարարէ թէ ինքզինք օտար չի զգար հինադարեան այս քաղաքներուն մէջ, պատուիրակները զարմանքով կը նային իր երեսը: Կը յիշեցնէ Հայոց Կիլիկեան թագաւորութեան կապերը Սպանիոյ հետ . Սպանացի պատուիրակը իր կարգին կը հաստատէ Փրոֆ. Յովհաննիսեանի խօսքը՝ աւելի եւս մեծ զարմանքի մէջ ձգելով բժիշկները:

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

(ՀԵԼԼԱԴԱՑԻ ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԸ)

Բ.

Տիգրան Երկաթի Պոլիս վերադարձին եւ իր քաղաքական քայլերուն պիտի չհետեւինք: Կը նախընտրենք զայն վերագտնել Հելլադայի մէջ, ուր առաջին անգամ փիրէա ցամաք կ'ելլէ 1896ին: Աթէնքի մէջ յաղթական ընդունելութիւն կ'ըլլայ իրեն: Այն ատենուան ամբողջ մամուլը կը ներբողէ Տիգրանը եւ խանդավառութեամբ կը խօսի անոր հելլենասիրական յօդուածներուն եւ հելլէններու ազատագրական պայքարին հանդէպ անոր զգացումներուն մասին: Այն տարիներն էն, երբ տակաւին պզտիկ Հելլադան կ'ապրէր Կրետէի հետ իր միացումը իրականացած տեսնելու յաւով: Աթէնքի գրական շրջանակները փառահեղ ընդունելութիւն մը կը վերապահեն հայ բանաստեղծին, որ այնքան լաւ գիտէ յուզել: Բալամասը, Սթրաթիգիսը, Սուրիսը, Ենատիոսը եւ ուրիշներ ուրախութեամբ կը տօնեն Տիգրանի Հելլադա գալուստը. Սիրայօժար կ'օգնեն անոր ճիգերուն՝ Հայերու ի նպաստ համդանակութիւններուն, անոր նպատակի ամբողջացման:

1896 Հոկտեմբեր 7ին, Տիգրան դասախօսութիւն մը կուտայ «Պառնասոս»ի մէջ: Այդ թուականը պատմական կը մընայ: Եորկիոս Ա. Թադաւորի ներկայացուցիչը, համալսարանը, ուսանողները, առեւտրական աշխարհը, մամուլը, փաստաբաններ, բոլոր գրողները եւ մանաւանդ բազմաթիւ կիներ կ'ասսուածացնեն դասախօսը, որ բոցավառ շունչով կը խօսի իր հայրենիքին եւ Հելլադայի մասին: Յաջորդ օրը, Տիգրան Երկաթ պատուական անդամ կ'ընտրուի «Պառնասոս»ի եւ անդամ՝ «Ազգային Ընկերութեան», այսինքն Մակեդոնական Կոմիտէի: Յետագային Տիգրան Երկաթ կը գրէ Հելլադային իր տպաւորութիւնները, որոնք իր գրչէն ելած ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն յուզիչ էջերն են:

Հելլադայի մէջ անցուցած երկու ամիսը բանաստեղծին համար իր կեանքին ամէնէն անոյշ շրջանն է: Վերջապէս, Նոյեմբերի սկիզբները կը վերադառնայ Փարիզ, իր պայքարը շարունակելու համար: Այլեւս միայն իր հայրենակիցներուն ճակատագրով չի զբաղիր: Զինք շատ կը զբաղեցնէ նաեւ կրետական հարցը: Աթէնքի իր բարեկամները կը խրախուսեն զինք: Սակայն աւելի վերջ կը պայթի 1897ի պատերազմը եւ անոր հետեւանքները խորապէս կը խոցեն Հելլադան պաշտող Տիգրանի գիւրազգած հոգին:

Նոյն տարուան Հոկտեմբերին ընդմիշտ կը մեկնի Փարիզէն եւ կ'երթայ Եգիպտոս, նորէն քանի մը օր եւս Աթէնք մնալէ ետք: Սակայն հոն ծանրօրէն կը հիւանդանայ: Կեանքը նահատակութիւն կ'ըլլայ, եւ ջղայնոտութիւնը գագաթնակէտին կը հասնի հիւանդանոցին մէջ, ուր կը մտնէ դարմանուելու համար: Աներեւակայելի ողբերգութիւն մը կ'ապրի եւ կը վշտակրի՝ տեսնելով, որ երազները յօդս կը ցնդին եւ յոյսերը կը փշրուին: Անմոռանալի Տ. Բոթրոգքինոսի ղրկուած իր վերջին նամակները ցոյց կուտան իր վշտահար հոգիին ապրումները: Բայց իրեններուն ղրկուած նամակներն ալ նուազ աղեկէզ չեն:

Վերջապէս կուգայ օրը հեռանալու Եգիպտոսէն, կարգ մը գործողութիւններէ ետք, որ զինք սարսափելիօրէն կը սպառեն: Հիւանդ ու սպառած՝ կը հասնի Պոլիս, մօրն ու եղբօրը քով եւ կը հաստատուի Փրինկիփոյի մէջ: Այս փոփոխութիւնը կորով կուտայ իրեն: Կը յուսայ, որ իր խախտած առողջութիւնը պիտի բարելաւուի: Սակայն բարելաւումը առժամեայ է: Նենգ հիւանդութիւնը դարձեալ զայն կը պառուրէ իր ցանցերուն մէջ: Այլեւս ուրուական մըն է: Ոտքերը բռնուած են: Մահը հետզհետէ կը մօտենայ: «Քրիստոսի չարչարանքները մէկ օր տեւեցին, — կը գրէ յուսահատօրէն, — իմ չարչարանքներս ամիսներ կը տեւեն»: Ատեն մը ետք, 1899 Դեկտեմբեր մէկին, Տիգրան Երկաթ կը մեռնի մօրը գրկին մէջ: Իր վերջին խօսքերը սիրոյ խօսքեր էին. «Ֆրանսա, Ֆրանսա, Աթէնք, Աթէնք»: Մինչեւ վերջին շունչը կը յիշէ երկու երկիրները, որոնք զինք սիրեցին, երկու մայրաքաղաքները, ուր ապրեցաւ իր ամէնէն երջանիկ օրերը: Փարիզը, ուր զարգացուց իր միտքը, եւ Աթէնքը, ուր վաղանցուկ փառք մը վայելեց:

ԵՈՐՂՈՍ ԲՐԱՑԻՔԱՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կոկիկ սրահ մը, համեստօրէն կահաւորուած բեմ մը, ճակատը Վատիկանի դրօշին կողքին Ֆրանսական եւ Հայկական եռագոյններ:

Այստեղ է որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր հինգին Կիրակի կէսօրէ յետոյ Առնուվիլի Անարատ Յղութեանց Քոյրերու դպրոցական հանդէսը:

Նետուած հեռաւոր արուարձանի մը անկիւնը դժուարին շրջապատի մը մէջ, գերմնական ճիգ կը թափեն այս քոյրերը, հայեցի դաստիարակութիւն տալու տեղացի մեծ մասամբ թրքախօս մանուկներուն:

Արձակուրդի շրջանին, փողոցներէն փրկելու համար հայ երախաները, հաւաքեր են իրենց հաստատութեան մէջ, սիրտ մաշեցուցեր, հայերէն, երգ եւ արտասանութիւններ սորվեցուցեր են, ու այս հանդէսով կուզան ներկայացնել իրենց տքնաջան աշխատանքի արդիւնքը անոնց ծնողքներուն:

Հանդէսը կը հովանաւորէր Գերապայծառ Ամատունի, ներկայ էին նաեւ ժողովրդապետ Գաֆթանճեան վարդապետ, ինչպէս նաեւ տեղւոյն հովիւը:

«Ով մեծասքանչ»ով կը բացուի հանդէսը: Կենդանի պատկերներ, խմբերգներ, արտասանութիւններ իրար կը յաջորդեն: Շատերը չեն հասկնար իրենց ոչ երգածը, ոչ արտասանածը, բայց եւ այնպէս կ'երգեն ու կ'արտասանեն հպարտօրէն ու կը ծափահարուին: Կտորները ընտրուած են խնամքով ազգային ոգի ներշնչող եւ հայրենասիրական:

Որքան գնահատելի գործ են կատարած այս քոյրերը հայերէն լեզուն վառ պահելու մտահոգութեամբ: Վստահ եմ որ խանդավառ ծափահարութիւններու մեծ մասը կ'երթար մանուկներէ աւելի զիրենք վարժեցնող քոյրերուն:

Գերապայծառ Ամատունի խօսքը ուղղելով ներկաներուն ըսաւ ի մէջ այլոց.—

«Առնուվիլի Հայութիւնը բախտաւոր է որ ունի հոգածու քոյրերու այս հաստատութիւնը: Անոնք կը սորվեցնեն հայ երախաներուն, հին մեծ ազգի մը ժառանգութիւնը եղող մեր Մեծասքանչը՝ հայերէնը»:

«Առաւելագոյն չափով պէտք է օգտուի Առնուվիլը այս առիթէն, որովհետեւ մեր ազգային զգացումները միայն Հայերէնով կրնանք արտայայտել իրարու, գիտցէք գնահատել անոր արժէքը»:

«Մեր երկիրներուն մէջ, մեր լեզուն կը կտրէին երբ հայերէն խօսէինք, հոս լեզու կտրող չկայ պէտք չէ սակայն որ անտարբեր մնալով, մենք մեր ձեռքերով կտրենք մեր լեզուն»:

Մանուկներու կողմէ սահուն կերպով երգուած Ալէմշահի, «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ով վերջ գտաւ հանդէսը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՄՇԱԴԻՆԻ Զինչին գիւղի աշխատաւորներու սեփական միջոցներով ձեռնարկուած է դպրոցի շէնքի մը շինութեան. քարային աշխատանքները աւարտած են արդէն: Նորակառոյց այս շէնքը ոչինչով ետ պիտի մնայ պետական միջոցներով կառուցուած դպրոցներէն, իր մեծութեամբ եւ յարմարութիւններով: Ամէն օր 20 – 25 բանուորներ կ'աշխատին շինարարութեան վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ արուեստագէտ քարտաշներէն Ա. Մինասեան վերջերս պատրաստած է պղինձէ գեղեցիկ սափոր մը, որուն բարձրութիւնը 32, իսկ տրամագիծը 15 սանթիմեթր է. սափորին վրայ կան հայկական զարդաքանդակներ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ֆութպոլի Բ. խումբի ախոյենական մրցումներուն մէջ ցարդ առաջին տեղը կը գրաւէ Երեւանի «Սպարտակ»ը, որ 25 խաղերու մէջ շահած է 36 կէտ: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Թիֆլիսի «Բուրեվեստնիկ»ը, որ 26 խաղերու մէջ շահած է 36 կէտ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— (Յառաջ).— Վերջին պահուն, ֆութպոլի «Տիվիզիոն տ'Օնէօռ»ի եւ «Փրոմոսիոն լիկ»ի մրցումները, 28 Սեպտեմբերի հանրաքուէի պատճառաւ յետաձգուած էին, ինչպէս նաեւ 28 Սեպտեմբերին Կրընոպլի մէջ տեղի ունենալիք, Հայ Մարզականի մրցումը ընդդէմ՝ «Մէրժէր Սփոր»ի: Այդ օրը մեր պահեստի խումբը Տրոմ – Արտէշի Ա. չարքի երկրորդ ախոյենական խաղը կատարեց ընդդէմ Իւ. ԷՍ. Թրէսթի Ա. խումբին, հակառակ անոր որ մեր տղաքը զօրացուցած էին Ա. խումբի մի քանի խաղացողներով, պարտուեցան մէկի դէմ երկուքով: Իսկ անցեալ կիրակի օրուան երրորդ ախոյենական մրցումը ընդդէմ Ա. Էս. Աւսթուալի, հակառակորդին դաշտին վրայ, հաւասար մնաց (0 – 0):

Մեր մարզիկները, իրենց վրայ դրուած յոյսերը ի դերեւ հանելով, եղանակի ամէնադէշ երկու խաղերը խաղցան:

Եղանակի փայլը մեր պատէններուն կը պատկանի, որոնք ցարդ կատարած են ախոյենական երեք մրցումներ եւ երեքն ալ յաղթած՝ ընդհ. դասաւորման մէջ առաջին տեղը պահելով:

Յառաջիկայ կիրակի, Ա. խումբը կը մեկնի Կրընոպլը, կատարելու համար եղանակի երրորդ մրցումը ընդդէմ Մէրժէր Սփորի: Իսկ մեր ժիւնիոր խումբը կը մեկնի Ռոման՝ մրցելու համար Ալիբօն Ռոմանէզի դէմ, լիկի բաժակախաղի առիթով:

Անշուշտ Կրընոպլի եւ Ռոմանի մարզասէր հայ հասարակութիւնը պիտի փութայ մարզադաշտ քաջալերելու համար մեր զոյգ խումբերու նորահաս մարզիկները:

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

ԾՐԱՐՆԵՐ

ԴԷՊԻ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

SICOMEX, 20, Rue Royale, Paris-8

Կը հաղորդէ թէ.—

Միակ հաստատութիւնն է Ֆրանսայի մէջ որ մենաշնորհը ունի — համաձայն ինթուրիստէն եւ Օֆիս տէ Շանժէն ստացած արտօնութեան — ծրարներ ղրկելու Խ. Միութիւն իր իսկ ապրանքներով:

Եթէ որոշած էք նուէր – ծրարներ ղրկել ձեր ազգականներուն եւ մտերիմներուն, այս հաստատութեան մօտ կը գտնէք բոլոր անհրաժեշտ առարկաները մատչելի գիներով: Այս գիներուն մէջ են առաքման ծախքերը, մաքսը, ապահովագրութիւնը ինչ որ թոյլ կուտայ ստացողին առանց ծախքի ստանալ ապրանքը:

Ծրարին յանձնումը ապահովուած է Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութեանց մէջ առաւելագոյն մէկ ամսուան ընթացքին, ինչպէս արդէն կը վկայէ ստացման թուղթը ստորագրուած ենթակային կողմէ:

(ՁԵԿՈՅՑ)

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Նուագողը մի պատանի էր, իտալական լայնեզր գլխարկով: Այնքան մեղանուշ, այնքան դիւթիչ էր նուագած եղանակը, որ Ջիւլէտտան կարծում էր թէ իր սրտի լարերի վրայ են նուագում:

Նա մեքենայաբար կիսով չափ դուրս հանուեց պատուհանից եւ լսում էր ամենայն ուշադրութեամբ: Իր ամբողջ էութեամբ լսողութիւն դարձած, ագահօրէն կլանում էր մարմինը փշաքաղող այն դիւթիչ ձայները, որ պատանի երաժիշտը հնչեցնում էր ջութակի լարերից, ինչպէս աղբիւրի ակունքը դուրս է հոսեցնում իր քչքչան ականակիտ ջուրը, անբռնազբօսիկ ու սահուն: Շունչը պահել էր որ ոչ մի հնչիւն չթռցնի: Սքանչացման արցունքը գոհարի պէս խաղում էր նրա աչքերի մէջ:

Վերջապէս լռեցին ջութակի հնչիւնները եւ հնչիւնների հետ կարծես ամէն ինչ լռեց բնութեան մէջ:

Ո՞վ ես դու, նայիր վերեւ, պատանի մաէստրօ, — կանչեց բարձրից Ջիւլէտտան:

Պատանի երաժիշտը նայեց վերեւ:

— Հանիր գլխարկդ, երեսդ լաւ չեմ տեսնում:

Պատանի արտիստը վերցրեց լայնեզր գլխարկը, երկայն մազերը գլխի մի շարժումով ետ գցեց ճակատից եւ նայեց վերեւ: Ինչ հրաշալի աչքեր, բայց լուրջ ու խոհուն եւ թախծալի, ինչպէս այն եղանակը, որ մի քիչ առաջ նուագում էր նա. ինչ գրաւիչ դէմք, բայց գունատ ու տխուր՝ ինչպէս մարմարէ մի անդրի. ինչ բարձր եւ հպարտ ճակատ, որի վրայ փայլում էր ոչ – երկրային մի վեհութիւն:

— Ի՞նչ է անունդ — կանչեց Ջիւլէտտան:

— Անտօնիօ:

— Անտօնիօ, նուագիր ինձ համար դարձեալ մի բան:

Ու նորից հնչեցին լարերն առաջուանից աւելի փաղաքուշ ու դիւթիչ, եւ Ջիւլէտտան պատուհանին գամուած՝ չէր յագենում լսելուց, մինչեւ որ լարերն իրենց վերջին սիրակէզ հառաչանքն արձակեցին ու մարեցին:

— Անտօնիօ, ասա ինձ, ո՞վ ես դու:

— Ես որբ եմ:

— Ո՞վ էր հայրդ:

— Մի բանուոր, որը մեքենայի տակ ջարդուեց ու մեռաւ:

— Մա՞յրդ:

— Մայրս գնաց հօրս ետեւից:

— Քոյր չունե՞ս:

— Ոչ մի հարազատ:

— Կ'ուզե՞ս, ես քո քոյրը լինեմ, դու իմ եղբայրը: Ես կը խնդրեմ հօրս որ դու մեր տանն ապրես եւ ինձ համար այսպիսի եղանակներ նուագես: Հայրս բարի է, շատ է սիրում ինձ եւ միշտ կատարում է խնդիրքս: Դու այլեւս ստիպուած չես լինի փողոցէ – փողոց թափառել մի կտոր հացի համար: Մենք շատ հարուստ ենք:

— Ես շատ հպարտ եմ, սենեօրինա:

— Իմ անունը Ջիւլէտտա է:

— Ես հպարտ եմ, սիրուն Ջիւլէտտա:

— Մենք չենք խլի քո հպարտութիւնը, Անտօնիօ:

— Կը խլէք, երբ ինձ մի կտոր հաց տաք:

Ջիւլէտտան մի դրամ նետեց նրա ոտքերի առջեւ եւ բարկացած հեռացաւ պատուհանից: Բայց իսկոյն էլ նորից մօտեցաւ պատուհանին:

— Անտօնիօ, — կանչեց նա:

Պատանի երաժիշտը, որ վերցրել էր դրամը եւ ուզում էր հեռանալ, կանգ առաւ եւ վեր նայեց:

— Համաձայնիր գոնէ ամէն երեկոյ, ճիշդ այս ժամին, կուգաս կը կանգնիս պատուհանիս տակ:

— Կուգամ: Բայց ոչ նորից սրա համար — ասաց Անտօնիօն, ցոյց տալով ձեռքի դրամը:

— Ա՞յլ:

— Գեղեցկութեան համար:

Այս անգամ պատանի երաժշտի ոտների առջեւ ընկաւ գեղեցիկ աղջկայ կրծքի կարմիր մեխակը:

3.

Ու գալիս էր:

Ամէն երեկոյ, երբ արեւի վերջին ճառագայթները ելեկտրական լոյսեր էին վառում պալացցօների պատուհաններին, Ջիւլէտտայի լսողութիւնը փաղաքշում էին միշտ նոր, միշտ դիւթիչ հնչիւնները:

— Անտօնիօ, միթէ՞ այնքան հպարտ ես, որ չես համաձայնի բարձրանալ ինձ մօտ, իմ սենեակում նուագելու:

Անտօնիօն լուռ բարձրացաւ Ջիւլէտտայի սենեակը:

— Անտօնիօ, միթէ՞ այնքան հպարտ ես, որ չես համաձայնի ինձ հետ մի զբօսանք կատարելու ծովի վրայ:

Լուսնի կաթնագոյն լոյսի տակ, ծովի հանդարտ ջրերի վրայ մեղմիկ սահում էր մակոյկը եւ գիշերային անհուն խաղաղութեան մէջ տարածւում էին դիւթական հնչիւնները:

Ամբողջ բնութիւնը, կարծես լսողութիւն դարձած, ականջ էր դնում այդ հնչիւններին, որոնք թեւատարած, սահուն ու թեթեւ, թռում, տարածւում էին չորս բոլորը եւ մարում ծովի խաղաղ ջրերի մէջ, պարզ ու թափանցիկ օդի մէջ:

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(4 Շար.)

պահով է ։

Ֆիկառօ.— Կարտինալ Աղաջանեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք, 63 տարեկան, իր ընտրութիւնը պիտի ընդհատէր այն դարաւոր աւանդութիւնը որուն համաձայն Պապը Իտալացի կ'ըլլայ միշտ ։

Փարի–Ժուռնալ.— Աուեթմայորը՝ Կարտինալ Աղաջանեան խորագրին տակ կը գրէ.— Պայքարը պիտի տարուի այս երկուքին միջեւ (Կարտինալ Սիրի եւ արք. Մոնթինի), եւ այս պարագային ժողովը պիտի որդեգրէր ուրիշ ձեւ մը՝ չէզոքի մը ընտրութիւնը, այսինքն՝ օտարի մը, այսինքն հայ կարտինալ Աղաջանեանին ։ Այս վերջինին տարիքը, 63, տարիքն է կարտինալ Փաչելլիին, երբ Պապ ընտրուեցաւ: Դիւանագէտի փառաւոր անցեալ մը ունի եւ ի վերջոյ կրնայ այս մրցումին յաղթականը դուրս գալ ։ Երբ կարտինալ դարձաւ աշխարհ ուղեւորեցաւ, նոյնիսկ Ամերիկան: Ծնած Կովկաս, հակահամայնավար, ապրած է անհաւատ Ռուսաստանի մէջ եւ կարտինալ նշանակուեցաւ իր արժանիքներուն համար ։ Կը ներկայանայ իբրեւ խորհրդանշանը՝ յաղթական պայքարի մը համայնավարութեան դէմ, իր ընտրութիւնը «զօրաւոր Պապ» մը կը դնէր Եկեղեցիին գլուխը ։

× «Հաւանականներուն» թիւը հետզհետէ կը պակսի անշուշտ, հինգշաբթի իրիկուն ֆրանսական հեռատեսիլը երեք փափաքելի կը տեսնէր՝ կարտինալներ՝ Ռոնքալլի, Սիրի եւ Աղաջանեան, բայց յաջորդ առտուն արդէն ձայնասփիւռը կը ճշդէր թէ համաձայն Վատիկանի լաւատեղեակ շրջանակներուն յաջորդ Պապն ալ Իտալացի մը պիտի ըլլար, ինչ որ ամէնէն հաւանականը կը թուի ։

× Յուղարկաւորութեան արարողութիւնները պիտի տեւեն ինը օր: Ուրբաթ օր մարմինը փոխադրուեցաւ Ս. Պետրոս, ուր ամէն օր հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի: Վերջին օրը ականաւոր եկեղեցական մը դամբանականը պիտի խօսի ։

× Մինչեւ յաջորդ Պապին ընտրութիւնը տեղապահ ընտրուեցաւ կարտինալ Մազելլա, կարտինալ Թիսըրանի տեղապահութիւնը տեւեց տասը ժամ ։

× Ցաւակցական հեռագիրները կը տեղան Վատիկան աշխարհի չորս կողմէն, ուշագրաւ են Նասրի եւ Պուրկիպայի հեռագիրները ։ Ֆրանսական կառավարութեան ցաւակցութիւնները ներկայացուց արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ ։

× Ուշագրաւ է թէ բոլոր թերթերը Ֆրանսայի մէջ «Լա Քրուա»էն մինչեւ «Իւմանիթէ», Իտալիոյ մէջ «Օսեռվաթօռէ Ռոմանոյ»էն մինչեւ «Ունիթա»լայն էջեր նուիրած են Պապին, մանաւանդ խմբագրականներ, ծանրանալով անոր տարած աշխատանքին վրայ յանուն խաղաղութեան եւ զինաթափութեան ։ Կը յիշուի նաեւ Պապին եղոյթը հիւլէական ռումբին դէմ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ ։

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին գացողներուն դիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքառ մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1·45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14–ին: Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ այս կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ Գերապայծառ Ածատունի վասն հոգւոյ Պօղոս Ճէօհէրեանի ։

×

Հաւըրտի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ ։

×

Այրի Տիկին Ազատուհի Սարգիսեան եւ զաւակը Անի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԹՈՐՈՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ եւ ծնողաց Սարգիսեան ամբողջ ընտանիքին ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու յիշատակը յարգողները:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Տիկին Մինասեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նազար Նազարեան (Լա Քոթ Սէն Անտրէ) հազար ֆրանք ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Ցաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. Նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ Արեւնուշներու կողմէ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէվերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Մխթիքի: Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դըպրոցին մէջ:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտունէն, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ ։

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու խնկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ ։

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն):

Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին: Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Պ. Անդրանիկ Սարգիսեանի: Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը ։
J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÈRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք Վեհափառի ծընընդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. տարելիցին առթիւ ։

Կը պատարագէ Արժանաշնորհ Տ. Թովմաս Ա. Քհնյ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ։

OCEANIA
ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ
Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան ։
Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար ։
Մանրամասնութեանց համար գրել՝
M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ETABLISSEMENTS
G. HAGOPIAN
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
10, Rue du Caire, Paris 2e Tél.: CEN. 78-44 et CEN. 66-96
ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ԿԸ ԾԱԽԷ ԶԵՏԵՒԵԱԼ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ
ԷՆԹԵՐԼՕՔ — ԺԱՔԱՐ — ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ — ՄԱՅ ՍՈՒԻՍ — ՖԻԼ Տ'ԷՔՕՍ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
(INTERLOCK, JACQUARD, MAILLE ANGLAISE, MAILLE SUISSE, FIL D'ECOSSE)
★
ԻՐԵՆՑ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆԵՐՈՎ
ՇԻՆՈՒԱԾ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԹՐԻՔՕՅԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆ ԲՈՎ
ԿԸ ԾԱԽԷ ՆԱԵՒ ԶՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40 ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26
ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ
ԵՒ ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 12 OCTOBRE

1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8317 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4113

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Այսօր՝ կիրակի՝ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը տօնուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ընտրութեան երրորդ տարեդարձն ու ծննդեան 50ամեակը:

Բազմաթիւ աշխարհական ու կրօնական հրաւիրեալներ, պաշտօնական ու անպաշտօն հայրենակիցներ այս հանդիսութեանց ներկայ գտնուելու համար գացին Էջմիածին, — ոմանք Փարիզէն անցնելով:

Մայր Աթոռը ինք ստանձնած է հրաւիրեալներու մէկ մասին ծախքերը՝ Մոսկուայէն սկսեալ:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդն է յղացած այս հանդիսութեանց գաղափարը: Չենք գիտեր ի՛նչ նպատակով:

Գահակալութեան տարեդարձ եւ ծննդեան յիսնամեակ տօնելու համար կ'արժէ՞ր որ Մայր Աթոռը ա՛յդքան ծախքերու տակ մտնէր:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի այս կարգադրութիւնը իսկապէս զարմանք պատճառած է արտասահմանի մէջ:

Շատ ցաւալի պիտի ըլլար, եթէ միայն հանդիսութիւններ պիտի դիտեն անոնք, որ հազարաւոր քիլոմեթրներ կտրելով մինչեւ Հայաստան գացին:

Հանդէսներու յայտագիրը չունինք: Պատգամաւորները իրենք ալ չէին գիտեր մանրամասնութիւնները:

Փարիզի Կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը փափաք յայտներ է, որ Էջմիածին հաւաքուողները զբաղին մեր ազգային – եկեղեցական – կրօնական հարցերով: Այդ թելադրութեան հեղինակները մասնաւորաբար նկատի ունեցեր են Էջմիածին — Անթիլիաս վէճը, որ դժբախտաբար «երկփեղկում» առաջ բերած է Մերձ. Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն մէջ:

Սակայն Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդը իր ծրագրին մէջ այդպիսի խնդիր մը չունի: Եթէ Էջմիածնի մէջ գումարուելիք պաշտօնական ներկայացուցչական ժողով մը ըլլար, նախապէս օրակարգը կը ղրկուէր թեմերուն, որպէս զի ազգային պատկան մարմինները քննէին հարցերը եւ բանաձեւ հանէին:

Մինչեւ այդպիսի օրակարգ չէ ղրկուած: Հետեւաբար կը կարծենք թէ Փարիզի կրօնական ընկերակցութեան բաղձանքը բոլորովին անպաշտօն եւ տեղական հանգամանք կը ներկայացնէ:

Իսկ եթէ պայմաններէն ու ներկայացած առիթէն օգտուելով Էջմիածնի մէջ փորձ մը կատարուի ժողով գումարելու եւ նման հարցերով զբաղելու, տարակոյս չկայ որ տրուելիք որոշումները ո՛չ մէկ պաշտօնական բնոյթ պիտի կրեն: Այդ ժողովը՝ լաւագոյն պարագային՝ պիտի ըլլայ զուտ խորհրդակցական:

Յատկանշական է, որ Մայր Աթոռը սկսած է մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ցոյց տալ Սփիւռքի հայութեան հանդէպ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին արեւմտահայ ծագումը հաւանաբար որոշ դեր կը կատարէ այս ուղղութեամբ:

Իր գահակալութենէն անմիջապէս վերջ Վազգէն Ա.ի դէպի արտասահման ուղեւորութիւնը եւ թեմերուն ուղղած բազմաթիւ կոնդակները — արեւմտահայ լեզուով — ապացոյցներ են, որ մասնաւոր ջանքեր կ'ըլլան Էջմիածնի գծով խորհրդային ազդեցութիւնը տարածելու արտասահմանի հայութեան մէջ:

Տարագիր Հայութիւնը աչքերը ուղղած է միշտ դէպի Արարատ ու Վաղարշապատ՝ սիրով ու կարօտով, սպասելով այն երջանիկ օրուան՝ երբ պիտի վերադառնայ իր ազատ հայրենիքը:

Պէտք է մշտավառ պահել հայրենասիրական այդ զգացումը առանց քաղաքական շահագործման առարկայ դարձնելու զայն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՐԱՄԷ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀԵՌԱՆԱԼ

—o—

ՃՈՒՄՊԼԱԹ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՇԱՄՈՒՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ կը սպասուէր որ զինուորական դահլիճի մը կազմութեամբ կացութիւնը հանդարտի Լիբանանի մէջ, Ռաշիտ Քարամէ, որ հրաժարած էր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնէն, յայտարարեց թէ մեկնելու նպատակ չունի: Արդարեւ, Քարամէի հեռացման լուրը նոր ցոյցերու տեղի տուաւ: Պասթայի եւ Թրիփոլիի ապստամբները իրենց ներկայացուցիչը կ'ուզէին տեսնել կառավարութեան գլուխը:

Սաէպ Սալամի բնակարանին մէջ (Պասթա) ժողով մը եղաւ՝ մասնակցութեամբ ընդդիմադիր պարագլուխներու: Որոշուեցաւ դէմ կենալ զինուորական դահլիճին: Նոյնիսկ կիսապաշտօնական շրջանակները յայտարարեցին թէ «ընդարձակ դահլիճ» մը կարելի է կազմել, պայմանաւ որ անոր ղեկավարը ըլլայ Ռաշիտ Քարամէ:

Ժողովէն ետք Քարամէ խօսեցաւ Սալամի տան պատշգամէն, յայտարարելով թէ չի հրաժարիր կառավարութենէն, քանի որ այդ կը պահանջէ ժողովուրդին կամքը «բացի յետադիմականներէ»: Քարամէ աւելցուց թէ ներկայ դահլիճին անձնակազմը պիտի չկրկնապատկուի, ինչպէս առաջարկած էին Փաղանգաւորները:

Խօսեցան բազմաթիւ ընդդիմադիրներ, որոնց կարգին՝ Հանրի Ֆարաոն, նախկին արտաքին նախարար եւ ծանօթ քրիստոնեայ. Ֆարաոն յայտարարեց թէ ինք միշտ կողմնակից եղած է ժողովուրդին իրաւունքները յարգելու եւ աւելցուց.— Քանի որ Քարամէն ընտրեցիք, կը յարգենք ձեր կամքը:

Խօսեցաւ նաեւ տիւրզիներու ղեկավարը՝ Ճումպլաթ, որ պահանջեց նախկին նախագահ Շամունի ձերբակալութիւնը եւ զայն ամբաստանեց իբրեւ «Անգլիոյ գործակալ», լեռնական Տիւրզիներու ղեկավարը աւելցուց թէ յեղափոխութիւնը չէ վերջացած եւ իր մարդիկը միշտ պատրաստ են:

Սաէպ Սալամ պահանջեց որ Խորհրդարանը անմիջապէս լուծուի, քանի որ երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը դէմ է Քարամէի:

Այնուհետեւ նշանակուած վարչապետը գնաց Հանրապետութեան Նախագահին քով եւ յայտնեց թէ «ժողովուրդին կամքով կը մերժէ հրաժարիլ իրեն յանձնուած պաշտօնէն»:

Նոյն օրը Փաղանգաւոր քրիստոնեաները մեծ ցոյց մը ըրած էին՝ Քարամէի հրաժարումը պահանջելով: Առաջին անգամ ըլլալով Փիէր Ճեմայէլ եւ Քարամէ ուղղակի տեսակցութիւն մը ունեցան, տագնապին լուծում մը գտնելու նպատակով:

Ներկայիս դիրքերը որոշ չափով յստակ են:

Քարամէ դէմ է 14 նախարարներով կառավարութեան մը, որուն անդամներուն եօթը շամունական պիտի ըլլան: Ընդդիմադիր Սալամ համաձայն է այս ծրագրին՝ որ ներկայացուած է Փաղանգաւորներու կողմէ: Նախագահ Շեհապ կ'աշխատի որ այս ձեւով հարցը կարգադրուի, այլապէս՝ կրնայ զինուորական կառավարութիւն մը կազմել:

Միւս կողմէ պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ Արտաքին նախարար Ֆիլիփ Թաքլա դրաւոր դիմում մը ըրած է ամերիկեան դեսպանին՝ որ մինչեւ Հոկտեմբեր 31, զինեալ ուժերը հեռանան Լիբանանեան հողամասէն, ինչ որ ալ ըլլայ երկրին կացութիւնը:

ՊԱՊԻՆ ՄԱՐՄԻՆԸ Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

Առաջին անգամ ըլլալով պատմութեան մէջ. Պապին յուղարկաւորական թափօրը անցաւ Յաւիտենական Քաղաքի փողոցներէն մինչեւ Ս. Պետրոս: Երեք ժամ տեւեց անցքը եւ թափօրը որ ժամը 2ին ճամբայ ելած էր Քասթէլ – Կանտոլֆոյէն, ժամը հինգին, Ուրբաթ իրիկուն, հասաւ Ս. Պետրոս: Թափօրին գլուխը կը նշմարուէին Հանր. Նախագահ՝ Կրոնքի, Վարչապետ Ֆանֆանի, կառավարութեան բոլոր անդամները, դեսպանները եւ Հռոմի եկեղեցական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, առանց հաշուելու մէկ միլիոնի հասնող բազմութիւնը ամբողջ ճամբուն երկարութեան: Երկուշաբթի օր տեղի կ'ունենայ թաղման արարողութիւնը: Վախճանեալ քահանայապետը իր կտակով փափաք յայտնած է թաղուիլ Վատիկան, Ս. Պետրոսի գերեզմանին դիմացը:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն կարտինալները կը փութան Հռոմ: Անոնցմէ քանի մը հատը սակայն պիտի չկարենան ներկայ ըլլալ թաղման եւ փակարանի ժողովին: Ասոնց կարգին՝ կարտինալ Մինձէնթի, Հունգարիոյ առաջնորդը որ 1956ի դէպքերէն ի վեր ապաստանած է ամերիկեան դեսպանատունը, կարտինալ Սթեփինաք, Զագրէպի արքեպիսկոպոսը որուն բնակութիւնը պարտադրուած է եւ որ կը տառապի ծանր հիւանդութենէ մը, չինացի կարտինալ՝ Թոմաս Թիէն Փէքինի արքեպիսկոպոսը, Պոն աքսորուած, որ ծանրօրէն վիրաւորուած է,

Հաւանաբար Պելժիոյ առաջնորդը 84 տարեկան, կարտինալ Վան Րօյ չկարենայ նաեւ մասնակցիլ արարողութեանց: Կիրակի օր Ֆրանսացի հինգ կարտինալները (վեցերորդը՝ Թիսըրան արդէն Հռոմ է) կը մեկնին Վատիկան:

Նոր Պապը պէտք է ընտրուի մինչեւ Հոկտեմբեր 29ը: Աւելի ճիշդը մինչեւ այդ թուականը փակարանի ժողովը պէտք է բացուի: Պապին ընտրութեան համար փակարանը կը հաւաքուի: Փակարանը (քօնքլաւ) տառապէս կը նշանակէ բանալիի տակ պահել (քումքլաւիս): Կարտինալները որ ընտրութիւնը պիտի կատարեն «բանալիի տակ» կը պահուին այսինքն որեւէ կապ չունին դուրսի աշխարհին հետ մինչեւ ընտրութիւնը: Բայց նամակներ եւ կերակուրը կը փոխադրուին մասնաւոր վերելակներով: Օրական չորս անգամ ընտրութիւն կրնան կատարել, ամէն անգամ բոլոր քուէաթուղթերը կը վառեն եւ բարակ ծուխ մը կը բարձրանայ Ս. Պետրոսի Տաճարէն: Կը նշանակէ թէ Պապը չէ ընտրուած: Երբ ընտրուի՝ քուէաթուղթերուն կը խառնեն յարդ եւ թանձր ծուխ մը կը բարձրանայ.— Պապը ընտրուած է:

Ընտրուելու համար թեկնածուն պէտք է ապահովէ ձայներու 2/3ը եւ մէկ աւելի, ներկայիս 55 կարտինալի վրայ 37 ձայն անհրաժեշտ է: Պապ ընտրուելու համար որչափ որ աւանդութիւն է, սակայն օրէնք կամ պայման չէ որ կարտինալ ըլլայ: Եպիսկոպոս մը, կրօնաւոր մը եւ նոյնիսկ աշխարհական մը կրնայ Պապ ընտրուիլ:

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մամուլը եւ ձայնասփիւռը միշտ կը խօսին կարտինալ Աղաջանեանի մասին: Ուշագրաւ է նկատել որ Փափապիլիներու միակ անձն է որ առիթ կուտայ այսքան անվերապահ հիացումի եւ համակրանքի բոլորին կողմէ: Միայն նպաստաւոր կարծիքներ կան իր մասին բոլոր թերթերուն մէջ:

Քոմպա.— Եկեղեցւոյ իշխաններէն ան որ ամէնէն ուշագրաւն է՝ կարտինալ Աղաջանեանն է, որ հակառակ իր ազգութեան Փերսօնա Կրաթա է Հռոմէացիներու մօտ:

Փարիզիէն Լիպէռէ.— Որովհետեւ կարգ մը թերթեր հաւանական կը գտնէին կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութիւնը — բացառիկ հմտութեան տէր մարդ մը, բնաւորութեան մեծ ազնուութիւն ունեցող — իտալացի պապ ուզողները կ'առարկեն թէ հիւլէական դարուս կարելի չէ եկեղեցւոյ ճակատագիրը յանձնել այս Սուրբ մարդուն որ պիտի սարսափէր արդի աշխարհի բարդութիւններէն:

Քօռիէռէ Տէլլա Սեռա.— Հաւանական չէ որ ոչ – Իտալացի մը ընտրուի, այդ կրնայ պատահիլ միայն եթէ կարտինալներու դասուն նոր վիճակը պահանջէ: Աւելորդ է, այս պարագային բոլոր անուններուն անդրադառնալ, որովհետեւ մէկ անուն կայ որ միւս բոլոր անուննե–

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՆՁԱՆ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Il pleure dans mon cœur
Comme il pleut sur la ville
Paul Verlaine.

Կրկին իմ հոգում
Իջաւ, մշուշոտ, արցունք անձրեւող
Տրտում իրիկուն.
Իմ սրտում անցաւ
Մահացող ծաղկանց բոյրը ցաւ բերող,
Համբոյրը խոնաւ.
Կրկին պաղ միգում.
Ամպոտ երկինքը. մեռած լոյսերի
Թաղումն է սգում:
Հողմը սարսռաւ
Հոգուս դալկացած ծաղիկ յոյսերի
Թերթերը տարաւ...
Անջատման ցաւոտ.
Ձայներ դողացին ու հեզ դալկացան
Հեռւում անծանօթ:
Կըրակներն անձայն
Լացող ամպերի միգում անսահման
Թոշնեցի՜ն, անցա՜ն...
Անձրեւն անընդհատ
Մաղում է վհատ թաղումի կոծով, —
Տխուր, յուսահատ...
Իմ հոգու մէջ է՛լ
Աշունն է իջել անամոք լացով
Իմ հոգու մէջ է՛լ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԹԵՄԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԸ ԿԱՊՈՒԻ

«Ազատ Օր»ի Հոկտեմբեր ութի թիւէն կ'իմանանք թէ յունահայ թեմական ժողովի հերթական նիստը Հոկտեմբեր հինգին նկատի առնելով կարգ մը պարագաներ որոշած է, 39 ներկայ պատգամաւորներէն 37ի ձայնով (2 ձեռնպահ).—

Ա) վերջ տալ Ս. Էջմիածնի վեհափառ Հայրապետին և Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին ու մեր Թեմին միջեւ գոյութիւն ունեցող ձեւական կապին, մինչեւ որ Ս. Էջմիածին ձերբազատուի իր այսօրուան կապանքներէն եւ գտնէ ազատ ու անկաշկանդ գործելու իր անկախութիւնը եւ

Բ) Յունահայ Թեմը ենթարկել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հոգեւոր վերին իշխանութեան»:

Ժողովին ամբողջական տեղեկոյցը կը հրատարակենք յաջորդով:

Հոկտեմբեր ութին յունահայ Թեմին Առաջնորդ Սահակ վրդ. Այվազեան մեկնած է Պէյրութ, ընկերակցութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան անդամ՝ Տօքթ. Ե. Արշակունիի:

Հոկտեմբեր 12ին Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ Սահակ վարդապետ եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուէր:

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թ.

Ֆրանսական մտքին ճկունութիւնը, — քննական եւ որոնողական աշխատութեանց տիպար առաջնորդ, — վերջին պատերազմէն ե՛տքն էր, որ հրապարակ նետեց բարդ տեսութիւն մը, «սխալելու իրաւունքը» (Լը տռուա ա լ'էռէօր) :

Ի՞նչ է սխալը, կը հարցնեմ ես ինծի՝ երբ կը դատեմ Օրմանեանը :

Ու կը պատասխանեմ, առաջին առթիւ, թէ սխալը... սխալ բառ մըն է, խրտուիլակային գաղափար մը՝ վախցնելու համար դպրոցականները: Ծագումով՝ մողական ու կրօնական բառ մը, զոր, յետագային, շատ օգտագործեց քրիստոնէութիւնը՝ սկզբնական նշանակութեան կապելով մեղքի գաղափարը: Այսպէս, կարգապահական մեկնութենէն ետքը, որ ծանօթ է յանցանք բացատրութեամբ, ստեղծուեցաւ սխտաբանական արտայայտութիւնը, որ ծանօթ է մեղանչում բառով, իր օպսեսիոններով ու փոպիներով, Ֆրոյտին շա՜տ սիրելի :

Սխալավախութեան մէջ չեմ ուզեր խրբել ոեւէ գործիչ՝ չխափանելու համար ամէն ազատութիւն, ու Փիլոնի հետ կ'ընդունիմ թէ «իշխանութիւն ամենայն սխալ է եւ վրիպակ»: Ժողովուրդը, նոյնքան իմաստուն, կ'ըսէ.— Ով որ կը գործէ, սխա՛լ ալ կը գործէ :

Արդ, օրէնք է որ աշխատանքը իր վախճանով միայն դատուի,— այստեղ արդէն արդարանալի է սխալը :

Համակերպութեան տեսութիւնը, սակայն, զոր Գրիգոր Զօհրապ կը գործածէ իբրեւ զրահ՝ պաշտպանելու համար Օրմանեանը, դուրս կ'իյնայ նման պաշտպանութեան մը իրաւունքէն: Համակերպութիւնը ծանօթ է սխալին ի սկզբանց (ա փրիորի) եւ ոչ թէ ի յետնագունէ (ա փոսթէրիորի): Բայց Զօհրապ, համակերպութեան վարդապետութենէն ետքը, հրապարակ կը նետէ նաեւ ներողականութեան տեսութիւնը ըստ... Վոլթէրի : Արդարեւ այն որ կը պաշտպանէր Քալաս որդեսպանը, իր Փիլիսոփայական բառարանին մէջ՝ երկար կանգ կ'առնէ ներողամտութեան վրայ, պատճառաբանելով թէ « բոլորս ալ թրծուած ենք սխալներով ու թերութիւններով, ուստի փոխադարձաբար ներենք իրարու՝ մեր տխմարութիւններուն համար,— ա՛յս է բնութեան առաջին օրէնքը»: Ու կը վերջացնէ— «Ներենք իրարու, որովհետեւ թոյլ ու թերակատար ենք բոլորս, ընդունակ՝ փոփոխամտութեան եւ սխալներու: Եղէգը, որ հովէն խորտակուած՝ պառկած է ցեխին մէջ, պէ՞տք է որ ըսէ դրացի եղէգին, որ ինկած է տարբեր ուղղութեամբ.— Պառկէ՛ ըստ իմ ուղղութեանս, այլապէս պիտի պահանջեմ որ արմատախիլ տանին քեզ այրել»: Զօհրապ եւս այս տրամաբանութեամբ կը վերջացնէ իր պաշտպանողականը.—

« Օրմանեան ոմանց աչքին հրեշտակ, միւսներուն համար սատանայ մըն է: Ըստ իս՝ ոչ մին է եւ ոչ միւսն է,— մահկանացու էակն է ան՝ որ իր կիրքերն ու իր պակասութիւնները, իր առաքինութիւններն ու յանցանքները ունի: Ռասինի բառերով՝ անիկա կրնայ ըսել. «Ես ոչ այս մեծ դրուատիքներուն, ոչ ալ այդ ծանր անարժանութեան մարդն եմ»: Օրմանեան հանրային խղճմտանքին առջեւ կը ներկայանայ մէկ կողմէն մեծ թերացումներով եւ մեծ անկանոնութիւններով, միւս կողմէ ազգին մատուցած շատ մը ծառայութիւններով, եւ հինգ տարի տեւող քաւութեամբ »:

Դատարան կը հոտի այս ամէնը: Զեմ սիրեր նման ճամարտակութիւններ: Ինծի հաճելի է մնալ դիտողնարան :

Օրմանեանի համակերպութեան մեղքերը թեթեւցնելու համար՝ Զօհրապ ինքզինք կը նետէ ներողականութեան մեղքերուն մէջ:

Արդ, պատմութեան մեծագոյն ներողականները կը խփեն իրենց բերանը՝ երբ հարցը կը վերաբերի հայրենադրժութեան, ազգային իրաւունքներէ հրաժարման :

Գրեցինք թէ Օրմանեան ընդունակ էր մեղքեր գործելու՝ առանց բռնադատութեան: Այդ փաստէն ետքը, կը խնդրեմ որ հաստատէք ինծի թէ Օրմանեան ինք չգրեց, այլ իրեն գրել տուեցաւ այն նամակը, զոր կ'ուղղէր Եւրոպայի հայ ուսանողութեան, թելադրելով օրինակ առնել Ժընեւի յոյն ուսանողներէն, որոնք ցոյցեր կատարած էին ի նպաստ Թուրքիոյ: Կը խնդրեմ որ ըսէք ինծի թէ ե՞ղ էր Օրմանեան թէ ուրիշ բան՝ երբ հրահանգ կուտար Մշոյ եւ Բաղէշի առաջնորդներուն՝ դիւրացնել Սասուն ապստամբներուն ձերբակալութիւնը կառավարական պաշտօնէից հետ խորհրդակցաբար եւ համաձայնութեամբ : Կը խնդրեմ որ յայտնէք ինծի թէ հրեշտա՞կ էր Օրմանեան թէ սատանայ՝ երբ, 1905 Հոկտեմբեր 5ին, Պատրիարքարանը ոստիկանական խուզարկութեան ենթարկելու պահանջ կը ներկայացուի, եւ այդ պաշտօնը կը յանձնուի պատրիարքին, այս վերջինին հրահանգով խուզարկութիւնը կը կատարեն երկու լրտեսներ բարապանի հագուստով :

Եւ ահա Լա Հէյի հեռագիրը :

1899ին, գարնան մէջ, կը գումարուի Լա Հէյի « Խաղաղութեան Միջազգային Ա. Վեհաժողովը , որուն կը մասնակցի նաեւ Թուրքիա, այն պայմանով որ իր ներքին գործերը օրակարգի նիւթ պիտի չդառնան: «Հայ կուսակցութիւնները » կ'որոշեն Հայկական խնդիրը ներկայացընել Վեհաժողովին եւ պատուիրակ կը նշանակեն Մինաս Չերազը :

« Ինչքան ալ այդ ժողովին ներկայացուած դիմում մը դատապարտուած ըլլար անուշադրութեան, կը գրէ Քննիչ Յանձնախումբին տեղեկագիրը, այնուամենայնիւ Տաճկահայ ժողովուրդը, 1899ի իր օրհասական վիճակին մէջ, պատմա-անհատական գոյութիւնը վտանգի ենթակայ, յուսահատական ճիգեր կ'ընէր որ եւ է կերպով կեանքի, գոյքի եւ պատուի ապահովութիւն մը ձեռք բերելու համար, ինչ որ կը կազմէր Չերազի պատգամաւորութեան նպատակը»:

Բայց Ապտիւլ Համիտ կը պահանջէ Օրմանեանէն որ հեռագիր մը ղրկէ Լա Հէյ, ուղղակի Վեհաժողովի նախագահութեան, յայտարարելով որ «պաշտօնական կերպարան չենք ճանչնար այն անձանց վրայ, որոնք լրագիրներու գրածին համեմատ դեսպանախորհուրդին կը դիմեն հայ ազգին անունով, եւ անոնց դիմելն ալ չենք ճանչնար»:

Այստեղ Օրմանեան կը պնդէ թէ բռնադատուած էր նման հեռագիր մը ղրկելու, թէ գոհունակութիւն չէ յայտնած Ապտիւլ Համիտի կառավարութեան մասին, թէ ձգձգած է, թէ ուշ ղրկած է, եւ բառերու, ժամերու եւ այլ հարցերու վրայ կը խաղայ՝ արդարացնելու համար ինքզինք: Մասնաւորապէս կը ծանրանայ այն կէտին վրայ թէ հեռագիրը ղրկած է այն ատեն՝ երբ իմացած է թէ մերժուած է Չերազի պատուիրակութիւնը :

Քննիչ Յանձնախումբը, «ձայներու մեծամասնութեամբ », յանցանք կը համարի Օրմանեանի հեռագրելը, Չերազի դիմումը «զօտեպնդիչ եւ սփոփարար ազդեցութիւնունենալով հանդերձ Հայոց հոգեկան տրամադրութեան վրայ՝ զայն չէզոքացնելու բնոյթ ունեցող հեռագիր մը քաշելը», բայց կը համարի ... ներելի :

Գրիգոր Զօհրապ կ'ըսէ. «Կ'ընդունիմ որ այն ատենի բռնադատեալ պարագաներու մէջ անգամ՝ շատ բարձր նկարագրի տէր եկեղեցական մը Լա Հէյի հեռագիրը պիտի չքաշէր, սակայն այդ բռնադատութեան տեղի տալը դատապարտութեան պատճառ չի կրնար համարուիլ: Մեծ առաքինութիւն ցոյց տուողին վրայ կրնանք հիանալ, բայց այդչափ մեծութիւն ցոյց չտալուն համար չենք կրնար մէկը դատապարտել »:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

(ՀԵԼԼԱԴԱՅԻ ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԸ)

Բ.

Հելլադայի տարաբախտ բարեկամին՝ Տիգրան Երկաթի մասին գրած քննադատական ուրուագծիս առթիւ, Եորգոս Քացիմպալիս վերջերս ինծի նուիրեց իր ունեցած սակաւաթիւ օրինակներէն մէկը՝ դժուար գտնելի եւ թանկագին հատոր մը: Անմոռանալի Տիգրան Երկաթի կողմէ գրուած ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւն մըն է, «Քոսթիս Բալամաս»ի խորագրով: Յառաջաբանը գրած է Ժան Մէանտրը, որ ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ Բերիքլիս Եանոբուլոսը :

Եանոբուլոսի յառաջաբանէն կ'իմանանք, որ Տիգրան առաջադրած էր ամբողջ գիրք մը գրել Հելլենականութեան մասին, բայց մահը թոյլ չտուաւ, որ ամբողջացնէր զայն: Այսպէս՝ Տիգրանի թողուած ձեռագիրը, «Հելլենական գրական շարժում» ընդհանուր խորագրով, կը պարունակէ միայն մէկ մասը ամբողջ գործին, ստորաբաժնուած երկու մասերու. 1.— Հելլենական հոգին եւ 2.— Գրականութիւնը: Այս երկու մասերը կը բաղկանան տասներկու գլուխներէ. Ա. մաս.— 1.— Ժողովրդական երգեր, 2.— Հելլենական կեանք, 3.— Կրօնքը, 4.— Կրթութիւնը : Բ. մաս.— 5.— Բանաստեղծութիւնը, 6.— Աթէնացի քաղաքացի մը, 7.— Հրապարակագրութիւն : 8.— Վէպը, 9.— Պատմուածքը, 10.— Թատրոնը, 11.— Ժամանակակից գաղափարներու ազդեցութիւնը, 12.— Լեզուի հարցը :

Ինչպէս իր յառաջաբանին մէջ կը շեշտէ Եանոբուլոս, այս կիսաւարտ ձեռագիրը «լեցուն է հանճարը յատկանշող միտքերով, պատկերներով, ուրուագծերով, դիտողութիւններով»: Բայց «բանաստեղծութիւն » գլուխը միակն է, որ լրիւ է այս ամբողջ գործին մէջ, զոր հայազգի վարպետը չկրցաւ ամբողջացնել : Այսուհանդերձ, իր նախասիրածն էր ան, կարծես անով կ'ուզէր ապացուցանել Հելլադայի հանդէպ իր սէրը եւ կը զգար, որ այս գործը իրեն պիտի ապահովէր Աթէնքի ճանաչումը: 1897ի ամրան, երբ ինքզինք լրջօրէն հիւանդ զգաց, անհաւատալի յամառութեամբ շարունակեց նոր սկսած իր գործը Աթէնքի մէջ եւ իր առողջական վիճակի պահանջած տեղափոխութեանց ընթացքին: Աթէնք վերադարձէն ետք՝ Եգիպտոսի, ապա Պոլսոյ մէջ,— միշտ նոյն սուր ցաւերով, զորս կը խորացնէր աջ ձեռքին անդամալուծումը եւ կը ստիպէր ձախով գրելու,— անդադար մշակեց «Հելլենական գրական շարժումը», մինչեւ իր մահուան նախօրեակը, մէկ Դեկտեմբեր 1899»:

Իսկապէս հերոսական եւ անընկճելի հոգի մըն էր Տիգրան Երկաթ, ինչպէս կ'երեւայ Պոլսէն Բերիքլիս Եանոբուլոսի ղրկած իր մէկ նամակէն ալ .

« ... Միշտ անկողնոյ մէջ եմ, միշտ հիւանդանոցը: Զանց կ'առնեմ ձեզի ըսել, թէ որքան տառապեցայ եւ որքան կը տառապիմ դեռ: Աւերակոյտ մըն եմ միայն : Ձեռքերս, բազուկներս ոսկոր են

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

— Անտօնիօ, մի՞թէ այնքան հպարտ ես, որ թոյլ չես տա գլուխս դնեմ ծնկանդ վրայ :

— Օ՜... , — հառաչում է միայն պատանի արտիստը, վառած աչքերով եւ նըրա կոնտոցի տակ ջութակի հնչիւնները նոր թափ են առնում նոր, մինչ այդ չլսուած նիւանսներով :

Ջիւլիետտայի ոսկեգանգուր գլուխը հանգչում է Անտօնիօյի ծնկան վրայ, եւ թաւշեայ աչքերը հիացքով, սիրով ու երջանկութեամբ վարից վեր նայում են պատանի երաժտի վերասլաց դէմքին : Մակոյկի մէջ, լուսնի կաթնագոյն լոյսի տակ, ինչպէս ձիւն, փայլում է նրա ըսպիտակ թեթեւ հանդերձը, որով նա նըմանում է իսկական յաւերժահարսի, ընկղմուած՝ ծովի փրփուրների մէջ :

Պատանի արտիստը վերից վար նայում է իր ծնկան վրայ հանգչող երազական գեղեցկութեանը եւ ինքը եւս զարմանում է, թէ այն ինչ նոր հնչիւններ, որ իր ձեռքի շարժումից ելնում է ջութակն այնքան տիրականօրէն :

— Անտօնիօ, մի՞թէ այնքան հպարտ ես, որ մի համբոյր չես տա ինձ :

Ջութակը լռում է: Պատանի արտիստը, կամաց խոնարհում է յաւերժահարսի դէմքի վրայ, նրանց մազերը դրկախառնւում են եւ թրթռուն շրթունքները միանում՝ մի բոցոտ համբոյրի մէջ:

— Անտօնիօ, Անտօնիօ ...

— Ջիւլիետտա, Ջիւլիետտա ...

4.

Մի երեկոյ էլ, սովորական ժամին, պատանի երաժիշտը զօթական ապարանքի բարձր պատուհանի տակ կանգնած՝ ի զուր աշխատում էր իր դիւթական հնչիւններով դուրս կանչել յաւերժահարսին :

Պատուհանը փակ էր :

Պատանի արտիստը, սակայն, չէր յուսահատւում, ջութակը մերթ կանչում էր հրամայողաբար, մերթ խնդրում՝ աղերսագին, մերթ խօսում՝ լալագին, մերթ հառաչում ու լալիս յուսահատօրէն :

Պատուհանը միշտ փակ էր :

Այնուհետեւ, երբ ջութակը իր վերջին յուսահատական ճիչն էր արձակում, պատուհանի մի փեղկը կիսով չափով բացուեց, նախ մի դրամ գլնդաց գետնին եւ ապա մի թղթի կտոր, օդի մէջ պտտուելով ցած ընկաւ պատանի երաժշտի ոտների առջեւ :

Թուղթը վերցրեց եւ կարդաց.

« Հայրս ասաց, որ իմ եւ քո միջեւ անանց անդունդ կայ : Մենք վերեւն ենք, դու ներքեւը : Էլ մի գա : Մոռացիր ինձ» :

Կարդաց, առժամանակ չանթահար մընաց տեղնուտեղը արձանացած, յետոյ ցնցուեց ուժգնօրէն, մի կայծակնայայտ հայեացք նետեց դէպի ազնուական ապարանքի բարձունքը, թուղթը, ցասումով լի, ուզեց պատառ-պատառ անել, բայց զսպեց իրեն, խնամքով ծալլեց ծոցը դըրեց, ոտով դէն շպրտեց գետնին ընկած դրամը եւ ջութակը պինդ սեղմելով վիրաւոր կրծքին, հեռացաւ անարգանքի կսկիծը հպարտ սրտի մէջ պարուրած :

Այդ օրուանից Վենետիկայի փողոցներում ոչ ոք չտեսաւ հանրածանօթ պատանի ջութակահարին :

5.

Անցան տարիներ :

Նորից Վենետիկան :

Քաղաքի ամբողջ մամուլն աւետեց հռչակաւոր ջութակահար Անտօնիօ Բոնվինիի գալուստը որ իր միակ կոնցերտը պիտի տար մեծ թատրոնում : Վերին ժամանակները ոչ միայն իտալական, այլ եւ եւրոպական ու ամերիկեան ամբողջ մամուլը խօսում էր այդ նոր փայլուն աստղի մասին, որ երեւացել էր երաժշտական հորիզոնի վրայ :

Կոնցերտի գիշերը թատրոնում ասեղ ձգելու տեղ չկար: Այնտեղ էր քաղաքի ամբողջ բարձր դասակարգը :

Անտօնիօ Բոնվինի... Ամէնքն անհամբեր սպասում էին նրա ելոյթին :

Եւ ահա, վերջապէս, դուրս եկաւ նա բեմ :

Ու ամբողջ դահլիճը գրեթէ միաբերան հառաչեց :

Մի՞թէ սա այն Անտօնիօն չէ, որին ճանաչում էր ամէն մի Վենետիկցի, այն պատանի ջութակահարը, որ միջնադարեան տրուբատուրի նման շրջում էր քաղաքից քաղաք, փողոցից փողոց, պատուհանների տակ նուագում էր սերենադներ :

Այո՛, այո՛, նա է, ինքը, որովհետեւ— ահա այն հնչիւնները, բայց այս անգամ արդէն առնականօրէն հասուն, ինքնավստահ, ինքնամփոփ, երբեմն վերասլաց, երբեմն մարտակոչի խիզախ աւիւնով լեցուն :

Ու որքան այդ հնչիւնները դիւթիչ էին, այնքան գեղեցիկ ու հմայիչ էր ինքն Անտօնիօ Բոնվինին. բարեկազմ հասակը, հրացայտ աչքերը, վառուած դէմքը, հանճարեղ ճակատը, ականջների մօտ ցրուած երկար փայլուն մազերը, բոլորը, բոլորը մի սքանչելի ներդաշնակութիւն էին կազմում նրա ջութակի մոգական հնչիւնների տակ :

ՆԱՐ ԴՈՍ

(5 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԵՐՎԷ ՊԱԶԷՆ ԿՈՆՔՈՒՌԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

●

Ինչպէս գրած էինք Կոնքուռի Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հերվէ Պազէն, յաջորդելով Ֆրանսիս Քարքօյի:

Գլխաւոր թեկնածուներն էին Ժոզէֆ Քեսել, Անտրէ Սալմոն եւ Ռոժէ Վայեան: Հինգերորդ շրջանին Պազէն ընտրուեցաւ վեց ձայնով, իսկ Ռոժէ Վայեան ստացաւ երեք ձայն: Անակնկա՛լ մը: Արդարեւ, կը սպասուէր որ սուր պայքար մը ըլլար Պազէնի եւ Վայեանի անուններուն շուրջ, բայց, ինչպէս կ'երեւի, յաղթանակը տարաւ առաջինը, որ երիտասարդ գրականութեան ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկն է:

Վայեանի ձախողութեան պատճառը կը նկատուի քաղաքական իր «չէզոքացած» ուղեգիծը: Պազէն ընկերվարական է, բայց ո՛չ մոլեռանդ. ինչպէս ինք ըսած է «սիրտը ձախ է» բայց համակրանքը կ'երթայ աջին:

Յատկանշական է Հերվէ Պազէնի ընտրութիւնը անոր համար՝ որ կը ներկայացնէ երիտասարդութիւնը: Հին սերունդի պատկանող ակադեմականները վերջապէս համաձայնեցան տեղ բանալ երիտասարդներու, աւելի ճիշդը՝ երիտասարդի' մը:

Բանաստեղծ, գրական քննադատ եւ վիպասան, Հերվէ Պազէն տաղանդաւոր գրող մըն է: Գլուխ գործոց մը կը համարուի իր «Իժը ափին մէջ» վէպը:

«Գոհունակութիւնս պահելու պատճառ չունիմ, — յայտարարեց Պազէն ինքը հետապնդող լրագրողներուն: — Կոնքուռի ակադեմիան հաստատութիւն մըն է ուր մարդ ինքզինք ակադեմական չի զգար, ուր մարդ իր կեանքի ընթացքը փոխելու պէտք չունի եւ, այսուհանդերձ, ազդեցութիւն մը ունի գրականութեան վրայ»:

Պազէն գրական այս կամ այն հոսանքի դրօշակիր մը կամ հետեւորդ մը չէ: Անկախ է իր մտածումներուն եւ ստեղծագործութիւններուն մէջ: Ինք իսկ կը ճշդէ այս պարագան. — Կը կարծեմ թէ մարդ պէտք է պաշտպանէ այն՝ ինչ որ լաւ է, բոլոր հոսանքներուն մէջ, հարկ է ըլլալ դատաւոր եւ ո՛չ թէ կուսակցական:

Տաղանդաւոր այս գրագէտը ներկայիս կը պատրաստէ վէպ մը «Յանուն Որդւոյ», որ լոյս պիտի տեսնէ գարնան: Այնուհետեւ պիտի հրատարակէ թատերգութիւն մը՝ «Նոյի տապանը». նիւթը. — Հիւլէական ռմբակոծման մը նախօրեակին, գիտնական մր կը փնտռէ այն՝ ինչ որ էական կը համարէ մարդկութեան փրկութեան համար:

Հերվէ Պազէն ծնած է 1917ին՝ Անժէ: Մտաւորական գերդաստանի մը զաւակ: Ռընէ Պազէն իր մեծ հօրեղբայրն է: Իր մեծ հայրը՝ Ֆերտինան Ժագ Հերվէ Հեգինակն է «Միապետութիւնը՝ ըստ ուխտի» գործին. գրած է նաեւ բազմաթիւ վէպեր՝ Շարլ Սէն Մարթէն ծածկանունով: Վերջապէս Պազէնի մեծ մայրը, Ժագ Պրէ ծածկանունով եղած է իր ժամանակի Տելլին:

Հերվէ Պազէն գրական աշխարհ մտաւ քերթուածներու հատորով մը՝ «Օր» որ 1947ին ստացաւ Ափոլինէր Մրցանակը:

«Իժը ափին մէջ»ը լոյս տեսաւ 1948ին եւ տարուան յայտնութիւնը եղաւ: Մամուլը խանդավառ տողերով արտայայտուեցաւ երիտասարդ հեղինակին մասին: Գործը արժանացաւ «Ընթերցողներու մրցանակ»ին:

Այնուհետեւ հրատարակեց Գլուխը պատերուն դէմ (1949), Պզտիկ ձիուն մահը (1950), Իժը ափին մէջի շարունակութիւնը, պատմուածքներու հաւաքածոյ մը «Ամուսնութեան գրասենեակը», (1952), քերթուածներու հաւաքածոյ մը՝ «Ժամ մը» (1953), եւ երեք այլ վէպեր:

լոկ ... Եւ որքան կարօտցած եմ Աթէնքը: Ամէնէն աւելի զիս տրտմեցնողը անօգուտ կեանքս է, այն ամբողջական թմրութիւնը, որուն մէջ սուզուած եմ: Տասնըհինգ օր է, որ տենդագին կարդալ սկսայ, թէեւ այդ ալ կը յոգնեցնէ զիս: Ձեռքիս տակ ունիմ Եւրիպիդէսի ողբերգութիւնները: Որքան միտքեր պիտի ուզէի փոխանցել ձեզի: Կը փափաքիմ քանի մը նոթեր արձանագրել տալ հելլէն գրականութեան մասին, բայց պիտի յաջողի՞մ... Երազս էր գարնան լաւանալ եւ գալ աշխատիլ ձեր մօտ, Աթէնքի մէջ: Սակայն ափսոս ...»:

Կիսաւարտ գործը պիտի հրատարակէին Տիգրանի եղբայրները, բայց յայտնի չէ թէ հրատարակուեցա՞ւ: Ամէն պարագայի մէջ, «Բանաստեղծութիւն» գլուխը, որ հրատարակուեցաւ փարիզեան «Բզնիկ»ի 15 Յունիս 1903ի թիւին մէջ, մեծագոյն մասն է, նուիրուած Քոսթիս Բալամասին: Այդ էջերը ցոյց կուտան Տիգրան Երկաթի սրատեսութիւնն ու հելլենական անցուդարձերու ծանօթութիւնը: Անկէ զատ՝ Փարիզի «Բզնիկ»ի 15 Յունուար 1897ի թիւին մէջ ան հրատարակած էր ուրիշ մանրագնին ուսումնասիրութիւն մը Եօրկիոս Սուրիսի մասին, «Ժամանակակից Հելլադայի Արիսթոֆանիսը» խորագրով: Անմոռանալի հայագէտ տրուպատուրը կը ծրագրէր ուսումնասիրութիւն մըն ալ գրել Երասիմոս Մարքորասի մասին, բայց չկրցաւ: Սակայն ձգեց կարգ մը շահեկան ուրուագծեր Եօրկիոս Սթրաթիլիսի, Միլթիատիս Մալաքասիսի, Քոսթաս Մանոսի եւ կարգ մը ուրիշ հելլէն բանաստեղծներու մասին:

ԵՈՐՂՈՍ ԲՐԱՑԻՔԱՍ

Թարգմ. Վ. Ե.

ՏԻԿԻՆ ՎԱՎԱ ՍԱՐԳԻՍԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահներու մէջ, չորս Հոկտեմբեր, Շաբաթ կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ բացումը Տիկին Վավա Սարգիսի նկարահանդէսին:

Ցուցադրուած էին մօտ երկու տասնեակ պաստառներ, իւղաներկ եւ ջրաներկ (կուաշ):

Առաջին ակնարկով ցուցադրուած նըկարները այնպիսի խորհրդաւորութիւն մը կը ներշնչեն, որոնց մասին ճշգրիտ գաղափար մը յայտնելու կը դժուարանայ դիտողը: Հետզհետէ սակայն ընտելանալով անոնց կարելի կ'ըլլայ զանոնք բաժնել երկու խումբերու:

Առաջին խումբին տակ կարելի է դասել բացարձակ երեւակայութեամբ նըկարուած պաստառները, որոնք կը կազմեն իր լաւագոյն գործերը:

Երկրորդ խումբը կը բաղկանայ հայրենի տեսարաններէ: Ասոնց մէջ աչքառու է «Տաթեւի Վանքը»:

Արուեստագիտուհին դիմանկարչութեան համար մօտէլներ չունի: Ան կը սիրէ նկարել երեւակայութեամբ, Գիծը, ձեւը, զանգուածը, նկարչական պարտադիր արտայայտութիւնները գլխաւոր յենակէտներ չեն իրեն համար, իր երեւակայութեան առարկան լուծելու ինքնատիպ եւ քմայքոտ եղանակ մը ունի:

Սիրուն են համադրութիւնները: Գոյները, գեղեցկօրէն ներդաշնակուած եւ համերաշխ են ձեւերուն հետ:

Հայրենաբաղձութեան զգացումներով ցեղուն իր «Նօսթալժի» պաստառը բացարձակ գնահատանքի արժանի է:

Որքան մօտէրն է իր դիմանկարչութեան համադրութեան ոճը, նոյնքան ալ դասականութիւնը կը տիրէ իր ծաղկանկարչութեան համադրութեան մէջ: Օրինակ, «Մէ փլէօռ», «Լէ փլէօռ օ մասգը» եւայլն պաստառները կը յիշեցնեն շատ դասական ծաղկանկարչութիւն մը:

Պրպտումներ է դադրած, հաստատուն, ուսումնասիրուած եւ իւրացուած գոյներով երանգապնակ մը ունի ան: Թէեւ իր գոյներուն կը պակսի ուժեղ պայծառութիւն, մաքրամաքուր ջերմութիւն ու աւիւն:

Իր պաստառներուն նկարագիրը խրթին է և խորհրդաւոր: Զինջ ու անապակ երեւակայութիւն մը չէ որ կը ներկայացնեն անոնք: Փոթորկոտ ներքնաշխարհ մը կը տարրալուծէ, կը հարուածէ եւ զայն կը նետէ ձեւերու, զանգուածներու եւ մութ գոյներու վերլիվայրումով մը:

Հոս կարելի է յիշել Կէօթէի մէկ արտայայտութիւնը, — «Կը բաւէ որ արուեստագէտը իր նիւթը ընտրէ. այդ նիւթը անմիջապէս կը դադրի բնութեան պատկանելէ եւ կը դառնայ պատկերը իր երեւակայութեան»:

Այս սկզբունքով է որ կ'առաջնորդուի Տիկին Վավա Սարգիս:

Կ. Զ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ քիմիական արդիւնաբերութեան մէկ պատուիրակութիւնը գացած է Հայաստան եւ հանդիպումներ ունեցած հայկական քիմիական եւ նաւթային արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչներուն հետ. այցելած է նաեւ արդիւնաբերական կարգ մը կեդրոններ:

ԵՐԵՒԱՆԻ Ա. Մեասնիկեան գրադարանին մէջ կազմուած է հայ տպագիր գրքի մատենագիտութեան բաժին մը, որուն նպատակն է պատրաստել հայ տպագիր գրքի մատենագիտական ցանկը՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Տպագիր հայերէն առաջին գիրքը լոյս տեսած է 446 տարի առաջ, Վենետիկի մէջ, այնուհետեւ մօտ ութսուն հազար անուն հայերէն գիրք հրատարակուած է:

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ Երեւանի «Սպարտակ» ֆութպոլի խումբը մրցում մը ունեցած է Վրաստանի «Բուրեւեստնիկ» խումբին հետ, Խ. Միութեան ախոյենութեան շրջագծին մէջ: Մրցումը վերջացած է Երեւանցիներու յաղթանակով (2–0):

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ Լենինապատ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է ֆութպոլի մրցում մը ախոյենական բաժակի տիրանալու համար. յաղթանակը տարած են Կիրովականցիները (Հայաստան) 3–1 արդիւնքով:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յայտնի լուսանկարիչ Պ. Գրիգոր Ծօլօլեան (Ֆօթօ Արաքս) Սեպտեմբեր 27ին Միս Ինկիլէրի ընտրութեան օրը, Լոնտոնի մեծագոյն թատրոններէն Քոլիզէումի մէջ, խօսնակին գրուատալից ներկայացումէն վերջ ստացած է անգլիական մարմնակրթական կազմակերպութեան անունով ոսկի շքանշան մը հետեւեալ արձանագրութեամբ «Կրէկոր Արաքս Նապպայի եւ Միջազգային Մարմնակրթութեան իր մատուցած բացառիկ ծառայութեանց համար»:

Շքանշանին հետ մեր հայրենակիցին յանձնուած է նաև նամակը«Առողջութիւն եւ ուժ» պարբերաթերթին ընդհանուր տնօրէնին որ իր գնահատական եւ շնորհաւորական արտայայտութեանց կարգին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ Պ. Ծօլօլեանի անոր այնքան թանկագին եւ տեւական աշխատակցութեան համար Անգլ. Ազգային Մարմնակրթական կազմակերպութեան որ 32.000 հոգի կը հաշուէ իր շարքերուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (273)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Տիրում էր կատարեալ լռութիւն, որովհետեւ զանակ եւ պատառաքաղ չկար, որ աղմուկ բարձրացնէր: Ամէնքը մատներով էին ուտում: Խօսում էր միայն առաջնորդը: Նա գովում էր իր խոհարարին, թէ նա Պոլսում այս ինչ եւ այն ինչ նշանաւոր փաշաների տներումն է ծառայել եւ հազիւ թէ ամբողջ Վանի մէջ նրա հաւը կը գտնուի:

Վերջին խօսքը բաւական վիրաւորական լինելով փաշայի հարուստ խոհանոցի պատուելին, նա էլ սկսեց գովաբանել իր խոհարարին, մի զարմանալի օրինակ բերելով նրա արհեստից, թէ նա հաւը այնպէս է պատրաստում, որ բոլոր ոսկորոտիքը միջից դուրս է հանում, իսկ հաւը դարձեալ մնում է ամբողջ: Գուցէ այդ վիճաբանութիւնը երկուսի մէջ երկար տեւէր, եթէ Սիմոն պատուելին իր երդեցիկ խումբի հետ ներս չմտնէր: Նա այս դիշեր բաւական զարդարուած էր: Իր սովորութեան հակառակ, նա հագած ունէր մի բոլորովին նոր լուացուած շապիկ: Սիմոն պատուելիի այդ նշանաւոր շապկի պատմութիւնը ինձ համար աւելի հետաքրքրական լինելով, ես թողնում եմ առաջնորդի ճոխ սեղանի նկարագրութիւնը:: Պէտք չէ մոռանալ, որ պատուելին ունէր մի հատ շապիկ միայն եւ այդ լուացւում էր տարուայ ընթացքում մի կամ երկու անգամ, այն եւս մեծ տօների ժամանակ, թէեւ լուացքը նրան ոչինչ չարժէր, որովհետեւ տալիս էր իր աշակերտներից մէկին եւ նա իր մօրը լուանալ էր տալիս: Բայց Սիմոն պատուելիի կարծիքով երբ շապիկը յաճախ էր լուացւում, նա խիստ շուտով էր մաշւում:

Արդեօք ա՞յդ էր, որ նրան առիթ էր տուել զանց առնել մաքրութեան գլխաւոր պայմանը, թէ նա առհասարակ մաքրասէր չէր, — այդ դժուար է լուծել: Միայն նրա տնտեսագիտութիւնը այդ կէտից պէտք էր սխալ համարել. իրաւ է, շապիկը յաճախ լուացուելով շուտով է մաշւում, բայց կեղտի մէջ մնալով, բոլորովին փտում է: Այդ էր պատճառը, որ Սիմոն պատուելիի շապիկը լուացուելուց յետոյ, միշտ կարօտ էր կարկատանների: Երբ մօտենում էր մեծ տօնը, երբ անբախտ շապիկը սարւում էր աշակերտի մօր տունը, մինչեւ նրա վերադարձը, որ երբեմն երկար էր տեւում, Սիմոն պատուելին իր կուրծքը սովորաբար ծածկում էր քթի գունաւոր թաշկինակով, որի ծոթերը կապած էին լինում վզի ետեւից, ծոծրակի վրայ: Այդ տեսնում էին նրա աշակերտները, տեսնում էին եւ աշակերտների ծնողները: Գուցէ դրանից ծագեց այն հանգամանքը, որ Սիմոն պատուելիի շապկի լուացումը դպրոցի ժամանակագրութեան մէջ մի առանձին տեղ էր բռնում: Նրա աշակերտների լեզւում կազմուել էր մի այդպիսի սրախօսութիւն՝ ամէն մի վաղաժամանակեայ դէպքի մասին ասել. «այդ անցքը շատ հին է եւ այնքան հին, որ Սիմոն պատուելին իր շապիկը դեռ նոր էր լուանալ տուել»: Այժմ, կարծեմ, հասկանալի է, թէ Սիմոն պատուելին որքան մեծ յարգանք ունէր դէպի առաջնորդի դահլիճը, որ ներկայացել էր այնտեղ լուացուած շապիկով:

Երեսը խնամքով ածիլած էր եւ, երեւի, շտապելուց մի քանի տեղ ածելին կտրել էր: Կտրած տեղերի վրայ բամբակ էր կպցրած: Սիմոն պատուելիի ածիլուելը նոյնպէս մի նորութիւն էր: Նա մօրուք չէր սիրում, բայց եւ երեսը խիստ հազիւ անգամ էր ածիլում: Այդ էր պատճառը, որ ածիլուելուց յետոյ, նրա դէմքը ստանում էր երկու գոյն՝ մազերից ազատ տեղերը՝ մոյդ – աղիւսագոյն, իսկ մազերով պատած տեղերը՝ բացադեղնագոյն: Նայելով օրուայ ժամանակին, եղանակին, նայելով թէ նա խմած էր, թէ զգաստ էր, Սիմոն պատուելիի դէմքը, հնդկահաւի դէմքի նման, զանազան գոյներ էր ստանում: Այս երեկոյ լերդագոյն էր, որովհետեւ Այգեստանի փողոցում արաղի կաթսայի հետ խիստ մտերմական յարաբերութիւններ էր ունեցել: Իր հնրածանօթ մոյդ – դեղնագոյն սերթուկի փոխարէն հագած ունէր կինամոնի գոյնով մի կարճ պալտօ, որի վրայ փաթաթել էր շալէ հաստ գօտին:

Ֆէսը նոյնպէս նոր էր եւ փունջի ծայրը երեւում էր գլխի փաթոթի տակից: Անփոփոխ մնացել էր միայն նրա երեւելի վարտիկը, որը իր սովորական տեղից, այսինքն սրունքներից՝ մի թիզ բարձրութեան վրայ էր կանգնած: Ոտքի թաթերից սկսած մինչեւ վարտիկի ծայրը, — այդ ընդարձակ տարածութիւնը — մնացել էր մերկ, որովհետեւ Սիմոն պատուելին սովորութիւն չունէր ամառը գուլպայ հագնելու: Մերկ սրունքները երեւում էին: Բայց կեղտը այնպիսի թանձր խաւ էր դրել նրանց վրայ, որ այդքանն էլ բաւական էր իբրեւ ծածկոց ծառայելու:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

րէն գերադաս է, ունի բոլոր դրական կողմերը եւ ոչ մէկ բացասական կողմ՝ այդ՝ կարտինալ Գրիգոր Աղաջանեանն է, Հայոց պատրիարք եւ «հաւատոյ տարածման միաբանութեան» պետ. 63 տարեկան է, եւ մեծ տաղանդի տէր մարդ մը, զարգացած է լաւ ծանօթ է Վատիկանի վարչական հարցերուն, եւ սուրբ գիտութեան, բազմաթիւ լեզուներ կը խօսի որոնց կարգին՝ ռուսերէն: Եթէ ձայներու մեծամասնութիւնը ապահովէ, կ՚ունենանք մօրուսաւոր պապ մը :

Իտալական այս կարեւոր օրաթերթը կը շարունակէ խորհրդածել կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութեան շուրջ եւ կ՚եզրակացնէ որ եթէ առաջին առթիւ անոր անունը առաջարկուի փակարանի ժողովը շատ կարճ կը տեւէ, հակառակ պարագային երկար կը տեւէ :

× Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ մէկ պետական նախարար եւ երկու ակադեմական Պիոս ԺԲ.ի յուղարկաւորութեան: Արտաքին Նախարար Տըլըս պիտի ներկայացնէ Այզընհաուըրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախարարաց Խորհուրդի առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Ռընէ Քոթիի նախագահութեամբ, որմէ ետք Տեղեկատուութեան նախարար ժագ Սուսթել յայտարարեց թէ վերջնականապէս ընդունուած է ընտրական օրէնքը՝ Մայր երկրին, անդրծովեան հողամասերուն եւ Ալժերիոյ համար: Ալժերիոյ մէջ ընտրութիւնները պիտի ըլլան ցանկերով. 66 երեսփոխան պիտի ընտրուին, որոնց 21ը Եւրոպացի եւ 45ը մահմետական: Խորհրդարանը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 9 – 11: Իսկ Խորհրդարանի արտակարգ նիստը՝ ամէնէն ուշը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 15ին :

ԻՒՄԱՆԻԹԷ Մարսէլ Սերվէնի «ինքնաքննադատութենէն» երեք օր ետք կը հրատարակէ Մորիս Թորէզի մէկ ճառը, ուր համայնավար պարագլուխը ընդունելէ ետք թէ կուսակցութիւնը կորսնցուցած է իր ձայներուն աւելի քան քսան առ հարիւրը, խստօրէն կը քննադատէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի մահափորձերը .— « Հարկ է յստակօրէն ըսել, թէ Ֆրանսայի մէջ Ազատագր. Ճակատին կողմէ գործադրուած մեթոտները չծառայեցին ալժերիացի ժողովուրդին արդար դատին, որուն օժանդական են միշտ ֆրանսացի յեղափոխական բանուորները : Եթէ Ազատագր. Ճակատը կը մտածէ այս ձեւով հանրային կարծիքը ահազանգի մատնել, կը սխալի: Հանրային կարծիքը կը լարէ իրեն դէմ: Փոխանակ համակրանք շահելու, կը կորսնցնէ»: Թորէզ իր եզրակացութեան մէջ յոյս կը յայտնէ որ «կուսակցութիւնը» վերստին գտնէ իր նախկին դիրքը:

ՔԻՆԱՍՏԱՆԻ Ազգ. Տօնին 47րդ տարեդարձին առիթով Ջանկ Քայ Շէք ճառ մը խօսելով չեշտը դրաւ ամբողջ հողամասը ազատագրելու հարցին վրայ եւ կոչ ըրաւ որ Ազգայնականները զօրացնեն իրենց կամքը :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ուրբաթ օր պայթեցուց վեցերորդ ջրածին ռումբը՝ Սեպտեմբեր երեսունէն ի վեր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 2500 Ֆր. Տիկին Մանուշակ Բուտաղեանէ իր կեսրոջ ապաքինման առթիւ, երկու հազար ֆրանք Պ. Արմէն Բուտաղեան իր մայրիկին ապաքինման առթիւ, հինգ հազար ֆրանք Պ. Սեպուհ Զավուշեանէ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարասիի գործարանատէր ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, կուգան ծանուցանել, որ բացած են մէօպլ է տեքորասիոնի վաճառատուն մը, ուր պիտի գտնէք շատ աժան, արդիական եւ ճաշակաւոր կարասիներ, վճարման դիւրութիւն: Այցելեցէք մէկ անգամ եւ գոհ պիտի մնաք:

Գործարան.—

36, Ave, David Dellapiane

Վաճառատուն .—

51, Rue, d' Endoume

Marseille.

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէվերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսթիքի: Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դըպրոցին մէջ:

ԱՂՕԹՐՎԻՐ

Ամենայն Հայոց Հայրապետին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսուներորդ եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի տեղւոյս Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հայրապետական մաղթանք :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 45րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Միութեան կեդր. գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթհ էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Օթէլ Ռոզվէլթի մէջ, Մէտիսըն էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.:

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ:— 1. Ընդհ. տեղեկագիր 1957 տարեշրջանի : 2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1957 տարեշրջանի : 3. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ: 4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ: 5. Ուղերձներ :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի ատենապետ՝ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Նիւ Եորք, Սեպտ. 10, 1958:

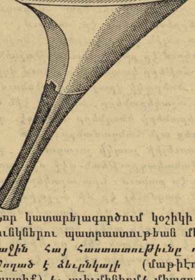

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին Հայ Հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով չինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST

(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-08

Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-37

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ովինէ Բալուեան կը նուիրէ հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլլէի օդափոխութեան կայանի ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ց. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին: Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Պ. Անդրանիկ Սարգիսեանի :Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ՚ունենան նոյն օրը : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 16ին : Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ. Պապիկեան, 4 Փլաս Պէլա : Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր :

×

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյյի, Պանեէօ Քաշանի, Շաւիլի եւ Պէլվիւ–Լիլայի, կեդրոնի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու, հինգշաբթի օրուան դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը կատարուին եւ դասաւանդութիւնները պիտի սկսին շուտով :

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն շրջանի դըպրոցները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Տարօնեան, Պ. Էսմէրեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Պ. Պ. Եազըճեան, Ա. Պարկիրճեան, Կէօվճեան, Թէրզեան, Գաբիկեան, Ղազէրեան, Գրիգորեան կը նուիրեն հազարական ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլլէի օդափոխութեան կայանի ընդարձակման :

×

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) կը նուիրեն հինգ հազար ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, ողբ. Կարապետ Գրիգորեանի հոգեհանգստեան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Մոսկոֆեան (Թուլօն) կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Մինաս Յովհաննէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլլէի օդափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն .—

Տէր եւ Տիկին Խաչերեան երկու հազար ֆրանք, Պ. Գարագաշեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան հազար ֆրանք:

COLIS pour la RUSSIE
Licence pour l'U.R.S.S.

SICOMEX

20, Rue Royale, Paris 8e

Métro : Madeleine Tél. : OPE. 67-77

Համաձայն ինթուրիսթի հետ ստորագրած պայմանագրին ամէնէն կարճ ժամանակամիջոցին ԾՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Առաջնակարգ ապրանքներ, թէքսթիլ, հագուստ, ներքնազգեստ մատչելի գիներով :

Ցաճախորդներուն տրամադրութեան տակ են, մեր գրասենեակին մէջ :

Բոլոր ծախքերը (մաքս – ապահովագրութիւն եւն.), ապրանքներուն գիներուն մէջ հաշուուած են, ստացողը ոչ մէկ վճարում կ՚ընէ, ծրարներու յանձնումը ապահովուած է եւ ստացողին կողմէ ստորագրուած:

Ստացագիրը կը ղրկուի ուղղին :

Envoi Gratuit de Renseignements et Catalogue

Ազգասէրնամի Տարեկան Պարահանդէսը

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres Cotillons

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77 73

MORY et Cie

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԹՈՒՐԻՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱյէն ստացած է մենաշնորհեալ իրաւասութիւնը ծրարներ ղրկելու Խորհրդային Միութիւն : Բոլոր տուրքերը կը վճարուին ղրկողին կողմէ, ստացողը ոչ մէկ վճարում ունի ընելիք : Ղրկողը ինք կը պատրաստէ ծրարը իր կողմէ գնուած եւ ընտրուած հագուստներով եւ ապրանքներ :

Սթատար ծրար չենք պարտադրեր : Սակայն միայն նոր ապրանք կ՚ընդունինք: Ներկայիս ծրարները աւելի արագ կը հասնին :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին հեռաձայնով՝ NOR. 40 72 & 50 83

10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10

MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 14 OCTOBRE

1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 8318 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4119

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՈՍ ԺԲ.

Պիոս ԺԲ.ի մահը մեծ յուզում առաջ բերաւ ո՛չ միայն կաթոլիկ երկիրներու, այլեւ ամբողջ աշխարհի մէջ :

Միջազգային մամուլը միահամուռ կ'ողբայ կորուստը Հռոմի քահանայապետին, որ արտակարգ կարողութիւններով օժտուած բացառիկ դէմք մըն էր :

Նախ քան Ս. Պետրոսի գահին վրայ բազմիլը փայլուն դիրքեր գրաւած եւ ընդունուն գործունէութիւն էր ունեցած :

Քսանըերեք տարեկան էր երբ քահանայ ձեռնադրուեցաւ : Շարունակելով իր ուսումը՝ 25 տարեկանին արդէն իսկ վկայուած էր իբրեւ վարդապետ աստուածաբանութեան, քաղաքային օրէնսդրութեան եւ կանոնական իրաւունքի :

Կարտինալ Կասպարի տեսնելով երիտասարդ վարդապետին բնածին ընդունակութիւնները՝ զայն մղեց դէպի դիւանագիտական ասպարէզը :

Այդ ճիւղին մէջ մեծ ծառայութիւններ մատոյց Վատիկանի, Բենեդիկտոս ԺԵ. Պապի օրերէն սկսեալ :

Մոնսէնեոր Փաչէլլի դիւանագէտի մեծ համբաւ կը վայելէր արդէն՝ երբ 1929ին ծիրանաւոր դարձաւ ու տարի մը վերջ յաջորդեց կարտինալ Գասպարիի իբրեւ արտաքին գործոց վարիչ Պիոս ԺԱ. Պապին :

Իր հմայքն ու համբաւը այ՛նքան մեծ էին, որ երբ 1939ին Պիոս ԺԱ. վախճանեցաւ, կարտինալ Փաչէլլին անմրցակից թեկնածուն էր Ս. Պետրոսի աթոռին :

Քահանայապետ ընտրուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին : Ի զուր անցան իր ջանքերը՝ արգիլելու համար պատերազմի պայթումը :

Չեն մոռցուած իր բուռն բողոքները Լեհաստանի, Ֆինլանտայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէնպուրկի դէմ կատարուած յարձակումներուն առթիւ :

Քսան տարուան ընթացքին չդադրեցաւ երբեք «խաղաղութիւն» քարոզելէ : Բայց ոչ Մոսկուայի պէս :

1941 Յունիսին Խորհրդային Միութեան դէմ յարձակած ատեն՝ Հիթլէր եւ Մուսոլինի խնդրեցին իրմէ, որ խաչակրութիւն յայտարարէ բոլշեւիզմի դէմ : Պիոս ԺԲ. մերժեց : Վարձատրութի՞ւնը :

Կրեմլինի վարիչները 1945ի գարնան խաչակրութիւն սկսան կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ : «Լուծարք»ի ենթարկեցին Ուկրայինայի կաթոլիկ եկեղեցին, հերձուած առաջ բերելով : Նոյնը ըրին Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Խորհրդային իշխանութեան ենթակայ բոլոր երկիրներուն մէջ :

Մոսկուա պատերազմ յայտարարած էր Վատիկանի դէմ :

Մեր Մինուճար հայրենիքն ալ զերծ չմնաց այս «պատերազմ»էն :

1945 Յունիս 16ին՝ Էջմիածնի մէջ Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան կաթողիկոսի ընտրութենէն վերջ, պատգամաւորները «միաձայնութեամբ» բանաձեւ մը քուէարկեցին Վատիկանի դէմ ...

Հրամանը վերէն տրուած էր, Մոսկուայէն, ուր այդ օրերուն միահեծան կ'իշխէր «ժողովուրդներու արեւ – առաջնորդ»ը եւ որուն համար նոյն պատգամաւորները կ'ըսէին թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսական Տեղապահին խոստացեր էր ընդարձակել Հայաստանի սահմանները ... :

Պիոս ԺԲ. կրօնապետն էր 484 միլիոն կաթոլիկներու, ցրուած հինգ ցամաքամասերու վրայ :

Հակառակ Ի. դարու աշխարհիկ ու նիւթապաշտ յեղաշրջումին, մեծ դեր կը կատարէ դեռ կրօնքը մարդոց կեանքին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՁՅԱՁՈՂԵՑԱՆ ԼՈՒՍԻՆ ԵՐԹԱԼ

ԲԱՅՑ ՓԻՈՆԻՐ Ա.Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ Է

Շաբաթ օր Ամերիկացիները յանդուգն փորձ մը ըրին առաջին արուեստակա՛ն արբանեակը ղրկելով դէպի լուսին : Արդէն մեծ հաւանականութիւն չկար որ Ռահվիրա Ա. (Փիոնիէ 1) հասնի լուսին, ուղղակի կտրելով 320.000 քիլոմեթր, որ աշխարհը կը բաժնէ լուսինէն : Ժիւլ Վերնի երազը պիտի իրականանա՞ր : Ամէն պարագայի մէջ պէտք է ընդունիլ որ Փիոնիէ 1*ի կատարած ճամբորդութիւնը արդէն մեծ քայլ մըն է դէպի լուսին եւ ծանօթութիւններ բերաւ գիտուններուն աշխարհէ մը՝ որ ցարդ անծանօթ էր անոնց :*

«Ռահվիրա 1», 130.000 քիլոմեթր կտրեց ժամական 40.000 քիլոմեթր արագութեամբ, բայց կէս ճամբան արդէն ուղղութենէն թեթեւօրէն շեղիլ սկսաւ : Հակառակ ասոր սակայն, Ռահվիրա 1. առաջին արբանեակն է որ հեռացաւ աշխարհի հրջագիծէն (Օւպիթ Թեռեսթր) *եւ մտաւ անծանօթ աշխարհ մը : Այդ անծանօթ աշխարհէն, շնորհիւ ռատիոներու եւ հեռագրական զանազան գործիքներու կրցաւ այնպիսի տեղեկութիւններ հաղորդել Քափ – Քանավերալի կեդրոնին, որոնք անծանօթ էին մինչեւ հիմա եւ մեծապէս օգտակար են ապագայ փորձերուն համար : Ռուսերը անգամ ընդունեցան թէ «բացառիկ» բան է եղածը, նոյնիսկ անյաջողութեան պարագային :*

Կիրակի գիշեր արդէն Ռահվիրա 1. ըսկըսաւ թէ շեղիլ, թէ արագութիւնը կորսնցնել եւ թէ բարձրութիւնը, եւ երկուշաբթի առտու ժամը հինգին, կը յայտարարուէր թէ արբանեակը վերադարձած է աշխարհի հրջագծին մէջ եւ պիտի կազմալուծուի :

Երկու օր ամբողջ աշխարհը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այս ճամբորդութեան վրայ որ, նոյնիսկ ձախողած, նոր դարաշրջան մը կը բանայ :

Օրէ Օրին

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Մտերիմ չէինք Բ. Աշխարհամարտէն առաջ, բայց մտերմացանք արհաւիրքի հինգ տարիներուն :

Եթէ անապատ քաշուած ճգնաւոր մըն ալ չէր, առնուազն կը փորձէր նմանիլ ճգնաւորի մը : Մոլեռանդ քրիստոնեայ չըլլալով հանդերձ, կարծես կը հաւատար, թէ մարմինը պէտք չունէր սնունդի կամ շնորհքով վրայ – գլուխի եւ պերճանք էր աթոռ մը կամ հանգստաւէտ անկողին մը ունենալ :

Արդարեւ, ամէն կապ կտրած էր «աշխարհիկ բաներուն» հետ : Պատառ մը հաց, բաժակ մը կաթ ու լեցուն ծխամորճ մը եւ արդէն աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդն էր՝ իր գիրքերով շրջապատուած :

Վասպուրականցին հանրածանօթ է իր բոցավառ հայրենասիրութեամբ :

Վասպուրականցի Արշակը հանրածանօթ էր իր բոցավառ հայրենամոլութեամբ :

Իր կարծիքով՝ վերը կար Աստուած, վարն ալ՝ հայ ժողովուրդը : Ուրիշ բա՛ն չկար այս երկրագունդին վրայ : Երբեմն, ի հարկէ, պատուոյ տեղ մը կը զիջէր Գերմանացիին : Բայց այդ զիջումին մէջ անգամ կարեւոր դեր մը կը կատարէր հայրենիքի սէրը : Որովհետեւ Հայոց պատմութեան մասին «ամէն արժէքաւոր գործք Գերմանացիք են տուեր » :

Աշխարհի բոլոր ազգերն ալ իր աչքը կը մտնէին, եթէ հաստատէին, թէ հին խուրիները այսօրուան Հայերն են եւ հայ ժողովուրդը հայկական բարձրաւանդակին վրայ թառած էր Ջրհեղեղէն ալ առաջ : Թերեւս արեւին եւ լուսնին ծնունդէն ալ առաջ :

Ո՞վ կը համարձակէր կրկնել իրեն՝ պատմութեան վարժապետէն լսած իր դասը .

— Մեծն Տիգրան Լուկուլլոսէն պարտուեցաւ ...

Ո՛չ, պարտուողը Լուկուլլոսն էր ... Առիթը չէր փախցներ գետնէ գետին, պատէ պատ զարնելու համար Հռոմի եւ Աթէնքի պատմիչներն ալ, — «Ամէնքն ալ ստախօս » :

Կը յիշեմ : Անգամ մը տունս թէյի հրաւիրած էի զինք, մեր պատմութեան մասնագէտ մեծահարուստ էրիք Քինկը եւ երկու տասնեակ լեզուներու ստուգաբանութեան մասնագէտ Սթիւրբրբը, որ հայերէն ալ գիտէր : Ու մեր ողբացեալ Արշակը փորձեց «ապացուցանել» անոնց, թէ անգլերէնի հայրը հայերէնն էր ... Չյաջողեցաւ :

Իր լեզո՞ւն : Չէր նմաներ մեր գործածած լեզուին : Իրարու խառնած էր գրաբարը, արեւելահայերէնը, արեւմտահայերէնը եւ Վանի բարբառը : Մինչեւ վերջն ալ պնդեց, թէ իր գիտցածը հայերէն էր, իսկ մեր գիտցածը՝ «լեւանտէններու լեզու» :

Հանրային, քաղաքական կեանքի մէջ, զանազան «ենթադրութիւններ» եղան իր մասին : Վստահ եմ, որ իր տարօրինակութիւններէն ո՛չ մէկը կրնար ամբաստանեալի մը աթոռի վրայ նստեցնել զինք :

« Մեզի » հետ չէր, բայց կարծուածին չափ ալ «մեզի» դէմ չէր : Ընդհակառակն, միշտ անոյշ բառ մը ունէր ի պատիւ մեր ողբացեալ ընկերներուն, որոնք այսօր մեզի հետ չեն :

Բայց կ'ողբար «իրենները», որոնք օր մը լսեցին այդ ողբը եւ նամբու դրին զինք կուսակցութենէն :

Հին սերունդին շառաւիղներէն մէկն էր : Այն սերունդին, որ հայրենիքին օդն ու ջուրը ծծեց ի տղայ տիոց եւ չմոռցաւ անոնց հոտն ու համը՝ վաթսուն տարի օտար հայրենիքներու մէջ թափառելէ ետքն ալ :

Արշակ Սաֆրաստեանն ալ կը մտնէ դասը մեր ողբացեալ հայրենասէրներուն, որոնց համար Հայաստանը ամէն բանէ վեր էր : Ու կուգար ամէն բանէ առաջ :

— Լուսերո՛ւն մէջ պառկի, կ'ըսէ մեր իմաստուն ու բանաստեղծ ժողովուրդը՝ իր ննջեցեալներուն դագաղին ի տես :

Որքա՜ն արժանի էր մեր դժբախտ Արշակը այդ մաղթանքին :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ՝ ԱՆՅԱՏԱԿ ՀՈՐ ՄԸ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԳՐԷ « ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ »

— Կարտինալներու ժողովը որոշեց պապական ընտրութեան վերջնական թուականը : Փակարանը պիտի բացուի Հոկտ. 25ին ընտրելու համար Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը : Միջազգային մամուլը կը շարունակէ լայն տեղ տալ Կարտինալ Աղաջանեանին.

Ֆրանս – Սուառ. — *Անյատակ հոր մը գիտութեան :*

Փարի – Փրէս. — *Իտալիոյ համայնավար մամուլը արդէն իսկ պայքար կը տանի նախ տեղապահ՝ կարտինալ Մասելլայի դէմ : Իրականին մէջ եկեղեցւոյ դիրքը համայնավարութեան հանդէպ պարզ է, Պիոս ԺԲ. անոր մէջ դատապարտեց բոլոր ազատութիւններու ջնջումը . սկսելով կրօնի ազատութենէն : Գալով Վարչապետ Ֆանֆանիի՝ նախընտրութիւններ ունի՞, իր ընտանիքն ալ չի գիտեր : Ոմանք կ'ըսեն թէ շատ չճշտուած համակրանք մը ունի հայ կարտինալ Աղաջանեանի հանդէպ : Այս պարագային՝ Ֆանֆանի գրեթէ միակ Իտալացին է որ կ'ընդունի «օտար» Պապի մը գաղափարը :*

Իլ Ճիօռնօ. — *Օտարներէն մէկը որուն չեն սպասեր Հռոմի մէջ, որովհետեւ արդէն Հռոմ կը մնայ քանի մը ամիսէ ի վեր իբրեւ «Հաւատոյ տարածման միաբանութեան» պետ՝ Կարտինալ Աղաջանեանն է : Երբ Պիոս ԺԲ.ը զինքը նշանակեց հանգուցեալ Կարտինալ Սեթրիխի տեղ, ոչ միայն մեծ ժողովրդականութիւն շահեցաւ այլ սկսան խօսիլ անոր մասին իբրեւ ամէնէն հաւանական յաջորդը՝ Փաչելլիներուն :*

. Այսօր անկարելի է բացատրել այս խանդավառութեան պատճառները, բայց Կովկաս ծնած այս մարդուն հրապոյրը զինքը առասպելի մը վերածեց : Բայց ի՞նչպէս կարելի է այսքան շուտ մոռնալ որ Իտալացի չէ : Տակաւին հոտ չենք հասած որ կարենանք առաջուընէ օտարի մը վրայ հաշուել : Աւելին՝ արեւելքցիի մը : Ամէն պարագայի մէջ օտար Պապի մը պարագային Կարտինալ Աղաջանեանի հաւանականութիւնները շատ մեծ են :

× Լիբանան ալ իր կարգին երեք օրուան սուգ յայտարարեց Քահանայապետին վախճանման առթիւ : Զօր. Շեհապ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Վատիկան :

× Ցաւակցութիւններու շարքին յիշենք Մոսկուայի ռուս ուղղափառ եկեղեցին. Պիոս ԺԲ.ի մահուան առթիւ «Իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հռոմէական եկեղեցիին » :

× Համայնավար պաշտօնաթերթ՝ Ու-նիթայի մէջ Փալմիրօ Թոլիաթթի իր խմբագրականին մէջ կը գրէ .— Պիոս ԺԲ. ժամանակակից բեմին ամէնէն ուշագրաւ դէմքերէն մէկն էր :

× Վատիկանի լաւատեղեակ շրջանակները կը հերքեն այն լուրը, որուն համաձայն Պապը գաղտնի կտակ մը ձգած է, որուն մէջ կը յայտնէ թէ ով կը փափաքի իրեն յաջորդելու համար :

ԸՆԿ. ՏՈՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ ընկ. Տոքթ. Յ. Քիւթիւքեան յանկարծամահ եղած է երէկ, Երկուշաբթի առտու, իր դարմանատան մէջ, Ալֆորվիլ :

Ողբացեալ ընկերը բնիկ Թալասցի է, աւարտած է Պէյրութ ֆրանսական բժշկական վարժարանը, մասնակցած է կամաւորական շարժման, եւ Հայաստանի հանրապետութեան կազմութեան առաջին օրերուն փութացած է Հայաստան : Յետոյ, անկախութեան կորուստէն ետքը, անցած է Պարսկաստան եւ ի վերջոյ եկած հաստատուած՝ Փարիզի արուարձաններէն Ալֆորվիլի մէջ, ուր կը գործէր լուիկ մնջիկ :

Հաւատարիմ իր կուսակցութեան, անթերի կը կատարէր իր ընկերական պարտականութիւնները, կը հետաքրքրուէր Փարիզի հայ մտաւորական շարժումներուն :

Կ'աշխատակցէր Յառաջի Տոքթ. Յ. Կիլիկեցի ծածկանունով :

Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները այրիին՝ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի եւ իր պարագաներուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պ. Հրանդ Թորոսեան քանի մը ամիս առաջ հրատարակած է ֆրանսերէն լեզուով Հայոց համառօտ պատմութիւն մը, ակադեմական Լուի Մարէնի յառաջաբանով (1)։ Գիրքը, որ կը պարունակէ 240 էջ, որոնց կը հետեւին պատկերներ եւ քարտէր, կը բաժնուի երեք մասերու. Ա) պատմական գլուխներ (9–165), Բ) մատենագիտութիւն (167–177), Գ. յաւելուածներ (179 – 238)։

Կարեւորագոյն եւ ինքնատիպ մասը պատմական բաժինն է։ Այստեղ Պ. Թորոսեան ամփոփած է Հայոց պատմութեան գլխաւոր դրուագները հակիրճ գլուխներու մէջ, զանազան շրջաններու նուիրուած, լաւ բաժնուած եւ տրամաբանական կերպով իրարու կապուած, այնպէս որ պատմութեան թելը չի փրթիր եւ պատմուածքը, անօգուտ մանրամասնութիւններէ եւ տակաւին չստուգուած ենթադրութիւններէ զերծ մնացած, նիւթին ընդհանուր տեսութիւն մը կ՚ընծայէ ընթերցողին։ Զուտ պատմագրական գլուխներուն միջեւ, երբեմն ալ զետեղած է նկարագրուած շրջաններուն կարգ ու սարքին, ազգային եւ միջազգային քաղաքականութեան եւ այլն վերաբերեալ դիտողութիւններ, որոնք կը նպաստեն դէպքերուն հասկացողութեան (թէեւ երբեմն քիչ մը յոռետես՝ ներքին տարակարծութեանց մասին)։

Թող Պ. Թորոսեան ինծի թոյլ տայ նոյնչափ չգնահատելու իր մատենագիտութիւնը որ բաւական քմահաճ է. այնպէս որ գիտական ժողովրդականացման այս գրքին մէջ կը յիշատակուին իբր կարեւորագոյն աղբիւրներ (երկրորդականները պէտք է որ միայն ծանօթութեանց մէջ յիշատակուին) պարբերաթերթի կարճ յօդուածներ մանրամասնութիւններու մասին գրուած, մինչդեռ երբեմն զուտ հիմնական աղբիւրներ անտեսուած են։ Այսպէս աշխարհագրական մասին մէջ (թիւ Գ. էջ 173) յիշուած են ոչ Էլիզէ Ռըքլիւի, ոչ ալ Պլանշարի գրութիւնները (Հայաստանի նուիրուած երկար գլուխներ «Տիեզերական Աշխարհագրութիւն» վերնագիրով զոյգ ընդարձակ գործերուն մէջ)։ Եթէ ընթերցողը հրապուրուի եւ միտքը դնէ հայերէն սորվիլ, պիտի անդրադառնայ որ իր փափաքին հասնելու ճար չկայ. քանի որ լեզուին եւ գրականութեան (թիւ Ե. էջ 175) վերաբերեալ մատենագիտութեան մէջ ոչ մէկ քերականութիւն գոյութիւն ունի։

Զրպետինը, Փէթըրմանինը, Ֆինքինը, Տիրրինը, Լաուէրինը, Կիւլեանինը, Հայնցինը կրնան հինցած կամ սպառած ըլլալ, բայց կան տակաւին Մէյեէինը գրաբարին համար, Աբեղեանինը, Կոգեանինը եւ ստորագրողինը աշխարհաբարին համար։ Բաղդատական քերականութեան համար, Հիւպշման, որ յիշատակուած է աշխարհագրական բաժնին մէջ իբրեւ տեղւոյ անուններու նուիրուած ուսումնասիրութեան հեղինակ, ներկայ բաժնին մէջ անտեսուած է, ինչպէս նոյն Մէյեէ եւ նաեւ Աճառեան, որ սակայն եւրոպական լեզուներով ալ գրած է։ Թիւ Է. բաժնին մէջ (էջ 176, գեղարուեստ) կրնար նաեւ յիշատակուիլ Ա. Խաչատրեանի գիրքը, որ շատ յստակ կերպով կը նկարագրէ հայկական ճարտարապետութիւնը եւ նոյնիսկ մասնագէտ չեղողին կը հասկցնէ անոր յատկանիշերը, ժողովրդականացման գիրք կարդացողը կը փնտռէ ոչ թէ ճոխ մատենագիտութիւն մը որ զինքը շլմորեցնէ, այլ ընդհանուր գիտելիքներու շուրջ մատչելի գիրքերու համառօտ ցանկ մը ու իր մատենագիտական պրպտումները դիւրացնէ։

Յաւելուածները երկու տեսակ են. մէկ կողմէն հին կամ նոր գործերու ընդարձակ կտորներ (179 – 218). միւս կողմէն աշխատակիցներու կողմէ գրուած մասնաւոր գլուխներ (219 – 238)։ Արտատպումներուն մասին մասնաւոր ըսելիք չկայ. ընտրութիւնը անձնական ճաշակի խնդիր է։ Թերեւս նախընտրելի էր սակայն տարբեր կերպով զատել, կամ տարբեր կերպով կոչել քաղուածները Տակիտոս պատմիչին որուն վկայութիւնը շատ կարեւոր չէ քանի որ աւանդած դէպքերուն ականատես չէ եղած եւ, հայեւհռոմէական պատերազմի ազդեցութեան տակ, շատ նպաստաւոր կերպով չէր կրնար արտայայտուիլ Արտաշատի եւ Տիգրանակերտի միջեւ բնակեալ «այն փոփոխամիտ, դանդաղամիտ, վտանգին առջեւ՝ վախկոտ, մատնութեան պահուն միշտ պատրաստ ժողովուրդներուն» մասին (էջ 190)։

Օր. Հայկանուշ Թորոսեան շատ սահմանափակ տեղւոյ մէջ (219–229), յաջողած է շատ ճշգրիտ պատկեր մը գծել հայկական երաժշտութեան։ Գուցէ քիչ մը խստութեամբ կը դատէ արեւմտահայ երաժիշտները. բայց այս դատողութիւնը տեսակէտի խնդիր է եւ անոր յօդուածը մեծապէս հետաքրքրական է։

Պ. Ա. Խաչատուրեանի յօդուածը, որ նոյնպէս շատ կարճ է (230 – 238), յստակ եւ խտացուած ձեւով բոլոր գիտելիքները կ՚ամփոփէ հայկական ճարտարապետութեան թէ՛ պատմութեան եւ թէ՛ ոճերուն մասին։

Մատենագիտութեան մեթոտին մասին ըրած վերապահումներս պէտք չէ մոռցնեն պատմագրական ինքնատիպ մասերուն առաւելութիւնները, այսինքն տրամաբանական շարադասութիւնը, ընթերցման դիւրութիւնը, աւելորդ մանրամասնութիւններէ զգուշութիւնը, համարձակ ենթադրութիւններէ խուսափումը, ֆրանսերէն լեզուին ընդհանուր մաքրութիւնը, որոնք այս գիրքը յանձնարարելի կը դարձնեն։

Յ. ՖԷՅՏԻ

(1) H. Thorossian, ' Histoire de l'Arménie et du Peuple Arménien ", Paris 1957.

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԿԵՉԱՌԵՑՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գիտութիւնների ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս է տեսել միջնադարեան գործիչ ու բանաստեղծ Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծագործութիւնների քննական բնագիրը՝ ուսումնասիրութեամբ եւ ծանօթագրութիւններով(*)։ Այդ աշխատանքը հմտութեամբ ու բարեխղճութեամբ է կատարել բանասիրական գիտութիւնների թեկնածու Մայիս Աւդալբէգեանը։

Խաչատուր Կեչառեցին չունի մեծ հռչակ ու լայն ժողովրդականութիւն, բայց նա ուշագրաւ դէմք է 13 – 14րդ դարի մեր միջնադարեան իրականութեան մէջ որպէս մտաւորական ու բանաստեղծ։

Բանասիրութեան մէջ մինչեւ վերջին ժամանակներս Խաչատուր Կեչառեցու մասին չի եղել յստակ պատկերացում։ Տարակարծութիւններ ու վէճեր են եղել նրա անձնաւորութեան, ապրած ժամանակաշրջանի, կեանքի ու գործունէութեան վերաբերեալ, աւելին՝ անորոշ են եղել Կեչառեցուն պատկանող բանաստեղծական գործերը։ Մայիս Աւդալբէգեանի ներկայ աշխատանքը լրացնում է մեր բանասիրութեան մէջ եղած այդ բացը. առաջին անգամ հրապարակ է հանւում Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծագործութիւնների ճշգուած, գիտական բնագիրը եւ բազմակողմանի, մանրամասն հետազօտութեամբ լուսաբանւում Խ. Կեչառեցու կեանքը, հասարակական ու գրական գործունէութիւնը։

Ցանկանում ենք ամէնից առաջ խօսել Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծագործութիւնների բնագրերի պատրաստման մասին։

Բնագիր պատրաստելը սովորաբար համարւում է բանասիրական աշխատանք, որն ի հարկէ ճիշդ է։ Սակայն միջնադարեան գրականութեան բնագրերի պատրաստումը ունի մի իւրայատկութիւն, յայտնի է որ մեր միջնադարեան հեղինակների գործերից շատ քչերի ինքնագրերն են հասել մեզ եւ այդ գործերը դարերի ընթացքում տարբեր գրչութեամբ ու արտագրութեամբ պահպանել են իրենց գոյութիւնը, ենթարկուելով փոփոխութիւնների, ներմուծելով գրիչների աղաւաղումներ, խոտորումներ եւն.։ Սովորական երեւոյթ է եղել նաեւ որեւէ ստեղծագործութեան տարբեր հեղինակներին վերագրելը, էլ չենք խօսում ժամանակաշրջանի, տեղի եւ այլ աղաւաղումների ու թիւրիմացութիւնների մասին։

Ահա թէ ինչու միջնադարեան գրականութեան բնագրերի պատրաստողը ոչ միայն պէտք է խորապէս գիտենայ տուեալ հեղինակին, այլ եւ այն ժամանակաշրջանն ու միջավայրը, որտեղ հանդէս է եկել այդ հեղինակը։

Մ. Աւտալբէգեանի պատրաստած Խաչատուր Կեչառեցու երկերի բնագրերը գիտական արժանահաւատութիւն են ներշնչում։ Այդ բնագրերը ցոյց են տալիս, թէ որքան խորամուխ եւ քաջատեղեակ է պատրաստողը Խ. Կեչառեցու գործունէութեան, աշխարհահայեացքի, գեղարուեստական ըմբռնումների ու ճաշակի, ոճի ու լեզուի հարցերում. Դրա շնորհիւ Մ. Աւտալբէգեանը ճշդել է Խաչատուր Կեչառեցուն պատկանող տաղերը, պարզել, որ որոշ տաղեր, որոնք ձեռագրերում հասել են Կեչառեցու անունով, գրիչների սխալ վերագրութիւններն են։

Գնահատելի է Աւտալբէգեանի աշխատանքը «Պատմութեան մեծին Աղեքսանդրի» (Աղեքսանդր Մակեդոնացու պատմութիւնը) թարգմանութեան մէջ պահպանուած կաֆաների հեղինակը որոշելու գործում։ Բանասիրութեան մէջ յայտնի է, որ ձեռագրերում այդ կաֆաները, մասամբ հայրէնների ձեւով, մասամբ էլ քառատող տնաւորների ձեւով պատկանում են տարբեր հեղինակների (Ֆրիկ, Խաչատուր Կեչառեցի, Գր. Աղթամարցի, Զաքարեա Գնունեանց եւն.)։ Մ. Աւտալբէգեանը այդ կաֆաների միջից առանձնացրել է Խաչատուր Կեչառեցու հեղինակութիւնները, նիւթերու հետեւողական զարգացմամբ։ Բանասիրութեան մէջ վէճեր են եղել նաեւ Աղեքսանդրի պատմութեան մէջ պահպանուած յառաջաբանութիւնների մասին. Մխիթարեան հայագէտ Հ.

(*) Մ. Թ. Աւդալբէգեան, «Խաչատուր Կեչառեցի», Երեւան, 1958։

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Երբ վերջին հնչիւնները թրթռալով մարեցին գերեզմանոցային լռութեան մէջ և արտիստը հեռացաւ բեմից, ամբողջ դահլիճը դեռ եւս պահ մը նստած էր լուռ ու անշարժ, կարծես անհունօրէն քաղցր մի երազանքի մէջ կախարդուած։ Ու յետոյ յանկարծ, որպէս մի գերեզմանոց մէկէն յարութիւն առին, ամբողջ դահլիճը շարժուեց ու թնդաց որոտագին։

Բոնվինի... Անտօնիօ Բոնվինի ... Անտօնիօ ... հանճար... նոր Ստրադիվարիուս ...

Եւ ամէն ոք շտապում էր դէպի կուլիս անձամբ սեղմելու երիտասարդ հանճարի ձեռքը եւ իր հիացքն ու շնորհակալութիւնը յայտնելու նրան։

Երիտասարդ մաէստրօն յոգնած էր։ Փակուեց իր սենեակում եւ յայտնեց որ այլեւս ոչ ոքի չի կարող ընդունել։

Բայց ահա մտնում են եւ յայտնում որ մի կին ուզում է նրան տեսնել։

— Անկարող եմ ընդունել։

— Թախանձում է սաստիկ. շատ նշանաւոր անձի ամուսինն է։

Ու տալիս են ազնուազարմ տոհմի մի բարձրաստիճան մարդու անունը, որից կախուած է հազարաւոր մարդկանց բախտը։

— Թող մտնի։

Գեղեցիկ՝ ինչպէս Ռաֆայէլի Մադոննան, հագնուած՝ ինչպէս մի թագուհի, շտապով մտաւ մի նորատի կին եւ ուղղակի ընկաւ երիտասարդ հանճարի ոտների առջեւ ...

— Անտօնիօ, ես քո Ջիուլիէտան եմ, եւ սիրում եմ քեզ ...

Երիտասարդ մաէստրօն այլայլուած՝ բարձրացրեց գեղեցկուհուն։ Նրա աչքերը վառւում էին ինչ որ տարօրինակ փայլով, նման այն հրացայտ հայեացքին, որ նա, դեռ եւս պատանի խեղճ երաժիշտ, նետեց իր ստորին ծագումը ու հպարտութիւնն այնքան մեծամտօրէն արհամարհող պալացցոյի բարձունքն ի վեր։

Առանց մի խօսք արտասանելու, ձեռքը ծոցը կոխեց, հանեց յուշատետրը, յուշատետրից — խնամքով պահած թղթի մի կտոր եւ մեկնեց Ջիուլիէտային։

Ջիուլիէտան առաւ, նայեց եւ յանկարծ կաս – կարմիր կտրեց։

— Կարդացէք, սինիորա, կարդացէք,— ասաց Անտօնիօն, տեսնելով, որ նա ծայր աստիճան շփոթուած, չի համարձակւում աչքերը վեր բարձրացնի։

Ու հազիւ լսելի ձայնով Ջիուլիէտան կարդաց իր նամակը.

«Հայրս ասաց, որ իմ եւ քո միջեւ անանց անդունդ կայ: Մենք վերեւն ենք, դու ներքեւը: Էլ մի գա: Մոռացիր ինձ»։

Անտօնիօն նամակը ետ առաւ նրա թուլացած ձեռքից եւ, նորից խնամքով պահելով յուշատետրում, ասաց.

— Աւա՛ղ, սինիորա, ներեցէք ինձ, որ եւ չլսեցի ձեզ եւ թէպէտ այլեւս չեկայ ձեզ մօտ, բայց չմոռացայ ձեզ, այլապէս ձեր այս նամակը այսպէս խնամքով չէի պահի ինձ մօտ։ Սա մի անգնահատելի գանձ է, որ դուք պարգեւեցիք ինձ, եւ այս գանձը աչքիս լոյսի պէս կը պահեմ մինչեւ մահս, որովհետեւ եթէ ձեր այս նամակը չլինէր, ես թերեւս չլինէի այն, ինչ որ եմ այժմ։ Ես չմոռացայ ձեզ, այո. բայց ինչպէս երեւում է, դուք մոռացել էք այն անդունդը, որ մեզ բաժանած էր իրարից։ Դուք վերեւն էիք,— ես ներքեւը, եւ այդ ձեզ իրաւունք էր տալիս արհամարհանքով նայելու դէպի ներքեւ։ Բայց դուք հաշուի չէիք առել, որ ներքեւ գտնուողները երբեմն թեւեր են առնում, թռչում վերեւ եւ վրէժառութեան զգացումով լցուն։ Այն օրը, որ դուք ձեր բարձունքից արհամարհանղիս, ես երդուեցի վրէժ առնել եւ դրաքով մերժեցիք ինձ . — Ներքեւ գտնուողի համար ուրիշ միջոց չկայ, բայց եթէ միայն բարձրանալ, միշտ բարձրանալ, անդադար բարձրանալ, մինչեւ որ իր ձեռակերտ ապարանքի բարձունքից ինձ վրայ նայող քմահաճոյքն ինքը գայ իմ անձնակերտ բարձունքի առջեւ ծնրադրելու։ Այսօր ես հասայ իմ նպատակին։ Բայց նորից սիրել նրան ով խաղում է ուրիշի նուիրական զգացումների հետ) ով տարբերութիւն է դնում վերեւի եւ ներքեւի միջեւ, առաջ, սինիորա, ես չեմ կարող։

Այսպէս էր վերջանում իտալական սիրավէպը։

Մի սիրավէպ՝ յար եւ նման իմ սիրավէպին մի սուր հակադրութեամբ միայն. այստեղ ես էի — իմ բուրժուական միջավայրի հարազատ ծնունդը, տաքուկ ապրելու սովոր, կամազուրկ, փափկամարմին մի ինտելիգենտ, որ առաջին իսկ հարուածից ընկնում է այլեւս չելնելու համար, իսկ այնտեղ նա — աշխատաւոր ժողովրդի ծոցից ելած անապաստան, թափառական մի պատանի իր միջավայրի երկաթակուռ կամքով, որով զինուած, ոչ թէ ընկճւում է ինձ պէս առաջին իսկ հարուածից, այլ ընդհակառակը, ով գիտէ ինչ դժուարութիւններ յաղթահարելով հետզհետէ բարձրանում է մինչեւ գլխապտոյտ բարձունքները, որպէս զի այնտեղից իր վրէժառութեան թոյնը թափի իր մարդկային արժանապատուութիւնն արհամարհողների իրեն նուաստացնողների գլխին։

Բարձրանալ, միշտ բարձրանալ, անդադար բարձրանալ ... Օ՛, ինչ հրաշալի վրէժառութիւն, որի համար, սակայն ես անընդունակ եղայ։

Եւ այսուհետեւ ի՞նչպէս չհաւատամ իմ դասակարգի ճակատագրին, որին բնական մի անէծքով դատապարտուած՝ նա հետզհետէ այլասերուելով պիտի դառնայ ինձ պէս իբրեւ փտած ծառի կոճղին բուսած մի մգլած մակաբոյծ եւ չքանայ անհետ, տեղի տալով նրանց որոնք ներքեւից բարձրանում են վերեւ ...

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(6 եւ վերջ)

Տաշեանը իր ուսումնասիրութեան մէջ դրանք համարում է այդ պատմութեան հայ թարգմանիչ Մովսէս Խորենացունը, իսկ Փրոֆ. Մ. Աբեղեանը գտնում է, որ դա յետագայ շրջանի խմբագրող Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծածն է։ Մ. Աւտալըէգեանը այդ բառանութիւնները դնում է գրքի վերջում՝ «յաւելուածի» տակ, անվերապահ փաստեր չգտնելով մէկի կամ միւսի հաստատման համար։ Մեր կարծիքով ժողովածուն չէր տուժի, եթէ «Յաւելուածում»ներկայացուէին նաեւ Կեչառեցու անուամբ հասած այն ոտանաւորները, որոնք իրօք նրանը չեն։

Բնագրերի պատրաստման ժամանակ Մ. Աւտալըէգեանը օգտագործել է մեր Մատենադարանի 77 ձեռագրեր, ինչպէս նաեւ այդ նիւթերի տպագիր օրինակներն ու ձեռագրացուցակներում եղած պատառիկները։ Հիմնական բնագրի համար օգտագործուած ձեռագրի բացայայտ սխալներն ու վրիպումները ուղղուած են ըստ միւս ձեռագրերի, միայն աւելի յստակ պիտի լինէր, թէ որ ձեռագրից է ներմուծուած ուղղուած բառը կամ արտայայտութիւնը։ Մնացած այլ ընթերցումները գրուած են տողատակին բաւականին մանրամասնութեամբ, բանիմացութեամբ եւ խոշոր նշանակութիւն ունեն պատմական ժամանակաշրջանի հանգամանքների, կենցաղի, ըմբռնումների, լեզուի ու ոճի ուսումնասիրութեան համար։ Յստակ ու ճշգրիտ են նաեւ՝ ծանօթագրութիւնները, որտեղ տրուած են տպագրուած ստեղծագործութիւնների ձեռագիր ու տպագիր աղբիւրները, ինչպէս նաեւ օգտագործուած բոլոր ձեռագրերի անհրաժեշտ նկարագրութիւնները։

Մենք այստեղ յատկապէս կանգ առանք բնագրային կողմի վրայ, որովհետեւ դրանով է յաճախ պայմանաւորւում գիտական հետազօտութեան արժէքն ու հաւաստիութիւնը։

Գրախօսուող աշխատութեան միւս մեծ եւ արժէքաւոր հատուածը կազմում է Խաչատուր Կեչառեցու կեանքի ու գործունէութեան ուսումնասիրութիւնը։ Այստեղ Մ. Աւտալըէգեանը հանգամանօրէն անդրադառնում է Կեչառեցու ապրած ժամանակաշրջանի եւ քաղաքական հանգամանքների վրայ։ Թէեւ շատ աղքատ ու սակաւ են կենսագրական տեղեկութիւնները, բայց ուսումնասիրութեան հեղինակը այդ եւ կողմնակի այլ տեղեկութիւնների համադրմամբ գծում է Խաչատուր Կեչառեցու կեանքի ու գործունէութեան ուղին։ Կեչառեցու անձնաւորութեան շուրջը Աւդալըէգեանը արդարացի բանաւէճ է մղում բանասիրութեան մէջ եղած Կեչառեցի եւ Տարօնեցի Խաչատուրների նոյնացման կամ Ցրիկ անունը Կեչառեցու մականունը համարելու դէմ։ Առանձնապէս ուշագրաւ է Ցրիկի ստեղծագործութեան առանձնայատկութիւնների բնութագրումը եւ չնայած ժամանակաշրջանի ու հանգամանքների ընդհանրութիւններին՝ նրա եւ Կեչառեցու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնների մատնանշումը։

Անդրադառնալով Կեչառեցու գործունէութեանը, ուսումնասիրութեան հեղինակը ըստ ամենայնի լուսաբանում է նրա բազմակողմանի հասարակական ու գրական գործունէութիւնը։ Ձեռագրերից եւ այլ աղբիւրներից քաղած հարուստ եւ ակնառու փաստերով ցոյց է տրւում, որ Կեչառեցին եղել է իր ժամանակի զարգացած ու գործունեայ դէմքերից մէկը։ Նա եղել է ուսուցիչ, հասարակական – կրօնական գործիչ, խմբագիր, ժողովող, նկարիչ ու գրիչ եւ, որ կարեւոր է, նաեւ օժտուած բանաստեղծ։ Փաստերը ցոյց են տալիս, որ Կեչառեցին կապուած է եղել Գլաձորի ուսումնական հաստատութեան միջավայրի ու մարդկանց հետ։ Բազմաթիւ փաստեր վկայում են, որ Կեչառեցին քաջատեղեակ է եղել յունական փիլիսոփայութեանը, արուեստին ու մշակոյթին։ Դրա ապացոյցներից մէկն էլ «Աղեքսանդրի պատմութեան» նկատմամբ Կեչառեցու ցուցաբերած հետաքրքրութիւնն ու բազմատեսակ աշխատանքներն են։

Հայրենասիրական որոշակի բովանդակութիւն ու միտում ունի Կեչառեցու «Ողբ վասն աւերման տանը արեւելեան» բանաստեղծութիւնը։ Աղեքսանդրի պատմութեան մէջ էլ Կեչառեցին անուղղակի ձեւով առաջ է քաշում Աղեքսանդրի դիւցազնական կերպարը, որպէս «տիպ եւ գաղափար արքայից»։ Այս հարցը Մ. Աւտալըէգեանը ենթարկում է մանրակրկիտ քննարկման եւ յանգում համոզիչ եզրակացութիւնների։

Բանաստեղծ Խաչատուր Կեչառեցին յայտնի է իր տաղերով, որոնց քանակը թէեւ շատ չէ, բայց իբրեւ արուեստի ստեղծագործութիւններ դրանք ուշագրաւ ու հետաքրքրական են։

Մ. Աւտալըէգեանը իրաւացիօրէն ցոյց է տալիս, որ Կեչառեցին տաղերում, քերթուածներում եւ արձակ ստեղծագործութիւններում իր աշխարհայեցողութեամբ ու գեղարուեստական ըմբռնումներով ժամանակի միջնադարեան գաղափարախօսութեան արտայայտիչ է, բայց, ինչպէս ցոյց է տալիս ուսումնասիրութեան հեղինակը, 10 – 11րդ դարերում յատկապէս ուժեղացած աշխարհականացման հոսանքը իր արտացոլումն է գտնում նաեւ Կեչառեցու ստեղծագործութիւններում։ Կեչառեցին կրօնական – բարոյախօսական հաւատալիքներին զուգահեռ արձագանգում է կեանքի երեւոյթներին, ներկայացնում մարդկային հոգեվիճակների իրապաշտ պատկերը. Կեչառեցու տաղերը աչքի են ընկնում խոհի եւ զգացման հարուստ նրբերանգներով ու ներդաշնակութեամբ։ Կեչառեցու «Ես եմ կորուսեալ ոչխար», «Այս կեանքս է երազ նմանս», «Աշխարհ էր ի ծով նման», «Հոգիս դատախազ» միջնադարեան քնարերգութեան գողտրիկ նմուշներից են։

Մ. Աւտալըէգեանի «Խաչատուր Կեչառեցի» գիրքը զերծ չէ նաեւ մասնակի թերութիւններից։

Ուսումնասիրութեան մէջ կան կրկնութիւններ. հեղինակը «Գործունէութիւնը» գլխում քննարկում է նաեւ Կեչառեցու գրական գործունէութիւնը եւ ապա «Ստեղծագործութիւնը» բաժնում նորից անդրադառնում է այդ գործերին («Վասն աւերման տանս արեւելեան» բանաստեղծութեան», «Աղեքսանդրի պատմութեան» չափածոյ հատուածներին)։

Մ. Թ. Աւտալըէգեանի «Խաչատուր Կեչառեցու» աշխատութիւնը արժէքաւոր մի աշխատանք է որտեղ առաջին անգամ ընթերցողներին մատուցւում է միջնադարեան բանաստեղծի ճշգրտուած բնագրերի համեմատական բնագիրը եւ հանգամանօրէն ու համոզիչ լուսաբանութեամբ ներկայացւում նրա կեանքն ու ստեղծագործութիւնը։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՆԱԶԻՆԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՈՒՆՏԵՍԹԱԿԻ ՆԻՍՏԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի քաղաքական աշխուժութեան շաբաթը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 28էն մինչեւ Հոկտեմբեր չորս, երեսփ. ժողովի չորս նիստերով, կարծուածէն աւելի մեծ նշանակութիւն ունի։ Բացայայտ է որ էական կէտերու մէջ համակարծիք են Պունտեսթակի բոլոր կուսակցութիւնները։

Ուրեմն փոխանակ Պոնի, երեսփ. ժողովը գումարուեցաւ նախկին մայրաքաղաքին ճարտարապետական համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ բաւական հեռու այրած Ռայխսթակի շէնքէն որ կը վերաշինուի այժմ։ Բայց այս երեւոյթը կը նշանակէ —

Ա) Պերլին վերստին մայրաքաղաք պիտի ըլլայ վերամիացեալ Գերմանիոյ եւ արդէն իսկ կը համարուի։

Բ) Գերմանիա պէտք է վերամիանայ եւ արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութիւնը բնաւ տրամադիր չէ ընդունելու ներկայ գոյավիճակը։

Գ) Միացեալ Գերմանիա մը միայն, — որ ազատ քուէարկութեամբ ընտրուած կառավարութիւն մը պիտի ունենայ, — կրնայ խաղաղութեան դաշինք մը ստորագրել դաշնակիցներուն հետ։

Պունտեսթակի կուսակցութեանց ներկայացուցիչները այս անգամ միաձայնութեամբ անցուցին դրուած հարցերը, որոնք վերոյիշեալ նիւթերը կը շօշափէին։ Ընդդիմադիրներու առաջարկած նոր մարմնի մը կազմութիւնը՝ «գերմանական ներքին հարցերու կարգադրութեան պաշտօնատեղի» առ այժմ յետաձգուեցաւ, այն յոյսով որ երեսփ. յանձնաժողովներու մէջ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Վերոյիշեալ ընդդիմադիր սոցիալ դեմոկրատները կը յուսան որ կարելի է Խորհրդային Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու հետ, այլ մանաւանդ արեւելեան Գերմանիոյ հետ բանակցութիւններ սկսիլ առանց այդ կառավարութիւնները իրաւապէս ճանչնալու երբ բանակցութիւնները տեղի ունենան ոչ – նախարարական, այլ՝ նորաստեղծ մարմնի մը միջոցաւ։

Ծանօթ է որ Ատընաուըր այս կարգի լպրծուն հողի վրայ գործելու տրամադիր մարդ չէ. բայց Պերլինի մէջ մէկ ճակատ ցոյց տալու մտահոգութեամբ առ այժմ մէկ կողմ ձգել տուաւ այս առաջարկը եւ լուրջ յայտարարութիւններով շահեցաւ միւս կուսակցութիւններուն հաւանութիւնը իր քաղաքական շարժումներուն համար։ Յայտարարեց թէ խորհրդային դեսպանին հետ պիտի տեսակցի անձամբ, փոխանակ Մոսկուայի հետ նամակագրութեան ճամբան բռնելու։ Պիտի հետապնդէ նաեւ մերձեցման քաղաքականութիւն մը՝ արբանեակ երկիրներուն հետ։ Ասկէ զատ խոստացաւ արեւելեան Գերմաններու փախստականներուն անհրաժեշտ նիւթական օգնութիւնը, բայց կոչ ուղղեց անոնց համբերել եւ իրենց տեղերը մնալ։ Նոյնիսկ այցելեց Պերլին հասնող շաբաթական 4 – 5000 հոգիի պատսպարման շէնքերը, եւ խոստացաւ նիւթական ամէն զոհողութիւն եւ արագ ընդունելութեան գործողութիւն արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ուր աշխատաւորի պահանջք կայ։ (19.500.000 աշխատող անձերու վրայ 170.000 անգործ միայն)։

Այսպէս ընդդիմադիր Օլլընաուըր յայտարարեց թէ՝ պերլինեան հաշտ ուղղութիւնը յոյսեր կը ներշնչէ գոհացուցիչ սկզբնաւորութեան մը՝ դէպի միասնական քաղաքականութիւն։ Կարելի չէ ըսել թէ սոցիալ դեմոկրատներու կուսակցական պետը հրաժարած է մարքսիզմէն և «հիւլէական զէնքերու դէմ» հանրաքուէէն, բայց կը թուի թէ Ատընաուըրի ընկերային բարենորոգումները եւ չափաւորութիւնը բաւական մեղմացուցած են պայքարը երեսփ. ժողովին մէջ։

Յանձնաժողովներուն մէջ ամէն կուսակցութիւն իր ներկայացուցիչ մասնագէտը ունի եւ այստեղ արդէն կը լուծուին հարցերը։

Ատընաուըրի լայնախոհ քաղաքականութեան շնորհիւ, յարմար առենին պիտի դրուին վերամիացման զանազան առաջարկները միջազգային գերագոյն ժողովին՝ եթէ Խորհրդային Միութիւնը բոլորովին մերժողական դիրք չբռնէ միշտ։ Վերամիացման նպատակին համար համաձայն են արեւմտեան Գերմանիոյ բոլոր կուսակցութիւնները եւ սոր ապացոյցը ուզեցին տալ Պերլինի մէջ։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (274)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ահա այդ զարշելի մարդն էր, որ հանդիսաւոր կերպով, ներս մտաւ, լուռ գըլուխ տուեց, կանգնեց պատի մօտ։ Նրա աջ եւ ձախ կողմերում շարուեցաւ երգեցիկ խումբը։ Նայելով այդ անմեղ արարածների վրայ, իմ սիրտը դողում էր։ Որպիսի ճիւաղի ձեռքում էր յանձնուած նրանց դաստիարակութիւնը ... Տիրացուների նման նրանք հագած ունէին ժամի շապիկներ, եւ իւրաքանչիւրը ձեռքում բռնած ունէր փոքրիկ, կոթաւոր զանգակներ, որ Հայոց եկեղեցիներում, երգեցողութեան ժամանակ, ածում են երկաթեայ ձողերով, եւ գործ է դրւում իբրեւ նուագարան։

Փաշան բարեհաճեց հարցնել պատուելիի առողջութիւնը եւ, դառնալով դէպի Ասլանը, ասաց.

— Դա մեր Հայոց դպրոցի վարժապետն է, իմ առանձին խնամակալութեան ներքոյ եմ ընդունել նրա դպրոցը։

Առաջնորդը աւելացրեց.

— Շատ իմաստուն մարդ է։

— Ճանաչում եմ, — ասաց Ասլանը սառն կերպով։

Սիմօն պատուելին, ոգեւորուած իր երկու մեծ բարերարների գովասանքներից, նշան տուեց, աշակերտները միաձայն եղանակեցին առաջնորդի սիրելի երգը.

«Կաչ – կաչ կը կանչէ՝ կաքաւն վըր քարին,
«Վարդ – վարդ կը կանչէ՝ բուլբուլն վըր թփին ...»։

Ընթրիքի բոլոր ժամանակը, որ տեւեց բաւական երկար, խեղճ աշակերտները, ոտքի վրայ կանգնած, անլռելի ձայնով երգում էին։ Նրանք սպառեցին Հայոց հին տաղարաններից քաղած բոլոր յայտնի երգերը եւ մի քանիսը նորից կրկնեցին։

Ընթրիքից յետոյ, երբ մատուցին վերջին սուրճը եւ վերջին նարգիլէն, Ասլանը, ներողութիւն խնդրելով, յայտնեց, որովհետեւ առաւօտեան ճանապարհի պատրաստութիւններ պիտի տեսնէ, այդ պատճառով չէ կարող երկար մնալ, եւ ինձ հրամայեց, որ ասեմ ծառաներին՝ մեր ձիաները պատրաստեն։

Յետոյ, կանգնելով, նա բռնեց նախ առաջնորդի ձեռքը եւ ապա փաշայի ձեռքը, յայտնեց իր խորին շնորհակալութիւնը նրանց հիւրասիրութեան մասին, աւելացնելով, թէ կը տանէ իր հետ անմոռաց յիշատակներ այն բոլոր շնորհների համար, որ ցոյց տուին նրան, նպաստելով եւ դիւրացնելով իր հետազօտութիւնները, եւ խոստացաւ, որ դուցէ մի օր ինքը առիթ կ'ունենայ իր երախտագիտութեան զգացմունքները գործով արտայայտելու, եւայլն։

— Մենք ոչինչ չենք արել, պարոն բըժշկապետ, — պատասխանեցին փաշան եւ առաջնորդը միաձայն, — ինչ որ արել ենք, այդ մեր պարտքն էր։

Ուրիշ զանազան ողջագուրանքներից յետոյ, նա կրկին եւ կրկին անգամ սեղմեց սրբազանի ու փաշայի ձեռքը, հեռուից գլուխ տուեց ոստիկանութեան պետին, քուրդ բէկին եւ Հայոց երեք երեւելիներին, եւ, մնաք – բարեաւ ասելով, դուրս եկաւ դահլիճից։ Մինչեւ սանդուղքները փաշան եւ սրբազանը եկան նրա հետ։ Այստեղ փաշան յայտնեց իր սրտի ցաւը, որ այդպէս շուտ զրկուեցաւ իր թանկագին հիւրից, որի այցելութիւնը այնքան մեծ բաւականութիւն պատճառեց իրան, եւ խոստացաւ, որ առաւօտեան ճանապարհի համար ամէն ինչ պատրաստ կը լինի։

Այդ բոլոր ցոյցերից յետոյ, ես այլ եւս տարակոյս չունէի, որ նրանց կասկածները Ասլանի վերաբերութեամբ բոլորովին փարատուեցան, եւ նրանք հեռու էին այն մտքից, թէ դօքթօր Ռիմանի դիմակի ներքոյ թաղնուած էր Ս. Տիրամօր վանքի լեռնային ճգնաւորը։

Երբ դուրս եկանք առաջնորդարանից, փողոցում նորից լսելի եղաւ սիրուած երգը.

«Սիրէ՛, կաքաւիկ, քո սիրուն քարիկ,
« Սիրէ՛, բուլբուլիկ, քո վարդն անուշիկ ...»։

— Երեւի, նրանք կը շարունակեն դեռ եւս նստել, — հարցրի ես։

— Նրանք ամբողջ գիշերը կը լուսացնեն, — պատասխանեց Ասլանը։

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Հետեւեալ օրը, առաւօտեան, ամէն ինչ պատրաստ էր։ Մնում էր միայն փաշայի խոստացած թղթերը ստանալ եւ ճանապարհ ընկնել։ Ասլանը կապկապում էր իր չեմօդանը։

— Մի՞թէ այդքան կարեւորութիւն ունեն այդ թղթերը, որ արժէր նրանց սպասել, — հարցրի ես։

— Մի առանձին կարեւորութիւն չունեն, — պատասխանեց նա, — փաշայի երկչոտ զափթիաները չեն կարող մեզ աւազակներից ազատել, բայց մի ուրիշ կողմից, մենք պէտք ունենք այդ թղթերի մէջ...

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ - ՆԱՄԸ յարաբերութիւննե-րը կը ճգնուին։ Արդարեւ Թունուզի պատուիրակը՝ յայտնեց թէ Արաբական Լիկան կը գտնուի մէկ հոգիի ծառայու-թեան տակ։ Այս ուղղակի ակնարկութիւ-նը Նասրի դէմ առիթ տուաւ որ Ա․ Մ․ Հ․եան պատուիրակը դուրս ելլէ ժողո-վէն։ Թունուզի պատուիրակը յուշագիր մը յանձնելով Գահիրէ ճշդեց թէ Թու-նուզի եւ Ա․ Մ․ Հ․ի միջեւ ամէն տեսք որեւէ գործակցութիւն անկարելի է։ Կը կարծուի նաեւ թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կրնան խզուիլ ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ դարձ կարելի չեղաւ լուծում մը գտնել ։ Քարամէ - Ճեմայէլ տեսակցութիւնն ալ յաջողութիւն մը չըն-բաւ։ Օռիանդ թերթը ազդարարութիւն մը կ'ընէ Զօր․ Շեհապի, շեշտելով թէ կը բաւեն վիճաբանութիւնները, պէտք է նա-խագահը կատարէ իրաւարարի իր դերը ու տագնապը լուծէ։ Սակայն Շամուն տեղի չի տար եւ չուզեր «Քարամէ դահ-լիճ մը», նոյնիսկ եթէ ընդլայնուի ։ Միւս կողմէ Զօր․ Շեհապ ընդհանուր հրամանատարի իր պաշտօնը յանձնեց Զնդ․ Թուֆիք Սալեմի, որ ցարդ միայն սպարապետ էր։

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը կիրակի օր յայտարարեց թէ 15 օրով պիտի երկա-րաձգուի Քեմոյի ռմբակոծութեան դա-դարը։ Ծանօթ է որ կարմիր Չինաստանը առջի շաբթու եօթը օրուան դադար մը շնորհած էր «մարդասիրական» նպատակ-ներով, թոյլ տալու համար ազգայնական Չինաստանի որ պարենաւորէ Քէմոյը ։ Այս նոր դադարը կարելի չէ բացատրել ։ Կը կարծուի թէ կրնայ արդիւնքը ըլլալ Վարշաւայի բանակցութեանց (Ամերիկա-Չինաստան)։ Այլընհատուրը յայտարար ած է այս առթիւ «լաւ լուր մըն է»։

ԹԻԹՕ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ կի-րակի օր Զենիքայի մէջ հարիւր հազար հոգիի առջեւ։ Եուկոսլաւիոյ նախագահը շեշտեց թէ․— Եուկոսլաւիան ներկայիս այն երկիրն է որ ամէնէն շատ յարձակ-ման ենթարկուած է։ Թիթօ դատապար-տած է Խ․ Միութիւնը, Չինաստանը, Պուլկարիան եւ Ալպանիան որ հինգ ամի-սէ գաղափարական յարձակում կը գոր-ծեն Եուկոսլաւիոյ վրայ ։

× Անաստաս Միկոյեան Խ․ Միութեան առաջին փոխ - նախագահը կիրակի օր ընդունած է Մոսկուայի Եուկոսլաւիոյ դեսպանը ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ազգա-յին խորհուրդը ժողով մը գումարած էր Շաբաթ եւ Կիրակի։ Խօսք առաւ նաեւ նախկին վարչապետ Ժորժ Պիտօ որ վեր-ջերս հիմնեց Քրիստոնեայ Ժողովրդա-վարութիւնը։ Ժողովը բանաձեւ մը քուէ-արկեց Պիտոյի համաձայնութեամբ, որն է․—Ապահովել կառավարութեան կայու-նութիւնը։ Շարունակել Ալժերիոյ մէջ Տը Կոլի այն քաղաքականութիւնը որ ճշդեց Կոնստանդինի ճառին մէջ։ Ֆրանք-եւ ափրիկեան միութիւնը հաստատել եւ անոր ճակատագիրը միացնել միացեալ Եւրոպայի։ Զարկ տալ տնտեսական մար-զին ։

ՆԿԱՐԻՉ ՎԱԼՄԻՆՔ «Ֆովիզմ»ի հայրը մեռաւ առջի գիշեր։ 82 տարեկան էր։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժա-նորդներէն անյապաղ պատասխանել ի-րենց դրկուած *մանտա*ներուն, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առա-քումը ։

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ դրկելու ։

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մա-մուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրու-թիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ ։

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «*Յառաջ*»ի *Շէք-Փօսթալ*ի թիւին վրայ դրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք ան-գամ մը եւս յիշեցնել որ «*Յառաջ*»ի Շէք-Փօսթալը՝ 15069 - 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալու-թիւն)։

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդ-րուի դրկել *Մանտա - քարթով* ։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշ-խարհի սուգին հոգեհանգստեան պաշտօ-նով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.

ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ․ Կ․ Ծ․ Վ․ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10․30ին, Ս․ Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5)։ Ներկայս իբրեւ հրաւէր կը նկատ-ուի։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ''ՕՐ''Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա-նի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ․ Յ․ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնու-թիւնները յաջորդով ։

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի 1957 - 1958 տարեշրջանի քննութեան ներկայացող չորս աշակեր-տուհիներէն պրէվէի վկայական ստացած են հետեւեալ երեք աշակերտուհիները ․— Մարգարիտ Պրանտընպուրժէ (Փարի-զէն), Անահիտ Վարդանեան (Պորտոյէն) եւ Արուսեակ Պալեան (Մոնպըլիէ)։

Նախակրթարանի բաժնէն Սէրթիֆիքա տ'էթիւտ ստացած են, եօթնի վրայ վեց հոգի, Ալանի Կարապետեան, Ժըննեւ Անտոնեան, Անի Պօտուքեան, Զուարթ Ե-ղիշէեան, Գոհարիկ Գիճիրեան եւ Ալա-նի Մարանկօզեան ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն․—

Տէր եւ Տիկին Գ․ Լայընս (Գալիֆոր-նիա) 25 տոլար։ Պ․ Ալպէր Աչճեան 10 հազար ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Իշքալաց-եան, Տիկին Աննա Ֆրէնկեան, Տիկին Ան-նա Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Կ․ Յա-կոբեան հինգ հազարական ֆրանք, Պ․ Վահէ Ֆրէնկեան երեք հազար, Տիկին Բարսեղեան (Շաթու) երեք հազար, Օր․ Ա․ Զայեան երկու հազար, Տիկ․ Աննիկ Պաստըրմաճեան երկու հազար, Տիկին-ներ՝ Վ․ Մերճանեան, Ռ․ Ֆրէնկեան, Ռ-գինէ Բալայեան, Լիզա Մարտիրոսեան, Ս․ Փանոսեան, Շաքէ Գալայճեան հա-զարական ֆրանք, Տիկին Թագուհի Մար-կարոսեան 250 ֆրանք ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ « Շ․ »ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

(1907-1957)

Ճամբորդական նոթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
եւ խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ « Յ ա ռ ա ջ »

704 էջ

Գ Ի Ն՝ 2.000 Ֆ Ր ․

Թղթատարի ծախսով 2200 Ֆր․։

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ ։

Օր․ ԶԱՐՈՒՀԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

(Շաւիլի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդէն)

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԸԳԱՄԱՊԵԱՆ

Նշանուած

Շաւիլ Վիլըժիւիֆ

Կնքահայրութեամբ Պ․ Աստուր Փիր-լեանի ։

Այս ուրախ առթիւ ընկեր Մովսէս Տէ-միրճեան հինգ հազար Ֆր․ կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ․— Հ․ Յ․Դ․ Անի կոմիտէի ընդհ․ ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20․30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել ։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Րաֆֆի» խում-բի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ ե-րեկոյ ժամը 21ին, «Ռէժան»ի վերնայար-կը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է խումբ մը ընկերուհիներէ՝ երկու հազար ֆրանք իր Օգափոխութեան կայանին ի նը-պաստ՝ փոխան ծաղկեպսակի նորոգ հան-գուցեալ Սանթիկեան Փառանձեմի յիշա-տակին համար ։

Պ․ Սահակ Քէօսէեան (Արժանթէյէն) հազար ֆրանք կը նուիրէ մասնաճիւղի նպատակներուն ։

THEATRE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves-Toudic

Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ․ 18, ժամը 20․30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ե․ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հիմնադիր - ղեկավար

ԴԵՐԱՍԱՆ Ա․ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

Մեր ազգային անմահ երգիծաբան

Յ․ ՊԱՐՈՆԵԱՆի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

MAITRE BALTHAZAR

Թարգմ․ Ժ․ Մ․ ՍԻԼՆՑՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսե-րէն լեզուով, Հայ Մոլիէրը ծանօ-թացնելու համար օտարներուն ։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Մի-սիրեան, Ռոժէ Մարլաք եւ Օլի-վիէ Մաթօ, *ինչպէս* նաեւ, Ռու-բէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժընըվիէվ Լըք-լեռ եւ Իւպեր Քլանէ ։

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻ-ՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաք ։

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մա-թօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒ-ՊԷՍԷՐԵԱՆ ։

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300 ։
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԽԹ․ 51-84
Բալուեան՝ ՓՐՕ․ 25-46։
Միսիրեան՝ ՄՕԼ․ 86-04 ։

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աւետարանչական ժողովներ տեղի կ'ու-նենան այս երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի իրիկունները, ժամը 8․30-ին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղե-ցիին մէջ, 28 Ավընիւ Պուրկէն։

Կը խօսի՝ Վեր․ Յ․ Հէլվաճեան ։ Կը մեներգէ Օր․ Ս․ Տէր - Աթանասեան ։ Վկայութիւն՝ Պ․ Սարգիս Եսայեան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմ-բեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ․ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 - 200, Յուլիս - Օգոստոս)․— Նորին Վեհափա-ռութիւն Աշխատանքը (Շ․ Նարդունի)․— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ․ Յովասափեան)․— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ․ Ռոսթան)․— Ե-րեւակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ․ Գա-լուստեան)․— Ինչ՞ն մեռաւ (Փրոֆ․ Սի-մոնէն)․— Մարդկային բնախօսութիւն (Տոքթ․ Նաւասարդ)․— Մատենիկ իմաս-տութեան․— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան)․— Ջուրով Թունաւորում (Տոքթ․ Պուքէ)․— Արեւի լոգանք (Տոքթ․ Սերոբեան)․— Արաս - Թուման (Բժշկ․ Աշխարհագրական Բառարան)․— Երախա-յին առողջութեան նշանները (Տոքթ․ Նի-զէ)․— Գարեջուր (Տոքթ․ Քորոն)․— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խա-չունի)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ․ — Տարեկան 1․200 ֆրանք
արտասահման 1․500 ֆրանք։
Դիմել Շ․ Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ․ Կ․ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու ան-գամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 - 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 - 12, ուսուցչութեամբ Պ․ Անդրանիկ Սարգիսեանի։Արձանագրութիւնը եւ դա-սաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

×

Վալանսի Հայ Ազգ․ Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ․ 16ին ։ Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ․ Պա-պիկեան, 4 Փլաս Պէլա ։ Արձանագրու-թեան համար դիմել Տէր Հօր ։

×

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյյի, Պանեօ Քաշանի, Շաւիլի եւ Պէլվիլ-Լի-լայի, կեդրոնի եւ կիրակնօրեայ վարժա-րաններու, հինգշաբթի օրուան դասըն-թացքներու արձանագրութիւնները կը կատարուին եւ դասաւանդութիւնները պիտի սկսին շուտով ։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն շրջանի դըպ-րոցները ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 15 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8319 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4120

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բազմաթիւ ներքին ու արտաքին ազդակներ դեր կը խաղան Լիբանանի ներկայ տագնապին մէջ։

Ներքին ազդակներուն մէջ ամէնէն կարեւորն է երկրին ազգագրական կազմը։

Վերջերս թերթ մը 17 կը հաշուէր Լիբանան բնակող ցեղերու թիւը։ Ասոնց մէջ քաղաքական կարեւոր դեր խաղացողները երեք են, — Մարոնիները, Իսլամ Արաբներն ու Տիւրզիները։

1841ին, 1845ին եւ 1860ին, Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի օրով, Տիւրզիները ջարդեցին լեռնային Լիբանանի Մարոնիները՝ մասնաւորաբար Զահլէի, Տէյր էլ Գամարի, Հասպէյայի, Ռաշէյայի եւ վերջին անգամուն նոյնիսկ Դամասկոսի մէջ, ուր ապաստանած էին ջարդէն ազատուողները։ Օսմանեան բանակի զինուորները կարեւոր բաժին ունեցան այս ջարդերուն մէջ, որոնք յուզեցին Եւրոպայի հանրային կարծիքն ու կառավարութիւնները։ Միայն Անգլիացիք էին՝ որ պաշտպան կը կանգնէին Տիւրզիներուն եւ Թուրք կառավարութեան։

Նափոլէոն Գ.ի մարտանաւերը Պէյրութ ցամաք հանեցին ֆրանսական զօրաբաժին մը, որ խաղաղութիւնը վերահաստատեց եւ 1861ին Լիբանան ստացաւ ներքին ինքնավարութիւն՝ օսմանեան գերիշխանութեան տակ, քրիստոնեայ կառավարիչով մը։ Առաջին եւ վերջինթեր կառավարիչները եղան հայ կաթոլիկներ, — Տաւուտ փաշա եւ Յովհ. փաշա Գույումճեան։

Ինքնավար լեռնային Լիբանանը ստեղծուած էր քրիստոնեաներուն համար։

Առաջին աշխարհամարտէն վերջ հոգատար Ֆրանսա ընդարձակեց անոր սահմանները՝ կեանքի կոչելով Մեծ – Լիբանանը։ Մայրաքաղաքը՝ Պէյրութ։ Գլխաւոր քաղաքը՝ Տրիպոլիս, մեծամասնութեամբ իսլամաբնակ։

1948ի արաբ-իսրայէլեան պատերազմէն վերջ Պաղեստինի Արաբները մեծ թիւով ապաստան գտան Լիբանանի հիւրընկալ հողին վրայ, աւելցնելով Իսլամներու թիւը։

Մեծ – Լիբանանի բնակչութեան թիւը շուրջ մէկուկէս միլիոն է այժմ, կէս առ կէս քրիստոնեայ եւ իսլամ։

Այս երկու տարրերը համերաշխօրէն կ'ապրին՝ օսմանեան տիրապետութեան բարձումէն սկսեալ մինչեւ այսօր։

Նոյնիսկ վերջին տագնապի ընթացքին՝ Մայիս 10էն մինչեւ 23 Սեպտեմբեր՝ նախագահ Շամունի դէմ ուղղուած ապստամբական շարժման մէջ Իսլամներու կողքին կային նաեւ քրիստոնեաներ, ինչպէս Մարոնիներու պատրիարք Մէուշի, Հանրապետութեան նախկին նախագահ Պշարա էլ Խուրի եւ իրենց բազմաթիւ համախոհները։

Ուրեմն իսլամի եւ քրիստոնեայի կռիւ չէ որ տեղի կ'ունենար ամբողջ հինգ ամիս։ Տագնապը կրօնական չէր, այլ քաղաքական։

Բանակի ընդհանուր հրամանատարը զօրավար Շեհապ քրիստոնեայ էր։ Ընդդիմադիրները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իսլամ էին։

Կացութիւնը փոխուած է հիմա։

Զօրավարը եղած է Հանրապետութեան նախագահ։ Ըմբոստները դարձած են օրինաւոր կառավարութիւն, մեծամասնութեամբ կազմուած Իսլամներէ։

Իսկ քրիստոնեաները դարձած են ընդդիմադիր՝ չուզելով ճանչնալ նոր կառավարութիւնը։

Տագնապը ծանրացած է եւ կը սպառնայ ստանալ կրօնական հանգամանք, ինչ որ խիստ ծանր աղէտ մը պիտի ըլլայ Լիբանանի համար։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՊԸ՝

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԸ ԿԱՄ... ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Իտալական — աւանդական դարձած — առած մը կ'ըսէ թէ «ով որ իբրեւ պապ փակարան կը մտնէ կարտինալ դուրս կ'ելլէ»։ Եթէ անգամ մը եւս այս ասացուածքը իրականութիւն դառնայ կարելի է ըսել որ կարտինալ Աղաջանեան Պապ պիտի չընտրուի։ Արդարեւ միջազգային մամուլը միշտ կը շարունակէ կարեւոր տեղ մը տալ Ծիրանաւոր – Պատրիարքին, որուն հանդէպ, կրկնենք մենք ալ, բոլորը միայն անվերապահ յարգանք եւ գնահատանք ունին։ Կարելի չէ անշուշտ բոլոր թերթերու կարծիքը տալ, դժբախտաբար, բայց այս անգամ ալ անդրադառնանք «Լը Մ[illegible]»ի յօդուածին նուիրուած պապական ընտրութեան։ «Ո՞վ պիտի ըլլայ Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը» խորագրին տակ, Ժան Տ'Օսփիթալ, շահեկան յօդուած մը նուիրած է բոլոր «Փափապիլի»ներուն։ Նախ «անկարելիները»։ Ասոնց կարգին «Մոնտ»ի յօդուածագիրը կը դնէ օտարները եւ կը շեշտէ թէ Պապը Իտալացի պիտի ըլլայ, բայց կ'աւելցնէ — իսկ եթէ .. կարտինալ Աղաջանեանը չահէր։ Քիչ հաւանականութիւն կայ։ Բայց ո՞վ գիտէ։ Օտա՞ր է։ Այո, եթէ նկատի առնենք թէ Հայ է, ծնած Կովկաս։ Ո՛չ, քանի որ Հռոմ եկած է երբ 11 տարեկան էր եւ հոն ըրած է իր ասպարէզը, իտալերէն կը խօսի հռոմէական շեշտով մը եւ ամէնէն ընտանի դէմքերէն է Վատիկանի»։

Քիչ անդին, Ժան Տ'Օսփիթալ կը նկատէ թէ պէտք է 55 կարտինալներու վրայ ջնջել 36 հատը (37 օտար կայ) կը մնայ ուրեմն — 19 հատ, այսինքն 18 իտալացի եւ կարտինալ Աղաջանեան։

Վերջին մասին մէջ «Մոնտ»ի յօդուածագիրը աչքէ անցնելէ վերջ «կարելինները» կ'անցնի «հաւանականներուն» եւ այս առթիւ կրկին կը խօսի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին մասին. — «Կարտինալ Աղաջանեան, Կիլիկիոյ Հայոց Պատրիարք, որուն պատրիարքարանը Պէյրութ է, բայց ինք պետն է «Հաւատոյ տարածման միաբանութեան»։ Երիտասարդներէն մէկն է՝ 63 տարեկան, օտար՝ ծնունդով, Հռոմէացի՝ հոգիով։ Դիւրահաղորդ է եւ պարզ իր ապրելակերպով։ Սահուն կերպով կը խօսի ռուսերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ կը տիրապետէ արեւելեան 6 – 7 լեզուներու, իր համբաւը, երբեք չի դադրիր բարձրանալէ։

Յիշենք որ «Մոնտ»ի յօդուածագիրը, հաւանական Իտալացիներու կարգին կը յիշէ մասնաւորաբար կարտինալ Ռուֆինի, կարտինալ Սիրի, կարտինալ Միմմի, կարտինալ Ռոնքալլի, կարտինալ Լերքարո։

ՕՌՕՐ անգամ մը եւս կը յիշէ Կարտինալը գրելով. — Ան՝ որուն անունը ամէնէն շատ կը կրկնուի կը մնայ կարտինալ Աղաջանեան, որ շատ մեծ մտաւորական համբաւ ունի, եւ տարագիր մըն է։ Ուրեմն իր ընտրութիւնը ոչ մէկ ազգային դիւրագրգռութիւն չի վիրաւորեր։

× Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ Ս. Պետրոսի մէջ տեղի ունեցաւ թաղման արարողութիւնը։ Պապին մարմինը դրուեցաւ երեք դագաղի մէջ եւ ամփոփուեցաւ Ս. Պետրոսի դամբարանին մէջ։ Այս արարողութեան ներկայ էին Փաչելլիները, կարտինալներու դասը, դիւանագիտական մարմնի անդամները։ Դամբանական խօսեցաւ Գերապայծառ Պաչչի։ Յիշեց Պիոս ԺԲ.ի կեանքին գլխաւոր էջերը եւ վերջացուց. — «Իր մահով մեծ լոյս մը կը մարի աշխարհի վրայ եւ նոր աստղ մը կը վառի երկինքին մէջ»։ Յուղարկաւորութեան ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսայի արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, Գերմանիոյ՝ Ֆոն Պրենթանօ եւ Ամերիկայի՝ Տըլլըս։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԲԱՅՑ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ՎԱՀԻՏ ՍՈԼՀ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Փաղանգաւորները կը շարունակեն ընդհանուր գործադուլը։ Կռիւները չեն դադրած քրիստոնեայ եւ մահմետական տարրերու միջեւ։ Պէյրութի ծխախոտի գործարանին երեք բանուորները սպաննուած են հրացանաձգութեան մը ընթացքին։ Անցորդ մը զոհ գացած է վրիպած գնդակներու։ Կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն չորս Հայեր սպաննուած են Փաղանգաւորներու եւ նախկին ապստամբներու միջեւ եղած բախումներու ընթացքին։

Պասթայի ըմբոստները սպաննեցին նաեւ նախկին վարչապետ Սամի Սոլհի զարմիկը՝ Վահիտ Սոլհ։ Այս վերջինին ոճրագործներուն շուրջ վէճ մը ծագած է։ Մահմետականները թէ քրիստոնեաները չեն ուզեր անոր պատասխանատուութիւնը ստանձնել։ Փաղանգաւորներու բանբերը յայտարարեց թէ քննութիւն մը բացուած է Վահիտ Սոլհի ոճրագործները գտնելու համար։ Ծանօթ է սակայն, որ նախկին վարչապետին զարմիկը մահուան դատապարտուած էր Պասթայի ըմբոստներուն կողմէ։

Միւս կողմէ Ամերիկացիները իրենց հրասայլերն ու զինուորական կառքերը լեցուցին «Մարին Ֆիտլըր» փոխադրանաւուն մէջ։ Այս ձեւով ամերիկեան ուժերը կազմ ու պատրաստ են՝ Հոկտեմբեր 25ին լիբանանեան ջուրերէն հեռանալու համար։

Հակառակ քաղաքական խառնակ կացութեան հետեւակազօրքի հրամանատար զօր. Ատամս Հոկտեմբեր 25ին պիտի մեկնի՝ իր ուժերուն հետ, վերջ դնելով ամերիկեան միջամտութեան, որ այնքան աղմուկ ստեղծեց Լիբանանի մէջ թէ այլուր։

Լաւատեղեակ շրջանակներուն կարծիքով լիբանանեան կառավարութիւնը կազմուած պիտի ըլլար գիշերը, Րաշիտ Քարամէի վարչապետութեամբ. Արտաքին նախարար՝ Ֆիլիփ Թաքլա։ Կը կարծուէր թէ համաձայնութիւն գոյացած է 14 նախարարներով դահլիճի մը շուրջ, բայց ցարդ յստակ լուր մը չկայ։ Հաւանական է որ ձախողի Քարամէի այս փորձն ալ, քանի որ նախկին Նախագահ Շամունի կողմնակիցներուն դրած պայմանները չեն յարգուած։ Ամէն պարագայի մէջ, երբ նոր կառավարութիւնը կազմուի՝ ազգային միութեան նկարագիր պիտի տրուի անոր։

Լիբանանի առեւտրական բոլոր ընկերութիւնները սպառնացին չորեքշաբթի օր սկսիլ ընդհանուր գործադուլի՝ եթէ կռիւները եւ առեւանգումները վերջ չգտնեն երկրին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով՝ Մակարիոս Արք. յայտարարեց թէ պատրաստ է ընդունելու եօթը տարուան ինքնավարութեան շրջանի մը պայմանը, կղզիին ամբողջական անկախութենէն առաջ։ Ատլանտեան Ուխտի միջամտութեամբ տագնապին լուծումը շատ քիչ հաւանականութիւն ունի։ Մակարիոս Արք. աւելցուց թէ ինք պատրաստ է մասնակցելու որեւէ ժողովի՝ ուր կարգ մը պայմաններ պիտի դնէ։ Յունաստանի Արտաքին նախարար Աւերէֆ յայտարարեց թէ հիմակուհիմա իրենց յարաբերութիւնները շատ գէշ են Թուրքիոյ հետ։ Կիպրոսի մէջ անգլիացի զինուոր մը եւս վիրաւորուեցաւ, բազմաթիւ ռումբեր արձակուեցան նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր շրջանի մտաւորական ընկերներէն

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՐԹԻՔԵԱՆԻ
(Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ)

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 13 Հոկտեմբեր երկուշաբթի օր, Ալֆորվիլի իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 3.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻՆ մէջ Թունուզի պատուիրակին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ կատարած յարձակումները մեծ աղմուկ ստեղծեցին արաբական մամուլին մէջ։ Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Պուրկիպա կը հետեւի այն քաղաքականութեան եւ մեթոտներուն՝ զորս կը կատարէր Իրաքի նախկին վարչապետ Նուրի Սայիտ, աւելցնելով թէ Պուրկիպա պիտի ենթարկուի Նուրի Սայիտի ճակատագրին։ Միւս կողմէ Լիկայի խորհուրդը միաձայնութեամբ դատապարտեց Թունուզի կառավարութեան բռնած դիրքը, իսկ Գահիրէի ձայնասփիւռը խստօրէն քննադատեց Պուրկիպայի ներկայացուցիչը, որ Գահիրէէն մեկնեցաւ։

ՄԱԿի մէջ Ֆրանսա պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Թոկոյին անկախութիւն պիտի տայ 1960ին։

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Իրաք տնտեսական համաձայնութիւններ կնքած է Խ. Միութեան եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հետ։

ԱԹԼԱՆԹԱՅԻ մէջ (Ամերիկա) սինակոկ մը ուժանակով օդը հանուած է, ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ «մասնագէտ»ի մը գործն է ասիկա։ Զոհ չկայ բայց նիւթական վնասները մեծ են, Նախագահ Այզընհաուըր «ցաւալի» որակած է միջադէպը։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ հրէական համագումար մը, որ պիտի քննէ Իսրայէլացիներու կացութիւնը՝ մասնաւորապէս համայնավար աշխարհին մէջ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը թոյլ չէ տուած որ Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան վարչապետ» Ֆերհաթ Ապաս Հռոմէն օդանաւ առնէ՝ Գահիրէ երթալու համար։

ԼԸ ՄՈՆՏի Հոկտեմբեր 12–13 թիւը գրաւուած է Ալժէրի մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա» թերթը կը գրէ թէ Մաքմիլըն – Ատընաուըր տեսակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի Եւրոպայի համար, շեշտելով թէ Մաքմիլըն Պոն գացած էր, Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միութիւն մը ստեղծելով Ֆրանսան մեկուսացնելու համար։

ՊՈՆԻ մէջ Վարչապետ Ատընաուըր ընդունեցաւ խորհրդային դեսպանը՝ Սմիրնով, որուն հետ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ գերմանական հարցին շուրջ։ Դիւանագիտական շրջանակները ոչ մէկ հաւանականութիւն կը տեսնեն՝ որ Ատընաուըր – Սմիրնով տեսակցութեամբ Գերմանիոյ վերամիացման շուրջ դրական որոշումներ տրուին։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ երեսուներորդ սպառնալիքը ըրաւ Միացեալ Նահանգներուն։

ՆԵՒԱՏԱՅԻ մէջ Ամերիկացիները հիւլէական զօրաւոր ռումբ մը պայթեցուցին. փորձը յաջողութեամբ պսակուած է։

ԹԱՇՔԷՆՏԻ ափրիկեասիական քառասուն երկիրներու գրողներու համագումարը վերջացաւ, որոշուեցաւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ զարկ տալ գրականութեան եւ մշակոյթին։ Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ 1960ին, Գահիրէի մէջ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

Ա.— ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԼԵԶՈՒՆ

Քիչ անգամ կեանք մը կը տարածուի խօսքին մէջ անոնց, որոնք օրը օրին մաշեցան, հրապարակագրական եւ հանրային ճակատներու վրայ :

Կեանք մը, անշուշտ այն առումով՝ որ, օրերուն եւ ժամերուն հետ հանրային սեփականութիւն դարձած միտքեր կամ ապրումներ կարենային մարդ մը յատկանշել, նկարագիր մը յայտնաբերել, անկախաբար պարագայական վկայութիւններէ :

1500ական թուականներու մեր լրագրութիւնն ու հրապարակագրութիւնը,— մասնաւորաբար «Արեւելք»էն առջին (1884), — շրջանի ընդհանուր հետաքրքրութիւններուն, իրապաշտօրէն արթուն ձգտումներուն եւ ազգային թէ անհատական հետամտութիւններու վկայարան մըն է :

1850 – 1880ական թուականներու խարխափումներէն, զարթօնք բացատրութեամբ նուիրագործուած հանրականօրէն կենդանի շարժումէն ետք, կը յայտնուին մարդիկ՝ որոնք նոր օրերու նոր պահանջներուն հետ հաշտ կը քալեն, — չեն ալ վարանիր բարեշրջական (էվօլիւթիֆ) յանդգնութիւններու մասին մտածելու :

Սակայն, չեչտակի կերպով 1908ի Ազդակն է՝ որ «Մասիս»ով, «Արեւելք»ով, ապա նաեւ «Հայրենիք»ով պատմականացած հիմնական յեղաշրջումներու նախընթացը՝ յեղափոխականութեան թափով մը կը բերէ, կը կապէ մեր օրերուն :

Չենք կրնար ժխտել 1860 – 1890ական թուականներուն ազգային մեր տագնապներուն, գալարումներուն, կոտրակումներուն, ընդվզումներուն եւ պոռթկումներուն փառքը, ինչպէս նաեւ այն ճշմարտութիւնը՝ որ պրեան մկրտութիւնն էր մեզ ոտքի պահող ցեղային -- պատմական հիմնական ազդակը, հայ յեղափոխութեան նախօրեակին : Անկէ ե՛տք ալ, մանաւանդ :

Այսուհանդերձ, քաղաքական թէ ազգային զարթօնքի այս շարժումին մէջ՝ գրական կամ լեզուական յեղափոխութեան մը փաստը իրագործուած վաստակ ու ժառանգ պիտի չկարենար մնալ, եթէ 1900ական թուականներու եւ մինչեւ 1920 երկարող փոխանցման շրջանի մտաւորականութիւնը, մասնաւորաբար 1908–1915ի կարճատեւ ազատութեան եւ 1918 – 1925ի յետ եղեռնի սկզբնական տարիներուն, չուզէր եւ չկարենար, արեւմտականացումի մշակութային ըմբռնումով մը, եւ համապատասխան քաղաքակրթական հասկացողութեամբ, հայ լրագրութիւնն ու լեզուն պատուաստել, սրել, «ոգեղինացնել», — շունչ ու կեանք տալով անոր, արտայայտութեան բարձրագոյն կարելիութիւններով, ու ինքնին նուանում մը կարենալ դառնալու մշակութային արժանիքներով :

Շաւարշ Միսաքեանի մէջ հրապարակագիրը յատկանշող ամէնէն վաւերական ու անմեռ արժանիքը՝ լեզուի կենդանութեան այս ըմբռնումը եղաւ : Գործիք մը չէր հայերէնը, իրեն համար : Միջոց մը չէր, որուն «ինչ»ութեան կամ «ինչպէս»ութեան մասին փոյթ ունենալ՝ առեւորդ ուշադրութիւն եւ կիրք կը նկատուէր առեն մը : (Մինչեւ այսօ՛ր ալ ...) : Նպատակ մըն էր : Կրօն մը : Դաւանանք եւ հանգանակ :

Իր անմիջական աշխատակիցներէն Գեղամը (Բարսեղեան)՝ տարբեր ծայրայեղութիւն մըն էր անշուշտ, «Ազդակ»ի առաջին իսկ օրերէն : Բառերուն վրայ յաճախ «արուեստակեալ»ութիւն մը ծանրացնող խուզարկու մը, որուն ճիգին եւ ընդհանրապէս բանգրօս կիրքին կրնանք համաձայն չըլլալ :

Միսաքեանի համար ալ ձայնական կամ հնչական բծախնդրութիւնը ընտանի ըլլալ չէր դադրեր : Սակայն, փօնէթիքի ըղձայարանքին հետ, ու այդ ըղձայարանքը հակակշռելու չափ զօրեղ, ունէր նաեւ գոյնին, պատկերին, իմաստին, լեզուի հիմնական օրէնքներուն հետ միշտ հաշտ կարենալ մնալու ժուժկալութիւն մը : Զուսպ, լուրջ, սեղմ, արագ :

1908 – 1958, «Ազդակ»ի յիսնամեակին անդրադարձումով մը, պիտի կարենայինք այդ հանդէսին մէջ փնտռել ու գտնել՝ սերունդի մը չքեղ իրագործումներէն անկախ՝ անհատապէս Միսաքեանի անկորուստ արժանիքները, — փոյթ չէ թէ անոր մարմնաւոր գոյութիւնը կամ ներկայութիւնը չունենայինք այսօր մեզի հետ :

Պէտք հաստատենք, յիսուն տարիներու հրապարակագրական իր վաստակին մէջ, «Արեւմտահայերէնի ախոյեանը», — այնպէս՝ ինչպէս խորիմաստօրէն եւ արդարօրէն կը վերլուծէ Նարդունի, անոր հատընտիր էջերու մէկտեղումին («Օրեր եւ ժամեր») առթիւ, հանդամանօրէն «թիւ տալով» արժանաւոր մշակին : Ինք եւս, իր կարգին, արեւմտահայերէնի արձակագէն յառաջապահներէն, Շ. Նարդունի չի գոհանար հետեւակային հաստատումներով, եւ կը փորձէ, արագ այլ չեչտակի, Միսաքեանի այդ պաշտամունքին եւ վաստակին ետեւ փնտռել նկարագիր մը, մարդ մը, որուն գիրերն ու բառերը՝ քերականական կամ պարզօրէն, միմամակարդակօրէն իմաստական բովանդակութենէ աւելի, ոգեկան պարունակութիւն մը ունին :

Լեզուին գիտութիւնը՝ կ'ենթադրէ բնախօսական ներքին ազդակներու փնտռտուք մը, որպէս զի գրագէտի բառին եւ խօսքին ետեւ : Շ. Միսաքեանի լեզուն, այս պարտադիր թելադրանքին մղումով, մեզ դէմ առ դէմ կը դնէ մարդու մը հետ, որուն արտայայտութեան կերպը համադրոյթ մըն է հոգեկան, զգայական եւ իմացական ներքին գործօններու : Հիմա մարդիկ ժամանակ եւ միջոց չունին անդրադառնալու, «հասկնալու»՝ թէ ինչ կ'ըսենք այս հաստատումով : Ո՛վ պիտի ըղբաղի լեզուական մարզանքներով ... :

Արեւմտահայերէնին գեղեցկութիւնը կամ կենդանութիւնը՝ պաշտպանելի հաւատարմութիւն մը ըլլալու անոր մշակութային արժէքը պիտի չնուիրագործէին, եթէ Միսաքեանները, իրենց անհատական ոճին հետ, ցեղային առողջ ուղեղներով հասունցած լեզուի մը դրոշմը տուած չըլլային անոր :

Ուրիշնե՛ր ալ ունեցանք մենք,— իրենց հոգիով ու պատմուածով գրագէտներ եւ բանաստեղծներ — , ինչպէս Վարուժանը, Մեծարենցը, Տէրեանը եւ միւսները՝ մինչեւ Շահնուր, որոնք այդ լեզուին բոլոր անկարելի գեղեցկութիւնները բերին արեւուն : Լեզուական տարբե՛ր արժանիքներով յատկանշուող բազմաթիւ հրապարակագիրներ ալ ունեցանք,— ունինք, բարեբախտաբար, մինչեւ այսօր (Թաշեան, Մխիթարեան) :

Երբ կը ստորագծենք Միսաքեանի իրագործումներուն այս կամ այն նկարագիրը, — չենք անտեսեր կամ հերքեր միւսներուն որակը :

Կ'ուզենք չեչտել միայն, որ Միսաքեանի համար կիրք մը, մոլեռանդօրէն պաշտպանուած կրօն մը եղաւ լեզուի պաշտամունքը : Եւ, անհեթեթ ու անճիշդ չէ ըսել, եղաւ վարակիչ կիրք մը, նո՛յն ծարաւով եւ դաւանանքով ապրող նորեր եւս առնելով իր շունչին եւ թափին տակ :

Չի պատմեր Միսաքեանի լեզուն : Չի ներկայացներ : Չըսեր :

Կը թելադրէ, կ'ոգեշնչէ :

« Ըսել » մը չէ իր լեզուն : — « Ըլլալ» մըն է :

Եւ սա՛ է որ մեծ են գրագէտներն ու հրապարակագիրները :

Թղթատեցէ՛ք « Օրեր եւ ժամեր»ը, ու տաքնալէ ետք անոր շունչին հետ՝ Նարդունիի ներածականին կրակով՝ պիտի կարենաք ապրիլ Միսաքեանի լեզուին էութիւնը :

Բայց մենք հազիւ սկսանք խօսիլ յիշատակի այդ վսեմ մատեանին մասին :

Թոյլ տուէք ըսել նաեւ մնացեալը՝ յաջորդով :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՈԼԷՕԼԵԱՆ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

«ԲԱՐԳԱՒԱԾ ՔԸՄԸՆՈՒԷԼԹՀ ՄԸ ԲԱՐԳԱՒԱԾ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԸ ՄԷՋ»

Քոնդայի մէջ Պ. Հրանտ Թորոսեան ստորագրած է ընդարձակ յօդուած մը Մոնրէալի տնտեսական ժողովին մասին : Ստորեւ կուտանք քանի մը հատուածներ .—

Մոնրէալի մէջ գումարուած Բրիտանական Քըմընուէլթհի ժողովը վերջացաւ լաւատես տրամադրութիւններու տակ, եւ սա համոզումով որ այս հաւաքականութիւնը, իբրեւ ընտանիք մը՝ ազատ ազգերէ բաղկացած, վճռական դեր մը ունի կատարելիք համաշխարհային տնտեսութեան մէջ : Այս համոզումը արտայայտուած է հրապարակ կարգախօսով մը, « Բարգաւաճ Քըմընուէլթհ մը բարգաւաճ աշխարհի մը մէջ» :

... Այս լաւատեսութիւնը կ'արդարանայ այն իրողութեամբ որ Մեծն Բրիտանիա — հակառակ իր տնտեսական ուժին անկման, եւ սատիճան մը, վերջին պատերազմէն ի վեր անոր քաղաքական ազդեցութեան տկարացումին — յաջողած է դէչ աղէկ պահպանել միութիւնը Քըմընուէլթի ծոցին մէջ :

Այս Հաւաքականութիւնը իր հողերուն մէջ ունի 650 միլիոն բնակչութիւն որուն 360 միլիոնը Հնդիկ : Ան, ցեղերու զանազանութենէ անկախաբար, իր հողերուն մէջ կը սնուցանէ այլեւայլ տեսակէտով իրարմէ զգալապէս տարբեր ազգեր . ոմանց տնտեսութիւնը բարգաւաճ է, ուրիշներունը՝ քիչ զարգացած ըլլալով, պէտք ունի դրամագլուխի զոր առաջիններ չեն կրնար բաւարար քանակութեամբ հայթայթել անոնց, զանազան պատճառներով : Հարկ եղած է որ Մեծն Բրիտանիա իր ամբողջ դարաւոր ճարտարութիւնն ու փորձառութիւնը գործ դնէ հակասութիւնները մեղմացնելու, շահերը իրարու հետ հաշտեցնելու համար :

Ցայտնուած լաւատեսութիւնը, սակայն, չափազանցուած կը թուի ըլլալ երբ յիշենք այն գործնական միջոցները՝ որոնք Մոնրէալի մէջ նկատի առնուած են ապագայ բարգաւաճումի մը համար : Որովհետեւ, այդ միջոցներուն իրականացումը մեծ չափով կախում ունի Քըմընուէլթհի մաս չկազմող օտար երկիրներէ, անոնց առեւտրական եւ մաքսային քաղաքականութենէն, փոխատուութիւն ընելու եւ ճարտարարուեստի կամ երկրագործութեան մէջ դրամ դնելու կամքէն կամ կարողութենէն : Կախում ունի նաեւ միջազգային կազմակերպութիւններէն, ինչպէս Դրամական Ֆոնտը եւ Վերաշինութեան եւ Տնտեսական Զարգացումի Դրամատունը :

Մոնրէալի ժողովը կ ընդունի այս պարագան երբ յոյս կը յայտնէ որ օտար Պե-

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հաճոյքով հրատարակութեան կուտանք Ողբ. բանաստեղծ Մերուժան Պարսամեանի անտիպ մէկ ուսումնասիրութիւնը, նուիրուած անծանօթ հոգիի մը, Ատրինէ Սէֆէրեանի յիշատակին, որ օժտուած էր բանաստեղծի խառնուածքով, ինչպէս իր ժամանակին տարաբախտ Հերանոյշ Արշակեան :

Երբ վաղամեռիկ բանաստեղծ Հերանոյշ Արշակեանի կեանքը եւ բանաստեղծութիւնները 1910ին կը ներկայացնէի փոքր հատորով մը, միտքէս չէր կրնար անցնել որ օր մը դարձեալ առիթը պիտի տրուէր ներկայացնելու ուրիշ տաղանդ մը, դրեթէ նոյն տառապանքով եւ նոյն հոգիի սարսուռներովը մարած :

Կ'ակնարկեմ ծանօթ գրագիտուհի Տիկին Զարուհի Գալէմքեարեանի քրոջ, Ատրինէ Սէֆէրեանի, որ անցեալ տարի մեռաւ :

×

Առաջին անգամ իրմով ճանչցայ Մեծ-Կղզին : Ու դրեթէ միայն անոր համար կ'ուզուէի դէպի այդ բնութեան հրաշալի օթեւանը, որ իմ անորոշ երազներուս պէս՝ տարտամութիւնով եւ արեւով շըրջապատուած, կ'օրօրուէր կապոյտ ջուրերուն գիրկը :

Լանիի բարձունքին վրայ, կաղամախիներու եւ բուրումնաւէտ շոճիներու ընտանութեանը մէջ, օրլաթոռի մը զըդուանքին խորը թաղուած, կը ժպտէր անխառն եւ մաքուր հեզնութիւնով մը : Ամէնէս աւելի յոռետես էր ան, եւ ամէնէս աւելի ժպտուն : Երբեմն սեղանակից եղած եմ իրեն, եւ Ատրինէ գիտցած է իմ տպաւորութիւններուս դառնութիւնը ամոքել զուարթ ակնարկութիւնով, հեգնախառն խօսքերով :

Բնութեան այդ հրաշալի անկիւնին մէջ, իր երազատենչ եւ ծայրայեղօրէն զգայուն հոգին, մենակ չէր զգար երբեք : Ամէն օր նոր գեղեցկութիւն մը կը նշմարէր . ամէն վայրկեան նոր նոր ամպի մը ժապաւէնը կ'երկարէր երկինքին վրայ, նոր թռչունի մը ձայնը, նոր միջատի մը բզզիւնը իր ականջը կը թրթռացնէր :

Այդ բարձունքին վրայ, մարդ փափաքը կը զգար բոլոր իր ուժովը աղաղակելու, Սէն Ժորժ տը Պուէնքլէի խօսքը .— « Բնութենէն զատ հրաշալի բան չկայ » : Հոյակապ շրջանակ մը ունէր այն վայրը, ուր կը բնակէր Սէֆէրեան :

Մէկ քանի տեսակցութիւններ բաւեցին, որպէսզի իր մէջ գտնեմ խորհրդանըշուող բարութիւն մը, քաղցր համեստութիւն մը եւ հաճելի բարեկամուհի մը :

Օր մը, արեւոտ եւ պայծառ օր մը, մեր ճաշէն վերջը ինքզինք նետեցի անտառին հովերուն մէջ, ու պահ մը մոռցած ճակատագիրին դաւաճանութիւնները, կեանքին պատրանաթափութիւնները եւ մտահոգութիւնները, անփոյթ եւ անտարբեր հեշտամոլի մը պէս, ծառերուն վրայ բարձրացայ, վար ցատկեցի, ծաղիկներ հաւաքեցի, գլխարկս եւ ափս պտուղներով առլցուն, եկայ իր մօտ :

— Այսօր երջանիկ կը զգամ ինքզինքս, ըսի, անոր համար որ անձիս վրայ չեմ խորհիր . դուք առիթը տուիք ինծի պահ մը հիանալու բնութեան վրայ ... :

Ժպտեցաւ եւ հեզնօրէն պատասխանեց .

— Պիտի ըսե՛մ ...

Հասկցայ միտքը : Հեզնել կ'ուզէր զիս, եւ ներեցի իրեն որ ամէն ակնարկութիւն ըրաւ ինծի :

Կը փափաքէր որ գրէի իրեն : Բայց ափսոս, միշտ տխուր չեչտ մը կը դնէի իմ նամակներուս մէջ, կ'ուզէի խուսափիլ, կ'ուզէի չանդրադառնալ երբեք իր հիւանդութեանը վրայ . բայց չէ՞ որ զըւարթ ալ չէի կրնար ըլլալ :

×

Անգամ մը կարդանք անոր նամակները, եւ պիտի տեսնէք որ անծանօթ մեծ հոգի մը պիտի բաբախէր Ատրինէի մէջ, եթէ ապրէր, եւ իր թոքերը առողջ ըլլային, պիտի կրնար մեր գրական ածուին մէջ ինքնատիպ ծաղիկ մը դառնալ :

Բիւքքիւօ, 1 Օգոստ. 1912

Ձեր երկտողը ստացուած հաճոյքը չպատճառեց ինծի . չեմ գիտեր ինչո՞ւ ուզած էիք խարուսիկ պատրանքը տալ բոլոր այն վայելքներուն, որոնք հազիւ ըսկսած, լմնցած են արդէն, յաւիտենական ստացումի մէջ ձգելով զքեզ :

Ուրեմն ինչո՞ւ այդքան չզայնութիւն, այդքան թախիծ եւ դառնութիւն, ինչո՞ւ այդ ցաւագին առեւութիւնը ձեր գրչին հանդէպ, որ ... Անոր համար որ հիւանդ, տառապող հոգի՞ մը կը գրէք, բարեխիղճ փափկանկատութեամբ մը վախնալով թերեւս որ ախտաւոր մարմինիս եւ հոգիիս ցաւագին տպաւորութիւններուն անդրադարձումը կը նշմարեմ հոն. ու կը լուէք յանկարծ, սպասելով ձեր զուարթ մուսային, որով կարելի ըլլայ ժպիտներով ողողել հոգիս եւ այսպիսով ձեր մըխիթարութեան բաժինը բերել տառապագին եւ անբուժելի ցաւերուս : Շնորհակալ եմ ձեր փափկանկատութենէն, բայց պիտի նմանէիք այն լաւատես բժիշկին, որ դեռ դեղ կը թափէ հիւանդին զագաղէն ներս, որ լոյսի յորդառատ ողողումներ կը փորձէ կուրցած աչքերու յաւիտենական խաւարին շուրջ :

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

●

Գուժ մը Լոնտոնէն.— Արշակ Սաֆրաստեան ոչ եւս է :

Բնիկ Վասպուրականցի, հայրենակից, եւ ծանօթ ընտանիքի մը շառաւիղներէն մէկը, որ իր երիտասարդութեան օրերէն սկսած՝ ամբողջ կեանքն ու ժամանակը նուիրեց համազգային աշխատանքներու ու պատմագիտական պրպտումներու : Շատ հեզ էր բնաւորութեամբ եւ համեստ :

Յամառ աշխատութեամբ որոշ յաջողութիւններ ունեցաւ լեզուագիտութեան մարզին մէջ :

Որպէս Վասպուրականցի՝ հպարտ էինք իրմով, ինչպէս եւ ինք՝ հպարտ էր Վասպուրականցիի զաւակ մը ըլլալուն համար :

Պայմաններու բերումով, եւ առանց զինք անձամբ ճանչնալուս յաճախակի կը թղթակցէի իրեն հետ :

1952 Օգոստոսին Պոլսոյ մէջ գումարուելիք արեւելագիտական միջազգային ժողովին մասնակցելու համար ստիպուած էր Մարսէյլէն անցնիլ՝ այս առիթով ինծ կը գրէր թէ քանի մը օրուան համար հիւր պիտի մնայ ինծի :

Ուրախութիւնս մեծ եղաւ անշուշտ ու անհամբերօրէն կը սպասէի գալուն :

Կայտառ ու ծիծղուն դէմքով, համակրելի ու շատ համեստ բնաւորութեամբ մէկն էր, զոր պատիւն ունեցայ զինքը ընդունելու : Իսկապէս կ'արդարացնէր իր մասին խօսուածները :

Շատ առողջապահիկ էր : Ամէն օր պաղ ջուրով լոգանք ու թեթեւ սնունդ՝ իր սովորութիւնն էր :

8 — 10 օր գուրգուրանքի առարկայ եղաւ ծանօթ Վասպուրականցիներու կողմէ : Հաճոյակատարութեամբ կը պատասխանէր իրեն ուղղուած զանազան հարցումներուն, մասնաւորապէս Խոռխոռունեաց հնապատմական ծագման մասին :

Շատ կը սիրէր ուսումնասիրել Հայերու ծագումն ու զարգացումը եւ նման հետազօտութիւններ կը կատարէր շարունակ :

Ու ցաւ յայտնեց, թէ նորերու մէջ կը պակսի հետաքրքրութիւնը այս հարցերու մասին :

Իր աշխատանքներուն բերումով չէր ամուսնացած հակառակ իր ունեցած փայլուն դիրքին : Ինք զինք բոլորովին նուիրած էր պատմագիտական հետազօտութեանց :

Անգլիահպատակ ըլլալով եւ վարած պաշտօններէն օգտուելով յաջողած էր իր հայրենական ժառանգութիւնը Գործոթի մէջ գտնուած իրենց քարիւղաբեր հողամասերու փոխարէն շօշափելի գումար մը ստանալ, որպէս հատուցում, Թուրք կառավարութենէն :

Իր ունեցածը նոյնութեամբ կը յատկացնէր իր գրական աշխատանքներուն եւ լոյս ընծայած էր սեփական թերթը «Մասիս» :

Ինծ կ'ըսէր թէ իր աշխատանքները առհասարակ գիշերները միայն կը կատարէր, զգուշանալով ցերեկուան աղմուկներէն, իսկ հանդիստ կ'ընէր ցերեկները :

Արշակ Սաֆրաստեան ունի բազմաթիւ անտիպ գրական աշխատանքներ :

Սիրելի Արշակ Սաֆրաստեան, չեմ մոռնար, երբ Պոլսէն վերադարձիդ, քանի մը օր Մարսէյլ մնալով, կը մեկնէիր Լոնտոն, ցտեսութիւն ըսիր՝ ոչ թէ մնաք բարով, եւ ողջագուրուեցանք : Յոյս յայտնեցիր թէ ուրիշ առիթ մը Մարսէյլ պիտի գայիր, բայց այժմ փափաքդ կարօտով մնացիր :

Անակնկալ մահուանդ լուրը մեզ շշմեցուց, մեծ կորուստ մը ոչ միայն հայրենակիցներու համար, այլ եւ հայ ազգին : Հեռու հայրենի կալուէն, հեռու հայրենակիցներէ ու ազգականներէ կը փակես աչքերդ յաւիտենապէս :

Անպատճառ վերյիշումներս թող փոխարինեն Վասպուրականի բազմաբոյր եւ անթառամ ծաղիկներով կազմած փունջ մը, զոր քեզի պիտի ընծայէին քեզ յարգող հայրենակիցներդ անխտիր :

ԱՐԱՄ ՀԻՒՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՇԻՐԻՄԸ

ՌՈՄԱՆ.— Պալաքեան Սրբազանի դամբարանին շինութեան գաղափարը հետզհետէ այժմէութիւն կը ստանայ եւ շուտով պիտի իրականանայ, որպէս փափաքը ամէն Հայու սրտին, որ պիտի ուզէր պատշաճ շիրիմով մը իր յարգանքը յայտնել ողբացեալ հայրենասէր եկեղեցականին :

Առանց մասնաւոր հանգանակիչ ձեռնարկի՝ արդէն Ռոմանի Հայութեան մասնակցութիւնը նուէրներու գումարը բարձրացուցած է 161.700 ֆրանքի, այս գումարին մաս կը կազմէ Լոնտոնէն Տիկին Շուշանիկ Ե. Պէնլեանի նուէրը 64.000 ֆրանք : Տիկինը Սրբազանին քրոջ աղջիկն է եւ որուն թանկագին մասնակցութիւնը քաջալերութիւն մը եղաւ տեղւոյս հայրենակիցներուն համար : Թաղականութիւնը նամակով իր շնորհակալութիւնը յայտնելէ վերջ հրապարակով ալ կը գնահատէ Տիկնոջ գեղեցիկ մտածումը :

Կը սպասուի որ մեր բարեսէր ազգայինները իրենք եւս իրենց բաժինը չը զլանան հայ եկեղեցւոյ շինարար հոգեւորականին յիշատակին :

Բացի համեստ Սէնթ Անթուան Գամփանել Ֆրէզի Թաղականութենէն, միւս շրջաններու վարչութիւնները ցարդ պատասխանած չըլլալով Ռոմանի Թաղականութեան հրաւէրին, որոշուած է անմիջական պատասխանի համար երկրորդ կոչ մը ուղղել, հակառակ պարագային Ռոմանի Թաղական խորհուրդը միայնակ պիտի ձեռնարկէ շիրիմին շինութեան, Տ. Հմայեակ հօր յանձնելով ժապաւէնեալ տոմար մը, հանդանակութեան համար : Ասկէ զատ, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 26ի կիրակին, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, ըստ սովորութեան հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ռոմանի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ ապա բազմաթիւ ազգայիններու մասնակցութեամբ անցեալ տարուան նման ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ դէպի Սէն Փիէռ, հանգուցեալ Սրբազանին եւ եօթը քահանայից դամբարաններուն վրայ եւս հոգեհանգստեան արարողութիւն մը կատարելու համար եւ մասնակցութեամբ Տ. Հմայեակ հօր եւ Դպրաց Դասուն :

Մտադրութիւն կայ հին դամբարանը լքել՝ գումարի մը փոխարէն, եւ աւելի մօտ վայր մը եւ աւելի ընդարձակ հող մը գնել նոր դամբարանի եւ շիրիմին շինութեան համար :

Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը փափաքին իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերել այս արժանավայել ձեռնարկին, մանտա – փոստով կամ չէքով կրնան ղրկել Պ. Նշան Դարբինեանի (ատենապետ Թաղ. Խորհրդի եւ գանձապահ Կրօն. Ընկերակցութեան) :

Պ. Նշան Դարբինեան, 23 Պուլվ. Փէ–ճաքէլ, Ռոման, Մարսէյլ (12), Հեռ. ԺԱ. 96–46 :

Յ. Գ.— Բոլոր նուիրատուներու ցանկը պիտի հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ :

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

×

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Հոկտեմբեր.— Ց. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը Շրջ. վարչութեան մասնակցութեամբ ողջերթի թէյասեղան մը կազմակերպած էր ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Խանճեաներու՝ անոնց Ամերիկա մեկնելուն առթիւ :

Երկար տարիներ Տիկին Խանճեանի գործակից եղող ընկերուհիները շրջապատած էին զինքը եւ յուզումով կ'անդրադառնային իրենց միասնաբար տարած ազգօգուտ աշխատանքին, դասընթացքներու, կայաններու կամ հիւանդներու եւ կարօտեալներու համար : Տիկին Հազարեան լաւագոյն արտայայտիչը հանդիսացաւ իր բացման խօսքով : Գնահատեց Տիկ. Խանճեանի եռանդը Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին գործունէութեան մէջ : Մաղթեց որ ընկերուհին մնայ միշտ այս հանրօգուտ մեծ կազմակերպութեան անդամը, մասնաւորաբար Ամերիկայի կեդրոնին բազմարդիւն եւ այնքան տարածուն աշխատանքին մաս կազմելով :

Ներկաներէն շատեր խօսք առին եւ դրուատալից խօսքերով ողջերթ մաղթեցին Տէր եւ Տիկին Գ. Խանճեանի : Իսկ Տիկ. Խանճեան, վերջին խօսքը, շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց հանդէպ ցոյց տրուած ջերմ վերաբերումին համար, յաջողութիւն եւ կորով մաղթեց իր ընկերուհիներուն եւ խոստացաւ միշտ մնալ կանացի միակ մեծ ու համազգային կազմակերպութեան անդամ եւ աշխատիլ ուր որ ալ ըլլայ յօգուտ անոր :

Պ. Խանճեան եւս նուիրատուութեամբ մը եւ ջերմ մնաք բարովի խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց եղած ընդունելութեան համար :

Ա. Տ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

տութիւնները համամիտ պիտի ըլլան իրեն եւ պիտի միանան Քըմընուէլթհի, իրականացնելու համար այս վերջինին նպատակները :

Ասիկա ըսել է վերջ, չենք կրնար չընդունիլ որ Մոնրէալի ժողովը, տարբերելով ասկէ առաջ պարբերաբար գումարուած ժողովներէն, ակադեմական հաւաքոյթ մը եղած չէ լոկ, հարցերը հարցերը տեսականօրէն քննող : Կարգ մը խնդիրներ հոն քննուած են գերազանցօրէն գործնական ոգիով : Նոյնիսկ, անոնցմէ ոմանք լուծուած են, ինչպէս, օրինակի համար, Լոնտոնի մէջ ստեղծումը տնտեսական խորհրդակցական մնայուն Խորհուրդի մը, Քըմընուէլթիի համար : Ասկէ զատ, դարձեալ Մոնրէալի մէջ է որ գետին պատրաստուեցաւ, որպէսզի Քըմընուէլթհի անդամ բոլոր երկիրները Նոր Տելհիի մէջ գումարուելիք վերոյիշեալ միջազգային Ֆոնտին եւ Դրամատան տարեկան ընդհանուր ժողովին մէջ ներկայանան տեսակէտներու կատարեալ նոյնութիւնով :

— ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ —

«ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻ ՏԱՔ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ...»

Նոր վէճ մը ծագած է Թուրքիոյ մէջ : Քուրանը լատինական տառերով պէ՞տք է հրատարակել թէ ոչ : Կրօնաւորները կ'ընդդիմանան : Կրօնական Գործերու տեսուչը անպատեհ նկատած է «Աստուծոյ խօսք»ին... այլակերպումը : Լրագրողները փորձած են տեսակցութիւն մը ունենալ Կրօն. Գործերու տեսուչ Հայըրըլօղլուի հետ, բայց ... անարգական բառերով վտարուած :

Միւս կողմէ «Սէպաթ» թերթը հրատարակած է տեսուչին մէկ յայտարարութիւնը, որուն համաձայն Քուրանը կարելի չէ լատինական տառերով հրատարակել : Ասոր վրայ «Մուսթաֆա Քեմալ» Միութեան նախագահը տեսուչը հրաւիրած է որ իր հրաժարականը տայ :

Կառավարութիւնը ստանձնած է հարցին քննութիւնը :

Մինչ այդ Աղա Ճամիի իմամը ուրբաթ օրուան նամազէն ետք ժողովուրդին յայտարարած է.—

— Քանի մը գիտական մարդիկ ելեր են եւ մեր շատ արժէքաւոր տեսուչին ըսեր են թէ Քուրանը նոր տառերով ալ կարելի է գրել : Այս մարդիկը նոր տառերը Աստուծոյ հրամաններուն համար ալ սկսան գործածել : Բայց դուք կարեւորութիւն մի տաք վերջէն հնարուած լատինական տառերուն ... :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԸ

Գերմանական մամուլին համաձայն Պոնի կառավարութիւնը 378 միլիոն տոլարի վարկ պիտի բանայ Թուրքիոյ : «Ֆրանքֆուրթէր Ալկէմայնէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ Թուրքիա 637 միլիոն մարքի պարտք ունի արդէն Գերմանիոյ (թրքական դրամով՝ մէկ միլիառ 369 միլիոն ոսկի) :

× Թուրքիոյ մէջ 225 առ հարիւր յաւելում կատարուած է ատաղձի գիններուն վրայ : Ատաղձի խորանարդ մեթրը որ 480 ոսկի կ'արժէր, բարձրացած է 600 ոսկիի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (275)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Ես հասկացայ Ասլանի միտքը. ես գիշերը առաջնորդարանում արդէն ականատես էի եղած, թէ ինչ ազդեցութիւն ունեցան Արզրումի փաշայի թղթերը ամէն կասկածներ փարատելու համար :

Կէսօրին մօտ էր, երբ յայտնուեցաւ փաշայի քարտուղարը : Դա միեւնոյն երիտասարդն էր, որ մեզ առաջնորդում էր քաղաքի հնութիւնները հետազօտելու : Նա բերել էր իր հետ ոչ միայն փաշայի խոստացած թղթերը, այլ եւ մի թանկագին նուէր նրանից : Դա մի գեղեցիկ արաբական նժոյգ էր իր բոլոր փառաւոր ապազէնքով. գլուխը եւ պարանոցը զարդարած էր մետաքսեայ սեւ փունջերով, որ բռնուած էին արծաթեայ, զանգակաձեւ կոճակների մէջ. Թամբի ծածկոցը պատրաստած էր վագրի մորթից, որի եզերքը զարդարած էր ոսկեթել ծոպերով. երկու սեւամորթ ստրուկներ, կարմիր մահուդի զգեստներով եւ գոյնզգոյն շալմաներով, աջ եւ ձախ կողմից բռնել էին աշխոյժ նժոյգի սանձը, որը կարծես, ինքն էլ էր զգում իր գերազանցութիւնը, եւ բակը մտնելուն պէս, ըսկսեց խրխնջալ եւ մի առանձին հպարտութեամբ առջեւի սմբակները դափել գետնին :

Ասլանը, հասկանալով բանի էութիւնը, սանդուղքներից ցած իջաւ, դիմաւորեց թէ քարտուղարին եւ թէ Նորին Վսեմութեան ուղարկած նժոյգին : Քարտուղարը սեղմելով Ասլանի ձեռքը, ասաց ճառախօսի եղանակով.

— Ես ինձ շատ բախտաւոր եմ համարում, պարոն բժշկապետ, որ ինձ վիճակուեցաւ թարգման լինել իմ տիրոջ՝ Նորին Վսեմութեան փաշայի՝ առ ձեզ ունեցած յարգանքի եւ սիրալիր զգացմունքների : Իմ տէրը, բարեմաղթելով ձեզ բարի ճանապարհ եւ անդորրութիւն, իրան շատ երջանիկ կը համարէ, եթէ դուք կը յարգէք նրան, ընդունելով այդ նուէրը, որ Նորին Վսեմութեան ախոռատան ընտրեալներից է :

Ասլանը նոյնպիսի փքած խօսքերով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը եւ, բռնելով քարտուղարի ձեռքից, սանդուղքներով տարաւ վերեւ, իր սենեակը : Երբ նստեցին, քարտուղարը ծոցից հանեց թղթերը եւ, առանձին – առանձին տալով Ասլանին, ասաց.

— Այդ ձեր անցագիրն է, որ մենք եւս վաւերացրինք, այդ Նորին Վսեմութեան փաշայի նամակն է Մուշի գայմագամին գրած, այդ մի բաց հրաման է, որ ամէն տեղ կառավարութեան պաշտօնակալները մատուցանեն ձեզ պարտ ու պատշաճ ընդունելութիւն եւ ցոյց տան ձեզ ամէն տեսակ պատրաստականութիւն ձեր ճանապարհորդութիւնը դիւրացնելու :

— Շնորհակալ եմ, — ասաց Ասլանը, ընդունելով թղթերը : — Նորին Վսեմութիւնը չափազանց ողորմած է դէպի ինձ :

Իսկոյն սուրճ եւ նարգիլէ ներս բերեցին : Քարտուղարը անվերջ կերպով խօսում էր, արդեօք ո՞հ մնաց պարոն բժշկապետը իր այցելութիւններից Վան քաղաքում, արդեօք նա ի՞նչ տպաւորութիւններ կը տանէ իր հետ, յետոյ յայտնեց իր խորին փափաքը, թէ որքան կը ցանկար գոնէ միանգամ Եւրոպայում լինել, տեսնել Ֆրանքների երկիրը, ասում են, այնտեղ կանայք բաց երեսներով են ման գալիս, ազատ, համարձակ ամէնի հետ խօսում են, գիշերները հաւաքւում են, տղամարդիկ եւ աղջիկներ միասին պար են գալիս եւ այլն, — այդ բոլորը այնքան հրապուրում էր երիտասարդ քարտուղարին, որ նա բոլորովին մոռացաւ, թէ մեզանից ժամանակ է խլում, թէ մենք ճանապարհորդ ենք :

Նրա շատախօսութեանը վերջ տուեց Ասլանը, դնելով նրա առջեւ հարիւր ոսկի, փաթթած թղթի մէջ :

— Թէեւ ձեր ծառայութիւնը աւելի մեծ գնահատութեան արժանի է,— ասաց նա, — բայց կը խնդրեմ, ընդունեցէք այդ փոքրիկ նուէրը իմ կողմից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ տեղական մը՝ Հօրսթ Լիւթվիկ, ձերբակալուեցաւ Մոսկուայի հաշւոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեամբ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը, մասնաւոր համաձայնութեամբ մը 7·500·000 տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի ստանայ (երեք միլիառ ֆրանք)։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը դարձեալ պիտի քննէ խորհրդային լրտես Ռուտոլֆ Աբէլի հարցը։ 1957 Յունիսին ձերբակալուած այս ռուս լրտեսը երեսուն տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր. իր տան խուզարկութիւնը երեւան հանած է բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ մասնաւորապէս՝ միքրո–ֆիլմեր։

ՌԱՀՎԻՐԱՅ – Ա. ամերիկեան հրթիռը՝ որ արձակուած էր դէպի լուսին, պատմական յաջողութիւն մը արձանագրելէ ետք իր թիրախին չհասած վերադարձաւ երկիր եւ տարանջատուեցաւ Խաղաղականի վրայ։ Նոյեմբեր 4–5ին Ամերիկայի գիտնականները նոր փորձ մը պիտի ընեն՝ երեք հրթիռներ արձակելով դէպի լուսին։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ թերթի մը համաձայն աշխարհի ամէնէն տարեց մարդը՝ Սայէտ Ալի, կը բնակի Սպահանի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ. 189 տարեկան է ան, ծնած է Քարիմ Շիրազի իշխանութեան օրով, որ Լուի ԺԵ.ի ժամանակակից էր։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Տնտեսական նախարար Էրհարթ յայտարարեց թէ Պոնի կառավարութիւնը 16 միլիառի տնտեսական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Հնդկաստանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.

ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Ռիւ Թուէն, Փարիզ (5)։ Ներկայս իբրեւ հրաւէր կը նկատուի։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 38րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազներու ննջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային տան մէջ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Պ. Անդրանիկ Սարգիսեանի։ Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 16ին։ Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ. Պապիկեան, 4 Փլաս Պէլա։ Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր։

×

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյյի, Պանեօ Քաշանի, Շավիլի եւ Պէլվիլ–Լիլայի, կեդրոնի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու, հինգշաբթի օրուան դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը կատարուին եւ դասաւանդութիւնները պիտի սկսին շուտով։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն շրջանի դըպրոցները։

Այրի Տիկին Աննիկ Մինէճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Մէնգիլիճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նաւասարդեան եւ զաւակները, Պ. Ա. Ալէքսանեան, Պ. Մ. Երկանեան եւ Տէր եւ Տիկին Թիւյսիւզեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պէրպէրեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քենեկալին եւ ազգականին

ԷՄՐԱՆ ՄԻՆԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Սալփեթրիէր հիւանդանոցին մէջ, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի հինգշաբթի 16 Հոկտ., ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թէլլալեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ

ՍԵՊՈՒՀ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը հազար ֆրանք Պ. Հաճի Յովսէփ Սահակեանէ, իր Թոռան ծննդեան առթիւ։

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20·30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՑՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
Հայկուհի Խտըրճեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժըրըրվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Քլանէ։

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ։

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մաքօ, գիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ։

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300։
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԻԹ. 51–84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25–46։
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86–04։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդին իր ամուսնոյն ընկեր Օննիկ Քիւթիւկեանի մահուան առթիւ։ Եւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ֆոնտին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17–էն գիշեր։ Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

× Նոյն մասնաճիւղին հաւաքոյթները ամէն չորեքշաբթի էկլիզ Սէն Ռընէ, Ավրընիւ տ'Արքէօյ, Պանեօ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Պուա Քոլոմպի կայարանի ծանօթ սրճարանը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատոմսերը միասին բերել։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Ռէժան»ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ. Տէմիրճեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը Թէյի շուրջ՝ Պ. Սասունիի ճաշարանը, րիւ տ'Ալէֆ–սանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս. Տրնի։

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres **Cotillons**

ՋՈՒԱՐՃ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77 73

ՈՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աւետարանչական ժողովներ տեղի կ'ունենան այս երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի իրիկունները, ժամը 8·30–ին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցիին մէջ, 28 Ավրընիւ Պուրկէն։

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հէլվաճեան։ Կը մեներգէ Օր. Ս. Տէր – Աթանասեան։ Վկայութիւն՝ Պ. Սարգիս Եսայեան։

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան, յարկաբաժինը կամ խանութը։

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան։

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար։

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Gros **TISSUS-LAINAGES** **demi-Gros**

Etablissements AGEDER

ԱԺՏԷՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

67, RUE DE CLÉRY, PARIS 2 - TÉL. CEN. 48-12

Կը գտնէք ամէն կարգի բրդեղէն կերպասներ, երեք յարկաբաժին ճոխ տեսակներ, անմրցելի գիներով։
Մասնաւորապէս մանթոյի, րոպի, թայէօրի եւ ծիւփի համար։

Բոլոր քօնֆէքսիօնէօրներուն, եւ մեթրով ծախող առեւտրականներուն մէկ այցելութիւնը վաճառատանս մէջ կը բաւէ մնայուն յաճախորդ դառնալու համար

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 փր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 16 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8320 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4121

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՋՈՒՂ

Մէկէ աւելի արտաքին ազդակներ դեր կատարեցին ու կը շարունակեն կատարել Լիբանանեան տագնապին մէջ:

Առաջին աշխարհամարտը ազատագրած էր Լիբանան ու Սուրիան Համանեան լուծէն: Երկրորդը վերջ տուաւ հողատարութեան՝ դարձնելով զանոնք անկախ պետութիւններ :

Անգլիա գաւառական ամէն միջոցի դիմեց՝ այդ երկիրներէն դուրս քշելու համար իր դաշնակիցը :

Ու յաջողեցաւ պահ մը գրաւել Ֆրանսայի լքած դիրքերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մինչեւ որ նոր ազդակներու մուտքին տակ անփառունակ նահանջի դիմեց ինք ալ :

Անոնցմէ ամէնէն կարեւորն էր արաբական նորարթարթ զարթօնքը, որ ի յայտ եկաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, աստիճանաբար զարգացաւ տարիներուն հետ եւ ներկայիս կը շարունակէ վարակել արաբախօս բոլոր հողամասերը, Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը :

1948ի արաբեւիսրայէլեան պատերազմը կարեւոր դարձակէտ մը եղաւ համարաբական ազգային խմորը զարգնելու տեսակէտէն :

Հրէական վտանգին առջեւ դրացի բոլոր արաբ երկիրները միացան :

Անգլիա, որ 1945ին նախաձեռնարկ էր եղած հիմնելու Արաբական Լիգան՝ յուսալով իր կողքին ունենալ իսլամական աշխարհը, շատ չանցած իրեն դէմ ցրցուած գտաւ զայն :

Նորաղարթ արաբական ուժին առաջին հարուածը ստացաւ Անգլիա, որ Պաղեստինէն վերջ լքեց Եգիպտոսն ու Սուէզը : Հարուստ հողամասերու եւ ռազմագիտական առաջնակարգ դիրքերու հետ միաժամանակ կորսնցուց իր քաղաքական հմայքն ու անպարտելիութեան համբաւը:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ լքած դիրքերը եկան գրաւել այն երկու մեծ ուժերը, որոնք աւելի քան տասը տարիէ ի վեր դէմ դէմի կանգնած՝ իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն աշխարհի ճակատագիրը :

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, բռնատիրութեան եւ ազատութեան պայքարը օրէ օր աւելի զգալի կը դառնայ :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ այդ ուժերու մրցակցութիւնը երեւան եկաւ արաբեւիսրայէլեան պատերազմէն անմիջապէս վերջ :

Խորհրդային Միութիւնը 1947 Նոյեմբերին Պաղեստինի բաժանման, այլ խօսքով հրէական անկախ պետութեան մը ստեղծումին ի նպաստ քուէարկած ըլլալով ՄԱԿի մէջ, իրեն դէմ հանած էր ամբողջ արաբական աշխարհը :

Կրեմլինի վարիչները մաքիավէլական ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը շատ չանցած յաջողեցան սիրաշահիլ Արաբները :

Մինչ 1948ին Չեխոսլովաքիայէն օդանաւ ու զէնք կը ղրկէին Իսրայէլացիներուն՝ Արաբներուն դէմ կռուելու համար, քանի մը տարի վերջ սկսան զինել Եգիպտոսն ու Սուրիան ի հեճուկս Իսրայէլի :

Այս նոր քաղաքականութիւնը սկսած էր իր պտուղները տալ, երբ միւս ուժը՝ Ամերիկա՝ հրապարակ իջաւ եւ իր կողմէ փորձեր կատարեց սիրաշահելու Արաբները ու իսլամական աշխարհը: Մանաւանդ որ քարիւղի հսկայ հաշուութիւններ ունէր արաբական թերակղզին մէջ :

1956ի աշնան Սուէզի ծանօթ տագնապին առեն Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն մրցումի ելան իրարու հետ՝ սիրաշահելու համար նախագահ Նասըրն ու ազգայնական Արաբները:

Քայլ մը աւելի առաջ երթալով, Ամերիկա հրապարակ նետեց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը» :

Լիբանանի տագնապին ծագումը, զարգացումն ու շարունակութիւնը պէտք է փնտռել այս երկու հակամարտ ուժերու բախումին, մեծերու մրցակցութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՀՐԱՀԱՆԳՈՎ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԵՌԱՑԱՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԷՆ

ԱԶԱՏ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար Վարչապետ Տը Կոլ կարգ մը հրահանգներ ղրկեց Զօր. Սալանի, մասնաւորապէս շեշտելով որ Նոյեմբեր 23ի ընտրութիւնները տեղի ունենան ազատ պայմաններու մէջ եւ կարելիութիւն տրուի որ բոլոր հոսանքներուն պատկանող կազմակերպութիւնները ցանկեր ներկայացնեն: Ընտրապայքարին մասնակցելու իրաւունք ունին բոլոր թեկնածուները, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց ծրագիրը. այս իրաւասութիւնը չունին անոնք՝ որ մասնակցած են կամ կը մասնակցին ահաբեկչական գործունէութեանց :

Այսուհետեւ թերթերը պիտի չգրաքննուին, այնքան ատեն որ դատական հետապնդումի չեն ենթարկուած :

Պաշտօնական իշխանութեանց համակրանքը վայելող ցանկեր պէտք չէ ըլլան : Վարչապետին տուած հրահանգներուն մէջ ամէնէն ուշագրաւն է հետեւեալը.— Այն զինուորականները կամ պաշտօնեաները որ Ալժերիոյ մէջ ծառայած են մէկ տարի՝ ընտրութիւններուն մասնակցելու իրաւունք չունին:

Զօր. Տը Կոլ իր հրահանգները կը վերջացնէ շեշտելով թէ այլեւս ժամանակը եկած է՝ որ զինուորականները հեռանան քաղաքական բնոյթ կրող բոլոր կազմակերպութիւններէն, ի՛նչ որ ալ ըլլան իրենց անդամակցութեան պատճառները :

Ինչպէս ծանօթ է, այս հրահանգնի պիտի ենթարկուէին մանաւանդ այն զինուորականները որ կ'անդամակցէին փրկութեան կոմիտէին: Երեքշաբթի առաւօտ Ալժէի մէջ գումարուեցաւ Սահարայի եւ Ալժերիոյ փրկութեան կոմիտէն, քննելու համար Վարչապետին հրահանգները, բայց զօր. Մասիւ վիճաբանութեանց առիթ չտուաւ, ուղղակի յայտարարելով.— վարչապետին հրահանգները գործադրելով՝ կը հեռանանք Ալժերիոյ եւ Սահարայի փրկութեան կոմիտէէն:

Այս պարագան որոշ դժգոհութիւն ստեղծած է կոմիտէի անդամներուն մէջ, որոնք փորձած են ընդդիմանալ զօրավարին հեռացման, բայց Մասիւ շեշտելէ ետք թէ «պնդելու հարկ չկար», սրահէն դուրս ելած է՝ տասնըմէկ սպաներու հետ :

Դժգոհներու մէջ կը գտնուին մանաւորապէս մահմետական քաղաքացիները, որոնք այլ եւս չեն ուզեր մնալ կոմիտէին մէջ :

Ինչպէս ծանօթ է Ալժերիոյ եւ Սահարայի փրկութեան կոմիտէն կազմուած էր Մայիս 13 դէպքերուն ընթացքին եւ մեծապէս դիւրացուց Զօր. Տը Կոլի յաղթանակը: Կը սպասուէր որ Վարչապետը զինուորականներուն արգիլէր մաս կազմել քաղաքական բնոյթ կրող կազմակերպութեանց, բայց այսքան երկարաձգումը կը բացատրուի հանրաքուէին թըլալով. պարզ է թէ Տը Կոլ սպասեց հանրաքուէի արդիւնքին՝ զինուորականներու վերաբերեալ իր հրահանգները տալու համար :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԵՐԿՈՒ ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր կարգը վերջնապէս վերահաստատուեցաւ Պէյրութի մէջ: Զօր. Շեհապ ընդլայնեց դահլիճը երկու Փաղանգաւոր առնելով.

Քարամէի նոր դահլիճին մաս կը կազմեն. Փիէռ Ճեմայէլ, Փաղանգաւորներու պարագլուխը եւ մեղմ չամունական մը՝ Րէմոն Էտտէ: Այս դահլիճը պիտի գործէ միայն մէկ - երկու ամիս մինչեւ որ խաղաղութիւնը վերջնականապէս վերահաստատուի եւ կիրքերը հանդարտին :

Ներկայ կառավարութեան մէջ Րաշիտ Քարամէ կը մնայ վարչապետ եւ կը ստանձնէ նաեւ ելմտական, տնտեսական եւ տեղեկատուութեան նախարարութիւնները: Ուէյնի՝ նախկին վարչապետ կը դառնայ արտաքին նախարար (ծանօթ է որ նախապէս Թագլան էր այս պաշտօնին գլուխը, ինչ որ Շամունի ընդդիմութեան տեղի տուած էր): Ճեմայէլ կը տրուի հանրօգուտ շինութեանց, լուսաւորութեան եւ երկրագործութեան նախարարութիւնը, Րէմոն Էտտէ կը դառնայ ներքին ինչպէս նաեւ ընկերային հարցերու եւ հաղորդակցութեանց նախարար :

Ամերիկեան զօրքը հեռացնող նոր ռազմանաւ մը մեկնեցաւ Պէյրութէն:

Այս ձեւով առաջին առթիւ լուծուած կը թուի Լիբանանի տագնապը որ ծագած էր Մայիս ութին եւ նոր ու ծանր բնոյթ մը ստացած էր Սեպտ. 23էն ի վեր երբ նորընտիր նախագահ Զօր. Շեհապ կառավարութեան կազմութիւնը կը յանձնէր Տրիպոլիսի ընդդիմադիր պարագլուխ՝ Րաշիտ Քարամէի :

Այսօր կողմերը հաշտեցողութեան եկած են եւ Քարամէ տեղի տուած Շամունականներու պայմաններուն՝ ընդլայնելով դահլիճը :

Կարգը վերահաստատուելէ առաջ, կը յայտարարուէր թէ երեքշաբթի օր նոր դէպքեր պատահած են եւ ութ մեռեալ կայ :

ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՊԸ՝

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԸ ԿԱՄ... ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Երէկուան մեր այս խորագիրը, վերջնական ձեւով կ'ամփոփէ Պիոս ԺԲ.ի յաջորդին մասին բոլոր կարծիքները եւ նախատեսութիւնները. արդարեւ ծանօթ է որ 37 օտար կարտինալներուն մէջ ոչ մէկը, բացի կարտինալ Աղաջանեանէն կրնայ քահանայապետ դառնալ, մանաւորապէս քաղաքական պատճառներով: Այս առթիւ Ժորժ Բեթման կը գրէ «Ժուռ տը Ֆրանսի» մէջ.— «Երկու ձգտում կայ Վատիկանի մէջ, առաջինը որ կ'ուզէ «կրօնական» պապ մը իսկ երկրորդը որ անշուշտ, ոչ պաշտօնապէս, կ'ուզէ «քաղաքական» պապ մը: Այս վերջինները ունին երկու թեկնածու.— Կարտինալներ՝ Լեռքառօ եւ Աղաջանեան : Այսինքն Վատիկանի ձախթեւին ներկայացուցիչները եթէ կարելի է ըսել թէ նման հոսանք մը գոյութիւն ունի այն իմաստով զոր դուրսը կը տրուի: Գերապայծառ Լեռքառօ կը ներկայացնէ.— «Ընկերային պապ» մը... Իսկ կարտինալ Աղաջանեան, Կովկասցի մըն է, անոր ընտրութիւնը պիտի յայտնէր փառաւոր ձեւով Եկեղեցւոյ հաշտութեան փափաքը աշխարհի քաղաքական երկու մեծ պլոքներուն միջեւ :

× Ֆրանսական հեռատեսիլը Հռոմի իր թղթակիցին բերնով հաւանական «պապ» ներկայացուց կարտինալ Աղաջանեանը, թուելով անոր ընտրութեան առաւելութիւնները եւ իմաստը:

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը՝ ՏՈՔԹ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ (1894 - 1958)

ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Վերջին թղթարերով ստացուած Հայաստանէն թերթերը՝ «Սով. Հայաստան» եւ «Գրական Թերթ» կը գուժեն Աշոտ Սաթեանի մահը: Ծանօթ երաժշտագէտ՝ որուն գործերը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ: Տակաւին կ'անդրադառնանք իր կեանքին եւ գործին :

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ԿԱՐՕՏ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

«Թայմզ»ի Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Կիւլպէնկեան Ֆոնտը հարիւր հազար տոլարի յատկացում մը ըրած է 85 հայ ընտանիքներու, որոնք Աթէնքի մէջ կ'ապրին նիւթական դժնդակ պայմաններու տակ: Այս նպատակով Միացեալ Ազգերու Ենթակայ Բարձր Քոմիսէրը եւ Յելլէն կառավարութիւնը իրենց կողմէ, պիտի մասնակցին այս օժանդակութեան, առաջինը հարիւր հազար տոլարով, երկրորդը՝ 95.160 տոլարով :

Աթէնքի մէջ կամ մօտերը պիտի հաստատուի կայան մը Գալուստ Կիւլպէնկեանի անունով: Միացեալ Ազգերու Բարձր Քոմիսէրին կողմէ կատարուած քննութեան մը նայելով, Յունաստանի մէջ 1957ի կիսուն տակաւին 1735 գաղթական հայ ընտանիքներ կային, ընդամէնը հինգ հազար անդամով՝ ծայրայեղ թշուառութեան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՇՔԷՆՏԻ ափրիկեասիական երկիրներու գրողներու համագումարը վերջացաւ, ինչպէս գրած էինք երէկ. վերջին թղթարերով ստացուած Հայաստանեան թերթերէն կ'իմանանք թէ համագումարին մասնակցած են նաեւ հայ գրողներ՝ Սիլվա Կապուտիկեան, Գ. Սեւունց, Հր. Յովհաննիսեան, Ստ. Ալաջաջեան եւ ուրիշներ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ յոյն ազգայնականները կը շարունակեն իրենց մահափորձերը՝ անգլիացի զինուորներու դէմ. առջի գիշեր երկու ռումբեր արձակուեցան բրիտանական բանակին պատկանող երկու կառքերու վրայ :

ՄԱԿի մէջ Անգլիա յայտարարեց թէ Ջրածին փորձերը վերջնականապէս պիտի չդադրեցնէ՝ այնքան ատեն որ զինաթափութեան ընդհանուր ծրագիրը չէ ճշդուած: Միւս կողմէ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր Ջրածին զէնքերու արգիլումը ինչպէս նաեւ հիւլէական փորձերու ընդհատումը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ ՈՐՈՆԴԷՍԻ ՇՈՒՐՋ

Առաջին գիւղը, Խնիյէ, կը գտնուի Հալէպէն 120 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք, բլրակի մը վրայ հաստատուած։ Մօտն է Շէյխ Իսա անունով ծանօթ Հանքային ջերմուկը, ուր գարնան եղանակին կը յաճախեն յօդացաւէ տառապողներ, Հալէպէն ու շրջակայ գիւղաքաղաքներէն։

Խնիյէ զուտ հայկական գիւղ մըն է, մօտաւորապէս հարիւրէ աւելի ընտանիքէ բաղկացած։ Գիւղը շրջապատուած է պարտէզներով, ունի ձիթենիի, թզենիի ածուներ եւ ջուրի բազմաթիւ ակեր։ Տեսարանը հաճելի է։ Որոնդէս գետի ոլորապտոյտ ընթացքը, Ամըքի ընդարձակ ու ծաւալուն դաշտերը աչքերուդ առջեւ կը պարզէին սիրուն համապատկեր մը։

Խնիյէի հարաւը, հազիւ քսան վայրկեան հեռաւորութեամբ, բարձր բլրակի մը սարահարթին վրայ, շինուած է հայկական գիւղ մը եւս, Եաղուպլէ անունով։ Եաղուպլէն թէեւ անջրդի, բայց ունի ընդարձակ ձիթաստաններ ու այգեստաններ, գիւղին ջուրը կը հայթայթուի հեռու ակէ մը։ Եաղուպլէ մօտերս դարձաւ Հալէպի հայ միջակարգեան դասակարգի օդափոխութեան վայր։ Ունի եկեղեցի ու դպրոց, ժրաջան քահանայի մը հսկողութեանը տակ։

Պատմական որոշ տուեալներ չունինք, թէ Հայերը ե՞րբ հոս եկած ու բնակած են։ Զունինք ծանօթութիւններ պատմութենէն, այս լեռներու վրայ հաստատուած մէկէ աւելի հայկական գիւղերու մասին, որոնք իրարմէ քանի մը ժամ հեռաւորութեան վրայ տարածուած են հոս ու հոն, ինչպէս Արամօ, Խնիմիյէ, Քեսապ եւ շրջանի հայ գիւղերը։

Առասպելախառն զրոյցներ են բոլորն ալ, երբ կ'ըսուի թէ Հայերը Հայաստանէն հոս գաղթած են Տիգրան Բ.ի Սուրիան նուաճելու ժամանակամիջոցին։ Մեծն Տիգրան հազիւ տասնըհինգ տարի այս շրջանին տէրը եղած է, այս կարճ տեւողութեան մէջ գաղթող Հայերը չէին կրնար լեռներու վրայ թափառիլ եւ ի վերջոյ ընտրել անբերրի տեղ մը լեռներու, անանցանելի անտառներու ու ձորերու մէջ։

Ներկայիս հայաբնակ վայրերու այս խումբերը կը գտնուին ոչ թէ մեր բնակութեան մէջ ծանօթ՝ Սեաւ կամ Ամանոս լեռներուն, այլ հին պատմութեան արձանագրած Ալադա լեռներուն վրայ։ Սեաւ լեռները կը բաժնուին Ալադա լեռներէն Որոնդէս գետի ընթացքով։ Որոնդէս գետին դէպի հարաւ լեռները կը կոչուին Ալաւա կամ Ճեպէլ Նուսէյրիարդի յորջորջումով, իսկ Որոնդէսէն հիւսիս արեւմուտք՝ Ամանոս կամ Սեաւ լեռներ, որ կ'երկարին մինչեւ Մարաշի մօտերը։

Ներսէս Լամբրոնացին ԺԲ. դարու մէջ «Մեկնութիւն Պատարագի» անունով իր երկասիրութեան համար այցելեց Անտիոք եւ անկէց անցաւ Պիթիաս, յոյն եւ ասորի վանքերու մէջ փնտռելու իր նիւթին շուրջ յունարէն լեզուներով գրուած գիրքեր։ Եթէ իր այս ճամբորդութեան մէջ հանդիպած ըլլար հայկական գիւղերու, նոյնիսկ վանքերու, անպայման պիտի գրէր անոնց մասին, բայց լուռ կը մնայ, քանի որ Պիթիաս գիւղը ոչ-հայկական գիւղ մըն էր, եւ այդ շրջանի մէջ գտնուած վանքերը հայկական չէին։ Մինչդեռ վերջին շրջաններուն ոչ թէ Պիթիաս, այլ Պիթիասէն մինչեւ Քեսապ երկարող հողամասին վրայ ունինք տասնեակներով հայկական գիւղեր եւ աւաններ։ Այս իրականութիւնը որոշ ապացոյց մըն է, թէ Հայերը վերջին ատենները այս անառիկ վայրերուն վրայ հաստատուած են, հալածանքէ զերծ մնալու մտադրութեամբ։ Այդ հալածանքը կը սկսի Կիլիկեան հայկական թագաւորութեան չնջումի ատենները։

Հայերը այս հողամասին վրայ հաւաքուած են Կիլիկիայէն, Հայաստանէն ու Միջագետքէն, ինչ որ արդէն իրենց այլազան գաւառաբարբառները ցոյց կու տան։

Անդրադառնալով բուն իսկ մեր նիւթին, Քնայէ կամ Խնիյէի մասին, կ'արժէ յիշել դեռ քանի մը շաբաթներ առաջ Յիսուսեան վարդապետներէն Հ. Սահակ Քէչիշեանի կողմէ հողի մակերեսային պեղումի արդիւնք գտնուած երկու արձանագրութեանց ցեղային ու պատմական արժէքներու մասին։

Հայերէն այս երկու արձանագրութիւնները փորագրուած են երկու խոշոր քարերու վրայ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

Ա. ՔԱՐ.— Եղեւ պատճառ նորոգման աղբիւրս(*) Շէյխ Իսան որդի Տէր Օհաննէսի 1238 — 1818։

Բ. ՔԱՐ.— Վերստին նորոգեցաւ աղբիւրս արդեամբ Տէր Օհաննէսի որդի Տէր Յակոբին 1280 — 1856։

Գտնուած այս երկու արձանագրութիւններէն յայտնի կ'երեւայ, թէ Խնիյէ մինչեւ 1856 Հայաստանեայց Եկեղեցիի զաւակներուն պատկանող գիւղ մըն էր, հոն կը խօսուէր հայերէնը իւրայատուկ գաւառաբարբառով, ժամերգութիւնը կ'ըլլար հայերէն, մեր քաղցրալուր շարականները եկեղեցիի կամարներուն տակ կ'արձագանգէին առտու եւ իրիկուն, իսկ հիմա բոլորովին լատինացած, եկեղեցիի արարողութիւնները կը կատարուին լատիներէն, իսկ հայ լեզուի մէջ արաբերէնը դարձած է ընտանեկան լեզու։ Դժուար է այժմ Խնիյէցիները վերադարձնել իրենց պապենական օճախին։ Մեր միակ աշխատանքը պէտք է ըլլայ զգացնել նորահաս սերունդին, թէ իրենք Հայեր են եւ Արմենական ցեղին կը պատկանին։ Այս ալ կարելի է միակ միջոցաւ մը, այն է, աւանդել տալ հայերէն լեզուն գիւղի դպրոցներուն մէջ, միջամտութիւնովը Հալէպի Թեմին Լատին Եպիսկոպոսին։

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Յայտնի ջերմուկը «Շէյխ Իսա» Հայու անուն կը կրէ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

Բ.— ԱՏՈՔՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՊԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մենք գրեցինք ոչինչ ըսինք, տակաւին, Միսաքեանի լեզուին մասին։

Եւ, շատ բան ալ պիտի չկարենանք ըսել։ — Տեղը չէ տարածուելու։ Օրաթերթ մը՝ չարտօներ վերլուծական խորացումներ։ Մանաւանդ՝ լեզու մը «բանալ», զգայական եւ իմացական իր ներքին ալիքներով։

Պիտի ըսենք ու անցնինք։ Հպանցիկ։ Գոհանալով հաստատումներու շարքով մը։

Հիմնական նկարագիրը Միսաքեանի լեզուին՝ ատոքութիւնն է, պարզութեան մէջ — Առել ժանեակները, ծոպաւոր նախադասութիւնները, Թրքերէնի կամ օտարներէնի կաղապարին վրայ ձեւուած ոճարանութիւնները (Զօպանեան), զիրար հրմշտկող ածականներն ու մակբայները (Սիմանթօ), որոնք իմաստի եւ շեշտի անարիւնութիւն կը ստեղծեն աւելի, քան աւիւն եւ ուժականութիւն։

1860 – 1880ական թուականներու «ընտրողական»ը, ինչպէս ընդհանրապէս բառերու շքեղանքով պայմանաւորուած «գեղեցիկ» լեզուն (որ Եղիաներուն մօտ հազիւ յաջողակ պերճութիւններու հասաւ)՝ յաջորդուեցաւ Իրապաշտներու ու նոյնիսկ անմիջականօրէն ժամանակակիցներու համեմատաբար անբանագրօս, սակայն շեշտօրէն թափթփած պատկերով (Արփիարեան, Կամսարական, մինչեւ Եսայեան)։ Միսաքեան, 1908ին, եւ աւելի ետք, միշտ յայտնուեցաւ այս անպատասխանատուութեան դէմ պայքարող որակապաշտ մը իբրեւ,— եթէ ներելի է այս բացատրութիւնը։ Որակ՝ բառերով իրագործելի կամ նուաճելի իմաստներու, պատկերներու, գոյնի, շեշտի, մտքի եւ հոգիի վիճակներու, տեւեռումներու կամ լարումներու մէջ։ Ըսել բառ մը, քանի մը բառով կոճկել նախադասութիւն մը, ու յօդուածը թելագրական դարձնել։ Զսպանել փոխանցելի գաղափարը, — ու առով ալ չնապադիլ։ Զբացատրել. չպատմել. չվերջացնել։ Սեղմութիւնն ու խտութիւնը՝ տրուած ուրեւէ էջի մէջ, պայմանաւորուած են ընթերցողին զգայական եւ իմացական պատուութիւնները յարգելու գրական ազատականութեամբ (լիպէրալիզմ) մը։— Մասնաւորաբար գրականութեան մէջ՝ այս յարգանքը նաեւ զգայն տակադրուած գաղափարին կամ մտածումին ու արգելակ է (փրէն) գրագէտին ու քերթողին համար, որ պէտք չէ լրացնէ։ Պէտք է թելադրէ, ներշնչէ, ստեղծէ։ Կարդացէք «Հայկաշէն»ի եւ «Արածանի»ի էջերով մեզի փոխանցուած կարգ մը այրող էջերը Միսաքեանի, — անոնք՝ որ Երկրորդ Աշխարհամարտի ցնցող կարգ մը անցուդարձերը, բռնկուն ապրումներն ու մանաւանդ մղձաւանջը կը պատմականացնեն։ Այս ամէնէն ընթացիկ, ամէնէն չոր եւ անհոգի, ամէնէն առարկայական ու միածալ պատկերներուն մէջ իսկ դուք պիտի կարենաք գտնել գրագէտին ամէնէն տոկուն արժանիքները, ընդհանրապէս գրագիտական, բայց մանաւանդ լեզուական տեսակէտով։ Կարդացէ՛ք Եփրատէն իր ապրումները, սպանդի ու աքսորի ճամբաներէն իր վերապրումները, ըՍփիւռքի զանազան անկիւններէն ոգեկոչական իր խորացումները, — անոնք՝ որ Միսաքեանի գրականութեան ամէնէն անմեռ էջերը կրնան կազմել, ու պիտի հաստատէք՝ թէ լեզուն միջոց մը չէ զայն ըստարագրող մարդուն համար։ Ի՛նքն է. նպատակ եւ արուեստ։ Ստեղծում եւ իրաւութիւն։

1908 — 1956, մինչեւ իր վերջին շունչը, իր ամէնէն անձնական էջերուն, իր նամակներուն մէջ իսկ Միսաքեան պահած է ատոքութիւնը լեզուի առանց պարզութեան շքեղանքը խոցելու. առանց բանագրօս դառնալու. առանց ճիգի եւ փնտռտուքի։

«Ես տեսայ Եփրատը» խորագրուած ապրումներու քանդակ մը կայ «Օրեր եւ ժամեր»ու Գ. էջին վրայ։ (Միասին էինք այդ օրը, Ծարապլուսի մեր «ուխտագնացութեան» ամէնէն խռովիչ մէկ պահուն, երբ, արցունքով տամկացած իր աչքերը հորիզոնէն անդին սեւեռած, գլխարկը հանելով գլուխէն, նայեցաւ Եփրատի ջուրերուն, ու մեռնողներուն յուշքը խմեց՝ գետին պղտոր ջուրերէն։ «Պատմական» օր մըն էր։ — Դէպի Եփրատ ճամբուն վրայ, Պապի առջեւ, լեռնատար ինքնաշարժ մը խելակորոյս կը սուրար ինքնաշարժին վրայ, որուն յետսակողմը նստեր էինք՝ կողք կողքի։ Մեր վարիչը, Պ. Նազարեան, գերմարդկային ճիգով մը, հրաշքով մը, ղեկը դարձուց աջ, ու անուաղ անխուսափելի ընդհարումէ մը խուսափելու համար։ Ինքնաշարժը, առաջակողմի եւ յետակողմի իր երկու անիւներով՝ սահեցաւ ճամբու աջին տարածուող թաց դաշտերուն վրայ, եւ, յուշիկ, թաւալեցաւ։ Անիւները օդին մէջ, ու վերնամասը՝ հողին։ Ութ հոգի էինք ներսը։ Պատուհանները՝ փակ։ Մեր մտքերուն մէջ թարմ էր Շթորայի ինքնաշարժին աղէտը, որուն զոհ տուինք բժիշկ Գույումճեանն ու կրակի պէս տըղաք։ Ինքնաշարժի շարժակը սկսաւ ծըխալ, մինչ շարժավարն ու մեքենագէտ մեր ընկերներէն Պալըգեանը ձեւ կը փնտռէին պատուհաններէն մէկը խորտակելու, որպէսզի կարենանք դուրս նետուիլ...։ Մօտակայ գիւղէն արար դեղջուկներու բազմութիւն մը՝ տապալած ինքնաշարժէն քսան մեթր հեռու, կարծես կը սպասէր՝ որ այրինք ողջ – ողջ։ Քարացած էինք բոլորը։ Ոչ մէկ շարժում. ոչ մէկ փորձ՝ փրկութեան վազելու։ Ականջներուս մէջ է Միսաքեանի ձայնը. «Մինա՛ս, շատ ծա՞նր եմ վրադ։ «Տէ՛ր, Ողորմեա» մը երգէ »...։ Եւ կ'երգէր ինք.. կը մըլտար աւելի...։ Մինչեւ որ Պալըգեան եւ Նազարեան յաջողեցան դուռը խորտակել, վազել դէպի բռնկած մեքենան ու ափերով հող թափել շարժակին վրայ, որպէսզի մարի ...)։ Առէ՛ք այդ էջին առաջին ութ տողերը, ու պիտի կարենաք տեսնել, — եթէ ոչ՝ ըմբռնել — թէ Միսաքեան ինչպէ՛ս կրնար ութ էջը սեղմել այդքան տողերու մէջ։ Ուրիշնե՛ր ալ, նո՛յն հատորին մէջ։ Անթիւ։ Նոյնքան առոք։ Կենդանի եւ մըշտաշունչ։ Ի վիճակի չեմ արտագրելու։

Այդ լեզուին ուրիշ մէկ արժանիքն է Միսաքեանի սրաշարժութիւնը, — գործածել չինովի բառ մը, զոր կրնաք ընդունիլ կամ ոչ, եւ որ, սակայն, ճշդիւ կրնայ շրջագծել այն տարօրինակ կենսունակութիւնը, շեշտաւորումը, կրնաք ըսել՝ ակրէսիվ նկարագիրը, որ իրը եղաւ։ Նպա–

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

Մի՛ սպասէք ուրեմն ձեր զուարթ մուսային, մի՛ առէք գրիչը, երբ կը թելադրէ ձեզ մելամաղձոտ ըլլալ, երանի մի՛ առէք տղէտին, որ լուռ, կրկնապէս տառապող մըն է միայն։ Վայրկեաններ կան ուր կը տարուիմ մտածելու թէ աշխարհի ամէնէն անշունչ, կոշտ իրերն իսկ իրենց յուզի բաժինն ունին։ Ի՞նչ կը զգայ ծովը երբ կը փրփրի, կը փոթորկի, կ'ալեկոծի, կը կատղի։ Ի՞նչ կը զգան ծառերը որ այնպէս կը հեւան, կը հեծեն, երբ սաստիկ հովը կուգայ խռովել իրենց նուշ անդորրութիւնը։ Եւ դեռ ի՞նչ կը զգան մշտնջենապէս ժայթքող հրաբուխները, բոցավառ փայտերը, նոյնիսկ երկաթը, կրակին ծոցը, քարերը մեր ոտքին տակ եւ մանաւանդ այն հարիւրաւոր պզտիկ միջատները, որոնց ճակատագրին հետ կը խաղանք, մեր քայլերուն քմահաճոյքով։ Ի՞նչ կը զգան, չենք գիտեր, ինչպէս անոնք չեն գիտեր երբեք թէ ինչ կը զգայ կուրծքս, երբ կը փոթորկի, կը խռովի, կը հեծէ ու կը բորբոքի։ Մշտնջենական հրաբուխ որ կը ժայթքի, հոգի, հեւքի նոպաներու մէջ։

Գրենք ուրեմն, թող գրէ ամբողջ մարդկութիւնը, թողունք որ գրիչը փարատէ մեր ճակտին մռայլը, թող թրջէ տայ մեր տառապանքներուն, թող մեզ թեթեւցնէ մեր ցաւերէն, որպէս զի երթան մարին անոնք բարեկամութեան գիրկը, թողունք որ գրչին ծայրը արիւնէ մեր վէրքերը։ Եթէ գիտնայինք թէ որքա՛ն կ'ամոքուին վէրքերը, երբ կ'արիւնին...

Կ'ըսէք թէ ակամայ ձեր գրիչը կը բանաստեղծէ։ Այսպիսով կ'ուզէք խեղդել կամ ծածկել ձեր բանաստեղծի ... եւ բնութիւն սիրելու անզուսպ հակումը։ Ճշմարիտ բանաստեղծը այն է, որուն գրիչը չի կեղծեր, եւ եթէ այսպէս չըլլար, պիտի չխոստովանէիք երբեք ձեր արդար նախանձը, եւ մանաւանդ պիտի չկրնայիք ներշնչուիլ «երթաս բարով»էն...։

Եւ այս նամակին կը յաջորդէ ընտանեկան կատակներ, զուարթ ակնարկութիւններ։ Ու յետոյ Յ. Գ. մը։

«Շնորհակալութիւններ նաեւ Շանթերուն համար, որոնք հոս, լեռնային մենութեանս միակ վայելքն են։ Կը յիշեմ «Լուսնի Շողերը» եւ «Փոթորիկ է» ընթերցումները, որոնք պահ մը փոխադրեցին զիս ամառնային այն գեղեցիկ օրերուն, ուր ծառերու այս սրբավայրին առջեւ աղօթքի պէս թրթռացին անոնք՝ ձեր ձայնին մէջ։ Անկեղծօրէն կ'ըսեմ թէ մեծ գրկանք մը ունեցած պիտի ըլլայի, եթէ չկարդայի հրաշալի Ոսկին։

×

Վերջին ծայր նուրբ ըմբռնողութիւն մը ունէր Ատրինէ Սէֆէրեան։ Կը կարդար, կը կարդար շարունակ եւ երբ կը խնդրէի իրմէ որ իր աշխատութիւններէն բաժին հանէ Շանթին, կ'ըսէր.— «Մէկ պայմանով. եթէ ստորագրութիւնս չդնէք»։ Ու ես կը յարգէի իմ խոստումներս, եւ թարգմանութիւններուն տակ միայն անունին սկզբնատառերը դնելով։

Ահաւասիկ ուրիշ նամակ մը, նոյնքան զգայուն եւ նոյնքան վշտաւոր տխրութեամբ թաթաւուն։ —

«Սիրելի բարեկամս, ստացայ ձեր երկու նամակներն ալ, շատ շնորհակալ եմ։ Կը փափաքիք որ գրեմ ձեզի, այս փափաքուած թղթակցութիւնը ինծի համար հաճոյքէ աւելի՝ մխիթարութիւն է. ցաւած հոգիները շատ անգամ բարձր հոգիներ կը փնտռեն, պոռթկալու համար հոն, եւ սակայն՝ իրենց միակ սփոփանքը կը կազմէ։

«Ի՞նչ գրեմ ձեզի. գրե՞մ, ինչ որ հոգիս կը զգայ, ինչպէս պիտի գրէի բժիշկիս, ինչ որ մարմինս կը զգայ։ Ո՛վ մարդկային միամտութիւն, որ գոհացում կը գտնէ ցաւը պատմելուն մէջ, որպէս թէ դարման մը ըլլար ան։

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Է ԵՂԵՐ ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Հանրածանօթ է այս եպիսկոպոսը, որ Դերենիկ եպիսկ. Փօլատեան կը կոչուի ։

Նախկին տեսուչը Անթիլիասի դպրեվանքին. նախկին ազդեցիկ անդամներէն Անթիլիասի միաբանութեան. նախկին հրէիկ – հանդանակիչ՝ միշտ յօգուտ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին ...

Այժմ, վտարուած Անթիլիասի միաբանութենէն, Թափառաշրջիկ աշխարհէ աշխարհ, Աւստրալիա եւ Հնդկաստան, ուրկէ «յուշեր» ալ կը գրէ, որպէս թէ պանծացնելու համար Հայաստանեայց եկեղեցին ...

Առանց Ամերիկայի, Կիպրոսի եւ այլ վայրերու մէջ, յանուն Անթիլիասի կաթողիկոսութեան իր ըրած հանգանակութիւններուն հաշիւը փակած ըլլալու դեռ, նոր հանգանակութիւններ բացած է Դերենիկ եպիսկ., հեռաւոր գաղութներու մէջ, առանց յայտնելու թէ իր հանգանակութեանց համար որո՞ւ հաշիւ կու տայ ։

Շնորհազուրկ այս եպիսկոպոսը, որ քանի մը անգամ Էջմիածին այցելած է եւ նոյնիսկ դասախօսած ալ Հոգեւոր Ճեմարանին մէջ, Թունդ Էջմիածնական է եւ, հետեւաբար, Համախմբականներու գլխաւոր դէմքերէն ։ Աշխատակիցը, նաեւ, մեր քաղաքի ռամկավար օրկանին, որուն հովանաւորութիւնը կը վայելէ ։ Ի՞նչպէս չվայելէ, երբ Թափառական եպիսկոպոս, եւ... խմբագիր, երար կ'արժեն, ամէն բանով ։

Քանի մը անգամ առիթը ունեցած ենք այս եպիսկոպոսով եւ իր գայթակղութիւններով զբաղելու, նիւթական թէ բարոյական ։

Բայց, հաւատարիմ « էջմիածնական » էջմիածնական թերթերը հաւար բարձրացուցած են ։

Արդ, ահա թող խօսին իրենք, կամ իրենցմէ մէկը ։

Նիւ Եորքի քողածածուկներէն՝ թիւ 2ը («Երիտ. Հայաստան»), յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ Դերենիկ եպիսկոպոսի մասին, յիշելով այս էջմիածնական եպիսկ.ին տուած «պտուղ»ները ։

Իր Ուրբաթ օրուան թիւով (12 Սեպտեմբեր), թերթին թղթակիցը (Առ. Կիւզէլեան) կը գրէ, ի մէջ այլոց, բազմաթիւ փաստեր յիշելով, ճանչնելու համար Անթիլիասէն վտարուած եպիսկոպոսը, «այնպէս ինչպէս որ է ան »...

Թերթին թղթակիցը կը գրէ ․

« Մեր այս տողերուն մէջ, առ այժմ, տեղ պիտի չտանք հարիւրէ աւելի այն սադրանքներուն, սարքուած Դերենիկ եպիսկոպոսի կողմէ, որոնք քար գայթակղութեան դարձած են իր այցելած շատ մը տեղերուն մէջ »։

Յիշելէ ետք Կալկաթայի քահանաներուն եւ տիրացուներուն հետ իր ունեցած վէճերը, թղթակիցը կ'աւելցնէ ․

« Պիտի չանդրադառնանք Պոմպէի Հայոց Նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը կատարելէ ետք՝ Դերենիկ եպիսկ.ի ստացած հազար ռուբլի գումարին եւ անոր յարակից ուրիշ գայթակղութիւններուն մասին, զորս ամէն Հնդկահայ գոց գիտէ ։

«Լուռ պիտի մնանք նաեւ այն մասին, թէ ինչպէս Ասանսոլ քաղաքի Բողոքական ազգայն եկեղեցւոյ մէջ պատարագելէ ետք, ներկայ հաւատացեալներուն նուիրատուութենէն գոյացած 135 ռուբլի չնչին գումարը գրպանեց Դերենիկ եպիսկ.ի կողմէ, երբ այդ դրամը հաւաքուած էր նոյն եկեղեցւոյ օժանդակելու առաջադրութեամբ »։

Թղթակիցը յիշելով նոյն եպիսկոպոսին 1943ին Ամերիկայի մէջ հրատարակուած անգլիական աղօթագրքին երկու հազար օրինակով վերհրատարակութիւնը՝ Կալկաթայի մէջ երկու ազգայիններու ծախքով, կ'ըսէ թէ այդ փոքրիկ գրքոյկները ծախուած են հատը երկու ռուբլի, եւ կ'աւելցնէ ․

« Վաճառումը կատարուեցաւ «գրավաճառ Սրբազան»ին ձեռամբ ։ Դերենիկ եպիսկոպոս իր հաստափոր պայուսակին մէջ կը լեցնէր զանոնք եւ հանդիպած Հայուն փողոցին մէջ կամ իր սենեակէն ներս կը ծախէր, առանց իր եպիսկոպոսի հանգամանքը նկատի առնելու »։

Ահա բազմաթիւ չհաստատուած ... մէկ քանին միայն, ծանօթացնելու համար Դերենիկ եպիսկ. կոչեցեալը ։

Ու երեւակայել որ այս եպիսկոպոսը Կիլիկեան Աթոռին թեկնածուներէն էր եւ «պահապան» հրեշտակը... Քանի մը անգամ Էջմիածին գացած եկած, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն գնահատուելով ...

Կարդալով այս փաստերը էջմիածնական թերթի մը մէջ, հարցում մը կը ցծուի մեր մտքին մէջ թէ՝ արդեօք «հակէջմիածնակա՞ն » դարձած է թերթը կամ «հակաէջմիածնակա՞ն» է իր թղթակիցը, այդքան ճշմարտախօս ըլլալու համար ։

Ինչ է կարծիքը մեր քաղաքի ռամկավար օրկանին՝ իր պատուական աշխատակցին եւ գործակիցին մասին ... ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք ստորեւ կը հրատարակենք յունահայ թեմական ժողովի Հոկտեմբեր 5ի նիստին պաշտօնական զեկոյցը ․—

« Յունահայոց Թեմ. Ժողովը, Առաջնորդ Հօր եւ Դիւանի հրաւէրով գումարեց իր հերթական նիստը ամսոյս 5ի Կիրակի օրը, Աթէնքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Հօր՝ Տ. Սահակ վրդ. Այվազեանի եւ ի ներկայութեան 39 պատգամաւորներու ։

Նախագահ Առաջնորդ Հայրը ժողովին բացումը կատարեց աղօթքով ։

Ժողովը նախ լսեց նախորդ նիստի ատենագրութիւնը եւ վաւերացուց զայն ։ Յետոյ կարդացուեցաւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը իր վեցամսեայ գործունէութեան մասին, որ արժանացաւ պատգամաւորներու միահամուռ գնահատանքին ։ Ապա, ժողովը անցնելով օրակարգի հարցերու քննութեան, ամէնէն առաջ զբաղեցաւ յունահայ թեմին Ս. Էջմիածնի հետ ունեցած փոխ յարաբերութեանց եւ թեմը Մեծն Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հովանաւորութեան ենթարկելու հարցով ։

Ամբողջ չորս ժամ տեւած վիճաբանութիւններէ եւ կարծեաց փոխանակութենէ ետք, ժողովը լսեց այս հարցի մասին բանաձեւի յանձնախումբի պատրաստած բանաձեւը, որ կարգ մը փոփոխութիւններով վաւերացուեցաւ գրեթէ քուէարկութեամբ ։ Վաւերացուած բանաձեւը ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը ․

« Յունահայ Թեմական Ժողովս, իր 5 Հոկտեմբեր 1958ի հերթական նիստին մէջ, նկատի ունենալով եւ հանգամանօրէն քննելով, Ս. Էջմիածնի հետ Յունահայ Թեմի փոխ յարաբերութեանց հարցը, կը գտնէ՝

«1.— Որ, Ս. Էջմիածնի եւ Յունահայ Թեմի փոխ – յարաբերութիւնները եղած են գլալապէս թոյլ եւ ձեւական՝ տարիներու ընթացքին,

« 2.— Որ, երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր եւ ի մասնաւորի վերջին հինգ տարիներու շրջանին, Ս. Էջմիածինը՝ Յունահայոց Առաջնորդարանին ուղղեց եկեղեցական հարցերու հետ ոչ մէկ աղերս ունեցող կարգ մը հրահանգներ, որոնց գործադրութիւնը պիտի վտանգէր Յունահայ գաղութը եւ թիւրիմացութիւններ ստեղծէր պետական շրջանակներու մօտ, նկատի ունենալով, որ Յունահայութիւնը կ'ապրի հակահամայնավար երկրի մը սահմաններուն մէջ.

« 3.— Որ, Ս. Էջմիածինը, շուրջ տարի մը առաջ, գիտակցօրէն եւ միտումնաւոր եղանակով արհամարհեց մեր ազգային սահմանադրական կարգերը եւ ձգտելով իր կամայականութիւններուն ենթարկել Յունահայութիւնը, իբրեւ «Թեմակալ Առաջնորդ » եւ Հայրապետական Պատուիրակ ուղեց անոր պարտադրել Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ պաշտօնէ կոչուած եւ ապա պաշտօնանկ եղած Իսահակ վրդ. Ղազարեանը, իսկ միւս կողմէ, արհամարհելով Ազգ. Կեդր. Վարչութեան խնդրանքները ու օրինաւոր բողոքները, իր անտեղի ու հակաօրինական միջամտութեանց դէմ, փորձեց մեր գաղութին խաղաղ կեանքը եւ դիւրացուց հրահրումը ծանր ու անօգուտ պայքարի մը, պառակտելով մեր Թեմը եւ պատճառ դառնալով Յունահայութեան վարկաբեկման՝ յաչս Հելլէն իշխանութեանց ։

(Մնացեալը յաջորդով)

մին դիմելու իր ձեւը, ինքնին, կ'արժեւորէր բառածը ։ Չէր հեռացներ զայն, չէր տաներ տեսողական կամ մտածական ճիգ ենթադրող այլուրութեան մը ։ Կը մխէ՛ր ուղեղին մէջ. սրտին մէջ. հոգիին մէջ ։ «Որական ագրէր» մըն էր Միսաքեան, որուն բառերուն մէջ իմաստները կը գրկուէին, — այնպէս՝ ինչպէս անտառին եղնիկը՝ վայրի մը թաթին տակ ։ Զրոտ, լպրծուն, խուսափուկ կամ ճապաղուն չէին իր տողերը ։ Խիտ էին. պիրկ. արժանացած ։ Առանց հոգիէ, շունչէ եւ բաբախումէ պարպուելու, սակայն ։

Երրորդ ու ամէնէն հազուագիւտ շնորհը այդ լեզուին՝ հայեցիութիւնն էր ։

Բառը լիւ ըմբռնելի ըլլայ, հաւանօրէն, եթէ ճշդենք՝ նախ՝ թէ ամէն ուղիղ եւ ճշգրիտ հայերէն հայեցի չէ ։ Զօհրապն ու Օշականը, յիշելու համար երկու գարտուղի եւ տարածուող ուժեր, հոյակապ հայերէն ունէին, անկախ իրենց քերականական կամ պարզօրէն լեզուական սայթաքումներէն, դանցումներէն, անիշխանութենէն ։ Սակայն՝ հայեցի չէին ։ Աւելի Փրանսական եւ արեւմտական էին, քան հայեցի ։ Խորութիւն ստեղծել լեզուի մէջ, ու այդ խորութեան մէջ առնել ընթերցողին միտքն ու հոգին, լեզուական թեքնիքին մէջ տոկուն արժանիք է ։ Ատիկա ընելու յաջողեցաւ մանաւանդ Օշական ։ Սակայն, այդ իրագործումը, գրական – հրապարակագրական ճակատի վրայ, ընդհանրական եւ մատչելի դառնալու այլապէս անփոխարինելի արժանիքով մը, գործի վերածուեցաւ Միսաքեանի կողմէ ։ Խորութիւն՝ առանց երկարելու. առանց դարձդարձիկ (փոյթ չէ թէ չքեղ եւ ամրակառոյց) նախադասութիւններու ։ Արագ, հատո՛ւ, սուր ։ Հայեցի նկարագրով մը ։ — Պէտք չէ մոռնալ, թէ Թուրքերէնին ծեքծեքումը եղած է պատճառ (ու կը մնայ պատճառ) մեզմէ շատերու հայերէնին թանձրութեան, կեղծ հանդիսաւորութեան եւ թիւր ըմբռնուած «ճոխ»ութեան ։ Հայեցիութիւնը, մինչդեռ, կ'ենթադրէ զուլալութիւն, պայծառութիւն, զովութիւն, — գիծեր՝ որոնք Միսաքեանի լեզուին յատկանիշները մնացին, ու զայն անմաշ երիտասարդութեան մը պսակով փոխանցեցին պատմութեան ։

Ուրիշ բանիքներ ալ ունինք մենք «Օրեր ու Ժամեր»ու գրական արժէքի մասին ։

Ուրիշ վկայութիւններ՝ անոր հեղինակի նկարագրի մասին ։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (276)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

— Ներեցէք ինձ, պարոն բժշկապետ, — ասաց քարտուղարը հրաժարուելով ․— դուք այդ երկրորդ անգամն է, որ ինձ ամաչեցնում էք. ես յաւիտեան չեմ մոռանայ այն գեղեցիկ ժամացոյցը, որ դուք ընծայեցիք ինձ բերդի հնութիւնները տեսնելու ժամանակ. ամբողջ քաղաքում իրա նմանը չկայ. ամէն մարդ, ով որ տեսնում է, հիանում է ։

Քարտուղարը հազար ու մէկ շողոքորթութիւններից յետոյ, վերջապէս ընդունեց ոսկիները, եւ զգալով, որ երկար նստեց, վեր կացաւ եւ, բարի ճանապարհ մաղթելով, դուրս եկաւ սենեակից ։

Ասլանը նրան տարաւ մինչեւ բակի դուռը ։ Այստեղ կանգնած էին երկու սեւամորթ ստրուկները, որոնք փաշայի ախոռատան ծառաներից էին ։ Նրանք եւս ստացան Ասլանից մէկ – մի ոսկի եւ, մինչեւ գետին խոնարհուելով, մի քանի անգամ գլուխ տուին ։

Ինձ այնքան չէր զարմացնում փաշայի գեղեցիկ նուէրը, որքան այն միտքը, թէ ո՞րտեղից եւ ի՞նչ գումարից Ասլանը առատօրէն շաղ էր տալիս այդ ոսկիները ։ Երբ վերադարձանք մեր սենեակը, ես նըրան հեգնօրէն նկատեցի ․

— Փաշայի ընծան շատ էժան չնստեց ։

— Ընդհակառակն, բաւական էժան նստեց, — պատասխանեց նա ծիծաղելով ։

Կէսօրին մօտ էր, երբ յայտնուեցաւ փաշայի քարտուղարը ։ Դա միեւնոյն երիտասարդն էր, որ մեզ առաջնորդում էր քաղաքի հնութիւնները հետազօտելու ։ Նա բերել էր իր հետ ոչ միայն փաշայի խոստացած թղթերը, այլ եւ մի թանգագին նուէր նրանից ։

Դա մի գեղեցիկ արաբական նժոյգ էր իր բոլոր փառաւոր սարքաւորանքով. գլուխը եւ պարանոցը զարդարած էր մետաքսեայ սեւ փունջերով, որ բռնուած էին արծաթեայ, զանգակաձեւ կոճակների մէջ. թամբի ծածկոցը պատրաստած էր վագրի մորթից, որի եզերքը զարդարած էր ոսկեթել ծոպերով. երկու սեւամորթ ըստրուկներ, կարմիր մահուդի դգեստներով եւ զոյնզգոյն չալմաներով, աջ եւ ձախ կողմից բռնել էին աշխոյժ նժոյգի սանձը, որը, կարծես, ինքն էլ էր զգում իր գերազանցութիւնը, եւ բակը մտնելուն պէս, սկսեց խրխնջալ եւ մի առանձին հպարտութեամբ առջեւի սմբակները դափել գետնին ։

Ասլանը, հասկանալով բանի էութիւնը, սանդուղքներից ցած իջաւ, դիմաւորեց թէ քարտուղարին եւ թէ Նորին Վսեմութեան ուղարկած նժոյգին ։ Քարտուղարը, սեղմելով Ասլանի ձեռքը, ասաց ճառական եղանակով ․

— Ես ինձ շատ բախտաւոր եմ համարում, պարոն բժշկապետ, որ ինձ վիճակուեցաւ թարգման լինել իմ տիրոջ՝ Նորին Վսեմութեան փաշայի՝ առ ձեզ ունեցած յարգանքի եւ սիրալիր զգացմունքների ։ Իմ տէրը, բարեմաղթելով ձեզ բարի ճանապարհ եւ անդորրութիւն, իրան շատ երջանիկ կը համարէ, եթէ դուք կը յարգէք նրան, ընդունելով այդ նուէրը, որ Նորին Վսեմութեան ախոռատան ընտրեալներից է ։

Ասլանը նոյնպիսի փքած խօսքերով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը եւ, բռնելով քարտուղարի ձեռքից, սանդուղքներով տարաւ վերեւ, իր սենեակը ։ Երբ նստեցին, քարտուղարը ծոցից հանեց թղթերը եւ, առանձին – առանձին տալով Ասլանին, ասաց ․

— Այդ ձեր անցագիրն է, որ մենք եւս վաւերացրինք, այդ Նորին Վսեմութեան փաշայի նամակն է Մուշի գայմագամին գրած, այդ մի բաց հրաման է, որ ամէն տեղ կառավարութեան պաշտօնեաները մատուցանեն ձեզ պարտ ու պատշաճ ընդունելութիւն եւ ցոյց տան ձեզ ամէն տեսակ պատրաստականութիւն ձեր ճանապարհորդութիւնը դիւրացնելու ։

— Շնորհակալ եմ, — ասաց Ասլանը, ընդունելով թղթերը ։ — Նորին Վսեմութիւնը չափազանց ողորմած է դէպի ինձ ։

Յետոյ նա բացատրեց, թէ արեւելքում ընծաները, — լինէին նրանք սուլթանից, շահից կամ նրանց բարձր պաշտօնեաներից, — մի տեսակ արդիւնքի աղբիւրներ են ։ Օրինակ, Թագաւորը սովորաբար տարին մի անգամ խալաթներ է ուղարկում իր նահանգապետներին կամ զանազան նշանաւոր աստիճանաւորներին ։ Այդ խալաթները լինում են՝ կամ մի վերարկու, կամ մուշտակ, կամ թանգագին շալեր եւ կամ այլ հագուստներ ։ Նրանք աւելի բարձր նշանակութիւն ունեն, երբ առնուած են արքայական անձից, այսինքն՝ երբ Թագաւորը նրանց միանգամ հագել էր ։ Խալաթները բերում են թագաւորի արքունիքի սպասաւորները, ըստ մեծի մասին նրա սենեկապետները ։ Նահանգապետը իր բոլոր աստիճանաւորներով եւ քաղաքացիների խուռն բազմութեամբ ընդառաջ է գնում ընդունելու արքայական ընծան ։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

× Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան վարչապետ» Ֆէրհաթ Աբաս գերմանական թերթի մը աշխատակիցին կատարած յայտարարութեամբ՝ բոլորովին նոր նկարագիր մը կուտայ ալժերիական հարցին։ Ըմբոստներու պարագլուխը առաջին անգամ ըլլալով կը յայտարարէ թէ Ֆրանսայի հետ խորհրդակցելու համար ոչ մէկ պայման կը դրուի իրենց կողմէ. ցարդ, խորհրդակցութեան համար Աբասադր. ճակատը պայման կը դնէր Ալժերիոյ «անկախութեան» սկզբունքը։

ՓՐԱԿԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ խորհրդային գիտունները մօտ ատենէն երկու հրթիռներ պիտի արձակեն դէպի լուսին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի «Թաս» գործակալութեան համաձայն Մոսկուայի մէջ ռուսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն եւ արաբերէն լեզուներով հրատարակուած է գիրք մը՝ նուիրուած ռուսական ուղղափառ եկեղեցիի գործունէութեան, յառաջաբանին մէջ Մոսկուայի պատրիարք Ալեքսիս կը գրէ թէ այս հատորը օտարականներուն ցոյց պիտի տայ «եկեղեցիին եւ խորհրդային կառավարութեան յարաբերութիւնները, որոնց մասին սխալ կարծիք մը գոյութիւն ունի արտասահմանի մէջ»։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ նոր ռումբ մը եւս արձակուեցաւ սինակոկի մը վրայ՝ Իլլենուայի շրջանին մէջ, ոստիկանութեան համաձայն զոհ չկայ. վնասները միայն նիւթական են։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը, բոլոր մասնաճիւղերը իրենց խորին վշտակցութիւնները կը յայտնեն Միութեան նախագահուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ Քիւթիւկեանի, իր ամուսնոյն Տքթ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբացեալ ընկեր Յովհաննէս Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէի ընկերները կը նուիրեն՝ տասը հազար փրանք, Տիկին Տ. Միսաքեան երեք հազար, Պ. Ստեփան Էլճիբէկեան հազար փրանք։

Այրի Տիկին Վարսենիկ Զուլլերեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Շաթաֆեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՐԴԱՆ ԶՈՒԼԼԵՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 14ին իր բնակարանը, 2 Մոնթէ Պոնֆու, Լիոն։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, այս Ուրբաթ, ժամը 2ին Քուա Ռուսի գերեզմանատունը (Լիոն)։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Այրի Տիկին Աննիկ Մինէճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Մէնդիլճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նաւասարդեան եւ զաւակները, Պ. Ա. Ալէքսանեան, Պ. Մ. Երկանեան եւ Տէր եւ Տիկին Թիւյսիւզեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պէրպէրեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քենեկալին եւ ազգականին

ԷՄՐԱՆ ՄԻՆԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Սալփեթրիէր հիւանդանոցին մէջ, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի հինգշաբթի 16 Հոկտ., ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Այրի Տիկին Էլլէն – Բիւզանդ Քիւթիւքեան եւ զաւակը՝ Բենց (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւթիւքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մանուշակ Ստամպոլցեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Շառաֆեան, Այրի Տիկին Արփենիկ Շահպազեան և զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Հրանտ եւ Հոփսիմէ Այվազեան (Քալիֆորնիա), Պէզիճեան ընտանիքը, Այրի Տիկին Հ. Տատրեան եւ զաւակները, Պ. Ժ. Խուպէսէրեան և Ստամպոլցեան ընտանիքը խորցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 15·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

× Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն կ'ողբայ յանկարծական մահը՝ իր ընկերոջ Տոքթ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ, եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

Օր. ՍՕՆԱ ԱՆՆԱՅԵԱՆ
ՍԱՐԳԻՍ ՏՕՆԷԼԵԱՆ

Ամուսնացած

Շաւիլ 11 Հոկտ. 1958 Փորտօ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն,
Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պաննէօ Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17 – կէս գիշեր։ Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

× Նոյն մասնաճիւղին հաւաքոյթները ամէն չորեքշաբթի էկլիզ Սէն Ռընէ, Ավընիւ տ'Արքէօյ, Պանեէօ։

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20·30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՅՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, Հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մարօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժըներվիէվ Լըքլեռ եւ Իւպեր Քլանէ։

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ։

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մարօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ։

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300։
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԽԹ. 51-84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25-46։
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86-04։

ԼԻՈՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՔԵՐՄԷՍ

Լիոնի Նորակառոյց Եկեղեցւոյ կից Ազգային Տան բացումը պիտի կատարուի, Լիոնի Եկեղեցաշէն Երիտասարդաց կողմէ կազմակերպուած շքեղ քերմէս եւ պարահանդէսով մը։

Բոլորը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, այս հաճելի օրը միատեղ տօնելու։

26 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր։

Պիտի ըլլան՝ խաղեր, թոմպօլա, ճոխ պիւֆէ, պարեր։

Vente de Charité.

Մուտքը ազատ է։

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աւետարանչական ժողովներ տեղի կ'ունենան այս երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի իրիկունները, ժամը 8·30ին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցին մէջ, 28 Ավընիւ Պուրկէն։

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հէլվաճեան։ Կը մեներգէ Օր. Ս. Տէր – Աթանասեան։ Վկայութիւն՝ Պ. Սարգիս Եսայեան։

Pension de Famille

Պ. ԱՒԱԳԵԱՆՑ
Mortcerf (S. et M.)

ՀԱՆԳԻՍՏԻ, ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ,
ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Confort

Ամառ — ձմեռ։ Փարիզէն վեր 50 քիլոմեթր, օդաւէտ, պարտէզ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Պուա Քոլոմպի կայարանի ծանօթ սրճարանը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս չարաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Ռէժան»ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդարութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ. Տէմիրճեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ Պ. Սասունիի ճաշարանը, րիւ տ'Ալէքսանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս. Տընի։

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը։ Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Պ. Անդրանիկ Սարգիսեանի։ Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 16ին։ Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ. Պապիկեան, 4 Փլաս Պէլա։ Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր։

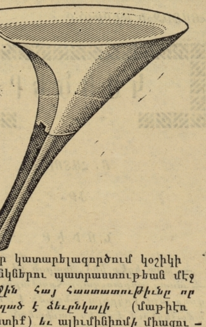

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ
Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով շինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ։

Դիմել՝

VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-3?

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 17 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8321 34EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4122

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Արտաքին ուժերու միջամտութիւնը ճակատագրական կերպով իր հակազդեցութիւնն ունեցաւ Լիբանանի ներքին կեանքին վրայ: «Երկփեղկում» առաջ բերաւ բնակչութեան մէջ :

Անկախութիւնը լաւագոյն լուծումն էր Լիբանանի համար, որ դարերով տառապած էր օսմանեան լուծին տակ :

Ճշմարիտ հայրենասէրները՝ գլխաւորութեամբ նախագահ Շամունի եւ իր կուսակիցներուն՝ ամրօրէն կառչած են անկախութեան գաղափարին, այդ վարչաձեւին մէջ տեսնելով իրենց փոքրիկ երկրին բարօրութիւնը :

Լիբանանի աշխարհագրական դիրքը, ազգագրական բաղկացութիւնը, տնտեսական կացութիւնն ու պատմական առաքելութիւնը բնական կերպով ցոյց կուտան Լիբանանի հետեւելիք ճամբան, — անկախութիւն :

Դժնդակ կացութիւն ստեղծուեցաւ Լիբանանի համար՝ երբ փետրուար մէկին հիմը դրուեցաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան՝ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով, նախագահ Նասրի մականին տակ :

Լիբանան եւ Սուրիա բախտակից էին եղած անցեալին մէջ, օսմանեան տիրապետութենէն վերջ նաեւ Ֆրանսական հոգատարութեան օրով :

Սահմանակից այս երկու երկիրներու բնակիչները նոյն լեզուն կը խօսին եւ նոյն բարքերն ունին: Դժուար է զանազանել մէկը միւսէն:

Ուստի եւ սահմանին մէկ կողմը պատահած դէպք մը անխուսափելիօրէն կ'անդրադառնայ միւս կողմին վրայ :

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ Սուրիոյ դէպքերը երեք ամիս վերջ իրենց արձագանգն ունեցան Լիբանանի մէջ:

Համարաբական Միութեան կուսակիցները քաջալերութիւն գտան Մոսկուայէն, որ ա'յնքան կը սիրէ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ:

Բոլշեւիկեան գործակալները յաջողեցան նոյնիսկ իրարու դէմ հանել Լիբանանի ասպնջական երկնքին տակ ապաստանած Հայերը : Գործեցին «յառաջդիմական» տարրերը՝ զանոնք մասնակից դարձնելով տեղացիներու ներքին վէճին : Մինչ Հայերու շահը կը պահանջէ հիւրընկալ բոլոր երկիրներու մէջ իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացի խաղաղ ու շինարար աշխատանքի նուիրուիլ, առանց քաղաքականութիւն խաղալու :

Պայքարը անկախութեան կողմնակիցներուն եւ համարաբական միութեան ջատագովներուն միջեւ՝ յանգեցաւ եղբայրասպանութեան, բազմաթիւ զոհեր խլելով երկու կողմերէն ալ :

Առաջինները հաւանական վտանգ մը կանխելու մտահոգութեամբ դիմեցին պաշտպանութեանը Ամերիկացիներուն, որոնք երեք ամիսէ ի վեր գրաւած են Լիբանանի ռազմագիտական դիրքերը : Սակայն չուզելով կրակէն դուրս հանել շագանակները, կը մնան «դիտող»ի դերին մէջ: Անոնց ներկայութիւնը ո'չ մէկ կերպով մեղմացուց տագնապը: Կարելի է ըսել նոյնիսկ, որ անհարկի միջամտութիւններ աւելի ծանրացուցին կացութիւնը:

Արաբական միացեալ հանրապետութեան կուսակիցները հինգ ամսուան զինեալ ապստամբութեամբ չկրցան պարտադրել իրենց տեսակէտը :

Ո'չ յաղթական կայ այսօր եւ ո'չ պարտուած :

« Փրկութեան դահլիճ»ին կազմութիւնը կ'ողջունենք իբրեւ նախաքայլ մը՝ դէպի կատարեալ խաղաղութիւն եւ եղբայրութիւն, որուն ա'յնքան կարօտ է Լիբանան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԱԼԱՆ. — Կ'ԱՐԳԻԼԷՄ ՑՈՅՑԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

Ալժէի զինուորականներուն տրուած հրահանգները մեծ յուզում պատճառեցին փրկութեան կոմիտէի ոչ – զինուորական անդամներուն մօտ: Արդարեւ, Վարչապետին որոշումէն անմիջապէս ետք կոմիտէի 11 զինուորականները հեռացան՝ Զօր. Մասիւի գլխաւորութեամբ :

Ասիկա պատճառ մը եղաւ, որ տարակարծութիւն մը ծագի Փարիզի եւ Ալժէի միջեւ : Փրկութեան կոմիտէն կոչ մը ըրաւ՝ ժողովուրդը հրաւիրելով ընդհանուր գործադուլի եւ ցոյցի :

Բաժնուեցան թռուցիկներ, ուր կը շեշտուի թէ կացութիւնը ծանր է եւ Մայիս 13ի յաղթանակին արդիւնքները վտանգուած են : Փրկութեան կոմիտէն թռուցիկներուն մէջ կը յայտարարէ թէ Վարչապետին որոշումը՝ ընտրապայքարը բոլորովին ազատ ձգելու համար համայնավարներու եւ Ազատագր. Ճակատին առջեւ, մէկ նպատակ ունի միայն՝ Ալժերիոյ ընտրութիւններուն առաւելագոյն չափով տալ քաղաքական բնոյթ, թոյլ չտալով որ քաղաքականապէս անպատրաստ մարդիկ ընտրուին :

Փրկութեան կոմիտէն կը քննադատէ նաեւ այն պարագան՝ որ զինուորականներուն կ'արգիլուի մասնակցիլ ընտրութեանց. «անոնք՝ որ փրկեցին Ալժերիան լքումէ, յուսահատութենէ եւ սարսափէ, կը ստիպուին հեռանալ փրկութեան կոմիտէէն, որուն շաղախը եղած էին» :

Ուրեմն՝ նկատի ունենալով այս պայմանները՝ փրկութեան կոմիտէն որոշած է ընդհանուր գործադուլ (հինգշաբթի կէսօրէ ետք) եւ ցոյց՝ Ֆորումի հրապարակին վրայ, բողոքելու համար քաղաքական կուսակցութիւններու դէմ եւ պահանջելով որ զինուորականները վերադառնան փրկութեան կոմիտէի մէջ :

Զօր. Սալան, որ Փարիզ եկաւ ու Զօր. Տը Կոլի հետ խորհրդակցելէ ետք վերադարձաւ Ալժէ, զեկոյց մը հրապարակեց մասնաւորապէս շեշտելով թէ կ'արգիլէ ցոյցն ու գործադուլը:

Ալժէի ձայնասփիւռէն խօսեցաւ Զօր. Մասիւ, յայտարարելով թէ Զօր. Տը Կոլ որոշեց թէ ժամանակը եկած է այլեւս, որ զինուորականները հեռանան քաղաքական բնոյթ կրող կազմակերպութիւններէն, հետեւաբար՝ իրենք քաշուեցան փրկութեան կոմիտէէն. « երբ Զօր. Տը Կոլ որոշումներ կուտայ երկրին գերագոյն շահերուն համար, իր պատճառները ունի՝ որոնք չի կրնար հրապարակել անշուշտ » :

Զօր. Մասիւ ժողովուրդին թելադրեց որ ցոյց եւ գործադուլ չընէ. «վստահութիւն ունեցէք մեր վրայ » :

Ալժերիոյ եւ Սահրայի փրկութեան կոմիտէն հեռագիր մը ղրկեց Պինոյի, Տիւշէի եւ Մորիսի, խնդրելով որ անոնք դիրքորոշում մը ընեն՝ զինուորականներու հեռացման համար: Մինչդեռ Մորիս Ալժէ կը գտնուէր եւ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց.— Մեր պարտականութիւնն է հանդարտ կենալ :

Հակառակ անոր որ զինուորականներու վերաբերեալ վարչապետին տուած հրահանգները այնքան յուզում պատճառեցին Ալժէի մէջ, արտասահմանի քաղաքական շրջանակները գոհունակութեամբ դիմաւորեցին Տը Կոլի որոշումները:

× Ալժերիոյ Ազգ. Շարժումի պարագլուխ Մեսալի Հաճ մամուլին կատարած յայտարարութեամբ մը գոհունակութիւն կը յայտնէ որ իր կազմակերպութեան քաղաքական դիրքորոշումը իրականութիւն կը դառնայ այսօր Զօր. Տը Կոլի իշխանութեամբ եւ յոյս կը յայտնէ որ այս ձեւով լուծում մը գտնուի Ալժերիոյ հարցին :

Օրը Օրին

ՆԱԽ ՈՒՐԻՇԸ ···

Խաչի ճանապարհէն Լոյսի ճանապարհը պիտի չանցնինք, երբե՛ք, եթէ չսրբափինք ու մեր ուսերէն վար չնետենք սա վիպականութիւնը, որ շատ մը սայթաքումներու պատճառ եղաւ, երէկ, ու շատ մը սայթաքումներու պատճառ պիտի ըլլայ վաղն ալ :

Մեր ուժերուն, մեր շնորհքներուն եւ մեր քաջութեան լիովին գիտակից բազմութիւն մը պիտի չըլլանք, երբե՛ք եթէ չարթննանք ու չբուժուինք սա միամտութենէն, որ երէկ, խորան բարձրացնել տուաւ մեզի օտար չաստուածներ եւ խորան բարձրացնել պիտի տայ ուրիշներն ալ, վաղը :

Մինչեւ այսօր ալ, իրարու կ'աւետենք՝ հպարտութեա՛մբ ու պայծառափա՛յլ արտայայտութեամբ ·

— Դուն գիտէի՞ր որ Անգլիոյ վարչապետը, Կլետսթոնը, աւելի քան հարիւր տարի առաջ ըսեր է որ Հայաստանի ծառայել՝ կը նշանակէ քաղաքակրթութեան ծառայել ···

— Իրա՞ւ կ'ըսես··· Ըսել է որ Անգլիացին մեզի հետ է ···

Կամ՝

— Դուն գիտէի՞ր որ անգլիացի զօրավարը, Ելընպին, աւելի քառասուն տարի առաջ, ըսեր է թէ իրեն համար պատիւ է եղեր որ իր բանակին մէջ Հայեր ըլլան··

— Իրա՞ւ կ'ըսես ···

— Հապա դո՞ւն ··· Իմացե՞ր էիր որ Քլէմանսօն ···

— Այո՛, ժան Էքառն ալ ···

— Ես քեզի աւելի փառաւորը ըսեմ — Լեփսիւսը գրեր է որ ···

— Ամէնէն կարեւորը մոռցաք — Քայզերին զօրավարներէն մէկը, Լիւտէնտորֆը ըսեր է որ եթէ Հայերը Բագուի առջեւ դիմադրած չըլլային, ինք յաղթած կ'ըլլար ···

— Տղաք, մեծ ժողովուրդ ենք: Համաձա՞յն էք ···

— Եղբա՛յր, հարցումդ աւելորդ չէ՞···

Երբ Կլետսթոն մը, Ելընպի մը, Քլէմանսօ մը, Լոյտ Ճորճ մը, Փուէնքարէ մը, [illegible] մը ատանկ աղուո՛ր, աղուո՛ր բաներ ըսեր են, ա'լ մե՞նք ուր կը մնանք··· Եթէ անոնք մեզի հաւներ են, եթէ մեծ ազգերը մեզի հաւներ են, ալ ինչպէ՛ս կարելի է որ մենք մեզի չհաւնինք··· Կեցցէ՛ Հայոց ազգը ···

×

Այո, նախ ուրիշը, օտարը պէտք է ծափահարէ մեզ, որպէսզի կարգը գայ մեզի ու մենք ալ, միաձայնութեամբ, ծափահարենք այն ազգը, որուն շառաւիղներն ենք ···

Նախ ուրիշի'ն աչքին «մեծ»նալու ենք ու յետո'յ, մենք մեր աչքին ···

Օտարները, իրենց վարչապետներով, իրենց վարդապետներով եւ իրենց վարժապետներով պէտք է լուր տան արար աշխարհին թէ հայ ժողովուրդը քաջ է, որպէսզի մենք ալ սկսինք հաւատալ թէ իրա՛ւ քաջ ենք :

Ողբերգութի՛ւն :

Օտար զօրավարին բերնէ՞ն պէտք է լսած ըլլայինք՝ հաշիւով արտասանուած եւ քառասուն տարիէ ի վեր ծամծմուած իր « ճառ »ը, որպէսզի կարգը մեզի գար օրհներգելու եւ պանծացնելու՝ քաջութիւնը Արարայի բարձունքին վրայ կռուող մեր բուռ մը մարտիկներուն :

Այն առիւծասիրտ քաջերուն, որոնց գրոհն էր որ ճամբայ կը բանար «մեզ շա՛տ սիրող » Դաշնակիցներու բանակին համար ու կը մօտեցնէր թուականը վերջնական յաղթանակին :

Արարայի ճակատամարտն ալ մէկն էր այն « Վարդանանց »ներէն, որոնցմով կերտուեցաւ մեր պատմութիւնը :

Պիտի չսպասենք օտարներու ծափին ու ճառին, խորան բարձրացնելու համար այդ պատմութիւնը կերտող անմահներուն — շողշողուն համբաւի տէր հերոս թէ խոնարհ զինուորեալ :

Մենք մե'ր վրայ հաւատք ունենանք ու տեսնենք մեր քաջերը, մեր արժէքները եթէ կ'ուզենք՝ շնչաւոր էակներ ըլլալէ զատ ըլլալ նաեւ քաղաքական ու պետական ազգ: Խելքը գլուխը ազգ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ինչպէս երէկ գրած էինք, [illegible] լուծուած կը թուի Պէյրութի մէջ, այս անգամ Շամունականներու յաղթանակով ինչպէս գիտել կուտան օտար թղթակիցները:

Քարամէ, կրկին վարչապետ, կազմեց չորս հոգինոց դահլիճ մը. երկու մահմետական, երկու մարոնի քրիստոնեայ, որուն անունն է «Հանրային Փրկութեան Դահլիճ»: Լիբանանի այս երկրորդ տագնապը որ ծագած էր Սեպտեմբեր 23ին երբ Զօր. Շեհապ անցաւ իր պաշտօնին գլուխ, ցոյց տուաւ թէ Փաղանգաւորները աւելի զօրաւոր են երկրին մէջ եւ իրենց ունեցած միջոցներն ալ աւելի ազդեցիկ: Այս ձեւով, Ռաշիտ Քարամէ ստիպուեցաւ տեղի տալ : Չորեքշաբթիէն ի վեր քաղաքը սկսաւ ստանալ իր սովորական դիմագիծը, խանութները բաց են, երթեւեկը վերսկսած եւ պատնէշները վար առնուած :

«Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Պէյրութի թղթակիցը կ'աւելցնէ սակայն թէ ազգայնական ընկերային կուսակցութիւնը (սուրիական նախկին ապօրինի կուսակցութիւնը, աջ) դէմ է այս ձեւին եւ նոյնիսկ փորձած է արգելք հանդիսանալ որ նախարար Ճեմայէլ Պէյրութ հասնի աջի առտու :

Ընդհանուր ձեւով անշուշտ. ուրախութիւն կը տիրէ Լիբանանի մէջ, թէեւ կը գրէ «Նիւ Եորք Հերըլտ», քիչ մը կանխահաս կրնայ ըլլալ :

Ուրբաթ օր նոր կառավարութիւնը խորհրդարանին պիտի ներկայանայ վստահութեան քուէ ստանալու համար, ինչ որ Քարամէ չէր համարձակած ընել նախկին դահլիճով :

× Վերջին թղթարերով ստացուած « Ազդակ » եւ «Այգ » օրաթերթերը կը գրեն թէ վերջին օրերուն քանի մը Հայեր սպաննուած են : Մար – Միխայէլի մէջ երեք եղբայրներ՝ Աւետիս, Դաւիթ եւ Գրիգոր Աղապեան վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած են, ուր Աւետիս եւ Դաւիթ մեռած են իրենց ստացած վէրքերուն հետեւանքով: Խըտըր Թաղին մէջ սպաննուած են երեք երիտասարդներ՝ Պօյաճեան, Պարժեան եւ Տինաստխանեան: Պէտէլլի փողոցին մէջ վրիպած գնդակի զոհ գացած է Յովսէփ Տէր Ստեփանեան, որ քարիւղ կը ծախէր :

Խ. Միու[illegible] յուշագիր մը յանձնեց Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան, դատապարտելով զայն որ միջամուխ կ'ըլլայ Արեւելեան Գերմանիոյ ներքին գործերուն: Միւս կողմէ Արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդարանին նախագահը յայտարարեց թէ երկու Գերմանիաներու գոյակցութիւնը կարելի չէ :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ՕՐԵՐ ՈՒ ԺԱՄԵՐ

Գ.— ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ

Աւելի քան ոեւէ մարդ, մա՛նաւանդ գրագէտը կամ արուեստագէտը ունի «ինքզինք իրագործել»ու պարտք մը :

Մարդ ըլլալ՝ արժանիք մը չէ : Անկախ է այդ կոչումը՝ մեր կամքէն :

Արժանիքը պիտի կայանար անո՛ր մէջ՝ որ կարենայինք անհատականութիւն մը դառնալ :

Պարագան նոյնն է, մօտաւորապէս, գրագէտին համար՝ յաչս գրականութեան եւ արուեստի :

Գրականութեան մէջ անհատականութիւններ են անոնք միայն, որոնք ինքնատպութեամբ մը կը յատկանշուին : — Հետեւակներ չեն՝ այլ յառաջապահներ : Կրկնողներ չեն, այլ՝ անձնականութեամբ իրենք զիրենք պարտադրող անխառն արժէքներ :

Ճիշդ է, ի վերջոյ, որ՝ հետեւակ չըլլալու կամ չկրկնելու իրենց մեծութեան մէջ՝ ամէնէն ինքնատիպ գրագէտներն իսկ կեանքէն ու մարդկային ներքին աշխարհէն կ'առնեն իրենց նիւթերը : Տարբեր խօսքով՝ սկզբնաստեղծ արուեստի աղբիւրներ չեն, ըստ էութեան : Իրենց ինքնատպութիւնը կը կայանայ առաւելաբար ձեւին մէջ, խորացման մէջ, ծաւալումին կամ «ի գործ ածում»ին մէջ :

Սակայն քիչ անգամ կը հանդիպինք, հայ գրականութեան մէջ, քերթողներու կամ գրագէտներու՝ որոնք պիտի կարենային ըսել, թէ իրե՛նք կան իրենց մտածումներուն, մտասեւեռումներուն, երգին ու ցաւին, պատմումին կամ պատկերացումներուն մէջ :

Մեզմէ շատերը պատուհանէն կը դիտեն կեանքն ու մարդիկ :

Կ'իմանան անոր մասին, կը տեսնեն զայն, կը մօտենան անոր, — սակայն չեն մտներ անկէ ներս : Զայն չեն առներ իրենցմէ ներս :

Ինչո՞ւ կիրք են Միսաքեանի մտածումներն ու զգայութիւնները :

Ինչո՞ւ մտասեւեռումներ դարձած են, ընդհանրապէս չարչրկող տագնապանք, իր խորհուրդները, հաստատումները, խորացումները :

Եւ ինչո՞ւ այնքա՛ն հաղորդական են անոնք, իրենց պարզութեամբ, բրտութեամբ, սրութեամբ եւ շեշտով՝ որ՝ կարծես, մենք մեզի հետ խօսած ըլլայինք ...

Քանի՞ հոգի հաճեցան բանալ «Օրեր եւ ժամեր»ու 650է աւելի էջերը, եւ կարդալ զինք (փոյթ չէ՝ թէ շատե՛րը այդ էջերէն կարդացած ըլլային արդէն, օրերու հեւքին հետ), որպէսզի անոնք ալ կարենային հաստատել մեզի հետ, թէ հայ մարդը յուզող բոլոր տեսակի ապրումները, բոլոր ժամանակներու խորիմաստ դէպքերը, հին թէ նոր բոլոր ազնիւ կիրքերը, ցեղին բոլոր յաւիտենական արժէքները, — յիշուած թէ մոռցուած բոլոր հատարբերը — , Միսաքեանի մէջ, սերտողութեան բերուած նիւթեր չեն : Եկւոր չեն : Կանչուած չեն : Դուրսէն չեն :

Միսաքեանի գրագէտի մկրտութիւնը՝ Հայութեան աւազանին մէջ է, այս հաստատումին ոչ սովորամոլական, ոչ թութակային առումով :

Ի՛նչ է՞ որ կայ այդ բոլորին մէջ : Կրնանք ըսել՝ անոնք, այդ բոլորը, իրմո՛վ կան :

Եւ գրագէտ – հրապարակագիրի վերադիրը, զոր կուտանք Միսաքեանի, իրագործուած արժէք եւ արժանիք է, ո՛չ թէ աժա՛ն շնորհաբաշխութիւն կամ յետ մահու ծաղկեպսակ ...

Մտածումներու աշխարհը, որուն յաբածուփ ալիքներէն — մակընթացութիւններէն եւ տեղատուութիւններէն — մըղուեցաւ գրագէտը՝ հրապարակագիր Միսաքեանի միջոցաւ հայութիւնը բաժնեկից դարձնելու համար իր ընդվզումներուն, փոթորկումներուն, խանդավառութիւններուն եւ ողբերգական խիզախումներուն, կը յատկանշէ անկրկնելի նկարագիր մը, անոր վաստակին մէջ :

Ոչ մէկ խմբագիր, հայ իրականութեան մէջ, կրցաւ հաղորդ մնալ հայ երիտասարդութեան՝ որքան Միսաքեան :

Զգոհացաւ պատուհանները միայն բանալով անոր առջեւ :

Բաց պահեց մանաւանդ դուռները :

Բաց պահեց իր հոգին, — անո՛ր հետ ու անկէ աւելի խոր ապրելով նոր սերունդներու հոգեկան փոթորիկը, ազատագրութեան զգացումը, չհասկցուած ըլլալու մտասեւեռումը, մա՛նաւանդ արդար դժգոհանքը :

Փայփայեց, բայց չշփացուց :

Ընդհակառակն : — Աններող ու խստաբիր մնաց, դաժան ու անհաշտ եղաւ, ամէն անգամ որ դասալքութիւն կամ վարանում տեսաւ :

Եթէ թեւ տուաւ արժանաւորներուն, չվարանեցաւ սակայն ճաղկելու անժառանգները :

Ատոր համար ալ, միշտ սիրելի մնաց :

Ցարաբերական կամ վերաբերական այս փափկութեան, այլապէ՛ս ալ բացատրելի այս դուրգուրանքին մէջ չէ, սակայն, Միսաքեանի արժանիքը :

Եթէ գրագէտն է որ պիտի վերաբերենք իր վաստակին ընդմէջէն, պիտի ուզենք՝ որ ամէն մարդ փորձէ երիտասարդութեան նուիրուած այդ էջերուն մէջ փնտռել արտայայտութեան անոր կերպին ինքնատպութիւնը, եւ այդ ինքնատպութիւնը շեշտաւորող թափը, խռութիւնը, սեղմութիւնը : — Ուրիշներ հատո՛ր պիտի թխէին, առկէ քիչը ըսելու համար ..

Ըսինք, մեր առաջին երկու հպանցիկ հաստատումներու կարգին, ինչ որ կարելի էր ու պէտք էր ընդգծել այս առթիւ :

Հիմնական այն միւս գիծերը, որոնք անոր մտածումներու աշխարհը կը կազմեն, —

Ա) Ցեղին ձայնն է, իբրեւ պատմութիւն, դէպք, երկունք եւ վաստակ :

Բ) Ոգի՛ն է, ա՛յն՝ որուն յաւիտենութեան ամէնէն աւելի կը հաւատար : Ցընորքներ չէր հետապնդեր, խոստանալու համար՝ որ վա՛ղը ձեզի կուտան մեր հողերը, մեր երդիքները, մեր յիշատակարաններն ու գերեզմանները : Սակայն կը խարանէր նաեւ այն միւս դասալքութիւնը՝ զոր մեզմէ ոմանք սիրայօժա՛ր կ'ընդունին, աստղալոյս ճամբաներու կամ լուսանցուղ հրապարակներու վրայ : Ընկրկելով, սայթաքելով, ցամքելով ....

Գ) Պայքարելու վճռակամութիւնն է, բոլոր տեսակի չարիքներուն դէմ, ցուրտին ու տաքին դէմ, վատին եւ նենգին դէմ : Բացէք «խմբագրականներ»ու ստորաբաժանումը՝ իր հատորի վերջին մասին մէջ, ու պիտի գտնէք շարքը ահազանգերուն, կոչերուն եւ սթափումի հրաւէրներուն :

Դ) Արեւմտահայ լեզուի եւ գրական վաստակի պաշտամունքն է, մեր հարազատութեան վկայ մարդու հպարտութեամբ, ճակատը բարձր ու ճի՛մը բերանը ...

Հատոր մը կարելի է կազմել հայերէնի տարրական իր «դասընթացք»ներով, — բառակազմական, թարգմանական, քերականական այլանդակութիւններու եւ անճաշակութեանց առիթով :

Քարացած ծանօթութիւններու կամ վանական մոլեռանդութեանց սարուկ մարդ չէր Միսաքեան : Ցեղաշրջական ու նոյնիսկ՝ յեղափոխական էր այս տեսակէտով ալ :

Սակայն չէր հանդուրժեր որ «կոլխոզեան բոստան»ի վերածեն հայերէնի ածուները, ծիլ ու ծղօտ առաթուր ճզմելով ...

Փակագիծ մը :— Ուրիշներ ալ, ու մենք ալ, համաձայն չէինք իր կարգ մը նախասիրութիւններուն եւ պնդումներուն : Բառակազմական թէ տառադարձական – ուղղագրական քանի մը կէտերու մէջ :

Սակայն չի ստուերուիր, ասով, այն պայծառ իրողութիւնը՝ որ Միսաքեան հաւատք, յարգանք եւ պաշտամունք ունէր հանդէպ Մայրենիքին, աւելի քան ոչ ոք :

« Արի արանց » փաղանգին մաս կը կազմէր, — եթէ ոչ՝ լեռներուն վրայ, վճռաբար «քաղաքակիրթ մայթերու» վըրայ, ուր շատ աւելի նենգ թշնամիներ ունինք : Ուր շատ աւելի է թիւը մեր զոհերուն : Ուր աւելի դժուար է կռուիլ :

Միսաքեանը կարդալ կը նշանակէ վերանորոգուիլ :

« Ծանի՛ր զքեզ» մըն է իր «Օրեր եւ Ժամեր»ը, ամէն Հայու համար :

Դամբարանէն անդին ալ մշտախօս, յաւերժ կենդանի պատգամ մը՝ «Իր խօսքը» :

ՄԻՆԱՍ ԹՕԼՕԼԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ ՓԱԿԱՐԱՆԸ

ԽՄԲ.— Պապական ընտրութեան առթիւ շահեկան նկատեցինք կարգ մը տեղեկութիւններ հրատարակել փակարանի ժողովին արարողութեանց եւ օրէնքներուն մասին :

Ընտրութեան օրուան նախօրեակին, բոլորը կը հաւաքուին Սիքստինեան մատուռին մէջ : Նախ շարական մը կ'երգուի, յետոյ կարտինալները թափօր կը կազմեն եւ, երկու առ երկու, կարգ մտած, համաձայն իրենց աստիճանին, երիցագոյն կարտինալը ամէնէն վերջը, ճամբայ կ'իյնան դէպի փակարան : Թափօրին երկու նշերքները ցցուած կը սպասեն զինուորները : Արեւը մարը մանելէ վերջ, երբ հնչէ երրորդ զանգակը, արարողապետը կ'երեւի դրան վրայ՝ արտասանելու համար բարձրաձայնակ.— «Դուրս օտարականները» : Եւ փակարանին մէջ կը մնան միայն կարտինալները, անոնց սպասարկուները : Դուռները կը կղպուին եւ պատ կը քաշուի անոնց վրայէն, ներսէն եւ դուրսէն :

Այսօր կարտինալները ունին մասնաւոր յարկաբաժիններ, որոնք կը բաղկանան չորս սենեակներէ — երկուքը իրենց, երկուքը սպասարկուներուն համար : Այն կարտինալները, որոնք օծուած են հանգուցեալ Պապին ձեռքով, իրենց խուցերը կը ծածկեն մանիշակագոյն թաւիշներով՝ իբրեւ սուգի նշան, իսկ միւս կարտինալները՝ կանաչ թաւիշներով : Կերակուրները փակարան կը մտցուին այնպիսի ճամբով մը, որ կարելի չըլլայ հաղորդակցութիւն հաստատել կարտինալներուն եւ արտաքին աշխարհի միջեւ :

Յաճախ ընտրութիւնը կարելի չըլլար կատարել մէկ կամ երկու օրէն : Կղեմէս Դ. Պապին մահուընէ վերջ (1262), կարտինալները, 18 հոգի, փակարան մտան, ուր մնացին 33 ամիս, մօտ երեք տարի, առանց իրարու հետ համաձայնելու՝ նոր Պապի մը ընտրութեան մասին :

Ու մինչ կարտինալները փակարանին մէջ կը պայքարէին իրարու դէմ, արտաքին աշխարհի մէջ անիշխանութեան մատնուած էր կաթողիկէ եկեղեցին :

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

Մտաւորականներդ կը տառապիք առանց գիտնալու թէ ինչու եւ ի՞նչպէս. ձեր տխրութիւնը պատճառ չունի, խոցուն եւ անքննելի ովկէան, որ չի գիտեր թէ ինչու կը փոթորկի եւ ինչո՞ւ կը հանդարտի. ճիշդ Պուրժէի բանաստեղծին պէս, զոր այնքան ճշգրօրէն նկատած է մեծ հոգեբանը, քիչ մը անձնական փորձառութեամբ անշուշտ, եւ դուք իրաւացիօրէն կը վախնաք որ մի գուցէ անոր նմանցնեմ ձեզ : Վերջին կէտին մէջ սակայն ես հակառակը պիտի ըսէի, բանաստեղծները կը տառապին եւ անոնց տառապանքը, մեր, սովորական հոգիներու երջանկութիւնը կը կազմէ : Բանաստեղծին եւ հոգեբանին գրիչէն ինկած գեղեցիկ քերթուած մը, երաժիշտին մատներէն սահած հոգեսարսուռ ներդաշնակութիւն մը, նկարիչին վրձինէն թափած իրական երանգ մը ու քանդակագործին մուրճէն հարուած մը՝ քարին վրայ, մեր մեռեալ վայրկեանը, մեր հոգիին սնունդը կը կազմեն, արեւը՝ որ կ'այրի, կը վառի, մեր հոգիներուն լոյս, յոյս եւ մխիթարութիւն սփռելու համար : «Վա՛յ հեղինակին, բայց երանի անոր որ կը հասկնայ զայն». ճիշդ այսպէս խորհրդածեցի, երբ առաջին անգամ կարդացի «Արու լալան». եւ «Երկու Մահերը», որոնց մէջ բանաստեղծը գրիչով անմահացուցեր էր քարին կտորը, ինչպէս քանդակագործը՝ իր մուրճով :

Իսկ ես տխուր եմ, որովհետեւ հիւանդ եմ. հիւանդ է մարմինս, եւ հետեւաբար հոգիս. կը տառապիմ, կեանքէն մահը տանող փուշոտ ճամբան կտրելու համար ... : Մինակ եմ, գրեթէ միս մինակ հոս, ուր ամառը այնքան հաճելի էր եւ ձմեռը այնքան տխուր. օրեր կան, ուր ոչ մէկ մարդկային ձայն, ոչ մէկ կեանքի, կենդանութեան նշոյլ կը յայտնի :

Գիշերը երբ մութը կ'իջնէ եւ լոյսերը կը հատնին Հէյպէլիի բլուրներուն ետեւ, աւելի զօրեղապէս, աւելի ահռելիօրէն զգալի կը դառնայ ձմեռնային սառուցիչ մելամաղձիկ հովը, ձիւնաբեր քամին, որ կը բախէ ծառերուն ճիւղերը կը զարնուին իրարու, կ'ողբան, կը հեծեծեն, անընդհատ. անտառը մոռցուած՝ քանի մը անօթի շուներ կ'ոռնան ջղագրգիռ : Այս ահռելի ողբերգութեան հետ, ծովը իր կատաղութեան ողբը կը բերէ մինչեւ հոս, ու գիշերին մթութեան մէջ այս ամէնը կուգան կը բախին մեռնող հիւանդ կուրծքին հեծեծանքներուն. բոլոր այս չարչարանքի ձայները, կոծերը, բողոքի պէս կը բարձրանան վեր, կարծես աւելի ուժգնօրէն զարնուելու համար անհունին, ու տառապեցնելու համար նաեւ զԱյն, կեանքին մահը, ստեղծած տառապանքին խղճահարութենէն ... :

Տխուր եմ, շատ տխուր, կը յուսամ սակայն որ կը ներէք ինծի. որովհետեւ ինչպէս ըսի, մարդկային մխիթարութիւնը, գոհացում կը գտնէ իր ցաւերը պատմելուն մէջ ու լսուած ըլլալու գոհունակութիւնը, զոր հեռաւորութեան մէջ նամակով միայն կարելի է ապացուցանել, իր միակ մխիթարութիւնը կ'ըլլայ » :

Այս նամակներուն անկեղծ շեշտը եւ պատկերացուցած հոգեկան տրամադրութիւնը ցոյց կուտան բանաստեղծը, որ կ'ապրէր Սէֆէրեանի մէջ :

Այդ բանաստեղծը վերջին աստիճան խղճամիտ, դժուարահաճ է : Մեծ վիշտերը միայն կեանք կ'առնեն անոր գրիչին տակ :

Շատ քիչ բան արտադրած է ան. այդ քիչը արդէն կը բաւէ իրեն լաւագոյն տեղ մը սահմանելու համար, արեւմտահայ գրականութեան կանացի անկիւնին մէջ :

Օրինակի համար Սէֆէրեան գրած է Իմ Բարձիս տտանաւորը, որ ծայրէ ծայր յաջող է իր ցաւագին արտայայտութեանը մէջ :

Ահաւասիկ այդ բանաստեղծութիւնը :

ԻՄ ԲԱՐՁԻՍ

Ո՛չ, չեմ ուզեր շիրմիս վրայ վարդծաղիկ,
Քահանայի հեւքն ընդհատ ·
Ես չեմ ուզեր, հաւատացէ՛ք, սիրելիք,
Ձեր արցունքի ուղխին առատ :

Ձէ՛, պէտք չունիմ ես մոմերու եւ խաչի,
Ո՛չ պատանքի կանացի ·
Զի՛ խաչն արդէն սուր ուսերուս կրկանչի ·
Ա՛հ, կեանքիս մէջ շա՛տ լացի :

Պիտի չուզեմ երբ ժամս հնչէ բաժանման,
Ոչ ծով, ոչ լեռ եւ ոչ օդ ·
Օ՛հ, փոյթըս չէ թէ հոս ձգեմ ամէն բան,
Ըլլան յոյսերս սրտայօդ :

Օ՛հ, իմ բարձըս կ'ուզեմ միայն որ ըլլայ
Անշունչ զանկէս անբաժան,
Բարձն անկողնոյս, բարձը գլխիս որ կու լայ
Իմ ցաւերուս հետ դաժան :

Ճերմակ պզտիկ իմ սիրական այդ կլոր
Բարձը գլխիս կապեցէ՛ք,
Զի միայն ա՛ն ծծեց ցաւերն իմ բոլոր,
Մինչ հեծէի սրտաբեկ :

Մենութեան մէջ երբ ես լացի, տխրագին,
Բարձը ինծի փարեցաւ ·
Երբ թռմեցան ծաղիկները իմ ճակտին,
Ան սփոփեց վէրքիս ցաւ :

Բարձիկս ինձ չըլլա՛յ խըլէք, սիրելի՛ք,
Բարձիկս քնքուշ, անձրման ·
Զի ո՛վ գիտէ թէ հոն ալ մենք պէտք չունինք
Մեր բարձերուն ըսփոփման :

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(3 Տար ·)

Այն քաղաքին մէջ, Վիթերպա, ուր գումարուած էր փակարանը, արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան, եպիսկոպոս մը դաշունահար սպաննուեցաւ Մայր – Տաճարին մէջ, խորանին վրայ: Նափոլիի Թագաւորը Վիթերպա գնաց, պարտադրելու համար ընտրութեան փութացումը: Իր ներկայութիւնը աւելի եւս հրահրեց կիրքերը: Ի վերջոյ, քաղքենի դասակարգը, այս սպանութիւններէն եւ խռովութիւններէն ընդվզած, ապստամբեցաւ: Ոստիկան զօրքերուն հրամանատարը, քաղաքին բնակչութեան գլուխն անցած, յարձակեցաւ փակարանին վրայ: Քակեցին տանիքը, որպէսզի պալընտիր կարտինալները աճապարեն քիչ մը՝ փախնալով անձրեւէն ու եղանակէն, — սրամիտներ՝ կ'ըսէին թէ տանիքը վերցուեցաւ, որպէսզի Ս. Հոգին դժուարութիւն չկրէ՝ իջնելու համար կարտինալներուն վրայ: Եւ սակայն կարտինալները կարեւորութիւն չտուին, շարունակեցին իրենց անհամաձայնութիւնը եւ ընտրութիւնը ուշացաւ տակաւին մէկ տարի: Ի վերջոյ կարտինալ մը առաջարկեց վերջ դնել անիշխանութեան եւ ընտրել ոչ թէ պապը, այլ վեց հոգինոց յանձնախումբ մը, անոր տալով պապ ընտրելու պաշտօնը: Այսպէս պապ ընտրուեցաւ Թէոպոլտ Վիսքոնթի, որ առաւ Գրիգորիս Ժ. անունը: Նորընտիր պապը, ծանօթ այդ դէպքերուն, որոնց տեղի տուաւ իր ընտրութիւնը, նոր Սահմանադրութիւն մը մշակեց հետեւեալ տրամադրութիւնները, մտցնելով սահմանադրութեան մէջ.— Եթէ Պապը չընտրուի երեք օրուան ընթացքին, կարտինալները պիտի ստանան միայն ընթրիք եւ ցայգաճաշ: Եթէ նորէն չընտրուի, կարտինալները պիտի ստանան միայն հաց, ջուր եւ գինի:

Մէկ դարէ ի վեր ընտրութիւնը կը կատարուի քուէով: Ընտրութիւնը կը շարունակուի ամէն օր,— լուր օր թէ կիրակի: Քուէարկութիւնը գաղտնի է, որպէսզի նորընտիր Պապը յետոյ վրէժ չլուծէ պատժելով իրեն քուէ չտուողները: Խորանին վրայ դրուած է սկիհը, որուն մէջ կը նետուին քուէները: Քուէաթուղթերը երեք ծալք ունին, — վերին ծալքին մէջ կը գրուի քուէարկողին անունը (այս ծալքը կը բացուի միայն այն ատեն, երբ հարկ կ'ըլլայ ստուգում մը կատարել): Վարի ծալքին մէջ՝ նշան մը եւ ասած մը, որպէսզի ուրիշի մը անունով խարդախութիւն չգործուի: Մէջտեղը, որ կը բացուի անմիջապէս, ընտրելիին անունը:

Երբ բոլորն ալ քուէները տան, արարողապետը կը վերցնէ սկիհը, կը շարժէ ուժգին, կուտայ իր ընկերոջ, որ Սեղանէն վար կ'իջեցնէ, դնելու համար մատուռին ճիշդ կեդրոնը, սեղանի մը վրայ: Ցետոյ քուէները կը պարպուին եւ կը համրուին: Եթէ պակաս է կամ աւելի, քուէարկութիւնը չեղեալ կը համարուի: Մէկիկ մէկիկ կը կարդացուին քուէները եւ կ'արձանագրուին, մինչ կարտինալ մը ասեղով կը կարէ քուէները: Եթէ կարելի չեղաւ ընտրել, քուէները կը նետեն վառարանի մը մէջ ու կ'այրեն: Միասին ափ մը թաց յարդ կը նետեն, որ ծուխը թանձրանայ եւ ժողովուրդը Ս. Պետրոսի հրապարակէն տեսնէ: Եթէ ընտրութիւնը կատարուած է, քուէները կ'այրուին առանց յարդի, այնպէս որ արագ բոց մը կը բարձրանայ եւ ծուխը երկար չի տեւեր: Սկիզբները քուէները կ'այրուէին մատուռին մէջ, բայց ծուխը կը վնասէր Միքել – Անճելոյի սքանչելի նկարներուն, այնպէս որ մասնաւոր վառարան մը շինուեցաւ որ ծուխը երկինք բարձրացուց:

Պապին ընտրութենէն վերջ կարտինալը կը հնչեցնէ զանգակը: Երեք կարտինալ կը մօտենան Պապին ու կը հարցնեն.— «Կ'ընդունի՞ք ձեր ընտրութիւնը»: Եթէ պատասխանը դրական է (մինչեւ հիմա ոչ բոող մը չէ եղած), կը հարցնեն «ի՞նչ անունով կ'ուզես իշխել»: Անունը տալէ ետք նորընտիր պապը կ'երթայ խորանին ետեւ, ուր կը զգեստաւորուի, — սպիտակ դուլպայ, թաւշեայ չղուական, սպիտակ գդակ, ժանեկազարդ վտաւակ, կարմիր բազկամուշտակ, կարմիր ուրար: Այսպէս զգեստաւորուած, կ'երեւի Սեղանին վրայ, կուտայ իր առաջին օրհնութիւնը, յետոյ կը բազմի գահին վրայ: Այդ պահուն կարտինալները մէկիկ մէկիկ կուգան համբուրել, ոտքը, ձեռքը, ու Պապէն կը ստանան խաղաղութեան համբոյրը: Այնուհետեւ Պապը պատշգամէն կ'երեւի ժողովուրդին, զոր կ'օրհնէ հանդիսաւորապէս:

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԵՒ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

●

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Կիրակի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 17ին, նախաձեռնութեամբ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Իտալիոյ Հայոց Կոմիտէի, Հայկ. Տան եւ Մշակութային Միութեան վարչութիւններուն՝ Հայկ. Տան մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ծննդեան յիսնամեակն ու գահակալութեան Գ. տարեդարձը:

Բացման խօսքը արտասանեց Բժ. Մանուկ Խանպէկեան, թուելով այն բոլոր ստորոգելիները որոնք կը խորհրդանշեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, բազմած Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի գահին վրայ: Ցորդորեց հաւատարիմ մնալ մեր անցեալի սրբութեանց եւ աւանդութիւններուն, ամուր կառչելով հոգեկան եւ բարոյական այն բարեմասնութիւններուն՝ որոնք պատմական դարաշրջաններէ մինչեւ այսօր ոտքի կը բռնեն հայութիւնը:

Ապա, գաղութիս հոգեւոր հովիւ Վաղարշակ Օ. աբեղայ Նիկոլեան շեշտեց Վազգէն Ա.ի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյն եպիսկոպոսապետի հանգամանքը, եւ կարճ դադարէ մը յետոյ, կարդաց հայրապետին «Մուսա Լերան Հայերը Ֆ. Վերֆէլի վէպին մէջ» աշխատասիրութենէն հատուած մը: Այնուհետեւ ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս յարգել յիշատակը Պիոս ԺԲ. Պապին:

Տիկին Ալաւնի Պետոյեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ խոր յուզումով երգեց երկու հայրենակարօտ երգեր:

Ապա խօսք առաւ օրուան բանախօսը Բժ. Արամայիս Սրապեան, որ անդրադառնալէ ետք նախալուսաւորչական շրջանէն առաջ հայ հաւատացեալներու գոյութեանը, որոնք հաղորդակցութեան մէջ էին իրենց Աստուծոյն հետ գետնափոր վայրերու մէջ, մասնաւորապէս անդրադարձաւ պատմական այն շրջանին՝ երբ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք կը հռչակուէր մեր երկրին մէջ, 301ին, Տրդատ Թագաւորի օրով, ձեռամբ Գրիգոր Լուսաւորչի: Ապա ամփոփ պատմականը ըրաւ այն բոլոր կաթողիկոսներուն որոնք յաջորդեցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, հասնելով մինչեւ Գրոցգիւտը, թուելով, մեծ ու փոքր մատենագիրները, թարգմանիչները, շեշտելով յունարէնի եւ ասորերէնի վտարումը մեր գեղեցիկ դպրութենէն, Եղիշէի եւ Եզնիկի լեզուներուն կառոյցը՝ պիրկ, սլացիկ եւ պերճ: Ապա անդրադարձաւ Վազգէն Ա.ի կեանքին ու գործին, վերլուծականը ընելով անոր կոնդակներուն եւ քարոզներուն, ինչպէս «Մուսա Լերան Հայերը Ֆրանց Վերֆէլի վէպին մէջ» երկասիրութեան, որուն մէջ, ըսաւ, վերլուծող եւ համադրող միտքը կ'առաջնորդուի դատողութենէն եւ ողջմտութենէն, որոնք գլխաւոր յատկութիւններ են ոչ միայն գործնական կեանքի մէջ, այլ նաեւ մտաւորական եւ ստեղծագործական, որովհետեւ իրողութիւններու եւ իրականութեանց առաջնորդող ուղիներ են: Յիշեց Վեհափառին այցելութիւնը Ս. Ղազար եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարան. այդ երկու սրբավայրերուն ջերմագին ընդունելութիւնն ու փոխադարձ բարեմաղթութիւնները:

Տիկին Ալին Ալեքսանեան արուեստի նուրբ ըմբռնումով արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստան»ը: Երգչախումբը երգեց Մ. Դ. Թաղիադեանցի ազգային մաղթանք «Տէր կեցո դու զՀայս»ը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Բամպակեանի:

Կարդացուեցաւ տօնախմբութեան կազմակերպիչ միութիւններու Ս. Էջմիածին յղուած հեռագրին պատճէնը:

Հանդէսի աւարտման հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ: ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ֆրանսական ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ցուցահանդէսին առթիւ, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը հրաւիրուեցաւ հայ երգը ծանօթացնելու, մասնաւոր ձայնասփռումի մը ընթացքին:

Օ Քառըֆուր տէ Փօլիֆոր տիւ Մոնտ:

Այս երգերը լսելի պիտի ըլլան այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն 10, Ֆրանս–1, (Փարի – Էնթէր):

×

ԷԼԷՆԱ ԳԻՒՏԵԱՆ

Ուրիշ առթիւ գրած ենք արդէն ծանօթ դաշնակահարուհի Էլէնա Գիւտեանի մասին, որ քանի մը տարի առաջ նուագահանդէս մը տուաւ Փարիզի մէջ:

Լոնտոնաբնակ արուեստագիտուհին Հոկտեմբեր 18ին Ուիկմոռ Հոլի մէջ նուագահանդէս մը պիտի տայ: Ցայտագրին մէջ Պէթհովէնէ, Շումանէ, Մարթինիւէ եւ Շօփէնէ զատ, առաջին ունկնդրութեամբ Էլէնա Գիւտեան պիտի նուագէ Առնօ Բաբաջեանի բազմաձայն սօնաթը:

Այս երեկոյթին առթիւ Միւզիքալ Իվընթս թերթը իր առաջին էջին վրայ հրատարակած է արուեստագիտուհիին նկարը եւ կենսագրականը, իսկ Միւզիք էնտ Միւզիշընս թերթը «Հայաստանէն երաժշտութիւն» խորագրին տակ երաժշտասէր հասարակութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Առնօ Բաբաջեանի կտորին վրայ:

ԽՈՍՏՈՒՄ

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ.— Ոճիրը շատ անճարակ կերպով գործած ես: Չեմ գիտեր թէ ինչ ձեւով պէտք է ներկայացնեմ պաշտպանողականս:

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Դեռ սկսնակ էի: Եթէ յաջողիս զիս անպարտ արձակել տալ այս անգամ, տես թէ յաջորդ անգամին ինչ ճարպիկութեամբ կը գործեմ ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ ՈՐՈՆԴԷՍԻ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

4.— Որ, Ս. Էջմիածինը, շարունակելով իր այս ընթացքը. ոչ միայն կապ պահեց պաշտօնանկ եղած Իսահակ վրդ. Ղազարեանի հետ, այլ եւ զայն մղեց չճանչնալու Թեմիս օրինաւոր Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ հակադրելու անոր ապօրինի «ազգային մարմին» մը գաղութի կարգ մը խառնակիչ եւ անպատասխանատու տարրերու մասնակցութեամբ: Այս իրողութեան հետեւանքով ալ, յիշեալ տարրերը, 30 Մարտ 1958ի Թեմական ընտրութիւններէն եւ այնուհետեւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կազմութենէն ետքը, ուժ առած Ս. Էջմիածնի ցուցմունքներէն, առաւել եւս մխրճուեցան օրինաւոր ազգային իշխանութեան դէմ իրենց շղթայազերծած պայքարին մէջ, երկարօրէն զբաղեցնելով նաեւ պետական ապասարկութիւնները: Եւ, ի լրումն ամենայնի, Իսահակ վրդ. Ղազարեանի արտաքսումէն ետքն ալ, այս միեւնոյն հակազգային հոսանքը շարունակեց եւ կը շարունակէ իր գործունէութիւնները գաղութին մէջ, ի վնաս մեր ազգային – եկեղեցական ամբողջութեան: Այս բոլորին անմիջական հետեւանքներէն մէկն ալ եղաւ պառակտիչ հոսանքին մաս կազմող կարգ մը քաղաքական խմբակներու եւ Բարեգործականի ձեռք առած միջոցները, տնտեսական գետնի վրայ եւս կազմալուծելու համար Թեմիս ազգային – եկեղեցական եւ կրթական մեքենան.

5.— Որ, Ս. Էջմիածինը, ըլլալով հանդերձ հայ ժողովուրդի նախամեծար Մայր Աթոռը եւ ճանչցուելով հանդերձ անոր պատմականօրէն նուիրական հանգամանքը, իր այժմու դիրքովը հեռու կը մնայ իր բարձր առաքելութենէն եւ ոչ միայն միութեան օղակ մը չի հանդիսանար ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան միջեւ, այլ եւ «Էջմիածնասէր»ի եւ «Հակա – Էջմիածնասէր»ի արտառոց յորջորջումներով, հայ ժողովուրդին մէջ առաջ կը բերէ վէճեր եւ պառակտումներ, պատճառ դառնալով մեր հաւաքական ինքնապաշտպանութեան ճակատին խորտակման:

6.— Եւ որ, վերջապէս, իրաց այս վիճակին երկարաձգումը՝ Ա) ծանրօրէն անբաղձալի հետեւանքներ կ'ունենայ անպայման Յունահայ գաղութի վարկին համար, յաչս Հելլէն իշխանութեանց. Բ) մեր ազգային կեանքին մէջ կը տեւականացնէ Ս. Էջմիածնի հետ յոյժ ձեւական փոխ – յարաբերութեանց անբնականոն, անօգուտ եւ վնասաբեր դրութիւնը, Գ) լրջօրէն կը դժուարացնէ մեր ազգային – եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքի բարւոք ընթացքը եւ, Դ) գաղութն ալ կը դարձնէ թատերաբեմը ներքին նոր փոթորկումներու՝ ապագային եւ անխուսափելիօրէն Ս. Էջմիածնի կատարելիք հակաօրինական միջամտութեանց հետեւանքով:

«Այս բոլոր տուեալներով, այլ եւ աչքի առաջ ունենալով այն իրողութիւնը, թէ երկար տարիներէ ի վեր Յունաստանի կողմէ ջերմօրէն հիւրընկալուած Յունահայ գաղութը պարտաւոր է երախտագիտօրէն միշտ հաւատարիմ մնալ Հելլէն պետութեան եւ Հայրենիքի շահերուն, Թեմական Ժողովս, իր 39 պատգամաւորներուն 37ի ձայնով եւ երկու ձեռնպահներով կ'որոշէ՝

«Ա.— Վերջ տալ Ս. Էջմիածնի Վեհափառ Հայրապետին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ու մեր Թեմին միջեւ գոյութիւն ունեցող ձեւական կապին, մինչեւ որ Ս. Էջմիածինը ձերբազատուի իր այսօրուան կապանքներէն եւ գտնէ ազատ ու անկաշկանդ գործելու իր անկախութիւնը, եւ

Բ.— Յունահայ Թեմը ենթարկել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հոգեւոր վերին իշխանութեան:

«Առ այս, Թեմական Ժողովս պարտք կը դնէ Ազգային Կեդր. Վարչութեան վրայ, որպէսզի իր այս պատճառաբանեալ որոշումն ու միահամուռ բաղձանքը անյապաղ ներկայացնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Զարեհ Ա.ին, խնդրէ Նորին Վեհափառութենէն, իր հայրական բարձր հովանաւորութեան ու հոգեւոր իշխանութեան տակ առնել Յունահայ Թեմը»:

Անցնելով օրակարգի այլ հարցերու քննութեան, Ժողովս որոշեց 1) ընծայագրով մը խնդրել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա.էն, որպէսզի յարմարագոյն պատեհութեամբ մը եպիսկոպոսական աստիճան շնորհէ Թեմիս բարեջան Առաջնորդ Տ. Սահակ վրդ. Այվազեանի 2) կազմեց Կրօնական Ժողով մը, որուն անդամներ նշանակուեցան Աթէնքի եւ շրջաններու քահանայ հայրերէն Տ. Ներսէս քհնյ. Խոշորեան, Տ. Խորէն քհնյ. Միսաքեան եւ Տ. Մատթէոս քհնյ. Բարաղամեան, նախագահութեամբ Առաջնորդ Հօր եւ 3) քննութեան առնուեցան Թեմը շահագրգռող տնտեսական զանազան հարցեր եւ պաշտօն տրուեցաւ Տնտեսական Խորհուրդին, որպէսզի նոր միջոցներ ձեռք առնէ՝ առաւել եւս բարելաւելու համար Թեմիս տնտեսական վիճակը:

Ժողովը փակուեցաւ երեկոյեան ժամը 9ին, Առաջնորդ Հօր «Պահպանիչ»ով:

Մայր Դիւան Թեմական Ժողովի ատենապետ՝ ՏՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, ատենադպիր՝ ՕՆՆԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

1946Ի ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ Կաթողիկէ համայնքին համար անմոռանալի թուական մըն է 1946ը որուն ընթացքին Պիոս ԺԲ. Հռովմէական եկեղեցւոյ ծիրանիով պատուեց Հայ Կաթողիկէ պատրիարքը՝ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան:

Այդ օրերուն Վատիկանի Սիքստեան մատրան մէջ տեղի ունեցած է հայածէս հանդիսաւոր պատարագ մը, մատուցուած նորընտիր ծիրանաւորին կողմէ եւ ի ներկայութեան Քահանայապետին ինչպէս նաեւ ծիրանաւորներու բոլոր դասին եւ դիւանագիտական մարմնին: Այդ օրը 1946, Մարտ 12, հայ ծէսն ու հայ երգը փայլած են, գեղարուեստի այդ հրաշալիքին մէջ, ուր յատկապէս Ս. Ղազարէն տարուած էին սրբազան հանդերձները: Այդ օրուան արարողութեանց մասնակցող Եւրոպացիներու եւ օտարներու համար Ս. Աթոռի կողմէ տպագրուած էր իտալերէն թարգմանութիւնը մեր պատարագին իր անաղարտ ճշգրտութեամբ: Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քահանայապետը Պիոս ԺԲ. այն օրը յուզումով մասնակցած է հայածէս պատարագին եւ երկու անգամ հայերէն լեզուով արտասանած է.— «Խաղաղութիւն ամենեցուն» ընդունած սիրոյ ողջոյն եւ տուած քաղցր խունկը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶ պաշտօնապէս խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ։ Պուրկիպայի եւ Նասրի միջեւ լուրջ տարակարծութիւն մը ծագած է, որ հետզհետէ սաստիկ բնոյթ կ'առնայ ստանալ։ Միւս կողմէ Թունուզի մէջ երեւան ելաւ «Եուսէֆիստ» նոր դաւադրութիւն մը. քսան հոգի ձերբակալուեցան։ Ակա եօթներորդ դաւադրութիւնն է այն օրէն ի վեր՝ երբ Նէօ – Տեսթուրի նակին քարտուղարը փախաւ Գահիրէ։ Մարոքի թագաւորը յայտարարեց թէ Թունուզ եւ Մարոք միակամ են։

ՍԹԱՒՐՈՓՈԼԻ մէջ (Կովկաս) Խրուշչեւ յայտարարեց թէ եօթը տարիէն աշխարհ պիտի զարմանայ՝ տեսնելով խորհրդային տնտեսութեան յառաջդիմութիւնը։

ՓԵՇԱՅԻ իշխանութիւնները ազատ արձակեցին երեք գրողներ՝ որ հունգարական յեղափոխութեան վաղորդայնին ձերբակալուած եւ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին իբրեւ «հակայեղափոխական»։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի, սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.

ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5)։ Ներկայ իբրեւ հրաւէր կը նկատուի։

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, ժամը տասնին, Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ու յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՊԻՈՍ ԺԲ.

Սրբազան քահանայապետին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար։

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 38րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար զինւորներու ննջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային տան մէջ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակ ելած է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի Սեպտեմբերի թիւը (9) մեծ մասով նուիրուած Փալատրեւի բանակումին։ Պատկերազարդ։ Երիտասարդութիւնը հետաքրքրող ճոխ բովանդակութիւն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Բաժանորդագրուեցէք եւ բաժանորդագրեցէք ձեր երիտասարդ բարեկամները, դիմելով հետեւեալ հասցէին.—

Գրիգոր Փափազեան, 25 րիւ Մարսիալ – Պուտէ, Շաւիլ։

Տարեկան բաժնեգին՝ 600 ֆրանք։

Արտասահման՝ 800 ֆրանք։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Հատոր Բ. տպագրութիւնը

Վերջին ամիսներու Լիբանանի ծանօթ դէպքերու հետեւանքով, կարելի չէր եղած որոշուած թուականին՝ Մայիսին, լոյս ընծայել Ս. Վրացեանի Հայաստանի Հանրապետութիւն հատորի Բ. տպագրութիւնը։

Կը տեղեկանանք, որ հատորի տպագրութիւնը արդէն աւարտած է եւ հրապարակ կը հանուի Հոկտեմբերին։ Հատորը բաղկացած է մօտ 700 մեծադիր էջերէ եւ փայլուն թուղթի վրայ 70 էջէ աւելի նկարներէ, լաթակազմ։ Կեդրոնատեղին է Համազգայինի Գրատունը, Պէյրութ։

Այրի Տիկին Էլլէն – Բիւզանդ Քիւթիւքեան եւ զաւակը՝ Բենս (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւթիւքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մանուշակ Սամապուլեան եւ զաւակները (Հայաստան), Սամապուլեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Շառաֆեան, Այրի Տիկին Արփենիկ Շահպազեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Հրանտ եւ Հռիփսիմէ Այվազեան (Քալիֆորնիա), Պէզիճեան ընտանիքը, Հուռումեան ընտանիքը (Կիպրոս), Այրի Տիկին Հ. Տատրեան եւ զաւակները, Պ. Յ. Խուպէսէրեան եւ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 15.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբը կ'ողբայ կսկծալի մահը, իր վարչութեան նախագահին՝ Տօքթ. Օննիկ Քիւթիւքեանի եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը եւ Խրիմեան Հայրիկ Խաչի Գրիգորեան գպրոցի հոգաբարձութիւնը իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ իր պարագաներուն Տօքթ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Տօքթ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ հինգ հազարական ֆրանք կը նուիրէ Մըշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին եւ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայարանին։

×

Տէր եւ Տիկին Վ. Նաւասարդեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Եմրան Մինէճեանի մահուան առթիւ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Ս. Տէր Յակոբեանց երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մուքտէրեան երկու հազար, Պ. Սապունճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան, Տիկին Աւագեան հազարական ֆր., Տիկին Սալմասլեան հինգ հարիւր, Պ. Յակոբեան հինգ հարիւր։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն.— Տիկին Սրապեան հինգ հարիւր ֆրանք, Պ. Պ. Մէրամէթճեան, Գալուստ, Սէֆէրեան, Վանլեան, Ֆերհատեան, Ճէքէրճեան եւ Պիպալեան հինգ հարիւրական ֆրանք։

▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆէքսիոնի աշխատոցի մը մէջ աշխատելու համար երիտասարդ կին մը կ'ուզուի։ Դիմել՝

Maison Tavitian

19, Bd. Saint-Denis‘ Paris 2e

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պաննէօ Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17 – կէս գիշեր։ Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը Պ. Պ. Գուրգէն, Հրայր եւ Վահէ Գրիգորեաններէ շնորհակալութեամբ ստացած է երեք հազարական ֆր., իրենց հօր ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ։

× Հայաստանէն Տիկին Եղիսաբէթ Սըրապեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոն (հօր անուն Յարութիւն) Սրապեան, որ կը կարծուի Ֆրանսա գտնուիլ։

× Սոֆիայէն Տիկին Աղաւնի Սէթեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արիստակէս Կարինեան, որ կը կարծուի գտնուիլ Մեքսիկա։ Ծանօթներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցիին, 339, Ավընիւ տիւ Փրադօ։

THEATRE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves-Toudic

Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20.30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հիմնադիր – ղեկավար

ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

Մեր ազգային անմահ երգիծաբան

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

MAITRE BALTHAZAR

Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՅՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Հայկուհի Խտրշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Ֆելիսիէ, Ժընըվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Քլանէ։

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ։

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մաքօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ։

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300։

Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԻԹ. 51–84

Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25–46։

Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86–04։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Պուա Քոլոմպի կայարանի ծանօթ սրճարանը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս չարաթ ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Ռէժան»ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի փողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ. Տէմիրճեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ Պ. Սասունիի ճաշարանը, բիւ տ'Ալէֆ – սանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս. Տընի։

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը։ Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս, կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսուներորդ եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձի առթիւ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարիամ Սրմայեան (Ուշաղցի) որ 1940ին Սելանիկէն Գերմանիա գացած է. անկէ Իտալիոյ վրայով Ֆրանսա անցած ըլլալ կը կարծուի։ Իր աղջկան անունը Ազատուհի։ Տեղեկացնել՝

Հայթայեան Գէորգ՝

Rue Erévanian Nº 62, Léninakan

Arménie - U.R.S.S.

կամ Հ. Գալուստեան՝

150, Rue Lafayette, Vieune (Isère)

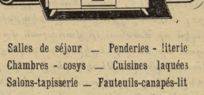

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES

15, AV. A. MORIZET

Boulogne - Billancourt

Métro : MARCEL SEMBAT

Mol. 06-03 et 60-38

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres **Cotillons**

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՈՄՊՈԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան դրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO 77-73

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 18 OCTOBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8322 — 34EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4123

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ԵՒ ԱՐԴԱՐ ԼՈՒԾՈՒՄ

[illegible]

[illegible]

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն մեծապէս բարձրացուց վարչապետին հեղինակութիւնը ներքին ու արտաքին ճակատներուն վրայ :

[illegible] տեսան թէ որքան [illegible] էր զօրավարը իր խոստումներուն մէջ : Ո՛չ [illegible] ինչպէս յարգեց նոր Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները : [illegible] կառավարուած նոր Ֆրանսայի :

Ծովին բոլոր գաղթավայրերն ալ կ'օժտուին այս ներքին լայն ինքնավարութեամբ եւ կ'օգտուին մայր երկրի տնտեսական, ռազմական ու մշակութային աջակցութենէն :

Ո՛չ մէկ հողամաս ինքնաբաւ է : Բոլորն ալ կը կարօտին Ֆրանսայի օժանդակութեան : Նոյնիսկ Մարոք եւ Թունուզ, որ լիակատար անկախութիւն ստացան, պէտք ունին այս երկրի օգնութեան բոլոր մարզերուն մէջ :

Ալժերիա՝ աւելի քան ուրիշ որեւէ հողամաս՝ չի կրնար ապրիլ առանց Ֆրանսան ունենալու իր թիկունքը : Այս ճշմարտութեան համոզուած են այսօր ամէնէն թունդ ազգայնականներն անգամ :

Ալժերիոյ Ազգային Ազատագրութեան Ճակատը եւ «առժամեայ կառավարութեան» վարչապետ Ֆերհատ Ապպաս ըստիպուած են աւելի հաշտարար դիրք բռնել : Բանակցութեան համար այլեւս իբրեւ նախապայման «անկախութեան ճանաչում» չեն պահանջեր :

Զօրավար Տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութիւնը մեծապէս տպաւորած է զիրենք :

Մայիս 13էն ի վեր մեծ փոփոխութիւններ առաջ եկած են Ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ : Ալժերիոյ զինուորականներն ու թունդ ազգայնամոլները չեն որ այլեւս կը յաւակնին պարտադրել իրենց կամքը :

Վարչապետը Հոկտեմբեր 9ի իր խիստ հրահանգներով արգիլեց զինուորականներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլ : «Փրկութեան կոմիտէ»ները զրկուելով զինուորական տարրէն՝ ո՛չ մէկ հեղինակութիւն պիտի ունենան այսուհետեւ :

Զօրավար Տը Կոլ ուժեղ կերպով ձեռք առած է երկրին ղեկը : Վերջ գտած է այլեւս փոխանցման շրջանը, որ սկսած էր Մայիս 13ի «յեղափոխական» շարժումով :

Զօր. Սալան, Մասիւ եւ ընկերները իբրեւ կարգապահ զինուորականներ՝ անմիջապէս համակերպեցան վարչապետի հրամաններուն :

Նոյեմբեր 23ի ընտրութիւնները ազատ պայմաններու մէջ կատարուելով՝ հնարաւորութիւն պիտի տան կառավարութեան ժողովրդավար նոր կարգեր հաստատել Ալժերիոյ մէջ :

Անոնք որ Սեպտեմբեր 28ին «ոչ» քուէարկած էին, այժմ բոլորուած են զօրավարին շուրջ՝ հրապուրուած անոր ալժերիական քաղաքականութենէն, որ կը ձգտի խաղաղ եւ արդար լուծումի մը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ ՑՈՅՑ ՉԵՂԱՒ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՅԵՏԱՁԳԵՑ

Ինչպէս գրած էինք, Ալժերիոյ եւ Սահարայի Փրկութեան Կոմիտէն Թուրցիկներ ցրուած էր առջի օր՝ ժողովուրդը հրաւիրելով ընդհանուր գործադուլի եւ ցոյցի, բողոքելու համար Զօր. Տը Կոլի կառավարութեան վերջին որոշումներուն դէմ : Բացի զինուորականներէն՝ Կոմիտէի անդամներուն երկու երրորդը համաձայն էր ընդհանուր գործադուլի եւ ցոյցի : Փոքրամասնութիւն մը միայն, գլխաւորութեամբ Նէօվիրթի, Սիտի Քարայի, Քուլոնարի, եւ «Էքօ տ'Ալժէ»ի տնօրէն Ալէն տը Սէրինեի պատրաստած էր յայտարարութիւն մը, որ չհրատարակուեցաւ սակայն : Ալէն տը Սէրինեի կը գտնուէր Փարիզ, ուր յայտարարեց թէ իր հրաժարականը ղրկած է Ալժէի փրկութեան կոմիտէին : Միւս կողմէ ծանօթ կոլեան Քուլոնար կ'աշխատէր համոզել ծայրայեղ իր ընկերները՝ որ հրաժարին գործադուլի ծրագիրէն :

Սկիզբը դժուար եղաւ համոզել ծայրայեղները, սակայն հետզհետէ անդրադարձան անոնք՝ որ իրենց ցոյցը ձախողութեան պիտի մատնուէր : Հինգշաբթի առաւօտ ամէն մարդ գործի վրայ էր արդէն. հետեւաբար այլեւս կարելի չէր մտածել ընդհանուր գործադուլի մը մասին :

Վերջապէս Փրկութեան Կոմիտէն դեկոյց մը հրապարակեց, ուր կ'ըսուի թէ կոմիտէին մէկ պատուիրակութիւնը ընդունուած է զօր. Սալանի կողմէ, որուն տուած բացատրութիւններուն վրայ՝ «Հայրենիքին գերագոյն շահերը պաշտպանելու մտահոգութեամբ եւ Փրկութեան Կոմիտէի միասնականութիւնը պահելու համար, Փրկութեան Կոմիտէն իր կամքի եւ Ալժէի կոմիտէներուն հետ համակարծիք՝ կ'որոշէ յետաձգել գործադուլը» :

Միւս շրջաններու Փրկութեան Կոմիտէներն ալ կոչ մը ըրին՝ գործադուլը յետաձգելու համար :

Արդարեւ, որոշուած ժամուն Ֆորոմի հրապարակին վրայ կը տեսնուէին լուսանկարիչներ, թղթակիցներ եւ զինուորականներ ... :

Իրիկուան դէմ միայն մօտ հարիւր երիտասարդներ գանազան բացադանչութիւններ արձակեցին Զօր. Սալանի հասցէին, որուն հետ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ ետք դուրս կ'ելլէին պատուիրակութեան մը անդամները : Զորս ձերբակալութիւններ եղան, որոնցմէ մէկը... ոստիկան էր եւ նկատելով որ համազգեստ չունէր՝ իր պաշտօնակիցները կարծած են թէ ցուցարարի մը հետ գործ ունին : Շատ չանցած չորսն ալ ազատ արձակուեցան :

Ընդհանուր գործադուլին եւ ցոյցին դէմ էր Ալժէի քաղաքական թէ զինուորական շրջանակներուն մեծ մասը : Ալժերիոյ քաղաքապետներու դաշնակցութեան նախագահը, Պարեթօ, որ Փարիզ կը գտնուէր, յայտարարեց թէ դէմ էր խառնակութիւններու. «կը հաստատենք Զօր. Սալանի կատարած յայտարարութիւնը՝ Փարիզի մէջ, եւ Զօր. Մասիւի յայտարարութիւնը՝ Ալժէի մէջ» :

Իսկ Ռոժէ Տիւշէ յստակօրէն յայտարարեց .— Զօր. Տը Կոլի կողմէ տրուած որոշումները պէտք է յարգուին :

---o---

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութիւնը բացառիկ իրաւասութիւններ ուզեց վեց ամսուան համար, քաղաքացիները զինաթափելու եւ կարգը վերահաստատելու յաջողութեամբ : Հաւանական է, որ Խորհրդարանը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կամ միաձայնութեամբ քուէարկէ կառավարութեան պահանջը :

ՆԱՍԸՐ - ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿՌԻՒԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԳԱՀԻՐԷ .— ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԴԷՄ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ .— ԵԳԻՊՏՈՍ ԴԱՒ ԿԸ ՍԱՐՔԷՐ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԴԷՄ

Թունուզի Հանրապետութեան Նախագահ Հապիպ Պուրկիպա Ազգ. Սահմանադրական Ժողովին առջեւ խօսք առնելով բացատրեց այն պատճառները՝ որոնց համար Թունուզ դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները խզեց Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ :

Պուրկիպա նախ ճշդեց թէ ինք Արեւմուտքի կողմնակից էր եւ կը մնայ արեւմտեան. «Ես յաջողեցայ Միացեալ Նահանգներու բարեկամութիւնն ու յարգանքը ապահովել Թունուզի համար» :

Նախագահը ծանր բառերով արտայայտուեցաւ Գահիրէի դէմ .— «Երկու տարի առաջ կը կարծէի թէ Եգիպտոսի եւ Թունուզի միջեւ անհասկացողութիւն մը կար, բայց եօթը ամիսներէ ի վեր այլեւս չեմ հաւատար այդ տարակարծութեան. դաւադրութիւն մը երեւան ելաւ» :

Գալով Արաբական Լիկային, Պուրկիպա ըսաւ թէ կարճ ժամանակի ընթացքին Լիկան պիտի դրուի անկեղծութեան եւ եղբայրութեան հաստատուն հիմերուն վրայ :

Գահիրէի Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ Թունուզ կը փակէ իր դեսպանատունը եւ բոլոր պաշտօնեաները հրահանգ ստացած են, որ անմիջապէս վերադառնան Թունուզ : Գահիրէի նախարարութիւնը աւելցուց թէ Թունուզ խնդրած է Արաբ. Հանրապետութեան կառավարութենէն, որ նոյն միջոցներուն դիմէ Թունուզի իր դեսպանատունը պարպելու համար :

Եգիպտական ձայնասփիւռը նոր թափ մը տուաւ հակաթունուզեան եւ մասնաւորապէս Պուրկիպայի դէմ իր սկսած պայքարին : Դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումէն ետք Գահիրէի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Պուրկիպա կը հետեւի «դաւաճան» Նուրի Սայիտի քաղաքականութեան եւ չեշտեց ետք թէ Թունուզի «կառավարութիւնը արեւմտեան աշխարհակալներու գործակալն է» աւելցուց .— «Պուրկիպա դէմ է Ալժերիոյ անկախութեան ... դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումին գլխաւոր պատճառը ա՛յս է» :

Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը մտահոգուած է Թունուզ — Գահիրէ այս հակամարտութեամբ եւ կը յայտարարէ թէ այս ձեւով Պուրկիպա լուրջ հարուած մը կուտայ Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան», որուն կեդրոնը կը գտնուի Գահիրէի մէջ :

Մայիս 13ի դէպքերէն ի վեր նախագահ Պուրկիպա առաջին անգամն ըլլալով տեսակցութիւն մը շնորհած է ֆրանսացի լրագրողի մը, շահեկան յայտարարութիւններ ընելով : «Փարի — Փրէս» կը հրատարակէ այդ տեսակցութիւնը, որ գրաւած է ամբողջ էջ մը :

Արաբական Լիկայի հանդէպ իր դիրքը Պուրկիպա կը բացատրէ հետեւեալ ձեւով .— Նախ՝ մենք արաբական երկիր մըն ենք, բայց արաբական երկիր մը, որ իր աշխարհագրական դիրքին համար պէտք է գործակցի Արեւմուտքի հետ. երկրորդ՝ Թունուզ դէմ է բռնատիրութեան, ինչպէս՝ միջազգային համայնավարութիւնը : Թունուզ յարեցաւ Արաբական Լիկային, կ'աւելցնէ Պուրկիպա, բայց մեր եւ Եգիպտոսի միջեւ մտահոգիչ հարցեր կային : Առաջին պատճառը Թունուզի արեւմտեան քաղաքականութիւնն է : Եգիպ —

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոկտեմբեր 12ին Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ եղած են եկեղեցական հանդիսութիւններ եւ մատուցուած Ս. Պատարագ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձին առթիւ : Օրուան քարոզը խօսած է Եգիպտոսի Թեմի առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեան : Հանդիսութեանց ներկայ եղած են եկեղեցականներ եւ աշխարհականներ՝ Հայաստանէն թէ արտասահմանէն, որոնց կարգին՝ Նուպար Գ. Կիւլպէնկեան (Լոնտոնէն), Բժ. Ե. Արզումանեան եւ Ե. Հիւսիսեան (Իտալիայէն), Յ. Տէր Յակոբեան եւ Ս. Քարեան Փարիզէն :

Հանդիսութեանց ներկայ եղած եւ Վեհափառը շնորհաւորած է նաեւ հռչակաւոր նկարիչ Մարտիրոս Սարեան :

Հայաստանի Վարչապետ Քոչինեան եւ ուրիշներ ղրկած են շնորհաւորական հեռագիրներ :

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆԻ .— ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՔԻԼԵՐՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Հոկտեմբեր 14ին Միլանոյի մօտ վախճանած է Ղեւոնդ վարդապետ Քիլերճեան, 56 տարեկանին :

Հանգուցեալ վարդապետը բնիկ Խարբերդցի, Փարիզի ժողովրդապետ եղած է 1948ին, ապա անցած Ամերիկա եւ Իտալիա :

Քիլերճեան վարդապետ Փարիզ եղած շրջանին վայելած է բոլորին համակրանքը եւ շահած լայն ժողովրդականութիւն :

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին :

տոս, մանաւանդ Սուէզի միջադէպէն ետք, հետեւեցաւ «դրական չէզոքութեան», բայց այդ քաղաքականութեան միայն անունը մնացած է այսօր. Եգիպտոս կը հետեւի Ռուսերուն :

Թունուզի Նախագահը աւելի խիստ բառերով կը քննադատէ Նասրը, որ իր գերագահութիւնը կը փորձէ պարտադրել արաբական միւս երկիրներուն վրայ : Բայց արաբական բոլոր երկիրները չեն որդեգրեր այդ քաղաքականութիւնը, այդ պարագային՝ յիշեալ երկիրները կը դառնան ... աշխարհակալներու գործակալ եւ ղեկավարները՝ դաւաճան : Լիբանան, Յորդանան եւ Սուտան Եգիպտոսի դէմ բողոքեցին Ապահովութեան Խորհուրդին :

Հապիպ Պուրկիպա կը չեշտէ թէ Նասրի միապետական ձգտումները չեն կրնար իրականանալ արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ : Բազմաթիւ արաբ կառավարութիւններ ունին արեւմտեան քաղաքականութիւն : Եգիպտոս կը հետեւի Մոսկուայի : Միւս կողմէ, կ'աւելցնէ ան, Թունուզի ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել մարդիկ՝ որոնց վրայի փաստաթուղթերը ցոյց կուտան, թէ Նասր զէնք, դրամ եւ մարդ կը ղրկէր դաւադրութիւն մը պատրաստելու համար Թունուզի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ զինուորական նուագախումբին ղեկավարը՝ Փեթրով, պաշտօնազրկուած է, նկատելով որ անհատապաշտ էր եւ միայն իր եւ տղուն երաժշտական գործերուն տպագրութեամբ կը զբաղէր : Այն խմբավարները որ իրենց յայտագրին վրայ Փեթրովի գործերը չէին դներ՝ անմիջապէս պաշտօնանկ կ'ըլլային, կ'աւելցնէ «Կարմիր Աստղ» թերթը :

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Կ'արժէ, որ արագ ակնարկ մը նետենք մեր կորուստներուն վրայ՝ մշակութային մարզի մէջ, օրուան տօնին առիթով:

Համաձայն Մեսրոպ Մաշտոցի անուն ինստիտուտի կազմած ցուցակին, համայն աշխարհի մէջ ցրուած հայերէն ձեռագիրներու թիւը կը հասնի շուրջ 24.000ի (9 – 10.000ը՝ միայն Երեւանի մէջ):

Հազար հինգ հարիւր տարուան ընթացքին միայն 24.000 գիրքե՞ր գրուած կամ ընդօրինակուած են ուրեմն. ոչ, իհարկէ: Ի՞նչ եղած են միւսները. շատ պարզ է.— ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՆ:

Ահա՛ քանի մը վկայութիւններ, որոնք կը ծառայեն հաստատելու մեր այս եզրակացութիւնը.—

Մովսէս Խորենացի, Մերուժան Արծրունիի մասին խօսելու առիթով, կը գրէ. «... Զորս մի անգամ գիրս գտանէր՝ այրէր»: Կաղանկատուացի եւս կ'ողբայ «զմատենից եւ զկտակարանաց հրկիզութիւն»: Ստեփանոս Օրբելեան իր կարգին կը վկայէ, թէ Ղափանի Բաղաբերդը գրաւուած ատեն թշնամին այրեց տասը հազար մատեաններ 1126ին: Դար մը ետք, 1241ին, «անթիւ գոյին կտակարանք աստուածային գրոց», ինչպէս կ'ըսէ Գանձակեցի, սակայն անթիւ այդ գիրքերը կողոպտեցին թաթարները եւ ծախեցին չնչին գիներով:

Պաւլպէքի գրաւման ատեն կորսուեցան աւելի քան տասը հազար հայերէն ձեռագիրներ: Լէնկթիմուր, Հայաստանի արշաւանքէն վերադարձին, բեռներով «հայերէն գրեանք» փոխադրեց իր մայրաքաղաքը՝ Սմրղանտ եւ հոն աշտարակի մը մէջ պահել տուաւ զանոնք: Յովհաննէս Կարբեցի Կաթողիկոս կը հաստատէ այս պարագան՝ Դորպատի համալսարանի ուսուցչապետներէն Կլոսիոսի գրած իր մէկ նամակին մէջ: Իսկ Ներսէս Գ. Կաթողիկոս կը գրէր, թէ աստուածպաշտութեան թշնամիները «բազում անգամ արշաւեալ կորուսին զկտակարանս եկեղեցւոյ»:

Մխիթար Ապարանեցի կը պատմէ, թէ իր օրերուն այլեւայլ կողմեր ցրուած հայերէն գիրքերը եթէ հնար ըլլար հաւաքել եւ «ժողովել ի մի վայր, աւելի գոյր քան զհազար բեռն»:

Մեր հին, պատմական արժէք ունեցող ձեռագիրներէն մինչեւ հիմա գտնուածները «նշխար մի համարելու է չգտնուածներուն եւ չգտնուելիքներուն» հետ բաղդատմամբ, կը վկայէ Ալիշան:

Աղթամարի վանքին Ղուկաս գրագիրը, Լէնկթիմուրէն ազատելու համար հին մատեաններն ու մագաղաթները, տակառներու մէջ կը լեցնէ զանոնք եւ կը թաղէ: Եւ անշուշտ թաղուած ալ կը մնան դեռ:

Նոյն ճակատագրին ենթարկուած են բազմաթիւ այլ ձեռագիրներ արաբական եւ թաթարական արշաւանքներու ատեն:

Վիլլոտ հայագէտը իր հայ – լատին բառարանին վերջը կը գրէ. «Ժամժամ (1388ին) գրեթէ հայ գրեանքն ամենեքեան մաշեցան ի հուր»:

Առաքել Դաւրիժեցի նոյնպէս կը վկայարէ, թէ տգիտութեամբ ընդացած եւ ամայացած էր Հայոց ազգը: Ոչ միայն չէին կարդար, այլեւ չէին իսկ գիտեր, թէ ինչ է գիրքը եւ ինչ զօրութիւն ունի: Անպէտ իր կը նկատուէին գիրքերը, փատի կտորներու պէս նետուած այս ու այն կողմ կամ հողով ու մոխիրով ծածկուած:

Յիշատակե՞նք նաեւ մեր Պատմահօր վկայութիւնը այն մասին, թէ քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, մեր քրիստոնեայ «լուսաւորիչ»ները կ'այրէին, կը փճացնէին ինչ որ «հեթանոսական» էր կամ հեթանոսական շրջանի հետքը կը կրէր: Այս ձեւով եւ այս պատճառով ընդմիշտ կորսուեցան մեր զողթան երգերը, որոնք «հեթանոսութեան» դրոշմը ունէին իրենց վրայ:

Գերման պատմագէտը՝ Մոմսըն կը վկայէ, թէ Հայաստան «անյունացեալ» երկիր մը մնաց, երկար ատեն ենթակայ ըլլալով հանդերձ Բիւզանդիոնի քաղաքական եւ մշակութային ազդեցութեան: Եւ ստեղծեց ինքնուրոյն մշակոյթ, ազգային շունչով ու դրոշմով:

Այդ մշակոյթէն շատ քիչ բան հասած է մեզի:

Ահա քանի մը ուրիշ վկայութիւններ աւելի մօտ ժամանակներու մասին.—

Վանքերու վանահայրերը երբեմն Նոլի Պոլսոյ ամիրաներուն կը ղրկէին ընտիր գրչագիրներ, որոնք յաճախ կը կորսուէին անգիտութեան կամ անփութութեան պատճառով: Թովմա Արծրունիի պատմութեան ձեռագիր մէկ օրինակը՝ Միջագետքի՝ ամիրայի մը տան «թաւան իջ»էն գտնուեցաւ, կը հաստատէ Աբրահամ Այվազեան եւ կ'աւելցնէ. «Տոհմային այն անգին մագաղաթեայ մատեանը, որ Ոսկեդարու հայ լեզուաւ, բայց յունատառ գրուած եւ ասորերէն տառերով ծանօթագրուած էր, քիչ տարիներ առաջ ոչնչացաւ»:

Աբր. Այվազեան կը պատմէ, թէ Գէորգ Դպիր Հայաստանի գիւղերէն մէկուն մէջ տուն մը հիւրընկալուած էր: Գիշերը, ջուր խմելու ատեն, կը տեսնէ, որ ջրամանին վրայ մագաղաթեայ ձեռագիր մը դրուած էր իբրեւ կափարիչ: Եւսեբիոս Կեսարացիի «Քրոնիկոն»ն էր այս կափարիչը:

Ոմանք, թէ մեզ եւ թէ իրենք զիրենք մխիթարելու համար թերեւս, այս կորուստները կը նկատեն «ազգերու մարսողութիւնը»:

Հաւանաբար, ճշմարտութեան բաժին մը կայ այս հաստատումին մէջ: Բայց հիմա, քսաներորդ դարուն, այլեւս ներելի չէ «մարսողութեան» այս ձեւը: Ընդհակառակն, գուրգուրանքով կը հաւաքուին ու կը պահուին հիմա հին ձեռագիրները, որքան ալ աննշան, որքան ալ պակասաւոր ըլլան:

Օտար մը, Վիկտոր Լանկլուա, մեզմէ դար մը առաջ հաւաքեց եւ հրատարակութեան տուաւ Ռուբինեանց շրջանէն մնացած դիւանաթուղթեր ու վաւերաթուղթեր, որոնք կը ծառայեն իբրեւ աղբիւր օրէնք ժողովուրդի քաղաքական պատմութեան:

Հիմա, բոլոր այս կորուստներէն ետք, մենք պարտաւոր ենք գուրգուրալ մեր ունեցած քիչին վրայ: Մեր յիշատակած վկայութիւնները կարդալով, թերեւս չենք իսկ անդրադառնար, թէ կորսուած ձեռագիրները անդարմանելի բաց մը ձգած են մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Վերջացնենք այս տխուր պատմութիւնը, դարձեալ յիշատակելով Աբրահամ Այվազեանի մէկ վկայութիւնը:

«Օր մը,— կը պատմէ Այվազեան,— կրետացի հայ մը կը ներկայանայ Հայր Ալիշանի եղբօր եւ, ցոյց տալով ձեռագիր մը, կ'ըսէ. «Այս տեսակ տասը կտոր ձեռագիրներ թաղեցինք կրետացի Հայու մը հետ, որ շատ կը սիրէր զանոնք»:

«Ալիշանի եղբայրը, ի լուր այս յայտնութեան, կը յուզուի. իսկ կրետացի Հայը, մեղմելու համար անոր յուզումը, կ'աւելցնէ. «Հոգ մի՛ ըներ, այդ ձեռագիրները շատ հին էին, շա՛տ հին...»:

Ի տես եւ ի լուր մեր անթիւ անհամար կորուստներուն, ոմանք մտածեն թերեւս, կրետացի Հայուն պէս, թէ ոչինչ, հոգ ընելու բան չկայ, քանի որ կորսուած գիրքերը,— թանկագին նշխարներ,— «հին էին, շատ հին...»:

Հին էին, ուստի՝ նաեւ առաւել թանկարժէք էին, քան նորերը:

Հին թէ նոր, մենք կը գուրգուրանք հայ գիրքին վրայ, որովհետեւ գիտենք, կը խոստովանինք մեր Թուխ Արամազդին՝ Ահարոնեանի հետ, թէ «մի գիրքը մի ազգ է, մի այրուբենը՝ մի ամբողջ ցեղի պատմութիւն: Եւ այրուբենից ու գրքից դուրս ուրիշ պատմութիւն չկայ»:

(Թաքագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ՝ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՀԵՏ ...

Ինչպէս գրած էինք, Փրակայի մէջ 16 լեզուներով լոյս տեսաւ Համաշխարհային մարքսեան պարբերաթերթին առաջին թիւը, ուր արաբական երկիրներու ներքին գործերուն վերաբերեալ համայնավարներու նպատակներուն մասին շահեկան յօդուած մը գրած է Խալէտ Պէքթաշ:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, Խալէտ Պէքթաշ, Սուրիայէն հեռացած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ստեղծման նախօրեակին, եւ հաստատուած Փրակա՝ նկատելով որ համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուած է յիշեալ երկիրներուն մէջ: Յիշեցնենք՝ որ անցեալ շաբաթ վերադարձաւ Դամասկոս, գաղտնի պատճառներով:

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ մինչ Եւրոպայի եւ Խ. Միութեան մէջ համայնավարները անհաշտ պայքար կը մղեն ազգայնականներու դէմ, Պէքթաշ երկդիմի քաղաքականութիւն մը կ'որդեգրէ, երբ «գործունէութեան դաշտն» է՝ արաբական աշխարհը.—

«Ճիշդ է որ համայնավարներուն համար անհրաժեշտ է զինակցիլ զանազան երկիրներու ազգայնական եւ ազդեցիկ տարրերուն, բայց կ'աւելցնէ. «Ամէն պարագայի տակ, գլխաւոր նպատակակէտը պէտք է ըլլայ նոյնիքն կուսակցութեան «զօրացումը»:

«Համայնավարներու վերջնական նպատակը, կ'ընդգծէ ան մասնաւորապէս, կը ձգտի Համայնավար կուսակցութեան «գերիշխանութեան»: Անիկա, կը բացատրէ Պ. Պէքթաշ, պէտք է իրագործուի Ազգային Ճակատի համար մղուող պայքարին մէջ»:

Ազգային ազատագրութեան շարժումին մէջ յնչագրկութեան եւ անոր դրօշակիր՝ Համայնավար կուսակցութեան դերը նկարագրելով, Պէքթաշ կ'աւելցնէ.—

«Զի բաւեր խօսիլ այս շարժումին մէջ ընչազրկութեան տիրապետութեան մասին: Պէտք է իրագործել այս տիրապետութիւնը նոյնինքն պայքարի ընթացքին ու Ազգային Ճակատի համար մղուող պայքարի շրջանակին մէջ: Երբեք պէտք չէ մոռնանք այս նպատակը: Ի վերջոյ, Ազգային Բուրժուազիայի եւ հայրենասէր ազդեցիկ տարրերու հետ զինակցութիւնը նմանապէս անհրաժեշտ է: Այսուհանդերձ, կուսակցութեան դերը, թէ այսօր թէ ապագային, պէտք է ներկայ ըլլայ մեր աչքին առջեւ»:

Ըստ երեւոյթին խօսելով Սուրիայէն իր հեռացման մասին: Եգիպտոսի հետ միութեան վաւերացման նախօրեակին, Պէքթաշ կ'ըսէ.

«Փորձ մը եղաւ մեր կուսակցութիւնը լուծել տալու (գոնէ պաշտօնապէս եւ առժամապէս) ու քուէարկել նոր Սահմանադրութիւնը: Բայց կ'աւելցնէ.

«Երբեք չենք ընդունիր լուծել մեր կուսակցութիւնը եւ, այս առթիւ, համայնավար կուսակցութիւնը իրաւասութիւն չունի ինքզինքը լուծելու:

Երբեք պիտի չհրաժարինք մեր Համայնավար կուսակցութենէն եւ գիտենք, որ անոր դերը կը շարունակէ մեծնալ եւ ապագային աւելի պիտի մեծնայ:

«Բուրժուա Ազգայնականները եւ Աջակողմեան ...

ԱՆՄԱՆՈՒԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

—o—

Չեմ ըսեր թէ Սէֆէրեանի այս բանաստեղծութիւնը արուեստի հրաշակերտ մըն է, որովհետեւ արուեստի գործ մը արտադրելու համար «Գերազանցութեան վայրկեան մը «ապրած ըլլալու է, ինչպէս կը հաստատէ Արսէն Ալեքսանդր իր Նըկարչութեան պատմութեան հատորին մէջ: Եւ Սէֆէրեան այդ վայրկեանը չկրցաւ ապրիլ անշուշտ:

Հետաքրքիր եմ գիտնալու թէ Ատրինէն սիրա՞ծ է երբեք: Սէրը կրնար մխիթարութեան եւ յոյսի փոքրիկ հանգրուաններ պատրաստել անոր հեւացող կեանքին ճամբուն վրայ:

×

Poète, on est demi Dieu.

Ահա թէ ինչպէս կը սահմանէ Ժան Ռիշփէն բանաստեղծը: Բանաստեղծը, աւելի ճիշդ է ըսել, այն գինն է որ մարդը Աստուծոյ մը կը միացնէ: Այսինքն թերութեան եւ կատարելութեան խառնուրդ մըն է:

«Բանաստեղծութիւնը, ըսած է Էտկառ Փօ, միջին կերպով եւ նոյնիսկ ոչ մէկ եղանակով պէտք է ճշմարտութեան համար մտահոգ ըլլայ. պէտք չէ նաեւ մըտահոգուի կիրքով.— եւ բնականաբար՝ բարոյականութիւնով, գլայականութիւնով. իր իսկ էական սէրն է»:

Ասոր համար է որ հետաքրքիր եմ գիտնալու թէ Ատրինէն սիրա՞ծ է երբեք: Սէրը՝ բանաստեղծին մէջ ամէնէն զօրաւոր կերպով թրթռացող լարն է: Միջակ մարդիկը՝ երբ կը սիրեն, սովորականութենէ դուրս կ'ելլեն յաճախ:

Իր հիւանդ հոգին թերեւս կը բաղձար սիրել, բայց մինակ էր, բոլորովին մինակ՝ իր Տխրութեան հետ:

Գարեգին Պէշկէօթիւրեանի ծանօթ Սըրինգը, որով կէս մը անմահացաւ Խարբերդցի վաղամեռիկ երաժիշտ – բանաստեղծը, տարտամօրէն հանգիտութեան եզրեր ունի Ատրինէ Սէֆէրեանի իմ բարձիս ոտանաւորին հետ: Պէշկէօթիւրեան՝ դեռ ապրիլ կ'ուզէ.

Ե՛կ, իմ սրինգ, իմ բարեկամ սրտագին.
Նիհար շրթներդ, ո՜հ, երերուն,
Դի՛ր դալկահար իմ շրթներուն,
Երգենք ու լանք, լանք ու երգենք
տրտմագին:

Տխրօրէն թրթռուն մտայլկումը վէրքի մէ պէս կ'արիւնի Սէֆէրեանի հոգիին մէջ, ուր կեանքին հաւատքը շողիացեր է. այնպէս որ երգելու ու լալու բաղձանքներ, չի սնուցաներ բանաստեղծը, գիտէ որ պիտի մեռնի, եւ շատ շուտ, ու մըխիթարութիւն մը կը պաղատի:

Օ՜հ, իմ բարձս կ'ուզեմ միայն որ ըլլայ
Անշունչ զանկէտ անբաժան,
Բարձն անկողնոյս, բարձը գլխիս որ կուլայ
Իմ ցաւերուս հետ դաժան:

Կեանքէ հրաժարումի այս գիտակից զանոնութիւնը՝ անդրշիրիմեան մխիթարութիւնով մը կ'ոսկեզօծէ:

Չի ո՞վ գիտէ թէ հոն ալ մենք պէտք չունենք
Մեր բարձերուն ըսփոփման:

Կարդացա՞ծ էք Էմիլ Ֆակէի տասներորդ դարու գրական ուսումնասիրութիւնները:

«Զգայնութիւն եւ երեւակայութիւն, ահա թէ ինչէ կը կազմուի բանաստեղծ մը, կը գրէ Ֆակէ այդ գիրքին մէջ տեղ մը: Ասոնցմէ մէկը կը բաւէ, եթէ զօրաւոր է եւ կատարեալ: Երկու յատկութիւնները միասին արտակարգօրէն գեղեցիկ կը դարձնեն գործը: Անոնցմէ իւրաքանչիւրին մասնաւոր յատկանիշը եւ անոնց համեմատութիւնները, որոնցմով մէկը կը խառնուի միւսին. բանաստեղծին էութեան խակական եղանակը, իր ինքնատիպութիւնը, իր գեղարուեստական անձը կը կազմեն:»

Զգայնութիւն եւ երեւակայութիւն: Սէֆէրեան կատարելապէս այդ երկու յատկութիւններն ալ ունենալ կը թուի: Ու ... ապրէր, եթէ սիրէր գեղեցիկ գործեր պիտի կտակէր հայ գրականութեան:

Վերջին անգամ իմացած ըլլալով որ Ատրինէ դէշ վայրկեաններ կ'անցընէ, այցելել ուզեցի իրեն: Հեռուէն զգաց թէ ես եմ: Ու քովիններուն արգիլեց մօտեցնել զիս՝ իր սնարին: Իր բոլերբըրն կը պահէր միշտ, չէր ուզեր որ տեսնեմ գինքը, այլափոխուած, քայքայուած: Հեռուէն դիտեցի զինքը: Եւ իմ վերջին այցելութիւնս այնքան տխուր էր որ, վախճանը կռահեցի անմիջապէս եւ ճակատագրին դէմ զառնացած վերադարձայ:

Շաբաթ մը վերջը իր դժբախտ մահը իմացայ:

Ծանօթները ամէնքն ալ կը սիրէին Ատրինէն. կը սիրէին անոր վրդովիչ նայուածքին համար՝ որ կը խօսէր իրենց հետ. ձայնին համար՝ որ այնքան հիւանդ էր ու սրտայոյզ: Կը սիրէին զայն, որովհետեւ քիչ մը, եթէ կարելի է ըսել, գըլարթ յուզում կը դնէր անոր ամէն մէկ շարժումին մէջ:

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ՏՈՒՔԹ ԿԻԼԻԿԵՑԻ

●

Փոքր էի երբ զինքը ճանչցայ ։

Ծանօթ իր հեզութեամբ ու բարութեամբ՝ դժուար էր սակայն իրեն մօտենալ։ Ճիշդ է որ ունէր զօրաւոր ազդեցութիւն մեր վրայ։ Այդ չէր պատճառը որ իր առջեւ ղառնայինք անհանգիստ։ Այլ որովհետեւ միշտ ու միշտ ունէր իր խորհրդաւոր լռջութիւնը ու նաեւ խօսուն չէր։ Իրեն պաղտնիք չէր այդ վիճակը ։ Եւ ատոր համար ալ քիչ կ'երեւար մեր հանդէսներուն։ Սակայն երբ պատահաբար մեր մէջ գտնուէր, հաւաքոյթները կը դառնէին հասարակ ըլլալէ։ Պզտիկէն մինչեւ մեծ՝ կ'ըլլայինք աւելի վերապահ։

Զինքը մեծարելու մեր ձեւն էր ատի – կա ։

Այնքա՜ն տպաւորիչ էր իր լրջախոհ դէմքը եւ ինքը այնքան ծանրաբարոյ ։ Սակաւախօս էր ու ինքնամփոփ։ Բանաստեղծի մը պէս, որ էր արդէն։ Պատերազմէն առաջ, երեւցած էր «Յառաջ»ի մէջ իր մէկ քերթուածը, «Սուգը», զոր սիրած էի ու սորված։ Իրեն անակնկալ մը եղաւ՝ երբ, Զինադադարէն ետք, Սգատօնին արտասանեցի ։

Կը վերադառնայինք մեր շրջանը Սգատօնէն ետքը։ Ու միշտ իր նոյն ու անմշտ – մար ժպիտով ։

— « Այ տղայ, էդ ո՞րտեղից մէջտեղ հանեցիր, մոռացել էի ։

Եւ այդ օրուընէ, յարմար առիթներու համար, կը համարձակէի իրմէ խնդրել որ արտասանելիք բան գրէր։ Չէ մերժած բնաւ։

Ու տարինե՜ր։ Ինչպէս անցեալ տարի։ Հիւանդ էր։ Սրտի ցաւ ունէր։ Երկար մընաց անկողին։ Ինք որ այնքան սիրտ ունէր, բարախուն, սիրտ մը բանաստեղծի։

Գացի այցի։ Գոհ եղաւ։ Իրեն երկարեցի Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան»։ Մեծ եղաւ ուրախութիւնը, քանի որ ժպիտը երկար տեւեց իր շրթներուն ։

Տարաթ մը վերջ դարձեալ իր մօտ։

— « Գիտէի որ լաւ ժողովուրդ է եղել Տարօնի ժողովուրդը, բայց այդքան աղնիւ լինիլ ու այդքան չարչարուիլ ես չէի գիտեր »։

Դարձեալ իր սիրտը, մղկտացող, մարդկային, ու մարդանուէր։ Այլ մանաւանդ ինքնամոռաց ու հայրենասէր։ Եթէ գիտնէր, հիմա իրեն պիտի կարդայի Վահան Տէրեանէն.

ՀՐԱԺԵՇՏ

Դու զընում ես
Չը գիտեմ ո՞ւր
Լուռ ու տխուր,
Հեզ գունատուող
Աստղի նման ։
— Ես գնում եմ
Տրտում մենակ,
Անժամանակ
Ծաղկից ընկած
Թերթի նման։
Դու գնում ես
Չը գիտեմ ո՞ւր
Սրտակըտուր,
Լացըդ պահած
Իմ հայեացքից ։
—Ես գնում եմ
Լուռ անտրտում,
Բայց իմ սրտում
Ցաւ է անվերջ
Մահու կսկիծ ։

ՋՕՀՐԱՊ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

կողմեան Ընկերվարականները կը յայտնեն, թէ Ընկերվարութիւնը չի կրնար հաստատուիլ արաբական երկիրներու մէջ Համայնավար Կուսակցութեան միջոցաւ ։ Բայց դէպքերը կը հերքեն հակահամայնավար քարոզչութեան այս տեսակէտը եւ այսօր մենք հրաշալի առիթ մը ունինք. որուն շնորհիւ կրնանք միանալ բոլոր ազգային ուժերուն »։

Բայց երբ հարցը կը վերաբերի ազատ աշխարհի տնտեսական օժանդակութեան՝ Պէքթաշ կը փորձէ իր յօդուածին մէջ նուազեցնել Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Միջին Արեւելքի ազգայնական պետերուն արժէքը եւ հարց կուտայ. «Վերջերս ազատագրուած երկիրներուն մէջ, Ազգային Պուրժուազիան միթէ չահագործե՞ց տեղական աղբիւրներն ու միջոցները՝ հողային հարցերը լուծելու համար։ Կը կարծեմ որ ոչ »։

Այս առթիւ, ան բուռն կերպով դէմ կ'արտայայտուի այդ երկիրներուն ըլլալիք ոչ – համայնավար օգնութեան առաջարկներուն դէմ, ընդգծելով որ յետամնաց երկիրներու մէջ «օտար դրամագլուխներու թափանցումը» միշտ կ'աճի, եւ Համայնավարներէն պահանջելով, որ այդ ձգտումին դէմ պայքարին բնէ ձեւով։ Եւ այս կ'աւելցնէ ան, նպատակ չունի միայն Արեւմտեան Գերմանիոյ Ճափոնի եւ Իտալիոյ դրամագլուխները »։

Պէքթաշ կ'ամբաստանէ ազգայնական պետերը, թէ տեղի կուտան ոչ – Համայնավար երկիրներու կողմէ եղած օժանդակութեան չահեկան առաջարկներու առջեւ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Concerts Chouteau

Ինչպէս ամէն տարի վերամուտին, կը սկսի իր նուագահանդէսներու շարքը։ Շութօ նուագախումբին վարչութիւնը ներկայիս կազմուած է Րընէ – Փիէռ Շութօյէ (Նախագահ), Րոժէ Մօրօնէ (քարտուղար) եւ տաղանդաւոր Թաւջութակահար՝ Նահապետ Ալալէմճեանէ (գանձապահ)։

Նուագախումբը նուագահանդէս մը կու տայ այս երկուշաբթի յայտագիր ունենալով Պեթհովէնի հետեւեալ գործերը.— Քօրիոլան, Քոնչերթօ 1. դաշնակի եւ նուագախումբի համար եւ Եօթներորդ Համանուագը։ Ժամը 21ին Սալ Կավօ ։

ՀԱՅ ԽՄԲԱՎԱՐՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

Ռումանիոյ «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը՝ Խ. Միութեան մէջ համբաւի տիրացած հայ խմբավարներուն մասին.—

Տ. Հայրապետեան Տաճիկիստանի Ֆիլհարմոնիայի սէնֆոնիք նուագախումբին ղեկավարն է։ Երկրին մայրաքաղաքին մէջ ամէն շաբաթ իր ղեկավարած նուագահանդէսները վառ հետաքրքրութիւն մը կը ստեղծեն ունկնդիրներուն մէջ ։

Աւետ Արզարեան Հիւսիսային Կովկասի Քիսլովոտոք քաղաքի Ֆիլհարմոնիայի գլխաւոր խմբավարն է։

Գ. Առաքելեան (երաժշտագէտ) Թուրքմենիոյ Խորհրդային Երաժշտագէտներու Միութեան նախագահը (1950) եւ Աշխաբատի օփերայի նուագախումբի ղեկավարն է։ Միաժամանակ կը ղեկավարէ սէնֆոնիք *համերգներ։*

Աշոտ Պետրոսեանց Երեւանի «Կոմիտաս» երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն է։ Հիմնադիրն է, գեղարուեստական վարիչը եւ առաջին ղեկավարը 1938ին հիմնուած ժողովրդական գործիքներու ուղեկցական նուագախումբին, որ Խ. Միութեան լաւագոյն երաժշտախումբերէն մէկն է։ Այս նուագախումբը 1957ին ստացաւ ոսկէ շքանշան՝ ժողովրդական գործիքներու նուագախումբերու միութենական մրցման մէջ։ 1956ին այս նուագախումբը այցելեց Հայաստան, ուր ձեռք բերաւ բացառիկ յաջողութիւն մը։

Գուրգէն Կարապետեան Երեւանի երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն է եւ 1955էն ի վեր կը վարէ Վորոնէժ քաղաքի սէնֆոնիք *նուագախումբը*

Էլզա Մայիլեան, աղջիկը՝ ծանօթ երաժշտագէտ Անտոն Մայիլեանի (1880 – 1942), աւարտած է Քիեւի երաժշտանոցը եւ անցեալ տարի առաջին անգամ ըլլալով վարեց Երեւանի Ֆիլհարմոնիայի սէնֆոնիք *նուագախումբը, բացառիկ յաջողութեան մը տիրանալով ։*

Էմին Խաչատրեան 1955ին տակաւին ուսանող էր Մոսկուայի «Չայքովսքի» երաժշտանոցին մէջ, երբ սէնֆոնիք *համերգ մը ղեկավարեց՝ պահանջկոտ հասարակութեան մը առջեւ։ Իսկ այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով ղեկավարեց Երեւանի* սէնֆոնիք *նուագախումբը, վառ հետաքրքրութիւն մը ստեղծելով ունկնդիրներուն մէջ ։*

Մելիք Փաշաեւ, Ղարաբաղցի, աւարտած է Լենինկրատի երաժշտանոցը եւ գլխաւոր ղեկավարն է Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին ։ Ամէնէն խանդավառ ու պարզեւատրուած սթալինեան մրցանակով, Մելիք Փաշաեւ Խ. Միութեան օփերային համբաւաւոր ղեկավարներէն մէկն է։ 1953ին Փարիզի Լը Շանտիւ Մոնտ *երգչախմբերու մեծ ընկերութիւնը «Կնեազիգոր» օփերայի ձայնագրման առթիւ մեծ մրցանակը պարգեւեց Մոսկուայի Մեծ Թատրոնի նուագախումբին՝ ղեկավարուած Մելիք – Փաշաեւի կողմէ ։*

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ իր աշխատանքներուն սկսած է բժիշկներու կատարելագործման հաստատութիւնը, ուր 120 բժիշկներ կը ծանօթանան հիւանդութիւններու ախտորոշման եւ բուժման նորագոյն մեթոտներուն։ Վերապատրաստման շրջանը հինգ ամիս է. դասախօսները փորձառու մասնագէտներ և անուանի գիտնականներ են։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակադեմիային մէջ Սեպտեմբեր 27էն մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ տեղի ունեցած է բարբառագիտութեան խորհրդակցութիւն մը, Խ. Միութեան բոլոր ակադեմիաներուն եւ լեզուաբանական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ, ժողովը քննարկած է բարբառներու տեսութեան, բարբառային բառարաններ կազմելու եւ այլ հարցեր ։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ այս տարուան Նոյեմբերին կը սկսի հրատարակուիլ դրական – գեղարուեստական նոր ամսագիր մը՝ Լիթերաթուրնայա Արմենիա, *ռուսերէն լեզուով։ Այս հրատարակութիւնը պիտի հանդիսանայ Հայաստանի Գրողներու Միութեան օրգանը ։*

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի օրգան՝ «Հայաստանի Աշխատաւորուհի» ամսագրին առաջին թիւը ։

ԱԼ. ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ծննդեան հարիւրամեակին առիթով որոշուած է հրատարակել գրագէտին ամբողջական գործերը՝ տասը հատորով։ Լոյս տեսած է արդէն Ա. հատորը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Նամուս», «Զար ողի»ն, «Արամբի»ն ։

ԿԱՐՄԻՐ ԱՂԲԻՒՐ գիւղին մէջ վերջին երկու տարիներու ընթացքին աւելի քան 120 բնակարաններ կառուցուած են ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ Հոկտեմբեր երեքին Երեւան ժամանած են 35 հայ զբօսաշրջիկներ, որոնք քանի օր պիտի մնան հայրենիքին մէջ ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Հայերէն տառերով գրուած առաջին նախադասութիւնը Առակաց գիրքէն.

« ՃԱՆԱՉԵԼ ԶԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԽՐԱՏ, ԻՄԱՆԱԼ ԶԲԱՆՍ ՀԱՆՃԱՐՈՅ»։

× Աստուծոյ հետ խօսելու միակ լեզուն հայերէնն է ։

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

× Եթէ ես Հայ ըլլայի, իրաւամբ ես զիս հպարտ պիտի զգայի այսպիսի լեզու մը ունենալուս համար։Դուք կրնաք պարծենալ ձեր լեզուով։

ՀԱՅՐ ԼՈՒԻ ՄԱՐԻԷՍ

× Գիտակցութիւնը ունեցէք, Հայե՛ր, ձեր քաղաքակրթութեան ։

ԷՏՈՒԱՐ ՍՈՒԼԻԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (277)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Եւ որովհետեւ այդ տեսակ ընծաներ ստացւում են համարեա ամէն տարի, այդ պատճառով նահանգական մեծ քաղաքների մօտ, մի քանի մղոն հեռաւորութեամբ. դէպի մայրաքաղաքը տանող ճանապարհի վրայ, շինուած են առանձին պալատներ, որ կոչւում են խալաթ–փուշան, որ նշանակում է՝ խալաթ հագնելու տեղ։ Այդ պալատների մէջն է կատարւում ընդունելութեան մեծ հանդէսը. բոլոր բազմութիւնը լիանում է անուշահոտ չերբէթներով եւ քաղցրաւենիքով ։ Յետոյ նահանգապետը հագնում է խալաթը, եւ բազմութեան առջեւն ընկած, մտնում է քաղաքը։ Ամէն կողմից ողջունում են նրան, ամէն կողմից օրհնում են ողորմած Թագաւորին. Բերողը ստանում է նահանգապետից մեծ գումար, եւ այդ գումարը ծանրանում է գիւղացիների վըրայ, որպէս մի բացառիկ արտակարգ հարկ, որ կոչւում է Խալաթ – փուլի, այսինքն խալաթի փող ։

— Տեսնո՞ւմ ես, — աւելացրեց նա, — Թագաւորը իր հին հագուստները ուղարկում է նահանգապետներին, նահանգապետները փառք են վայելում, իսկ ծախքերը խեղճ գիւղացին է տուժում ...

Յետոյ Ասլանը բացատրեց եւ այն, թէ որքան նշանակութիւն ունեն մեծ մարդկանց հագուստները։ Գանահարութիւնը սովորական պատիժներից մէկն է արեւելքում։ Երբ մի երեւելի պաշտօնակալին պէտք էր գանահարութեան ենթարկել, փոխանակ նրա անձը զանելու, տանում են նրա վերարկուն եւ հրապարակի վրայ ծեծում են ։

— Երեւի, եթէ այդ վերարկուն Թագաւորից ստացուած լինէր, չէին համարձակուի այնպէս վարուել նրա հետ ։

— Անտարակոյս։ Բայց եւ այն պէտք է ի նկատի ունենալ, որ եթէ նահանգապետը մի տարի խալաթ չը ստացաւ, նա կը կորցնէ իր բոլոր նշանակութիւնը. այդ արդէն նշան կը լինի Թագաւորի դէպի նա ունեցած սառնութեանը, եւ ժողովուրդը այլ եւս նրանից չի վախենայ։ Դու տեսար գիշերը այստեղի փաշային. շնորհելով աջնորդարանի սաստիկ տօթին, նա մեծ բաւականութեամբ հագած ունէր այն թանձր մուշտակը, որը այս տարի սուլթանից է ստացել ։

Ասլանը բացատրեց ինձ, թէ որքան ուրիշ չահեր եւս կապուած են խալաթների բաշխման հետ։ Խալաթ բերողները, բաւ մեծի մասին, լինում են արքունիքի սպասաւորները եւ սենեկապետները։ Այդ մարդիկը ամենեւին ռոճիկ չեն ստանում։ Բաւական էր նրանց մի այսպիսի ծառայութիւն կատարել, մէկի համար խալաթ տանել, եւ նրանց մի քանի տարուայ ռոճիկը կարելի էր միանգամից ստացուած համարել ։

— Ինչպէս փաշայի քարտուղարինը, — ընդմիջեցի ես ։

— Այո, նա եւս ռոճիկ չունի, կամ թէ ունի, անպատճառ շատ չնչին բան կը լինի։ Նրա եկամուտները բխում են զըլխաւորապէս այդ տեսակ յանձնարարութիւններ կատարելուց, երբ փաշայից մէկի համար ընծայ է տանում ։

Սկսեալ սուլթանի պալատից մինչեւ վերջին մուդիրի գրասենեակը, ամէն տեղ նոյն կարգերն են տիրում. մեծերը ընծաներ են տալիս փոքրերին եւ նրանցից փող են ստանում. եւ այսպէս կաշառակերութիւնը աստիճանաբար վերեւից իջնում է ցած ։ Հարցրէք այս եւ այն պաշտօնակալին, թէ որքան ռոճիկ էք ստանում ։ Նա ռոճկի մասին կ'ամաչէ խօսել, որովհետեւ շատ չնչին է, բայց առանց ամաչելու եւ մինչեւ անգամ պարծենալով կ'ասէ ձեզ, թէ տարին այդքան «եկամուտ» ունեմ ։ Բոլոր եկամուտները բխում են մթին աղբիւրներից, եւ այնքան սովորական են դարձել, որ ամէն մի մեծաւոր, երբ պաշտօն է յանձնում իր ստորադրեալին, նրան կամ բոլորովին ռոճիկ չէ նըշանակում, կամ եթէ նշանակում է մի չնչին բան, բացարձակ ասում է նրան. «այդքանն ինձանից կը ստանաս, այդքան էլ եկամուտ կ'ունենաս »։

— Ապա ո՞ւր են գնում պետութեան գանձարանից դուրս եկած ռոճիկները, — հարցրի ես ։

— Խոշոր պաշտօնակալների գրպանը, — պատասխանեց Ասլանը .— իսկ մանր պաշտօնակալները բաւականանում են միայն «եկամուտներով»։

— Դու կարծո՞ւմ ես, փաշան այդ ձին ուղարկելով, շահի նպատակ է ունեցել ։

— Ես այդ չեմ կարծում։ Եւրոպացիների հետ նրանք բոլորովին այլ կերպ են վարւում։ Նա այդ ձին ուղարկելով, կամեցել է կաշառել ինձ։ Եթէ ես նրա քարտուղարին այն ոսկիները չտայի, նա աւելի ուրախ կը լինէր։ Բայց ես չկամեցայ նրան պարտական մնալ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Օր· ԿԱԼԻՓՍԻ ՋԷՔԻԵԱՆ
Պ· ԳԷՈՐԳ ԷՔԻՆՃԵԱՆ
Ամուսնացած
5 Հոկտեմբեր, 1958, Լիոն

Այս առթիւ Փողհարեան եւ Ջէքիեան ընտանիքները կը նուիրեն.— Հինգ հազար ֆրանք Փարիզի Հայ Մշակութային Տան, հինգ հազար ֆրանք Լիոնի Ֆ· Կ· Խաչի մասնաճիւղին, երեք հազար ֆր· «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, երեք հազար ֆր· Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

ՆՈՒԷՐ

Մէօտոնէն Տիկին Եպրաքսի Մանուկեան իր ամուսնոյն այցաքննման համար փոխան ծաղկի կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք, Իսքի Թրիմեան դպրոցին, հազար ֆր· «Յառաջ»ի տարածման, հազար ֆր· Մշակոյթի Տան, եւ հազար ֆր· ալ ծերանոցներուն համար: (Ստանալ «Յառաջ»էն, բացի Թրիմեան դպրոցի նուէրէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կ· Տէօնէրեան հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր կազմակերպութիւններուն, ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք ծաղկեփունջերով, հեռագիրներով եւ նամակներով շնորհաւորեցին Սոնայի (Աննայեան) եւ Սարգիս Տէօնէրեանի ամուսնութիւնը :

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Կ· Հալաճեան (կնքահայր) չորս հազար ֆր· կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ· Միսաքեան սրահին: Ոմն հինգ հազար ֆր· Կապոյտ Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղին : Սահակ Խանզէտեան հազար եւ Կ· Տէօնէրեան 15 հազար Մշակոյթի տան Շ· Միսաքեան սրահին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.
ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ· Կ· Ծ· Վ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Ս· Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5): Ներկայս իբրեւ հրաւէր կը նկատուի :

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, ժամը տասնին, Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր ձայնաւոր Ս· պատարագ պիտի մատուցուի ու յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՊԻՈՍ ԺԲ·

Սրբազան քահանայապետին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 38րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազներու ննջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս· Յ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային տան մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղին կողմէ :

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17 – կէս գիշեր: Ազգ· Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն· Ընկերակցութիւնս, կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին : Ս· պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս· Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետի Վազգէն Ա· Կաթողիկոսի ծննդեան յիսուներորդ եւ գահակալութեան Գ·տարեդարձի առթիւ:

Pour tous vos Travaux d'Appartements

ADRESSEZ-VOUS

au jeune Artisan Peintre

ARMENAK VARTANIAN

42, Rue des Jeuneurs — Paris - 2e

Devenez son Client :

Vous ne le regretterez pas !

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան :

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար :

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN

38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE

MARSEILLE - TÉL· COL. 53-13, 42-58

Bureau à Paris :

4, RUE CASTELLANE

Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ· Ց·Դ· Անի կոմիտէի ընդհ· ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել :

ԻՍԻ.— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱԻԻԼ.— Հ· Յ· Դ· «Արդութեան» խումբի փողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ· Տէմիրճեանի բնակարանը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ· Յ· Դ· Վալանսի Շրջ· կոմիտէի ընդհ· ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ֆ· Կ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ Գ· Սասունիի ճաշարանը, րիւ տ'Ալէֆսանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս· Տրնի :

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր :

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ· Հայր· Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ Պ· Գ· Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ.— Ա) Պատգմ· ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

EXPERTISE GRATUITE

Ծախելու համար

ձեր փավիյօնը, վիլլան,

յարկաբաժինը կամ խանութը :

J. TORANIAN

18, AVENUE DE L'OPÉRA

OPE 73-21 OPE 19-45

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

THEATRE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves-Toudic

Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ· 18, ժամը 20·30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ե· ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հիմնադիր – ղեկավար

ԴԵՐԱՍԱՆ Ա· ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

Մեր ազգային անմահ երգիծաբան

Յ· ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

MAITRE BALTHAZAR

Թարգմ· Ժ· Մ· ՍԻԼՆՑՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէռը ծանօթացնելու համար օտարներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաթօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժընըվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Քլանէ :

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ :

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մաթօ, գիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ :

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300 :

Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻՒԹ· 51–84

Բալուեան՝ ՓՐՕ· 25–46:

Միսիրեան՝ ՄՕԼ· 86–04 :

ETABLISSEMENTS

G. HAGOPIAN

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

10, Rue du Caire, Paris 2e Tél.: CEN. 78-44 et CEN. 66-96

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ԿԸ ԾԱԽԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԷՆԹԵՐԼՈՔ — ԺԱՔԱՐ — ՄԱՅ ԱՆԳԼԷԶ — ՄԱՅ ՍՈՒԻՍ — ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

(INTERLOCK, JACQUARD, MAILLE ANGLAISE, MAILLE SUISSE, FIL D'ECOSSE)

★

ԻՐԵՆՑ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆԵՐՈՎ

ՇԻՆՈՒԱԾ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԹՐԻՔՈՅԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՆԱԵՒ ԶՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40 ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ

ԵՒ ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 19 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8323 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4124

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

''ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ''ԻՆ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անոնք որ անցեալ կիրակի ներկայ եղան Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ կազմակերպուած հանդէսին, հպարտութեամբ լեցուեցան :

Ֆրանսական մշակոյթի այդ հոյակապ տաճարին մէջ ժամերով արձագանգ տուին հայ երգն ու բանաստեղծութիւնը :

« Մեծասքանչ»ին փառաբանութիւնն էր խնկարկչ :

Սրտի անհուն հրճուանքով լսեցինք ծաղկատի աղջնակներու եւ մանչուկներու բերնէն մեսրոպեան ոսկեղէնիկ լեզուին քաղցրահնչիւն բառերը : Ըմբոշխնեցինք անոնց «հեղաճկուն» պարերը :

Հանդէսը կը զուգադիպէր Թարգմանչաց տօնին, սակայն իրականին մէջ կիրակի օրուան տօնակատարութիւնը չէր նմաներ այն հանդէսներուն, որոնք ժամանակին կը յատկանշէին «Հայ Մշակոյթի Օր»ը :

Ցարգելու համար աւանդութիւնը, օրուան նախագահն ու եկեղեցւոյ քարտուղարը հակիրճ խօսքերով փառաբանեցին մեր մշակոյթի ռահվիրաները եւ պանծացուցին Ոսկեդարը կերտող մեր անմահները : Որմէ վերջ ասպարէզը պատ ձգեցին փարիզեան շրջանի հարիւրաւոր աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն առջեւ, որոնք ելեկտրականացած մթնոլորտի մէջ հետաքրքրութիւն եւ համակրանք ստեղծեցին իրենց շուրջ :

Ներկաները տեսան թէ ինչե՛ր կարելի է ընել պուտ մը զոհողութեամբ, մանաւանդ զոյգն բարեացակամութեամբ :

Ծնողները անհունօրէն հպարտ էին եւ ուրախ՝ տեսնելով իրենց փոքրիկներուն ճռուողելը հայերէն լեզուով :

Պզտիկները իրենք ալ խանդավառուած էին : Սորպոնի բեմին կը տիրապետէին : Իրենց փոքրիկ դասարաններու նեղ շրջանակէն դուրս ելած՝ հարիւրաւոր աշակերտներ ի մի հաւաքուած տեսնելով, իրենք զիրենք զօտեպնդուած կը զգային :

Հանդիսականներու անվերապահ ծափահարութեանց քաջալերուած, աւելի ինքնավստահ կը դառնային :

Գեղեցիկ էր երեւոյթը :

Շնորհաւորութեան արժանի են ծնողքները, որոնք իբրեւ գիտակից Հայեր, Հայրենասիրական պարտականութիւն կը նկատեն հայերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն :

Արեւելքի մեր հայրենակիցները տարօրինակ պիտի գտնեն մեր այս գնահատանքի խօսքը : Որովհետեւ անոնց համար շատ բնական երեւոյթ է փոքրիկներուն հայկական վարժարան յաճախելը : Մայրենի լեզուն հայերէնն է : Տան մէջ օտար լեզու չեն խօսիր : Ու կը զարմանան երբ ըսես իրենց, որ մեր զաւակները հայերէն գրել – կարդալ չեն գիտեր :

Եթէ չեն գիտեր, ո՞վ է մեծագոյն յանցաւորը : Ամէնէն առաջ ծնողքը : Անմեղ երախան կը սորվի ինչ լեզու որ կը խօսուի տան մէջ :

Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներուն մէջ շատ մեծ է այլասերման, ուծացման եւ ձուլման վտանգը :

Այդ ահաւոր վտանգին դիմակալելու համար նոյնքան մեծ ճիգերու կը կարօտինք :

Ինքնապաշտպանութիւն՝ յանուն ազգապահպանման :

Ա՛յս պէտք է ըլլայ մեր նշանաբանը սփիւռքի մէջ :

Ու ամէն բանէ առաջ՝ գուրգուրա՛նք հանդէպ հայ լեզուին :

Դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան մը ժառանգորդներն ենք :

Դտանա՛նք աւանդապահը մեր սրբութեանց :

Պաշտե՛նք մեր «մեծասքանչ»ը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ՝ ՔԱՐԱՄԷԻ

Լիբանանեան խորհրդարանը միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեց Քարամէի կառավարութեան :

66ի վրայ յիսուն երեսփոխաններ ներկայ էին խորհրդարանի արտակարգ ժողովին : Հինգ ամսուան քաղաքացիական կռիւներէ ետք առաջին անգամ ըլլալով միաձայնութիւն կը գոյանար, ի նպաստ կառավարութեան, որ ըստ երեւոյթին, ի վիճակի է երկրին մէջ խաղաղութիւնն ու կարգը վերահաստատելու :

Ժողովը շատ կարճ եղած է. քառասուն վայրկեան : Զորս հոգի միայն խօսած են :

Երեսփոխաններն ու հանդիսատեսները վայրկեան մը յոտնկայս յուռթին պահած են քաղաքացիական կռիւներու զոհ գացած 1500 Լիբանանցիներու յիշատակին, որմէ ետք Վարչապետ Քարամէ խօսք առած է.— «Այս կառավարութիւնը կըրնանք կոչել ազգային փրկութեան դահլիճ : Մեր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ՝ զօրացնել ազգային միութիւնը : Կառավարութեան քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ ան՝ որ Սեպտեմբեր 23ին առաջարկեց Նախագահ Շեհապ :

Քարամէ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'առաջադրէ ապահովութիւնը վերահաստատել երկրին մէջ, զինաթափել քաղաքացիները, արաբական աշխարհին հետ սերտ կապեր հաստատել, զօրավիգ կանգնիլ Արաբական Լիկայի եւ ՄԱԿին : Վարչապետը եզրակացուց, մասնաւորապէս շեշտելով թէ «պիտի պահպանուի Լիբանանի գերիշխանութիւնը, պիտի պաշտպանուի անոր անկախութիւնը՝ որովհետեւ արաբական ազատ եւ անկախ երկիր մըն է ան » :

Քարամէի ճառը արժանացաւ խանդավառ ծափերու, բոլոր երեսփոխաններու կողմէ անխտիր :

Բացառիկ լիազօրութիւնը քուէարկուեցաւ վեց ամսուան համար եւ Խորհրդարանի Նախագահ Օսէյրան ժողովը փակուած յայտարարեց :

Միւս կողմէ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ երկրին մէջ, բնականոն կեանքը վերսկսած է, բոլոր վաճառատուներն ու խանութները բաց են, փողոցներու մէջ եռուզեռ եւ խճողում՝ ինչ որ ցոյց կուտայ Պէյրութի սովորական պատկերը :

Ամերիկեան վերջին զինուորները կը պատրաստուին մեկնիլ : Այսօր – վաղը կը հրապարակուի նաեւ Միացեալ Նահանգներու Լիբանանի ուժերու ընդհանուր հրամանատարին պաշտօնական յայտարարութիւնը :

«Ֆիկառօ»յի Պէյրութի թղթակցին համաձայն, փոխ վարչապետ Ճեմայէլ յայտարարած է թէ կարգը վերահաստատուելէ ետք միայն խորհրդարանի կազմը պիտի աւելնայ՝ որպէսզի բոլոր հատուածներն ալ իրենց ներկայացուցիչները ըրկեն : Այսինքն՝ երեսփոխաններու թիւը 66էն պիտի բարձրանայ 88ի :

× Մոսկուայի «Փրաւտա»ն դոհունակութիւն կը յայտնէ Քարամէի կառավարութեան կազմութեան համար, աւելցնելով թէ նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի «դաւերը լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնեն երկրին համար » :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ցուցահանդէսը իր դուռները փակեց շաբաթ գիշեր : 48 միլիոն այցելու ունեցած է : Յառաջիկայ ցուցահանդէսին համար իրենց թեկնածութիւնը դրած են՝ Փարիզ, Լոնտոն, Քարաքաս, Վիէննա եւ Մոնրէալ :

ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՊԸ՝

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԸ ԿԱՄ...

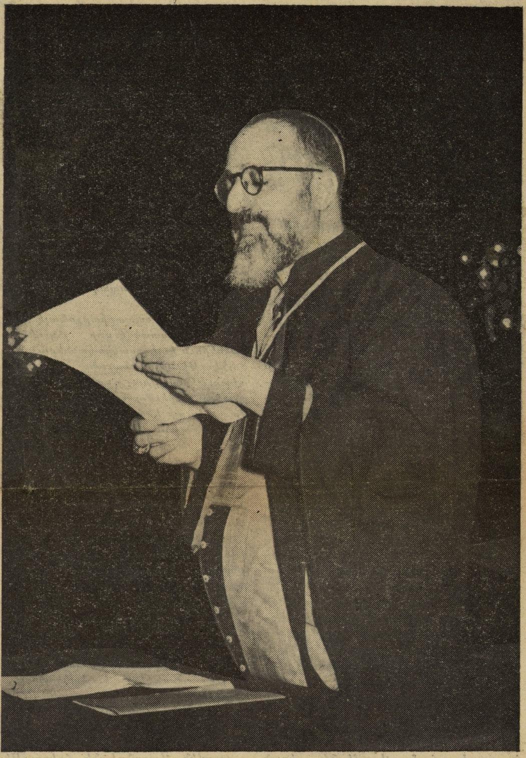

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Օրաթերթերէն եւք, ստորեւ կը հրատարակենք իտալական մեծ շաբաթաթերթերէն՝ Թէմփոյի յօդուածը, նըւիրուած Կարտինալ Աղաջանեանին :

« Մեծագոյն հաւանականութեամբ Պապընտրելի նկատուած երկու կարտինալներէն մէկուն անունը հայահնչուն է. Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան՝ Պատրիարք աշխարհացիր Հայոց Կաթողիկէ համայնքին :

Ծնած է Կովկասի մէջ 18 Սեպտեմբեր 1895ին : Իր բոլոր ուսումները կատարած է Հռոմի Հաւատոյ Տարածման վարժարանին մէջ՝ ուր զրկած է զինքը Թիֆլիսէն, 1906ին, տեղւոյն կաթողիկէ առաջնորդը :

Վարժարանին աշակերտութեան շնորհած ունկնդրութեան մը ընթացքին, այն ատենուան Պապը՝ Պիոս Ժ. օրհնելով ու շոյելով հայաշուի սիրուն մանուկը, հետեւեալ խօսքերը ըսած էր. « Օր մը ոչ միայն եպիսկոպոս այլ եւ պատրիարք պիտի ըլլաս դուն» : Իրաւամբ, 1937ին, երբ Կաթողիկէ Հայոց Պատրիարքը՝ Աւետիս Պետրոս ԺԴ. վախճանեցաւ, Քահանայապետին մարգարէութիւնը կատարուեցաւ եւ Աղաջանեանին վիճակեցաւ պատրիարքական յաջորդութիւնը :

Պիոս ԺԲ. կարտինալութեան աստիճանին բարձրացուց զինքը 1946ին :

Կեանքին մեծ մասը անցուցած է Հռոմի մէջ : Բայց Ռուսաստանի մէջ ալ քանի մը տարի անցուցած է հովուական գործունէութեամբ : Հռոմ վերադարձին նշանակուած է փոխ – մեծաւոր Պապական Լեւոնեան Հայկական Վարժարանին եւ այնուհետեւ միշտ զբաղած է արեւելեան երկիրներու կրօնական կեանքին կազմակերպութեամբ :

Ռուսական յեղափոխութիւնը եւ համաշխարհային պատերազմը հեռացուցած են զինքը իր ընտանիքէն եւ ծննդավայրէն : Մէկ անգամ միայն կրցած է վերատեսնել իր մահամերձ հայրը եւ ալ երբեք լուր չէ ստացած երկաթեայ վարագոյրէն անդին մնացած մօրմէն ու քրոջմէն :

Աշխարհէն ու անոր նիւթական շահերէն անջատուած մարդ, ընտանիք մը իսկ չունի եւ հայրենազուրկ է : Հայութիւնը այսօր տարագիր է աշխարհի մէջ եւ այդ մեծ Հայն ալ՝ աշխարհի քաղաքացի մը : Շնորհիւ այս հանգամանքին ալ կրնայ ըլլալ որ վերջ գտնէ աւելի քան չորս դարէ ի վեր տեւող աւանդութիւնը որով Պապը իտալացի մը կ'ըլլայ միշտ :

Ահա թէ ինչու, յաջողութեան մեծ յոյսերով, Կարտինալ Աղաջանեանի թեկնածութիւնը կրնան առաջարկել կարգ մը Հռոմանիստ կարտինալներ եւ օտարներն

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԽՍԱՔԵԱՆ

Ժ.

12 տարի պատրիարքական աթոռին վրայ մնալէ ետքը, բախտը ուզեց որ Օրմանեան մնայ ամբաստանեալի աթոռին վրայ նոյն համեմատութեամբ երկար, «հինգ տարի՝ քաւելու համար մեղքը», ինչպէս կ'ըսէ Զօհրապ։

Անկումէն երեք տարի ետքն էր, երբ ազգ. երեսփոխան Ա. Վռամեան պատահար կը գտնէ ռուսերէն հաստափոր գիրք մը, ուր հրատարակուած նամակ մը կը բովանդակէր կարգ մը «յայտնութիւններ», որոնք «անհամապատասխան էին նախկին պատրիարքին դիրքին, պաշտօնին եւ ազգին կողմէ իրենց ցոյց տրուած վստահութեան»։

Վռամեան կը թարգմանէ նամակը եւ կը ներկայացնէ Ազգ. Երեսփ. Ժողովին, 1911 Յուլիս 8ին։

Արդարեւ, ռուս դեսպանը, Զինովիեւ, կը հաղորդէր Կովկասի փոխարքային թէ դեսպանատան թարգմաններէն Նիկոլայեւ կարգ մը տեղեկութիւններ է քաղած Օրմանեանէն՝ տեսակցութեան մը ընթացքին.—

Առաջին՝ Էջմիածնայ մէջ 1906ին գումարուած ժողովը ոչ թէ եկեղեցական, այլ կուսակցական հանգամանք ունէր։

Երկրորդ՝ Պոլսոյ պատրիարքը կ'ընդունի որ կաթողիկոսին իրաւասութիւնները պէտք է ենթարկել Սինոդին։

Եւ երրորդ՝ Թելադրանքներ «կուսակցականները խելքի բերելու մասին»։

Ատենապետաց Դիւանը կը հրաւիրէ Օրմանեանը՝ բացատրութիւն տալու։

Օրմանեան կը պատասխանէ թէ «իր խօսակցութիւնը խեղաթիւրեալ եւ այլափոխեալ» ներկայացուած է։ Նոյնիսկ գիտել կուտայ թէ «կուսակցականները խելքի բերելու մասին» որեւէ խօսք չէ ըրած, չմոռնալով աւելցնել թէ ռուսերէն բնագրին մէջ գրուած բառը պէտք է թարգմանել «զգաշնէք», եւ ոչ թէ «խելքի բերէք»։ Այստեղ հարցը այն չէ թէ Օրմանեան ռուսերէն գիտէ՞ր՝ նման ուղղում մը կատարելու համար, եւ աւելի՞ լաւ քան Վռամեանը, այլ այն թէ աւելորդ չէ՞ր բառին իմաստին կառչիլ՝ պնդելէ ետք թէ երբեք թելադրած չէ «խելքի բերել կուսակցականները»։

Ռուսերէն գրքին մէջ կայ հատուած մը եւս, ուր վկայութիւն կը տրուի թէ Օրմանեան նամակներ գրած է Էջմիածնայ եպիսկոպոսներուն՝ կուսակցականներու վերաբերեալ ակնարկութիւններով։

Այս մասին դիւանը, երկար հարցաքննութենէ մը ետքը, կը բանաձեւէ իր եզրակացութիւնը։

1.— Նկատելով որ ռուսերէն այդ գիրքէն զատ որեւէ գրաւոր փաստ չկայ՝ հաստատելու համար Վռամեանի բերած ամբաստանութիւնները.

2.— Նկատելով որ Նիկոլայեւի եւ Օրմանեանի միջեւ կատարուած խօսակցութեան վկայ չկայ՝ հաստատելու համար պատմուած ձեւին ճշգրտութիւնը.

3.— Նկատելով որ Օրմանեան յայտարարած է թէ «խեղաթիւրուած եւ այլափոխուած է իր խօսակցութիւնը», իսկ կարելի չէ Նիկոլայեւի բերնով ստուգել խօսակցութեան հարազատութիւնը.

4.— Նկատելով որ ռուսերէն գիրքը «դատական վճիռով վաւերականութիւն ստացած հրատարակութիւն մը չէ».

Ատենապետաց դիւանը կ'որոշէ անհետեւանք թողուլ այս ամբաստանութիւնը՝ Տոքթ. Ճէլալի ձեռնպահութեամբ եւ «միւս անդամներու քուէից միաձայնութեամբ»։

Այս «քուէից միաձայնութիւն» բացատրութիւնը հրաշալի՛ է Տոքթ. Ճէլալի ձեռնպահութեան քով։ Մանաւանդ «միաձայն» այս մարդոց պատճառաբանութիւնը, որ կը թուի թէ հիմնուած է հին Հռովմէական դատաքննական օրէնքներու վրայ.

Թէսթիս ունուս, թէսթիս նուլլուս։

Այսինքն՝ մէկ վկան վկայ չէ։ Հռովմայեցիները ուրիշ ասութիւն մըն ալ ունէին.— Ինչի՞ս պէտք գեղեցկութիւնը՝ երբ հիացող չկայ։ Ու բարեփոխելով՝ ի՞նչ իմաստ ունի ամբաստանութիւնը, երբ դատող չկայ։

Օրմանեանի հեռաւոր մանկլաւիկներէն մին, Սամսոն Չէրքէզեան, որ ի Թիֆլիս, երկար յօդուածաշարք մը կը հրատարակէր Հովիտի մէջ 1911ին, «Կօշմարն անցնում է» ընդհանուր խորագրով, Օրմանեանի պաշտպանութեան նուիրուած։ Այս յօդուածաշարքը լոյս տեսաւ նաեւ առանձին հատորով, «Օրմանեանը զրպարտութեան ցանցերում» խորագրով, նոյն տարին, 1911ին։

Էջ 166 կը կարդամ.— «Ազատամարտ լրագրի մէջ հրատարակուած է իր Թիֆլիզի թղթակցի այն տեղեկութիւնը թէ Օրմանեանը քննիչ Լըժինին վկայութիւն է տուել այն մասին՝ իբրեւ թէ 1906 թուի Էջմիածնի Կեդր. Ժողովը Դաշնակցականների ժողով է եղել։ Օրմանեան երեք օրից յետոյ հերքեց այդ տեղեկութիւնը՝ համարելով այն չինծու եւ հիմնովին սուտ, եւ բուռն կերպով բողոքեց այդ նոր պրովոկացիայի դէմ այս խօսքերով. «Ո՛չ Ռուսաց դեսպանատունը ինծի դիմում ըրեր է, ոչ հարցափորձ տեղի ունեցեր է, ոչ վկայութիւններ տուեր եմ, ոչ ցուցումը գաղտնի պահելու առիթ եղեր է»։

Ժողովը միշտ 1906 թուականի ժողովն է։ Բայց տարբեր պատմութեան մը զանգըն է որ կը հնչէ։ Երկու այս ամբաստանութիւնները եւ արդարացումները հաշտեցնել իրարու հետ... իմ գործս չէ, — ընթերցողը թող դատէ, ես կը պատմեմ միայն, նիւթ կուտամ։

Եւ ահա այդ նպատակով՝ ձեզի ուրի՛շ պատմութիւն մը։

Օրմանեան, «պատրիարքանալէ» ետք, չա՛տ քննադատած է մեր յեղափոխականներուն եւ կուսակցականներուն գործունէութիւնը, մանաւանդ եւրոպական պետութեանց վրայ դրուած հայկական յոյսերը, Արեւմուտքին մեզի պարգեւած մայրամուտի երազները։

Այժմ ճաշակեցէք յայտնութիւն մը, իսկակա՛ն յայտնութիւն։

Երբ կը մեղադրուէր Լա Հէյ ղրկուած հեռագրին համար՝ Օրմանեան, որ կը ծաղրէր եւրոպական միջամտութեանց վրայ յոյս դնողները, արտասահմանեան շարժումներէն բարիք սպասողները, արեւմտեան երկիրներու մէջ Թուրքիոյ դէմ թշնամութիւն սերմանողները՝ իբրեւ անօգուտ աշխատանք, յանկարծ կը յայտարարէ.— «Գիտնալու էք որ ՓՐՕ ԱՐՄԵՆԻԱ թերթը գրեթէ ե'ս լեցուցած եմ. հեռագրական աժանսներու լուրերէն շատերը ե'ս տուած եմ. սանք կ'ընէի լռիկ մնջիկ»(*)։

Բէչ կը մնայ, որ Օրմանեան յայտարարէ թէ... Նախկին Դաշնակցական էր ինք։ Այլապէս ի՞նչ կը նշանակէ ինքզինք ներկայացնել աշխատակից կամ թղթակից ՓՐՕ ԱՐՄԵՆԻԱ թերթին, որ Դաշնակցական ձեռնարկ եւ հրատարակութիւն էր բոլորովին, Վարանդեանի հսկողութեան տակ, Ժան Լոնկէի խմբագրական քարտուղարութեամբ, ֆրանսացի մեծանուն մտաւորականներու եւ գրագէտներու աշխատակցութեամբ։

Երկու տէրոջ ծառայելու վարժութի՞ւն մը թէ շփոթութիւն ստեղծելու փորձ մը։

Շփոթութիւն ստեղծելու փորձը կատարած է Օրթաքէօյի եւ Պէշիքթաշի գերեզմանատուներու պատմութեան մէջ։

Կառավարութիւնը կ'ուզէր գրաւել հայկական այս գերեզմանոցները։ Օրմանեան հրաշալի խաղ մը կը խաղայ Թուրքերուն գլխուն վրայ։

1.— Պէշիքթաշի գերեզմանատունը։ Չենք ծախեր, դրամ չենք առներ, ձեզի կուտանք։ Միայն թէ գերեզմանատուներու նուիրականութեան արժանավայել պատկառանք եւ յարգանք ցոյց տալու համար՝ արտօնել որ ոսկերոտիքը եւ տապանաքարերը փոխադրուին մեռելթաղելու ձեւով, յատուկ եկեղեցական արարողութեամբ, մեռելակառքերով, թափօրով, վարդապետներով, ժողովուրդով...։

Ապտիւլ Համիտի մարդիկը կ'աշխատին որ ուշադրութիւն գրաւելու ձեւ չտրուի գերեզմանոցներուն գրաւման։ Օրմանեան կը պնդէ, կը բանակցի եւ այնքան կ'երկարէ որ... «կը փտեցնէ» խնդիրը, ինչպէս կ'ըսէ։

2.— Օրթաքէօյի գերեզմանատունը։ Կուտանք, ձեզի կուտանք, դրամ չենք առներ։ Բայց փոխադրութիւնը վտանգաւոր է, քոլերայէ եւ ժանտախտէ մեռած մարդիկ թաղուած են այնտեղ, խառնելու չի գար, հողին տակ ծածկուած մանրէները կը տարածուին փոխադրութեան ժամանակ, մանաւանդ Եըլտըզին ալ մօտիկ է...։

Այս վէճն ալ սանկ «կը փտեցնէ»։

Բայց եւ այնպէս ... կը մեղադրուի Օրմանեան։

Քննենք այս պատմութիւնն ալ։

– Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այս յայտարարութիւնը կը գտնէք, բառ առ բառ նոյնը, *Տեղեկագիր նախորդ պատրիարք Օրմանեանի դէմ եղած ամբաստանութեանց Քննիչ յանձնաժողովի*, տպուած Պոլիս 1910, էջ 24, Ա. սիւնակ։ Չմոռնալ որ այս յանձնաժողովը որոշակի կը մատնէ իր համակրանքը եւ նպաստաւոր վերաբերմունքը հանդէպ Օրմանեանի։

Օրմանեանի այս յայտարարութիւնը կրնաք գտնել նաեւ, ծածկուած ձեւով, *Ազգապատում*ին մէջ, Գ. հատոր, էջ 5299, (ուշադրութիւն,— 4699 էջէն ետքը ոստումով մը գրուած է 5000, ինչ որ նշմարած են հրատարակիչները վրիպակով մը, բայց չեն նշմարած որ կրկնուած է 4110 էջը, իսկ 4124 էջէն ետքը ցատկած են 4129)։

Վռամեանի ամբաստանութիւնը տեսնել Ատենապետաց Դիւանի *Տեղեկագր*ին մէջ, տպ. 1911 Դեկտեմբերին, աւելի ընդարձակ՝ Դիւանի ատենագրութեան մէջ։

ԵՐԿՈՒ ԱՄԲՈԽՆԵՐ

Յաւիտենական քաղաքին աղօթատեղիներէն ներս ու մայթերուն վրայ, օրերէ ի վեր ծնրադրած էր բազմահազար մարդոց բազմութիւն մը՝ յաւիտենութեան յանձնելու համար այն, որ շաղկապն էր եղած իր եւ այն Ուժին միջեւ, որուն հանդէպ պաշտամունք մը ունի։

Այդ ամբոխը այն ինքնակամ կանգուածն է, որ ներքին աշխարհ մը ունի։ Հոգեւոր ապրում մը։ Հզօր ու անկապտելի աղերս մը՝ իր էութեան եւ այն Ուժին միջեւ, որուն գոյութեանը կը հաւատայ։ Ալցուած է անով։ Կը ներշնչուի ու նաեւ կը խթանուի անկէ։ Եւ, միանգամայն, կը սանձուի անկէ՝ առանց զգալու անոր անմիջական պարտադրանքը կամ իշխանութիւնը իր վրայ։

Այդ ուժը բարոյական արժէք մըն է իրեն համար։ Իմաստ մը եւ իմաստութիւն մը։ Զինք առօրեայէն ու հասարակէն կամ աշխարհիկէն թէ ժամանակաւորէն վերացնող եւ հոգեպէս բարձրացնող գերարժէք մեծութիւն մը, որուն, ինքնակամօրէն, իշխանութիւն մըն է վերագրած՝ եւ ոչ թէ տուած։ Եւ, ինքնակամօրէն, հպատակած է անոր։ Թերեւս ըմբռնած չէ զայն։ Այդ անծանօթին գոյութիւնը, սակայն, կը զգայ ոչ միայն իր շուրջ՝ որ համայնական կամ տիեզերական ներդաշնակութիւնն է՝ իր անյեղլի օրէնքներով, այլեւ՝ իր իսկ անձին մէջ, երբ իր առօրեան «գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ» կը չեղեցնէ բարոյական այն ըմբռնումներէն, որոնք հիմն իսկ են, կամ՝ պէտք է որ ըլլան նոյն այս Ուժին։ Հասկնալի է, որ կ'ակնարկեմ խիղճին, որ աստուածայինին նշոյլն է մարդուն մէջ։

Անտարակոյս, շատերու մօտ հաւատքը գիտակցութենէ մը աւելի հոգեվիճակ մըն է։ Մտապատկերուած Ուժին հանդէպ պաշտամունք մը, — Ո՛ւժին՝ որուն ոչ միայն գոյութեան, այլեւ անոր հանդէպ իր պաշտամունքին պահանջն ունի ինք։ Բարիին ակնկալութիւնը՝ չարին կամ չարիքին հանդէպ։

Այդ հոգեվիճակին առարկայական կամ նիւթեղէն մտապատկերումը միակերպ չէ եղած ու չէ՝ նոյնիսկ միեւնոյն հորիզոնին ներքեւ ու միեւնոյն ժամանակաշրջանին։ Տարաձեւ ու տարբերանգ պաշտամունքներուն ընթացքին, սակայն, միաձեւ ու անփոփոխ է մնացած, մարդ էակին մէջ, հոգեւոր պահանջը՝ գերագոյն ուժի մը գոյութեանը՝ իր վրայ։ Ուժի մը, որ զինք մղէ ձգտումի մը, եւ որուն ձգտումը ըլլայ անհատական թէ ընդհանրական բարօրութիւնը։

Հոգեւոր այս ապրումը, — որ, թերեւս, կը կորսնցնէ իր իմաստը՝ արտայայտումի իր կարգ մը ձեւերուն մէջ՝ անբացատրելի այլ անվիճելի գոյութեան փաստը պահելով հանդերձ եթէ ոչ Արարչի մը, այլ՝ Արարչութեան մը մասին, — անպարտադիր ու ինքնաբուխ իր էութեամբ բարոյական արժէք մըն է, անտարակոյս։ Մարդուն մէջ՝ գերագոյն արժէքը մարդկայինն։

×

Ամբոխներէն միւսը ունի, ապահովաբար, հոգեւոր ու բարոյական ըմբռնումներու ինքնաթելադրանքը կամ պահանջը։ Բայց չունի զանոնք արտայայտելու հնարաւորութիւնը։ Ունի նաեւ ներքին աշխարհ մը, անտարակոյս։ Սակայն, անոր այդ ներքին աշխարհը նման է պաշարուած բերդի մը, որ տեւապէս ենթակայ է յարձակումի, եւ որ սնանելու հնարաւորութիւններն ու իրաւունքը չունի։ Անոր հոգեւոր ապրումները ենթակայ են ստորադասումի մը, այնքան ուժեղ ու այնքան անկարեկիր, որ իր գրագէտը մղած է աղաղակելու՝ ձայնակցելով ամբոխներէն ... առաջինին, — «ոչ միայն հացի»։ Այդ ամբոխը չի ծնրադրեր։ Ոչ ալ՝ կ'աղօթէ։ Թերեւս կ'ընէ՝ իր նեղլիկ սենեակին անկիւնը, կամ՝ երկչոտ կերպով սպրդելով շնորհուած աղօթատեղիի մը կիսաբաց դռնէն ներս, գաւիթին սառերոտ մենութեանը մէջ մրմնջելու համար աղերսը իր հոգւոյն ու այն ուժին միջեւ, որուն գոյութեանը կը հաւատայ։ Զայն կը նկատէ աւելի գերագոյն ուժէն, որ իր անմիջական շրջապատին մէջ կ'իշխէ, եւ նշանաբանը, որ նիւթականին գերագասութիւնը կը պարտադրէ հոգեւորին, հոգեկանին — նոյնիսկ իմացականին վրայ, վերածած է «խալալ»ի մը։ Ու պարտադրած է պաշտամունք մը անոր հանդէպ, զինք համարել տալով նոյն այդ պաշտամունքին արտայայտիչը։

Այդ ամբոխը եւս պարբերաբար կ'ելլէ փողոց։ Կը խռնուի։ Կ'ալեկոծուի։ Ցուցախատակներու եւ նշանախօսքերու ալիք մը կը տարածէ իր վերեւ։ Յաճախ կը բացագանչէ։ Իբրեւ թէ կ'ոգեւորուի։ Իբրեւ թէ կը պահանջէ։ Իբրեւ թէ կը բանաձեւէ։ Իբրեւ թէ կ'արտայայտէ «իր» ցանկութիւններն ու «իր» տեսակէտները։ Մինչ, իրականին մէջ, այդ պարագաներուն եւս, իր հոգին ու իր մտածումը լռեցուած է, իր հետ փողոց տանելով միայն իր ձեռքերն ու իր լեզուն, — այս վերջինը այլեւ ոչ միայն ընտելացած, այլեւ յանձն առած ըլլալով կրկնելու այն — ու միայն այն, — ինչ որ թելադրուած է իրեն ...

Այս երկու ամբոխներէն առաջինը հոգեւոր եւ մտաւոր արտայայտութիւններու ազատութիւնը ունի։ Տէրն է իր անձին՝ ինքնակամ ենթակայումով մը տէրոջն իր, որու մասին իր ըմբռնումին մէջ հիմնաւորած է մարդ էակին ստորածակերպ էութեան ներդաշնակ բարոյական մը։ Կամ՝ նոյն այդ բարոյականին վրայ է հիմնաւորած իր տիրոջ գոյութիւնը։

Ամբոխներէն երկրորդը իր ներքին ձայներուն համապատասխան իր կեանքը դասաւորելու ազատութիւնը չունի։ Կը «կառավարուի» ոչ միայն իբրեւ քաղաքացի, այլեւ, բայց մանաւանդ՝ իբրեւ մտածող ու զգացող։ Անկաշկանդելին, — մտածումը — չղթայուած չէ՝ անկարելի ըլլալուն պատճառաւ։ Բայց, «բանն Աստուծոյ»ն, որ արտայայտիչն է մտածումին, սանձուած է։ Իմացական ու զգացական աշխարհը սեղմուած ու մթագնած է իր անձին շուրջ։ Իրեն — իբրեւ մարդու — եւ աշխարհին — իբրեւ շրջապատի — միջեւ յարաբերութեանց համար բնաշնորհ օժիտները՝ ունկն, ակն ու լեզու, «անհատական սեփականութիւններ» չեն։ Ունկնդիր է՝ միայն սահմանուածին։ Ականատես՝ միայն տրամադրուածին։ Ու արտայայտիչ՝ միայն թելադրուածին։

×

Պայքարը, որ երկու աշխարհները դէմ առ դէմ է դրած այժմ, իր խորքին մէջ, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ կռիւ մը՝ այս երկու ամբոխներէն մէկուն գերակշռութեան։

Կռիւը՝ ընդմէջ մարդկայինին ու մարմնայինին, — եթէ կարելի է ու ամբողջական՝ վերջին որակումը։

Եւ որովհետեւ անոնցմէ առաջինը կը բխի մարդուն իսկ էութենէն, անվիճելի պէտք է համարել, որ մարդը, ինչ պար–

ՆՈՐ ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ՊԱՊԷ ՄԸ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ).— Պիոս ԺԲ. Պապը, Գասթել – Կանտոլֆոյի իր բնակարանին մէջ հոգին կ'աւանդէր ամսուս 9ի առաւօտը ժամը 3·58ին, 83 տարեկանը չամբողջացուցած: Ասիկա այնպիսի դէպք մըն է որ կոչուած է ցնցում յառաջացնելու բոլոր աշխարհի եկեղեցական թէ քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Բազմաթիւ ազգեր պաշտօնական սուգ յայտարարած են երկար օրերու համար: Վեց օրէ ի վեր Հռոմի բոլոր կառավարական շէնքերը, դեսպանատուներն ու հիւպատոսարանները, պաշտօնատուներն ու դըրասենեակները սուգի դրօշ պարզած են: Ցուցումը համակած է բոլոր իտալական շրջանակները: Շաբաթ երեկոյ, տպաւորիչ թափօրով մը՝ որուն կը մասնակցէին քաղաքական, եկեղեցական եւ զինուորական իշխանութիւնները, Պապին մարմինը Հռոմ փոխադրուեցաւ: Հռոմի փողոցներուն մէջ մէկ միլիոնէ աւելի հաւատացեալներ իրենց յետին յարգանքը մատուցին հանգուցեալին, անոր անցքին երկայնքն ի վար: Մարմինը Ս. Պետրոսի Մայր Տաճարին մէջ զետեղուեցաւ: Ամբողջ երկու օր բազմահարիւր հազար հաւատացեալներ տողանցեցին անոր մարմնին առջեւէն: Ու երէկ երեկոյ, Ս. Պետրոսի մէջ, բազմաթիւ ազգային մասնաւոր պատուիրակութիւններու ներկայութեան, Կարտինալական դասը, համառօտ դամբանաճառէն յետոյ, թաղումը կատարեց Պիոս ԺԲ. Պապին: Իտալական թէ միջեւրոպական հեռատեսիլը մասնաւոր անդրադարձան զանազան արարողութիւններուն:

Հինգ տարիէ ի վեր որ Հռոմ կ'ապրիմ, առաջին անգամ նշմարեցի որ առանց Պապի Հռոմը կը կորսնցնէ իր գլխաւոր հմայքը: Քաղաքական շրջանակներ, Մամուլ ու ժողովուրդ պարապը չզգալու համար կարծէք, անոր յաջորդին վրայ կը մտածեն, կը գրեն, կը խօսին: Ու կըդըրուի հարցման կէտը. ո՞վ պիտի ըլլայ յաջորդը: Վսեմ. Աղաջանեան Կարտինալը կ'ըսենք յատկապէս մենք Հայերս մեծ ոգեւորութեամբ:

Կ'ըսենք, կը մաղթենք, բայց մեր կարելիութիւնը հոն կը վերջանայ:

Ինչպէս վերջերս գրած էի, շատ մօտէն ճանչցած եմ Վսեմ. Կարտինալ Աղաջանեանը եւ անսահման յարգանք ունիմ իր սրբութեան եւ կարողութիւններուն մը–

տադրանքի տակ ալ ըլլայ եւ ի՛նչքան ալ հարկադրուի միայն մարմնանալու, միշտ պիտի ձգտի, թերեւս նոր ցոհերու եւ նոր արիւններու գնով, անպայման վերադառնալու իր էութեան,— մարդկայինին:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

բայ: Երէկ Հռոմի Լեւոնեան Հայ Դպրեվանքի տանիքը հանդիպեցայ իրեն: Միշտ նոյն անվրդով, ժպտումերես հոգեւորականն է: Ինքը լուսահոգի Պապին ստեղծած առաջին կարտինալն էր, ու յետագային ալ ամէն առիթով՝ Պապը իր յատուկ վստահութեան եւ համակրանքին առարկան դարձուցած է զինքը, իրեն վստահելով այդչափ կարեւոր պաշտօններ: Ցետոյ չմոռնանք նաեւ որ մեռնողը մեծապէս հայասէր Պապ մըն էր: Դեռ անցեալ ամառ, Ֆրանսահայ ուխտաւորներ, Մխիթարեան Վարդապետի մը առաջնորդութեամբ Գասթել – Կանտոլֆոյ կ'երթան Պապին տեսութեան: Օրերնին սխալած էին. Պապը այդ օր այցելու չէր ընդունէր, պապական պաշտօնեաները կը հասկցնեն թէ ուրիշ օր գալու էին Պապը տեսնելու համար, եւ թէ այդ օրը բնաւ կարելիութիւն չկար: Սակայն Մխիթարեան Հայրը երբ կը տեսնէ թէ ամէն դիմում արդիւնք չէր ունենար, վարդապետէ մը կը խնդրէ որ Պապին հեռաձայնընեն ըսելով թէ Հայ ուխտաւորներ եկած են զինքը տեսնելու: Պապը հազիւ կ'իմանայ. «Հայ ուխտաւորները թող անմիջապէս գան, կ'ըսէ. իմ դուռս իրենց առջեւ միշտ բաց է»: Այսպէս էր Պիոս ԺԲ. Հայերուս համար:

Յաջորդութեան գալով, կը դրուէր յատկապէս Աղաջանեան Կարտինալի թեկնածութիւնը ըսինք: Սակայն սխալ հասկնալու չէ այս խօսքը. ինչպէս ոմանք կը մըտածեն թերեւս, Կարտինալներու ժողովին նպատակը չէ Աղաջանեան կաթողիկէ սը պապութեան բարձրացնել. այլ նա նպատակ ունի արժանի, կարող եւ յարմար Պապ մը ընտրել: Թէ ով է ատիկա. միայն Գոնգլաւին մէջ է որ կը վճռուի:

Պապութիւնը այսօր աշխարհի մէջ բոլորովին եզական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ: Ու 530 միլիոն կաթողիկէ ժողովուրդները կը ցանկան որ այդ դըժուարին պաշտօնը ծանրանայ անոր ուսերուն վրայ, որ կարողութիւն ցոյց տայ հանգուցեալին ձեւով ու վերահասութեամբ ամէն ինչ կառավարելու:

Գաղափար մը կազմելու համար Պապին պաշտօնին վրայ, կը բաւէ որ ակնարկ մը նետենք Պիոս ԺԲ.ի գործունէութեան գըլխաւոր կէտերուն շուրջ 1957ի տարեշրջանին, այսինքն իր 82 տարեկան հասակին մէջ: Այդ տարին ունկնդրութիւններու համար ընդունած էր 900·000 անձ, որոնց 800·000 ընդհանուր ունկընդրութեամբ Ս. Պետրոսի մէջ, ամէն չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը. 64·000՝ մասնաւոր ունկնդրութեամբ. հուսկ տուած էր 797 անձնական ունկնդրութիւն, ինչպէս՝ թագաւորներու, նախագահներու, անձնաւորութիւններու եւ իրենց քիչուոր հետեւորդներուն: Նոյն տարեշրջանին արտասանած էր 98ճառեր՝ 7 լեզուներով, բոլորն ալ իր կողմէ պատրաստուած. դանոնք կատարած էր առ հասարակ միջազգային համաժողովականներու առջեւ, այլազան նիւթերու շուրջ: Նոյն տարին հրատարակած էր չորս շրջաբերական թուղթեր, եւ մէկ Առաքելական սահմանում:

Իր վայելած վարկը մեծղի էր բոլոր աշխարհի մէջ: Տասնեակ հազարաւոր ցաւակցութեան հեռագիրներ Վատիկան հասած են քաղաքական, եկեղեցական եւ կազմակերպչական շրջանակներէ: Նոյնիսկ ոչ կաթողիկէ անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ մասնաւորապէս յիշելու ենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, Նորին Օծութիւն Զարեհ Ա.ի շատ գեղեցիկ հեռագիրը ուղղուած Կարտինալական Դասին, յատկապէս Կարտինալ Աղաջանեանին. Նոյնիսկ ոչ քրիստոնեայ անձնաւորութիւններ, որպէս է Նախագահ Նասր, իրենց ցաւն ու տխրութիւնը յայտնած են կորուստ մեծ անձնաւորութեան համար: Իսկ որչափ համարում ցոյց կուտայ Այզնհաուըրի սա խօսքը. «Պիոս ԺԲ.ի մահուամբ մարդկութիւնը աղքատացաւ. ան առանց վախի յարատեւօրէն պայքարած էր երկրի ժողովուրդներուն միջեւ գոյանալիք խաղաղութեան ի խնդիր»: Նոյնչափ տպաւորիչ է Համըրշոլտի արտասանած խօսքը. «Աշխարհը կը կորսընցնէ խաղաղութեան, ազատութեան, եւ մարդկային արժանապատուութեան հըզօրագոյն պաշտպաններէն մէկը: Իր տեսութիւններուն իմաստութիւնը երկար տարիներու համար պիտի առաջնորդէ պետական անձնաւորութիւնները: Աշխարհի ոչ մէկ կողմը երբեք հանդիպած չեմ անձնաւորութեան մը որ ունենար աւելի յստակ եւ ամբողջական հասկացողութիւնը մեր ժամանակներու մեծ հարցերուն»:

Հռոմայեցին վարժ է ըսելու. «È morto il Papa», եւ աւելցնելու. «È' vi' va il Papa'». այսինքն. «Պապը մեռաւ, կեցցէ Պապը»: Որովհետեւ երկար ժամանակէ ի վեր Պապի մը մահէն մինչեւ յաջորդին ընտրութիւնը շատ շատ մէկ ամիս տեւած է, ուստի եւ նախորդը որոշ չափով մոռցուած է յաջորդին օրով: Նախորդին կարողութեամբ եւ փառքով յաջորդ մըն է որ կը փնտռուի այսօր: Ով կրնայ ըլլալ այդ անձնաւորութիւնը: Պատասխանելը դժուար է: Նախ Կարտինալները չեն յայտներ իրենց մտածումը, ապա յատկապէս որովհետեւ բազմաթիւ են կարող Կարտինալները: Հուսկ որովհետեւ չափազանց խիստ են Գոնգլաւին օրէնքները: Անկարելի չեն սակայն իրականութեան մօտեցող նախատեսութիւնները. օրինակի համար, Պիոս ԺԲ.ի ընտրութենէն առաջ, բոլորին համոզումը այդ էր: Ցետագային պիտի անդրադառնանք թէ որուն շուրջ կը բիւրեղանան համոզումները:

ՆԵՐՍԷՍ ԶՕՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածին ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս արտատպումի պարագային կը խնդրուի յիշել աղբիւրը:

ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Ձեր զաւակները ձերը չեն, Անոնք զաւակներն են իրենց նախասիրած կեանքին:

Անոնք կ'ապրին ձեզի հետ, առանց ձեզի պատկանելու:

Դուք կրնաք անոնց ձեր սէրը պարգեւել. բայց չէք կրնար ձեր գաղափարները անոնց մէջ արմատացնել որովհետեւ անոնք իւրայատուկ գաղափարներ ունին:

Դուք կրնաք անոնց մարմիններուն բընակարաններ կերտել. բայց անոնց հոգիները ձեր բնակարաններուն մէջ չեն բընակիր:

Անոնք կ'ապրին ապագայի բնակարաններուն մէջ որոնց կարող չէք այցելել ոչ իսկ ձեր երազներու ընթացքին:

Պէտք է պայքարիլ իրենց նմանելու համար. բայց դուք ի զուր կը փորձէք զիրենք ձեզի նմանցնել:

Ներկան անցեալ կարելի չէ ընել որովհետեւ ներկան չի փափաքիր անցեալի տան մէջ բնակիլ:

Դուք աղեղներ էք ու ձեր զաւակները կենդանի նետեր զորս կեանքը արձակած է ձեր աղեղներէն:

Աղեղնաւորը կը դիտէ իր նետը որ կը սուրայ անհունին մէջ հասնելու համար իր նպատակակէտին. ան իր բոլոր ուժով կը կորացնէ զայն որպէսզի իր նետերը արագասլաց ու հեռասլաց ըլլան:

Ուրեմն՝ եթէ կ'ուզէք որ երաջնիկ ըլլաք, ձեր աղեղնաւորըիմաստուն մը ըրէք, որովհետեւ իմաստունը որքան սիրէ իր աղեղին սլացող նետը նոյնքան ալ կը սիրէ իր ձեռքերուն մէջ գտնուող աղեղը:

ՃԻՊՐԱՆ ԽԱԼԻԼ ՃԻՊՐԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ուիլիըմ Սարոյեան.— Որուն գործերու տպաքանակը Խորհրդային Միութեան մէջ 250·000ի հասած է,— որ այժմ Խորհր. Միութեան մէջ կը ճամբորդէ, հեղինակի տասանորդի իրաւունք ստացած է: Իրմէ առաջ Միշըլ Ուիլսըն «Լիվ ուիթ Լայթնինգ» գրքին համար քանի մը ամիս առաջ նոյն իրաւունքը ստացած էր, եւ իրեն վճարուած՝ 40·000 ռուպլի եւ 12·000 տոլար, որովհետեւ երկու միլիոն օրինակ սպառած է արդէն իր գրքէն՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ:

×

Խորհրդային երաժշտագէտ Տիմիթրի Շոսթաքովիչ Հոկտեմբեր 9ին ստացած է Ֆիննական Սիբելիուս մրցանակը, որ ամէն տարի մեծ Նուագէր Անթթի Վեհուրիի ծննդեան տարեդարձին կը տրուի: Առաջինը՝ ստացած է Ժան Սիբելիուս, երկրորդը՝ Հինդեմիթ, երրորդը՝ Շոսթաքովիչ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (278)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Այստեղ մի տարի առաջ կար մի անգլիական գործակատար. փաշայից յաճախ ընծաներ էր ստանում, քուրդ աւագակապետները իր կնոջ եւ երեխաների համար եղջերուի ձագեր եւ կենդանի կաքաւներ էին ուղարկում, եւ նա Քրդերի մասին շատ նպաստաւոր գաղափար կազմեց, համարելով նրանց բարի եւ ազնիւ մարդիկ, եւ այնպէս էլ հաղորդեց իր կառավարութեանը: Իսկ Հայերը նրան կաքաւներ չտարան, եւ համարուեցան ապահ, ժլատ, հարստահարիչ Հրեաներ:

Մեր խօսակցութիւնը ընդհատեց վարպետ Փանոսը, որ վերադարձաւ քաղաքից: Նա տարել էր մեր բեռները յանձնելու քարաւանին:

— Շնորհակալ եմ, ասաց նա ծիծաղելով,— գեղեցիկ ընծայ էք ստացել: Երեւի, փաշան չէ կամեցել, որ դուք չարվաղարի անշնորհք ձիով ճանապարհորդէիք:

— Փաշան այդ մասին շատ քաղաքավարի է — պատասխանեց Ասլանը: — Ասացէք, ե՞րբ է դուրս գալիս քարաւանը:

— Երեկոյեան, արեւը մտնելուց մի ժամ առաջ:

— Ուրեմն մենք բաւական ժամանակ ունենք մի քանի բաներ կարգադրելու:

Վարպետ Փանոսը եւ Ասլանը առանձնացան: Ես դուրս եկայ նոր ստացուած ընծայի վրայ հիանալու:

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Քարաւանների պատմութիւնը միշտ իմ վրայ կախարդիչ տպաւորութիւն էր բողել, նրանց մասին լսել էի շատ եւ շատ հետաքրքիր զրոյցներ: Այժմ դուք կարող էք երեւակայել իմ ուրախութիւնը, որ առաջին անգամ ես բախտ ունէի ճանապարհորդել մի մեծ քարաւանի հետ: Նա պէտք է դուրս գար երեկոյեան պահուն. ցերեկուայ տօթի պատճառով, որոշել էին գնալ գիշերով:

Վարպետ Փանոսը, նրա մայրը, կինը, երեխաները հաւաքուել էին բակում մեզ ճանապարհ դնելու: Ծառաները, աղախինները եւ գործարանի աշակերտները, խումբով կանգնած, հեռուից նայում էին: Բոլորի դէմքի վրայ երեւում էր մի տեսակ տխրութիւն, կարծես, Ասլանը այդ տան սիրելի անդամներից մէկը լինէր, որ գնում էր հեռու, շատ հեռու, եւ գուցէ միւս անգամ չէին տեսնի նրան: Նա ցած իջաւ սանդուղքներից, մօտեցաւ վարպետի մօրը, կնոջը, սեղմեց նրանց ձեռքը, գրկեց նրա երեխաներին եւ, բոլորին մնաք – բարով ասելով, դուրս եկանք: Փողոցում սպասում էին մեզ երկու ձիաներ փաշայի ընծայած ձին Ասլանի համար եւ մի բաւական լաւ ձի ինձ համար, որ բերել էին քարաւանից: Ասլանը համբուրուեցաւ վարպետ Փանոսի հետ եւ կրկին անգամ սեղմեց նրա ձեռքը: Ես նկատեցի վարպետի աչքե... մ արտասուքի կաթիլներ: Նստեցինք ձ...աները: Բակում հաւաքուած բազմութ...նը այժմ խմբուած էր բակի դրանը:

— Մնաք բարեաւ, բարեկամներ,— ասաց Ասլանը:

— Բարի ճանապարհ,— կրկնեցին նրա մայրը, կինը եւ փոքրիկ երեխաները:

Մենք մեծ շնորհակալութեամբ թողեցինք այն տունը, որտեղ վայելել էինք այնքան հիւրասիրութիւն, այնքան յարգանք եւ այնքան անկեղծ բարեկամական սէր:

Արեւի երեկոյեան ճառագայթները դեռ շողշողում էին մինարէթների բարձր կիսալուսինների վրայ, դեռ մօլլան «ազան» չէր տուել, երբ քարաւանը ճանապարհ ընկաւ քաղաքի պարիսպների մօտ գտնուած «Զայիր» կոչուած մարգագետնից, ուր բանակ էր դրել նա, մինչեւ կը հաւաքուէին բոլոր ճանապարհորդները:

Այստեղ մենք վերջին անգամ հանդիպեցանք մուսուլցի թումաջի վաճառական խօջա Թորոսին, որ մի կողմում կանգնած, խօսում էր քարաւանի պետի հետ: Տեսնելով մեզ, նա մօտեցաւ:

— Բարով, պարոն բժշկապետ, դուք արդէն գնո՞ւմ էք,— հարցրեց նա, ձեռք տալով:

— Գնում եմ, խօջա Թորոս,— պատասխանեց Ասլանը:— Դուք այստեղ ի՞նչ էք շինում:

— Վաճառականի գործը, ինչ կը լինի. բամպակի բեռներ ունէի Բաղէշ ճանապարհ դնելու, եկայ, յանձնեցի քարաւանին: — Դուք Բաղէշ կը հանդիպէ՞ք, պարոն բժշկապետ:

— Անպատճառ.

— Իսկ Մո՞ւշ:

— Նոյնպէս:

— Ուրեմն, եթէ չէք մերժի իմ փոքրիկ ծառայութիւնը, ես կը տամ ձեզ երկու յանձնարարական նամակներ, մէկը Բաղէշ, միւսը Մուշ, այդ քաղաքներում ես երկու լաւ բարեկամներ ունեմ, նրանք կարող են պիտանի լինել ձեզ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ալ, Հաւանաբար, Գերմանացիները, Ֆր– րանսացիները եւ Պելժիացին :

Սահուն կերպով արդէն խօսք մը – զու կը խօսի : Կայ եւ իր ընտրութեան ի նպաստ, ուրիշ շատ կարեւոր նկատում մը. եկեղեցւոյ յարաբերութեանց վերար– ծարծումը եւրոպական արեւելքին հետ ուր՝ ուղղափառ եկեղեցին խստօրէն ենթարկուած ըլլալով քաղաքական իշխա– նութեանց, շատ բան կորսնցուցած է իր հեղինակութենէն : Պատեհ առիթին, այդ ուղղութեամբ կատարուելիք փորձին հա – մար յարմարագոյն անձը կը նկատուի Կարտինալ Աղաջանեանը :

Հեղինակութիւն մըն է արդէն՝ Հռվե – ւոր Գիտութեանց շատ մը մարդերուն մէջ եւ անվերապահօրէն գնահատուած է իր խաղաղ եւ հաշտ նկարագրին համար :

Ցիշեալ եւ կարեւոր այլ նկատում – ներով, Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը կրնայ հայ կարտինալը ըլլալ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՈՍ ԺԲ.ի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար Շաբաթ օր Հռոմ հասան Ամերիկայի արտաքին նախարար Տըլըս, ինչպէս նաեւ Ֆոն Պրէնթանօ (Գերմանիա) եւ Քուվ Տը Միւրվիլ (Ֆրանսա) : Ֆրանսական պատուիրակութեան մաս կը կազմէ նաեւ նախկին դեսպան Վլատիմիր տ՚Օրմէսօն : Ուրբաթ գիշեր վախճանած է կարտինալ Կոնսդանդինի, 82 տարեկան : Այս մահով փակարանի ժողովը պիտի գումարուի միայն 52 կարտինալով : Արդարեւ կար – տինալներու դասը որ 55 հոգիէ բաղկա – ցած էր իջաւ 54ի, իսկ կարտինալ Սփե – թինակ (Եուկոսլաւիա) եւ Մինծենթի (Հունգարիա) պիտի չկարենան ներկայ ըլլալ փակարանի ժողովին :

ՆԱԽԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կարճ ժողով մը գումարեց ընտրական հարցին շուրջ : Ընտրացանկերը պիտի քննուին մինչեւ Հոկտեմբեր 25 : Ընդունուեցաւ նաեւ նա– մակով քուէարկութեան սկզբունքը՝ զինուորականներու, պաշտօնեաներու, արտասահմանի Ֆրանսացիներուն, ան – կարներու, ծանր հիւանդներու, ճամ – բորդներու, առեւտրական ներկայացու – ցիչներու եւ լրագրողներու համար : Ալ– ժերիոյ ընտրութիւնները տեղի պիտի ու– նենան Նոյեմբեր 30ին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատի Թու– նուզի գրասենեակը հաղորդագրութիւն մը հրատարակեց, շեշտելով թէ 1958 Հոկտեմբեր երեքին հրատարակուած «աժամեայ կառավարութեան հրամանա– գիրին» համաձայն Ֆրանսացի գերիները ազատ պիտի արձակուին : Արդարեւ մի – ջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացու – ցիչները գացին Թունուզ, 19 զինուոր – ներու փոխանցումը կատարելու համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ հիւլէական առաջին կայանի շինութեան աշխատանքները ըս– կըսած են արեւելեան անապատին մէջ, Նեղոսի տելթային մօտ : Աշխատանքները պիտի վերջանան հինգ տարիէն եւ պիտի արժեն հինգ միլիոն եգիպտ. ոսկի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Հանրապե– տութեան Նախագահ Ճելալ Պայեարի հետ եւ անոր յանձնած՝ մարեշալ Վորոշիլովի նամակը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը բո – ղոքագիր մը յանձնեց Միացեալ Նահանգ– ներու կառավարութեան՝ Ռախմանովի շրջանին մէջ ամերիկեան օդանաւի մը կողմէ խորհրդային օդային սահմանին բռնաբարման դէմ :

ՇԱՔԱՐԻՆ քիլօն ութ ֆրանքի յաւելում կրեց Հոկտեմբեր 18ին, Ֆրանսայի մէջ :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ Սպանիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ երեք տարուան համար մշակու – թային համաձայնութիւն մը ստորա – գրուեցաւ. երկու երկիրներու միջեւ պիտի փոխանակուին ուսանողներ եւ դա– սախօսներ. առաջին տարին՝ սպանացի վաթսուն ուսանողներ պիտի երթան Ա – մերիկա, իսկ 40 Ամերիկացիներ պիտի ուսանին Սպանիոյ մէջ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պատերազմական նա – խարարութեան պաշտօնաթերթը խստօրէն կը քննադատէ «զինուորական արուես – տին եւ պատերազմներու պատմութեան ակադեմական ուսուցումը, որ գոհացու – ցիչ չէ, մասնաւորապէս նաւատորմիղի յատուկ դպրոցներու մէջ » :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ Նոյեմբեր վեցին Փարի– զի մէջ Ազատագրութեան շքանշանը պի– տի յանձնէ Անգլիոյ նախկին վարչապետ Զըրչիլի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն եւ բոլոր մարմինները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Է. Բիւզանդի իր սի – րելի ամուսնոյն ընկեր Յ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ :

× Մարսէյլի Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վար – չութիւնը եւ բոլոր մասնաճիւղերը իրենց խոր վշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Է. Բիւզանդի իր ողբացեալ ամուսնոյն Տօքթ. Յ. Քիւթիւքեանի անակնկալ մահուան առթիւ : –

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ շնորհա– կալութեամբ ստացած է վաթսուն հազար ֆրանք իր անունով պաշտպանեալ մը պահելու համար :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմ – բեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՁՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու ասօսիասիօն ֆիլօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուց– չոր վշտակցութիւնը կը յայտնեն Բժ. Է. ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան : Կ՚ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխար – հագրութիւն : Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէ – նի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի :

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկ– տեմբեր 15էն եւ կը շարունակուին ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21) :

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կու տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերա– յին նիւթեր եւն. : Փափաքողներուն ծրա – գիրը ձրի կը տրուի :

Դիմել՝

Association Philotechnique

47, Rue Saint André des Arts

(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն) :

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Եր – կուշաբթի 18·20, հեռաձայն Տանբօն 48·28, 44·14 : Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ. —

Որբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հաս– ցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6 :

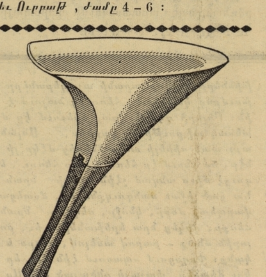

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացու – մով շինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST

(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-08

Առաւօտներ հեռաձայնել՝ ITA 16-36

» 33-37

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e) —

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա– նի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ : Մանրամասնու – թիւնները յաջորդով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժա– մը 8·30ին, Ֆուայէ տը լ՚իմմաքիւլէ մէջ, 24 րիւ Տիւնուար :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints Pères

ՑԱՐՔ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս) .— Նուրին Վեհափա – ռութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի) . — Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովասափեան) .— Կիները այրերէն աւելի երկար կ՚ապրին (Տօքթ. Ռոսթան) .— Ե– րեւակայութեամբ հիւանդ (Տօքթ. Գա – լուստեան) .— Ինչո՞ւ մեռա (Փրոֆ. Սի– մոնէն) .— Մարդական բնախօսութիւն (Տօքթ. Նաւասարդ) .— Մատենիկ իմաս – տութեան .— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան) .— Ջուրով Թունաւորում (Տօքթ. Պուքէ) .— Արեւի լողանք (Տօքթ. Սերոբեան) .— Արաս – Թուման (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան) .— Երախա– յին առողջութեան նշանները (Տօքթ. Նի– զէ) .— Գարեջուր (Տօքթ. Քորոն) .— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խա – չուհի) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան 1·200 ֆրանք արտասահման 1·500 ֆրանք :

Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով :

MORY et Cie

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԹՈՒՐԻՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱյէն ստացած է մենաշնորհեալ իրաւասութիւնը ծրարներ ղրկելու

Խորհրդային Միութիւն : Բոլոր տուրքերը կը վճարուին ղրկողին կողմէ, ստա– ցողը ոչ մէկ վճարում ունի ընելիք : Ղրկողը ինք կը պատրաստէ ծրարը իր կողմէ գնուած եւ ընտրուած հագուստներով եւ ապրանքներ :

Սթատար ծրար չենք պարտադրեր : Սակայն միայն նոր ապրանք կ՚ընդու– նինք : Ներկայիս ծրարները աւելի արագ կը հասնին :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին հեռաձայնով՝ NOR. 40 72 & 50 83

10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10

MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ա – պահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը :

վերջին օրերու մի սպասէք :

COLIS pour la RUSSIE
Licence pour l'U.R.S.S.

SICOMEX

20, Rue Royale, Paris 8e

Métro : Madeleine Tél. : OPE. 67-77

Համաձայն ինթուրիսթի հետ ստորագրած պայմանագրին ամէնէն կարճ ժա– մանակամիջոցին ԾՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Առաջնակարգ ապրանքներ, թէքսթիլ, հագուստ, ներքնազգեստ մատչելի գի– ներով :

Ցաճախորդներուն տրամադրութեան տակ են, մեր գրասենեակին մէջ :

Բոլոր ծախքերը (մաքս – ապահովագրութիւն եւն.), ծրարներուն գիներուն մէջ հաշուուած են, ստացողը ոչ մէկ վճարում կ՚ընէ, ծրարներու յանձնումը ապահովուած է եւ ստացողին կողմէ ստորագրուած :

Ստացագիրը կը ղրկուի ուղղողին :

Envoi Gratuit de Renseignements et Catalogue

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 21 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8324 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4125

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄՊԵՐԸ ԿԸ ՓԱՐԱՏԻՆ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին որոշ մեղմացում առաջ եկաւ Միջին Արեւելքի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի կացութեան մէջ :

Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ Լիբանանի մէջ, ուր կողմերը — թէեւ քիչ մը ուշ — տեսան, որ անօգուտ էր եղբօրարիւն թափել ոչ – կենսական խնդիրներու համար : Հինգուկէս ամսուան կռիւները բոլորովին քայքայեցին երկրին տնտեսական կեանքն ու կարգուսարքը, զոր վերականգնելու համար երկար աշխատանք հարկաւոր է :

« Փրկութեան դահլիճ »ը խորհրդարանի վստահութիւնը շահելէ վերջ ամրապնդած է իր դիրքը : Վերջնական խաղաղութիւն հաստատելու համար իր առաջին գործը պիտի ըլլայ քաղաքացիներու մօտ գտնուած զէնքերը հաւաքել :

Իրազեկներու համաձայն, մինչ կանոնաւոր բանակը 10.000 զինուոր ունի, աւատապետներն ու զանազան քաղաքական կազմակերպութիւններ 30.000 զինեալ մարդիկ ունին : Եթէ ճիշդ է այս հաւաստումը, խիստ դժուար կացութեան մը առջեւ պիտի գտնուի Լիբանանի ներկայ փոխանցման կառավարութիւնը՝ իր չորս նախարարներով ,— քառապետութիւն :

Կիպրոսի խնդրին կարգադրութիւն ալ որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրեց վերջին օրերս : Յունաստանի պաշտօնական ներկայացուցիչներուն եւ Մակարիոս արքեպիսկոպոսի բռնած անհաշտ դիրքը Մաքմիլընի ծանօթ ծրագրին դէմ՝ իր դրական արդիւնքն ունեցաւ :

Անգլիոյ վարչապետը անտեսելով կողքին յոյն մեծամասնութեան պահանջները, կ'ուզէր գոհացում տալ Անգարայի կառավարութեան, որ տարիներէ ի վեր Կիպրոսի Թուրքերուն պաշտպանի դերը ստանձնած է՝ հրահրելով կիրքերն ու ցեղային – կրօնական մոլեռանդութիւնը :

Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարն ու մնայուն խորհուրդը լրջօրէն սկսած են զբաղիլ Կիպրոսի խնդրով՝ փարատելու համար ամէն թիւրիմացութիւն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ :

Գալով Հիւսիսային Ափրիկէի խնդիրներուն, մինչ Թունուզ կը խզէր իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Եգիպտոսի հետ՝ խանգարելով Արաբական Լիկայի միասնականութիւնը, անդին Ալժերիոյ ցաւոտ հարցը կը մտնէր նոր փուլի մը մէջ, որ մեծ յոյսեր կը ներշնչէ մօտալուտ բարւոք կարգադրութեան մը համար :

Զօրավար Տը Կոլի վճռական կեցուածքը զօրաւոր սաստ մը եղաւ Թունդ ազգայնական տարրերուն համար, որոնք կըռթնած զինուորականներուն եւ «փրկութեան կոմիտէ»ներուն վրայ՝ անհաշտ դիրք մը բռնած էին՝ արգելք ըլլալով կառավարական ծրագիրներու գործադրութեան :

Ժողովրդավար երկիրներու մէջ վարչաձեւին դէմ վտանգ կը ծագի այն ատեն՝ երբ բանակը միջամուխ կ'ըլլայ քաղաքականութեան :

Մայիս 13ին Ալժէի, քանի մը օր վերջ Քորսիքայի մէջ պատահած դէպքերը նախանշաններ էին դէպի բռնատիրութիւն :

Վարչապետը լուիկ, յարատեւ ու հետեւողական քաղաքականութեամբ յաջողեցաւ չէզոքացնել «ծայրայեղեան»ները :

Մեծադոյն հարուածը տուաւ անոնց՝ արգիլելով զինուորականներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլ :

Այժմ կառավարութիւնը ոչ մէկ խոչընդոտ ունի իր առջեւ՝ ըստ կամս գործադրելու Ալժերիոյ համար առաջադրած ծրագիրը :

Հասած է արդէն խաղաղ բանակցութեանց շրջանը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար պայքարը պաշտօնապէս պիտի բացուի Նոյեմբեր 2ին : Երեք կուսակցութիւններ ցարդ ճշդած են իրենց դիրքը — Ընկերվարականները, Վալուազիէն Արմատականները եւ Անկախները :

Արմատականները կ'աշխատին համախմբել ձախ կեդրոնը, իսկ Անկախները՝ աջ կեդրոնը : Երկու կուսակցութիւններուն ալ մտահոգութիւնը նոյնն է : Իրենց ծրագիրներուն մէջ մեծ տեղ կը յատկացնեն ալժերիական հարցին, գոհունակութիւն յայտնելով Զօր. Տը Կոլի վերջին հրահանգներուն առթիւ :

Շաբաթ եւ Կիրակի Վալուազիէն Արմատականները ունեցան իրենց «փոքրիկ համագումարը» : Ժողովին վերջաւորութեան Ֆելիքս Կայեառ խօսք առաւ եւ գոհունակութիւն յայտնեց ծրագրին շուրջ, որուն արդիւնքը պիտի փաստէ թէ « մեծերը չէ որ պիտի ընտրեն, այլ՝ ժողովուրդը» : Գալով ընտրական համաձայնութիւններուն՝ կուսակցութեան նախագահը խօսեցաւ «ձախ կեդրոն»ի համախմբումի մը մասին, որ իրարու քով պիտի բերէր բոլոր հանրապետականները , ընդդէմ՝ ֆաշական եւ համայնավար վտանգներուն :

Սէնի Անկախները, որ կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն, կիրակի օր ունեցան իրենց համագումարը : Ընդհանուր քարտուղար Ռոժէ Տիւշէ մասնաւորապէս ծանրացաւ ընտրական համաձայնութեանց վրայ : Շեշտեց այն պարագան՝ թէ «Միացեալ ճակատ» մը ի վիճակի պէտք է ըլլայ առաջին ընտրաշրջանին իսկ մէջտեղէն վերցնելու մարքսիստ թեկնածուները : Պէտք չէ, ըսաւ ան, որ ազգային ձայները ցրուելով առիթ տալ որ համայնավար կամ ընկերվարական թեկնածուներ ընտրուին : Տիւշէ աւելցուց թէ իրենք սերտ կապեր ունին Ժագ Սուսթէլի Նոր Հանրապետութեան Միութեան , Ժորժ Պիտոյի Ժողովրդավար Քրիստոնեաներուն եւ Անտրէ Մորիսի Հանրապետական Կեդրոնին հետ, հաւկցնելով թէ ընտրապայքարին մէջ Անկախները պիտի գործակցին անոնց հետ :

Ժագինօ շեշտեց թէ Ֆրանսա հիւլէական ուժ մը պէտք է ըլլայ, աւելցնելով թէ Զօր. Տը Կոլի ազդեցութիւնը շատ մեծ է հոս թէ այլուր :

Ընկերվարականներու համագումարը տեղի պիտի ունենայ շաբթու վերջը : Բայց ընտրապայքարի իրենց ծրագիրը հրատարակեցին առջի օր, որուն գլխաւոր կէտերը անցեալ Սեպտեմբերին Իսի Լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ տրուած որոշումներն են :

Ընկերվարականները անգամ մը եւս կը շեշտեն Ալժերիոյ մէջ «կարելի եղածին չափ շուտ խաղաղութիւնը վերահաստատելու անհրաժեշտութեան» վրայ, աւելցնելով թէ «կռուողներուն հետ զինադադար մը կնքելու միջոցները պէտք է փնտռել, փոխադարձ երաշխիքներով » : Կի Մոլէի կուսակցութեան համար «Ալժերիոյ ողբերգութեան լուծումը կը գտնուի բանակցութիւններու մէջ» :

Գալով անդրծովեան հողամասերու հարցին, կուսակցութիւնը գոհունակութիւն կը յայտնէ հանրաքուէի արդիւնքին համար :

Գալով ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան՝ Ընկերվարականները կը գոհանան վերյիշելով իրենց սկզբունքները, ճշդուած՝ Սեպտեմբերի համագումարին մէջ :

Օրը Օրին

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ, ՎԱՂԸ

Հարիւր տարի առաջ :

— Իրա՞ւ կ'ըսես, չեմ հաւատար ··· Կատակ է ըսածդ ··· Բայց, ինչպէ՛ս կարելի է , Պարոն Մարսէլ ··· Տասը օրէն Լոնտոնէն Փարի՞զ գացիք ··· Ատ ի՛նչ արագութիւն է ··· Ծիծեռնակ ըլլայիք , երկու շաբաթ կ'առնէր ··· Ի՛նչ կ'ուզէք ըսէք, ես չեմ հաւատար : Էթիէն նայէ ի՛նչ կ'ըսէ ··· Իբրեւ թէ տասը օրէն Լոնտոնէն Փարիզ գացեր են եղեր ··· Կը հաւատա՞ս :

— Անոր ամէն նետածին մի՛ հաւատար ··· Տասը օրէն Լոնտոնէն Փարիզ երթալ՝ ըլլալիք բան չէ ··· Ամէնէն քիչը երեք շաբաթ կ'ուզէ :

— Բայց քեզի կ'ըսեմ որ գացի :

— Այդ հէքեաթներդ ուրիշին պատմէ ··· Ալիս, սա թուղթերը բեր նայինք ··· Սա գինիին շիշն ալ բաց ··· Հիմա խաղայ նայիմ ···

×

Այսօր :

— Նիւ Եորք պիտի երթամ ···

— Շոգենաւո՞վ ···

— Ի՛նչ յիմար հարցումներ կ'ընես , եղբայր ··· Շոգենա՞ւը ինչ է ··· Ո՞ւր ենք, Միջին դարե՞րը կ'ապրինք ··· Շոգենաւին երե՞սը ով կը նայի , հիմա ··· Ի հարկէ օդանաւով պիտի երթամ ···Կեցիր նայիմ ··· Այս իրիկուն ժամը 8ին նամբայ կ'ելլենք ··· Վաղ առտու ժամը 8ին Նիւ Եորք ենք ··· ժամը 10ին ժամադրութիւն մը ունիմ ··· Կարծեմ , գործերս մինչեւ երեք վերջացած կ'ըլլան ··· Այո՛, այո՛ : Կրնամ իրիկուան 6ին օդանաւը առնել ետ գալ եւ ձեր պարահանդէսին ալ հասնիլ ··· Ժաքլին սա պայուսակներս կապէ նայիմ : Քանի միտքս է ըսեմ ··· Վաղը կէսօրէն ետք, ժամը 2ին քեզի կը հեռաձայնեմ ··· Նայէ որ տունէն դուրս չելլես ···

— Դուրս չեմ ելլեր, բայց ես ալ, այդ ժամուն Չինաստան, հօրաքրոջս հետ , պիտի խօսէի ··· Հոգ չէ, ես 3ին կ'ըլլամ ···

— Հա՛, չմոռնամ ··· Կրնայ ըլլալ որ Նիւ Եորք մեր ժոռժին ինքնաշարժին մէջէն հեռաձայնեմ : Անանկ որ շատ երկար բարակ չճռուողես հետս ··· Նոր օդերդ դիր, նայիմ Նիւ Եորքէն ինչպէս կ'երեւան ···

— *Անթանոթ* ···

×

— Վաղը : Այսինքն, 2058ին :

— Քալեցէք, 11ին օդանաւը պիտի փախցնենք ··· Հանդէսը ժամը 3ին կը սկսի ···

— Ի՞նչ կ'անապարես եղբայր, 11ին օդանաւը փախցնենք , 12ինը կ'առնենք ··· Անիկա ալ փախցնենք, ժամը 1ինը կ'առնենք ··· Երթալիք տեղերնի՞ս ուր է որ·· կարծես թէ Հրատ կ'երթանք ··· Եղածը չեղածը Նիւ Եորքէն Փարիզ ··· Մէկուկէս ժամէն հոն ենք : Արդէն հանդէսն ալ 4էն առաջ չի սկսիր ··· Ինծի նայեցէք, հիմակուընէ ձեզի ըսեմ, վերջը հետս կռիւ չընէք — ես իրիկուան 8ին օդանաւով ետ գալու եմ ··· Հեռանկարին վրայ Միմոսին յայտագիրը կայ , փախցնելու չեմ ···

— Ութինը կանուխ է, 9ին օդանաւով ամէնքս միասին կուգանք ··· Անհամութիւն մի ըներ : Ես ալ 11ին յայտագիրը կ'ուզեմ լսել ··· Քալեցէք նայինք ···

×

Հայկական «վաղը» :

— Խորհրդարանէ՞ն կուգաս ···

— Այո՛ ··· Եղբայր վարչապետնիս ճառ մը սկսաւ, Մեծ Պահքէն էրկան : Առտուան ժամը 9էն մինչեւ չորս յառաջաբանը կարդաց ··· Գլո՛ւխս ճաթեցաւ, դուրս ելայ ···

— Ըսածին մէջ կուտ կա՞ր ···

— Ի՛նչ կուտ, ի՛նչ բան, եղբայր ··· կէս – քուն, կէս – արթուն էի ··· Կարծեմ , տեղ մը ըսաւ որ ասկէ 150 տարի առաջ, ընդդիմադիրները, օր մը, հացկերոյթ տուեր են ի պատիւ օրուան պատրիարքին եւ ի ծնէ անաստուած ըլլալով *Թարխանա*յին վրայ ձէթ դրեր են, փոխանակ կարագի ···

— Եւ 150 տարի է չե՞ն մոռցեր :

— Ո՛չ : Անգամ մըն ալ, ընդդիմադիրներէն մէկը գրեր է եղեր որ թրքական *մուհալլէպի*ն աղուոր բան է ··· Աս ալ 150 տարի առաջ :

— Ա՞տ ալ չեն մոռցեր ···

— Ո՛չ ·· Ալ գնա՛ *տէ* մեր ազգին գործերուն խելք հասցուր՝ արագութեան այս դարուն ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՊԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի առտու Ս. Պետրոսի մէջ, միջազգային հասարակութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Պիոս ԺԲ.ի հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը : Ինչպէս գրած էինք Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա ղրկած էին պաշտօնական պատուիրակութիւններ գլխաւորութեամբ իրենց արտ. նախարարներուն : Ներկայացուցիչներ ունէին նաեւ ոչ – քրիստոնեայ պետութիւններ, ինչպէս՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Փաքիստան, Ինտոնեզիա, Ճափոն եւն. : 53 ազգեր իրենց պատուիրակութիւնները ղրկած էին : Կիրակի առտուան արարողութիւնը — 9րդ եւ վերջին հոգեհանգստեան պաշտօնն էր. ըստ աւանդութեան ինը օր շարունակ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն մը եւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը կը փակուի շարքը :

Պատարագիչն էր կարդինալ Թիսըրան : Ննջեցելոց արձակումը տուաւ կարդինալ Սփելման :

× Նոյն ատեն մեծ դայթակղութիւն մը ծագեցաւ Հռոմի մէջ : Պապին անձնական բժիշկը՝ Տոքթ. Կալլէածի — Լիզի քանի մը միլիոնի փոխարէն ծախած է Պապին վերջին օրերուն նկարները եւ նկարագրութիւնը : Բժշկական Միութիւնը դատ բացած է բժիշկին դէմ, իսկ վարչապետ Ֆանֆանի անձնապէս պահանջած է քննութիւն մը :

× Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօն ունի ժամը ժամին տեղեակ պահել բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները Փակարանի ժողովէն :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Միջազգային մամուլը միշտ կը շարունակէ լայն տեղ տալ պապընտրելի կարդինալ Աղաջանեանին : Արդարեւ , ոչ մէկ թերթ կամ պարբերաթերթ կայ , ինչ լեզուով ալ ըլլայ, որ գնահատանքի եւ յարգանքի տողեր չնուիրէ Հայ Ծիրանաւոր Պատրիարքին : Մեր կարելիութեան սահմաններուն մէջ տուինք թարգմանաբար ֆրանսական եւ իտալական մամուլէն քաղուածքներ : Շարաթաթերթեր Թէմփոյին եւ Լօրէօփէռոյէն ետք, Օննի հետեւեալը կը գրէ .—

Եթէ Պապը օտար մը ըլլայ, այս պարագային մէջ հաշուական ճշգրտութեամբ յայտնի է որ Քահանայապետին Աթոռը յանձնուի Գրիգոր – Պետրոս Աղաջանեանի Հայոց Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, որ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՀԱՅՈՒՆ ԶԱՒԱԿԸ ԵՐԲ "ԿԱՐԴԱԼ" ԿԸ ՍՈՐՎԻ...

« Մենք մարդ չեղանք, գոնէ տղաս ըլլայ » կ'ըսէ: Կամ. « Ես կարդալ չսորվեցայ, նայինք տղաս պիտի կրնա՞յ սորվիլ »:

Եւ հետաքրքրականը այն է, որ խօսքը իրապէս կարդալու մասին չէ: Վերի « ես կարդալ չսորվեցայ» ըսող հայ մարդը հաւանաբար կարդա՛լ ալ գիտէ, գրե՛լ ալ: Այսինքն՝ թերթը երբ կ'առնէ, ան իրեն կ'ըսէ, թէ Միջին Արեւելքի մէջ թագաւոր մը վար առնուած է, Ատլանտեանի վրայ խոշոր օդանաւ մը բռնկած եւ ծովը ինկած է, ափրիկեան անծանօթ ու փոքր ժողովուրդ մը անկախութիւն է հռչակած: Ինչ որ թերթը չըսեր իրեն՝ այն է, թէ ինչու պատահեր են այս բոլորը եւ ինչու ինք չի յաջողիր թափանցել այն ամէնը, որ երեւութական է, հասնելու համար խորքին, որ էական է:

Հետեւաբար, զաւակը կը ղրկէ դպրոց, որ գոնէ ան «կարդալ» սորվի:

Հայ մարդուն համար անառարկելի բաներ կան: Ատոնցմէ մէկը այն է, թէ մարդկային կեանքը անմիտ, պատահական եւ իմաստազուրկ գոյութիւն մը չէ, որ թաւալեր է անարձանագիր ու աննպատակ: Կենսաբանական անիմաստութիւն մը չէ, որ օր մը, քանի մը միլիոն տարի առաջ, անշունչ ու անշարժ միջավայրի մը մէջ, յանկարծ էակ մը ծներ է ու շնչեր: Նշանակութենէ զուրկ չէ, որ այս էակը աշխարհ եկեր է անասուն, եւ օր մըն ալ, ոչ ոք գիտէ՝ երբ, դարձեր է [illegible]: Եւ [illegible] դառնալով հազարամեակներուն ու դարերուն հետ սորվեր է «կարդալ»:

«Կարդալ» այնպէս, ինչպէս հայ մարդը կը հասկնայ:

«Կարդացեր է», օրինակ, որ ստեղծագործութիւն ըսուած բան մը [illegible]: Կայ արարել եւ արարող:

Եւ Արարիչ ամենայնի:

Եւ հայ մարդը տեսեր է, որ [illegible] «կարդալու» համար յաճախ անհրաժեշտութիւն է «դպրոց» երթալ: Սակայն տեսեր է նաեւ, որ շատեր կ'երթան դպրոց, վարժարաններ ու համալսարան, հաստափոր գիրքերու մէջ թաղուած՝ անքուն գիշերներ կը վատնեն եւ կը ստանան տիտղոս ու վկայական, սակայն «կարդալ» չեն սորվիր:

Հայ մարդը տեսեր է, օրինակ, որ բազմաթիւ համալսարանաւարտներ կան, մեծաշուք մակդրութիւններով իրենց անունին կցուած, որոնք կը վարդապետեն, թէ այս կեանքին մէջ ունայն է ամէն ինչ, թէ ցնորամտութիւն է հաւատալ բարիին, լաւին, արդարին, որովհետեւ լոկ խօսքեր են ատոնք, դատարկ ու անպարունակ: Տեսեր է տիտղոսաւորներ, պատիւներու եւ փառքի արժանացած, որոնք դաւաներ են Նիւթը, եւ ծանր ու խոշոր բառերով փորձեր են հաւատացնել, թէ Նիւթէն անդին ոչինչ կայ: Ոչ իսկ երազ մը:

Եւ հայ մարդը ինքն իրեն ըսեր է. « Մեղք որ դպրոց է տեսեր, դրամ ու ժամանակ է վատներ: Ի՞նչ կ'արժեն վկայական ու տիտղոս, երբ կարդալ չէ սորվեր»:

Ստուգապէս կարելի՞ է պատասխանել այն հարցումին, թէ արդեօք կա՞յ ուրիշ ժողովուրդ մը, որուն համար «կարդալ»ը այս իմաստով կը գործածուի: Դժուար է պատասխանել: Որքան ծանօթ է մեզի, մասնաւորաբար «մեծ» ժողովուրդներու պարագային, չկա՛յ:

Խորհուրդներու հաւատացող եւ խորհուրդներով ապրող հայ մարդուն համար կայ շատ պարզ տրամաբանութեան վրայ հիմնուած հաշիւ մը, որ կը հաստատէ անճշդութիւնը անոնց, որոնք կեանքին մէջ յոռի դատարկ մը կը տեսնեն եւ ճշդութիւնը իր ազգային ու հնաւանդ հաւատքին, որով խորհուրդներ կը տեսնէ մարդկային կեանքին կապուած բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ:

Եւ հաշիւը այս է: Եթէ իրապէ՛ս ունայն ու ժխտական է կեանքը, ինչո՞ւ զայն ուրացողները, խօսքով ժխտողները, նաեւ գործով զայն չեն ժխտեր: Ըսել թէ տեղ, ամէն հրապոյրէ զուրկ, ամէն իմաստէ պարպուած խաբէութիւն մըն է կեանքը, ապա կառչիլ այդ խաբէութեան, ասիկա հայ մարդուն համար անհասկնալի է:

Այս տրամաբանութիւնը ան առանց «կարդալու» գիտէ: Իր արեան հետ ու արեան մէջ աշխարհ է եկած մէկ միտքն այլ միտք մը հետեւցնելու իր կարողութիւնը:

Եւ արդահատանք կայ հայ մարդուն մէջ այս կարգի անհատներուն հանդէպ: Աւելի խոր կը դառնայ արդահատանքը, երբ նման վարդապետութիւն մը կ'ընդհանրանայ ու կը դառնայ զանգուածային, հաւաքական, եւ ազգային Խրեւոյթ, ահազանգելով անկում մը վերջին ու անդարձ:

Հաւաքական, ազգային այս անկումը չկայ իր պատմութեան մէջ: Եւ ինք գիտէ, թէ իրապէս «մեծ» է ասով: Գիտէ, թէ թիւը, նշաններով արձանագրելի համարը իրապէս արհամարհելի է պատմութեան մէջ: Ազգ մը ունի կամ ունեցեր է 82 միլիոն, հինգ հարիւր երեսունչորս հազար, վեց հարիւր մէկ անդամ: Իր անդամներուն թիւն ալ երբեք հինգ, առաւելագոյնը վեց միլիոնը երբեք չէ անցեր: Ի՞նչ փոյթ:

Այդ հինգ վեց միլիոնը անանկում են քալեր այն երազ երթին մէջ, որ խաւարէն դէպի լոյս կը տարածուի:

Եւ ինք ժխտեր է խաւարը: Հաւատացեր է լոյսին:

Ուզեր է միշտ «դպրոց» երթալ, լոյսը սորվելու, զայն տեսնելու, զայն հասկնալու համար:

Եւ երբ չէ կրցեր, ուզեր է, որ գոնէ զաւակը երթայ ու սորվի: Սորվի լոյսը «կարդալ»:

Ու թերեւս ամենակախարդականն ու հրապուրիչը այս բոլորին մէջ եղեր է այն, որ գիտցեր է միշտ, թէ լոյսը վերջնապէս ու վախճանապէս ոչ ոք կրնայ կամ պիտի կրնայ կարդալ: Որովհետեւ եթէ հնար ըլլար այդ ընել, լոյսը վերջնապէս ու վախճանապէս կարդալ, ապա ան պիտի դադրէր անհասանելի ըլլալէ:

Եւ ատոր համար, հակառակ իր անսպառելի իղձին դպրոց երթալու կամ զաւակը ղրկելու ու այդպէսով կարդալ սորվելու՝ Օմար Խայեամէն ալ աւելի, հաւատացեր է օմարխայեամական այն իմաստութեան, թէ

Անսկիզբին գաղտնիքները,
Ոչ դուն գիտես եւ ոչ ալ ես,
Առեղծուածին բառը կարդալ,
Ոչ դուն կրնաս եւ ոչ ալ ես...

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(ԿԵՌԼԱ ԵՒ ԵՂԻՍԱԲԵԹՈՒՊՈԼԻՍ)

Թրանսիլվանիոյ չորս հայաքաղաքներէն երկուքը Կեռլան եւ Եղիսաբեթուպոլիսը նկատուած էին «ազատ քաղաքներ» Հայերու համար, ոչ մէկ օտարական կամ ուրիշ քաղաքացի իրաւունք ունէր հաստատուելու այդ քաղաքներուն մէջ՝ առանց տեղացի Հայերու թոյլտուութեան:

1727էն մինչեւ 1916, Եղիսաբեթուպոլսոյ բոլոր 61 քաղաքապետները, սկսած Յովհաննէս Զաքարեանէն մինչեւ Յովհաննէս Թրացանովիչ, եղած են Հայեր:

1708ի եկեղեցական մայր տոմարին մէջ կը գտնենք 227 դանազան մականուններ՝ իրենց զուտ հայկական կամ օտարացած ձեւերով: Սկսած 1685 թուականէն, հայ ընտանիքները կը ներկայանան բաւական մեծ թիւով, թէեւ այդ թուականին անոնք դեռ չէն ունեցած իրենց դպրոցը: Քահանաներն էին, որ մասնաւոր բնակարաններու մէջ դասեր կ'աւանդէին հայ երախաներու: 1729ին միայն, Մխիթարեանները բացին առաջին հայկական վարժարանը, որ 1744ին բարերար Պետրոս Գարայեանի նուիրատուութեան շնորհիւ փոխադրուեցաւ ընդարձակ շէնքի մը մէջ: Հիմնուեցան նաեւ մանկապարտէզ մը եւ ուրիշ վարժարան մը՝ աղջիկներու համար:

1843ին, Ֆերտինանտ Ե. կայսեր հրամանագրին համաձայն, Հայերը ունեցան իրենց միջնակարգ վարժարանն ալ, որու բոլոր տնօրէնները Հայեր եղած են մինչեւ 1912 թուականը:

Եղիսաբեթուպոլսոյ բարերարներէն գլխաւորը եղած է՝ Հնդկահայ, Լոնտոնաբնակ Ռափայէլ Աղեքսանդրը, որ յետագային հիմնեց նաեւ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը: Ուրիշ բարերարներ եղած են՝ Գէորգ Գամելլերը (Ուխտեան) եւ Յակոբ Կորուէյ 1873–1889 թուականներուն:

Քաղաքի աչքառու ազգայիններէն յիշենք.

1.— Աւետիք Ղուկասը (1847 – 1909), որ բացի պատմական, հասարակական ու կրօնական բազմաթիւ յօդուածներէ, հրատարակած է «Եղիսաբեթուպոլսոյ տեղեկագրութիւնը» (1896), « Հայոց պատմութիւն», «Հայ գիտական ակադեմիան», «Առանձնաշնորհեալ Եղիսաբեթուպոլսոյ իրաւունքներն ու պարտականութիւնները» եւ ուրիշ կարգ մը պատմական ու կրօնական գիրքեր:

2.— Աւետիք Ֆելիքս (1888 – 1943): Ճամբորդած ամբողջ Եւրոպա ու Մերձաւոր Արեւելք, իր տպաւորութիւնները գրի առած է բազմաթիւ յօդուածներով, ստորագրելով նաեւ Հայոց պատմութեան նուիրուած երկու գրքեր, «Հունգարահայութեան անցեալն ու պատմութեան մէջ ունեցած դերը» եւ «Հայոց անցեալն ու ներկան»:

3.—Փաթրուպան Ղուկաս (1861–1924): Բանասէր, լեզուագէտ եւ նախկին ուսուցչապետ Պուտափեշթի համալսարանին, ուր աւանդած է հայերէն լեզուն: Իր բանասիրական յօդուածներն ու բանաստեղծութիւնները լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, Փարիզի «Բանասէր»ի եւ մասնաւորապէս Կեռլայի «Արմենիա» հունգարերէն լեզուով հրատարակուած թերթին մէջ:

4.— Զաքարեան — Զատիկ Ռիմոն (1854 – 1938): Քլուժի բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ: Հաճոյք մըն էր այցելել անոր բնակարանը, ուր հայկական հին նշխարներու վերեւ, կարելի էր տեսնել սենեակներէն մէկուն ձեղունը՝ Արարատի ու Նոյի տապանի նկարով:

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոպելեան մրցանակին համար այս տարի նկատի առնուած են նաեւ խորհրդային երկու գրագէտներ՝ Միխայիլ Շոլոխով եւ Բորիս Պաստերնակ: Շոլոխով անուանի է իր «Լուռ Տոնը» վէպով, իսկ Պաստերնակ Ռուսիոյ մէջ արգիլուած, բայց իտալական հրատարակութեամբ լոյս տեսած «Դոկտոր Ժիվագօ» վէպով արեւմտեան աշխարհին ծանօթ: Պաստերնակ որ Մոսկուայի մօտիկ արուարձան մը կը բնակի իր տան մէջ ընդունած է օտար թղթակիցներ եւ ըսած թէ իր հեղինակութեան տիպարը իր անձը չէ եւ շատ մը մասեր օտար աշխարհի մէջ սխալ հասկցուած են: Պաստերնակ Գերմանիոյ Մարբուրգի համալսարանը յաճախած է եւ կը խօսի չորս լեզու:

ԿԵՂԾ ԼՐՏԵՍԸ

—о—

— Միւսիւ Ժաղը պակաս է այս գիշեր, — ըսաւ տանտիրուհին, երբ թղթախաղի սեղանը սարքուելով՝ 10ի չափ հիւրերը բոլորեցան չուրջը:

— Ես իրիկուն տեսայ զինքը Շիտակ ճամբան, երկայն փէսով մէկու մը հետ կ'երթար կոր, — պատասխանեց Մարկոս էֆէնտի, թուղթերը խառնելով:

— Երկա՞յն փէսով, — չեշտեց մէկը:

— Այո, կարծեմ Տաճիկ էր:

— Իրա՞ւ է, որ խաֆիէները երկար փէս կը դնեն, — հարցուց օրիորդ Զարուհի, ձայնը սովորականէն աւելի ցած հանելով:

— Անանկ կ'ըսեն կոր:

Թուղթերը բաժնուեցան, խաղը սկսաւ եւ սակայն տարտամ մտատանջութիւն մը կար ամէնուն քով: Երկար փէսով մարդը միւսիւ Ժաղին հետ սկսած էր անհանգիստ ընել զիրենք:

— Դէպի վե՞ր կ'երթային կոր, — հարցուց մին, խօսքը Մարկոս էֆէնտիին ուղղելով:

— Չէ դէպի վար: Ուշ մնացածի պէս կը քալէին կոր:

Պատասխանը, փոխանակ հանդարտեցնելու, աւելի յուզեց ունկնդիրները:

— Ո՞ւր կ'երթան դէպի վար, — հարցուց գրեթէ ինքնիրեն Սարգիս էֆէնտի, կ'ճռոտ ու անլուծելի հարցի մը դիմաց գտնուողի երկմտութեամբ:

Խաղը կը շարունակուէր, բայց միտքերը խռոված էին:

— Շիտակ ճամբուն ո՞ր կողմը տեսար սա մարդը:

— Ռուսիոյ դեսպանատան առջեւները:

— Ժամը քանի՞ն:

— Տասնըերկուքը կար, կանթեղները վառելու վրայ էին

— Դէպի վա՞ր կ'երթային կոր:

— Դէպի վար:

Յուսեփիկ աղա հաւաքեց բոլոր ծանօթութիւնները, լոյս մը ծագեցնելու համար անոնց մէջէն:

— Ժամու տասներկուքին, Շիտակ Ճամբան, Ռուսիոյ դեսպանատան առջեւները, միւսիւ Ժաղ Տաճիկի նմանող երկար փէսով մէկու մը հետ, ուշ մնացողի մը պէս քալելով, դէպի վար կ'երթայ...

Պահ մը ամէնքը կարծեցին, թէ Յուսեփիկ աղա հետեւութիւն մը պիտի հանէ իրողութիւններու այդ կուտակումէն, բայց ոչ: Երկու ափը բացաւ, աչքերը դէպի ձեղունը յառեց, դէմքը ծամածռեց, յուռ կերպով հասկցնելու համար թէ խելքը չի հասնիր կոր:

— Զապթիէն չերթան, — գոչեց տիկինը, իր ըսածէն ինքն ալ սահմռկած:

Նոյն միջոցին դուռը զարկին:

— Վո՛ւյ, ան է:

Բարով խերով չի գար:

— Կարճ կապեցէք:

Եկողը փաստաբան Կարապետ էֆէնտին էր:

— Վա՞յ, արդէն սեղանը դրեր էք, — գոչեց գոհ ու զուարթ:

Բարեւառուքի արարողութենէն ետք, տանտիրուհին լուրջ հանդիսաւոր ձայնով մը հարցուց նորեկին:

— Կարապետ էֆէնտի, ձեզ բան մը պիտի հարցնեմ, շիտակը ըսէ, սա միւսիւ Ժաղին վրայ ի՞նչ կարծիք ունիս:

— Փոքրէն երեք ոսկի տալիք ունի ինծի, դեռ չտուաւ, աղէկ կարծիք մը չունիմ վրան:

— Չէ, հարցուցածս ան է, որ ի՞նչպէս մարդ է:

— Առաւ-փախաւին մէկն է:

— Ատիկա ամէնուս գիտցած բանն է, բայց կը կարծե՞ս որ խաֆիէ ըլլայ:

— Կրնայ ըլլալ, շատ աղէկ կրնայ ըլլալ... Ի՞նչ, բա՞ն մը լսեցիք որ...

— Մարկոս էֆէնտին տեսեր է այս իրիկուն, Շիտակ Ճամբան, երկար փէսով մարդու մը հետ կ'երթայ կոր եղեր:

— Ուշ ատեն, Թիւնէլի մօտե՞րը, դէպի վար կ'երթան կոր եղեր, — աւելցուց Յուսեփիկ աղա տաճկերէն լեզուով:

— Շիտակը ըսեմ, տիկին, — պատասխանեց Կարապետ էֆէնտին, — ես արդէն սա մարդէն կը կասկածէի կոր քիչ մը: Ինչո՞ւ չեն գիտեր, բա՞ն մը լսած եմ, չեմ լսած, բա՞ն մը տեսած եմ, չեմ տեսած... բայց կը կասկածէի կոր: Զգուշանալու է էֆէնտիմ, զգուշանալու է: Հիմակ անանկ ատեն մըն է, որ մարդ ինքզինքէն անգամ կը կասկածի կոր:

— Մինչեւ հիմա բան մը չըսի, — խօսք առաւ անդին ծերունի մը, — բայց քանի որ տեղը եկաւ, ես ալ ըսեմ, որ ադ մարդուն վրայ բնաւ վստահ չէի:

— Իրաւ է, — վրայ բերաւ Մարկոս էֆէնտին, — գիտես քի բան մը ունի վրան:

— Երբեմն կամուրջին վրայ կը տեսնեմ, արագ-արագ քալելով կ'երթայ, — ըսաւ ուրիշ մը:

— Օր մը Պէյքոզ հանդիպեցայ իրեն:

— Պէյքո՞զ... Պէյքոզ ինչ գործ ունի:

— Անոր մայրը արդէն ժամանակին շատ խօսուած կնիկ մըն էր:

— Հապա հա՞յրը, երկու անգամ թօփ նետած է:

Ազբարն ալ վէրէմէն մեռաւ:

— Շատ երես տալու չէ, վարպետութեամբ մը ոտքը կտրել տանք մեր տուներէն, — եզրակացուց տանտէրը, — հոս ալ գայ նէ՝ նայեցէք անզգուշութեամբ վտանգաւոր խօսք մը չփախցնէք բերաննուդ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳՐՔԻ ՇԱԲԱԹԸ ՖՐԱՆՔՖՈՐՏԻ ՄԷՋ

Այս տարի վաթսուն հազարի բարձրացած էր ցուցադրուած գիրքերու թիւը, եւ տօնավաճառին կը մասնակցէին 1400 հրատարակչական տուներ: Ֆրանքֆորտ գլեց անցաւ Լայպցիքի եւ Պերլինի գրքի շուկաները: Արեւմտեան Գերմանիոյ տնտեսական վերելքին հետ զուգահեռաբար կը քալէ մտաւոր սնունդի աղբիւրը՝ գիրքը: Նկատելով գերմանականէն զատ միջազգային թարգմանական բեղուն գրականութեան մը ցուցադրութիւնը, կարելի է ըսել որ Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերի շաբաթը միջազգային մտաւորականութեան հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ֆրանքֆորտի մէջ:

Գիրքը Գերմանիոյ մէջ առեւտրական հիմունքով հրապարակ դրուած մտաւոր արտայայտութիւն մըն է, եւ վաճառելի ապրանք մը, որուն տարածման համար ամէն միջոց կը գործադրուի: Մատուցումի եւ խնդրանքի նժարը միշտ կը գործէ, որովհետեւ գիրքը պահանջք մըն է այլեւս ամէն հասակի եւ սեռի համար: Տպաքանակի մեծ թիւերը, 10·000–20·000 եւայլն՝ սովորական են: Միայն գրադարանները առաջին առթիւ կը գնեն 3–4000 օրինակ, որոնց վրայ կ'աւելնան անձնական գրադարան ճոխացնողները, գիրք նուիրողները մանաւանդ, որոնք նոր միտք մը, նոր պատմուածք մը իրենց մօտիկ բարեկամին կը ղրկեն՝ որեւէ առիթով:

Ֆրանքֆորտի գրասիրաց դրախտը սակայն կը տարածուի ցուցահանդէսի յատուկ քաղաքային լայն սրահներուն մէջ եւ ծաղիկներ ունի ամէն երկրէ՝ առանց մոռնալու Ռուսիա, Ճափոն, Կարմիր Չինաստան, Սպանիա կամ Ֆինլանտա: Կը տեղեկանանք որ Պարսկաստան, Փաքիստան եւ Թուրքիա կարելիութիւն պիտի ունենան յառաջիկայ տարի թարգմանական գրականութեամբ ներկայ ըլլալու, շնորհիւ Իւնէսքոյի օժանդակութեան: Գերման նոր սերունդը հետաքրքրութեամբ կը կարդայ նաեւ օտար գրական գործեր, հետեւաբար թարգմանուած գիրքերը բաւական լայն տեղ կը գրաւեն ցուցադրութեան մէջ:

Անհամար գերման հին եւ ծանօթ գրագէտներու գործերէն զատ կը տեսնուէին արդի գրական մշակներու գործերը, յիշելու համար քանի մը անուններ՝ Ֆրետրիխ Կէօրկ, Իանսթ Շնապըլ, Կէնօ Հարտլաուբ, Հայնց Ֆոն Գրամեր, Գայսեր Հ. Հ. Կիրստ կը փայլին իրենց հեղինակութիւններով: Օտար գրականութենէն աչքի կ'իյնան, Ֆոկն, Սարոյեան, Ռիլսըն, Վրայտ Մորիս, Ռոբերտ Քլոդ, Միշէլ Պիւթոր, Խուան Գոյտիսոլօ եւ շարք մը եւկոսլաւ, լեհ եւ ռուս գրագէտներու անուանի գործերը:

Ամբողջ ցուցահանդէսին գլխաւոր մասը յատկացուած է գրագէտ – փիլիսոփայ Կարլ Ժասպերսի գիրքերուն ցուցադրութեան, 16 ցուցափեղկերու մէջ: Ժասպերսի տրուեցաւ հրատարակչական հաստատութիւններուն կողմէ յատկացուած «Խաղաղութեան մրցանակը», որուն կցուած է տասը հազար մարքի դրամական պարգեւ մը: Արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահ Թէոտոր Հոյսի ներկայութեան տեղի ունեցաւ մրցանակի հանդէսը, որուն ընթացքին խօսեցաւ Ժասպերս: Խաղաղութեան նախապայմանները վերնագրով յատկանշական այս ճառը անողոք քննադատութիւնն էր Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն եւ ուղղուած էր ներքին վերծանումին: Իմաստասիրելով խաղաղութեան գաղափարը Ժասպերս խռովքի խօսքեր հրապարակ հանեց, որովհետեւ, «եթէ խաղաղութիւն կ'ուզենք՝ պէտք է ներքնապէս ազատ ըլլանք, իսկ ազատութիւնը կարելի է յուսալ միայն ճշմարտութեամբ»: Ժասպերս քննադատեց նաեւ երկու մեծ կուսակցութիւնները ցոյց տալով որ Սոցիալ Դեմոկրատները Մարքսիզմով կ'առաջնորդուին եւ Քրիստոնէական Միութեան կուսակցութիւնը՝ Աստուածաշնչական հաւատքով:

Այսպէս Ֆրանքֆորտի գիրքի շաբաթը, ոչ միայն գիրքի տարածման եւ ցուցադրութեան ծառայեց այլեւ խոր ազդեցութիւն մը գործեց վարիչ եւ մտաւորական շրջանակին մէջ:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

— ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ —

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԵՒ ԻՆԷՕՆԻՒ ԻՐԱՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ...

Թուրքիոյ երկու կուսակցութիւններու պարագլուխները՝ Վարչապետ Մենտերէս եւ նախկին վարչապետ Ինէօնիւ կը շարունակեն զիրար դատապարտել, նոյնիսկ, երբեմն, նախատական արտայայտութիւններով: Ստորեւ կը ներկայացնենք երկու Թուրք ղեկավարներու յայտարարութիւնները, որոնք մեկնաբանութեան չեն կարօտիր.—

ՄԵՆՏԵՐԷՍ.— Մարդ երբ ընդդիմադիր է դիւրաւ կրնայ հաճելի ըլլալ դիմացինին, բայց երբ գործի գլուխ կուգայ որպէս իշխանութիւն, մանաւանդ այսօրուան պայմաններուն մէջ, առիկա չափազանց դժուար է: Այնքան շատ ու դժուար են գործերը, տարիներու զանցառութիւններուն պատճառաւ այնքան կուտակուած են կարիքները, որ դիւրին չէ արժանանալ ժողովուրդին վստահութեան ու համակրանքին եւ զայն շարունակել նոյն կերպով:

Քիչ մը բացատրեմ գաղափարս: Կ'ապրինք ռամկավար կեանք մը: Ամէն ոք ազատ է իր ուզածն ու գիտցածը ըսելու: Մինչ այդ եթէ դուրս ձգէք երկու քաղաքապետական ընտրութիւնները, ընտրական երեք մեծ քննութիւն անցուցինք: Ամէն ոք ազատօրէն քարոզչութիւն ըրաւ ու նոյնիսկ հայհոյեց ազատօրէն: Այսօր, ահա ձեր դէմ կը գտնուի մարդ մը, որ ամէնէն աւելի նշաւակ է եղած բամբասանքի, զրպարտութեանց, գիտումնաւոր սուտերու, մարդ մը վերջապէս, որուն հասցէին ամէնէն աւելի խօսուած է: Եթէ երաշտ ըլլայ, Մենտերէսն է որ յանցաւոր կ'ըլլայ: Եթէ քիչ մը առատ տեղան անձրեւները դարձեալ Մենտերէսն ու իր կառավարութիւնը պատասխանատու կ'ըլլան: Մինչդեռ հակառակ բոլոր ըսի ըսաներուն, մեր դէմքերը կը ճառագայթեն, անոնք որքան ալ ջանք թափեն պիտի չկրնան մեզ արատաւորել ու խաբել ժողովուրդը: Մեր դիմաց ունինք ընդդիմադիրներու խմբակ մը, որ ութ տարիէ ի վեր կը ջանայ պղտորել հանրային կարծիքը ու սխալ ճամբաներ քշել ժողովուրդը: Ինչ գործի որ ձեռնարկէք, ձեզ ձախողութեան առաջնորդելու համար կը դիմեն ամէն միջոցի անխնայ:

Մեր բոլոր յաջողութիւնները գիշերները անքուն կը թողուն զիրենք: Այսպիսի մտայնութեան տէր մարդոց դիմաց հայրենասէրները այլեւս պէտք է ձեռք ձեռքի տան կազմելու համար Հայրենիքի ճակատը եւ անոնց սորվեցնեն ճշմարտութիւնները:

ԻՆԷՕՆԻՒ.— Մենտերէս գիշեր ցերեկ կը խօսի: Ժողովուրդին տառապանքներուն հետ շահագրգռուած չունի: Հանդէսներ կը կազմակերպէ եւ կը հանէ իր ուզած եզրակացութիւնները: Իրաւունք չունինք միջամտելու խաբելու իր սովորութեան, բայց իրաւունք ունինք բողոքելու իր գործելակերպին դէմ, որ կը բազմապատկէ ժողովուրդին տառապանքը: Դեմոկրատ կուսակցապետը ստիպուած է հաշիւ տալ, թէ ինչպէս կը գործածուին դուրսէն ստացուած դրամները: Նոյնիսկ չենք ենթադրեր որ Դեմոկրատ խմբակը իրեն իրաւասութիւն տուած է չարժելու այնպէս՝ որ ժողովուրդը ձիթապտուղի եւ պանիրի կարօտ մնայ:

Անցեալի մասին հաշիւ չէ տուած եւ չըսեր թէ յառաջիկային հաշիւով պիտի շարժի: Մեզի առատ դրամի մէջ մորաթորիոմի տարաւ: Չենք գիտեր թէ յառաջիկային ուր պիտի տանի: Արուեստական հանդէսներով եւ ձայնասփիւռով 24 ժամ կը հայհոյէ. իբրեւ ազգ, չենք հանդուրժեր որ ձայնասփիւռը չարաչար գործածուի ...:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Գահիրէի մէջ մեռած է՝ Ընկեր Ասատուր Պետիկեան, որ երիտասարդ տարիքին մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ ունեցած բեղուն գործունէութիւն, մանաւանդ՝ Պալքանեան Կեդր. Կոմիտէին մէջ: Հաստատուած էր Պուլկարիա, ուրկէ անցեալ տարի փոխադրուեցաւ Գահիրէ: 89 տարեկան էր:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մեր ընկերներէն Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Թովմասեան իրենց կոմիտէին կտակած են 1200 տոլար, որուն տոկոսը պիտի օգտագործուի կոմիտէին կողմէ: Իսկ Ֆրեզնոյէն ընկեր Բագրատ Յովհաննէսեան յետ մահու կտակած է 1500 տոլար, որուն տոկոսը պիտի յատկացուի իր կուսակցական յետ մահու անդամատուրքին, իբրեւ յաւիտենական անդամ Հ. Յ. Դ. Ֆրեզնոյի Կոմիտէին:

ՍԿԻՒՏԱՐԻ (Թուրքիա) Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած են Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի հիմնարկութեան վեցերորդ տարեդարձի եւ Թարգմանչաց տօնին հանդիսութիւնները, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, հանդիսութիւններուն նախագահած է Պատրիարքը:

ԻԶՄԻՐԻ մէջ Կարպիս Զաքարեան կռփամարտի մրցում մը ունեցած է Թուրք Ալիի հետ. չորրորդ ռաունտին Ալիի բազուկը կոտրած է Զաքարեան յաղթական հռչակուած:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

Առջի Կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, Հայ Մշակոյթի փառատօնին հրաւիրուած էր հայ հասարակութիւնը, Ս. Թարգմանիչներու Օրուան առթիւ:

Եւ հայկական հոծ բազմութիւնը ներկայ եղաւ միայն դպրոցական երկարատեւ հանդէսի մը ...:

Երբ կը պարծենանք հազար հինգ հարիւր տարիներու մեր գրական հունձքին մասին, ինչպէս կարելի է յայտագիր կազմել, հրաւիրել օտար բարձր անձնաւորութիւններ, եւ զանց առնել այդ նուիրական օրուան նշանակութիւնը արտայայտող անհրաժեշտ բանախօսութիւնները:

Անշուշտ մեծապէս գնահատելի է, անխոնջ եւ համբերատար այն ջանքը եւ կարողութիւնը որով վարիչները յաջողեր են շաբաթը մէկ անգամ հայ դասարան յաճախող տղոց սորվեցնել արտասանութիւն խմբական երգեր եւ պարեր — բայց թէ որքան կը համապատասխանէր այդ յայտագիրը Մշակոյթի Օրուան մը լուրջ հանդիսաւորութեան, դժուար էր ըմբռնել:

Ի զուր հանդիսականները որոնց մէջ կար հայ գրական թէ գեղարուեստական ընտրանին ալ, սպասեցին որ այդ յայտագրին երկրորդ մասին մէջ, մեր խնկելի մատենագիրներու մեր օրուայ ժառանգորդ գրագէտը, բանաստեղծը բեմին վրայէն իր կենդանի խօսքով ներկաները հաղորդակից ընէր մեր անցեալ փառքերուն այնքան տպաւորիչ իմացական աշխարհին մէջ:

Եւ որպէս թէ՝ եղերական թէ պանծալի մեր պատմութեան ընթացքին մենք միշտ պարելով անցեր ենք «ընդ հուր եւ ընդ սուր»: Փոքրերու եւ մեծերու յաճախակի պարերով փակեցինք Հայ Մշակոյթի փառատօնը ...:

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԶԱՔՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (279)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Դուք, կարծեմ, հետաքրքրուո՞ւմ էք հնութիւններով, պարոն բժշկապետ:

— Այո, շնորհակալ եմ, խօջա Թորոս, — ասաց Ասլանը, ընդունելով նամակները եւ սեղմելով մուսուլցու ձեռքը: — Մնաք բարեաւ, խօջա Թորոս:

— Յաջողութիւն եւ բարի ճանապարհ, պարոն բժշկապետ, — ասաց նա եւ պինդ սեղմեց Ասլանի ձեռքը:

Մենք բաժանուեցանք Ընթերցող, դու խօ չես մոռացել, թէ ով էր այդ մուսուլցին իր արաբական ապարօշով եւ իր չիլ, վառվռուն աչքերով ...

Քարաւան, — դա արեւելքի շարժական կեանքն է. քարաւան տեսնելով, կարելի է արեւելքի կենդանի, գործունեայ եւ եռանդոտ մասը տեսած լինել:

Նեղ ու անձուկ ճանապարհի երկարութեամբ բռնել էր նա մի քանի փարսախ տարածութիւն: Մինը միւսի ետեւից շարուած էին բեռնակիր գրաստները: Այդ երկար, կենդանի շղթան, որի ծայրը չէր երեւում, դանդաղ կերպով շարժւում էր, առաջ էր ընթանում եւ ճանապարհի խոտորնակի ուղղութեամբ, օձի նման պտոյտներ է գործում, գալարւում էր, եւ դարձեալ ուղիղ ընթացք էր ստանում, երբ ճանապարհը փոքր ինչ հարթ էր եւ ուղղաձիգ: Բեռնակիր գրաստները բաղկացած էին ջորիներից: Նրանք գաթար-գաթար, այսինքն խումբ-խումբ, դասաւորուած էին միմեանց ետեւից: Իւրաքանչիւր խումբը բաղկացած էր տասն ջորիներից, բոլորը միագոյն: Մի խումբը սպիտակներ էին, միւսը սեւեր, երրորդը մոյթ-մոխրագոյն եւ այլն: Բոլորից առաջ գնում էր սպիտակների խումբը: Իւրաքանչիւր խումբը կազմում էր մի միութիւն: Մէկ ջորին կապած էր միւսի համետի ետեւից երասանակի շղթայով: Ամէն մի խմբի հետ գնում էին երկու ծառաներ, որ եթէ բեռները ծռուելու լինեն, ուղղեն, կամ եթէ անասուններից մէկը սայթաքելու եւ ընկնելու լինի, կանգնեցնեն: Բոլոր ջորիների գլուխը, պարանոցը եւ գաւակը զարդարած էին գոյնզգոյն յուլունքներով, գոյնզգոյն խըռունջներով, գոյնզգոյն փնջիկներով եւ փոքրիկ, ընկուզաձեւ զանգակներով: Ամէն մի քարաւանապետ մի առանձին պարծանքով է զարդարում իր գրաստները, մանաւանդ երբ քարաւանը մօտենում է մի նոր քաղաքի, կամ դուրս է գալիս քաղաքից: Եւ այդ պճնասէր անասունները այն աստիճան սովորած են իրանց զարդարանքներին ու զանգակներին, որ եթէ զանգակներ չունենան, լաւ չեն գնայ:

Երբ հարիւրաւոր անասուններ շարժւում են, շրջակայ լեռները, բլուրները դղրդւում են զանգակների խլացնող ձայնից: Նրանց քայլերի չափով՝ հնչիւնները պահպանում են մի առանձին ներդաշնակութիւն, որ խիստ կախարդիչ տպաւորութիւն է գործում, մանաւանդ գիշերային լռութեան պահուն, երբ քարաւանը գնում է ամայի ձորերի միջով:

Բոլորի առջեւը ընկած, միայնակ գնում էր «փիշանգը» — քարաւանի առաջնորդը: Դա մի սպիտակ, ամեհի ջորի էր, հզօր կուրծքով եւ գեղեցիկ գլխով: Իր հետեւողներից որոշւում էր նա իր աւելի շքեղ զարդարանքներով, որ կազմուած էին թանկագին իրեղէններից: Նա ջորիների արքան էր. նա ազատ էր բեռնից. նա միայն առաջնորդում էր:

Նայելով այդ խելացի անասունի վրայ, ես մտածում էի. որքան լաւ կը լինէր, եթէ այդ երկրի առաջնորդները, կամ նրա կառավարիչները այդպէս բարեխիղճ կերպով կատարէին իրանց պաշտօնը, որպէս այդ սպիտակ ջորին ...:

«Փիշանգը» արժանի է նկարագրութեան: Լինում է ձմեռ, թանձր ձիւնը ծածկում է ճանապարհների բոլոր շաւիղները, բոլոր հետքերը: Դար ու փոսեր հաւասարւում են, եւ առջեւում դրած է ձիւնային ընդարձակ, հարթ տարածութիւն: Նեղ հորիզոնը միախառնւում է մառախլապատ երկնքի հետ: Դէպի ամէն կողմ նայում ես, ոչինչ չես տեսնում: Ճանապարհը նշաններ չունի. ո՞ւր պէտք է գնալ: Ցուրտը սաստկանում է եւ կատաղի քամին ձիւնային թանձր փոշին պտտեցնում է օդի մէջ: Սարսափելով մտածում ես՝ ահա ամբողջ քարաւանը կը կորչի, կ'անհետանայ սպիտակ թանձրութեան ներքոյ: — Անապատի միջով գնալիս, քամին, մրրիկը, նոյն գործողութիւնն են կատարում աւազի հետ, որպէս ձմեռը ձիւնի հետ: Բոլոր ճանապարհները ծածկւում են աւազի ներքոյ: Դէպի երկինք նայում ես աւազ, դէպի գետին՝ աւազ, աւազային մոխրագոյն փոշին լցրել է ամէն տեղ: — Այդ տագնապի եւ ճգնաժամի միջոցներում օգնութեան է հասնում «փիշանգը»:

Նա, որպէս մարմնացած բնազդ, գիտէ ուղիղ ճանապարհը, որքան էլ ծածկուած լինէր ձիւնի կամ աւազի ներքոյ: Իր հզօր կուրծքով պատառում է նա ձիւնը եւ քարաւանը առաջ է տանում:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

արդէն Պոլս ԺԱ.ի ժամանակէն մեծապէս գնահատուած է պապական շրջանակէն : 63 տարեկան է եւ ծնած արեւելք, ագգի մը մէջ որ գրեթէ երբեք իր տեղը չէ ու-նեցած աշխարհագրական քարտէսին վը-րայ : Այս պարագան նաեւ գինքը կը ձեր-բազատէ այն ծանրակշիռ անտիէափէն զոր պիտի ունենար եթէ պատկանէր քա-ղաքական գերիշխան պետութեան մը, անտիէափ մը զոր կարդինալ Սփելման ունի : Զափազանց համեստ, խորապէս բարեպաշտ, կը խօսի բազմաթիւ լեզու-ներ եւ Հռոմ եկած է 11 տարեկանին : Կարդինալ Աղաջանեան արագ վերելք մը ունեցած է, շատ ճամբորդած է, մաս-նակցած է Արեւելեան Կանոնական Օրէն-քի Յանձնախումբին աշխատանքներուն, կարդինալի աստիճան ստացած է 1946ին, ապա յաջորդած է կարդինալ Սթրիխի իբրեւ պետ Հաւատոյ Տարածման Միա-բանութեան — այս նշանակումին մէջ կարելի է տեսնել թելադրանք մը Պիոս ԺԲ.ի կողմէ — փառաւոր մարդ՝ որ կը նմանի Վենետիկեան հին ծերակուտակա-նի մը, կարդինալ Աղաջանեան կրնայ ըլ-լալ Պապ մը՝ որ առաջնորդէ Եկեղե-ցին դէպի լայնածաւալ եւ քաջ գործու-նէութիւն մը, թէ քաղաքական եւ թէ միսթիք գետնի վրայ :

× «Ֆրանս – Սուար» կը հրատարակէ 19 պապընտրելի կարդինալներու նկար-ները, ասոնց կարգին առաջինը՝ կարդի-նալ Աղաջանեան (այբուբենական կարգով գրուած չեն) շեշտելով թէ .— Ծիրանա-ւորը կշռուած, բարեպաշտ, զարգացած է : Եթէ նոյնիսկ Վատիկանի մէջ արեւելեան պատրիարքի մը ձեւը ունի, Հռոմէացի-ները շատոնց վարժուած են իր մօրուքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ պատերազմական վի-ճակը ի զօրու պիտի ըլլայ այնքան ա-տեն որ չեն իրականացած նոր կառավա-րութեան նպատակները, յայտարարեց զօր. Այուպ Խան :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒ-ԹԵԱՆ փոխ նախագահ մառեշալ Ամէր, որ Զեխոսլովաքիայէն նոր վերադարձած էր Գահիրէ, խորհրդային կառավարու-թեան պաշտօնական հրաւէրով մեկնեցաւ Մոսկուա :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ բոլոր դպրոցները փակ-ուեցան ղումի (կռիփ) համաճարակի մը պատճառով :

ՀԻՒՍ. ԾՈՎՈՒՆ մէջ խորհրդային բեռ-նատար նաւ մը ընկղմած է. օգնութեան հասնող նաւ մը յաջողած է փրկել երեք նաւաղներու կեանքը, բայց 22 ուրիշներ խեղդամահ եղած են : Միւս կողմէ, Հո-նայտօ կղզիին մօտերը (Ճափոն) ձկնոր-սական երկու նաւեր եւ բեռնանաւ մը փոթորիկի բռնուելով ընկղմած են, 23 նաւաղներ կորսուած են :

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԷՆ կը հաղորդեն թէ 23 տարեկան չինացի մը՝ Լի Հօնկ – Մէնկ ողջ – ողջ այրուած է, հետաքրքիրներու աչքերուն առջեւ. ոչ ոք փորձած է միջա-մտել. ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացած է այս ողբերգութեան պատճառ-ները գտնելու համար :

Այրի Տիկին Վարդուհի Դերձակեան, Պ. Մանուկ Դերձակեան, Տէր եւ Տիկին Աքրիպազ Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աղաւնի Տրդատեան եւ զա-ւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նու-րիցա Կարապետեան եւ զաւակները (Ա-մերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փա-փազեան (Պուլկարիա), Պ. Վաղարշակ Նազարէթեան եւ զաւակները (Պուլկա-րիա), Տէր եւ Տիկին Նուպար Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Սէփէթճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարգրիտ Սիմոնեան, Օր. Վիքթորիա Գրիգորեան (Իրաք), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց ա-մուսնոյն, հօր, սանահօր եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 15 Հոկտեմբեր, Չո-րեքշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին, 71 տարեկանին մէջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարո-ղութիւնը տեղի ունեցաւ 17 Հոկտ. Ուր-բաթ կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ (69, Րիւ Լուի Պը-լանն), ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Կիեոթիէրի գերեզմանատունը :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբ 5000 ֆր., Վարդգէս Տակատեան 15.000 ֆրանք,

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբը կողբայ մահը իր ընկերոջ, Տօքթ. Յովհաննէս Քիւթիւճեանի ու ցաւակցութիւն կը յայտնէ, ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի ու ընտանեկան պարագաներուն ու փոխան ծաղկեպսակի վեց հազար ֆրանք կը նը-ւիրէ «Մշակոյթի Տան»:

×

ՆՈՒԷՐ

Նիւէն Տէր եւ Տիկին Առաքելեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյ-թի Տան, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ երիցուհի Արմենուհի Տէր Արսէնեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա-նի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ: Մանրամասնու-թիւնները յաջորդով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժա-մը 8.30ին, Ֆուայէ տը լ'Իմմաքիւլէ մէջ, 24 րիւ Տիւնուար :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՁՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու : Ասօսիասիօն ֆիլօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ աղգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուց-ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան: Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխար-հագրութիւն: Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէ-նի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի:

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկ-տեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21) :

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կու-տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերա-յին նիւթեր եւն. : Փափաքողներուն ծրա-գիրը ձրի կը տրուի :

Դիմել՝

Association Philotechnique

47, Rue Saint André des Arts

(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն) :

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Եր-կուշաբթի 18-20, հեռաձայն Տանթօն 48-28, 44-14: Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ՝

Ուրբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հաս-ցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6 :

Աղքատախնամի Տարեկան Պարահանդէսը

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V-ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ՁԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՈԼԱ, ԱՔԱՆՋԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ա-պահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը : վերջին օրերու մի սպասէք:

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints Pères

ՇԱՐԲԹ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մոնմօրանսիի օդասուն բարձունքին վրայ ծախու են երկու տուներ, ութ սեն-եակ, կառատուն, փոքրիկ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրո-նական ջեռուցում, բաղնիք :

Դիմել սեփականատիրոջ՝

DANton 88-65

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e)

Անահիտ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Թիւ 8 – 9

240 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ եւ նկարազարդ :

1200 ֆրանք: Դիմել Պ. Բիւզանդ Թո-փալեանի, 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆէքսիոնի աշխատանոցի մը մէջ աշ-խատելու համար երիտասարդ կին մը կ'ուզուի: Դիմել՝

Maison Tavitian

19, Bd. Saint-Denis' Paris 2e

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԻՄԵՑԷՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

THOMLAC

16 bis, Bld. Sébastopol, Paris 4e

ANGLE RUE DE LA REYNIE

ԵՒ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐԸ

52, Rue de Chalon, Paris 12e
4 bis, rue Vaillant Couturier, Argenteuil
166, Ave. Aristide Briand, Pavillons-sous-Bois
241, rue P. V. Couturier, Alfortville

Մասնաւորաբար ձեր ճաշակին համար պատրաստուած ԸՆՏԻՐ ԻՒՂԱՆԵՐԿԵՐ որ ձեր բնակարանին ներսը պիտի զար-դարեն, իսկ դուրսը պիտի պահպա-նեն բնութեան սպառնալիքներուն դէմ

ՆԱԵՒ ՆՈՐԱՃԱՇԱԿ ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹԵՐ **Linoleum, Plastique, etc.**

Դիւրամատչելի գիներ եւ սիրալիր ընդունելութիւն կը սպասեն ձեզի

ԹՕՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Gros **TISSUS-LAINAGES** **demi-Gros**

Etablissements AGEDER

ԱԺՏԷՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

67, RUE DE CLÉRY, PARIS 2e - TÉL. CEN. 48-12

Կը գտնէք ամէն կարգի բրդեղէն կերպասներ, երեք յարկարաժին ճոխ տեսակներ, անմրցելի գիներով : Մասնաւորապէս մանթոյի, րոպի, թայէօրի եւ ժիւփի համար :

Բոլոր քօնֆէքսիօնէօրներուն, եւ մեթրով ծախող առեւտրականներուն մէկ այցելութիւնը վաճառատանս մէջ կը բաւէ մնայուն յաճախորդ դառնալու համար

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 22 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8325 34EME ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4126

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ի ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ

Անցեալ շաբաթ հրատարակեցինք Յունահայոց Թեմական Ժողովին Պաշտօնական Ձեկոյցը (Յառաջ, 16 եւ 17 Հոկտ.):

Ազգային ճակատին վրայ, առաջնորդներու երեսէն, փոթորկայոյզ կեանք մը վիճակուած է յաճախ Յունաստանի մեր հայրենակիցներուն, որոնք մեծ մասամբ բաղկացած են Իզմիրէն գաղթած Հայերէ:

Չեն մոռցուած հանգուցեալ Կարապետ եպիսկ. Մազլըմեանի ախրագործութիւնները, որոնք տարիներով թունաւորեցին Յունահայոց կեանքը:

Անոր մահէն վերջ, Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեան որոշ ատեն ստանձնեց նաեւ Յունաստանի առաջնորդութիւնը: Իր օրով խաղաղ շրջան մը բոլորեց գաղութը:

Այնուհետեւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը մէկ տարուան համար պաշտօնի կոչած էր Իսահակ վրդ. Ղազարեանը:

Փորձի շրջանը ցոյց էր տուած, որ այս կղերականը արժանի չէր հովուելու յունահայ գաղութը: Ուստի պայմանաժամի լրանալուն, ազգային իշխանութիւնը վերջ տուաւ անոր պաշտօնին, «փորձանք»էն ազատելու համար:

Իրեն կը մնար հեռանալ Յունաստանէն եւ երթալ իր վանքը:

Այդպէս չեղաւ սակայն: Պաշտօնանկ վարդապետը՝ քաջալերուած ազգային օրինաւոր իշխանութեան հակառակորդ տարրերէ, դիմեց Էջմիածին՝ ինքզինքը պարտադրելու համար յունահայ գաղութին:

Վեհ. Վազգէն Ա. 1957 Յուլիս 7 թուակիր կոնդակով զայն նշանակեց «Հայրապետական Պատուիրակ» յանձնարարելով նաեւ զինքը ընտրել առաջնորդ:

Էջմիածնի այս հակասահմանադրական միջամտութիւնը Յունաստանի Հայոց ազգային ներքին գործերուն՝ յարոյց նոր փոթորիկ մը, որ չուշացաւ «երկփեղկում» առաջ բերել:

Ազգային օրինաւոր իշխանութեան հակառակորդ բոլոր տարրերը — ռամկավար, Բարեգործական, «յառաջդիմական» — ուզեցին պաշտպանել պաշտօնանկ եւ անպաշտպանելի վարդապետը:

Երկար պայքարներէ եւ ձգձգումներէ վերջ, անցեալ մարտ 30ին յունահայ գաղութը ըստ Սահմանադրութեան, ժողովրդական քուէով ընտրեց Թեմական Ժողովը, որուն առաջին գործն եղաւ առաջնորդ ընտրել Սահակ վրդ. Այվազեանը, միաբան Կիլիկիոյ:

Իսահակ վրդ. եւ իր խայտաբղէտ կուսակիցները «ուժ առած Ս. Էջմիածնի ցուցմունքներէն», սաստկացուցին իրենց խառնակիչ ընթացքը: Ազգային ներքին վէճերը փոխադրեցին մինչեւ կառավարական շրջանակները:

Հելլէն պատկան իշխանութիւնները արտաքսեցին պաշտօնանկ առաջնորդը՝ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար յունահայ գաղութին մէջ:

Սակայն «պառակտիչ հոսանքին մաս կազմող կարգ մը քաղաքական խմբակներ եւ Բարեգործականը» շարունակեցին իրենց խառնակչութիւնը: Բարեգործականը դադրեցուց դպրոցներուն յատկացուած տարեկան նպաստը, նպատակ ունենալով «տնտեսական գետնի վրայ եւս կազմալուծել Թեմին ազգ. – եկեղեցական եւ կրթական մեքենան»:

Այս պայմաններուն տակ, Թեմական Ժողովը Հոկտեմբեր 5ի իր հերթական նիստին մէջ որոշած է վերջ տալ Էջմիածնի հետ ցարդ գոյութիւն ունեցող «ձեւական կապ»ին եւ «յունահայ թեմը ենթարկել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հոգեւոր վերին իշխանութեան»:

Կը յուսանք որ կիրքերը կը հանդարտին, այլեւս, խառնակիչ տարրերը կը զգաստանան եւ յունահայ գաղութը կը լծուի շինարար աշխատանքի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՉՈՐՍ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵՑ 10 ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐ

Ինչպէս խոստացած էր՝ Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութիւնը» ազատ արձակեց չորս Ֆրանսացիներ, որոնք անցեալ Յունուարին գերի ինկած էին Սաքիէթի մէջ եւ բանտարկուած՝ Ազատագր. Ճակատին կողմէ:

«Առժամեայ կառավարութեան» մէկ ներկայացուցիչը Երկուշաբթի օր, Թունուզի մէջ, Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչին յանձնեց չորս զինուորները:

Յանձնումի արարողութեան կը մասնակցէին լրագրողներ, լուսանկարիչներ, Ալժերիոյ Կարմիր Խաչին, Միջազգային Կարմիր Խաչին «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» ներկայացուցիչները եւայլն:

Ալժերիոյ Կարմիր Խաչի նախագահը, որ կը վարէր արարողութեանց նախագահութիւնը, խօսք առնել չէշտեց «առժամեայ կառավարութեան» առած գնահատելի քայլը, որ կրնայ համաձայնութեան դուռ մը բանալ, միաժամանակ շնորհակալութիւն յայտնելով Թունուզեան իշխանութիւններուն, որոնք դիւրացուցին Ֆրանսացի գերիներու ազատագրումը: Այնուհետեւ «առժամեայ կառավարութեան» ներկայացուցիչին հրամանով բերուեցան չորս գերիները եւ յանձնուեցան Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ Փիէր Կայեառի:

Աւուր պատշաճի խօսքեր արտասանուեցան: Ազատագրուած զինուորները, տժգոյն բայց ոչ վատառողջ, առաջնորդուեցան օդակայան: Մասնաւոր օդանաւ մը զանոնք բերաւ Փարիզ:

Ալժերիոյ ողբերգութեան սկիզբէն ի վեր առաջին անգամն է որ մարդկային և խաղաղասիրական նման ժեսթ մը կը կատարուէր Ազատագր. Ճակատին կողմէ, որուն փոխարէն Զօր. Սալան հրաման տուաւ որ ազատ արձակուին տասը ըմբոստներ, որոնք ձերբակալուած էին զէն ի ձեռին:

Ֆրանսական թէ միջազգային շրջանակները գոհունակութեամբ կ'արտայայտուին երկու կողմերէն ալ առնուած այս քայլին համար, յոյս յայտնելով որ վերջապէս խաղաղութիւնը հաստատուի:

Գահիրէի մէջ, արաբական ձայնասփիւռէն խօսելով «առժամեայ կառավարութեան» ղեկավարը վերանորոգեց իր առաջարկը՝ բանակցելու համար.— Պատրաստ ենք Ֆրանսայի հետ բանակցելու՝ զինուորական եւ քաղաքական հարցերու շուրջ, զինադադարի մը հեռանկարով: Եթէ այս բանակցութիւնները արդիւնքի մը չյանգին՝ ազատագրութեան կռիւը պիտի վերսկսի, աւելցուց Ֆերհաթ Ապաս:

Իւնայթըտ Փրէսի թղթակիցին հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին «պատերազմական նախարար» Գրիմ Պելքասըմ, մաղթելով հանդերձ որ բանակցութիւններու միջոցաւ վերջ մը տրուի Ալժերիոյ պատերազմին, յայտարարեց թէ կռիւը պիտի շարունակուի «անկախութեան եւ ազատութեան համար»:

ՔԵՄՈՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

15 օրուան դադարէ մը ետք, համայնավարները վերսկսան ռմբակոծել Քեմոյ կղզին, ինչպէս նաեւ ազգայնական այլ կղզիներ, համեմատաբար աւելի փոքր: Առաջին առիթով 8116 ռումբ արձակուեցան Քեմոյի վրայ, 1710 ռումբ՝ Փոքր-Քեմոյի վրայ եւ մօտ երկու հազար ռումբ Թաթանի եւ Էրթանի վրայ:

Ազգայնականները, իրենց կարգին, վերսկսան ռմբակոծել համայնավար կեդրոնները:

Համայնավար Չինաստանի Պատերազմական նախարարը Փէքինի ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ կը վերսկսին ռմբակոծումը, որովհետեւ ամերիկեան ռազմանաւերը չեն հեռացած չինական ջուրերէն եւ ազգայնական ռազմանաւերուն կ'օգնեն՝ որպէս զի զէնք, ռազմանիւթ եւ ուտեստեղէն հասցնեն Քեմոյ:

Կռիւը նոր թափով սկսաւ այն ատեն, երբ Ամերիկայի Արտաքին Նախարար Տըլըս Պալին յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալէ ետք գնաց Լոնտոն եւ կարգ մը խորհրդակցութիւններ ունեցաւ, Ֆորմոզա մեկնելէ առաջ:

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն Տըլըս Թայփէ գնաց Զօր. Ջանկ Քայ Չէքի հետ խորհրդակցելու եւ ծրագիր մը ներկայացնելու համար: Բայց ճիշդ այդ պահուն համայնավարներու սկսած ռմբակոծումը ի դերեւ կը հանէ համաձայնութեան եւ զինադադարի յոյսերը:

Փէքինի ձայնասփիւռը 37րդ անգամ ըլլալով «ազդարարութիւն» մը բրաւ Միացեալ Նահանգներուն:

Ինչպէս բազմաթիւ առիթներով ըսուած է, ազգայնական Չինացիները տարակարծիք են Ամերիկացիներու հետ եւ կը յայտարարեն թէ համայնավարներու զինադադարի կամ համաձայնութեան խոստումները անարժէք են. այսօր Թայփէ մտահոգ եւ միաժամանակ գոհ է, ամերիկացի իր դաշնակիցներուն ցոյց տալու համար, թէ համայնավարներու հետ կարելի չէ դաշինք մը կնքել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Պատերազմական Նախարար եւ փոխ – վարչապետ Ամէր Մոսկուա հասնելով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խրուշչեւի եւ Կրոմիքոյի հետ, որմէ ետք երկարօրէն խորհրդակցեցաւ Խ. Միութեան Պատերազմական Նախարար Մալինովսքիի հետ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Նոյեմբերի սկիզբը Արտաքին նախարարներու ժողով մը պիտի ըլլայ, կը յայտարարեն լաւատեղեակ շրջանակները. այս ժողովին բացի Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներէն, պիտի մասնակցին նաեւ ուրիշներ. Ատլանտեան Ուխտի քարտուղար Սփաք պիտի վարէ ժողովին նախագահութիւնը. հաւանական է, որ Միացեալ Նահանգները «դէտ» մը ղրկեն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ այսօր կը սկսին կարեւոր խօսակցութիւններ՝ Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի առեւտրական ներկայացուցիչներուն միջեւ. այս բանակցութիւնները կրնան տեւել քանի մը շաբաթ եւ հաւանական է որ վերջանան առեւտրական գործակցութեան նոր համաձայնութեամբ մը:

ԹԱՅԼԱՆՏԻ մէջ պետական հարուած մը եղաւ եւ բանակի ընդհ. հրամանատար Մառեշալ Թամարա իշխանութեան գլուխ անցաւ «դիմադրաւելու համար համայնավար վտանգը, որ երկրին կը սպառնայ արտաքին թէ ներքին ճակատներէ»:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք օրերու ընթացքին Խ. Միութիւնը ջրածին ռումբի երրորդ փորձը կատարեց:

"ԿԵՑՑԷ՜ ՊԱՊԸ"

ԿԸ ԳՈՌԱՆ ՀՌՈՄԷԱՑԻՆԵՐԸ ՈՂՋՈՒՆԵԼՈՎ՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԸ

Քանի մը օր կը մնայ Փակարանի ժողովին բացումին (Հոկտեմբեր 25), ուր պիտի ընտրուի Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը: Մինչ այդ յօդուածները եւ նախատեսութիւնները կը շարունակուին եւ մամուլը առաջին տեղը կուտայ միշտ Կարդինալ Աղաջանեանին:

Ֆրանս – Սուառ կը հրատարակէ ֆրանսական գործակալութեան մէկ հեռագիրը որ արձագանգ կը հանդիսանայ շահեկան դէպքի մը որ տեղի ունեցած է Հռոմի մէջ, Կիրակի օր: Մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.— Խանդավառ ընդունելութիւն մը շնորհուեցաւ Կիրակի օր՝ Հայոց Պատրիարք՝ «Կարդինալ Աղաջանեանին Հռոմէացիներու կողմէ, երբ կարդինալը եկեղեցի մը մտաւ ներկայ ըլլալու արարողութեան մը՝ տրուած 70 կաթողիկէ միսիոնարներու արտասահման մեկնումին առթիւ: Երեք հազար հոգի կը փութային եկեղեցի ներկայ ըլլալու հանդիսութեան, հինգ հարիւր ալ դուրսը. երբ կարդինալը եկեղեցի կը մտնէր, անոնք պոռացին. «վիվա' իլ Փափա» (կեցցէ Պապը):

Թերթը ապա կը յիշէ քանի մը տողով եւ անգամ մը եւս, կարդինալին համառօտ կենսագրականը, եզրակացնելով.— Հռոմի մէջ կը կարծուի որ ոչ – Իտալացիներէն ամէնէն հաւանական Պապն է:

× Փարի – Փրէս Շաբաթ եւ Երկուշաբթի երկու շահեկան յօդուածներ հրատարակած է Հռոմի իր սեփական թղթակիցէն՝ Շառլ Փիշօն, որ կ'անդրադառնայ Փակարանի ժողովին եւ վաղուան Պապին: Յօդուածին խորագիրն է՝ «Երկու անուն՝ Աղաջանեան եւ Ռոնքալլի»: Այս առթիւ Փիշօն կը գրէ.— Կարդինալ Աղաջանեան միայն Հայ մը չէ, պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, եւ այս պատճառով քաջ ծանօթ՝ խորհրդային կամ փրօ – խորհրդային արեւելքին որ Եկեղեցիին համար թիւ մէկ հարցն է, նաեւ այն մարդն է որ ապրած է եւ կ'ապրի Հռոմ, եւ քիչ մը հայրն է արեւելեան եկեղեցիներու Կանոնական Օրէնքին: Կրնայ գրեթէ կրկնել ուրիշ արեւելքցիի մը՝ Ս. Պօղոսի խօսքը.—«Հռոմէական քաղաքացի եմ», Իտալացիները զայն կ'ընդունին Ս. Պետրոսի Աթոռին վրայ ինչպէս իրենցմէ մէկը: Ասկէ զատ շատ ծանօթ է եւ բարեկամ ֆրանսական մշակոյթին (ԽՄԲ.— Ընդգծումը մեր կողմէ):

Քիչ անդին յօդուածագիրը անդրադառնալով ֆրանսական տեսակէտին, թէ ո՞րն ընտրութիւնը կարելի է նպաստաւոր համարել Ֆրանսայի համար կը գրէ.— Ո՞ւր է Ֆրանսայի շահը: Ունենալ Պապ մը, որ ճանչնայ Ֆրանսան կամ գոնէ ճշգրիտ գաղափար մը ունենայ անոր մասին: Պէտք է նախընտրել Պապ մը որ Ֆրանսան «հասկնայ» աւելի քան Պապ մը որ Ֆրանսան «սիրէ»:

Նոյն թերթը քիչ անդին Փիէռ Պազի ստորագրութեամբ կը յիշէ Ս. Մաղաքիայի գուշակութիւնները: Ծանօթ է որ Ս. Մաղաքիա նախատեսած է թէ Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը իբրեւ խորհրդանիշ պիտի ունենայ «Փասթօռ էթ Նաութա» նշանաբանը: Հովիւ եւ նաւորդ, ասոնք նաեւ նշանաբաններ են զոր կարդինալ Աղաջանեան կը կրէ:

Յօդուածագիրը պատմականը ընելէ ետք Ս. Մաղաքիայի նախատեսութիւններուն կը վերջացնէ.— Փակարանները միշտ մեծ անակնկալներ վերապահած են եւ հաւանական է որ պապընտրելի (փափապիլի) նկատուած մը ընտրուի: Կարդինալ Աղաջանեանի զինանիշերուն մէջ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՆՈՐԱՅՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» ամսագրի Օգոստոսի թիւին մէջ Հ. Խաչատրեան շահեկան յօդուած մը գրած է հայագէտ Նորայր Բիւզանդացիի մասին. ստորեւ կը ներկայացնենք այդ յօդուածը, արեւմտահայերէնի վերածելով:

19րդ դարու վերջին քսանամեակին հեռաւոր Շուէտի մէջ կ'ապրէր հայ բազմավաստակ մտաւորականներէն մէկը՝ Նորայր Բիւզանդացի: Այդ ժամանակ Շուէտի միակ հայ բնակիչն էր ան, որ հոն հաստատուած էր գրեթէ պատահականօրէն. Պոլսոյ մէջ ամուսնանալով շուէտուհիի մը հետ, տեղափոխուած եւ մշտական բնակութիւն հաստատած էր Ստոքհոլմի մէջ: Հայրենիքէն հեռու, հայկական մշակոյթի կեդրոններէն կտրուած, ցրտաշունչ Սկանտինաւիոյ մէջ հայ գիտնականը օրն իրուն զբաղած էր իր սիրած գործով՝ հայագիտական ուսումնասիրութիւններով:

Եւրոպա ճամբորդող կովկասահայ մտաւորականներէն շատեր, մտահոգուած իրենց հայրենակիցին ճակատագրով, Շուէտէն անցնելու պարագային միշտ կ'այցելէին իրեն: Այդ հանդիպումներու ժամանակ տխուր մտածումներով տարուած գիտնականը յաճախ կը գանգատէր իր անմխիթար վիճակէն: «Կարօտցած եմ հայրենիքի արեւը»,— կ'ըսէր Բիւզանդացին եւ յոյս կը յայտնէր որ օր մը յաջողի երթալ Հայաստան: Իր այդ փափաքը չիրականացաւ եւ կեանքը հայ մշակոյթին նուիրած ալեհեր գիտնականը մեռաւ օտարութեան մէջ, առանց տեսնելու իր հայրենիքը, գէթ մէկ անգամ:

Անցեալ դարու 60ական թուականներէն սկսեալ մինչեւ իր կեանքին վերջը Բիւզանդացին գիտական բեղուն գործունէութիւն ունեցած է, համարձակօրէն ձեռք զարնելով մատենագրութեան, բառագիտութեան, բնագրաքննութեան եւ հայագիտութեան այլ ճիւղերու ամենակնճռոտ հարցերու լուծման, բոլորին մէջ ալ ցոյց տալով ինքնուրոյնութիւն, մեծ հմտութիւն, բացառիկ բարեխղճութիւն: Աւելի քան կէս դար անխոնջ կը պրպտէր, կը համեմատէր եւ կը քննէր հայ մատենագրութեան գանձերը (տպագիր եւ անտիպ), զանոնք կը մաքրէր աղաւաղումներէ, եւ կը վերականգնէր անոնց նախկին անաղարտ բնագիրները:

Նորայր Բիւզանդացին (Ստեփան Գազէզեան – Ճիզմէճեան – Թերզոնց) ծնած է Պոլիս, 1845 Մարտ չորսին: Ծնողքներուն նպատակն էր Նորայրը կրօնաւոր դարձնել եւ այդ յոյսով ալ իրենց 9 տարեկան զաւակը կը ղրկեն Վենետիկ, Ս. Ղազար կղզին՝ Մխիթարեաններու մօտ ուսանելու: Ընդունակ պատանին «զանգակ զարնելու» եւ «խունկ ծխելու» հետ մէկտեղ կ'աշխատէր, կ'ուսումնասիրէր շարք մը դասական եւ ժամանակակից լեզուներ՝ դառնալով իր ժամանակի ամենազարգացած մարդերէն մէկը: Այստեղ ան կ'աշակերտէ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի:

1866ին Բիւզանդացին քահանայ կը ձեռնադրուի՝ Յարութիւն Թերզոնց անունով, տարիներով զանազան պաշտօններ կը վարէ: Յետագային սակայն հրաժեշտ կու տայ կրօնաւորութեան եւ կը դառնայ աշխարհական: Կը սկսի Բիւզանդացիի թափառական կեանքին երկար ճամբան՝ Փարիզ – Պոլիս – Ստոքհոլմ – Հռոմ, դարձեալ Վենետիկ, ուր կը մեռնի առանձնութեան մէջ, 1915 Դեկտեմբեր 25ին: Ինը տարի յետոյ իր աճիւնները կը փոխադրուին Ստոքհոլմ եւ կը թաղուին կնոջ՝ Սելմա Եակոբսոնի կողքին:

Մեռնելէ առաջ Բիւզանդացին ֆրանսերէն լեզուով կտակ մը ձգած էր, որով իր ամբողջ հարստութիւնը կը նուիրէր շուէտական «Ֆրեդրիկաբրեմեր – Ֆորբունդեր» կանանց բարեգործական ընկերութեան (125 հազար շուէտական կուրոն դրամ, անձնական ընտիր գրադարանը, հազար օրինակ Ֆրանսերէն – հայերէն իր բառարանէն եւ աւելի քան կէս դարու քրտնաջան աշխատանքին արդիւնք հանդիսացող հայագիտական իր անտիպ աշխատութիւնները): Դժբախտաբար այդ թանկարժէք ձեռագիրները շուէտական կանանց ընկերութիւնը տասնեակ տարիներ ձգած է խոնաւ նկուղներու մէջ, անխնամ վիճակով, մոռնալով որ անոնք իր բարերարի երկարամեայ աշխատանքի պտուղներն են եւ մեծ արժէք կը ներկայացնեն բովանդակ ժողովուրդի մը մշակոյթին համար: Այդ ձեռագիրներուն զգալի մասը յայտնաբերուեցաւ Բ. Աշխարհամարտէն յետոյ:

Բիւզանդացին տպագիր եւ անտիպ վիճակի մէջ ձգած է գիտական բաւական մեծ ժառանգութիւն: Տպագրուած աշխատութիւններէն բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ Ֆրանսերէն — Հայերէն ստուարածաւալ բառարանը՝ տպագրուած Պոլսոյ մէջ, 1884ին: Ամենահարուստ Ֆրանսերէնէ Հայերէն բառարանն է ան, գիտական արժէքաւոր գործ մը: Բառարանին արժէքը կ'աւելնայ մասնաւորապէս այն պատճառով, որ կ'ընդգրկէ ռամիկ հայերէնի բառապաշարը, գաւառական բառերը եւ նորաբանութիւնները: Այդ բառարանը իր տեսակին մէջ անգերազանցելի մնաց: Պատահական չէ, որ Ֆրանսերէնէ Հայերէն բառարան կազմողները ամէնէն շատ օգտուած են անկէ:

1880ին Պոլսոյ մէջ լոյս տեսաւ Բիւզանդացիի «Հայկական բառաքննութիւն» գործը: Այստեղ հեղինակը կ'ուղղէ, ինչպէս ինք կ'ըսէ «շատ անհարազատ ընթերցուածները», որոնք կ'աղաւաղեն մատենագրի լեզուն եւ միտքը, միաժամանակ ուրոյն ձեւով մանրամասն քննութեան ենթարկելով հայերէն քանի բառեր, բացատրելով անոնց նշանակութիւնները, միաժամանակ տալով նոր մեկնաբանութիւնը:

Գիտական տեսակէտէն շատ արժէքաւոր է իր «Կորիւն վարդապետ եւ նորին թարգմանութիւնք» գիրքը, որ լոյս տեսած է 1900ին, Թիֆլիս: Այս գործը միշտ գրաւած է հայագէտներու ուշադրութիւնը եւ բարձր գնահատանքի արժանացած:

Մեծ համբերատարութեամբ եւ հմտութեամբ՝ երկար, մանրամասն պրպտումներ կատարած է Բիւզանդացին՝ իրարու հետ համեմատելով Կորիւնի, Ագաթանգեղոսի, Փաւստոս Բիւզանդի, Եւթաղ Աղեքսանդրացիի եւ ուրիշներու գործերը: Ցոյց տուած է անոնց նմանութիւնները, ճշդած է անոնց ժամանակը, իսկ մինչ այդ տարածուած սխալ ու թիւր կարծիքները ճշդելու համար՝ տուած է նոր ծանօթութիւններ, նոր սրբագրութիւններ եւ ուղղագրութիւններ կատարելով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՒՆԻԽԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(30 ՍԵՊՏ. 1938 – 30 ՍԵՊՏ. 1958)

Սեպտ. 30ին 20րդ տարեդարձն էր պատմական դէպքի մը՝ Միւնիխի տխրահռչակ դաշնագրին, որուն հետեւանքները եղան Հիթլերի շփացումը եւ Համաշխարհային Բ. Պատերազմը: Այդ դաշնագիրը խարան մը պիտի մնայ միշտ Արեւմուտքի ժամանակակից պատմութեան մէջ: Ներկայ յօդուածով Պ. Ճոզէֆ Կրիկ պատմականը կ'ընէ այն եղերական դէպքերուն, որոնք յանգեցան Միւնիխի դաշնագրին:

Մեր դարաշրջանին համար խաղաղութիւնը ապահովեցինք, գոչեց ալեւոր մարդը, թերթ մը թուղթ շարժելով:

«Խաղաղութի՛ւն», կրկնեց Տաունինկ Սթրիթ (վարչապետարան) հաւաքուած բազմութիւնը եւ խելայեղօրէն ծափահարել սկսաւ:

1938 Սեպտեմբեր 30ին էր:

Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ եւ «մինչեւ հողին խորերը խաղաղասէր» Նեւիլ Չեմպըրլէյն նոր Լոնտոն հասած էր Միւնիխէն: Հոն, հազիւ քանի մը ժամ առաջ, Ատոլֆ Հիթլերի, Պենիթօ Մուսոլինիի եւ Էտուար Տալատիէի հետ ստորագրած էր Միւնիխի դաշնագիրը, անդամահատելով փոքրիկ Չեխոսլովաքիան:

Չեմպըրլէյն հետը բերած էր նաեւ վաւերաթուղթ մը, որուն վրայ, նոյն օրուան առաւօտուն, իրենց ստորագրութիւնները դրած էին ինք եւ Հիթլեր, եւ որով կը յայտնէին. «Մեր երկու ժողովուրդներու փափաքն է իրարու հետ երբեք պատերազմի չբռնուիլ»:

1938ի այն ջերմ ու խոնաւ գիշերը, Նեւիլ Չեմպըրլէյն, «խաղաղասէրը», «մեր ժամանակաշրջանի խաղաղութիւնը» ապահովող մարդը, ազգային հերոս մըն էր:

Բայց, տարի մը ետք, Անգլիա եւ Ֆրանսա Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին մէջ մտան հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, որ խախտած էր Չեմպըրլէյնի տուած իր խոստումները: Եւ Միւնիխ բառն իսկ այլեւս խորհրդանիշը դարձած էր ողոքումի, պարտութեան եւ անձնատուութեան: Երկու տարի ետք, Չեմպըրլէյն հրաժարեցաւ, խորտակուած եւ արհամարհուած:

Բայց 1938 Սեպտեմբեր 30ին: Անգլիա անսահման թեթեւութիւն զգաց՝ անդունդի եզերքէն փրկուելուն համար:

Չեխոսլովաքիան տագնապը պահած էր իր սուր հանգամանքը, աւելի քան մէկուկէս տարիէ ի վեր, — 1937ի գարունէն, երբ Հիթլեր Աւստրիան կլլեց:

Չեխոսլովաքիոյ 14 միլիոն 700 հազար բնակիչներէն շուրջ երեք միլիոնը գերմանախօս էին: Անոնցմէ շատերը կ'ապրէին Սուտէթի մէջ, հողային այն երիզին, որ կը տարածուէր Չեխոսլովաքիոյ եւ Գերմանիոյ սահմաններու երկայնքին:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումէն քանի մը օր ետք, սուտէթ Գերմանացիք շարժումի սկսան՝ Գերմանիոյ հետ միանալու համար: Անոնց պահանջին ուժ տալու համար, Հիթլեր զինուորական տեղափոխութիւններ կատարեց դէպի չեխոսլովաքեան սահմանները:

Նախագահ Էտուարտ Պենէշի կառավարութիւնը, Փրակայի մէջ, առաջարկեց բանակցութիւնները սկսիլ եւ զիջումներ ըրաւ: Բայց պատասխանի փոխարէն, սուտէթ ղեկավարներ Քոնրատ Հենլայն եւ Քարլ Հերման Ֆրանք, երկուքն ալ Հիթլերի քաջերէն, իրենց պահանջները աւելցուցին: Քանի Հիթլերի բանակն ու օդանաւորդութիւնը կը յառաջանային՝ տագնապը կը խորանար: Չեյմպըրլէյնի կառավարութիւնը լորտ Ռանսիմանը Փրակա ղրկեց իբրեւ միջնորդ, այն յոյսով թէ բախումին առաջքը պիտի առնուէր:

Պենէշ ըրաւ նոր զիջումներ, որոնց կարգին ինքնավարութիւն տուաւ Սուտէթներուն: Իրականութեան մէջ տուաւ անոնց պահանջածը, բացի հողը հիթլերական Գերմանիոյ յանձնելէ:

Սեպտեմբեր 12ին, Նիւրընպերկի մէջ, Ազգային – Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարին առջեւ խօսելով, Հիթլեր իր պահանջները աւելցուց եւ Սուտէթներուն համար «ինքնորոշման իրաւունք» պահանջեց: Միեւնոյն ատեն, իր ընդհ. սպայակոյտին հրամայեց Չեխոսլովաքիա ներխուժումի համար պատրաստուիլ: Սուտէթիոյ ամբողջական կցումէն զատ այլեւս ոչինչ կը գոհացնէր զինք:

Սեպտեմբեր 15ին, Չեմպըրլէյն անձամբ գնաց Պերշեսկատէն: Ասիկա առաջինն էր «խաղաղադութեան» այն երեք առաքելութիւններէն, զորս ան պիտի կատարէր չեխոսլովաքեան տագնապի ըն-

ԿԵՂԾ ԼՐՏԵՍԸ

Միւսիւ Ժագին խաֆիէ ըլլալը այսպէս հաստատուեցաւ եւ վճռուեցաւ:

×

Ամէնէն անվնաս մարդերէն մէկն էր միւսիւ Ժագ: Երեսուն տարեկան պարապ պտտող բերացի երիտասարդ մը, որ ցերեկը անկողինը կ'անցընէր իր ժամանակը ու իրիկուան դէմ դուրս կ'ելլէր սրճարան երթալու եւ քանի մը օղի խմելու համար: Գիշերն ալ կամ Քոնքորտիայի ու Փալէ Քրիսթալի փուայէները կը սլքտար, կամ ծանօթ ընտանիքներու տունը փոքէր խաղալու կ'երթար: Ապրուստի որոշ միջոց մը չունենալով՝ ընդհանրապէս փոխառութիւններով կամ թղթախաղէն շահած դրամով կ'ապրէր: Հայկական խնդիրը այնչափ կը շահագրգռէ զինքը, որչափ Չինաստանի երկաթուղիներուն խնդիրը: Ամէն անգամ որ սրահի մը մէջ օրուան խնդիրներուն վրայ խօսք բացուէր, անդիմադրելի պզտիկ քուն մը կու գար վրան, զոր միայն թղթախաղի սեղանին մէջտեղ բերուիլը կրնար վանել:

Ընտանիքներու մէջ սիրով կ'ընդունէին զինքը, նախ՝ լաւ փոքէր խաղցող մը ըլլալուն, երկրորդ՝ միշտ քովը անտիպ բամբասանք մը գտնուելուն համար: Ամէն անգամ որ տանտիրուհին «միւսիւ Ժագ, ինչ նոր լուր» հարցնէր, միւսիւ Ժագ պատրաստ ունէր էրիկ կնկան կռիւ մը, փոքրիկ առթիւ ծագած վէճ մը, ետ եղած նշանտուք մը կամ ամուսնացած կնոջ արկածները իր սիրահարին հետ:

— Ո՞ւր տեղէն ալ կ'իմանաս, — կ'ըսէին ունկնդիրները հիացմամբ, որուն միւսիւ Ժագ խորհրդաւոր ձեւով մը կը պատասխանէր:

— Խուզը խապար կը բերէ ինծի:

Արդ, մեր վերը յիշած խօսակցութենէն շաբաթ մը ետքը ամբողջ Բերայի մէջ տարածուած էր, թէ միւսիւ Ժագը լրտես մըն է, թէ ամէն օր պալատ կ'երթայ ու միշտ խաֆիէներու հետ կը պտտի: Ինք դեռ բան մը չէր իմացած իր վրայ պտըտած զրոյցներէն: Ծանօթները կը շարունակէին ընդունիլ զինքը, բայց առջի մտերմութիւնը առջի անփոյթ խօսակցութիւնը չկար իրեն հետ: Սենեակէ մը ներս մտած միջոցին սկսուած խօսակցութիւնները կը դադրէին եւ տանտիկինները լուր չէին հարցներ իրեն:

Իր լրտես ըլլալը առանց դժուարութեան, առանց քննութեան ընդունուած էր ամէնէն:

— Վա՜յ, ան ալ խաֆիէ եղեր է, — ըսեր ու անցեր էին:

Վերջապէս զրոյցը հասաւ միւսիւ Ժագին ականջին.— «Ե՞ս խաֆիէ՞...», եւ խեղճը զարմանքէն ու բարկութենէն ինքզինքը կ'ուտէր: Գնաց ծանօթներուն տունը, բողոքեց այդ զրպարտութեան դէմ: Ամէնքն ալ գրեթէ միեւնոյն խօսքերը ըրին իրեն.

— Միւսիւ Ժագ կարեւորութիւն մի տար, թշնամիդ մէկը բան մըն է ըսեր է: Մեր ականջն ալ հասաւ տանկ խօսք մը, մենք չե՞նք ճանչնար քեզի:

Ու մեկնելէն ետքը.

— Անամօթ, երես ունի տէ բողոքելու ելեր է ... ալ ասոր վրայ աղէկ մը համոզուեցայ խաֆիէ ըլլալուն:

Միւսիւ Ժագ իր բողոքներուն անզօրութիւնը տեսնելով՝ ուրիշ միջոցի դիմեց: Սկսաւ ազգասիրական հովեր առնել:

— Անպիտան, — ըսին նորէն, — ազգասէր կը ձեւանայ կոր բերնէրնուս խօսք առնելու համար:

Տաճկական կառավարութեան դէմ խօսեցաւ.

— Աներեսը դիտմամբ կ'ըսէ, որ նայի թէ իրեն իրաւունք պիտի տանք:

Որոշեց բնաւ խօսակցութեան չմասնակցիլ:

— Բիս մարդը բերանը կը կղպէ կը նստի, ուրիշներուն ըսածը մտիկ կ'ընէ:

Սուլթանը սկսաւ պաշտպանել:

Ատ էր պակաս, սրիկա՛:

Չէ՛, ճար չկայ, ազատում չկայ, ուզէ չուզէ պէտք է, որ լրտես մնայ:

×

Այն ատեն միւսիւ Ժագ լուսաւոր գաղափար մը ունեցաւ:

— Քանի որ, — մտածեց,— անպատճառ իբր լրտես պիտի նկատուիմ, գոնէ ջանամ օգուտ մը քաղել անկէ:

Ալ չբողոքեց իրեն տրուած սոր դերին համար: Հագաւ լրտեսութիւնը, ծպտուեցաւ անով եւ սկսաւ շահագործել զայն: Պապը Ալիի ցոյցին վրայ քանի մը ամիս անցեր էր. ձերբակալութիւնը, խուզարկութիւնը եւ բանտարկութիւնը ամէնուն գլխուն վրայ կը սաւառնին սպառնալից: Միւսիւ Ժագ շարունակեց այցելել ծանօթ ընտանիքներու տունը: Իրաւ է, որ առաջուան մտերմութիւնը ցոյց չէր տրուէր իրեն, բայց ի փոխարէն աւելի յարգանքով կը վարուէին հետը:

— Ամա՛ն, այս մարդու հետ գլուխ չելլուիր, հետը աղէկ երթանք, — կ'ըսէին բոլոր անոնք, որոնք «գէշ մարդ» չինած էին միւսիւ Ժագը:

Ինքն ալ հիմա փոխուած էր: Հանդիսական, կարեւոր մարդու մը հովեր ունէր, ալ բամբասանքի լուրեր չէր բերեր, այլ աւելի լուրջ բաներու վրայ կը խօսէր.

— Էֆէնտիմ, այսօր Զապթիէն էի, նորէն քանի հոգի բերին, ամէնուն ալ թեւերը կապուած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 Շար.)

թացքին: Վերադարձաւ մտահոգ ու չփոթած՝ Հիթլերի այն յայտարարութենէն (խօսակցութիւնը տեւած էր ամբողջ երեք ժամ), թէ Սուտէթիոյ տիրանալու համար համաշխարհային պատերազմ ընելու ալ տրամադիր էր:

Չեմպըրլէյն նախարարաց խորհուրդը նիստի հրաւիրեց եւ Սեպտեմբեր 19ին Պենէշի վրայ ճնշում բանեցուց, որպէսզի յանձնէ Սուտէթիոյ շրջանները, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը գերմանական էր: Փոխարէնը՝ յարձակման դէմ «ընդհանուր երաշխիքներ» պիտի ըստանար:

Չեխոսլովաքները ակամայ ընդունեցան, իրենց երկիրը մեկուսացումէ փրկելու համար: Սեպտեմբեր 22ին, Չեմպըրլէյն գնաց տեսնելու Հիթլերը, այս անգամ Պատ Կոտեսպերկի մէջ, Հռենոսի վրայ, եւ անոր հաղորդեց թէ Պենէշ կ՚ընդունէր Սուտէթիան իրեն յանձնել:

Բայց Հիթլեր դարձեալ նոր պահանջներ դրաւ:

Զայրացած՝ Չեմպըրլէյնի յայտարարեց, թէ այլեւս շատ ուշ էր եւ թէ բաւական չէին այն պայմանները, զորս անգլիացի վարչապետը Պենէշին պարտադրած էր ընդունիլ: Պահանջեց, որ Չեխերը անմիջապէս հեռանան Սուտէթիայէն, այլապէս Հիթլեր պիտի գրաւէր Չեխոսլովաքիան:

Սեպտեմբեր 23ին, Չեխերը զօրակոչի ենթարկուեցան: Յաջորդ օրը, Չեմպըրլէյն վերադարձաւ Լոնտոն: Ֆրանսա, որ Չեխոսլովաքիոյ օգնելու դաշինք կնքած էր, 500 հազար զինուոր զօրաշարժի ենթարկեց: Անգլիական կառավարութիւնը հակակազային դիմակներ բաժնեց եւ ըսկըսաւ Լոնտոնի հանրային պարտէզները փորել՝ հակաօդաչուական թաքստոցներ շինելու համար:

Մինչ պատերազմի ամպերը երկինքը պատել կը սկսէին, Չեմպըրլէյն խաղաղութիւնը փրկելու համար յուսահատ ճիգ մըն ալ ըրաւ:

Պերլին ղրկեց իր անմիջական խորհրդականը՝ սըր Հորաս Ուիլսընը, որպէսզի վերջին կոչ մը ընէ Հիթլերի, միջազգային խորհրդաժողովի մը միջոցով «հաւաքական կարգադրութեան» մը համար: Սեպտեմբեր 26ի գիշերը, ՊերլինիՍփորթ Փալաս սրահին մէջ ճառ մը խօսելով՝ Հիթլեր վերջնագրի ձեւով պահանջեց որ Սուտէթիան իրեն յանձնուի Հոկտեմբեր մէկին: Ապա յայտարարեց. «Եւրոպայի մէջ հողային ուրիշ պահանջներ պիտի չունենամ»:

Յաջորդ 24 ժամուան ընթացքին, նախագահ Ռուզվէլթ երկու կոչեր ուղղեց Հիթլերի, պատերազմը կանխելու համար: Ուրիշ պատասխանի փոխարէն՝ Հիթլեր հրամայեց, որ Սեպտեմբեր 30ին սկսի «կանաչ գործողութիւնը»:

Սեպտեմբեր 27ի գիշերը, Չեմպըրլէյն ձայնասփիւռի միջոցով անգլիացի ժողովուրդին ուղղեց պատգամ մը, ուր կը խօսէր «վէճի մը մասին, որ ծագած էր ժողովուրդներու միջեւ»:

Յաջորդ օրը, Մուսոլինի ճնշում բանեցուց Հիթլերի վրայ, որպէսզի խուսափի բռնի ուժի դիմելէ: Մինչ Չեմպըրլէյն կը խօսէր Խորհրդարանին մէջ, Սեպտեմբեր 28ի յետմիջօրէին ստացաւ նամակ մը, որ կը հաղորդէր, թէ Հիթլեր ընդունած էր չորս պետութեանց հանդիպում մը ունենալ Միւնիխի մէջ, յաջորդ օրը:

«Բնականաբար պիտի երթամ», ըսաւ Չեմպըրլէյն Խորհրդարանին մէջ, որ կը դղրդար ծափահարութիւններով:

Սեպտեմբեր 29ին՝ Չեմպըրլէյն, Հիթլեր, Մուսոլինի եւ Տալատիէ հանդիպում մը ունեցան Միւնիխի «Ֆիւրէրհաուզ»ին մէջ: Սեպտեմբեր 30ին, կէս գիշերէն ետք ժամը երկուքին, իրենց ստորագրութիւնները դրին Միւնիխի դաշնագրին տակ:

Դաշնագիրը կը նախատեսէր, որ Չեխերը պիտի սկսէին Սուտէթիան պարպել Հոկտեմբեր մէկին եւ յանձնումը տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 10ին: Միջազգային յանձնախումբի մը հսկողութեան տակ հանրաքուէ պիտի կատարուէր այն շրջաններուն մէջ, ուր գերման բնակչութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութիւն չէր:

Չեխոսլովաքիոյ արտաքին գործոց նախարար Եան Մազարիկ ըսաւ, թէ դաշնագիրը «առանց վերաքննութեան իրաւունքի վճիռ մըն էր»:

Նոյն առաւօտուն, աւելի ուշ, Չեմպըրլէյն Լոնտոն վերադառնալէ առաջ կրկին այցելեց Հիթլերի եւ անոր հետ ստորագրեց վաւերագիր մը, ուր փափաք կը յայտնուէր, որ երկու ժողովուրդները երբեք իրարու հետ պատերազմի չրնուին:

Վեց ամիս ետք Հիթլեր ներխուժեց Չեխոսլովաքիա եւ տարի մը ետք աշխարհ կը մխրճուէր պատմութեան ամէնէն մեծ բախումին մէջ:

Չինաստան, Քորէա, Հնդկաչին, Մալեզիա, Սուէզ, Ալժերիա, Կիպրոս, — Թնդանօթները չլռեցին ոչ իսկ մէկ օր:

«Մեր դարաշրջանի խաղաղութիւնը»...

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Միլանոյի մէջ Հոկտեմբեր 11էն 24, Նուարդ Զարեան կը ցուցադրէ իր գործերը (Կայեռիա Տելլէ Օռէ): Ինչպէս ծանօթ է դրագէտ Կոստան Զարեանի աղջիկը տաղանդաւոր արձանագործուհի է եւ շատ գնահատուած իտալական եւ օտար շրջանակներու մէջ:

×

× Էլէոնորա Տուզի յիշատակին նուիրուած հանդէս մը տեղի ունեցած է Հռոմի «Գապիտոլին մէջ, եւ յառաջիկայ տարի Հոկտեմբեր երեքին պիտի տօնուի ծննդեան հարիւրամեակը:

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բաղդատական գրականութեան միջազգային ընկերակցութեան Բ. Համագումարը տեղի ունեցաւ Չէբլ Հիլ (Ամերիկա) Չեփըլ Հիլ համալսարանին մէջ: Բայց, համաշխարհային առումով առաջին համագումարն էր ասիկա, որ կը համախմբէր մեծ թիւով մասնագէտներ՝ Եւրոպայէն, Աւստրալիայէն, Ճափոնէն, Ամերիկայէն, եւն.: Առաջին համագումարը տեղի ունեցած էր Վենետիկի մէջ, բայց ոչ նոյն տարողութեամբ:

Համագումարին առանցքը կը կազմէին գլխաւոր երկու հարցեր.— Բաղդատական գրականութեան նպատակը եւ մեթոտաբանութիւնը եւ Ամերիկա - Եւրոպա յարաբերութիւնները, անշուշտ գրական մարզի մէջ:

Առաջին հարցը առանց փոթորիկի չէ անցած: Ամերիկացիներն ու Եւրոպացիները համաձայն չեն գրականութեան բընորոշման մէջ: Ֆրանսական դպրոցը պատմական մեթոտներու կողմնակից է եւ անոնց շնորհիւ մասնաւորապէս յաջողած է թափանցել զանազան ազգային գրականութեանց: Միացեալ Նահանգներու մէջ սակայն ծնունդ առաւ բոլորովին նոր դպրոց մը, իմաստասիրական եւ գեղարուեստ, որուն դրօշակիրն է Եալի համալսարանի դասախօս Ռընէ Վելլէք, հեղինակը՝ «Գրականութեան տեսութեան» որ մեծ աղմուկ հանեց: Այս խմբակին համար ընկերային միջավայրի որեւէ բնորոշում, կենսագրութիւն եւ ազդեցութիւնները արուեստի գործէն դուրս կը մնան: Բաղդատական գրականութեան, աւելի ճիշդը՝ ուղղակի գրականութեան մէջ, այս հոսանքին համար շահագրգռական են գրական ստեղծագործութեանց հասարակաց եւ համաշխարհային տարրերը — Հնչաբանութիւն, տաղաչափութիւն, ոճ, պատկերներ, խորհրդանշաններ եւ առասպելներ: Կազմը եւ սեռը: Ֆրանսական դպրոցը դէմ է այս մեթոտին:

Հանրի Ռոտիէ (Լիոն) Վելեքի այս տեսութեան հակադրեց «մեթոտ ժեներիք»ը, որ փոխանակ գործը իր ամբողջութեան մէջ առնելու՝ կը դիմէ պատմական տուեալներու:

Երկու հոսանքները այնքան կառչած են իրենց տեսակէտներուն՝ որ անկարելի կ՚ըլլայ հասարակաց ուղեգիծ մը գտնել, մինչեւ որ խումբերը կ՚որոշեն առանձին պայքարիլ...:

Ընդհակառակն, բաղդատական գրականութեան դասաւանդման մեթոտին մէջ ֆրանսական տեսակէտը յաղթող դուրս եկաւ, որովհետեւ այս մարզին մէջ ֆրանսական փորձառութիւնը պաշտպանուեցաւ զօրաւոր կերպով:

Համագումարին կարեւորութիւնը կը գտնուի մասնաւորապէս այն կէտին մէջ, որ մինչ Վենետիկի համագումարը հազիւ կը հասնէր ԺԷ. դարուն, այս համագումարին մէջ խնդրոյ առարկայ եղաւ միջնադարեան գրականութիւնը: Ժան Ֆրափիէ (Սորպոն) խօսեցաւ «Միջնադարեան եւ բաղդատական գրականութեան» մասին: Աւելին կայ սակայն, հիւս. Քարոլինէն Իւլման հասաւ մինչեւ միջնադարեան լատին գրականութեան, շեշտելով այն պարագան՝ որ հակառակ լեզուական միութեան, լատին գրականութիւնը բաղդատական ուսումնասիրութեան մը համար արժէքաւոր աղբիւր մըն է:

Թ. Ա. Թ.

ՔԻԼԵՐՃԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

—o—

ՀՌՈՄ, (Յատուկ).— Սրտի խոր ցաւով կուգանք ծանուցանելու թէ ամսոյս 14ի երեկոյեան ժամը վեցին, Միլանոյի մօտերը իր հոգին աւանդեց Գերապատիւ Ղեւոնդ Վ. Քիլերճեան: Երեք օր տեւող ներքին արիւնահոսութիւն մը ստամոքսէն, որուն առաջքը առնել կարելի չէր եղած, զինքը դէպի մահ առաջնորդած էր:

Հանգուցեալ վարդապետը ծնած է Խարբերդ 1902ին: Նախնական ուսումը ըստացած էր Պոլիս. ապա աշակերտած էր Հռոմի Լեւոնեան Հայ Դպրեվանքին՝ յաճախելով Ուրբանեան Համալսարանը, ուր աշակերտ եղած էր Կարդինալ Աղաջանեանին: Վարդապետ ձեռնադրուած է Հռոմ 1927ի 17 Ապրիլին: Անմիջապէս յետոյ Յունաստան ղրկուած էր իբր փոխ ժողովրդապետ ապա ժողովրդապետ: Հոն ուսուցչական ու ժողովրդապետական բեղուն գործունէութիւն մը կ՚ունենայ ամբողջ քսան տարուան համար: 1948ին նա Փարիզի Հայ Կաթողիկէներուն առաջնորդ կը նշանակուի Աղաջանեան կաթողիկոսին կողմէ: Հոն շուտով համակրանքի եւ մեծարանքի մթնոլորտ մը կը ստեղծէ իր շուրջը բոլոր հայ շրջանակներէն ներս: Ստամոքսի վէրքերէ տառապելուն, եւ ազգականները առաջին անգամ տեսնելու համար կ՚երթայ Միացեալ Նահանգները եւ Լոս Անճելսի մէջ ստամոքսի գործողութիւն կ՚ըլլայ 1954ի վերջերը: Երեք օր յետոյ փոքրացած ըստամոքսի կարերը կը փրթին եւ անհրաժեշտ կ՚ըլլայ երկրորդ եւ դժուարին գործողութիւն մը՝ իր կեանքը փրկելու համար: Հակառակ աղաղուն առողջութեան, նա անձնուիրաբար սկսած էր Հռոմի Հայ Դպրեվանքին մէջ պաշտօնավարել որպէս մատակարար եւ Ամեն. Աղաջանեան Կաթողիկոսին քարտուղարը 1955ի Հոկտեմբերէն ի վեր, երբ ահա յանկարծ աղիտալի գուժը կուգայ սուգի մատնելու յատուկ կերպով թէ Աղաջանեան Կարդինալը, թէ Դպրեվանքին հասարակութիւնը, թէ Հռոմի փոքրաթիւ Հայ գաղութը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (280)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՐԱՖՖԻ (signature below) — ՔԱՐԱՒԱՆ

Ք Ա Ր Ա Ւ Ա Ն

Ամէն ինչ սառել է, մարդկանց աչքերի թերթերունքից անդամ կախ են ընկած սառցային լուլաներ: Բայց նրա մարմինը պատած է սպիտակ փրփուրով եւ ջերմ գոլորշին թանձր սիւներով դուրս է հոսում լայն պնչածակերից: Երբ մի տեղ ճանապարհը նրան երկրայական է թըւում, նա զգուշութեամբ կանգ է առնում: Ամբողջ քարաւանը նոյնպէս, նրա ետեւում, դադարեցնում է իր ընթացքը: Նա խորին ուշադրութեամբ գլուխը այս կողմ ու այն կողմ է դարձնում, ականջները ցցում է, կարծես, հողմերի ընթացքին է ուզում հետազօտել: Նայում է դէպի երկինք, կարծես, աստղերի ուղին է ուզում գիտել: Դունչը տանում է դէպի գետին եւ հոտ է քաշում, ստուգելու, արդեօք անցե՞լ էր այնտեղից մի որեւիցէ արարած: Մի մեղմ խրխինջ արտայայտում է նրա սրտի ուրախութիւնը: Նոյն ուրախութիւնը անցնում է անասունների ամբողջ շղթայով բոլորը ընդհանուր ձայնով խրխնջում են: Նրանց առաջնորդը գտաւ ուղին, փոխեց քայլերը: Եւ ամբողջ շղթան շարժւում է նրա ետեւից: — Գիշերային խաւարը նրա համար չէ: Նրա երկու լուսափայլ աչքերը՝ երկու լապտերներ են, որ առաջնորդում են նրան: Երբեմն նա սարերի, ձորերի միջով է գնում, կամ խորին անդունդների եզերքով է ընթանում: Մի սխալ քայլ կարող էր գլորել նրան անյատակ վիհը եւ նրա հետ ամբողջ քարաւանը կորստեան մատնել: Բայց նա երբեք այդպիսի սխալներ չէ անում, կարծես, նրա ամուր սմբակները եւս աչքեր ունեն: — Երբ մօտենում են իջեւանին, որքան էլ մութ ու խաւար լինէր, նա մի քանի մղոն հեռաւորութիւնից իմանում է այդ, եւ դարձեալ ուրախաձայն խրխնջում է: Նրա հետեւողները ձայնակից են լինում նրան եւ շտապեցնում են իրանց քայլերը, որ շուտ տեղ հասնեն եւ հանգստանան:

Բեռնակիր ջորիները առաջ էին ընկած, իսկ նրանց ետեւից գնում էին ճանապարհորդները, ոմանք ձիաների վրայ նստած, ոմանք աւանակների վրայ: Այդ խեղճ անասունների բեռը աւելի ծանր էր: Իւրաքանչիւրի վրայ բարձած էին երկու մեծ ջուալներ, լցրած զանազան իրեղէններով, որ անհրաժեշտ են սախական ճանապարհորդութեան համար: Ջուալների մէջ տեղաւորած էին զանազան կարասիք, ինչպէս՝ կաթսայ, պղնձէ ամաններ, ջրի աֆթաֆայ, սուրճ պատրաստելու զաւանոց, նարգիլէ իր բոլոր պարագաներով եւայլն: Նրանց թւում կար եւ ամբողջ պաշար ուտեստի համար, ինչպէս՝ հաց, իւղ, բրինձ, պանիր, աղ, սոխ, քամած մածուն եւայլն: Իւրաքանչիւրը իր խոհանոցը իր հետ էր ման ածում. ինքը իր խոհանոցի եւ խոհարարն էր եւ վայելողը:

Առանց այդ պատրաստութիւնների, կարելի էր քաղցած մնալ, որովհետեւ ամառը քարաւանը սովորաբար իջեւանում է բնակութիւններից հեռու, բացօթեայ տեղերում, անասուններին ճարակ գտնելու համար: Բնակութիւնների մօտ՝ գիւղացիք թոյլ չեն տալիս որ անասունները արածեն: Ջուալների վերեւից կապած է ճանապարհորդի անկողինը, եւ այդ փափուկ տեղի վրայ նստած է նա: Ջին այդ բոլոր ծանրութիւնների տակին հազիւ է երեւում: Աւելի ունեւոր ճանապարհորդները նստած էին թեթեւ, թամքած ձիաների վրայ: Նրանց ծանրութիւնները տանում էին առանձին ձիաներ, որոնց վրայ նստած էին ծառաները: Այդ հաւատները ման էին ածում իրանց հետ եւ վրաններ: Քարաւանի մէջ կային եւ կանայք, որոնք փաթաթուած իրանց չադրաների մէջ, աչք ու երես կապած, մի շորեղէն զանգի նման, դրուած էին զըրաստների վրայ: Հարուստների կանայքը նստած էին ծածկուած պատգարակների մէջ. իւրաքանչիւր պատգարակը տանում էին երկու ջորիներ:

Մահմետական ունեւորը իր բաւականութիւններից ոչ մէկից յետ չմնում եւ ճանապարհորդութեան ժամանակ: Նա սովորել է ամէն րոպէ նարգիլէ ծխել, ամէն րոպէ մի ֆինջան դառն ղահուէ խմել, որը մի մեծ մատնոցի չափ հազիւ կը լինի: Այդ երկուսի պատրաստութիւնը բաւական հոգսերի է կարօտ. կրակ է հարկաւոր, ջուրէ հարկաւոր եւ, վերջապէս, զանազան անօթներ են հարկաւոր: Նրա ծառան այդ բոլորը իր հետ ունի: Նրա նստած ջորիի մի կողքից, երկաթեայ շղթայից, քարշ է ընկած մի թաղաբաձեւ մանղալ, որի մէջ, ոռմզդական հուրի նման, պահւում է մշտավառ ածուխը: Ջորիի միւս կողքից, հաստ կաշեայ տիկի մէջ, քարշ է ընկած ջուրը: Ջուրը մահմետականի ամենաանհրաժեշտ պիտոյքն է, որ միշտ պէտք է իր հետ ունենայ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

«Փարոր էր Նաուրա»ի միացումը շատ կանոնաւոր է ։

Այս կարդինալին ընտրութիւնը, ծնած Հայկական Կովկասի մէջ 1895ին, կը ստանայ նաեւ քաղաքական նշանակութիւն մը, Հռոմի հետ միանալու բաղձանքը զոր ունին ուղղափառ յունադաւան քրիստոնէութեան նուազ մոլեռանդ տարրերը ։ Կարդինալը կը դառնայ արեւելեան ծագում ունեցող 16րդ Պապը, բայց կ'ըլլայ նաեւ առաջին ոչ – իտալացին 1523էն ի վեր» ։

Երեքշաբթի առտու Օսօր անգամ մը եւս հրատարակելով կարդինալ Աղաջանեանի նկարը, դայն կը դասէ չորս փավորիներու կարգին՝ Ռոնքալլի, Վալերի, Մազելլա եւ Աղաջանեան ։ «Օսօր» կը գրէ ․— Բայց Կարդինալ Աղաջանեան, համակրանքի մեծ հոսանք մը ունի իր շուրջը ։ Եւ այս համակրանքը արտայայտուեցաւ կիրակի Հռոմ, երբ ժողովուրդը զինքը ողջունեց ․— «Վիվա իլ փափա» բառերով ։

Կը մնայ չմոռնալ անշուշտ միւս ծանօթ նախատեսութիւնը որ կ'ըսէ թէ «ով որ Պապ կը մտնէ Փակարան՝ կարդինալ դուրս կ'ելլէ» ։ Արդարեւ 15 օր է միջազգային մամուլը իբրեւ փափապիլի, ամէնէն լայն տեղը տուաւ հայ ծիրանաւոր – պատրիարքին, տալով նաեւ ամէնէն կարեւոր առաւելութիւնները որ կը սպասուին Պապէ մը ։

———o———

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Պարսկաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը՝ Գումէն (Իրան) մինչեւ Մերսին նաւթուղի մը պիտի շինուի ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ջերմի համաճարակ մը ծայր տուած է ․ ամբողջ մայրաքաղաքը եւ շրջակայքը մժեղներու եւ ճանճերու յարձակումին ենթարկուած է ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ընդդիմադիրներու պարագլուխ Կէյցքըլ յայտարարեց թէ մօտ ատենէն բրիտանական տնտեսութիւնը կարճ տագնապ մը պիտի անցընէ ։

ԳԱԼՎՕ – ՍՈԹԵԼՈՅԻ մէջ (Սպանիա) 360 մեթր խորութեամբ հանքի մը մէջ պայթում մը պատահած է, 12 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով ։

ԼԻՊԵՐԱՍԻՕՆ թերթը կը յայտարարէ թէ Ալժէի մէջ Մայիս 13էն ի վեր արգիլուած է իր սպառումը ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ազգայնականները Սթրապանի աշխատանքի սակարանը օդը հանած են ; նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով ․ զոհ չկայ ։

ԱՆԳԼԻԱ ապաստանած ռուս զինուորական մը անհետացած է առջի օր, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ ։

ՋՕՐ․ ՏԸ ԿՈԼ հինգշաբթի օր մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Մաթինեոնի մէջ․ ասուլիսը ժամը քանին պիտի սփռուի Ֆրանս – 2էն,, իսկ ժամը 20․15ին՝ հեռատեսիլէն ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Նոր վիճակի մէջՍէնժէռ մեքենաներ ․— Մէկ պուրօնիէռ 71 – 30 (բուփ–փիլով), մէկ պուրօնէօզ մը, 175, օթօմաթիք, երկուքը հաւասար շաsիի վրայ ։ Պուրօնիէռ սան բուփ – փիլ (սէնժէռ) եւ երկու սիւրժըլէօզ իւնիոն – սփեսիալ ։ Դիմել՝

DALIAN

72, Ave, Victor Hugo, Clamart (Seine)
MIC. 40-46

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարասիի գործարանատէր ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, կուգան ծանուցանել, որ բացած են մէօպլ է ռեֆորասիոնի վաճառատուն մը, ուր պիտի գտնէք շատ աժան, արդիական եւ ճաշակաւոր կարասիներ, վճարման դիւրութիւն ։ Այցելեցէք մէկ անգամ եւ գոհ պիտի մնաք ։

Գործարան ․—

36, Ave, David Dellapiane

Վաճառատուն ․—

51, Rue, d' Endoume

Marseille.

Օր․ ԺԱԳԼԻՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Պ․ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ
Ամուսնացած

19, Հոկտեմբեր, 1958

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Մելքոն եւ Շաքէ Գալայճեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Խրիմեան դպրոցին ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ․ Կապոյտ Խաչի Կեդր․ վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լօլա Սասունիի, Լիբանանի Հայ Օգն․ Խաչի գործավար – քարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ․ Օ․ Մ․ի պատգ․ ժողովին, այս շաբաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի ։

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրական զեկուցումը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Խարթումէն բարեկամէ մը իր այցելութեան առթիւ հինգ հազար ֆրանք ։

Պ․ Հրանդ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Սարեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Սարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Էլիզ Քըրքճէրեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Արապեան, Այրի Տիկին Ռոզա Ֆերմանի, Այրի Տիկին Արուսեակ Ճիհանեան եւ զաւակները, Տիկին Մելինէ Ֆէրմանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Դաւիթ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ֆէրմանեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Ապաճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկ․ Միհրդատ Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քէթէնճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գալփաքճեան (Յունաստան), Այրի Տիկին Մարի Ճանիկեան եւ զաւակները (Յունաստան), Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պէրպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Պէրպէրեան, Պ․ Ժորժ Տիմա (Ամերիկա) խոր ցաւով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

Այրի Տիկ․ ԲՐԱԲԻՈՆ ՍԱՐԵԱՆի

80 տարեկանին, իրենց բնակարանին մէջ, 137պիս, Րիւ տէ Պլէն, Պանեէօ, (Սէն) ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 13․30ին ։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս․ պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն ողբացեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖԸՉԸՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ ։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան ։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մոնմորանսիի օդասուն բարձունքին վրայ ծախու են երկու տուներ, ութ սենեակ, կառատուն, փոքրէկ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցում, բաղնիք ։

Դիմել սոխպողարար՝

DANton 88-65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, կիրակի Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով ։

×

Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1959 Փետրուար 22ին Ժորժ Ե․ի սրահներուն մէջ ։ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԱՄԻ Տարեկան Պարահանդէսը

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ․ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԹՕՄՊՕԼԱ, ԱՔԱՆՋԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ապահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը ։ վերջին օրերու մի սպասէք ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զոհրապ Մուրատեան (Ալֆորվիլէն) Տոքթ․ Կիլիկեցիի մահուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ։

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մէսթճեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգախութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Խորան Մինէճեանի մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Կ․ Խաչի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ։ Տիկին Անոյշ Քասաքսեանէ հինգ հարիւր ֆրանք Տիկին Մարկոսեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս ստացած է Տիկին Հ․ Կարապետեանէ երեք հարիւր ֆրանք իր տղուն Ամերիկա մեկնելուն առթիւ ։ Նաեւ ստացած է Պ․ Հ․ Գործունեանէ 1500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ազնիւ Ղազարեանի մահուան առթիւ Պոմոնի դպրոցին ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ․ Կապոյտ Խաչի Կեդր․ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ միջոցաւ, ի նպաստ «Ժիւրայ»ի կայանի շէնքին, Պ․ Ժիրայր Զիլինկիրեանէ հինգ հազար ֆրանք, Տիկին Զաքրեանէ (Նոժանէն) հազար ֆրանք ։

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ նոյն նպատակին համար Լիոնի մասնաճիւղի միջոցաւ, Պ․ Սանճեանէ 10 000 ֆրանք ։

ՎՐԻՊԱԿ․— «Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւով հրատարակուած Կ․ Մեհեանի «Երկու Ամրոխներ» յօդուածին մէջ «վերածած է խալալի մը» կարդալ, — վերածած է «իտէալի» մը ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Արմընօնվիլի մեծ սրահին մէջ ։

Կը բանախօսէ Պ․ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ ։

Այս առթիւ պատրաստուած է գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը ։ Մարզիկներուն կողմէ պիտի ներկայացուին հայերէն երկու զաւեշտներ ։ Ճոխ պիւֆէ ։

Պարերը կը սկսին առաջին մասէն անմիջապէս ետքը ։

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը քաջալերելու պատանի մարզիկներուն այս ձեռնարկը ։

Մուտքը ազատ է ։

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը ։

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ․ ժողովի Ս․ Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին ։ Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր ։

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères

ՏԱՐԹ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

Անդաստան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
Թիւ 8 – 9

240 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ եւ նկարազարդ ։

1200 փրանք ։ Դիմել Պ․ Բիւզանդ Թոփալեանի, 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9) ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակ ելած է արդէն Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի Սեպտեմբերի թիւը (9) մեծ մասով նուիրուած Փալատրիսի բանակումին ։ Պատկերազարդ ։ Երիտասարդութիւնը հետաքրքրող ճոխ բովանդակութիւն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն ։

Բաժանորդագրուեցէք եւ բաժանորդագրեցէք ձեր երիտասարդ բարեկամները, դիմելով հետեւեալ հասցէին ․—

Գրիգոր Փափազեան, 25 րիւ Մարսիալ – Պուտէ, Շաւիլ ։

Տարեկան բաժնեգին՝ 600 ֆրանք ։

Արտասահման՝ 800 ֆրանք ։

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան ։

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար ։

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL· COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 23 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8326 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4127

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ ՎԵՐՋ

Աննախընթաց երեւոյթ մը արձանագրած էր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը երկու ամիս առաջ,— Օգոստոս 21ին:

Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովին ներկայ ութսուն ազգերու պատուիրակները միաձայնութեամբ քուէարկած էին բանաձեւ մը՝ կոչուած խաղաղ միջոցներով կարգադրելու Միջին Արեւելքի գործերը: Մանաւանդ փարատելու՝ համաշխարհային նոր պատերազմի մը վախերը:

Յուլիս 14ին Իրաքի մէջ պայթած յեղափոխութեան վաղորդայնին, պաշտպանելու օրինաւոր իշխանութեանց հրաւէրին, Ամերիկացիք Լիբանան, Անգլիացիք ալ Յորդանան զինուորական ուժեր ղրկած էին, պաշտպանելու համար այդ երկիրներու անկախութիւնը:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէր Մոսկուա:

Բոլշեւիկեան մունետիկներն ու գործակալները Միջին Արեւելքի, մանաւանդ Լիբանանի մէջ այնպէս հաւատացնել ուզած էին ժողովուրդը՝ որ իբր թէ «աշխարհակալ» զինուորներու գալէն 24 ժամ չանցած խորհրդային օդաչու կամաւորները հազարներով պիտի փութային՝ արաբական հողերը «ազատագրելու» եւ «կեղեքիչ»ները ծով թափելու համար:

Տեսանք սակայն, որ Կրեմլին «մատը մատին չկպցուց»: Բայց օգտագործեց առիթը՝ «մերկացնելու» համար արեւմտեան պետութեանց «աշխարհակալական» ծրագիրները եւ ներկայանալու իբրեւ միակ «անշահախնդիր» տէրն ու պաշտպանը արաբական դատին: Միւս կողմէ հրահրեց կիրքերը Լիբանանի մէջ՝ եղբայրը եղբօր դէմ հանելով:

ՄԱԿի բանաձեւին հեղինակներն էին Արաբական Լիկայի ութ անդամները, որոնց միացած էին նաեւ Մարոքն ու Թունուզը: Գլխաւոր կէտը այն էր, որ Լիկայի անդամ երկիրները յանձնառու կ'ըլլային յարգելու իրարու անկախութիւնը, վարչակարգն ու հողային ամբողջութիւնը:

Ընդհ. Քարտուղար Համըրշոլտի պարտականութիւն տրուած էր «հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել, դիւրացնելու համար օտար ուժերու հեռացումը Լիբանանէն ու Յորդանանէն»:

Չյաջողեցաւ իր առաքելութիւնը, ինչպէս չէին յաջողած ՄԱԿի դիտողները, որոնք պաշտօն ունէին հսկելու Լիբանանի սահմաններուն վրայ, որպէսզի դուրսէն զէնք ու ռազմիկներ ներս չմտնեն:

Հակառակ իր «կկոցային» երթեւեկներուն արաբական մայրաքաղաքներուն մէկէն միւսը, տագնապը չփարատեցաւ: Ո՛չ Լիբանանի, ոչ ալ Յորդանանի կառավարութիւնները համաձայնեցան, որ օտար ուժերը հեռանան իրենց հողամասերէն:

Պէտք եղաւ սպասել Լիբանանեան տագնապի լուծումին, գործադրելու համար ՄԱԿի որոշումը, երկու ամիս վերջ:

Պատմական բանաձեւէն երկու ամիս վերջ Ամերիկացիք սկսած են պարպել Լիբանանը, Անգլիացիք ալ՝ Յորդանանը, այն համոզումով, որ Արաբական Լիկայի անդամները, ըստ իրենց ուխտին, փոխադարձաբար պիտի յարգեն իրարու անկախութիւնը:

Վարչապետ Րաշիտ Քարամէ՝ խորհրդարանին առջեւ հանդիսաւորապէս ուխտեց պաշտպանել Լիբանանի անկախութիւնը: Առ այժմ վտանգ չի սպառնար նաեւ Յորդանանի անկախութեան:

Խաղաղութեան եւ շինարար աշխատանքի նոր շրջան մը կը բացուի Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք դահլիճի խորհուրդը քննեց կարգ մը հարցեր, որոնք յառաջիկայ շաբաթ միայն կրնան վերածուիլ վերջնական որոշումներու, պատկան իշխանութեանց կողմէ վաւերացուելէ ետք:

Գլխաւոր տասը հարցեր կամ որոշումներ են ասոնք՝ Հասարակապետութեան, ծերակոյտի կազմին եւ ընտրութեան մասին, եւն.:

Տեղեկատուութեան նախարար Ժագ Սուսթել կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ դահլիճի խորհուրդին մէջ քննուած հարցերուն շուրջ:

Հասարակապետութեան Գործադիր խորհուրդը, ինչպէս նախատեսուած է Սահմանադրութեան մէջ, կը կազմուի Վարչապետէն, Հասարակապետութեան անդամ երկիրներու կառավարութեանց ղեկավարներէն եւ հասարակաց հարցերով զբաղող նախարարներէ.— Նախագահութիւնը կը վարէ Հասարակապետութեան Նախագահը, այսինքն՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը:

Դահլիճին խորհուրդին կողմէ քննուած այս հարցին մաս կը կազմէ նաեւ Գործադիր Խորհուրդին ժողովը.— Կը նախատեսուի երկու անգամ գումարել զայն (տարին), Ծերակոյտի ժողովներուն առիթով եւ այնուհետեւ՝ ամէն անգամ երբ քաղաքական կացութիւնը այդ կը պահանջէ:

Հասարակապետութեան Նախագահը միայն կրնայ բանաձեւել հարկ եղած որոշումները՝ հասարակաց գործերը վարող տնօրէն մարմինին համար. այս պատճառով ունի ընդհանուր քարտուղար մը:

Հասարակապետութեան Ծերակոյտի համար երեք հարիւր անդամ կը նախատեսուի, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի ներկայացնէ 300.000 քաղաքացի: Ֆրանսական Հանրապետութիւնը, որ 55,5 միլիոն բնակիչ ունի Սահարայի, Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրին հետ, պէտք է տայ 185 ծերակուտական:

Հասարակապետութեան Իրաւարար Ատեանը կազմուած է եօթը դատաւորներէ եւ ի զօրու է վեց տարուան համար:

Մայր Երկրի Ծերակոյտին իրաւասութեան շրջանը կը վերջանայ յառաջիկայ Ապրիլ 26ին, քանի որ դահլիճի խորհուրդը Ծերակոյտին ամբողջական նորոգութեան համար ընտրութեանց թուական որոշած են 1959 Ապրիլ 26:

Մայր Երկրին եւ Ալժերիոյ մէջ քաղաքապետական ընտրութիւններ պիտի ըլլան յառաջիկայ Մարտ 8 եւ 15ին:

Դատական Գերագոյն Ատեանը կազմուած է ինը անդամներէ, որոնք կը նշանակուին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, չորս տարուան համար:

Դահլիճին խորհուրդին կողմէ քննուած այս եւ քանի մը այլ հարցեր, որոնք մաս կը կազմեն Սահմանադրութեան, Նախարարաց Խորհուրդին պիտի ներկայացուին Հոկտեմբեր 30ին. ոչ մէկ անհաւանականութիւն կայ, որ անոնք չընդունուին եւ չվաւերացուին:

Ամէն պարագայի մէջ տեղական մամուլին կարծիքն ալ այս է եւ դահլիճի խորհուրդին որոշած երկու թուականները կարելի է նկատել վերջնական.— քաղաքապետական ընտրութիւններ (Մարտ 8 – 15) եւ ծերակուտական ընտրութիւններ (Ապրիլ 26):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանի նախագահ ընտրուեցաւ կրկին Ատէլ Օսէյրան 31 ձայնով, 26 ձայն ստացաւ Համատէ: «Ֆրանս – Սուար» հեռագիր մը կը հրատարակէ Պէյրութէն, որուն համաձայն երկու հոգի մեռած են եւ վեց հոգի վիրաւորուած՝ Պասթայի մէջ:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. ամերիկեան մամուլի թղթակիցին տուած տեսակցութեան մը ընթացքին ներկայացուց իր ծրագիրը՝ Կիպրոսի համար.— Կղզին եօթը տարուան ներքին ինքնավարութեան շրջան մը պիտի բոլորէ. Անգլիա պատասխանատու է անոր արտաքին քաղաքականութեան եւ պաշտպանութեան: Եօթը տարի ետք՝ անկախութիւն պիտի յայտարարուի: Այս ծրագիրը պաշտօնապէս պէտք է ճանչցուի ՄԱԿի կողմէ: Յունաստան եւ Թուրքիա վերջնականապէս պիտի հրաժարին կղզին պահանջելէ: Մակարիոս Արք. աւելցուցած է թէ պատրաստ է մասնակցելու միջազգային ժողովի մը՝ զոր կ'առաջարկէ Ատլանտեան Ուխտը: Միւս կողմէ Կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութեան պարագլուխը՝ Քիւչիւք, կը դատապարտէ Աթէնքի կառավարութիւնը, որ Ատլանտեան Ուխտին պատկանող զէնքեր կը տրամադրէ եօքային. այս ուղղութեամբ պաշտօնապէս բողոքած է Քիւչիւք՝ Ատլանտեան Ուխտին դիւանին եւ ՄԱԿին:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ յեղափոխութիւն մը ծագեցաւ՝ իշխանութիւնը տապալելու համար. ձայնասփիւռին համաձայն՝ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է եւ կառավարութիւնը կացութեան տէրն է. ըմբոստութեան չորս ղեկավարները ձերբակալուած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նախագահ Հոյս Լոնտոն գնաց, ուր Անգլիացիները ցուրտ ընդունելութիւն մը վերապահած էին իրեն: Աւելի քան կէս դարէ ի վեր առաջին անգամն է որ Գերմանիոյ գերագոյն պետը կ'այցելէ Անգլիա: Արդարեւ, վերջին անգամ 1907ին Կիյոմ Բ. կայսրը գացած էր Անգլիա:

ԻՏԱԼԻՈՅ Համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Օրա»յի խմբագրատան վրայ ռումբ մը արձակուեցաւ, նիւթական վնասներ պատճառելով. ոչ մէկ զոհ կամ վիրաւոր:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ լեհ բանուորական կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը Հոկտեմբեր 24ին Խ. Միութիւն պիտի երթայ, Կոմուլքայի գլխաւորութեամբ:

ԳԱՀԻՐԷԻ եւ Դամասկոսի թերթերուն համաձայն Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ նոր դաւադրութիւն մը երեւան ելած է, որուն «հեղինակ»ներն են Անգլիա եւ Ամերիկա, որոնք կ'աշխատին առաջքը առնել արաբական ազգայնականութեան յառաջխաղացումին: Եգիպտական թերթերը կը շեշտեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը քաջալերեց Պուրկիպան՝ որ բացէ ի բաց պայքարի մտնէ Նախագահ Նասրի դէմ եւ կը պատրաստուի Թունուզի տալ վաթսուն միլիոն տոլար: Գալով Իսրայէլի, Ամերիկայէն երկու հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութեան մը խոստումը առաւ, մինչ կարեւոր քանակութեամբ զէնք կը ստանայ միւս կողմէ՝ Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը: Եգիպտական մամուլը կը դատապարտէ նաեւ Թուրքիան եւ Սուտանը, մասնաւորապէս շեշտելով թէ Իսրայէլ եւ Թուրքիա նոր սուզանաւեր պիտի ստանան:

ԱԼԺԷՐԷՆ կը հաղորդեն թէ վերջին շաբթուան ընթացքին 643 ըմբոստներ զինաթափ եղած են եւ 282 զէնքեր գրաւուած: Միւս կողմէ ալժերիացի 18 օրինազանց ապստամբներ միացած են կանոնաւոր ուժերուն, ըմբոստ ղեկավարներու եւ իրենց միջեւ եղած խզումի մը պատճառով:

Օրէ Օր

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Աջէն – ձախէն ու շատերէն դիտողութիւններ լսեցինք Սորպոնի մէջ Մշակոյթի տօնին նուիրուած հանդէսին առթիւ:

«Մշակոյթ», «Սորպոն», անշուշտ երկուքն ալ նուիրական բառեր ըլլալէ աւելի խոր ու բովանդակալից նշանակութիւն մը ունին մեզի համար մանաւանդ: Մենք որ ունինք-չունինք մեր պատմական անցեալէն բխող եւ մեր պարծանքը եղող Մշակոյթ մը ունինք մեծարժէք ու պանծալի:

Ըսին որ դպրոցական հանդէս մըն էր եղածը, ինչպէս էր երբեմն, երբ դպրոցներ ունէինք տասնով, քսանով եւ երկսեռ աշակերտութիւն մը հազարներով: Անշուշտ ոչ ոք կը ժխտէ այդ հանդէսներու անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ գաղթականութեան մէջ, երբ քանի մը դասընթացքներու մէկ երկու հարիւր աշակերտները բռնի եւ որպէս «մեծ զոհողութիւն» ընողի ծամածռութեամբ իրարու քով կու գան Ա. Բ. Գ. Սորվելու:

Տարին անգամ մը այս բոլորը հաւաքել մէկ երդիքի տակ եւ ներկայացնել հանրութեան իրենց թոթով հայերէնով. իրենց երգերով ու պարերով կրկնակի նշանակութիւն եւ անհրաժեշտութիւն ունի: Նախ ծնողքներուն, ցոյց տալու արդիւնքը իրենց «զոհողութեան» եւ թէ մանաւանդ տղաքը քաջալերել եւ վարձատրել, Սորպոնի բեմին տէրն ու տիրական դարձնելով զանոնք, գոնէ քանի մը ժամ, իրենց մէջ ազգային հպարտութիւնը վառ պահելը եւս ազդակ մըն է հայապահպանման տեսակէտով, նոյնքան որչափ մայրենիքին ուսուցումը: Այս բոլորը լաւ եւ գնահատելի: Բայց ի՞նչու զայն կապել «մշակոյթի» փառատօնին Սորպոնի տաճարին կամարներուն տակ, Թարգմանչաց տօնին առթիւ:

Կարելի չէ՞ր թէ մէկը եւ թէ միւսը տօնել, պահելով իւրաքանչիւրին ինքնուրոյն նշանակութիւնը, համապատասխան արտայայտութեամբ: Դպրոցական հանդէս մը ներկայացնել՝ նոյն իսկ օտարին՝ որպէս Մշակոյթի փառք ու պարծանք տօն մը, այս է որ հանդէսին ներկայ եղող հասարակութիւնը դժգոհ ձգած է եւ դիտողութիւններու իրաւամբ տեղի տուած:

ՆՈՃԻ

"ԱՄԷՆԷՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆԸ"

ԿԸ ԳՐԷ ՍԷԹԹԻՄՕ ՃԻՕՌՆՕ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս որ ժողովրդական եւ համաշխարհային անուն մը դարձաւ Կարդինալ Աղաջանեանի անունը: Իտալական մամուլը միշտ լայն տեղ կու տայ ծիրանաւոր – պատրիարքին եւ Սէթթիմօ Ճիօռնի շաբաթաթերթը կողքին վրայ հրատարակելով Կարդինալին մեծադիր նկարը կը գրէ.— Ամբողջ խումբին մէջ, չէզոքներու, ամէնէն ժողովրդական անունը Հայ Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաջանեանի անունն է:

Թերթը իր ներսի էջին մէջ կրկին կը հրատարակէ կարդինալին նկարը այս անգամ կաթողիկոսական խոյրը գլուխը, ինչ որ աւելի հայկականշեշտ մը կը դնէ:

ՄԱՋ Ժան Ֆարրանի ստորագրութեան տակ կը գրէ.— Կարդինալ Աղաջանեան (63 տարեկան) համերաշխութեան թեկնածուն է: Ի հարկէ իտալացի չէ,

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՌԱՇՏԻ ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Չըսի՞ ձեզի, չըսի՞, չըսի՞ ։

Պոչ կապած են ու կարգի կը սպասեն մարդիկ՝ որոնք կ'ուզեն բաց նամակ հրատարակել, հարցում ուղղել եւ մարտահրաւէր կարդալ ինծի ։

Հազիւ թէ մին կ'իյնայ կռնակի վրայ, ոտքի կը կանգնի միւսը ։

Ահա եւ մէկ ուրիշը,— Ռաշտ քաղաքէն ։

Վրկանի ծովին եզերքը կանգնած՝ վը՛ռ կը կարդայ այս մէկը ։ Հետաքրքրական է իր պատասխանը ։

Այնտեղ, Ռաշտի մէջ, կ'աւանդուի թէ տարօրինակ սովորութիւն մը կար հարսնանալու,— աղջիկները, երբ ամուսնութեան տարիքի մէջ կը մտնէին, շաբաթը մէկ անգամ պազար կ'երթային՝ սիրամարգի նման հագուած պճնազարդուած, գինովնալով ու գինովցնելով իրենց գեղեցկութեամբ, այլեւ իրենց վարտիքին խոնջեան ի ձեռին կամ կուշտէն կախ, ինչպէս կը հաստատէ պարսիկ բանաստեղծը, Մէվլա Սայիտ Գիլանի ։

Դոլսթերանի ֆի սաֆին Րէշթէնտ
Հէմչու դավուս մէսթ տէրկիւզէշթէնտ
Դալիպ մոշթարի պէհէր բազար
Պէնտի թունպան պետէսթ մի կիւշթէնտ ։

Ազատ թարգմանութեամբ՝ Ռաշտի մանկամարդ աղջիկները ման կուգան, իրենք իրենց վրայ հիացած կամ իրենցմով գինովցած սիրամարգի նման, գնորդ փնտռելով ամէն մէկ պազարի մէջ, իրենց վարտիքին խոնջանն ի ձեռին ։

Մնացածը հարցուցէք Քաթըրճեանին եւ արեւելագէտներու նոյն սերունդին ։

Կը թուի թէ «սիրամարգանալու» այս սովորութենէն բան մըն ալ ինք առած է Միսկին Մաթէոսներու, Ամիր Օղլիներու եւ նման հայ աշուղներու մեծապատիւ «բանասէրը», որ յաճախ կը պարծի եւ կը սոնքայ «գիտական բանասիրութեան առաջնակարգ վարպետներէ» պոչէն թափած փետուրներով ։ Վկայութեանց իր այդ թուումին մէջ՝ «գիտական բանասէր» Արամ Երեմեան չի մոռնար յիշատակել Աճառեանը, Աբեղեանը, Մալխասեանը, Ակինեանը եւ այլ վաւերական վարպետներ, երբեմն ալ անուններ, որոնց վարպետը կրնայ ըլլալ առաւելագոյն չափով ... ինքը ։

Ի՞նչ է, սակայն, այս մեծ «բանասէրին» ուզածը ... ինծմէ ։

Երկար ատեն Յովհաննէս Երզնկացի անուան մէջ շփոթուած են Յովհաննէս Պլուզը եւ Յովհաննէս Ծործորեցին, «մէկ անձի վերածուած», եւ առաջինին «պլուզ» մակդիրն ալ՝ «կապուտաչուի» թարգմանուած ։

Այս կրկնակ սխալները, զորս քիչ մը ընդհանրացուցած էր Զօպանեան՝ հակառակ կատարուած հին ու նոր պրպտումներուն, աւելորդ անգամ մը եւս կրկնած էր Պ. Արամ Երեմեան (Սիոն, Սեպտեմբեր 1957) ։ Պ. Հայկ Պէրպէրեան փութաց ուղղել՝ հաստատելով թէ Պլուզը եւ Ծործորեցին տարբեր անձեր են, թէեւ երկուքն ալ՝ Երզնկացի, անձնանունով՝ Յովհաննէս (Ամսօրեակ, թիւ 1), աւելցնելով որ «պլուզ» կը նշանակէ ոչ թէ «կապուտաչուի», այլ «փոքրահասակ» ։

Ոեւէ բանասէր, որ բանասէր է իսկապէս, շնորհակալութի՛ւն միայն կրնար յայտնել նման ուղղումի մը առթիւ ։

Պ. Արամ Երեմեան շնորհակալութի՞ւն յայտնեց ։ — Ո՛չ, ընդհակառակն անարգեց իր ուսուցիչը եւ պինդ կեցաւ իր սըխալին վրայ ։

Պ. Յ. Քիւրտեան, աւելի կանուխ (Յուսաբեր, 11 Մայիս 1957), գրած էր թէ Ալիշանի ծանօթ էր, երբ դեռ ծնած իսկ չէր Զօպանեան, թէ «պլուզ» կը նշանակէ « հասակաւ պզտիկ» (Յուշիկք, Բ. հատոր, էջ 472, Յուսաբերի մէջ վրիպակով՝ 414) ։ Միւս կողմէ, Պ. Յ. Քիւրտեան կ'աւելցնէր թէ Յովհ. Երզնկացիները ոչ թէ միայն երկուք են, Պլուզ ու Ծործորեցի, այլ եւ երկուքէն աւելի ։

Այսպիսի ուղղումները դպրոցական արժէք ունին հիմա ։ Բանասէր մնալու համար պէտք է հետեւիլ բանասիրական նըւաճումներու, փոխանակ Կասպից ծովը դիտելու ։ Յամառօրէն մնալ Զօպանեանի տեսակէտներուն վրայ, — չմոռնանք արձանագրել թէ Զօպանեան, իր փառքի օրերուն, Փարիզաբնակ մտաւորականի հմայքով, շլացուցած ու սխալ դատումներու առաջնորդած է նոյնիսկ Աբեղեանները՝ սկզբնաբար,— կը նշանակէ «պլուզ» մնալ բանասիրական չափով ։

Ահա թէ ինչո՛ւ Պ. Արամ Երեմեանի կը մնար պատիւ համարել որ վաւերական բանասէր մը կը բռնէ ձեռքէն եւ կ'ուղղէ իր մէկ սխալը ։ Ոչ թէ ելլել ու պղծել հայ բանասիրութեան աւանդութիւնները, այս անգամ Ս. Թորոսեան անուան տակ ծածկուած, ինչպէս կը հաստատէին Պ. Հայկ Պէրպէրեանի քաղած տեղեկութիւնները, անարգանքով մերժելու համար որ եւ է ուղղում, չմոռնալով գովեստ հիւսել իր անուան շուրջ, սիրամարգի փետուրներով զարդարել իր պոչը եւ ինքզինքը դասել Աբեղեաններու, Մալխասեաններու, Աճառեաններու եւ նման մեծավաստակ ու մեծահասակ վարպետներու կարգին, մնալով ինք միշտ եւ միշտ « Պլուզ Արամ » մը ։

Փարիզ ապրող խումբ մը մտաւորականներ հաւաքական յայտարարութեամբ մը դատապարտեցին «պլուզ Արամին » ընթացքը ։

Նոյն մտաւորականներուն ստորագրութեանց կարգին երեւցած էր նաեւ իմ ստորագրութիւնս ։

Վա՛յ ... եւ ահա նոր անարգանք մը ։ Բաց նամակ մը, զոր կ'ուղղէ ... ինծի ։ « Յայտնի խմբակին պարագլուխը» կ'անուանէ զիս՝ արհամարհելով միւս ստորագրողները, որոնց հետ առաջին անգամ է որ կ'երեւայ ստորագրութիւնս՝ միատեղ ։ Կը մերժէ բացատրութիւն տալ եւ իր գոհար միտքերը շնորհաբաշխել անոնց, — արժանի չի՛ համարիր զանոնք, — որոնց մէջ անուններ կան՝ իր վարպետներուն հասակակից, միշտ բանասիրական չափով ։

Թէ ի՛նչ կը հետապնդէ «խմբակ» կոչելով ստորագրողները, իսկ զիս՝ «պարագլուխ», չեմ հետաքրքրուիր ։ Գիտեմ թէ կ'ուզէ պղտորել հրապարակը, կուսակցական գոյն տալ վէճին ու զոհ ձեւանալ ոչ–բանասիրական թշնամութեանց ։ Չեմ հետաքրքրուիր նաեւ իր վեց հարցումներով ։ Մէկ բան միայն կ'ուզեմ մատնանշել այստեղ, իր բաց նամակին սա հատուածը .—

«Իր ժամանակին՝ մի Հայկունի մի ամբողջ գրքով աշխատեց նսեմացնել անզուգական Րաֆֆու վիպական տաղանդը, բայց ժամանակն սպանեց իրեն՝ Հայկունուն ։ Դաշնակցութիւնն էլ իր ժամանակին կատարեալ անտարբերութիւն ցոյց տուեց տաղանդաւոր Նար–Դոսի հանդէպ, որովհետեւ նա Նոր–դարական էր, բայց նա այսօր ապրում է իր հոյակապ երկերով ։ Դուք էլ գաղութներում ձեր շրջագայութեան ժամանակ, անմահ Խաչատուր Աբովեանի մասին «նոր» բաներ ասացիք, բայց մինչեւ օրս էլ ձեր վճռական տեսակէտը գոնէ հայ մամուլում չարձանագրեցիք, որին սպասում ենք» ։

Փոյթս չէ թէ գիտէ՞ թէ չգիտէ թէ Աբովեանի վերագնահատութեան մասին աշխատութիւնս ամբողջական հրատարակուած է «Հայ մամուլում»՝ այն օրերուն, երբ գրական վէճ մը ունէի Փրոֆ. Ադոնցի հետ, իսկ «Պլուզ Արամը» թուղթ կը մրոտէր Սուրխաթեանի «Մարտակոչ»ին մէջ ։ Չեմ ուզեր նաեւ հասկցնել թէ գրական քննադատի իմ չափիս գործած չէ միայն ու միայն հարիւրամեայ դամբարաններու վրայ, — մամուլի մասնագէտ չեմ ։

Կ'ուզէի միայն ըսել թէ միտքս ինկաւ.. Նասրէտտին Հոճային պատմութիւնը, երբ կարդացի վերի հատուածը.—

Հոճան նստեր էր պատուհանին առջեւ ու խօսակցութեան մէջ էր մեծ Ալլահին հետ ։ Յանկարծ նշմարեց որ, պարտէզին մէջ, խնձորենին կը շարժէ թեւերը լեղապատառ ։ Անծանօթ մը կը փորձէր բռնաբարել վաստակաբեկ ծառը, կը յափշտակէր ամբողջ հարստութիւնը, կը քաշէր ու սակառին մէջ կը լեցնէր ոսկեգոյն պտուղները ։

Հոճան բացաւ պատուհանը եւ ըսաւ .
— Մա՛րդ Աստուծոյ, բրածդ գողութիւն է եւ ամօթ բան է, բայց օր–ցերեկով ալ կ'ըլլա՞յ ։

Գողը կը վերցնէ գլուխը եւ հարցումին կը պատասխանէ հարցումով .

— Մա՛րդ Աստուծոյ, կիները պեխ չեն ունենար՝ գիտեմ, բայց ինչո՞ւ պեխ ունի կնիկդ ։

Հոճան կը զարմանայ անծանօթին անպատկառութեան վրայ ։

— Բրած գողութիւնդ ի՞նչ կապ ունի կնկանս պեխերուն հետ ։

« Պլուզ Արամին» կ'ըսեն թէ բանասիրական սխալ ես գործեր, նոյնիսկ կ'աւելցնեն թէ ուրիշ ստորագրութեամբ ինքզինքդ կը գովես, քու չնչին անունդ Աճառեաններու, Աբեղեաններու, Մալխասեաններու կարգը կը դասես ։

« Պլուզ Արամ » կը պատասխանէ .

— Ի՞նչ իրաւունքով Նարդունի կը քննադատէ Աբովեանը ։

Ի՞նչ կապ ունին իր սխալները եւ «հիւնէրները» Աբովեանի քննադատութեանս հետ ։

Հոճային պատմութիւնը յիշեցնող իր այս հարցումին կապուած բացատրականին վերլուծումը, սակայն, ուրի՛շ բան կը յայտնէ, — Ռաշտի սիրամարգին յաւակնոտութիւնը ։

Հայկունին ջանաց նսեմացնել Րաֆֆիի տաղանդը, բայց ժամանակը թաղեց Հայկունին, մինչդեռ այսօր կը փառաւորուի « անզուգական» Րաֆֆին ։ Դաշնակցութիւնը արհամարհեց Նար–Դոսի տաղանդը, բայց ժամանակը թաղեց Դաշնակցութեան չափոյը, մինչդեռ կ'ապրի « հոյակապ » Նար–Դոսը ։ Վերջապէս Նարդունին ուզեց քանդել Աբովեան կուռքը, բայց ժամանակը կը թաղէ Նարդունին, մինչդեռ Աբովեան կը մնայ «անմահ» ։

Այս եզրերով կ'ուզէ հասկցնե՛լ թէ Փարիզի հայ մտաւորականները կը քննադատեն «Պլուզ Արամ»ին գործերը, բայց ժամանակը կը թաղէ Փարիզի հայ մտաւորականները, իսկ յաւիտեան կը փառաւորուին իր գործերը ։

Նոյն ... մեղքը ,— մեծերու հետ հաւասար, մեծերու հետ ընկեր, անմահներու կարգին ։

Թոյլ տուէք ինձ յիշել այստեղ Ռաշտի սիրամարգը, որ գրական–բանասիրական պազար է իջեր ու պոչը բացած՝ կը սոնքայ, կը ճեմէ աջ ու ձախ՝ ինքն իր վրայ հիացիկ, երբեմն ալ կը կայթէ ու կը կաքաւէ ։ Բայց.—

Կաֆաւեյ յերագի ի նաւի
Երկիւդ ընկըմեյոյ է եւ նիւթ թշուառութեան ։

Ըստ պարսկերէն բնագրին՝ բանասիրական խրատ իրեն .

Բաֆս ֆէրտէն պէ խաայ տէր ֆէշթի ,
Պիյմի դարգ էստ իւ մայէի բէշթի ։

Աւելորդ է սիրամարգանալ ու կայթել բանասիրութեան վարպետներուն առջեւ ։ Ի վերջոյ զուր կ'անցնին ամէն խարկանք ու խարէութիւն, ու կը մնայ միայն վարտիքի խոնջան մը, իբրեւ նշան թշուառութեան (բէշթի), ի ձեռն բնակելոյն ի Ռաշտ ։

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐԱՅՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1895ին Բիւզանդացին հրատարակութեան պատրաստած էր իր «Քննադատութիւն Հայբուսակի» աշխատութիւնը, որ հեղինակէն անկախ պատճառներով ժամանակին լոյս չտեսաւ եւ անոր մահէն 11 տարի ետք միայն՝ 1926ին տպագրուեցաւ «Հանդէս Ամսօրեա»յի մէջ ։ Ան Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի « Հայբուսակ»ին քննադատութիւնն էր ։ Նորայր Բիւզանդացի չէր հանդուրժեր որ գիտութեան մէջ սըխալներ ըլլան ։ Իրեն համար ամէնէն կարեւորը հայագիտութեան շահն էր եւ այս սկզբունքով ալ առաջնորդուելով, յանդուգն աշակերտը այս անգամ կը քննադատէր իր բազմավաստակ ուսուցիչը՝ Հ. Ղ. Ալիշան, որուն «Հայբուսակ» գործին մէջ բազմաթիւ սխալներու հետ միասին Բիւզանդացին նկատած էր «անբաւ խառնակութիւն հայ, յոյն, լատին, ֆրանսերէն, արաբիկ, պարսիկ եւ թուրք բառերու», որոնք «ընդ միմեանս կը կըռուին » ։

Հեռաւոր հիւսիսէն իր ձայնը աւելի լսելի դարձնելու համար, Նորայր Բիւզանդացին 1887ին Սթոքհոլմի մէջ իր ուժերով սկսաւ հրատարակել «Քննասէր » ամսագիրը, որուն առաջին երկու պրակները միայն լոյս տեսան (վիմատիպ) ։ Անոնց մէջ զետեղուած են բացառապէս Նորայրի աշխատութիւնները՝ նուիրուած հայ լեզուին եւ մատենագրութեան ։

Հեղինակին նպատակն էր իր ամբողջ կեանքը նուիրել հայ մատենագիրներու գիտական հրատարակութեան՝ սկսած Ե. դարէն մինչեւ 17րդ դարը ։ Սակայն նիւթական միջոցներու սղութեան պատճառով չի կրնար իրականացնել իր փափաքը եւ ստիպուած կը դադրեցնէ «Քննասէր»ի հրատարակութիւնը ։

Բիւզանդացին ունի նաեւ տպագիր այլ գործեր եւ առանձին յօդուածներ՝ նուիրուած հայ գրականութեան եւ լեզուին զանազան խնդիրներուն, որոնք լոյս տեսած են Կովկասի եւ արտասահմանի պարբերականներուն մէջ ։

Բայց միայն տպագիր գործերով չի վերջանար մեծանուն հայագէտին գիտական վաստակը ։ Ձեռագիր վիճակի մէջ ան ձգած է բազմաթիւ անտիպ աշխատութիւններ ։

Յայտնի է որ տարիներ շարունակ Բիւզանդացին մանրազնին կերպով ուսումնասիրած է 5–17րդ դարերու ամբողջ հայ մատենագրութիւնը եւ յայտնաբերած է 10·000է աւելի սխալներ ու աղաւաղումներ ։ Այդ սխալներն ու աղաւաղումները ան մեծ հմտութեամբ ու բարեխղճութեամբ ուղղած է եւ վերականգնած հարազատ բնագիրները ։

Հեղինակին երկարամեայ քրտնաջան աշխատանքի արդիւնքը ամփոփուած է իր «Նախնիք » խորագիրը կրող ծաւալուն աշխատութեան մէջ, որ ժամանակին ոչ ոք յանձն առած է հրատարակել եւ մնաց անտիպ ։ Հեղինակին մահէն ետք ձեռագիրը չքացած է եւ մինչեւ հիմա կը մնայ անլուծուած, թէ ինչպէ՞ս եւ ուր անյայտացաւ այդ հոյակապ գործը ։ Նորայրի «Նախնիք» աշխատութեան մասին ցաւով ու ափսոսանքով խօսած են բոլոր այն հայագէտները՝ որոնք գիտէին անոր գոյութիւնը ։ Այդ մասին Ստ. Մալխասեան քառասուն տարի առաջ գրած է .—

« ... Ես իմ կողմից կարծում եմ, որ հայ կուլտուրականութեան դէմ բողոքող, նրա վրայ արատ ձգող երկու բան կայ — մէկը Անիի Մայր եկեղեցին ներկայ խարխուլ վիճակի մէջ, որ չունեցաւ իր վերանորոգողը, միւսը՝ Նորայրի «Նախնիք»ը, որ չունեցաւ իր հրատարակիչը» ։

Բիւզանդացիի ձեռագրաց մէջ պահպանուած է իր «Բառագիրք ստորին հայերէնի» խիստ արժէքաւոր աշխատութիւնը՝ բաղկացած հինգ ստուար հատորներէ (մօտ վեց հազար էջ) ։ Դժբախտաբար ձեռագրերուն մէջ գտնուած է մինչեւ բառարանի «Պ» տառը, իսկ շարունակութիւնը առ այժմ չէ գտնուած ։ Աշխատութեան միքրոֆիլմը կը գտնուի Հայաստանի Պետական Մատենադարանը, իսկ անոր լուսանկարուած պատճէնը՝ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուի հաստատութեան մէջ ։

Այս գործին վրայ հեղինակը աշխատած է մօտ երեսուն տարի ։ Գիտական բարձր մակարդակով գրուած այդ հոյակապ գործը կ'ընդգրկէ մօտաւորապէս 30·000 բառ–յօդուածներ, որոնց իւրաքանչիւրը առանձին գիտական ուսումնասիրութիւն մըն է ։

Հեղինակը իւրաքանչիւր բառայօդուածը կը սկսի հիմնական բառով, կը ճշդէ քերականական կարգը, եթէ բայ է՝ սեռը, իսկ եթէ գոյական է՝ հոլովումը, կուտայ աղբիւրը եւ միջին դարերուն գործածուած նոյն բառին այլ տարատեսակները, հնչիւնափոխութիւնները, օրինակներ կը բերէ բառին տարբեր իմաստները հաստատելու համար եւն. ։

Քանի մը տարի առաջ Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիան Շուէտէն ստացաւ Բիւզանդացիի տասը գործերուն միքրոֆիլմերը, որոնց մէջ կան «Փաւըստոս Բիւզանդ », «Եզնիկ Կողբացի», « Գրիգոր Մագիստրոս», «Մեկնութիւն բառից Գաղիանոսի» եւ այլ աշխատութիւններ ։ Ասոնց մէջէն տպագրութեան համար պատրաստ են «Մեկնութիւն բառից Գաղիանոսի» (որ կը պարունակէ վեց հազար բառի քննութիւն), «Աշխարհացոյց Վարդան Վարդապետի» եւ «Թուղթ Դաշանց» աշխատութիւնները ։

Բացի վերը նշուածներէն, 1956ին Պետական Մատենադարանը ստացած է Բիւզանդացիի արխիւէն 243 վաւերագրեր, որոնք բացառապէս նամակներ են ։ Անոնց մէջ կան ակադեմական Մառի, Քերովբէ Պատկանեանի, Ստեփան Մալխասեանի, իտալացի հայագէտ Փրոֆ. Տեղայի եւ բազմաթիւ հայ ու օտարազգի այլ գիտնականներու նամակները ։

Ականաւոր հայագէտի ձգած գրական ժառանգութիւնը· արժանի է մանրազնին ուսումնասիրութեան ։

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ ՅՈՎՀ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ կէսօրէ վերջ Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ մեր ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը :

Ներկայ էին հայ եւ ֆրանսացի բազմաթիւ բարեկամներ : Եկեղեցին նեղ կու գար : Առաջին շարքին վրայ կանգնած էին Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պլէօզ եւ փոխ – քաղաքապետ Անիէլ, Ֆրանս. Բժշկ. Միութեան նախագահ Տավիտ եւ ուրիշ վեց բժիշկներ : Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, Փարիզի Շրջանային կոմիտէն, Փարիզեան շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներն ու խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը, Փարիզի վարչութիւնը եւ Համազգայինը :

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին բացի ընտանեկան պարագաներէն՝ Ֆ. Կ. Խաչը եւ Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն :

Եկեղեցիին մէջ դամբանական խօսեցան Տ. Պարգեւ քհնյ. Մէրձանեան, Հրանտ Սամուէլ, Տոքթ. Տավիտ եւ քաղաքապետ Պլէօզ՝ վեր հանելով հանգուցեալին արժանիքները :

Կուտանք գլխաւոր մասերը Հրանտ Սամուէլի դամբանականին .—

Խօսելով յանուն Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Փարիզի Շրջանային Կոմիտէին եւ բոլոր շարքայիններուն՝ ընկերը ըսաւ թէ մահուան անողոք մանգաղը երէցներէն վերջ սկսած է հնձել նաեւ միջին սերունդը :

« Ասիկա ա՛յն սերունդն է, որ կեանքի գարունը նոր էր ողջունած՝ երբ պայթեցաւ համաշխարհային առաջին պատերազմը : Տակնուվրայ եղաւ աշխարհին հետ նաեւ միջին սերունդի ծրագիրը : Խորտակուեցաւ իր կեանքը : Ցմրուր քամեց դառնութեան բաժակը : Զինուորական պարտադիր ծառայութիւն, յետոյ աքսոր ու տարագրութիւն՝ ամբողջ հինգ տարի : Բախտաւոր եղան անոնք որ զոհ չգացին ջարդերուն :

Բժ. Քիւթիւքեան ծնած էր Թալասի մէջ , Արգէոսի ստորոտը, փոքր քաղաք մը, որ մեծ մարդեր արտադրած է : Իր ուսումն առաւ նախ Կեսարիոյ, յետոյ Ատանայի Յիսուսեաններու մօտ : 16 տարեկան էր, երբ հայրը զոհ գնաց 1909ի Կիլիկիոյ ջարդին : Քոլէժը աւարտելէ վերջ 1913ին կը մտնէ Պէյրութի Ֆրանս. Բժշկական համալսարանը :

1914ի պատերազմը իր ամբողջ արհաւիրքով կը ցցուի երիտասարդ ուսանողին առջեւ, որ կը ստիպուի կէս ձգել իր ուսումը : Օսմանեան բանակը բժիշկի պէտք ունէր : Զօրակոչի կ՚ենթարկեն զինքն ալ : Սակայն մայրն ու եղբայրները Պէյրութ փոխադրելու համար կ՚արտօնուի երթալ Թալաս :

Տարագրութիւնը սկսած էր արդէն : Իր պարագաներն ալ կ՚աքսորուէին դէպի Տէր Զօր, ուր կը նահատակուէին բոլորն ալ :

Անապատին մէջ, երկաթուղագծի մը վրայ օգնական բժիշկի պաշտօն կը ստանձնէ :

Թուրք հրամանատարը կը ստիպէ զինքը դաւանափոխ ըլլալ : Իր մերժումին վրայ անլուր չարչարանքներու կ՚ենթարկեն զինքը : Երկու անգամ կը բանտարկեն՝ ախոռի մը մէջ, մերկ, անօթի ու ծարաւ :

Կը փախչի բանտէն եւ կերպով մը գըլուխը կը պահէ — միշտ փախստական — մինչեւ Զինադադար : 1918ի աշնան Հալէպի մէջ էր, երբ Անգլիացիները հետապնդելով փախստական Թուրքերը, կը հասնին հոն : Քիւթիւքեան այնտեղ պահ մը Անգլիացիներու մօտ աշխատելէ վերջ, իբրեւ կամաւոր կը մտնէ Հայկական Լեգէոնը, ուր կը ծառայէ իբրեւ օգնական բժիշկ Ֆրանսական դրօշի տակ : 1919ին կը մասնակցի Մէյտան Էքպէզի կռիւներուն եւ իր քաջութեան համար շքանշան կը ստանայ Սուրիա – Լիբանանի մարզպան զօրավար Կուրօյէն :

Հայկական Լեգէոնի լուծումէն վերջ, 1920ի ամառը Ֆրանսական զինուորական իշխանութիւնները կ՚առաջարկեն Լիոն ղրկել զինքը՝ շարունակելու համար բժշկական ուսումը : Դէպի Ֆրանսա ճամբուն վրայ կը հանդիպի Պոլիս, ուր կը տեսնէ բազմաթիւ Հայեր, որոնք Հայաստան կը մեկնէի՜ն : Խանդավառութեան եւ յոյսի անմոռանալի օրեր էին : Կը մոռնայ Լիոնն ու բժշկական վարժարանը : Ինքն ալ կը խառնուի Արսլանպէկցիներու կարաւանին : Ու Հայաստան կը հասնի այն օրը , երբ Կարսը կ՚իյնար եւ Թուրքերը կը յառաջանային : Անիի կայարանին մէջ բժշկական պաշտօնի կը կոչուի : Իսկ Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ Էջմիածինի որբանոցներուն բժիշկ կը դառնայ :

Գործօն մասնակցութիւն կը բերէ 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան ու Ղարալուի ճակատը առաջին գիծերուն վրայ կը կռուի բոլշեւիկներուն դէմ : Այնտեղ է, որ կը հանդիպի գրագիտուհի Էլէն Բիւզանդ Ստամպոլցեանին, որ քիչ ետք պիտի դառնար իր կեանքի ընկերուհին :

Խնկոյի խումբին հետ կը քաշուին Զանգեզուր, ուր Հայոց եկեղեցիին մէջ կը պսակուին 1921 Մայիսին :

Զանգեզուրէն կ՚անցնին Պարսկաստան, ուր կը մնան հինգ տարի :

1926ին Պէյրութ կ՚երթայ կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ, 1915էն ի վեր կիսատ մնացած ուսումը շարունակելու համար : Երեք տարի հետեւելով Ֆրանս. բժշկական վարժարանին, կ՚աւարտէ զոյգ պետական վկայականով եւ 1929 Հոկտ.ին կուգայ Փարիզ, ուր կը մնայ մինչեւ մահը :

Թրքախօս ընտանիքի զաւակ, ինքնաշխատութեամբ կը սորվի հայերէնը : Երիտասարդ տարիքէն կը սկսի գրել հայատառ Թուրքերէնով : Իր այդ գրութիւնները կը մնան անտիպ : Պարսկաստանի մէջ կը զարգացնէ գրական հայերէնը : Կը խօսէր ու կը գրէր արեւելահայերէն :

Փարիզի մէջ կը սկսի գրել հայերէն քերթուածներ, որոնք առաջին անգամ լոյս կը տեսնեն «Յառաջ»ի մէջ 1932ին, Տոքթ. Կիլիկեցի ծածկանունով, կնքահայրութեամբ Շ. Միսաքեանի :

Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը, երբ տակաւին ուսանող էր : Ու կարդացած՝ մեր յեղափոխական գրականութիւնը :

Վերջին ծայր համեստ, եղաւ հաւատաւոր կուսակցական, խղճմտօրէն կատարելով իրեն բաժին ինկած պարտականութիւնները : Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի վարիչն էր տարիներէ ի վեր :

Դառն եղաւ ճակատագիրը Փարիզի մէջ մտաւորական այս ամոլին համար : 1944ին կը շիջէր իրենց սիրելի աղջիկը՝ քսան տարեկան ծաղիկ հասակին : Այժմ հայրը կ՚երթայ միանալու իր հարազատին՝ անդենականին մէջ : Իսկ տարիներէ ի վեր Ամերիկա հաստատուած է իրենց վերապրող միակ զաւակը, հեռու ծնողքէն :

Վերջացնելով, ընկեր Հրանտ Սամուէլ ըսաւ որ իր մահով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ իր գաղափարական, անձնազոհ ընկերներէն մէկը, հայ ժողովուրդը՝ իր հայրենասէր, գրասէր, մտաւորական մէկ զաւակը, որուն բարի յիշատակը անմոռանալի պիտի մնայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԵՒ ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, անտառային եւ որսորդական տնտեսութեան կառավարումը արմատապէս բարելաւելու համար՝ Հայաստանի մէջ ստեղծուած էր Անտառային տնտեսութեան վարչութիւն մը , Երեւանի կառավարութեան որոշումով : Այս ուղղութեամբ վերջին թղթարերով ստացուած «Սով. Հայաստան» օրաթերթէն կը քաղենք կարգ մը մանրամասնութիւններ :

Վերջին տարիներու ընթացքին շարք մը ձեռնարկներ եղան՝ բարելաւելու համար Հայաստանի անտառային տնտեսութիւնը :

Անտառային տնտեսութեան գլխաւոր վարչութեան յանձնուած պաշտօնին մաս կը կազմեն բնութեան, անտառներու, որսի կենդանիներու պահպանումը, այդ տնտեսութեանց կազմակերպութիւնը, որսորդութեան եւ ձկնորսութեան նկատմամբ պետական վերահսկողութիւնը եւն :

Բնական հարստութիւններու պահպանման ու բազմացման նպատակով , նախարարութիւնը որոշած է պետական տարածութիւններուն վրայ աւելցնել նաեւ երեք նոր արգելոցներ՝ Գառնուի, Դիլիջանի , Բարթասի (Ղափան) շրջաններուն մէջ : Անկախ այս բոլորէն արժէքաւոր ծառերու շրջանները առանձնացուած են :

Մէկ քիլոմեթր լայնութեամբ շրջանի մը վրայ անտառահատումը արգիլուած է Փամբակ, Դեբեդ, Աղստեֆ, Գառնի, Հախում, Ոգջի, Որոտան եւ քանի մը այլ գետերու ափերուն :

Յատուկ միջոցներ ձեռք առնուած են անտառազուրկ շրջաններու կենդանիներուն համար, ինչպէս՝ Վեդի, Աշտարակ, Լենինական, Արտաշատ եւն. :

Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիային եւ համապատասխան կազմակերպութիւններուն եւ հիմնարկութիւններուն առաջարկուած է զարկ տալ կենդանիներու եւ բոյսերու արժէքաւոր տեսակներու կլիմայափոխման աշխատանքին :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութիւնը որոշած է կենսաբանական գիտութիւններու բաժանմունքին առընթեր ստեղծել բնագէտներու, բուսաբաններու, մանրէա–կենսաբաններու եւ պիոքիմիկներու ընկերութիւններ :

ԱԽՏԱՅԻ շրջանին մէջ վերջերս աւարտած է ինքնագործ հեռաձայններու ցանցերուն շինութիւնը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մարզական մրցումներուն մէջ մրցանիշ կոտրած եւ ախոյենութիւն շահած են հետեւեալ երիտասարդները .— Վ. Յովսէփեան (գունդ), Վ. Մինասեան (նիզակ), Վ. Արզումանեան, Ռ. Թումանեան (ոստում), Զ. Աւագեան (վազք), կիներու մէջ՝ Է. Ոսկանեան (ոստում) եւն. : Խմբական առաջնութիւնը շահած է Մարզական Հաստատութեան խումբը, երկրորդ՝ Սպարտակ, երրորդ՝ Տինամօ :

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ տեղի ունեցած են Խ. Միութեան ազատ ըմբշամարտի ախոյենութեան մրցումները, աւելի քան 260 ուժեղագոյն ըմբիշներու մասնակցութեամբ : Հայաստանի ներկայացուցիչ Նորայր Մուշեղեան մրցումները անցուցած է առանց պարտութեան, տիրանալով Խ. Միութեան ախոյեանի տիտղոսին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ ներկայիս աւելի քան 70 արշաւախումբեր հետախուզական աշխատանքներ կը տանին, նոր հանքավայրեր գտնելով. Ղափանի եւ Ալավերտիի մէջ մեծ թափով առաջ կը տարուին պղնձահանքերու յայտնաբերման աշխատանքները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ աստղագիտական միջազգային ցուցահանդէսին Հայաստանէն ղրկուած են հնադարեան հայկական աստղաբաշխական գործիքներու լուսանկարները, որոնց կարգին՝ Զուարթնոցի տաճարի արեւի ժամացոյցը (7րդ դար), մագաղաթէ պատրաստուած լուսնի ժամացոյց մը՝ (14րդ դար) եւ գիտական մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող 17 – 18րդ դարու հայ աստղաբաշխ Ղուկաս Միրիջանեանի վերջերս յայտնաբերուած աստղադիտակը :

ԿԵՂԾ ԼՐՏԵՍԸ

— Ցանցանքնին ի՞նչ է եղեր, Ժագ էֆէնտի :

Միւսիւ Ժագ՝ Ժագ էֆէնտի եղած էր :

Ինչ պիտի ըլլայ, էտէպսիզութիւն, որը նամակ բաժներ է, որը փարա ժողվեր է, որը Հնչակ ցրուեր է... փաշան ըսաւ, որ եթէ ասանկ երթայ, բոլոր տուներն ալ խուզարկել պիտի տայ, մանաւանդ Բերա ու Գատըգիւղ : Վտանգաւոր բան մը ունիք չէ՝ մէջտեղը մի՛ ձգէք, վերցուցէք, ջնջեցէ՛ք, ետքը մեծ փորձանք կը բացուի, գլուխներուդ ... չեմ խառնուիր :

Եւ ընդհանուր բողոք մը կը բարձրանար :

—Ժագ էֆէնտի, ինչ կ՚ըսէք, մեր տունը անանկ բան կը գտնուի՞, մենք տէրութեան հաւատարիմ մարդիկ ենք :

— Գիտեմ, ճանըմ, գիտեմ, ես արդէն պէտք եղածը ըսի փաշային :

— Շնորհակալ ենք, գիտենք որ դուք մեր բարեկամն էք, հարկաւ ձեր շնորհիւ ապահով կրնանք ըլլալ :

— Մի վախնաք, ես հոս կեցեր եմ, փաշան զիս աչքին լոյսին պէս կը սիրէ կոր, ամէն բան իմ խորհուրդովս կ՚ընէ, ինչ ըլլայ նէ՝ «Ժագ էֆէնտի, սէն նէ՞ տէրսին պապալըմ» կը հարցնէ :

Ու ահա յարգանքն ու պատկառանքը միւսիւ Ժագի նկատմամբ՝ գրեթէ երկիւղածութեան կը հասնէր ամէնուն քով :

Ընդհանրապէս այդ տեսակ խօսակցութեանց արդիւնքը կ՚ըլլար հետեւեալ օրը Ժագին կողմէ եկած նամակ մը , որով քանի մը ոսկի փոխ կ՚ուզէր : Դրամը կը վճարուէր անմիջապէս, նոյնիսկ տեսակ մը գոհունակութեամբ : Քանի մը ոսկիի փոխարէն այնչափ ազդեցիկ պաշտպանութիւն մը վայելել այդ անըստոյգ ժամանակին, անշուշտ մեծ բախտ մըն էր :

Կամաց – կամաց միւսիւ Ժագ արուեստի մը կատարելութեան հասցուց իր կեղծ լրտեսութիւնը :

Օր մը՝ յուզուած՝ վազեց Ղալաթիա, Յուսեփիկ աղային գրասենեակը :

— Դուն հոս անհոգ նստեր ես ,— գոչեց ,— ու չես գիտեր ինչեր կը դառնայ կոր գլխուդ վրայ :

— Ի՞նչ, — հարցուց խեղճը շշմորած :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, խաֆիէին մէկը քեզ ժուռնալ է ըրեր, քոմիթէն ես եղեր, իրենց փարաները դուն կը պահես եղեր : Ճանըմ, Յուսեփիկ աղա, ինչո՞ւ ատանկ գործերու մէջ կը մտնաս, ինչո՞ւդ պէտք, դո՞ւն մնացեր ազգը փըրկող, զաւակներու տէր, այդ տարիքիդ մէջ... Վաղը գան քեզի բռնեն, տունդ – տեղդ խուզարկեն, սենեակդ գոցեն, քեզ դատապարտեն կախեն նէ՝ ի՞նչ պիտի ընես :

Յուսեփիկ աղա, երեսին գոյնը նետած, ահուդողի մէջ.

— Ի՛նչ կ՚ըսէք, Ժագ էֆէնտի, ի՛նչ կ՚ըսէք, ես քոմիթէ ... իրենց փարաները պահե՛մ.. աս ի՛նչ զրպարտութիւն....

— Ալ կրնաս նէ՝ Հիւսնի Պէյին հասկըցուր դուն զրպարտութիւն ըլլալը :

— Է՛յ, ի՞նչ ընեմ հիմա, «ամա՛ն Ժագ էֆէնտի, խելք մը սորվեցուցէք ինծի ... ինտո՞ր իմացաք ժուռնալ ըլլալը...

Զապթիէն էի այս առտու, երբ որ խաֆիէն բերաւ ժուռնալը, առի ձեռքէն սանկ աչք մը նետեցի վրան, անունդ տեսածիս պէս անմիջապէս մարդուն ըսի , որ փաշային չտայ ու քովը պահէ , մինչեւ որ գամ, ու վազեցի քեզի ... սանգէն քան ոսկի տուր մարդուն ձեռքը դընենք ազատիս :

Ոսկիները կը համրուէին ու միւսիւ Ժագ կը մեկնի :

Մէկիկ – մէկիկ, Մարկոս էֆէնտի, փաստաբան Կարապետ էֆէնտի, Սարգիս էֆէնտի, կը վճարեն իրենց փրկանքը միւսիւ Ժագին, որ ալ ապրուստը ապահոված՝ աղջիկ կը փնտռէ ամուսնանալու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պաուլ Հինդեմիթ գերման երաժշտագէտը, որ Մէօնչըն – Գլադբախի քաղաքային սրահին մէջ նուագահանդէս մը վարեց, պարգեւ ստացաւ Յունիսին իրեն խոստացուած գերմանական երաժշտական արուեստին մրցանակին կցուած 10.000 մարքի գումարը : Հինդեմիթ, որ 1940ին Ամերիկա ապաստանած էր, այդ գումարը նուիրած է «գաղթական արուեստագէտներու օգնութեան» ֆոնտին, որովհետեւ, ըսած է ան, գիտէ՞ք թէ ինչ կը նշանակէ օտարութեան մէջ նոր հայրենիք մը փնտռել ...:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու դպրոցականներ իրարու կը հանդիպին :

— Պատմութեան դասի քննութիւնը ի՞նչպէս անցուցիր , կը հարցնէ մէկը :

— Շատ գէշ, կը պատասխանէ երկրորդը : Ծնելէս առաջ պատահած բաներու մասին հարցուց ուսուցիչը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

քանի որ Հայաստան ծնած է, Թիֆլիսի մօտ, համեստ ընտանիքէ մը, բայց Հռոմ եկած է 11 տարեկանին, ուր անցուցած է զրեթէ ամբողջ կեանք մը : Աւելի քան ուրիշ ոեւէ մէկը Պապի մը եւ նոյնիսկ Սուրբ Պապի մը երեւոյթն ունի, այնքան մեծ են իր ազնուութիւնը, կենցաղավարութիւնը, համեստութիւնը (և սքանչելի ֆրանսերէնը) : 4 ամիս է Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեամբ կը զբաղի (միսիոնններ), Սպանիական հրապարակին վրայ պերճ շէնքի մը մէջ որ իրեն բնաւ չի յարմարիր եւ ինք ալ չի հաւնիր :

× Հռոմի լաւատեղեակ շրջանակները կը հերքեն այն լուրը, որուն համաձայն Հունգարիոյ առաջնորդը՝ Կարդինալ Մինծէնթի Վատիկան պիտի գայ մասնակցելու փակարանին ժողովը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր խորին վշտակցութիւնները կը յայտնէ կազմակերպութեան նախագահուհի՝ Տիկ. Էլլէն Բիւզանդին, իր ամուսնոյն Տօքթ. Քիւթիւճեանի մահուան առիթով :

Տէր եւ Տիկին Սիսլեան խորապէս ցաւելով Տօքթ. Քիւթիւճեանի մահը, Տիկ. Էլլէն Բիւզանդին կը ներկայացնեն իրենց ցաւակցութիւնները :

×

ՎԱԼԱՆՍ — Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդին, իր ամուսնոյն ընկեր Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ :

×

Վալանսի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Գ. Սինապեանի եւ ընտանեկան պարագաներու, իր աներհօր մահուան առթիւ :

×

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ իր ընկերները իրենց խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդին եւ զաւկին, ընկեր Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Սիրուհի Տէրտէրեանի (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Թադէոսեանի (Վիէն), իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր Պ. Աւետիս Տէրտէրեանի տխուր մահուան առթիւ :

×

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն եւ ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր ամուսնոյն ընկեր Յ. Քիւթիւճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ու կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, երեք հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան եւ հազար ֆրանք ալ Յառաջի բարգաւաճման համար : (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՈՆ — Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեան, Պ. Վարդան Զուլլէրեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի, հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, հազար ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիսէն Տէր եւ Տիկին Առաքելեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Բ. Ֆէրանէն Տիկ. Սոնիա Սոնյի (Զաքարեան) փոխան ծաղկեպսակի Վարդան Զուլլէրեանի (Լիոն) մահուան առթիւ 1500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սահակեանէ իր դպրոցի ֆոնտին՝ իրենց քրոջ Տիկին Գ. Բալըսեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք բարեսէր տիկինէ մը՝ ձեռամբ ընկերուհի Գափոյեանի :

Նոյնպէս հազար ֆրանք փոքրիկն Մարի - Լուիզ Եագուպեանէ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լօլա Սասունիի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավար-քարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի պատգ. ժողովին, այս շաբաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի :

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրական զեկուցումը :

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

26րդ ուխտագնացութիւնը Մարսիլիոյ հայ գաղութին դէպի Նոթըր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի :

Սոյն ուխտագնացութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Մարսիլիոյ Առաջնորդ՝ Տէր Մարկոս Լալէէ Արք.ին պատուոյ բարձր հովանաւորութեան ներքեւ ու նախագահութեամբ նոյն սրբավայրին մեծաւոր գերապայծառ Տէր Յովհաննէս Մէռէնսի :

Սոյն օրը ժամը 9.30ին ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ գերապատիւ Յովհ. Վ. Նալպանտեան, (ժողովրդապետ Պելժիոյ կաթողիկէ Հայոց), ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ վերապատուելի Հայր Բ. Ֆիհար, Մարսիլիոյ Ասօնբսիօնիսթ հայրերուն մեծաւորը :

Երգերը պիտի կատարուին Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» երգչախումբի կողմէ :

Պատարագէն վերջ՝ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար :

Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ բարեպաշտ հայ ժողովուրդը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քանին, Սալոն Ափլանտիւի մէջ :

Ագգասիրական Տարեկան Պարահանդէսը

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱԿՑԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ապահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը : վերջին օրերու մի սպասէք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Անմահն ԿՈՄԻՏԱՍի յիշատակին եւ եկեղեցաշէն մեծ բարերար ողբ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆի եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints Pères

ՏԱՐԲ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Արշակ, Շահան, Շուշան եւ Ալանիկ Փիրանեաններէն (զաւակները Կիւրինցի Վարդան եւ Նարդուհի Փիրանեաններու) իրենց հասցէն տեղեկացնել Պ. Էլմասեանի՝ Պուաթ Փոսթալ 488 Ալէքսանտրի, (Էժիպթ) :

× Հայաստանէն նամակ ունի Մկրտիչ Օտապաշեան : Դիմել խմբագրութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին : Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր :

ԾԱՌԵՆԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Ապրընօնվիլի մեծ սրահին մէջ :

Կը բանախօսէ Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ :

Այս առթիւ պատրաստուած է գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը : Մարզիկներուն կողմէ պիտի ներկայացուին հայերէն երկու զաւեշտներ : Ծօխ պիւֆէ :

Պարերը կը սկսին առաջին մասէն անմիջապէս ետքը :

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը քաջալերելու պատանի մարզիկներուն այս ձեռնարկը :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

Ի գիտութիւն Պոմոնի եւ Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ՝ այս Կիրակի, Տօն Գիւտ Խաչի, պատարագ եւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թալիս Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ի յիշատակ հանգուցեալ առաջնորդ Պալաքեան Սրբազանի, անոր յանկարծական մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ : Ապա, Տ. Հմայեակ հօր, Թաղ. Խորհրդոյ, Դպրաց Դասու եւ ազգայիններու բազմութեամբ, կէս օրէ վերջ ժամը երեքին ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ դէպի Սէն Փիէռ, հանգուցեալին եւ վեց քահանայից գերեզմանին վրայ եւս հոգեհանգիստ կատարելու : Քաղցր պարտականութիւն համարող ազգայիններէն կը խնդրուի յիշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Ս. Փիէռի մեծ դրան առջեւ, խմբովին երթալու համար ուխտավայր :

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH

17 Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

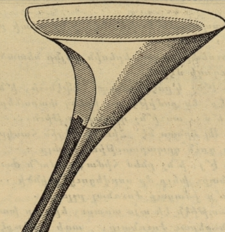

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալլի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով շինել անբեկանելի (էնճասապլը) եւ նկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST

(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-08

Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36

» 33-38

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն (Ֆերսուզի փողոց 52 թիւ) Յովսէփեան Անդրանիկը (հօր անունը Ռուստամ) ծնած է 1906ին : Տեղեկացնել Գրիգորեան Ալպերթի հետեւեալ հասցէով Հ. Ա. Մանուկեան 80 Ավրնիւ տը Լիվրի, Սէվրան (Սէն է Ուազ) :

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԳՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԻՄԵՑԷՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

THOMLAC

16 bis, Bld. Sébastopol, Paris 4e

ANGLE RUE DE LA REYNIE

ԵՒ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐԸ

52, Rue de Chalon, Paris 12e

4 bis, rue Vaillant Couturier, Argenteuil

166, Ave. Aristide Briand, Pavillons-sous-Bois

241, rue P. V. Couturier, Alfortville

Մասնաւորաբար ձեր ճաշակին համար պատրաստուած ԸՆՏԻՐ ԻՒՂԱՆԵՐԿԵՐ որ ձեր բնակարանին ներսը պիտի զարդարեն, իսկ դուրսը պիտի պահպանեն բնութեան սպառնալիքներուն դէմ

ՆԱԵՒ ՆՈՐԱՁԱՇԱԿ ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹԵՐ **Linoleum, Plastique, etc.**

Դիւրամատչելի գիներ եւ սիրալիր ընդունելութիւն կը սպասեն ձեզի

ԹՕՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 24 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8327 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4128

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ընտրական պայքարի նախօրեակին ենք:

Նուսլեռի մէջ են քաղաքական կուսակցութիւնները: Այժմէն նախապատրաստական աշխատանքները լծուած են՝ իբրեւ նախաեռնութիւն Նոյեմբեր 23ի ընտրութեանց:

Հինգերորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը նոր դարձակէտ մը կը նշէ ժողովրդավար եւ յեղափոխական Ֆրանսայի պատմութեան մէջ:

Ճիշդ է, որ հանրապետութեան նախագահը, նախարարապետը եւ կառավարութիւնը իբրեւ գործադիր իշխանութիւն այսուհետեւ շատ աւելի լայն իրաւասութիւններ պիտի ունենան:

Սակայն կարեւոր դեր մը վիճակուած է դարձեալ խորհրդարանին, որ առաջուան պէս պիտի բաղկանայ երկու մարմիններէ, Ազգային Ժողով եւ Ծերակոյտ:

Ազգային Ժողովի երեսփոխանները կ'ընտրուին ուղղակի եւ գաղտնի քուէարկութեամբ՝ բոլոր չափահաս քաղաքացիներու կողմէ: Իսկ ծերակուտականները՝ անուղղակի քուէարկութեամբ:

Սահմանադրութեան 28 յօդուածները (24 – 51) կը վերաբերին խորհրդարանին: Ասոնցմէ 18ը (34 – 51) կը ճշդեն կառավարութեան եւ խորհրդարանի փոխ – յարաբերութիւնները:

Խորհրդարանը իբրեւ օրէնսդիր մարմին կը քուէարկէ օրէնքները, կ'առաջարկէ նոր օրէնքներ — ինչպէս կառավարութիւնը —, կը վաւերացնէ պետութեան տարեկան եւմտացոյցը եւ կը հակակշռէ գործադիր իշխանութեան գործունէութիւնը: Իրեն կը պատկանի նաեւ պատերազմ յայտարարելու իրաւունքը:

Կառավարութիւնը պատասխանատու է խորհրդարանին առջեւ: Սակայն այս վերջինը այլեւս դիւրաւ պիտի չկրնայ տապալել զայն: Սահմանադրութեան49րդ եւ 50րդ յօդուածները որոշ սեղմումներու կ'ենթարկեն երեսփոխանական ժողովի «անվստահութեան» քուէն:

Սահմանադրութեան հեղինակներուն մտահոգութիւնն է եղած աւելի երկար կեանք ապահովել կառավարութեան: Չորրորդ Հանրապետութեան 12 տարիներու ընթացքին Ազգային Ժողովը 24 անգամ դահլիճ տապալած էր, միջին հաշուով վեց ամիսն անգամ մը:

Խորհրդարանի անդամները չեն կրնար նախարար ըլլալ: Նոյն անձը իրաւունք չունի միեւնոյն ժամանակ հաշուետու եւ հաշուատու ըլլալ: Նախարար դառնալէ առաջ երեսփոխանը կամ ծերակուտականը պէտք է հրաժարի խորհրդարանի անդամակցութենէն: Զօր. Տը Կոլ մասնաւորաբար պնդեց այս պայմանին վրայ, հակառակ կարգ մը քաղաքական հոսանքներու առարկութեան:

Երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ բոլորին ակնարկները ուղղուած են ընկերվարական կուսակցութեան վրայ, որ կը մնայ կացութեան իրաւարարը, ինչպէս անցեալին: Բացի Անկախներէն եւ Ծայրայեղականներէն (փաշական եւ համայնավար), միւս կուսակցութիւնները կ'ուզեն հասկացողութեան գալ ընկերվարականներուն հետ:

Յատկանշական է հեռացուածող համայնավարներու դիմումը այս վերջիններուն: Փիէր Հէրվէ եւ Օկիւսթ Լըքէօր, երկու ականաւոր նախկին համայնավարներ, յանուն իրենց «Ժողովրդավար եւ ազգային համայնավար շարժում»ին խնդրագիր ներկայացուցած են՝ ընդունուելու համար շարքերուն մէջ ընկերվարական կուսակցութեան, «որուն զօրացումը միայն կրնայ ձախողութեան մատնել յետաշրջականներու ծրագիրները»:

Յստակ է ու պայծառ ընկերվարական ծրագիրը՝ Ֆրանսան մտահոգող ներքին եւ արտաքին բոլոր հարցերու մասին:

Անիկա ամէն բանէ առաջ նկատի ունի հայրենիքին իրական շահերը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈՒՆՈՎ.

ԿՌԻՒՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կարեւոր գործողութիւններ տեղի կ'ունենան Ալժերիա, մասնաւորաբար Ալժեռուայի եւ Կոնսթանթինուայի մէջ: 86 ըմբոստներ սպաննուած են, տասը հոգի գերի ինկած, եւ բաւական զէնք ֆրանսական բանակին ձեռքը անցած:

Վայրաչուները ընդհանուր յարձակողականի անցած են Քաբիլիոյ շրջանը եւ ազատագրական ճակատի բաւական պարագլուխներ անձնատուր եղած են: Ծանօթ է որ այդ շրջանին մէջ եւ Թլէմսէնի լեռնային մասը քանէն երեսուն հազար մարդ ունի Ազատ. Ճակատը: Ինչպէս կ'երեւի գործողութիւնները պիտի տեւեն քանի մը շաբաթ: Այս առթիւ սպայակոյտը հրատարակած է պաշտօնական ցեկոյց մը, ուր կը ճշդէ թէ Հոկտեմբեր 13էն 16 տեղի ունեցած գործողութեան մը ընթացքին, 72 ըմբոստներ սպաննուած են: Այս գործողութիւնները տեղի կ'ունենան Զօր. Ժիլի հրամանատարութեան տակ:

Միւս կողմէ կը սպասուի որ նոր գերիներ արձակուին Ազատ. Ճակատին կողմէ: Գահիրէէն «Ալժերիոյ Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը» յայտարարեց թէ պիտի արձակէ ֆրանսացի զինուորներու երկրորդ խումբ մը: Այս ուղղութեամբ արդէն միջազգային Կարմիր Խաչի երկու պատուիրակները՝ Տը Փրէօ եւ Կայեար յայտարարած էին որ շուտով Ֆրանսացի նոր զինուորներ պիտի արձակուին:

× Ինչպէս երէկ գրած էինք. ծերակոյտի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 26ին: Նախատեսուած է 280 ծերակուտական բովանդակ Հասարակապետութեան համար: Բաժանումը կրնայ կատարուիլ հետեւեալ ձեւով.— Մայր Երկիր, Ալժերիա եւ անդրծովեան հողամասերու նահանգներ՝ 185, ֆրանսական արեւելեան Ափրիկէ՝ վաթսուն, Հասարակածային Ափրիկէ՝ 20, Մատակասքար՝ 15:

Ընտրական օրացոյցը ուրեմն հետեւեալ պատկերը ունի.— Նոյեմբեր 23 եւ 30՝ երեսփոխանական ընտրութիւն, Նոյեմբեր 28, 29, 30՝ Ալժերիոյ երեսփոխանական ընտրութիւններ, Դեկտեմբեր 7՝ Թաղապետական պատուիրակներու նշանակում Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութեան համար. Դեկտեմբեր 21՝ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւն (երկրորդ շրջան՝ Դեկտ. 28): Մարտ 8 եւ 15 Թաղապետական ընտրութիւն՝ Մայր Երկրին եւ Ալժերիոյ մէջ, Ապրիլ 26՝ ծերակուտական ընտրութիւն:

× Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն ժողով մը գումարեց ճշդելու համար իր դիրքը ընտրութեանց նախօրեակին: Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկած է որուն համաձայն կուսակցութիւնը նամակ մը պիտի ղրկէ ընկերվարական աշխատաւորներուն պարզելով կուսակցութեան ծրագիրը:

Կուսակցութեան ծրագրին առաջին կէտը կը մնայ հաստատել խաղաղութիւնը Ալժերիոյ մէջ, բանակցութեանց միջոցով:

Օրէ Օրին

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌՆՈՑ ԳԱՆԳԱՏ

— Ես իմ գանգատս երկու բառով ներկայացնեմ, մնացածին մասին դուն խօսէ, ես չեմ խօսիր, որպէսզի, վերջէն, չըլլես ըսես թէ սանկ եղաւ, նանկ եղաւ..

— Ըսէ նայիմ ...

— Անցածները մեր գիւղին Ուսումնասիրաց – Կրթասիրաց – Ընթերցասիրաց Միութեան մասին յօդուած մը տպած էիք եւ այդ յօդուածին մէջ ըսած էիք որ իբրեւ թէ մեր Միութեան ատենապետը, որ եօթանասուն տարի է մեռած է, 1867ին, կիրակի օր մը, ժամուն դուռը մեր Միութեան անդամներէն մէկուն հետ վէճ մը ունենալով, անոր երեսին ապտակ մը իջեցուցեր է եւ մեծ իրարանցումի մը պատճառ եղեր է, այն ատիճան որ քահանան, որ քսան տարի մեր եկեղեցին կը ծառայէր եւ մեռաւ 1905ին կամ 1906ին, յանկարծ բանկալէն դուրս վազեր է եւ մեր Ատենապետին հետ սարսափելի վէճ մը ունենալով, պատճառ եղեր է որ իրարանցումը աւելի սաստկանայ եւ նոյն իսկ ապստամբական շարժումի մը բնոյթը ստանայ ու վտանգէ մեր գիւղին անդորրութիւնը, որ մեր գիւղին ամէնէն գլխաւոր առաւելութիւններէն մէկը եղած է դարերով եւ քանի որ ձեր այդ յօդուածով մեր Ուսումնասիրաց – Կրթասիրաց – Ընթերցասիրաց Միութեան այսօրուան անդամները, որոնց թիւը երեսունէն աւելի է, ողջ են եւ իրենց գիւղին ու իրենց Միութեան պատիւը եւ համբաւը պաշտպանելու նախանձախնդրութեամբ օժտուած եւ զինուած են, ես, ի դիմաց մեր Միութեան բոլոր անդամներուն, եկած եմ բացատրութիւն պահանջելու եւ հարցնելու ձեզի թէ լրագրական արհեստին ո՞ր օրէնքին, ո՞ր յօդուածին տրամադրութեան վրայ հիմնուելով թոյլ տուած էք դուք ձեզի որ մեր հանգուցեալ ննջեցեալ, ողբացեալ, ողորմած հոգի, լուսահոգի ատենապետին դէմ, յետ մահու, այդ տեսակ բան մը գրէք, որ ճշմարտութեան եւ իրականութեան հակառակ եւ դէմ ըլլալէ զատ, մեղանչում մըն է աշխարհի, տիեզերքի բոլոր պատշաճութեանց եւ սովորութեանց դէմ եւ պատճառ պիտի ըլլայ որ մեր Միութեան այսօրուան անդամներուն միջեւ նոր վէճեր ծագին ու նորէն երեւան գայ այդ ապտակի պատմութիւնը, որ ինչպէս ըսի, ձեր ներկայացուցած ձեւով պատահած չէ, այլ բոլորովին տարբեր պայմաններու եւ ձեւերու մէջ պատահած է, այսինքն այնպիսի ձեւերով, որոնք անպատուաբեր չեն ո՛չ մեր գիւղին, ո՛չ ալ մեր Միութեան համար եւ կրնամ իմ այս յայտարարութիւնս փաստերով ու ապացոյցներով փաստել եւ ապացուցանել, եթէ ձեզի չմեղքնամ, որովհետեւ գիտեմ որ եթէ իմ փաստերս եւ ապացոյցներս հրապարակ բերեմ, դուք հանրութեան աչքէն պիտ իյնաք եւ ձեր հրատարակած թերթը, որուն անունն ալ «Արդարութիւն» դրեր էք — թէեւ իրաւունք չունէիք ատանկ անարդար քայլ մը առնելու — պիտի փակուի եւ դուք փողոցը պիտի մնաք, քանի որ մեր ատենապետին մասին եղած ակնարկութիւնը վերէն վար սխալ է եւ ձեր յօդուածը, որուն տողերուն միջեւ շատ աւելի բան բռնած է քան տողերուն վրայ, կրնայ նոյնիսկ ձեզ մինչեւ բանտ առաջնորդել եւ ձեր համբաւը, յաւիտեանս յաւիտենից ... ի՞նչ եղար, մարդ Աստուծոյ, քո՞ւնդ տարաւ: Արթնցի՛ր, երկու բառ մտիկ չե՞ս կրնար ընել եւ դիմացինդ յարգել: Աս ի՛նչ գէշ սովորութիւն ունիս, եղբայր... Ուրեմն, ըսածներս մտիկ չես ըրեր... Լա՛ւ, լա՛ւ, նորէն պատմեմ որպէսզի ցաւս հասկընաս ... Անցածները մեր գիւղին Ուսումնա..

— Կը խնդրեմ, կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, նորէն չսկսիս ... Ես վաղ առտու պարտապանաց, այսինքն 12 փունտ տառերով «ցաւակցական» մը կը ստորագրեմ մեր թերթին մէջ եւ ձեր ատենապետէն ներողութիւն կը խնդրեմ:

— Ներողութ՛ւն, ես ատ ըսել չուզեցի, այլ պարզապէս ըսել կ'ուզէի որ մեր ատենապետը ...

— Կ'աղաչեմ, բացուէ՛ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին ընկեր Սուրէն Սահակեան, Թեհրանէն, ուր կը վարէ կարեւոր գրադարան մը, եւ ընկ. Լեւոն Պալճեան, Ամերիկայէն՝ ուր հաստատուած է վերջերս, տեղափոխուելով Թեհրանէն, ուր «Արարատ» Մշակութային Երիտասարդաց Միութեան վարիչներէն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸԼԸՍ, Հինգշաբթի օր մեկնեցաւ Թայփէէն եւ նոյն ժամանակ Փեքինի կառավարութիւնը դադրեցուց Քէմոյի ռմբակոծումը: Երկու օրուան ընթացքին մօտ ինը հազար ռումբ տեղաց ազգայնական Չինաստանի կղզիներուն վրայ: Ինչպէս կ'երեւի մեծ տարակարծութիւններ կան Տըլըսի եւ Չանք Քայ Չէքի միջեւ, հակառակ ամերիկեան արտաքին նախարարութեան հերքումներուն:

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՌՆԱՔ, խորհրդային ծանօթ գրագէտը արժանացաւ Նոպէլեան գրական մրցանակին: Փասթեռնակ մեծ վարկ կը վայելէ արտասահմանի մէջ եւ ծանօթ է իր «Տօքթ. Ժիվակօ» գիրքով որ հրատարակուած է Իտալիոյ մէջ: Գիրքը հակայեղափոխական չէ բայց կը յայտնաբերէ մտքի լայն անկախութիւն մը: Փասթեռնաք, «ներքին աքսորեալ» մըն է, քանի որ միշտ կ'ապրի Մոսկուայի մօտ: Հարց մը կը ծագի սակայն.—Փասթեռնաք պիտի կրնա՞յ Սթոքհոլմ երթալ ըստանալու համար մրցանակը:

ԵՒՍԵՊԻՈՍ ՄԱՅԷՐ, 42ամեայ երեսփոխանը Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդական խորհրդարանին, ուր կը ներկայացնէր քաղքենի արբանեակ կուսակցութիւններէն մէկը՝ ռամկավար քրիստոնէական Միութիւնը, ապաստանած է Արեւմտեան Գերմանիա:

ՀԻՆԳ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ մահացած եւ երկու ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, որ պատահած է գիշերուան ընթացքին անապատի ճամբուն վրայ, Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի միջեւ: Կառքը, զոր եգիպտացի մը կը վարէր, զարնուեցաւ անշարժութեան մատնուած բեռնակառքի մը: Երկու Եգիպտացիներ որ կ'ընկերանային խորհրդ. մասնագէտներուն, վիրաւորուած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ – Շարժ» թերթին համաձայն, նախագահ Նասր պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Լիբանանին, նոր տարիէն առաջ: Լիբանանեան պատուիրակութիւն մը Գահիրէ պիտի երթայ այս հրաւէրը ուղղելու համար:

— Կարեւոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Երեքշաբթի գիշեր Պասթայի մէջ — նախկին ըմբոստներու թաղը, Աշէլ Օսէյրանի խորհրդարանի նախագահ ընտրուելուն դէմ: Ցուցարարներն թշնամական պոռչտուքներ արձակած են երեսփոխանական ժողովի հասցէին: Խորհրդարանի լուծումը եւ նոր ընտրութիւններ պահանջած են: Ապա ցրուած են առանց միջադէպի:

ՀՌՈՄԷՆ 50 քիլոմեթր անդին օդանաւի ծանր արկած մը պատահած է: Անգլիական Վիքաունթ մը զարնուած է իտալական օդանաւի մը: Անգլիական օդանաւին 31 ճամբորդները մեռած են:

ԾՈՒԷՆՆԵՐ

«ԻԶՄԻԹԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ»ԻՆ ԱՆԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵՆԷՆ

Ստեփաննոս Արքեպիսկոպո՛ս…

Ահա մէկը որ, իր վիճակին լրիւ գիտակցութեամբ կոչումին անվերապահ նուիրումով եւ խօսքի ու գործքի ինքնատիպ արտայայտութեամբ, կրնայ Խրիմեան Հայրիկի հետ նոյն պահուարակին վրայ բազմիլ իբրեւ երկուորեակ եղբայր մը :

Ճշմարիտ ճգնաւորի խառնուածքով եկեղեցական մը, որ, իր երկարատեւ ասպարէզի ընթացքին, բնաւ փառք չփնտռեց, բայց փառքը որսկան թռչունի մը սրատես աչքերով միշտ զինք որոնեց եւ լայնօրէն տարածուեցաւ իր ուսերուն վրայ :

Մէկը որ առանց սեթեւեթանքի կը յայտարարէր թէ ինքը գրաբարճա չէր գիտեր, մինչ կրնար գրաբար Աւետարանը Հայր Մերի պէս գոց կարդալ:

Մէկը որ արքեպիսկոպոսութեան աստիճանին բարձրանալէ վերջն ալ ինքզինք կը ներկայացնէր իբրեւ «Իզմիթի» վարդապետը ոչ իսկ առաջնորդը :

Մէկը որ կայսերական մեծարանքներու արժանացաւ բայց գեղջուկ տէրտէրի մը պարզութեամբ մնաց միշտ խոնարհներու շարքերուն մէջ :

Եւ մէկը որ մերժեց այն շնորհաց գիրը որով Թալէաթի կառավարութիւնը զինք զերծ կը կացուցանէր աքսորէ, եւ Քրիստոսի առաքեալներու պէս, առանց քսակի ու առանց գաւազանի հետեւեցաւ իր հալածական հօտին՝ զայն առանձին չձգելու համար Գողգոթայի ճամբուն վրայ :

Բազմաթիւ են այս անստգիւտ եկեղեցականին կեանքէն քաղուած մանրավէպերը որոնց իւրաքանչիւրը, անպայման կը բովանդակէ ծիլ մը իր ինքնաբոյս ուշիմութենէն, շող մը իր անխոցելի բարեպաշտութենէն կամ շարժում մը իր ներշնչուած վարուելակերպէն: Եւ այս արտայայտութիւնները — ծիլ, շող ու շարժում — բոլորն ալ այնքան անձնադրոշմ, այնքան տպաւորիչ որ կ'արժէ անոնցմէ կազմել խճանկար հաւաքածոյ մը եւ զայն կցել Ստեփաննոս Արք.ի կենսագրութեան, որ անպայման պէտք է կատարուի :

Այս աշխատանքը բնականաբար կը վիճակի մէկու մը որ ամէնէն աւելի մօտ ապրած է Սրբազանին եւ կարելիութիւն ունեցած է գնահատելու անոր խօսքն ու գործքը: Ըստ իս, Նարդունին եւ Բենիամին (Թաշեան) յարմարագոյն անձերն են յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար այս գործը: Նախ՝ իբրեւ երբեմնի ծուխերը Ստեփաննոս Արք.ի, յետոյ իբրեւ անդամներ երկու կարեւոր խմբագրութեանց ուր իրենք երկուքն ալ վաղուց ի վեր տանուտիրական իրաւունք կը վայելեն: Եթէ այս զոյգ փորփիոզ գրիչները միանան, կրնանք ապահով ըլլալ թէ իրենց յօրինելիք գիրքը աղօթամատեանի մը պէս պիտի տարածուի ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ: Ստանձնելու պարագային, գործին ճոխութեան համար անոնք անշուշտ պիտի կարօտին նաեւ ուրիշներու աշխատակցութեան: Նման բաղձալի պատահականութեան մը նախատեսութեամբն է որ իմ հիւծած ձեռքովս ահա կ'երկարեմ իմ լումաս երեք մանրավէպերու ձեւին տակ (բազմաթիւ լածներէս) իրենց ծաղման վկայող պարագաներով :

Ասկէ քանի տարի առաջ, երբ կը պաշտօնավարէի Պէյրութի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, ամէն կէսօր, ճաշէն վերջ, վարդապետներու հետ կը խմբուէինք Հ. Ներսէս Ակինեանի շուրջ, որ յօժարութեամբ մեր առջեւ կը տարածէր իր հմտութեան գանձը՝ պատմական, բանասիրական եւ ուրիշ հարցերու մասին: Անգամ մը, խօսակցութեան ստացած դարձուածքէն առիթ առնելով հարցուցի.

— Ստո՞յգ է որ դուք Կաթողիկէ վարդապետներդ՝ արտօնուած չէք մտնելու տարբեր դաւանանքի պատկանող եկեղեցիի մը մէջ :

— Բացարձակ արգելք չկայ, պատասխանեց Հ. Ակինեան. խորհուրդներուն է որ չենք կրնար ներկայ գտնուիլ :

Իսկ Հոգելոյս Հ. Քերովբէ Ցովնանեան, որուն զրոյցները բնազաւառի համեմներուն աղնուող ու հաճելի բուրմունքէն բան մը ունէին, ըսաւ.

— Այդ թոյլտուութիւնը քիչ մըն ալ շրջանի եպիսկոպոսին սուփիութենէն կախում ունի, եւ աւելցուց.

— Պուքրէշ բնակութեանս ընթացքին Աստուծու առաւօտ ես կ'երթայի լուսաւորչական եկեղեցին: Աղօթելու եւ երկրպագելու պարտականութենէս զատ երկրորդ պատճառ մը որ զիս դէպի այդ սրբարանը կը քաշէր, այն հոգեկան վայելքն էր զոր կը զգայի դիտելով Ստեփաննոս Արք.ի աղօթելը :

Հին հին դարերու նահապետի մը երկիւղած իր կեցուածքին մէջ, այնքան երանազմայլ երեւոյթ մը կ'առնէր այդ վայրկեաններուն որ կարծես թէ աստուածային տեսիլքի մը առջեւ գտնուէր : Այդքան ջերմեռանդ աղօթողի մը երբեք չեմ հանդիպած այլուր :

Անապատէ անապատ հալածուելով ըՍտեփաննոս Արք.ը ինկած էր Փոր-Սայիտ որ բազմահազար հայ տարագիրներու համար հանդիսացաւ իբրեւ փրկութեան նաւահանգիստ մը :

Անցեալները, հիւանդանոցին մէջ, ինծի այցելեց Անթիլիասի վանքին հաշուակալը Պ. Սարգիս Ենիգոմշեան որ, ինքն ալ, Փոր-Սայիտ գտնուած է եւ հետեւեալը պատմեց.

— «Ստեփաննոս Սրբազան, կարծես երկինքին դէմ վշտացած, որոշած էր այլեւս չպատարագել մինչեւ որ հայ ազգին ազատութիւնը չտեսնէր: Ազատութիւնը իր աչքերով չտեսաւ բայց Մայիս 28ի աւետիսը բաւեց որ Սրբազանը իր ուխտէն ելլէ եւ պատարագէ երիտասարդ օրերու եռանդովն եւ աշխուժութեամբ: Ցաւարտ պատարագի, Սրբազան ծերունին մոռնալով իր տարիքն ու յոգնութիւնը աւելի քան ժամ մը ծունկի վրայ հաղորդութիւն տուաւ հայ որբերուն ու ժողովուրդին :

Իսկ եթէ ընթերցողներուն մէջ գտնուին այնպիսիներ որոնք մղուին մտածելու թէ այս դէպքերը պատմողները, հայ ըլլալով, ազգասիրաբար կրնան չափազանցել իրենց եկեղեցականին բարեմասնութիւնները, այդպիսիներու դատաստանին կ'ենթարկեմ հետեւեալ դէպքը որուն ականատես վկան թուրք մըն է, ուրեմն մէկը որ երդուեալ է ուրանալու հայուն հոգեկան արժէքները, եւ միայն ներքին սարսափի մը ճնշումն է որ այսքանը խոստովանած է մեր ընկեր Հրաչ Փափազեանին, Հալէպէն ձէզիրէ տանող շոգեկառքին մէջ:

Ուրեմն թուրքն է պատմողը.—

— «Իզմիթի եւ շրջակայքի հայ տարագիրներու կարաւանին հանդիպեցայ բոլորովին անմարդաբնակ վայրի մը մէջ: Կիրակի օր մըն էր, Ստեփաննոս Արք. որ կ'երեւայ թէ տանջանքի ճամբուն վրայ անգամ օրերու հաշիւը չէր կորսնցուցած, առտուն կանուխ բլրակի մը վրայ պատարագի կեցած էր իր բարձր ու անշեղ հասակով, իսկ իր շուրջը տարագիրներու ամբողջ բազմութիւնը՝ ծնրադիր եւ ձեռնամած: Իւրաքանչիւր մրմունջ որ կը թռէր այդ մարդու շրթունքներէն եւ իւրաքանչիւր շարժում որ կը խուսափէր իր տարածուն բազուկներէն, իսկոյն կը կրկնուէր ժողովուրդին կողմէ: Այնպիսի պիրկ նայուածքով դէպի վեր կը նայէր որ կարծես թէ Աստուած երկինքը բացած իրեն հետ կը խօսէր երես առ երես : Այդ վայրկեանին ահաւոր վախ մը սողաց հոգիէս ներս, եւ ես ինքնիրենս մրմնջեցի թէ Աստուած այս պատկերը մեզի մարսել պիտի չտայ, եւ մեր բրածը, օր մը, մեր քիթէն բերնէն դուրս պիտի գայ»:

Աստուած բերնէդ լսէ՛, էսքի վաթանտաշ :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՐՔԵՐ

«ՌԱՅԿՈՄԻ ԱՆԸՄԲՌՆԵԼԻ ԴԻՐՔԸ»

Մոսկուայի «Պրաւտա»ն իր 26 Սեպտեմբերի թիւին մէջ հրատարակած է վերի խորագրով նամակ մը, ստորագրուած իր երկու թղթակիցներուն՝ Ս. Սարգիսեանի եւ Բ. Թարասովի կողմէ: Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք նամակը.—

Վերջերս Հայաստանի Հոկտեմբերեանի շրջանին մէջ տեղի ունեցան դէպքեր, որոնք իրենց վրայ հրաւիրեցին հասարակութեան ուշադրութիւնը : Շրջանի թերթին՝ «Դէպի Կոմունիզմ»ի խմբագիրը՝ Կ. Պօղոսեան պաշտօնէ հեռացուց չորս խմբագիրներ: Ի՞նչ բան մղեց զինք առնելու այդքան վճռական քայլ մը, որ միանգամայն անբացատրելի է: Այդ ընկերները թերեւս դէշ կ'աշխատէին, բթամիտ էին կամ կատարած էին գործեր, որոնք համապատասխան չէին խորհրդային լրագրողին բարձր կոչումին: Ոչ մէկ նման բան: Զորսն ալ պատուաւոր մարդիկ են, ընդունակ, աշխատասէր: Անոնց ամէն մէկը լրագրական ասպարէզը մտած է երկու – երեք տարի առաջ, վերջացնելով Երեւանի համալսարանը: Անոնք իրենց առաջին թղթակցութիւններով, նկարագրութիւններով ձգտած էին արտայայտել ու պատկերացնել կոլխոզներու հերոսական աշխատանքները եւ խորհրդային մարդուն հոգեկան հարստութիւնները : Հետեւելով բոլշեւիկեան մամուլի աւանդութիւններուն, որոնք լրագրողէն կը պահանջեն ըլլալ անողոք ամէն բանի հանդէպ, որ օտար է մեր հասարակութեան, միաժամանակ մերկացուցած էին ինչ որ կը խանգարէր դէպի առաջ շարժումը: Երիտասարդ լրագրողները դժգոհանք յայտնած էին խմբագրապետին տարօրինակ դիրքին մասին: Մասնաւորապէս դիտել տուած էին, թէ խմբագրապետը կը մոռնայ խորհրդային մամուլի աշխատաւորին յատուկ պարտաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ կուսակցական համեստութեան զգացումի չափերը : Զանոնք վրդովեցուցած է մասնաւորապէս այն, որ խմբագիրը փորձած է թերթը օգտագործել ի նպաստ անհատական նպատակներու: Հարկադրած է զիրենք քննադատական բնութագրութիւններ գրի առնել այն կոլխոզներու մասին, որոնք նախապէս յետամնաց էին, իսկ այժմ լաւցած են, եւ որոնց նախագահները, սակայն, ժամանակին դիտողութիւններ ըրած էին Պօղոսեանի մասին: Միանգամայն նաեւ ուզած է, որ անոնք անհիմն կերպով գրուատեն Նալբանդեանի եւ Բամպակաշատի արտերներուն վարիչները, որոնք իր անձնական բարեկամներն են: Լրագրողները նամակ մը ուղղած էին «Պրաւտա»յին :

Փաստերը քննելու մտօք, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին քարոզչական բաժինը, որուն ուղարկուած էր «Պրաւտա»յէն նամակ մը,

«ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Կարճ, կտրուկ, արագավազ: Երբեք ճապաղութիւն: Վէպի մը նման առինքնող, վէպէ աւելի մնայուն, զի ապրուած կեանքի պատմութիւն: Տեսակ մը զարհուրանքի օրագիր, թէեւ քառասնեակ մը տարիներ վերջ յուշագրուած:

Կարելի չէ կարդալ այս յուշարձանը՝ անթաց աչքով: Մարդկային սիրտը բզքտող գազանային պատկերներ են ծայրէ ի ծայր: Իսկ Հայու մը սի՞րտը…, երբեք կրնա՞յ պատառ պատառ չըլլալ, բիւր-հազար բողոքի սլաք չդառնալ հանդէպ այն ցեղին՝ որուն անունը Թուրք է: Ճակտին այն դարուն՝ որ ինքզինքը քաղաքակիրթ է կոչեր :

Քար դնենք մեր կուրծքին վրայ, փակենք մեր աչքերը եւ մտնենք քիչ մը խոր՝ չորս հարիւր յիսուն էջնոց պատկերազարդ չքեղ հատորին:

Սակայն դիտողութիւն մը.— «Հայկազ» անուն՝ առանց վերջատառ «ն»ի՝ գոյութիւն չունի: Հայկազուն, Հայկազնեան բնաձեւերուն կրճատը՝ Հայկազն է, Հայկ եւ ազն բառերէն կազմուած: Առանձին ազ բառ մը չունի Հայերէնը : Ուրեմն պէտք է ուղղագրել Հայկազն :

Անցողաբար նկատենք կարգ մը թերիներ.—

էջ 17, վիճակագրական տախտակին մէջ, դպրոցի սիւնակը ցուցուած է մերկ: Ակնարկ նետողը կը հասկնայ թէ՝ յիշուած քառասուն գիւղերուն ու քաղաքին մէջ՝ դպրոց գոյութիւն չունի: Մինչդեռ յաջորդող բազմաթիւ էջերուն մէջ՝ կը հաստատուի (եւ բարեբախտաբար) որ ամէնքն ալ օժտուած են եղեր երկսեռ դպրոցներով:

էջ 33, Մ. Պ. տառերը կը մնան անբացատրելի, եթէ ուշադիր ընթերցողը՝ կրկին վերծանումով մը չկարենայ լուծել թէ՝ իրարմէ բաւական հեռու ինկած Մուշեղեան եւ Պետրոսեան մականուններուն միացումին սկզբնատառերն են:

Քանի մը թերիներ նաեւ լեզուական մարզին մէջ.— «Կ'երթայի հոն թափառիլ» (էջ 37), «աղօթել կ'երթան» (էջ 44), «կ'երթային հագնիլ ու հանել» (էջ 50), «կ'երթային խմել» (էջ 61), փոխանակ ճիշդ հայերէնով գրելու՝ տրական հոլով՝ թափառելու, աղօթելու, հագնելու, հանելու, խմելու, եւայլն:

Սխալ է ըսել «խմոր կը թխէին» (էջ 177), կ'ըսուի «հաց կը թխէին»: Խմորը կը շաղեն, հաց թխելու համար :

էջ 102 – 105, պէ՛տք էր յիշուէր Սեբաստիոյ Առաջնորդ Պետրոս Սրբազանին մականունը: Պատմութեան պահանջն է :

Այս փոքրիկ թերիները ոչինչով չեն նսեմացներ գործին իրական արժէքը : Ահա թէ ինչո՞ւ քաղցր գինին վերջի պահեցի: Ու կը պահեմ դեռ աւելի վերջի, յիշելու համար կարգ մը նմանութիւններ, որ աչքիս կը զարնեն գիրքին մէջ, Շապին Գարահիսարի եւ Վասպուրականի, Կարինի եւ Անիի բարբառներուն, սովորութիւններուն, անուններուն ու մականուններուն մէջ :–

Եթէ ընդունինք որ Հայկեան Ցեղը հարաւէն եւ արեւելքէն է տարածուեր դէպի հիւսիս, ապա դէպի արեւմուտք, այն ատեն պարզ է որ՝ արտագաղթի դարաւոր կոհակներովն ու Արծրունի Սենեքերիմ թագաւորին պատմական ու զանգուածային մեծ գաղթին բերումովը՝ Շապին Գարահիսարի Հայութիւնը կազմուած է վերոյիշեալ երեք նահանգներուն բնիկներէն: Ատով ալ՝ իրենց հետ տարած ու աւանդած բարբառն ու բարքերը շարունակած են մնալ անոնց սերունդներուն մէջ :

Ահա բառեր՝ նոյն եւ նման՝ Վանայ ու Շապին Գարահիսարի մէջ.— Ճոխկ, Ջրուկ Աղբիւր անեղ (աղեղ)՝ Անեղրի, ճընդվրդ, միմտէր, վար արա՛ (ըրէ՛), ադու (թոյն), հարսա (ա՛յ դու հարս), որ սխալ արտագրումով կամ աղաւաղումով՝ Շապին Գարահիսարի բարբառին մէջ եղած է հարսը (էջ 85),— «Հարսը՛ մի՛ լար, հարսը՛ մի՛ լար» երգի ընթացքին :

Ահա նոյն աւանդութիւնները, — Մեծ Պահքին՝ սոխի մէջ եօթը փետուր շարելով կախել երդիքէն, երբ չարաթացոյց (էջ 58): Վանի մէջ՝ Ակլատիզ, Օրօճիկ կոչուած: Մեծ Զատիկին՝ իրարու փոխայցելութիւն տալ, երեք օր, Զատիկ շնորհաւորելու համար (էջ 59): Անոնց Զարզարդարը մեր Ծառզարդարը՝ Ծաղկազարդի տօնն է: Խնրկտուր՝ մեր Խնդրակատար (Սուրբ Աստծինն է): Սուրբ Ցակոբը (տօնն ու սուրբը) ինչպէս հոն, հոս Վանի մամիկներուն բերանովը, իր տօնին օրը, ձմրան, «իր մօրուքը թօթուելով ձիւն կը բերէ» (էջ 40):

Նոյն Խնրկտուրի ուխտատեղիին աւանդութիւնը՝ շարունակուող կարմիր գիծն է Վանի Ակլուփու Հայ-Փեսայ քարերուն (էջ 42): Եւ այդ «պսակի պահուն քարացած զոյգ»ին ուխտի երթցող պսակ խնդրող Գարահիսարցի կիները ուղղակի շառաւիղներն են Շահբաղըցի-Վանեցի իրենց մեծ մայրերուն :

Նոյն «Սր. Սարգիսի ձիուն սմբակներուն հետքերը» (ժայռին վրայ պայտաձեւ պզտիկ փոսեր), Վասպուրական Աշխարհէն Շ. Շարահիսար գաղթած աւանդութիւնն է (էջ 43):

«Վերջին Դատաստան»ի նկարը, իր նկարագրութիւնովը (էջ 49) կը յիշեցնէ մեր՝ Վանի՝ եկեղեցիներուն մէջ՝ պատէն կախուած զարհուրելի պատկերը, նոյն ահաւոր չարչարանքներու մանրամասնութիւններով: Արքայութիւնը վեր, ամպերու մէջ, Դժողքը վար՝ բոցերու գիրկ :

ՋԻԹՈՒՆԻ

(1 Շար.)

Հոկտեմբերեանի շրջանը ուղարկեց խումբ մը գործիչներ: Անոնք, ծանօթանալով խնդրին մանրամասնութիւններուն, ինչպէս կը հաղորդեն մեզի, եկած են այն եզրակացութեան, թէ խմբագրի մասին եղած քննադատութիւնները իրաւացի են: Ըստ այդ գործիչներու գլխաւորին՝ Պօղոսեան անսկզբունք մարդ է եւ գրական տեսակէտէն անբաւարար պատրաստութիւն ունի: Կը սպասուէր, որ Հոկտեմբերեանի շրջանի կուսակցական բիւրօն անդրադառնար խնդրին: Դժբախտաբար, ան ցոյց տուած չէ խստապահանջութիւն, որբագրած չէ Պօղոսեանի սխալները եւ դատապարտած չէ անոր գործունէութիւնը: Իր որոշման մէջ, բիւրօն ոչ – տարկայական ձեւով քննած է «Պրաւտա»յի նամակը: Ան պաշտօնէ հեռացուցած է թերթին պատասխանատու քարտուղար Ստեփանեանը եւ նամակներու բաժնի վարիչ Գէորգեանին ներկայացուցած է կուսակցական խիստ պահանջներ: Ճիշդ է, որ թէեւ նկատողութիւն մը բրած է նաեւ խմբագրին, բայց տուկա կատարած է աւելի շատ «տարկայական» դատումի նախատեսութեամբ: Իսկ յաջորդ օրը՝ Պօղոսեան, հիմնուած Բայկոմի որոշման վրայ, հրաժարեցուցած ընկերները եւ անոնց առաջարկած է որոշել, — կամ ինքնակամ կերպով հրաժարագիր կուտան եւ կամ ինք կը հրաժարեցնէ զանոնք՝ բացասական բնութագրեր տալով անոնց մասին: Եւ իրականացուցած է իր ցանկութիւնը:

Խօսակցեցանք շրջանի քարոզչական բաժնի վարիչին՝ Յակոբեանի հետ: Մեր խօսակիցը ամէն կերպով ջանաց արդարացնել խմբագիրը եւ մեղադրել նամակին հեղինակները:

— Անոնք, — ըսաւ Յակոբեան, — հակակուսակցական ընթացքի մէջ են գտնուած եւ շարժած են սկզբունքի հակառակ:

— Ի՞նչ բանով:

Պարզ այն պատճառով որ լրագրողները նամակ են գրած «Պրաւտա»յին: Քարոզչական բաժնի վարիչը կարծես չի գիտեր կուսակցութեան կանոնագիրը, ըստ որուն ամէն մէկ կոմունիստ իրաւունք ունի կուսակցական օրկաններուն եւ մինչեւ Կ. Կոմիտէին հաղորդել անբաւարարութիւններ եւ թերութիւններ, եւ թէ ան պարտաւոր չէ անտես առնել սխալ գործեր որոնք վնաս կը բերեն կուսակցութեան եւ պետութեան: Յակոբեան ուրիշ մեղադրանք ալ ունի, — հրաժարեցուածները պատեր են աշխատաւորներու նամակները: Այստեղ եւս ճշմարտութիւնը երեւան ելաւ: Գիւղացիներու նամակներն ու դիտողութիւնները, անոնց հրաժարեցումէն ետք եւս, պատռուած են, Պօղոսեանի թելադրութեամբ, հաշուակալին կողմէ: Մնաց որ խմբագրութեան աշխատակիցները այդ նամակներուն մեծ մասին գոյութեանը անտեղեակ են եղած: Նամակներու մասին տեղեկատուութիւն չէ կատարուած: Խմբագիրը քննադատական նամակները կարդալէ ետք, յաճախ պատռած է զանոնք: Շատ գրութիւններ աննկատ թողուած են: Անցեալ տարուան ընթացքին, օրինակ, ընդամէնը տասը պատասխան տրուած է աշխատաւորներու նամակներուն, իսկ այս տարի՝ տասնը – հինգ: Այս տարուան ութ ամիսներու ընթացքին անպատասխան մնացած են աւելի քան երկու հարիւր նամակներ: Զարմանալի չէ, որ մարդիկ հրաժարած են գրելէ թերթին մէջ:

Որպէսզի որեւէ ձեւով արդարացնէ լրագրողներու հրաժարեցումը, խմբագիրը տուած է մէկ քանի հրամաններ: Զանոնք կը մեղադրէ անգոյ յանցանքներով: Երեւան ելաւ, որ այդ բոլորը հաշուակալին կողմէ են գրուած՝ Պօղոսեանի թելադրանքով:

Այցելեցինք մէկ քանի կոլխոզներ, խօսակցեցանք կոմունիստներու եւ չէզոքներու հետ, եւ բոլորովին համոզուեցանք որ մեղադրանքները անհիմն են:

Մեզի հետ խօսակցութեան ատեն, Բայկոմի քարտուղարը՝ Ատոյեան նպատաւոր կարծիք յայտնեց խմբագրին մասին, գովեց անոր բարոյական բարձր արժանիքները: Բայց ընկեր Ատոյեան պարտաւոր է գիտնալ, թէ անցեալին մէջ Բայկոմի բիւրօն դատապարտած էր խմբագիրը: Որոշմնագրին մէջ գրուած էր. «Ընկ. Պօղոսեանը յանցաւոր նկատել եւ զայն հրաժարեցնել վկայաթուղթերու խարդախութեան պատճառաւ»: Երեւան ելաւ որ ան ընթացք չի տար թերթին մէջ կատարուած քննադատութիւններուն, չօգներ թղթակիցներուն եւ վատ կենցաղ ունի:

Անկէ ի վեր հինգ տարիներ են անցած, բայց այս մարդուն ընթացքին մէջ ոչինչ փոխուած է:

Ի՞նչպէս պատահեցաւ, որ ան կրկին գրաւեց խմբագրապետի աթոռը: Այս մասին որեւէ պատասխան չտուին մեզի՝ կուսակցութեան բիւրոյին կողմէ: Ինչ որ ըսաւ մեզի ընկեր Ատոյեան, այն է, որ «խմբագիրը ամբողջովին ձեռքն է առած Բայկոմը»:

Այս մասին ի՞նչ ունի ըսելիք Հայաստանի Կոմկուսակցութեան Կ. Կոմիտէն:

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ
ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՀԻՆԳ ՄԱՀ, ԵՐԵՔ ՀԱՐՍԱՆԻՔ...

Կիրակի, Հոկտեմբեր 19ին, Պրիւսէլի ցուցահանդէսին դուռները փակուեցան, աւանդական հրավառութեամբ: Հազարաւոր հանդիսականներ, հակառակ ցուրտին՝ ներկայ եղան փակման արարողութեան:

Ինչպէս կը նախատեսուէր, վերջին օրը աննախընթաց խճողում մը կար, մօտ մէկ միլիոն այցելուներ, որոնք գացած էին Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն, Հոլանտայէն եւ Անգլիայէն, անշուշտ՝ չմոռնալով Պելժերը:

Համաշխարհային այս ցուցահանդէսը այցելուներ ունեցաւ ամէն կողմէ. Եւրոպայի երկիրներուն դիւանագէտներ, նոյնիսկ՝ նախագահներ եւ վարչապետներ ներկայ եղան ցուցասրահներու մէջ տեղի ունեցած համաղումարներու: Զանազան սրահներու մէջ 500 հաւաքոյթներ եղան: Լրագրողները, որ կը վխտային ամէն կողմ, աչքէ չփախցնելով «կարեւոր դէմք»երու ժամանումն ու մեկնումը, երկու մրցանակներ յատկացուցին. առաջինը՝ Փրի Օրանժ, տրուեցաւ Լիւքսէմպուրկի Ժոզէֆին – Շարլոթ իշխանուհիին, որ «պոչ բռնած» էր, վերելակ – աթոռը նստելու համար: Երկրորդը՝ Փրի – Սիթրոն տրուեցաւ դարձեալ իշխանուհիի մը՝ Մարկարէթ (Անգլիա):

Կազմակերպիչներու մրցանակը տրուեցաւ Ֆրանսական տաղաւարի ղեկավար Անտրէ Բէնիէի:

Ցուցահանդէսին առեւտուրի վարպետը հանդիսացաւ Խ. Միութիւնը, — ինչպէս կը հաստատեն բոլոր այցելուները՝ միահամուռ: Արդարեւ, միայն Ռուսերը խանութ բացած էին իրենց տաղաւարին մէջ. ծախեցին հազարաւոր պուպրիկներ, ըմպելիներ, լուցկիի տուփեր եւն.: Ճաշարաններու մէջ առաջին կարգի վրայ կը դասուի փարիզեանը:

Այցելուներու ընդհանուր թիւը եղաւ մօտ 42 միլիոն մինչդեռ 35 միլիոն կը նախատեսուէր: 1935ին, Պրիւսէլի ցուցահանդէսը ունեցած էր 19 միլիոն այցելու:

Գերմանացիները կը ներկայացնեն մեծագոյն թիւը՝ այցելուներուն մէջ, այնուհետեւ կուգան Հոլանտացիները, Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները:

Տաղաւարներուն մէջ Ֆրանսականն է որ ամէնէն աւելի այցելու ունեցաւ. աւելի քան 6 միլիոն հոգի, չհաշուելով կուգայ անկէ վերջ՝ 5.200.000 հոգիով, որուն կը յաջորդեն ռուսականը, ամերիկեանը եւ անգլիականը:

575.000 կառքեր մտան թէեւ աւելին կը սպասուէր:

Ցուցահանդէսին փոքրիկ կառախումբերը կտրեցին մէկ միլիոն 200.000 քիլոմեթր ճամբայ ... փոխադրեցին տասը միլիոն ճամբորդ: Երեք միլիոն հոգի նստան վերելակ – աթոռները: Մէկ միլիոն հոգի նախընտրեցին փուս – փուսները:

Մէկ ու կէս միլիոն հոգի այցելեցին Աթոմիոմը. եկամուտ՝ 75 միլիոն պելժիական ֆրանք (վեց հարիւր միլիոն ֆրանսական):

16 Միլիոն հոգի ճաշեցին ցուցահանդէսին 70 ճաշարաններուն մէջ, որոնք ունէին քան հազար խոհարար եւ սպասեակ:

Զանազան երկիրներէն 1200 հիւրընկալօրիորդներ (օթէս) գացած էին. ասոնց երեքը սիրահարուեցան եւ ամուսնացան, առանց սպասելու որ վերջանայ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը, — Ֆրանսուհի մը, Պելժ մը, եւ Հրեայ մը:

370 գողեր ձերբակալուեցան. գողցուած առարկաները. — Գիրք, լուսանկարչական գործիք, պուպրիկ եւ զանազան նախապատկեր (մաքէթ):

Հինգ հոգի մեռան, արկածի հետեւանքով:

31.000 հոգի հիւանդացան եւ խնամուեցան: Ութ վաղաժամ ծնունդներ եղան: 27 հոգի անձնասպանութիւն փորձեցին: 150 հոգի ուշաթափ եղան ...:

2000 փոքրիկներ կորսուեցան ու... գտնուեցան: Այսինքն՝ օրական 12 հատ: Մրցանիշ մը. — Տնօրէն մը իր աղջնակը սկսաւ փնտռել կորսուելէն երեք օր ետք:

Գլխաւոր այցելուները. — Պօտուէն Թագաւոր, Նախագահ Քօթի, իշխան Ֆիլիփ եւ Մարկարէթ իշխանուհին, Ժիւլիանա Թագուհին, Յունաստանի Թագաւորը, իշխան Ռէնիէ, Սկանտինաւիոյ իշխանուհիները, Վարչապետ Ատընաուըր, Վորոշիլով, Կարդինալ Աղաջանեան, Ֆոն Պրէնթանօ, Միկոյեան ... բայց ոչ Խրուշչեւը:

Այս բոլորէն ետք, բանուորները սկսած են քանդել բոլոր տաղաւարները: Գալով ապրանքներուն, Պելժիական իշխանութիւնները իրաւունք տուած են բոլոր երկիրներուն՝ իրենց ունեցածները տեղւոյն վրայ ծախել, կամ միասին տանիլ: Ընդամէնը 45.700 թոն ապրանք կայ: Եթէ այս պայմանները չյարգուին ցուցահանդէսին մասնակցող երկիրներուն կողմէ, պելժ կառավարութիւնը տուրք պիտի դնէ ապրանքներուն վրայ:

Բոլոր տաղաւարները պիտի քանդուին. ծախքերը պիտի հոգան այն երկիրները՝ որ շինած են զանոնք: Կարգ մը ազգեր Պելժիոյ առաջարկած են տաղաւարները նուիրել... բայց մերժուած:

Այս պայմաններուն մէջ, կարգ մը երկիրներ զանազան ընկերութեանց յանձնած են իրենց տաղաւարին քանդումը: Պելժիոյ կառավարութիւնը կը պահանջէ հողը այնպէս՝ ինչպէս յանձնուած էր: Աւստրիոյ տաղաւարը եղածին պէս պիտի փոխադրուի Վիէննա: Չեխոսլովաքիոյ, Խ. Միութիւն եւ Սպանիա նոյնպէս որոշած են փոխադրել իրենց տաղաւարները: Ֆրանսական տաղաւարին ճակատագիրը դեռ չէ ճշդուած: Հո՛ն պիտի մնայ միայն Աթոմիոմը, վեց տարի, աշխարհին յիշեցնելու համար որ 1958ին մարդկութիւնը այնտեղ կատարած էր «աշխարհի հաշուեկշիռը՝ աւելի մարդկային աշխարհի մը համար ...»:

Թ. Ա. Թ.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ծնողաց միութիւնը հոկտեմբեր քսանին գումարեց իր ընդհանուր ժողովը, որուն օրակարգի նիւթերն էին. — 1) Անցնող տարուան գործունէութեան ընդհանուր տեղեկատուութիւնը: 2) Նոր վարիչ յանձնախումբի ընտրութիւնը:

Ժողովականները մեծ գոհունակութեամբ եւ ծափերով շնորհաւորեցին նախ վարիչ յանձնախումբին տարած աշխատանքները եւ ձեռք բերած գնահատելի արդիւնքները:

Անցնելով ընտրութիւններուն կազմուեցաւ նոր վարիչ յանձնախումբը հետեւեալ տիկիններէ. — Տիկին Հ. Ֆէյտի, (նախագահուհի), Տիկին Խաչերեան (փոխ – նախագահուհի), Տիկին Գրիգորեան (քարտուղարուհի), Տիկիններ Թեւանեան եւ Խանճեան (դանձապահուհի), Տիկիններ՝ Մինասեան, Մանուկեան, Տաքէսեան, Շերոյեան, Յակոբեան, Ադամեան (խորհրդականներ), Տիկիններ՝ Տէր – Մատթէոսեան, Հրաչեան եւ Պէրպէրեան (օժանդակ խորհրդականներ):

Ընդհանուր ժողովը փակուեցաւ ամէնուն գոհունակութեամբ եւ շնորհաւորական մաղթանքներով:

×

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի 1957 – 58 ուսումնական տարեշրջանի պետական քննութիւններուն յաջողած են. —

ՊԱՇՕ. — Ժագ Ֆէյտի, Հայկ Կարապետեան, Վիչէն Բարմաքսզեան, Կարապետ Զափութեան:

ՊՐԷՎԷ. — Պօյաճեան, Արթինեան, Շերոյեան, Կեցոյեան, Կիւլեան, Մէնէտեան, Սօլաքեան, Ասլանեան, Տօնիկեան եւ Ադամեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (281)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Գուցէ այդ է պատճառը, որ այդ տիկերի պատրաստութիւնը զարմանալի կերպով կատարելագործուած է արեւելքում: Նրանք ջուրը եւ սառն են պահում, եւ ամենասաստիկ տօթերի ժամանակ երբեք չեն հոտում: Կաշին արհեստաւորի շնորհիւ դարձել է մի տեսակ խեցեղէն աման, որ պատ թոյլ է տալիս օդի հաղորդակցութիւնը ջրի հետ: Նոյն ջրի վրայ, զանազան անօթների մէջ կայ եւ թրջած թամբաքու եւ սուրճի բոլոր պարագայքը: Բաւական է, որ ծառան լսում է իր տիրոջ հրամանը. «ղահուէ, նարգիլէ»: Ծառան իսկոյն պատրաստում է նախ ղահուէն, ապա նարգիլէն, մատուցանում է իր տիրոջը: Հետաքրքիր է նայել այդ տեսարանի վրայ: Ծառան նարգիլէն բռնած ունի իր ձեռքում, իսկ երկար, օձի նման գալարուող, կաշեայ ծխաքարշի ծայրը գտնւում է տիրոջ բերանում: Ջրերը գնում են, իսկ տէրը մեծ բաւականութեամբ ծխում է, կարծես, իր տանը լինի:

Քարաւանի մէջ կային եւ մի խումբ չինգանաներ (ցիգաններ) իրանց կանանցներով եւ պար եկող տղաներով ու աղջիկներով: Տղաների, աղջիկների եւ կապիկների վրայ հաւասար կերպով խնամք էին տանում: Այդ թռչկոտող արարածները նստած էին աւանակների վրայ, իսկ նրանց տէրերը գնում էին ոտքով: Այդ ուրախ, թափառական խումբը, որ ճանապարհի բոլոր ընթացքում միշտ երգում էր, ծիծաղում էր, կատակներ էր անում, իր վրայ էր դարձրել ամբողջ քարաւանի ուշադրութիւնը:

Կային եւ մէկ խումբ վանեցի մշակներ, որոնք մերձակայ գիւղօրայքից էին: Դրանք պանդխտութիւնից էին վերադառնում: Որքան հեռու տեղից էին գալիս եւ որքան ժամանակ բացակայ էին հայրենիքից, — այդ երեւում էր նրանց թախծալի դէմքերից: Բայց որքան մօտենում էին հայրենի տնակին, այնքան նրանց դէմքերը հետզհետէ զուարթանում էին: Նրանցից եւ ոչ մէկը զրաստ չունէր: Մի մի պարկ ուսներին կապած, ուղեւորի երկար ցուպը ձեռքերին, այրուած, սեւացած արեւի բոցերից, գնում էին ոտքով:

Թափառական չինգանէ, թափառական վանեցի: Երկուսի մէջ սերտ համեմատութիւն կայ: Զանազանութիւնը նրանումն է միայն, որ մէկը հայրենիք, տուն ու տեղ չունի, այլ որպէս աշխարհաքաղաքացի, թափառում է ամբողջ աշխարհում: Իսկ միւսը ամէն ինչ ունի՝ եւ հայրենիք, եւ ընտանիք, եւ հայրենական տուն ու տեղ, բայց դարձեալ թափառում է եւ օտար երկրներում հաց է որոնում:

Քարաւան – բաշին (քարաւանի պետը) ազգով հայ էր յայտնի Թօմմախ – Արթինը, որը ընիկ արզրումցի լինելով, սովորութիւն ունէր ամէն խօսքի մէջ կրկնել այդ առածը՝ «մինչեւ չպղտորուի, չպարզուի»: Նա առանց պատճառի չէր ստացել իր Թօմմախ մականունը որ նշանակում է երկաթեայ մեծ կռան, որով դարբինները երկաթ են կռում ու կոփում: Միջին հասակով մարդ էր Արթինը, ամրակազմ, որպէս ծառի բուն: Նրա խոշոր դէմքի վրայ մազերից ազատ մնացել էր միայն քիթը եւ ճակատի մի փոքրիկ մասը: Մինչեւ անգամ ականջները ծածկուած էին խիտ ու կոշտ մազերով: Նա սովորութիւն ունէր ինքն իրան ծաղրել, ասելով թէ մայրը իրան գողացել է արջերի որջից: Բայց երբ խօսում էիր այդ կոշտ ու կոպիտ մարդու հետ, նրա դէմքի խոշոր գծերը մեղմանում էին եւ, կարծես, հետզհետէ գեղեցկանում էր նա:

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

Գ. Վահէ Մարեան եւ զաւակները, Արա Մարեան, Այրի Տիկին Միքայէլ Մարեան եւ աղջիկները, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Ալլահվերտի, Տէր եւ Տիկին Սերժ Միլոս եւ աղջիկը, Մարեան, Չէչէեան, Ազար-եան, Կեւրէկեան, Մարտիկեան եւ Քրա-սինիքօֆ ընտանիքները ցաւով կը ծա-նուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐՄԷՆ ՄԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 21ին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր՝ Ուրբաթ ժամը 10·30ին, Պրիւսէլի Անկլիքան եկեղեցին :

29, RUE CRESPEL

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Տէր եւ Տիկին Ա. Զաքար-եան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Վարսենիկ Զուլ-լէրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ Պ. Վարդան Զուլլէրեանի մահուան առ-թիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Էլէն Բիւզանդի իր սիրելի ամուսնոյն՝ Տոքթ. Յ. Քիւթիւճեանի կսկծալի մահուան առ-թիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մոնփէլիէէն Փափազեան ընտանիքը Օր. Էկիւլ Արսլանեանի մահուան առթիւ 2500ական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու օգափոխութեան կա-յաններուն : (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Ողբ. Տիկին Քրիստինէ Թընկըրեանի տխուր մահուան առթիւ, Թընկըրեան եղ-բայրներու բարեկամները փոխան ծաղկե-պսակի 7400ական ֆրանք կը նուիրեն Պանէօյ Քաչանի Կարմիր Խաչի եւ Կա-պոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն, ձեռամբ Պ. Մկրտիչ Միրաքեանի :

ՏԻԿԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Տ. Քէօշկէրեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մարանկօզեան, հինգ հազա-րական ֆրանք, Տիկին Եղիսաբէթ Թա-թինեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Ի-գիտպաշեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տատուր-եան, Տէր եւ Տիկին Ֆաքրիկեան, Տիկին Մարիամ Նէտիլեան երկու հազարական, Տէր եւ Տիկին Տուրկութեան, Տէր եւ Տի-կին Հ. Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Շիրինեան, Պ. Ե. Փանոսեան, Տիկիններ՝ Բարսեղ-եան, Լուսի Սալմաստլեան, Մ. Կարա-պետեան, Ճիհանեան, Ա. Պազրճեան, Պարոնեան, Գ. Էֆէեան, Աստղիկ Աչըք-կէօզեան, Մ. Մութաֆեան, Ն. Ուստու-ւլեան, Հ. Փափազեան, Պ. Սաքայեան հազարական, Տիկիններ՝ Փափազեան, Տօղրամաճեան, Անմահեան, Եղիշէեան հինգ հարիւրական ֆրանք :

Այս տխուր առիթով Անվէրսի Տիկնանց Միութիւնը վարժարանին կը նուիրէ ե-րեք հազար պելժիական ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առի-թով կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պա-տարագ, որուն ընթացքին երգեհոնի ըն-կերակցութեամբ կ'երգուի օրուան յա-տուկ շարականը : Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաչահանգիստի անդաստանը՝ ջրօրհնէ-քով : Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Սարգսեան :

× Հայաստանէն Արտուշ Ալեքսայի Ղամբարեան կը փնտռէ իր փեսան Նիկո-լա Մեխակ (մօր անուն Շուշանիկ) : Ար-տասահմանի թերթերէն կը խնդրուի ար-տատպել իր ծանուցումը : Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Մայր եկեղե-ցիին, 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա-նի շքեղ սրահներուն մէջ

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ : Մանրամասնու-թիւնները յաջորդով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժա-մը 8·30ին, Ֆուայէ տը լ'Իմմաքիւլէ մէջ, 24 րիւ Տիւնուար :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լօլա Սասունիի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավար-քարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի պատգ. ժողովին, այս շա-բաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի :

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շր-ջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրա-կան զեկուցումը :

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères
ՇԱՐՔ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

26րդ ուխտագնացութիւնը Մարսիլիոյ հայ գաղութին դէպի Նոթըր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի :

Սոյն ուխտագնացութեան ա-րարողութիւնը պիտի կատարուի Մարսի-լիոյ Առաջնորդ՝ Տէր Մարկոս Լալիէ Արք.ին պատուոյ բարձր հովանաւորու-թեան ներքեւ ու նախագահութեամբ նոյն սրբավայրին մեծաւոր գերապայծառ Տէր Յովհաննէս Մէռէնսի :

Սոյն օրը ժամը 9·30ին ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ գերապա-տիւ Յովհ. Վ. Նալպանտեան, (ժողո-վրդապետ Պելժիոյ կաթողիկէ Հայոց), ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ վերապատուելի Հայր Բ. Ֆիհար, Մար-սիլիոյ Ասօնբսիօնիսթ հայրերուն մեծա-ւորը :

Երգերը պիտի կատարուին Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» երգչախումբի կողմէ :

Պատարագէն վերջ՝ հանդիսաւոր հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար :

Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ բարեպաշտ հայ ժողովուրդը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Անմահն ԿՈՄԻՏԱՍԻ յի-շատակին եւ եկեղեցաշէն մեծ բարերար ողբ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջ-ջեցեալներուն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգե-հանգստեան պաշտօն :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

×

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն ողբացեալ ՀԱՄԲԱՐ-ՁՈՒՄ ՖԸՉԸՃԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ : Հանգուցեալին յիշատակը յար-գողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան :

ԱՂՔԱՏԱՒՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V Ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres Cotillons

ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ա-պահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը : վերջին օրերու մի սպասէք :

ԼԻՈՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՔԷՐՄԷՍ

Լիոնի նորակառոյց Եկեղեցւոյ կից Ազ-գային Տան բացումը պիտի կատարուի, Լիոնի Եկեղեցաշէն Երիտասարդաց կողմէ կազմակերպուած շքեղ քերմէս եւ պարա-հանդէսով մը :

Բոլորը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, այդ հաճելի օրը միատեղ տօնելու :

26 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Պիտի ըլլան՝ խաղեր, թօմպօլա, ճոխ պիւֆէ, պարեր :

Vente de Charité.

Մուտքը ազատ է :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Արշակ, Շահան, Շուշան եւ Ալանիկ Փիրանեաններէն (զաւակները Կիւրէնցի Վարդան եւ Նարդուհի Փիրանեաններու) իրենց հասցէն տեղեկացնել Պ. Էլմասեա-նի՝ Պուաթ Փոսթալ 488 Ալէքսանտրի, (Էժիպթ) :

× Հայաստանէն նամակ ունի Մկրտիչ Օտապաշեան : Դիմել խմբագրութեան :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՁՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու : Ասօսիասիօն փիլոթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուց-ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան : Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխար-հագրութիւն : Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէ-նի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի :

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկ-տեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21) :

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կու-տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերա-յին նիւթեր եւն.: Փափաքողներուն ծրա-գիրը ձրի կը տրուի :

Դիմել՝

Association Philotechnique
47, Rue Saint André des Arts
(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն) :

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Եր-կուշաբթի 18·20, հեռաձայն Տանթօն 48·28, 44·14 : Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ՝

Որբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հաս-ցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6 :

Pour tous vos Travaux
d'Appartements
ADRESSEZ-VOUS
au jeune Artisan Peintre
ARMENAK VARTANIAN
42, Rue des Jeuneurs — Paris - 2e
Devenez son Client :
Vous ne le regretterez pas !

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) —

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Լիոն.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-տէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուր-բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւա-քատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի բո-լոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բա-ցառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մես-րոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին : Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Ալմընօն-վիլի մեծ սրահին մէջ :

Կը բանախօսէ Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ :

Այս առթիւ պատրաստուած է գեղար-ուեստական կոկիկ բաժին մը : Մարզիկ-ներուն կողմէ պիտի ներկայացուին հայե-րէն երկու զաւեշտներ : Ճոխ պիւֆէ :

Պարերը կը սկսին առաջին մասէն ան-միջապէս ետքը :

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը, քաջալերելու պատանի մարզիկներուն այս ձեռնարկը :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

Ի գիտութիւն Պոմոնի եւ Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ՝ այս Կիրակի, Տօն Գիւտ Խաչի, պա-տարագ եւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թաղիս Ս. Գր. Լուսա-ւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ի յիշատակ հան-գուցեալ առաջնորդ Պալաքեան Սրբազա-նի, անոր յանկարծական մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ : Ապա, Տ. Հմայեակ հօր, Թաղ. Խորհրդոյ, Դպրաց Դասու եւ ազգայիններու բազմութեամբ, կէս օրէ վերջ ժամը երեքին ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ դէպի Սէն Փիէռ, հանգուցեալին եւ վեց քահանայից գերեզմանին վրայ եւս հոգեհանգիստ կա-տարելու : Քաղցր պարտականութիւն հա-մարող ազգայիններէն կը խնդրուի յիշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Ս. Փիէռի մեծ դրան առջեւ, խմբովին երթալու համար ուխտավայր :

AU BEAU NOYER
Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՁՐԻ ՅԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 փր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 փրանք : Հատը 15 փր.

ՇԱԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 25 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8328 — 34EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4129

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Միտ կարեւոր, չըսելու համար պատմական դեր մը վիճակեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան՝ Չորրորդ Հանրապետութեան վերջին տարիներուն :

1956 Յունուար 2ի երեսփոխանական ընտրութիւնները երաւարարի դերը տուին անոր՝ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ :

Ընտրութեանց վաղորդայնին կեանքի կոչուեցաւ կառավարութիւն մը, որուն գլխը յանձնուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին :

Կի Մոլէ իշխանութեան գլուխ մնաց գրեթէ մէկուկէս տարի եւ կարելին ըրաւ ներքին եւ արտաքին կնճիռները հարթելու համար :

Կամաւոր մեկուսացումի կարճատեւ շրջանէ մը վերջ, ընկերվարականները կրկին հրապարակ եկան՝ զօրավիգ դառնալով Զօր. Տը Կոլի՝ անոր դահլիճին տրամադրելով չորս նախարարներ :

Կի, Մոլէ դարձաւ վարչապետին աջ բազուկը, նոյնիսկ սատանճնեց անոր փոխանորդութիւնը՝ երբ անիկա կը բացակայէր մայրաքաղաքէն :

Նոր Սահմանադրութեան խմբագրութեան մէջ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցան ընկերվարականները, որոնց ներկայութիւնը կառավարութեան մէջ՝ փարատեց բազմաթիւ կասկածներ :

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին իր անվերապահ եւ դրական աջակցութիւնը բերելով՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը ճամբայ ցոյց տուաւ տատամսողներուն :

Իսկ լէ Մոլլինոյի 50րդ համագումարը նախ քան հանրաքուէն գծած էր կուսակցութեան հետեւելիք ուղղութիւնը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Այդ ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ անփոփոխ կը մնայ նաեւ Նոյեմբերի երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ, ինչպէս հաղորդեց վարիչ մարմինը :

« Ազգային Խորհուրդ »ը որ կը գումարուի այսօր, պիտի գրդէ գործնական հարցերով : Պիտի ճշդէ թէ ո՛ր հոսանքներու հետ եւ ի՛նչ պայմաններով պիտի համաձայնի համեմատականի ընտրութեանց առեն : Տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան մարզերուն մէջ ընկերվարականները կը պահանջեն զարկ տալ արտադրութեան՝ խուսափելու համար տնտեսական տագնապէ մը, որմէ մեծապէս պիտի տուժէ աշխատաւոր դասակարգը : Մնայուն աշխատանք հայթայթել գործաւորներուն, արդիականացնել ճարտարարուեստը, պետական հասոյթներու եւ տուրքերու արդար բաշխումով երաշխաւորել աշխատաւորներու եւ ծերերու ապահովութիւնը :

Անդրծովեան հարցերու մասին ծանօթ են արդէն ընկերվարութեան ազատամիտ սկզբունքները, որոնց գլխաւորն է ինքնորոշման իրաւունքը, ինչպէս կը տրամադրէ նոր սահմանադրութիւնը :

Ալժերիոյ խնդրին բարւոք կարգադրութեան համար ընկերվարականները իբրեւ առաջին պայման կը պահանջեն լուծել «Փրկութեան կոմիտէ»ները եւ վերահաստատել ժողովրդավար կարգերը : Այնուհետեւ «փոխադարձ երաշխաւորութիւններով զինադուլ ապահովել անոնց հետ, որոնց դէմ կը կռուինք» : Ու վերջապէս բանակցիլ ընակչութեան իրաւասու ներկայացուցիչներուն հետ :

Միջազգային քաղաքականութեան մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ջատագովէ զինաթափութիւնը, հիւլէական փորձերու հակակշռեալ ընդհատումը երկու տարուան համար եւ Եւրոպայի կազմումը :

Փայլուն յաղթանակ մը վերապահուած է իրեն : ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—o—

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏԸ ԿՈԼ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ԲԱՅՑ ՈՉ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

—o—

Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ Զօր. Տը Կոլ Ֆրանսայի եւ օտար լրագրողներու հոծ բազմութեան մը առջեւ խօսք առաւ պարզելու համար իր քաղաքականութիւնը : կարգ մը հարցումներու պատասխանելէ առաջ, Տը Կոլ յայտնեց թէ վերջին անգամ Մայիսին էր երբ ուրիշ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը յայտնէր թէ պատրաստ էր կառավարութեան ղեկը ձեռքը առնել : « Այդ. միութիւնը արդէք հանդիսացաւ երկրին պառակտման եւ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն յայտնաբերեց Ֆրանսայի զարթօնքը » :

Զօրավարը, ապա անդրադարձաւ թէ ինչ կը նշանակէ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն : 25 միլիոն հողի սեւ Ափրիկէէն, Մատակասքարէն, ծիպութիէն ինքնաբերաբար յայտնեցին իրենց փափաքը՝ ըստեղծելու Ֆրանսայի հետ ազատ համաքակապետութիւն մը, եւ նոյն առեն 55 միլիոն քաղաքացիներ Մայր-Երկրէն, Ալժերիոյ, Ռէիւնիոնի, Անթիլեաններու, Նոր - Քալետոնիոյ, Նոր - Էպրիտներու նմանօրինակ որոշում մը առին :

Տը Կոլ անցնելով երեսփոխանական ընտրութիւններուն, ըսաւ թէ ինք չուզեր խառնուիլ ընտրական պայքարին : « Այն առաքելութիւնը, զոր երկիրը ինծի տըւաւ, թոյլ չի տար որ դիրք բռնեմ », չեշտեց Տը Կոլ : « Անշուշտ, չարունակեց չեմ կրնար համաձայն չըլլալ այն խմբակցութեանց կամ անհատներուն որոնք հրապարակաւ կը յայտնեն իրենց անդամակցութիւնը «Շառլ Տը Կոլ Շարժումին » :

Տը Կոլ բացատրեց նաեւ թէ վաղուան երեսփոխանական ժողովը նոյնը պիտի չըլլայ, արդարեւ կառավարութեան անդամները եւ Սահմանադրական Խորհուրդը ճշդած են անոր իրաւասութեանց սահմանները : Եւ շեշտեց .— « Եթէ պատահէր, որ վաղուան խորհրդարանը չուզէր, համակերպիլ իրեն վիճակուած դերին, տարակոյս չկայ որ Հանրապետութիւնը կ'իյնար նոր տագնապի մը մէջ որուն հետեւանքները ոչ ոք կրնայ նախատեսել : Բայց մէկ կէտէ խորհրդարանական հիմնարկութիւնը բաւական ժամանակի համար կը սրբուի» : Եւ Տը Կոլ վերջացուց .— Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսան ցոյց տուաւ որ ստեղծուած է ապրելու համար, բարձրանալու համար եւ ճառագայթելու համար » :

Ապա զօրավարը պատասխանեց լրագրողներու հարցումներուն : Այս առթիւ ճշդեց թէ 7200 սպայ եւ զինուոր մեռած են եւ 77.000 ըմբոստներ Ալժերիոյ կռիւներուն մէջ, եւ անդրադարձաւ բանակին կարեւորութեան, առաքելութեան եւ գոհարերութեան վրայ : Երբ հարց տրուեցաւ Վարչապետին թէ ի՞նչ է իր կառավարութեան դիրքը Ազատագր. Ճակատի առաջարկած բանակցութեանց նկատմամբ, Տը Կոլ պատասխանեց .— Գալով զուրար ղոնուող այն կազմակերպութեան որուն ակնարկեցիք (Ազատ. Ճակատ), կը կրկնեմ բարձրաձայն ինչ որ յայտնած եմ. եթէ պատուիրակներ նշանակուին որպէսզի կարգադրեն իշխանութեանց հետ կռիւներուն դադրիլը, թող դիմեն Թունուզի կամ Ռապաթի Ֆրանսական դեսպանատան, մէկը կամ միւսը կրնան ապահովել իրենց փոխադրութիւնը դէպի Մայր - Երկիր : Որքան կ'ուզեմ որ չուտ գայ խաղաղութիւնը, բայց այն առեն ոմանք կ'ըսեն՝ ի՞նչ են այն քաղաքական պայմանները որոնց շուրջ Ֆրանսա կ'ընդունի խօսիլ : Ես կը պատասխանեմ .— Ալժերիոյ քաղաքական ճակատագիրը Ալժերիոյ մէջ իսկ է : Երբ ժողովրդավարութեան ճամբան բաց է, երբ քաղաքացիները հնարաւորութիւնն ունին արտայայտելու իրենց կամքը, ուրեմն ուրիշ ճամբայ չկայ ... Կը տեսնէք, ամէն օրուան իր հոգը բաւական է, բայց երբ ինծի կը հարցնեն թէ ի վերջոյ ո՞վ պիտի շահի, համոզուած կը պատասխանեմ՝ ի վերջոյ եղբայրական քաղաքակրթութիւնն է որ պիտի շահի :

Տը Կոլ խօսեցաւ տակաւին հիւլէական փորձերու եւ Կինէի մասին եւ իր ասուլիսը վերջացուց հետեւեալ ձեւով .— Կասկածէ դուրս է որ այս ժամուս, Ֆրանսացիներու բոլոր մտահոգութիւնները, ուր որ ալ ըլլան, կեդրոնացած են իրենց երկրին ճակատագրին վրայ, ճակատագիր մը որ պիտի որոշուի Նոյեմբերի ընտրութեանց, միւս կողմէ բոլորին սպասածն է՝ վերջը Ալժերիոյ ողբերգութեան :

Պ Ա Պ Կ Ա Մ Ո Չ

—o—

Հռոմի եօթը բլուրներն ի վեր ծնող այսօրուան օրը՝ պատմական օր մըն է քրիստոնեայ աշխարհին համար :

Այսօր է որ Ս. Պետրոսի Մայր Տաճարին ստորերկրեայ Սիքստոսեան մատրան մէջ, նոր Պապին ընտրութեան դռնփակեալ ժողովը կը սկսի :

Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ 55 իշխաններէն Հռոմ գտնուող 53 կարդինալները, մի առ մի եւ ծնրադիր, գաղտնապահութիւն ուխտելէ ետք մատրան խորանին առջեւ, պիտի բազմին իրենց վերապահեալ գահերուն վրայ եւ սկսին ընտրութիւնը Առաքելոց իշխան՝ Պետրոսի յաջորդին :

Ըստ դարաւոր աւանդութեան մը, ընտրութեան վերջնական կատարումը եւ նոր Քահանայապետին անունը երկու ձեւով կ'աւետուի՝ մէկը տեսանելի, միւսը լսելի, Ս. Պետրոսի հրապարակին վրայ մեծ լուրին սպասող անթիւ բազմութեան :

Քուէթուղթերու այրումով, յատուկ ծխնելոյզէ մը երկինք բարձրացող ծուխին ճերմակ կամ սեւ գոյնը՝ առաջին նշանն է ընտրութեան վերջնական կատարումին կամ անոր կրկնելիութեան :

Երբ Վատիկանի մեծաշուք պալատին ճակատի կեդրոնական պատուհանը դանդաղօրէն բացուի, ընտրութեան կատարումն ու վերջը հաստատող միւս նշանն է այս. եւ անկէ կը յայտարարուի՝ ի լուր աշխարհի, նորընտիր Պապին անունը :

Ամբողջ աշխարհ այդ նշաններուն կը սպասէ այժմ, ժամէ ժամ :

Այդ սպասումին մասնակից է այսօր, ազգային հպարտութեան զիտակից Հայութիւնն ալ : Առաջին անգամն ըլլալով, Հայ է պապընտրելի կարդինալներէն մէկը՝ յաչս եւ ի լուր աշխարհի :

Կրնայ ըլլալ որ Վատիկանի պալատի ծխնելոյզին այս անգամուան ճերմակ մուխը, հայրենի բուխերիկի մը ծուխին յուզումը պատճառէ Հայերուս :

Կրնայ ըլլալ որ արար աշխարհի հռչակուելիք նոր Քահանայապետին անունը, հայահնչուն ըլլայ այս անգամ :

Կրնայ ըլլալ որ այսօր միջազգային տարողութեամբ՝ ազգային հպարտութեան նոր առիթ մը ստեղծուի աշխարհացրիւ Հայութեան համար :

Անշուշտ, Քրիստոնէութեան դարաւոր պատմութեան մէջ Հայութիւնը ի պատուի է արդէն իր անցեալի փառաւոր Սուրբերով, Հայրապետներով, մարտիրոսներով եւ հաւատոյ պաշտպան հերոսներով :

Ունինք արդէն եզական հպարտութիւնը, ազգովին քրիստոնէութիւնը ընդունած առաջին ժողովուրդը ըլլալու :

Ազգային հպարտութեան ի՛նչ նոր էջ մը պիտի գրուի մեր պատմութեան մէջ, եթէ երբեք վաղը Ս. Պետրոսի գահին վրայ բազմողը՝ Հայ Հայրապետ մը ըլլայ յանձին կարդինալ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանի :

Ծանօթ է ժամանակակից Պապերու բացառիկ դերն ու ազդեցութիւնը մարդկութեան հոգեւոր, բարոյական, ընկերային եւ այլ մարզերու պատմութեան մէջ :

Անոնք ոչ միայն գերագոյն Առաջնորդներն են մէկ միլիառ կաթողիկէ շրջաններու կատարած աղօթքին, այլ եւ՝ նշանակութեան բարձրագոյն առումով, առաջնորդներն են իրենց հովուած եւ աշխարհատարած հաւատացեալներուն քաղաքացիական որոշ սկզբունքներուն եւ պարտականութեանց կատարումին :

Ահա թէ ինչու աշխարհիս մեծագոյն պետութիւններն անգամ՝ մօտէն կը հետաքրքրուին Պապերու ընտրութեամբ եւ չեն կրնար անտեսել անոնց բարոյական զօրութեան թափուն տարողութիւնը :

Հայերուս համար, նոր Պապին ընտրութիւնը բացառիկ առիթ մը եղաւ որպէսզի վերարծարծուէր աշխարհի մէջ՝ անկորնչելի փառքն ու պատիւը մեր ազգին : Վկայ համաշխարհային մամուլի, ձայնասփիւռի, պատկերասփիւռի եւ լրատու բոլոր միջոցներով հիւսուած գովքը Հայու մը անձին ու անունին վրայ :

Յանձին եւ յանուն կարդինալ Աղաջանեանին, շաբաթներէ ի վեր Հայութիւնը գլխագիր կը յիշուի ամէն լեզուով հրատարակութիւններու մէջ :

Հոգեւորականին մաքրափայլ անձնաւորութիւնը, մարդուն մեծ իմաստութիւնն ու գիտութիւնը զմայլական երկարաշունչ գրութիւններու նիւթը եղան : Բացի քանի մը նախանձոտութեամբ չարամիտ եւ կամովին տգէտ հեղինակներու, աշխարհի մէջ լոյս չտեսաւ գրութիւն մը որուն մէջ, ամէն բանէ առաջ, յիշուած չըլլայ Կարդինալին հայկական ծագումը :

Կրնայ ըլլալ որ հակառակ համաշխարհային կարծիքին եւ նախատեսութեանց, վաղուան ընտրեալը չըլլայ մեր ալ սպասածն ու մաղթած Պապը՝ Գրիգոր ԺԷ. լուսաւոր անունով :

Կարդինալ Աղաջանեանի միշտ ալ յարուցած աշխարհատարած պատիւը ի նըպաստ Հայութեան, կը բաւէ, որպէսզի արժանի մեծարանքով յիշուի իր անունը, մեր պատմութեան մէջ՝ Պապ կամ ոչ :

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸԼԸՍ - ՉԱՆԳ ՔԱՅ ՉԷՔ խօսակցութեանց արդիւնքը աւելի նպաստաւոր կ'երեւի քան նախապէս : Ամերիկայի արտաքին նախարարը հաւանաբար կրցած է համոզել Ազգ. Չինաստանը որ պակսեցնէ Ֆորմոզայի իր զինուորական ուժը եւ ընդունի երկու Չինաստաններու գաղափարը : Յայտնի է որ Չանգ Քայ Չէք ցաւով տեղի տուած է, բայց միւս կողմէ ի վիճակի չէ դլուխ բռնելու Ամերիկայի որ միակն է որ կրնայ ապահովել ազատ Չինաստանի մը կեանքը :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԶԵՆԹԻ, Հունգարիոյ առաջնորդը իրաւունք չստացաւ Հռոմ երթալու : Փակարանի ժողովը կը բացուի այսօր, վերջին առթիւ մամուլը կը գրէ. — Կարծես նոյնիսկ կարդինալ Աղաջանեանի անունը, այնքան կրկնուած Պիոս ԺԲ.ի մահէն ի վեր, կ'անհետանայ հինգ իտալացի կարդինալներու առջեւ .— Մարելլա, Միմմի, Լերքարօ, Ռոֆֆինի, Ռոնքալլի :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մեր գրականութիւնը, առհասարակ, կը մշակուի դժուարին պայմաններու մէջ :

Գրականութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին, ճակատագրին ու բաղձանքներուն արտայայտութիւնը ըլլալով, կը բաժնէ լայնօրէն տրուած ժողովուրդի մը կեանքըն ու ճակատագիրը :

Հայ գրականութիւնը, իր կարգին, հայ ժողովուրդին պատկերն է, եւ անոր ապրած տագնապներուն արձագանգը. անոր երազներուն ցոլքը. անոր հոգիին երգը, ուրախ կամ տրտում :

Երկու գլխաւոր շրջաններու մէջ կը ծաղկի ան.— Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ, թէեւ երկուքն ալ եւ-բեններով :

Հայաստանի մէջ կը մշակուի ան, ճնշումի տակ, առնուազն՝ պիրկ ու անազատ մթնոլորտի մը մէջ: Հակառակ պնդումներու թէ, վերջերս, մեղմացած են կաշկանդումները, չափով մը, կայ միշտ կացութիւն մը, ուր գրողը չի կրնար ազատ զգալ ինքզինք, իր ուզածը ըսել, առանց հողեբանական աչարեկումի մը:

Եթէ գրողը անցեալով յափշտակուի, սպառնալիքին տակ պիտի ըլլայ միշտ ամբաստանուելու՝ թէ «հնացած», «բուրժուական» կամ «բէակցիոն» գրականութիւն կը մշակէ: Այդ պատճառով ալ, նոյնիսկ պատմական ու անվիճելի նիւթերու մշակման ու մեկնաբանութեան ընթացքին, գրողը հարկադրուած է չեզոքներ ընելու, ակամայ խեղաթիւրելու իրողութիւնները, տուրք տալով տիրող ոգիին ու վարդապետութեան :

Բանաստեղծութիւնն իսկ զերծ չէ կամ չի կրնար ըլլալ հոգեբանական այս գրաքննութենէն, որովհետեւ բանաստեղծները կրնան ամբաստանուիլ կամ հինը «պանծացնել»ու կամ «անձնական» զգացումներ երգելու մեղքով: Ինչպէս որ ալ բացատրենք, կայ դաժան իրականութիւն մը, որ պիտի արձագանգէ անընդհատ՝ բանաստեղծին գործին մէջ.— Ջրանցքը, կոլխոզը, ռատիօկայանը, Զին ու Մաշինը...

Եւ վերջապէս կան հնաւոր չուքն ու դիմաստուերը «զարը» յեղաշրջնո՞ղ կամ «նոր դարագլուխ» ստեղծող դէմքերուն, Լենին կոչուին անոնք թէ Սթալին, Մալենքով թէ Խրուշչեւ, որոնք ներկայ են միշտ կամ պէտք է որ ներկայ ըլլան, բանաստեղծին երեւակայութենէն սկսած մինչեւ անոր քերթուածներուն մէջ:

Այս պայմաններուն մէջ, կարելի՞ է խօսիլ դեռ քննադատ ու ազատ մտքի մասին, որ անզոյ ծաղիկ մըն է խորհրդային ժամանակակից գրականութեան մէջ:

Ինչ կը վերաբերի արուեստին, կեանքըն ու մարդիկը վերստեղծելու հրաշքին, ոճին ու լեզուին, անոնք նշանակութիւն չունին խորհրդ. գրողներու համար, կամ եթէ ունին իսկ, շատ քիչ ստորինանով մը, «բուրժուական» կամ «արեւմտեան» հակազդութիւններ նկատուելով ...

Երկրորդ մարզը մեր գրականութեան, արտասահման է, սփիւռքը, ցիրուցան գաղութներով: Այս մարզին մէջ չկան կաշկանդումներ, ազատ են գրողները, ոչ գրաքննութեան եւ ոչ ալ ուէէ մէկուն տուրք տալու հարկադրանքին տակ :

Գրողները — գրագէտ, վիպասան, բանաստեղծ, քննադատ — կրնան գրել իրենց նախասիրած նիւթերուն մասին : Ազատօրէն կրնան ստեղծագործել :

Ճիշդ այս ամէնը, սակայն տեսականօրէն միայն: Իսկ գործնականին մէջ, բոլորովին տարբեր պատկերով կը ներկայանայ սփիւռքի մեր գրականութիւնը, մեր օրերուն : Ունինք գրողներ, նոյնիսկ «բանաստեղծներ», որոնք ազատ կարգերու մէջ իսկ կը զգան ու կ'ողեկոչեն խորհրդային լուծը. կը շնչեն հեղձուցիչ նոյն մթնոլորտին մէջ. հետեւաբար, կ'երգեն որպէս թէ «հայրենիքը», սակայն նկատի ունին միշտ անոր վրայ դրուած մակդիրը. կ'երգեն «Խորհր'. Հայաստան»ը. կարմիր դրօշը, կարմիր բանակը. կը պանծացնեն խորհրդային յաղթանակները, ոգին ու շունչը:

Հետեւանքը այն կ'ըլլայ, որ ինքնայօժար այս ծնրադրութեամբ, արտասահմանի մէջ իսկ կը մշակուի գրականութիւն մը, հոգ չէ թէ զանցառելի ծաւալով, որ բան մը չաւելցներ հայ մտքին ու մշակոյթին վրայ: Կը պակսեցնէ :

Այդ գրողները, հոգիով նկուն ու միտքով նուաստ, Հայաստան ալ կը մեկնին, գրագէտի կամ բանաստեղծի պսակով, եւ մէկէն կը դառնան համբաւաւոր, երբ նշանաւոր անծանօթներ են իրենց ապրած շրջանին, սփիւռքի մէջ: Անոնք կը գնահատուին «խորհրդային» թերթերուն մէջ, «տաղանդաշատ» կը յայտարարուին, շնորհիւ իրենց քաղաքական դիրքերուն, հոգ չէ թէ որպէս գրող միջակութիւններ ըլլան :

Եւ այս «տաղանդաշատ»ները կ'երթան Հայաստան ու կը վերադառնան, աւելի պերճախօս դարձած, գրականութեան նիւթ դարձնելով իրենց սովորական հանդիպումներն ու հացկերոյթները, սուտ ու իրաւ խօսքերն ու խօսակցութիւնները: Մարդիկ՝ որոնք գրականութիւնը կը շփոթեն շաղփաղփանքին հետ եւ ճշմարիտ արժէքները բերանաբաց ու անմիտ զմայլանքներու հետ :

Ոչ մէկ լուրջ ուսումնասիրութիւն, որ հայրենիքի ու հոն ապրող հայութեան ճշգրիտ պատկերը տար. ոչ մէկ ճշմարտօրէն գրական գործ ու ստեղծագործութիւն, վէպ կամ քերթուած, որ հայրենի հողին հեւքն ու հառաչը բերէր ընթերցողներու մտքին ու սրտին, եւ նոյնիսկ ոչ մէկ տպաւորութիւն, անկեղծ, հայրենասիրական, տաք ու սրտաբուխ շունչով, որ արտասահմանի հայութիւնը յուզէր ու համակէր:

Եւ այսպէս կը ստեղծուի զարմանալի ներդաշնակութիւն մը Խորհրդային Հայաստանի եւ արտասահմանի գրական ոռոչ շրջանակի մը միջեւ. տխուր ներդաշնակութիւն՝ որ կը սպաննէ ամէն ստեղծագործութիւն: Հայրենիքի մէջ՝ հարկադրական համակերպութեամբ, հայրենիքի մէջ՝ հայրենիքէն դուրս, արտասահման իմէջ, ինքնայօժար ծնրադրութեամբ :

Դժբախտութիւն մըն է համակերպութեան այս մթնոլորտը մեր հայրենիքէն սկսած մինչեւ արտասահման, ուր հետզհետէ ծաւալ կը գտնէ նոյն ոգին, ջլատելով մեր գրականութեան ծլարձակումը, նոյնիսկ ընդունակ տարրերու մօտ : Կը բացատրենք երեւոյթը մեր հայրենիքէն ներս, տիրող կարգերուն եւ դաժան զաւանանքներուն ներկայութեամբ : Կը բացատրենք, գնահատանքի խօսք ու ըղձայում ալ ունենալով այն գրողներուն հանդէպ, որոնք միջոցը կը գտնեն իրենց հոգիէն ճառագայթ մը արձակելու եւ իրենց տաղանդէն շողք մը ցոլացնելու դէպի հայ ժողովուրդը, ճիշդ այնպէս ինչպէս փուշերու եւ մացառներու տակ աճող մանիշակը իր բուրմունքը կ'արձակէ :

Սակայն, չենք կրնար բացատրել դիրքը արտասահմանի կարգ մը գրողներուն, որոնք թուրթակ դարձած, կը կրկնեն ինչ որ կը հրահանգուի իրենց, կամ տխուր անձնատուութեամբ մը, հայրենասիրութիւնը կը շփոթեն նուաստութեան հետ եւ կը նուիրուին լրջմնաշուրթն փառաբանութեան յանուն գրականութեան :

Անքաւելի մեղք, որ ջլատիչ ուժ մը կը դառնայ նոյնիսկ օժտուած խառնուածքներու համար :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

ԽՄԲ.— Վ. Թոթովենցի «Երկերու» հրատարակութեան առթիւ Ս. Ազաբաբեան յօդուած մը ստորագրած է «Սով. Հայաստան» ամսագրին մէջ. ստորեւ՝ անոր գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէնի վերածուած .—

Հայպետհրատը հրատարակած է ստուար հատոր մը Վահան Թոթովենցի ստեղծագործութիւններէն, արձակ եւ թատերգութիւն: Այս հատորը հեռու է ամբողջական գաղափար տալէ հեղինակին ամբողջական գործը ըլլալէ: Բեղնաւոր հայ գրողի ստեղծագործական վաստակը կը հասնի տասնեակ մը հատորի : Գրախօսուող հաւաքածոյէն դուրս մնացած են «Բաքու» վէպի երեք հատորները, բազմաթիւ արձակ էջեր ու թատերգութիւններ, քերթուածներ, արուեստի հարցերուն նուիրուած յօդուածաշարքը, գրական դիմաստուերները, երգիծական մանրապատումը եւն.: Բայց այս հատորը գաղափար մը կուտայ Թոթովենցի գրական նկարագրին, ստեղծագործական որոնումներուն եւ ոճին, իւրայատկութեան մասին :

Վ. Թոթովենցի ուսուցիչները եղած են Թլկատինցին եւ Ռուբէն Զարդարեանը՝ արեւմտահայ խրապաշտ նորավէպի յայտնի դէմքերը: Պատանեկան տարիներուն իր գրական պաշտամունքն է եղած Միսաք Մեծարենցի արեւոտ, սիրառատ բանաստեղծութիւնը .— «Ցանկացայ, որ իմ առաջին գիրքը տպուի «Ծիածան»ի նման, միեւնոյն թղթով, ձեւով, չափելով, միեւնոյն տպարանից: Այդպէս էլ եղաւ: Բայց, էլի ա՞ւ, ոչ մի տպաւորութիւն չթողեց. այն ժամանակ միայն ես զգացի, որ գոյութիւն ունի ինչ — որ ներքին մի բան, որ արտացոլւում է տպագրութեան մէջ, գոյութիւն ունի ինչ—որ մի բան, որ Դուրեանն ունէր, Մեծարենցն ունէր, բայց ես չունէի... տարիներ յետոյ, երբ Պոլսում կոտցայ Միսաքի ցուրտ շիրիմը համբուրելու, ինձ թւաց, որ Միսաքը խօսեց ինձ հետ, խօսեց արեւի համար ատծած բուռն կարօտով»:

Գոյներու «չնաշխարհիկ երգիչը», որուն երգերուն վրայ քամուած են պաւուսցի պատանիներու արցունքները, Թոթովենցի առջեւ բացած ճշմարիտ գեղեցկութեան դուռները: Մեծարենցի եւ հայրենի գրականութեան այլ լուսատուներու կրակը հոգիին մէջ, ան քալած է օտար հորիզոններու տակ, օտար ափերու վրայ, գիտած ու քննած է կեանքի «յաւերժական» առեղծուածը, արհաւիրքի տարիներուն ճանչցած է հայ տարագիրները, օտար ափերու, սովահար ճամբաներու վրայ իրենց ազգային գոյութիւնը պաշտպանող մարդոց հոգեկան առաքինութիւններն ու գեղեցկութեան արժէքները :

Օտար ափերէն ան դարձաւ իր հայրենիքը՝ Հայաստան :

Այստեղ ծաղկեցաւ իր տաղանդը եւ համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ ան կերտեց գեղարուեստական փայլուն գործեր՝ յենած իր գիտելու յատկութեան եւ կենսափորձի վրայ :

Վահան Թոթովենցի կեանքի գեղարուեստական յիշատակարանն է «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» (1930) ինքնայատուկ ոճով գրուած երկը:

Ինչ կը ներկայացնէր հին հռոմէական ճանապարհը. Թոթովենց կը գրէ .— «Մեր փողոցը հին աշխարհի այն ճանապարհի մասնիկն է, որ ծայր է առնում հին Հռոմից, դալիս հասնում էր Բիւզանդիոնի հին մայրաքաղաքը, ընդհատւում էր մի ակնթարթ կապոյտ ծովով, ապա շարունակւում էր, օղակելով ամբողջ Փոքր Ասիան, դալիս անցնում էր մեր տան առջեւից եւ գնում մինչեւ «աշխարհի ծայր»ը՝ Բաղդատ ...»:

Հին հռոմէական ճանապարհը, ուրեմն, այն նեղ, փոշոտ փողոցն էր, ուր կ'անցնին հեղինակի կեանքի գլխաւոր դէպքերը: Ինքնակենսագրական եւ ինքնավերլուծական զգալի նիւթ պարունակող այս գործին մէջ պատմելով իր կեանքի «ողիսականը»՝ հանդիպումներ հարեւաններու

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶի

«Գայլ Գետ» տեղանունը (էջ 28)՝ առհաւական կոչումն է Վանայ ժայռին տակէն իրր թէ հոսող ամեհի Գայլ Գետին :

«Ջրրպ – Օհան»ը (էջ 30) Վանայ Սըրբ – Յովհաննէսն է:

«Ծղլոտուկ» — բժիշկներու ներարկման ասեղներու սկզբունքով, թիթեղէ եւ մեծ չափի վրայ շինուած գործիք, որունցմով ջուր կը սրսկէին իրարու վրայ, — Վանայ մանուկներուն ծանօթ «ջրապըղտիկ»ն է, նոյն իրարու վրայ ջուր ցայտեցնելու համար :

էջ 32 եւ 57՝ զոյգ մը լուսանկարներ կան, ընտանեկան խմբանկարներ: Ճիշդ ու ճիշդ նոյն իգական ու արական հագուստ – կապուստն է հոն, ինչպէս Վանայ մէջ :

էջ 276՝ մականուն մը կայ, Ջիշգոր – ցենց ընտանիք, որոնք համբաւաւոր են եղեր օղի ծախելով: Արդեօ՞ք այդ անունը աղաւաղումն է Շիշկործենք ձեւին, երբ օղին շիշեր ետեւէ ետեւ կոնծող:

Նորածին երախան «աղել»ու սովորութիւնը (էջ 92), նոյն է ինչպէս Շ. Գարահիսարի այնպէս ալ Վանի մէջ: Նոյն այն ձեւերով որ հոն դայեկը կը լուայ, կ'աղէ, թեւ ու ճիւերը, ոտքերը, մատները, քիթ – բերանը, փորը՝ մարմնամարզական ձեւերու մէջ կը դարձնէ տաքցուած հողի մէջ կը փաթթէ եւ երգով մաղթանքներ կ'ընէ, Վանեցի «տատմէր»ն ալ (դայեակը) կը ձայներգէ .—

— «Վիզն երկայն գայ, քթիկը սոթ գայ, բերանը պզտիկ գայ, աչքը լուսով գայ» եւայլն, եւայլն:

— «Ճը՛ղլավըղի՛կ, ա'ռ իմ ցաւիկ, տո՛ւր քո մըսիկ (միսերը, մսեղութիւնը), ճը՛ղլավըղի՛կ...»:

Բարեկենդանի ուրախութիւններու կարգին յիշուած «փորսուխի խաղը» (էջ 57), Վանայ մէջ ալ կը խաղային, առանց այդ անունին: Կեղծ, թերեւս փոխանորդ, հարս ու փեսայ կը պտտցնէին փողոցէ փողոց, դուռնէ դուռ: Կը յիշեմ տարի մը, երբ Բողէ կոչուած խելքէ անուշ մարդուկին խաղ մը խաղցին, երբ հարս իրեն ձեռակից տալով քօղաւոր ծպտուած այր մը :

«Դրան առջեւ՝ մեր բազմաթիւ բարտիներու մէջ՝ թռչունները կը սադմոսերգէին» ըսուած է՝ էջ 154: Վանայ ո՞ր դուռին առջեւ, ո՞ր փողոցին կամ այգիին մէջ չէն սաղմոսերգեր բարձրուղէշ ծնծղայ զարնող բարտիներ: Այն հայկական սօսի ծառերը՝ մեր Սօսեաց Անտառին հայղուկներուն օրէն նուիրական ճանչցուած :

Եթէ ցայտուն նմանութիւններ կան Վասպուրական – Վանի եւ Շապին Գարահիսարի հայկական կեանքին հետ, կան նաեւ Բարձր Հայքի կամ Կարնոյ (Էրզրումի) բարբառին հետ :

Օրինակ էջ 54, «վէ՞վ է» (ո՞վ է), էջ 69, «ի՞նչ հոտուըտասկը», «կենաս' տար» (ըդ տար, այդչափ), էջ 72 եւ ուրիշ էջերու մէջ՝ «փէն», «փէնիկ», «փէս», «փէօն, փէօս» (հոն, հոս), «ինչա՞նկ» (ինչպէս), «անդտար» (այնքան), «տէօր» (մինչեւ), «չլիք» (վիզ), «հըպը» (հապա), էջ 73, «խորաթել» (խօսիլ), «ոտնըման» (կօշիկ), «ջօրթէսի օրը» (յաջորդ օրը), «խնոցի» հարէանք (ձձում կը զարնէինք, թան կը պատրաստէինք), էջ 74՝ «ըղիկ» (նեղրեան ամառ), «բերընքսիվար» (շրջուած), եւն. եւն .:

Նմանութիւններու այս շարքը կ'երկարի դեռ մինչեւ Այրարատ Նահանգը, Անի, Տիկոռ, Զուարթնոց, Էջմիածին : — Շապին Գարահիսարի մայր եկեղեցիին ձեւը, կառոյցը, գմբէթը (էջ 46ի պատկերովը) այնքան հարազատ վերարտադրումն են Զորրորդ ու յաջորդ Դարերու հայ ճարտարապետական ոճին : Մանաւանդ Զուարթնոցին : Արդեօ՞ք Թորոմանեան՝ իր նախահայրերուն ժառանգական ուղղակի բնազդովն է որ երեւակայած, հաշուած ձեւած ու վերականգնած է Զուարթնոցի յատակագիծը:

Ինչքա՜ն լոյսեր պիտի շողային ի նըպաստ ազգագրութեան, եթէ բաղդատական լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարուէին գաւառէ գաւառ, եւ նահանգէ նահանգ: Եւ այս տեսակէտէն դիտուած՝ ի՜նչքան մեծ ծառայութիւն է որ կը կատարեն այն բոլոր մանր ու մեծ, կարճ կամ ստուար յուշամատեանները, որ ատենէ մը ի վեր բուռն եռանդով կը խմբագրուին, լոյս աշխարհ կուգան այս ու այն գաւառին անունովը, այս եւ այն Հայր. Միութիւններուն կողմէ :

Մանաւանդ երբ անոնք հարուստ ըլլան տեղական բնոյթ ունեցող լաւ լուսանկարներով, պատկերներով, տարազներով, բարբառային նմուշներով, անուններով ու մականուններով, տեղագրական ճշգումներով, աւանդութիւններով ու բարախօսական մանրամասնութիւններով, երգերով ու խաղերով, վերջապէս ազգագրական հարազատ տաղձներով ակաղձուն :

Այդ ամէնով՝ մեր փոթորկալից ազգին հոյակապ եւ խակական պատմութիւնն է որ պիտի կարենանք վերակազմել: Վերը չեշտածիս պէս՝ Հայ Գաղթականութեան Պատմութիւնը՝ Հայ Ազգային Ընդհ. Պատմութիւնն է գերազանցօրէն :

ՋԻԹՈՒՆԻ

(2 Շար.)

եւ փողոցի անցորդներու հետ, գիտուածներ հարազատներու միջավայրին մէջ, անսպասելի յայտնութիւններ ու քարքարոտ ուղիներ, գաւառացի բարձրատոհմիկ անձէն մինչեւ ցնցոտիապատ գիւղացին՝ Վ. Թոթովենցը կը վերարտադրէ անհետացած, հեռացած կեանքի լոյսերն ու ստուերները, ցոյց կուտայ այդ կեանքի ընկերային հողերանութիւնը: Գեղարուեստական սրատես դիտողականութեամբ ու հոգեբանական վերլուծման մեթոտով Թոթովենց կը նկարագրէ թէ ինչպէս իր կեանքի նեղ արահետը այդ անչուք փողոցի սահմաններուն մէջ կը խաչաձեւուի, ցոյց կուտայ թէ ինչպէս ազգային եւ ընկերային երեւոյթները՝ հակասական ու բարդ անդրադարձումներով, անմիջական մուտք կը գործեն իր իմացական աշխարհը:

«Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» երկը անհատի մը կենսագրութեան խոստովանութիւնը ըլլալէ անդին կ'անցնի եւ ամբողջ սերունդի մը գեղարուեստական կենսագրութեան պատկերը կուտայ, սերունդ մը, որ ցաւագին գալարումներով կը վերապրի նահապետական լռութեան խորտակումն ու հայրենի օճախին վրայ կախուած արհաւիրքներու ծանրութիւնը, որ տառապանքի եւ ցաւի մէջէն կ'երազէ լուսաւոր ափեր:

Այս գործը, իմացական արժէք գատ, միաժամանակ արուեստի նմոյշ է: Հոս, հեղինակը հանդէս կուգայ իր ձիրքին հետաքրքրական կողմերով.— Քանի մը գիծով մարդու կենդանի դիմանկար կերտելու վարպետութիւն, բառագործածութեան հմտութիւն, չափի զգացում, իւմոր են.:

Վ. Թոթովենցի ստեղծագործութեան այս յատկանիշները փայլուն արտայայտութիւն գտած են իր այնպիսի գործերուն մէջ, ինչպէս «Բաց - Կապոյտ ծաղիկներ» եւ «Յովնաթան՝ որդի Երեմիայի» բանաստեղծական վարակիչ շունչով գրուած պատմուածքներուն մէջ: Առաջին պատմուածքին մէջ հոգեբանական զարմանալի պարզութեամբ ան կը չարահիւսէ որբ տղու մը՝ Թորիկի եւ հանրատան աղջկան՝ Անժէլի մը, անաղարտ սիրոյ պատմութիւնը որ մարդկային աողջ վարքագծէ եւ հզօր սիրոյ ուժով Թորիկը կը բարձրացնէ դաժան կենցաղի յորձանուտին մէջ ինկած Անժէլը եւ անոր առջեւ կը բանայ իսկական երջանկութեան ճամբան:

Արուեստի յաւերժութեան ու անմահութեան գաղափարը,— ահա՛ «Յովնաթան՝ որդի Երեմիայի» պատմուածքի նիւթը: Այդ գաղափարը կը կրէ բրուտներու հին, աւանդական տոհմի շառաւիղը՝ Յովնաթան, արձանագործ պատանի մը՝ կեանքի ու ստեղծագործութեան անսահման սիրով լեցուած: Յովնաթան իր նախնիքներու պարզ արհեստը՝ կաւագործութիւնը. կը հասցնէ դարերու մէջ տեւական նշանակութիւն ունեցող արուեստի բարձրութեան, իր քանդակներուն մէջ դնելով ժողովուրդի մաքառման ու պայքարի պատմութիւնը, ազատասիրութիւնն ու մարդասիրութիւնը: Յովնաթանի կերպարով Թոթովենց կը հանէ գեղարուեստական լայն ընդհանրացման, հաստատելով ժողովուրդի կենսունակութեան եւ ստեղծագործական կարողութիւններու գաղափարը:

Մեր յիշատակած գործերուն մէջ արձակագիրը հանդէս կուգայ որպէս կեանքն ու պատմութիւնը փիլիսոփայական խոհականութեամբ ընկալող, իրականութիւնը խորապէս զգացող «քնարական» յակում ունեցող գրող: Սակայն այդ քնարականութիւնը հակադրութեան կը փոխուի՝ երբ ան կը գրէ իրեն համար օտար աշխարհի մը, ընկերային կառուցուածքի եւ բարքերու մասին, ինչպէս՝ «Ամերիկա» պատմուածքներու շարքը:

Ժողովածուին մաս կը կազմեն նաեւ երգիծական կարգ մը գործեր եւ երկու թատերգութիւն՝ «Հրդեհը» եւ «Նոր Բիւզանդիոնը»՝ այս վերջինը գրուած է վարպետօրէն եւ կը խօսի հայ ամիրաներու եւ սուլթանական Թուրքիոյ փոխյարաբերութիւններուն մասին:

ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը աւելորդաբանութիւններ յիշելով հանդերձ,— որոնք զանց առինք,— երբեք չի խօսիր Վահան Թոթովենցի խորհրդաւոր մահուան մասին...:

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԳՈՐԾ

Հայաստանի բանասիրական գիտութիւններու Տոքթ-Գ. Ջահուկեան, պատմական գիտութիւններու թեկնածուներ Թ. Յակոբեան եւ Ս. Մելիք - Բախշեան, ինչպէս նաեւ Հ. Բարսեղեան հինգ տարիէ ի վեր կ'աշխատին հայ տեղանուններու բառարանի մը կազմութեան վրայ: Քանի մը հատորներէ բաղկացած այս գործը պիտի վերջանայ 1960ին:

«Հայաստանի տեղանուններու հանրագիտական բառարանը» պիտի պարունակէ պատմական եւ ներկայ Հայաստանի բոլոր տեղանունները (քաղաքներ, գիւղեր, աւաններ, բերդեր, վանքեր, լեռներ, գետեր, լիճեր, դաշտեր, կայաններ, կամուրջներ եւն.): Այս բոլոր անունները իրենց անցեալ ու ներկայ տարբերակներով եւ փոփոխութիւններու պատմութեամբ ներկայացնելու համար հեղինակները կ'օգտագործեն ոչ միայն հին ու նոր գրական աղբիւրները, հետազօտութիւնները, վիմական արձանագրութիւնները, այլեւ՝ խեթական, բաբելական, ասորական, ուրարտական, յունական, լատինական, պարսկական, արաբական, բիւզանդական, վրացական եւ այլ աղբիւրներ: Բառարանին մէջ պիտի զետեղուին նաեւ կարեւոր վայրերու լուսանկարներն ու քարտէսները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԱՑԻՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ Երտասարդաց Միութիւնը վաղը Կիրակի օրուան համար կազմակերպած է չքեղ պարահանդէս մը եւ Եկեղեցաշէն Տիկնանց գործակցութեամբ ջուխ «քերմէս» մը: Կը սկսի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին ու կը վերջանայ կէս գիշերին:

Լիոնահայութիւնը կը հրաւիրուի իր Ազգային Տան հանդիսասրահը, առաջին անգամ ըլլալով, եւ ազատ մուտքով:

Ինչպէս ծանօթ է հաւատաւոր ափ մը երիտասարդներ, առաջին օրէն նպատակ ընտրած էին իրենց օգնել եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան, մեծ գործին, ստեղծելով հասոյթի աղբիւրներ: Հաւատարիմ այն խօսքին, ի գին ամէն զոհողութեանց՝ ցարդ բերած են արդէն երեք միլիոնի չօչափելի օժանդակութիւն մը (երեք միլիոն): Եկեղեցաշէն յանձնախումբը միշտ խրախուսած է զիրենք, գնահատելով իրենց այնքան օգտակար ծառայութիւնը: Ժողովուրդը գիտցած է ամէն անգամ իր հոծ ներկայութեամբը քաջալերել զիրենք:

Գաղութը ՚օժտել սեփական՝ Հայկական ճարտարապետութեան նմոյշ հոյակապ եկեղեցիով եւ կից ազգային տունով մը, այս գեղեցիկ երազը գրեթէ իրականացած է այսօր չորս հինգերորդով, շնորհիւ մեր պատուական ժողովուրդին, ցարդ ցոյց տուած զոհաբերութեան:

Մեր երիտասարդութիւնը կը կազմէ ու կը մնայ մեր յոյսերուն ծանրութեան կեդրոնը եւ միահամուռ մեր գուրգուրանքին ու քաջալերանքին առարկան:

Ուստի ո՞ր Հայն է որ պիտի ուզէ զրկել զիրենք իր օժանդակութենէն: Շինարար յանձնախումբս պէտք կը զգայ մեր պատուական եւ զոհաբերուող ժողովուրդին ի գիտութիւն՝ տալ իր գործունէութեան նիւթական գործունէութեան մէկ փոքրիկ համարատուութիւնը, ներկայ 1958ի տարուոյ տասը ամիսներու ընթացքին, եղած ելեւմուտքը ներկայացնող:

ՄՈՒՏՔ.— 1957ի 31 Դեկտեմբերին սնտուկը պատրաստ 1·199·034 ֆրանք, 1958ի ընթացքին, Տիկնանց Միութենէն 665·035 ֆրանք, 1958ի ընթացքին Փարիզի եկեղեցիէն փոխառութիւն մէկ միլիոն ֆրանք, 1958ի ընթացքին Հ. Բ. Ը. Միութենէն խոստացուած երկու միլիոնի իհաշիւ ցարդ ստացուած է 1·775·273 ֆրանք, 1958ի ընթացքին զանազան նուիրատուութիւններէ գոյացած 2·001·310 ֆրանք, գումար՝ 6·640·652 ֆրանք:

ԵԼՔ.— 1958ին շինութեան յատկացուած է 5·174·713 ֆրանք, 1958ին Փարիզի եկեղեցիին վերադարձուած 500·000 ֆրանք, 1958ին ներկայիս սնտուկը պատրաստ 965·939 ֆրանք, գումար 6·640·652 ֆրանք:

Գանձելի գումարներ կը մնան, Հ. Բ. Ը. Միութենէն 224·727 ֆրանք, Կիւլպէնկեան Ֆոնտէն երեք միլիոն ֆրանք,

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԷԼԷՆԱ ԳԻՒՏԵԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ).— Տիկին Էլէնա Գիւտեանի դաշնակի նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 18ին, Ուիկմոր Հոլի մէջ:

Շաբաթներէ ի վեր անգլիական թերթերը կը գրէին այս նուագահանդէսին մասին. երաժշտական մեծ ամսագիր «Միւզիքըլ Իվընթս» Նոյեմբերի իր թիւին կողքին վրայ հրատարակած էր տաղանդաւոր տիկնոջ լուսանկարը, գնահատական տողեր նուիրելով անոր:

Երաժշտասէր հասարակութիւն մը, բաղկացած՝ Անգլիացիներէ եւ օտարներէ, լեցուցած էր սրահը, ունկնդրելու համար շնորհալի դաշնակահարուհին: Պէթհովէն, Շուման, Մարթինի, Շոփէն եւ Առնօ Բաբաջանեան շատ լաւ մեկնաբանուեցան տիկին Գիւտեանի կողմէ: Ըստ յայտագրին, Ա. Բաբաջանեանի «Բազմաձայն սոնաթ»ը, առաջին անգամ ըլլալով կը նուագուէր Խ. Միութեան սահմաններէն դուրս:

Ունկնդիրները խանդավառ ծափերով ողջունեցին հայ արուեստագիտուհին, որ ստիպուեցաւ յաւելեալ երկու կտորներ նուագել Արամ Խաչատուրեանէ:

Տիկին Էլէնա Գիւտեանի մօտ վառ կը մնայ Հայու ոգին, հակառակ անոր, որ հօրը կողմէ անգլիացի է եւ մօրը կողմէ հայ. (ամուսնացած է Պ. Գիւտեանի հետ): Բազմաթիւ նուագահանդէսներ տուած է եւրոպական երկիրներու մէջ,— Փարիզ, Ամսթերտամ, Միլանօ,— անոնց հասոյթը յատկացնելով բարենպատակ հայ կազմակերպութիւններու:

Դժբախտաբար հազիւ տասնեակ մը Հայեր ներկայ էին Տիկին Է. Գիւտեանի նուագահանդէսին:

ՅՈՎՀ. Կ. ՉԱԼԸԳԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

գանձելի 3·224·727 ֆրանք:

Ընդհանուր շինութեանց համար ցարդ յատկացուած է 28·411·038 ֆրանք:

Ուրեմն ժամադրուինք բոլորս յառաջիկայ կիրակի օր Ազգ. Տան հանդիսասրահը Բիւ Փանսիոնայի եւ Բիւ Պջալոյի անկիւնը, վայելելու համար ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, օրուան տօնակատարութեան քաղցրութիւնը, ընդ հովանեաւ Նորակառոյց եկեղեցւոյ հոյակապ գմբէթին, կիսաւարտ մասերուն չուտափոյթ լրացումին անսասան հաւատքով:

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (282)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Այն խիտ եւ կարծր կեղեւի մէջ կար ազնիւ սիրտ, կային եւ ազնիւ զգացմունքներ: Նստած մի սեւ նժոյգի վրայ, հրացանը ուսին, ատրճանակները թամքի գաշին կապած, Թուրը գօտիից քարշ ընկած, նա կայծակի արագութեամբ մի րոպէ քարաւանի առջեւումն էր, միւս րոպէ նրա ետեւումն:

Ճանապարհների եւ անցքերի բոլոր վտանգաւոր տեղերը գիտէր նա: Երբ այսպիսի տեղերի էր հասնում, բաժանւում էր քարաւանից, հեռանում էր, բարձրանում էր բլուրների վրայ, գիտելու՝ արդեօք ճանապարհը ազա՞տ էր աւազակներից, թէ փակել էին անցքը:

Թօխթախ - Արթինը մօտ յիսուն տարեկան կը լինէր, բայց դեռ պահպանել էր իր երիտասարդական աշխոյժը ու կայտառութիւնը: Բսան տարիից աւելի նա ջորեպան էր: Ամբողջ Փոքր Ասիան, Արաբիան, Միջագետքը մինչեւ Եգիպտոս նրա քարաւանի ընդարձակ ասպարէզն էր: Շատ անգամ բեռներ էր վերանում դէպի Կովկաս, Պարսկաստան եւ հասցնում էր մինչեւ Սպահան, Շիրազ եւ Բանդար - Բուշէր: Նրա հաւատարմութիւնը օրինակելի էր: Վաճառականները ոսկիների տոպրակները առանց համրելու էին յանձնում նրան: Ամէն մի քաղաքում, երբ գիտէին, որ Թօխթախ - Արթինի քարաւանը մի կամ երկու ամսից յետոյ պէտք է յայտնուի, վաճառականները, որքան էլ շտապելիս լինէին, դարձեալ սպասում էին, մինչեւ նա գայ, որ իրանց բեռները կամ արծաթը նրան յանձնեն:

Ամէնքին յայտնի էր այն անցքը, որ մի անգամ Լօրիստանի անապատներովանցնելիս դէպի Պարսից ծոցը, Բախտիարի (հին բակտրիացի) կոչուած ելուզակները մի քանի հարիւր հոգով յարձակուեցան նրա քարաւանի վրայ եւ ամէն ինչ կողոպտեցին: Ինքը Արթինը կռուի ժամանակ ստացաւ մի վէրքեր ստացաւ: Նրա ծառաներից շատերը սպաննուեցան: Այդպիսի դէպքերում վաճառականները շատ ներողամիտ են լինում. եթէ քարաւանի մէջ փող ունեն, գիտեն, որ կողոպտուած պէտք է լինի, իսկ եթէ մնացած եա լինի, գիտեն, որ քարաւան - բաշին իրաւացի պատասխաններ ունի ասելու, թէ կողոպտել են: Մի համադանցի պարսիկ վաճառական յանձնել էր Արթինին հինգ հազար ոսկի Բաղդադ տանելու, երբ պատահեց յիշեալ անցքը: Համադանցին իր ոսկիները բոլորովին կորած էր համարում: Բայց մի տարուց յետոյ յայտնուեցաւ Արթինը, եւ դրեց նրա առջեւ ոսկիների պարկը:

— Այդ ի՞նչ է, Արթին, — հարցրեց վաճառականը:

— Ձեր ոսկիները, — պատասխանեց Արթինը:

— Միթէ՞ նրանք մնացել են, — հարցրեց վաճառականը, չհաւատալով իր աչքերին:

Արթինը պատմեց, թէ յելուզակների յարձակման ժամանակ նա այդ պարկը ձգեց մի փոսի մէջ, ծածկեց հողով ու քարերով: Ամիսներից յետոյ, երբ ինքը առողջացաւ, վէրքերը լաւացան, գնաց, որոնեց եւ պարկը իր տեղումը գտաւ, եւ եթէ այնքան ժամանակ ուշացրեց վերադարձնել, պատճառը իր հիւանդութիւնն էր:

— Շատ ապրես, Արթին, —ասաց պարսիկը: — Եթէ դու քրիստոնեայ չը լինէիր, քո այդքան հաւատարմութեան համար, քո տեղը միւս կեանքում Մուհամմէտի դրախտի ամենափառաւոր բաժնումը կը լինէր: Եկ դու մահմետական դարձիր, իմ աղջիկը եւ իմ հարստութեան կէսը քեզ կը տամ:

Արթինը այդ ժամանակ երիտասարդ էր, դեռ չէր ամուսնացած: Նա ի. հարկէ, ծիծաղում է մոլեռանդ մահմետականի առաջարկութեան վրայ, որը, մահմետականների սովորութեամբ, իրան պարտաւորութիւն էր համարում, ամէն մի բարեխիղճ քրիստոնեայ տեսնելիս, ասել նրան. «ամէն ինչ քո մէջ լաւ է, միայն մի բան պակաս է, որ մահմետական չես»:

Պարսիկը բաժանում է ոսկիների մի մասը եւ առաջարկում է Արթինին, բայց նա շնորհակալութեամբ մերժում է, ասելով.

— Ինչո՞ւ էք տալիս ինձ այդ ոսկիները. իմ պարտքն էր ձեր աւանդը ամբողջութեամբ կամ տեղ հասցնել կամ ձեզ վերադարձնել: Եւ եթէ յելուզակները չը տարան, — այդ ձեր բախտից էր:

Արթինը իր կեանքում դժբախտութիւններ, աղքատութիւններ շատ էր կրել, բայց երբեք նրա մեծահոգութիւնը թուլացած չէր: Վերջին անգամի դժբախտութիւնը աւելի ծանր եղաւ: Վարակիչ հիւանդութեամբ նրա ջորիները համարեա բոլորը կոտորուեցան: Նա մնաց առանց մի փարայի, եւ բացի դրանից, մասնաւոր պարտքեր եւս ունէր: Բոլորը կատարելապէս սնանկացած էին համարում նրան:

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ Պէյրութ գացող օդանաւ մը կրակի բռնուած է Պալպէքի շրջանը, օդանաւորդը, չուէտացի, վիրաւորուած է: Հոկտեմբեր 30ին Ամերիկացի վերջին գինուորը կը մեկնի Լիբանանէն:

ՖՐԱՆՍԻՑՈՒՆԱԿԱՆ առեւտրական դաշինք մը կնքուեցաւ որուն համաձայն Ֆրանսան 120.000 թոն գինի պիտի նետ-րածէ Ցունաստանէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտ. նախարար՝ Ֆոն Պրէնթանօ յայտարարած է «Թայմզ»ի թղթակիցին թէ Պոնի կառավարութիւնը կը մտածէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ, բայց պիտի խուսափի որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ նկատուիլ իբրեւ ճանաչումը Արեւելեան Գերմանիոյ:

ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ միլիոն րուբլի օժանդակութիւն մը կուտայ Խ. Միութիւնը գնդ. Նասրի Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար: Այս լուրը յայտարարուեցաւ Խրուշչեւի խնկ բերնով մարեչալ Ամէրին ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը ժամանակ: Ինչ որ այսօր Խրուշչեւ կուտայ Նասրի, մերժած է տալ Տըլըս 1956ին, առիթ տալով Նասրի որ ազգայնացնէ Սուէզի Ջրանցքը:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ յեղափոխութեան նախօրեակին, Վիէննայէն կը հաղորդեն որ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են Հունգարիոյ մէջ:

Ձերբակալուած անձերը ամբաստանուած են իբրեւ «ֆաշիստ եւ կասկածելի»: Այս տարեդարձին առթիւ Ամերիկայի ներկայացուցիչը ՄԱԿի մէջ՝ Քապօթ Լօճ յայտարարած է.— Հունգարիան եւ Խ. Միութեան միւս բոլոր արբանեակ երկիրները օր մը պիտի իրենք գիրենք ազատագրեն: Ասիկա կարելի է նախատեսել նոյն վստահութեամբ, որով կ՚ըսենք թէ օրը կը յաջորդէ գիշերուան:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Հանրապետութեան քառասնամեակին առթիւ, Փրակայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գովաբանէ Մասարիքի քաղաքականութիւնը որ եղած է «հակամարքսեան եւ հակա-ժողովրդական»:

ՄՈՐԻՍ ԺԸՆԸՎՈՒԱ ցմահ քարտուղար ընտրուեցաւ Ֆրանսական ակադեմիայի, Ժորժ Լըքոնթի տեղ որ վերջերս մեռաւ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կըրնոպլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս Հանրածանօթ Արմընօնվիլի մեծ սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ:

ԼԻՈՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՔԵՐՄԷՍ

Լիոնի նորակառոյց Եկեղեցւոյ կից Ազգային Տան բացումը պիտի կատարուի, Լիոնի Եկեղեցաշէն Երիտասարդաց կողմէ կազմակերպուած շքեղ քիրմէս եւ պարահանդէսով մը:

Բոլորը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, այս հաճելի օրը միատեղ տօնելու:

26 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Պիտի ըլլան՝ խաղեր, թօմպօլա, ճոխ պիւֆէ, պարեր:

Vente de Charité.

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առիթով կը մատուցուի Հանդիսաւոր Ս. պատարագ, որուն ընթացքին երգեհոնի ընկերակցութեամբ կ՚երգուի օրուան յատուկ շարականը: Տեղի կ՚ունենայ նաեւ խաչահանգիստի անդաստանը՝ Ջրօրհնէքով: Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Սարգսեան:

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը:
J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ց. Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին: Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ց. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լօլա Սասունիի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավար-քարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ.Օ.Մ.ի պատգմ. ժողովին, այս շաբաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի:

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրական զեկուցումը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Անմահն ԿՈՄԻՏԱՍԻ յիշատակին եւ եկեղեցաշէն մեծ բարերար ազգ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆի եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

×

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն ողբացեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖՐՉԸՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

×

ՎԻՐՈՖԼԷ.— Հայթայեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Հայաստանի մէջ մեռած իրենց մօրեղբօր ՀՐԱՆՏ ՇԱՀԻՆԵԱՆի մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՑԱՅԻ մահուան տարելիցին առթիւ. ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր ՔԵՐՈՎԲԷի եւ զաւակին ՀԱՑԿԱԶի յիշատակին:

Կը խնդրուի յիշեալներուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Աղքատախնամի Տարեկան Պարահանդէսը

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ԶԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ապահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը: վերջին օրերու մի սպասէք:

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31-21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարոքի»

Bar Américain

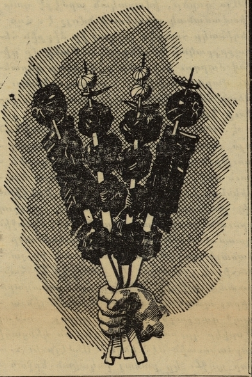

ETABLISSEMENTS
G. HAGOPIAN
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
10, Rue du Caire, Paris 2e Tél.: CEN. 78-44 et CEN. 66-96

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ԿԸ ԾԱԽԷ ՀԵՍՏԵՒԵԱԼ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ
ԷՆԹԵՐԼՈՔ — ԺԱՔԱՐ — ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ — ՄԱՅ ՍՈՒԻՍ — ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
(INTERLOCK, JACQUARD, MAILLE ANGLAISE, MAILLE SUISSE, FIL D'ECOSSE)

★

ԻՐԵՆՑ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆԵՐՈՎ
ՇԻՆՈՒԱԾ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԹՐԻՔՈՅԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՆԱԵՒ ՋՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40 ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ
ԵՒ ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 26 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8329 34EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4130

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԳԱՆՁԵՐ

Թարգմանչաց տօնին առթիւ «Յուսաբեր» խմբագրական մը նուիրած է «Մեր կորուստներ»ուն (11 Հոկտեմբեր):

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը արագ ակնարկ մը նետելով դարերու ընթացքին մշակութային մարզին մէջ հայ ժողովուրդին ունեցած կորուստներուն վրայ, առաջին առթիւ կը յիշէ Մերուժան Արծրունին, որ ձեռքն անցած գիրքերը կ՚այրէր, ըստ Մովսէս Խորենացիի:

Ասիկա ա՛յն Մերուժանն է, որ Պարսից Շապուհ թագաւորը Հայաստան ղրկած էր Արշակի մահէն վերջ՝ անոր խոստանալով «Հայոց թագաւորութիւնն, միայն թէ զնախարարսն նուաճելով ի դէն մազդեզանց զաշխարհս դարձուցէ»:

Սասանեան Յազկերտէն առաջ Շապուհ ձեռնարկած էր արդէն քրիստոնեայ Հայաստանը մազդէական դարձնելու դժուարին աշխատանքին:

Իր գործած բազմաթիւ չարիքներու կարգին, Մերուժան «...Զորս միանգամ գիրս գտանէր՝ այրէր, եւ հրաման տայր մի՛ ուսանել զդպրութիւն յունարէն, այլ պարսիկ»: (Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ, Գիրք Գ. ԼԶ):

Միայն թէ այրած գրքերը հայերէն չէին, այլ յունարէն: «Զի յայնժամ գիր դպրութեան Հայոց չեւ եւս էր լեալ, եւ յունականաւն վարէին եկեղեցւոյ կարգք»: (Անդ):

Հայերէն գիրերը չէին գտնուած այն ատեն, քանի որ Ս. Մեսրոպին պիտի վիճակուէր գործել այդ հրաշալիքը:

Մերուժանէն առաջ կը մեղադրուի նաեւ Գրիգոր Լուսաւորիչ, որ Հայաստանի մէջէն հեթանոսութեան հետքերը բոլորովին ջնջելու համար ո՛չ միայն քանդել տուած էր, կ՚ըսեն, մեհեանները ու բագինները, այլ նաեւ այդ կրօնքին մասին գրուած գրքերը: Անշուշտ ասոնք ալ՝ ոչ-հայերէն լեզուով:

Սակայն «Յուսաբեր»ը մտահոգողը հայերէն ձեռագիրներն են, որոնց ընդհանուր թիւը ամբողջ աշխարհի մէջ շուրջ 24.000 կը հաշուէր ժամանակին Մեսրոպ Մագիստրոս:

Գնահատելի աշխատանք մը կատարած է մեր պաշտօնակիցը՝ վկայութիւններ քաղելով հին ու նոր պատմիչներէն՝ դանազան շրջաններու «հրկիզուած», փճացուած կամ «թաղուած» ձեռագիրներու մասին: Տասնեակ հազարներու կը հասնի անոնց թիւը:

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել այն բազմահազար ձեռագիրները, որոնք կորսուեցան Թուրքիոյ հայկական վանքերուն եւ եկեղեցիներուն մէջ կամ անհետացան տարագրութեան ճամբաներուն վրայ:

Կարելի չէ անշուշտ մօտաւոր թիւով մը անգամ ճշդել թէ գիրերու գիւտէն (Ե. դար) ի վեր քանի՞ հազար ձեռագիրներ գրուած են հայերէն լեզուով, անշուշտ մեծագոյն մասը ընդօրինակութիւն:

Մեծապէս ցաւալի են անշուշտ այս կորուստները: Հաւանաբար անոնց մէջ կային օտար մատենագիրներէ թարգմանուած երկեր, որոնց բնագիրները ի սպառ կորսուած են եւ զորս կարելի պիտի ըլլար թերեւս լոյս աշխարհ բերել՝ շնորհիւ հայերէն օրինակին:

Հին եւ միջին դարու կարգ մը դասական հեղինակներու գործերը հայերէն թարգմանութեանց միջոցաւ է որ երեւան են հանուած եւ գիտական աշխարհի սեփականութիւն դարձուած:

Սակայն ինչ ալ ըլլայ, երբ նկատի ունենանք հայ ժողովուրդին գլխէն դարերու ընթացքին անցած տաքն ու պաղը, այլազգի ու այլակրօն աշխարհակալներու անհամար արշաւանքները մեր հայրենի հողերուն վրայ, գոհ պէտք է ըսենք, որ առնուազն 24.000 հայերէն ձեռագիրներ անվնաս պահուած են ցարդ:

Ասիկա կը պարտինք — մեծ մասամբ — մեր վանքերուն, — Էջմիածին, Երուսաղէմ, Վենետիկ ու Վիեննա:

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊԱՍ ՓԱՐԻ՞Զ ԿՈՒԳԱՅ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Զօր. Տը Կոլի Հինգշաբթի օրուան յայտարարութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեցին միջազգային շրջանակներուն մէջ: Փարիզ թէ Ալժէ, Վարչապետին խօսքերը յետին մանրամասնութեամբ կ՚ուսումնասիրուին:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը կատարեալ լռութիւն կը պահէ Տը Կոլի առաջարկներուն շուրջ: Խորհրդային խօսնակը քանի մը բառով արտայայտուեցաւ մամուլի ասուլիսին մասին, մատնանշելով թէ Վարչապետը չէր անդրադարձած Ֆերհաթ Ապասի առաջարկներուն. այնուհետեւ՝ ոչ մէկ բացատրութիւն: Այսուհանդերձ, կարգ մը շրջանակներ գիտել կու տան, թէ Խ. Միութիւնը Ֆերհաթ Ապասն ու ըմբոստները կը պաշտպանէ, բայց տակաւին չէ ճանչցած Գահիրէի Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութիւնը», ինչ որ ցոյց կու տայ թէ Մոսկուայի վարիչները երկընտրանքի մէջ են այս ուղղութեամբ:

Բացի Մարոքէ եւ Թունուզէ՝ արաբական շրջանակները առ այժմ կը նախընտրեն ձեռնպահ մնալ. Եգիպտոս զբաղած է Ասուանի ամբարտակին շինութեամբ. հետեւաբար, իր դիրքը ճշդելէ առաջ կը սպասէ Մոսկուայի յայտարարութեան:

Արեւմուտքը իր գոհունակութիւնը չի ծածկեր: ՄԱԿ-ի մէջ կը մտածեն թէ Տը Կոլ յոյսի ճամբան բացաւ: Ափրիկեասիական խմբակցութիւնը հարցը կը մեկնաբանէ այլ ձեւով.— Ֆրանսա ճանչցաւ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին գոյութիւնը: Անգլիոյ մէջ կը մտածեն թէ Ալժերիոյ պատերազմը վերջանալու վրայ է:

Ընդհանուր առմամբ, ինչպէս կը գրէր «Փարի - Փրէս», արեւմտեան շրջանակները, որ ցարդ հարց կու տային. «Ի՞նչ կը սպասէ Ֆրանսան, Ալժերիոյ մէջ», այսօր հարցը կը դնեն շրջուած ձեւով.— Ի՞նչ կը սպասէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը: Զինադադարը մօտալուտ կը թուի բոլորին համար:

Այս բոլորին առանցքը կը կազմեն անշուշտ բանակցութիւնները: Մինչ «առժամեայ կառավարութիւնը» կը պահանջէր որ խորհրդակցութիւնները տեղի ունենան չէզոք հողամասի մը վրայ, Ֆրանսայի Վարչապետը ուղղակի ճշդեց հանդիպումի վայրը — Փարիզ: Այս առիթով Գահիրէէն դալիք պատուիրակութեան անդամներուն խոստացաւ սաֆ-քոնտուի մը, որպէս զի ապատօրէն անոնք կարենան գալ Փարիզ, կարգադրեն իրենց խնդիրները եւ մեկնին: Այս պարագան որոշ դժգոհութիւն մը պատճառած է, Մարոքի մէջ կը յայտարարեն թէ Ռապաթը լաւագոյն վայրն է, ուր Ֆրանսայի եւ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչները կրնան հաւաքուիլ եւ խորհրդակցիլ. Իսթիքլալի թերթերը կը յիշեն «օդանաւի հարուածը», աւելցնելով թէ Ազատագր. Ճակատի ամէնէն արժանաւոր ներկայացուցիչը արդէն Փարիզ կը գտնուի.— Պէն Պէլա:

Այսուհանդերձ Մարոքի եւ Թունուզի պաշտօնական շրջանակները մեծապէս շահագրգռուած են դէպքերուն ստացած ընթացքով, Պուրկիպա եւ Մոհամմէտ Ե. կը մաղթեն որ թնճուկը շուտով լուծուի: Այս առիթով, Պուրկիպա անգամ մը եւս կը յիշեցնէ իր միջնորդութեան առաջարկը: Մարոքի բանբերին համաձայն Տը Կոլի առաջարկները «քաջալերական» են:

Միացեալ Նահանգներու կարծիքն ալ յայտնի է այլեւս.— Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը պէտք է ընդունի Զօրավարին առաջարկները, կը յայտարարեն Ուաշինկթընի մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, անակնկալի եկած է նաեւ «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութիւնը», որ շաբաթ օր գաղտնի ժողով մը ունեցաւ, վերջնական որոշում մը տալու համար: Նախապէս Ֆերհաթ Ապաս յայտարարած էր. — Զօր. Տը Կոլ հոյակապ մարդ մըն է եւ մեծ հայրենասէր մը. պիտի ուսումնասիրենք իր առաջարկները, որպէսզի կարենանք արտայայտուիլ այդ մասին:

Լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտարարեն սակայն, որ Ֆերհաթ Ապաս, — Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան ղեկավարը», — Զօր. տը Կոլի առաջարկին պատասխանելով ընդունած է Փարիզ գալ, խորհրդակցելու համար (Ֆիկառօ):

Ապաս, Սէթիֆի նախկին երեսփոխանը, մայրաքաղաք պիտի գայ Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան Արտաքին Նախարար» Տէպաղինի եւ «փոխ վարչապետ» եւ «Պատերազմական Նախարար» Գրիմ Պելքասէմի ընկերակցութեամբ:

Ազատագր. Ճակատի այս առաջարկը Փարիզ փոխանցուած է Ալժերիական ժողովի նախկին նախագահ Ֆարէսի միջոցաւ, որ նոր վերադարձաւ Ֆրանսա:

Ամէն պարագայի մէջ այսօր - վաղը պաշտօնապէս կը յայտարարուի նաեւ Ազատագր. Ճակատի որոշումը, եթէ Գահիրէի ժողովը շաբաթ օր վերջանայ:

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Այս տարի Նոպէլեան մրցանակը տրուեցաւ խորհրդային գրող Պորիս Փասթերնաքի: «Տոքթ. Ժիվակօ» վէպով ազատ աշխարհի մէջ ծանօթ այս գրագէտ-բանաստեղծը Նոպէլեան մրցանակով համաշխարհային հռչակի տիրացաւ: Միջազգային մամուլը կը գրէ իր մասին, լռութիւն կը պահէ միայն Մոսկուա:

Արդարեւ, մամուլը հարց կու տայ թէ Խորհրդային իշխանութիւնները թոյլ պիտի տա՞ն արդեօք, որ Փասթերնաք Ստոքհոլմ երթայ՝ մրցանակը ստանալու համար:

Եթէ Փասթերնաք իրաւունք ստանայ Խ. Միութենէն դուրս ելլելու, միաժամանակ պիտի տեսնէ նաեւ իր երկու քոյրերը, որոնք քսան տարիէ ի վեր կը գտնուին Լոնտոն, իբրեւ տարագիր:

Պորիս Փասթերնաքի «Տոքթ. Ժիվակօ» վէպը դատապարտուած ու արգիլուած է Խ. Միութեան մէջ:

Գերմանական «Տի Վելթ» թերթը կը հրատարակէ Նիլսընի մէկ տեսակցութիւնը՝ Փասթերնաքի հետ, անցեալ ամառ: Խորհրդային գրագէտը ազատօրէն խօսած է, մանաւորապէս շեշտելով.— «Օր մը գիս փնտռեցին եւ գտան: Կ՚ուզէին որ թուղթ մը ստորագրեմ: Պէտք է հաստատէի կարգ մը զօրավարներու գնդակահարութիւնը... Ասիկա ցոյց կու տար թէ իմ վրաս վստահութիւն ունէին: Անոնք երբեք չէին գիտեր այն մարդոց՝ որոնք լուծարքի պէտք է ենթարկուէին: Կինս զաւակ մը կը սպասէր: Սկսաւ լալ, խնդրելով որ ստորագրեմ զօրավարներու գնդակահարութեան թուղթը. բայց, չէի կրնար... Վստահ էի, որ պիտի գան եւ ձերբակալեն զիս. պատրաստ էի... Բայց, չեկան»:

Այժմ, խօսքը կը պատկանի Խրուշչեւի: Թոյլ պիտի տա՞յ որ խորհրդային գրագէտ մը դուրս ելլէ երկրէն եւ ստանայ 17 միլիոն ֆրանքի իր մրցանակը:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Դուն ամէ՛ն բան էիր ճակատագրիս մէջ.
Յետոյ եկան՝ պատերազմ, քայքայում եւ վէրքեր ,
Եւ երկա՜ր, երկար ատեն ո՛չ մէկ լուր քեզմէ ,
Անհետացած մնացիր դուն :

Եւ հիմա, շա՜տ ու շատ տարիներ ետք,
Կը խռովէ զիս քու ձայնըդ կրկին ,
Մթութեան մէջ կարդացի ես կտակդ ,
Ու արթնցայ՝ ինչպէս մէկը թմբիրէն :

Դէպի մարդի՛կ կ՚ուզեմ երթալ. ամբոխի՛ն
Դէպի խուճապն իրենց, դէպի այգերգ ,
Եւ օդին մէջ թողնել տալ ամէնքը՝
Տաշեղի՛ պէս: Եւ ծունկի բերել ամէնքը:

Անո՛նց համար եւ անո՛նց տեղ կը զգա՛մ ես,
Կարծես իրենց մորթին տակ ե՛ս ըլլայի:
Եւ կը հալիմ էս ինքս ալ ձիւնի պէս :
Կը նմանիմ յօնքը կիտող առտուան :

Ինծի հետ են բոլոր մարդիկն անանուն ,
Ծառե՛ր, տղա՛ք, խուսափողնե՛ր կծկըտուն :
Ա՛հ անոնք ամէնքը յաղթեցին ինծի ,
Եւ ասոր մէջ է լոկ՝ իմ յաղթանակս :

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

Գերմ.է թարգմ. Պ. Ֆ.

ՓԱԿԱՐԱՆԷՆ ԱՌԱՋ

“ ՀՌՈՄ ՈՒՆԻ ԱՐԴԷՆ ԻՐ ՊԱՊԸ ”

ՅԱՆՁԻՆ՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ

ԿԸ ԳՐԷ «ՓԱՐԻ - ՓՐԷՍ »

Խօսքը այլեւս փակարանի ժողովինն է, որ պիտի բացուէր Շաբաթ օր ժամը 17-ին սիկստինեան տաճարին մէջ:

Մինչ այդ մամուլը կը շարունակէ իր նախատեսութիւնները եւ Ուրբաթ գիշեր, անգամ մը եւս, «Փարի - Փրէս» իբրեւ խորագիր կը դնէր.— «Կեցցէ՛ Պապը» պոռաց ժողովուրդը երբ Կարդինալ Աղաջանեան կ՚անցնէր »:

Թերթը կը գրէ թէ հռոմէական մամուլը փակարանի ժողովէն քանի մը ժամ առաջ երեք ձրի նախատեսութիւններ ըրած է, ա) Ֆրանսացի կարդինալները կ՚ուզեն կարդինալ Ռոնքալլին ընտրել, բ) Փակարանի նիստը շատ կարճ պիտի տեւէ, գ) Կարդինալ Աղաջանեան կը մերժէ Պապ ըլլալ: «Փարի - Փրէս»ի Հռոմի թղթակիցը՝ Փիշոն կը շեշտէ թէ որքան սխալ է նման կարծիքներ յայտնել եւ կը շարունակէ.— Հռոմի ժողովուրդը, ինք, ունի արդէն իր պապը՝ Կարդինալ Աղաջանեանն է: Այս վերջինը երէկ ճամբայ կ՚ելլէր Սպանիոյ հրապարակէն, ուրկէ կառքը պիտի անցնէր, երբ քանի մը հարիւր հոգի — ծաղկավաճառ, բանուոր, վաճառորդ, սափրիչ, դրամատան պաշտօնեայ — անմիջապէս զինքը շրջապատեցին «կեցցէ՛ Պապը» պոռալով: Կարդինալը չփոթած՝ ժպիտ մը ունեցաւ եւ գլուխը կախեց: Գիտէ հիմա թէ իբրեւ «Պապ» կը մտնէ փակարան:

Ժան տ՚Օսփիթալ «Մոնտ»ի մէջ կը վերյիշէ անգամ մը եւս պապ ընտրելիներու անունները.— Կարդինալներ՝ Աղաջանեան, Ռոնքալլի, Վալերիօ Վալերի, Մազելլա, Միմմի, Ռուֆինի եւ կը շեշտէ թէ Փակարանին նիստը կարճ կը տեւէ եթէ այս վեցէն մէկը ընտրուի:

× Փակարանի ընթացքին ամէնէն շատ լատիներէնը կը գործածուի, ըլլայ քուէթուղթերուն վրայ, ըլլայ յայտարարութեան ժամանակ:

× Ֆրանսական ձայնասփիւռը Փակարանին արդիւնքները պիտի հաղորդէ ընդմիջելով իր սովորական յայտագիրը:

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԺԱ.

Պալաքեան (Գրիգոր) եւ Դուրեան (Ղեւոնդ) վարդապետները, ինչպէս նաեւ Աշճեան եւ Էքսէրճեան քահանաները կ'ամբաստանեն Օրմանեանը .—

Թէ Օրմանեան կ'ուզէր Թուրքերուն յանձնել Պէշիքթաշի եւ Օրթաքէօյի Հայոց գերեզմանոցները :

Թէ կ'ածապարէր՝ «բարձրաստիճան պաշտօնեայ Ռ. Եաղըճեանի դիրքն ամբառնելու եւ Ռամազանի իֆթարին ժամանակ իր համար ախնահաճոյ բան մը ընելու» նպատակով :

Երբ Օրմանեան կը տեսնէ թէ ժողովականները դէմ կ'արտայայտուին իր ցանկութեան, մէկիկ մէկիկ կը կանչէ զանոնք եւ կը հասկցնէ թէ ... եաքը կայսերական պալատ կը կանչուին, եւայլն :

Էքսէրճեան քահանայ, իր ամբաստանութիւնը հաստատելու համար, կ'աւելցնէ .— Դատական նախարարութեան կողմէ կրօնական ժողովին ղրկուած «Թէզքէրէին ոճէն հասկցուեցաւ թէ Օրմանեան ինքն է որ թելադրած է Պէշիքթաշի գերեզմանատան յանձնումը » :

Այստեղ հետաքրքրական փակագիծ մը :

Մեր նախորդ յօդուածով ծանօթ է Սամսոն Զէրքէզեանը, որ գիրք մըն է գրած (տպ. Թիֆլիզ, 1911), Օրմանեանի պաշտպանութեան համար : Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ այս Զէրքէզեանը .

— Դէ՛, էլ ի՞նչպէս չնախանձել այդպիսի ուսեալ քահանաներին, որոնք նախարարական գրութեան թիւրքերէն լեզուով գրածի ոճից մինչեւ անգամ հասկանում են, թէ ո՛վ է եղել գրութեան թելադրողը : Մինչդեռ մեզ մօտ, կաթողիկոսարանում, կաթողիկոսական թեկնածուների եւ գիտնական սինոդականների կենտրոնում, համալսարանաւարտ իրաւաբանների օժանդակութեամբ հանդերձ անկարող են եղել 75 տարուայ գոյութիւն ունեցող Պոլոժենիէի ուղիղ թարգմանութիւնը եւ միտքը հասկանալ, որպէս զի կարելի լինի որոշել, թէ օրէնքով ի՛նչն է թոյլատրւում եւ ի՞նչն ար– գելւում :

« Ռուսական համալսարանները աւարտած մեր բարձրաստիճան եկեղեցականները նոյն համալսարաններից վկայուած իրանց խորհրդականներով մինչեւ այսօր էլ չեն կարողացել հասկանալ թէ Պոլոժենիէի մէջ կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակը որոշող «Սինոդ նազնաչատի գոդիչնիի սրոկ» խօսքերը ի՞նչպէս պէտք է թարգմանել՝ լրիւ մէ՞կ տարի թէ մէկ տարուայ ընթացքում (*) :

(*) Բնագրին մէջ ռուսերէն տառերով գրուած է : Բառացի՝ «Սինոդ նշանակել տարեկան պայմանաժամ» : Երկրորդ բառին մէջ ուղղագրական սխալ մը ունի Զէրքէզեան, — եթէ ես չեմ սխալողը :

« Թիւրքահայոց եկեղեցականների այդ բազմահմուտ լեզուագիտութիւնը թէեւ շատ նախանձելի է, բայց եւ ցաւալի է մի ուրիշ հանգամանք :

« Մինչդեռ ամբաստանիչ եկեղեցականներից մէկը շարունակ խօսում է Պէշիքթաշի գերեզմանատան վերաբերմամբ, միւսը խօսում է, նոյն ամբաստանութեան առթիւ, Օրթագիւղի գերեզմանատան վերաբերմամբ :

« Հայ քահանան Թիւրքի գրութեան ոճը աւելի լաւ է ճանաչում, քան թէ Հայոց գերեզմանատունը :

«Եւ ինչպէս որ 75 տարի գործադրուող Պոլոժենիէի մէջ էջմիածնի ղեկավարները չեն կարողացել իրարից ջոկել օրինաւորը եւ ապօրինին, այնպէս էլ Օրմանեանին ամբաստանող եկեղեցականները չեն կարողացել ջոկել Պէշիքթաշի գերեզմանատունը Օրթագիւղի գերեզմանատնից :

« Հետեւապէս Հայոց գերեզմանատները իրարու հետ չփոթող վարդապետին ներելի է հայ պատրիարքին չփոթել հայաջինջ Աբդիւլ – Համիդի հետ» :

Հարկ է դիտել տալ Զէրքէզեանի թէ դժուար չէ պատասխան – նամակէ մը հասկնալ, առանց համալսարանաւարտ ըլլալու, թէ ի՛նչ ցանկութիւն կը յայտնէ առաջին նամակագիրը, Թուրքերէն գրած ըլլայ թէ ռուսերէն : Բայց եթէ Պոլոժենիէի ծանօթ խօսքը «չեն կարողացել հասկանալ կաթողիկոսանիստ էջմիածնում, կաթողիկոսական թեկնածուների եւ գիտնական սինոդականների կենտրոնում, ռուսական համալսարանները աւարտած ռուսահայ բարձրաստիճան եկեղեցականները նոյն համալսարաններից վկայուած իրանց խորհրդականներով », պատճառն ուրիշ բան չէ՝ այլ միայն «համալսարանաւարտ իրաւաբանների » պոլ – լուխը :

Գալով մեր հարցին, երկու գերեզմանատուներու պատմութեան մէջ, եւ ոչ թէ երկու գերեզմանատուներու ճանաչ– ման մէջ, չփոթութիւնը Օրմանեա՛նն է որ ստեղծած է փաստաբանական խորամանկութեամբ : Իրողութիւն է, սակայն, թէ Օրմանեանէ՛ն առաջ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յանձնարարած էր Թուրքերուն տալ պահանջուած գերեզմանատունը, բայց յանձնումը ձգձգուած էր : Օրմանեան եւս դէմ չէր յանձնումին, կ'ուզէր յանձնել, բայց թէ ի՛նչ կը հետապնդէր, Աստուած պայպան միայն գիտէր : Իրողութիւն է որ կը ձգձգէր, մինչեւ որ « կը փտի »Սուլթանին պահանջը :

×

Նպատակ չունիմ մէկ առ մէկ քննելու ամբաստանութեանց ամբողջական շարքը : Կը կարծեմ թէ ըստ բաւականին տրուեցաւ .—

1.— Օրմանեանի դիմագիծը, — եղէգ մը, Ջօհրապի բառով, որ շատ է ծռած :

2.— Քննիչ յանձնաժողովին դիմագիծը, — հասարակ ֆիկիռաններու խումբ մը :

Կ'արժէ տալ նաեւ շրջանին դիմագիծը, — մէկ յօդուածով, ուր պիտի ներկայացուին զուարճալի պատմութիւններ, այլապէս հետաքրքրական : Լուսանցքին վրայ՝ Օրմանեանի դատաստանը իր ժամանակակիցներուն մասին :

Յետոյ, իբրեւ վերջաբան, բուն դատաստանը՝ համակերպութեան վարդապետութեան դէմ, այլ խօսքով՝ երիտասարդութեան դիրքը, ուր կ'երեւի Տ. Միսաքեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ԳԼԽԱՐԿՍ

Առջի օր, երր դեռ լոյսը չէր բացուած, արթնցայ՝ ու անկողնիս հաճելի ջերմութեան մէջ կը ծուլանայի երբ հեռուէն, շատ հեռուէն, երկնքէն անցնող թռչերու կոինչը լսեցի. մտքի աչքերով տեսայ աչնանվորչ երկնքին վրայ նաւող անոնց վէն ու զայն կազմող թռչերուն հանդարտ թեւարախումբ :Զկրցայ ճշդել թէ լամծձայնս առաջնորդողին ապահովող կա՞նչն էր թէ ոչ՝ յոգնածի մը պաղատանքը որ կամաց երթան, իրեն սպասեն, զինքը եաեւ չձգեն ...

Ո՞ւր կ'երթան, մտածեցի ես ինծի, ի՞նչ օրացոյցով ու ի՞նչ կողմնացոյցով ... Իրենց ճամբու վախճանին ո՞ր հեռաւոր չամբերուն մէջ բոյն պիտի դնեն եւ ո՞ր եղեգնուտին մէջ պահուած էգը իր արուն պիտի կանչէ ...

Երբ ելայ անկողնէս, ցուրտ էր. բուրդէ հագուստ մը զատեցի հագնելու համար, նախաճաշեցի ու ելայ դուրս : Դուրսը, կայարան երթալու համար հանրակառքի սպասած պահուս, զգացի որ ճակատս կը պաղէր. վաղը առտու գլխարկս դնելու եմ, խորհեցայ ես ինծի :

Մայիսի կէսէն ի վեր գլխարցս կը պտըտէի. ասկէ տասը–տասնըհինգ տարի առաջ, ինծի պէս գլխաբաց պտտող չկար գրեթէ, ամէն մարդ ամառը յարդէ՝ ու ձմեռը ասուէ կամ թաղիքէ գլխարկ կը կրէր. ձմեռը ցուրտէն պաշտպանուելու եւ ամառն ալ, կ'ենթադրեմ, Մօրիս Շէվալիէի նմանելու համար. որովհետեւ մեր կարծիքով, կիներուն ախ ու վախ քաշել տուող գաղղիացիին ու մեր ,իմ մէջ գտնուող միակ տարբերութիւնը, իր գաւազանն է ու յարդէ կարծր գլխարկը՝ եթէ չհաշուենք իր խռպոտ ու ճաթած ձայնը, որ առաւելակէտ մը չէ անոր ի նպաստ... Բայց շատ ալ վստահ չեմ այս դատումիս վրայ, վերջապէս ո՞վ կրցեր է կնոջ մը խորհելու կերպին խելք հասցնել ...

Հիմա հարցը այն էր որ պաղ օդերը եկած էին, ծառերու տերեւները կարմրիլ ու դեղնիլ սկսած էին, արտերուն մէջ դդումները լուսնին գոյնն ունէին ու թռչունները, դաշտերու սերմով պարարտանալէ ու հեռագրաթելերուն վրայ այմըկոտ ժողովներ գումարելէ վերջ, ահա կը մեկնէին իրենց կտուցները դէպի հարաւ դարձուցած ...

Կէսօրուան դէմ, աշխատած պահուս, ուրկէ ուր, — միտքս ինկաւ թէ գարնան սկիզբը, երբ օդերը տաքցան ու հովէն չոզի բարձրանալ սկսաւ, ասուէ գլխարկս մեր տան վարի յարկը հագուստեղինաց դարակին վրայ դրի ու հոն մնաց : Հաւանաբար դեռ հոն է ու փոշոտած, — խորհեցայ ես ինծի. հոգ չէ, կը խոզանակեմ ու կը մաքրեմ. բիծ մը կամ արատ մը չկայ որ կոտր մը պէնզինով չմաքրուի ...

Այս բաները խորհած պահուս ինաւ մտքէս չանցաւ թէ կրնայ բան մը եկած ըլլալ գլխարկիս գլխուն. ի՞նչ գիտնայի. որո՞ւ ինչուն պէտք էր որ իմ խեղճ ,հին ու մին գլխարկովս զբաղէր ...

Յաջորդ օրուան առաւօտուն, ինչպէս հովոտ պաղ օր մը, իջայ վար՝ վերթերան գլխարկս գտնելու գլուխս դնելու : Հոն, դրած տեղս չէր : Կնոջս հարցուցի :

— Ի՞նչ պիտի ըներ, ըսաւ :

— Ինչ պիտի ըներ կա՞յ, գլխարկը ի՞նչ կ'ընեն, գլուխս պիտի դնեմ, ցուրտ է :

— Ո՞ր գլխարկդ է փնտռածդ ...

— Ասուէ գլխարկս ... Ես կնի՞կ եմ որ տասը գլխարկ ունենամ, ունեցած չունեցածս ձմրան գլխարկ մըն է :

— Խեղճ մարդս, ան ալ չունիս ...

Ու սկսաւ խնդալ :

— Ի՞նչպէս թէ չունիմ, ի՞նչ եղաւ ...

— Փրկութեան բանակի հանդերձահաւաքներուն տուի : Արդէն դեղնած ու ձեւէ ելած բան մըն էր...

— Աստուած, վար իջիր ու կառավարէ, — բսի սրտնեղած, ու անմիջապէս ելայ դուրս :

Կէսօրուան մօտ հեռաձայնիս զանգակը ճչաց :

— Այո, բսի խաղաղ ձայնով մը :

— Արամ, դո՞ւն ես.

— Այո, եթէ տէրը կամենայ՝ էրիկդ է, — բսի կնոջս ձայնը ճանչնալով գործիքին մէջէն :

— Գլխարկդ գնեցի՞ր :

— Ոչ, դեռ ժամանակ չունեցայ, իրիկուն. գործէս վերջ ու տուն գալէս առաջ կը գնեմ :

— Կ'ուզե՞ս որ քեզի հանդիպիմ ու միասին գնենք ...

— Ինչո՞ւ. ես մինակս չե՞մ կրնար գնել :

— Կրնաս, բայց եթէ հետդ ըլլամ աւելի քեզի յարմարող ու ճաշակաւոր բան մը կը գնենք :

— Այն խանութները, ուր գլխարկ կը ծախուի, պատերուն վրայ մարդահասակ հայելիներ կան, անոնց մէջ նայելով կըր–

“ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ”

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Բաղդատական այդ վերաքննութիւնը՝ մեզ կը տանի նոյնիսկ նախապատմական, դիւցազնական հին դարերուն : «Բերդին մէջ թափառող մը, կ'ըսէ Շապին – Գարահիսարի Հերոսամարտին քաջարիչ պատմաբան Արամ Հայկազն, էջ 163, երբեմն կրնայ հանդիպիլ ժանգէն կրծուած նետի մը : Պատահած է որ արթուն տղայ մը՝ մաքուր երկաթէ 5 – 10 ֆիլոնց՝ զունդեր գտնէ՝ չակնկալուած անկիւնի մը մէջ : »

Զէ՞ք զարմանար՝ երբ այս տողերուն հեղինակը ձեզ հաւաստէ, ականատեսի պերճութ, թէ Վանայ համբաւաւոր Բերդաժայռին արեւմտեան բարձրադիր ու մեծ դուռին ճակատը՝ չղթայով կախուած կայ՝ պղղպատէ հսկայ գունդ մը, քան քի՞լօ, երեսուն քի՞լօ, յիսուն քի՞լօ, ու նախապատմական ո՞ր դարերէն եկած : Նման՝ հայ ժողովրդական դիւցազնավէպին մէջ պար բռնող մեր դիւցազներէն Սանասար – Բաղդասարի, Առիւծ – Մըհերի, Թըլըլ – Դաւիթի (Սասունցի Դաւիթ) եւ Պզտիկ – Մհերի ծանր գուրզերուն (մախա) :

Փոխոխակնե՛ր կուտան մեզի՝ ամենափոքր բաղդատական պատմուածքները՝ գաւառէ գաւառ, նահանգէ նահանգ, գիւղէ գիւղ : — «Գալող կիրակի իրիկուն (Բարեկենդանին)՝ Տէրան փօստելու օր է» կ'ըսուի էջ 55, ու 56ին մէջ ալ՝ կը տրուին մանրամասնութիւններ : Բայց «Տէրան փօստել» ասութիւնը կը մնայ մութ, առանց ստուգաբանութեան :

Վանեցիին, Կարնեցիին ու Դիւցազնավէպին բանալին՝ օգնութեան կը հասնի : «Տէրան»ը՝ Տէրհօր տրական ձեւն է : Իսկ փօստել՝ «փըստ – փըստ ընել», Կարնեցոց սփստացնել, քշել, հալածել : Նաեւ տըմփիկով (տապաստակով, բարձով՝ հարուածել, տմփկահարել կը նշանակէ : Այսինքն՝ փոխաբերաբար՝ Տէրհայրը խոստել, խոստումի բերել, բերանէն խոստում առնել՝ որ Զատկին իրենց նշխարք տայ :

Ինչպէս որ Վանեցի տանտիկինը Բարեկենդանի չարթուն, իր տունուտեղը վեր–վար կ'աւլէ, կը մաքրէ, պատուհան ու դուռ կը բանայ, Փետրուարը դուրս կը նետէ, Մարտը ներս կը հրաւիրէ, ձայներգելով՝ «Շվատը դուրս,Մարտը նե՛րս, Շվատը դո՛ւրս, Մարտը նե՛րս » :

«Շվադ»ը՝ եթէ ըստ ոմանց արաբական Շուբաթ կամ հրէական Սաբաթն է, ըստ այլոց ալ՝ հին կռապաշտ դարերու հայ դիցարանին չար անդամներէն ««Շըւոտ»ն է :

« Քաղցր գինի»ին անցնելէ առաջ, քիչ մը մօտենանք պատմականին : Ուրկէ՞ Շապին Գարահիսար տեղանունը :

Հերոսամարտին նկարագիր գրիչին աչխատակիցներէն Յ. Յ. Կարմիրեան՝ այսպէս կ'ըսէ, էջ 11 .— « Շապին Գարահիսարի հիմնարկութիւնը շատ հին ու հեռաւոր թուականներու կը հասնի : — ժամանակի մշուշին մէջ ծածկուած է անոր պատմութիւնը, որ Ուրարտացիներու եւ Հիթիթներու օրերէն կը սկսի ... : Իր Բերդաժայռին կողերուն վրայի անդունդներուն տակ (կամ բարձունքներուն վրայ) գիշերներ են Մեծն Տիգրան ու Միհրդատ, Լուկուլլոս ու Պոմպէոս » : « Ու ... Յունաց Նիկողայոս Կօլթ կայսեր կողմէ գրաւուելով կոչուած է Նիկոպոլիս» (էջ 12) :

Բայց նոր պեղումներով եւ ուսումնասիրութիւններով, Շապին Գարահիսարի սկզբնական անունը պէտք է եղած ըլլայ Շիպ – Ղարասար (Սիոն ամսագր. Յունիս 1958, էջ 154) : Կոչուած է նաեւ Կոլոնիա (անդ) :

Գարա – Հիսար՝ սեւ բերդ, սեւ բերդաժայռ, սեւ սարերու շղթայ նշանակութիւնով՝ կրնայ մերձեցուիլ հայ ժողովրդական դիւցազնավէպին մէջ շատ յաճախ յիշուած եւ կեդրոնական դեր խաղցող Սեւասարին հետ, որուն դրաւած տեղը շատ անորոշ է Վէպին մէջ, բայց որ կրնայ տարածուիլ Եկեղեաց բարձրաբերձ ու անառիկ լեռնաշղթային արեւմուտքէն, պատմական Սեպուհ լեռնէն մինչեւ Կարնոյ լեռները, ու դէպի հարաւ՝ մինչեւ Սասունք կամ Սասնոյ Սարերը :

Այս վարկածին ուժ կուտայ տեղանուն մը՝ որ յիշուած է գրքին մէջ (էջ 161) Դաշտերայ ձեւով : Իսկ վերջերս Հայաստանի մէջ Կարմիր Բլուրի պեղումներէն հանուած արձանագրութիւնները տուած են Ուրարտական պատերազմի Աստուծոյ մը անունը՝ Թէյշեբա (Յառաջ օրաթերթ 12 Օգոստոս, 1958), Քրիստոսէ առաջ Վեցերորդ Դարուն :

Եթէ Դաշտերա կամ Թէյշեբա անուններուն մէջ կարելի ըլլայ վերականգնել մեր մատենագրական Դարանաղի(ք) տեղանունը, այն ատեն Շապին Գարահիսարը կ'ունենայ իր Ծննդոցը :

Գանք հիմա գիրքին կորիզը կազմող հերոսամարտին, որ ամբողջապէս գրուած է Արամ Հայկազնի կողմէ, յիշողաբար : Այդ մասը, 125 – 283 էջ, գիրքին մէկ երրորդը կը կազմէ եւ շարադրուած է աւելինքնող սահուն լեզուով :

Եթէ պատմութեան համար թիւով, թուականով փաստերն են որ կշիռ ունին, Շապին Գարահիսարի Յուշամատեանը անոնցմէ չէ :

ՁԻԹՈՒՆԻ

(3 Շար.)

նամ դատել թէ գրած գլխարկս ինծի կը վայլէ՞ թէ ոչ, ըսի լակոնական …

Առաջին անգամ ըլլալով կինս անմիջական պատասխան մը չունեցաւ տալու … Մեղքցայ ու նմիջապէս աւելցուցի.

— Բայց եթէ կը կարծես թէ վար գալովդ աւելի յարմար բան մը կը գնենք, այն ատեն եկուր, չճաշած եկուր՝ դուրսը միասին կը ճաշենք :

— Գիտե՞ս ինչու համար կ'ուզէի որ գամ …

— Չէ, չեմ գիտեր :

— Կ'ուզէի գլխարկդ ես գնել, իմ դրամէս վճարել անոր համար …

— Շատ աղէկ, եկուր տէ բան մը կ'ընենք …

Ժամը հինգէն առաջ գրասենեակս էր :

— Եկա՞ր :

— Եկայ :

— Քեզի բան մը ըսե՞մ :

— Ըսէ :

— Աս բանին խելքս չհասաւ, եթէ գընածս կամ գնելիքս կառք մը ըլլար. եթէ տուն մը կամ կով մը ըլլար ագարակին համար, հասկնալի էր. բայց խեղճուկրակ գլխարկի մը համար ելնել գիւղէն քաղաք գալ ինծի օգնելու համար, հասկացողութենէս դուրս է …

Չպատասխանեց. քովս եկաւ. գիմացս կայնելով՝ ձեռքերը դրաւ ուսիս ու փողկապս շտկեց : Նայեցաւ աչքերուս մէջ ու խելօքցուց զիս :

— Նայէ, բալիկ, ըսի, կնոջ մը համար գլխարկ մը գնելը թերեւս արկածախնդրութիւն մըն է, կին մը թերեւս հոգեպէս ու ֆիզիքապէս ալ կը կազդուրուի նոր գլխարկ մը գնելով, թերեւս այդ բանը կ'օգնէ որ դուք ամպերուն վրայէն քալէք ու թեւ առած՝ սաւառնելնիդ միայն պակաս մնայ, բայց մարդու մը համար, խարկ մը գնելը, վեց կամ ութ տոլարի անխուսափելի ծախք մը միայն կը նշանակէ ու այդքան ….

— Չե՞ս ուզեր որ այդ վեց կամ ութ տոլարը մարդուն տուած ատենդ քովդ ըլլամ …

— Այդ հարցումիդ չեմ պատասխաներ որովհետեւ արդէն հոս ես :

Սեղանիս վրայի թուղթերը ժողվել պատրաստկելով սկսայ խորհիլ … Յանկարծ լոյսը ծագեցաւ…, անպիտանը, հետս կ'ուզէ շուկայ գալ որ … վա՛յ խորամանկ … բայց կեցիր, գլխարկավաճառի խանութին քովերը, կամ դրկից, կամ ճամբուն վրայ, մուշտակի խանութ, մուշտակավաճառ կա՞յ … մտքիս առջեւ բերի փողոցը՝ ու սկսայ հաշուել, անկիւնը բատիօ ու սառցարան ծախող ընկերութիւնն է, քովի խանութը դեղարան է, դեղարանին քով՝ սափրիչին խանութն է. անոր քով ալ պտղավաճառ մը կայ … Դիմացը, միւս անկիւնը, Մր. Թիկլին պարեջրատունն է, անոր քով ծաղկավաճառ մը կայ… Չէ, վախնալու բան չկայ, մօտերը մուշտակավաճառ չըկայ… լայն շունչ մը առի : Եթէ նոյն իսկ գլխս իր ուզած ճամբէն տանի ու « գլխուածով» կանգ առնէ ցուցափեղկի մը մէջ դրուած տաքուկ վերարկուի մը առջեւ, ու թեւս իր ջերմ մարմնին սեղմելով լուռ աչքերուս մէջ նայի պաղատագին, պատասխանս պատրաստ է. ձայնիս ամէնէն քաղցր ու համոզիչ շեշտը գործածելով, պիտի ըսեմ.

— Բալիկ, դուն գիտե՞ս թէ քանի կապերս, կուղր, մուշկ, նապաստակ կամ կատու են սպաննած այդ վերարկուն կազմելու համար… մէկ կնոջ մը կռնակը տաք պահելու համար… Այդ մորթուած անասուններուն մասին մտածելը բեռ պիտի չըլլա՞յ խղճիդ վրայ … դուն, որ մըջիւնի վրայ չես կոխեր ու չես կոխած… Ցեսոյ գիտցիր որ եթէ Աստուած կամենար որ կռնակիդ վրայ մուշտակ ըլլար, հատ մը կը բուսցնէր հոն …

×

Այս վախցած բաներէս ոչ մէկը պատահեցաւ. բայց գլխարկավաճառին հոգին հանեցինք. խանութին մէջ գտնուող գլխարկներուն կէսէն աւելին փորձեցինք՝ մինչեւ որ դէմքիս, բաճկոնիս, վերարկուիս, կօշիկներուս ու աչքերուս գոյնին հետ ներդաշնակաւորուող հատ մը գըտանք : Եզերքները ոչ շատ լայն էին՝ ոչ ալ շատ նեղ. ժապաւէնը ոչ շատ մութ գոյն էր՝ ոչ ալ շատ բաց գոյն. ապրանքը ոչ շատ կակուղ էր՝ ոչ ալ շատ կարծր, գինը ոչ շատ սուղ էր՝ ոչ ալ շատ աժան … Ու ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, տխուրէնկէ երեւոյթ մը կուտար ինծի : Կինս կը կարծէ թէ, զայն գլխուս երբ դնեմ, մեծահարուստ առեւտրականի մը կամ փիլիսոփայութեան փրոֆէսէօրի մը կը նմանիմ … «Եթէ բերանդ խոշոր սիկար մը դնես ու ձեռքդ ալ գաւազան մը առնես, մարդիկ քեզ Չըրչիլը պիտի կարծեն» կ'ըսէ ան խնդալով ու կողիս սեղմուելով : Ես ալ, ուզեմ չուզեմ, կը խնդամ իրեն հետ, բայց կը կարծեմ որ եթէ անցեալ տարուան գլխարկս Փրկութեան բանակի հանգերձահաւաքներուն տուած չըլլար, անձրեւոտ օրերու համար յարմար գըլխարկ մը ունեցած ըլլալուս համար քիչ մը աւելի երջանիկ պիտի ըլլայի …

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԻՆԷՄԱ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

—o—

Ֆրանսացի Գրողներու Ընկերակցութեան վարիչ մարմինը, իր վերջին նիստին մէջ քննութեան առաւ շատ կարեւոր հարց մը,— գրականութեան պաշտպանութիւնը սինէմային դէմ :

Արդարեւ, սինէման սկսած էր ապատակել գրականութենէն ներս, ժապաւէնի վրայ ներկայացնելու պատրուակով՝ խաթարել գրական գործերու ինքնատպութիւնը :

Առաջին առթիւ յարձակումը գործուած էր մեծանուն եւ հռչակաւոր փիլիսոփաներու ստեղծագործութեանց վրայ, ինչպէս Սթանտալի, Պալզաքի, Ֆլօպէրի, Հիւկոյի վրայ : «Բեմական պահանջով», ինչպէս կ'ըսեն բեմադիրները, վէպերուն տրուած է բոլորովին տարբեր դիմագիծ, եւ այնպիսի տրամախօսութիւն մը, որ առեւտրական արժէք կը ներկայացնէ :

Այս սանձարձակ ապատակութենէն ետքը, իրենց յաջողութենէն քաջալերուած, սինէմայի վարիչները նետուեցան ոչ միայն այն անուններուն վրայ, որոնք զրկուած են իրենքզիրենք պաշտպանելու կարելիութենէն՝ երկու մեթր հողին տակ, այլ եւ ողջերուն վրայ :

Այս անգամ, սակայն, ողջերը ուզեցին պաշտպանել իրենքզիրենք : Մենք թոյլ չենք տար, որ բեմական պահանջներուն պատրուակով՝ սինէման իր ուզած ձեւը տայ մեր գործերուն, — մենք հեղինակ ենք եւ կ'ուզենք հեղինակ մնալ, չենք ուզեր դաւաճանել մեր երկունքի պտուղին, լքելով ու թողլով որ ստանայ խորթ հօր մը տուած դիմագիծը կամ կերպարանքը :

Հարցը վճարանութեան ձեւ առած է, — Ֆրանսացի Գրողներու Ընկերակցութիւնը եւ սինէմայի բեմադիրներու ընկերակցութիւնը կ'աշխատին համաձայնութեան եզր մը գտնել … որդեգրելու համար վէպը կամ նորավէպը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԷՊ

Հայ լեզուի մէջ երիտասարդութիւնը մեծ է տարիքով այն երիտասարդութենէն, որ Ֆրանսացիներունն է, — Ֆրանսացին երիտասարդ (ժէօն) կը կոչէ 16–18 տարեկանները : Արդ, կար ժամանակ մը, երբ Ֆրանսացի գրագէտները կը սիրէին վէպ գրել այդ երիտասարդութեան համար : Այժմ գրագէտները, որոնք 30–50 տարիներու կեանք մը ունին արդէն իրենց ուսերուն, կը սիրեն վէպ գրել երիտասարդութեան մասին, — այսինքն պատանիներու կեանքէն :

Պէտք է խոստովանիլ թէ երիտասարդութիւնը խորհուրդ մըն է անհասկնալի եւ անըմբռնելի, մեծ անծանօթ մը : Այդ երիտասարդութիւնը դիտուած է դուրսէն : Անոր տրուած է մշակոյթի ծեփմը, յուսահատութեան եւ մենասիրութեան խորքով, հերոսանալու անյագ ծարաւով, ամէն ժամ նողկալու տրամադիր : Ուրեմն, երիտասարդութիւնը, որ կը ներկայացուի մեզի, իրականութիւն չէ, երեւակայուած է : Եւ վիպագիրը, որուն արհեստն է հասկնալ եւ նկարագրել, այսպէս մեզի կուտայ երիտասարդութիւն մը ռոմանթիզմով լեցուն, արկածախնդրութեան սիրահար, խղճմտանքի բացակայութեամբ, անգութ ու շնական :

Այս մութ ու մռայլ պատկերը, որ իբր թէ ցոյց կուտայ արդի երիտասարդութեան հոգին, պատկերն է դարաշրջանին, հայելին է արդի քաղաքակրթութեան : Քիչ մը ամերիկեան ճաշակ կայ այս հոգիին մէջ, սպաննելու, հրդեհելու, գողնալու տրամադրութիւն մը : Թերեւս պատերազմն է որ տուաւ, ռմբակոծութեանց սարսափն է որ սաղմնաւորեց եւ զարգացուց արկածասիրութիւնը, ոգերդական ու գժրախտ կեանքը, թմրեցուցիչ դեղերու ստեղծած «դրախտ»ին նոր բնակչութիւնը :

Թմրեցուցիչ դեղերու նման, մոլեգին քարշողութիւն մը ունի այս աղոց մէջ ատելութիւնը, մասնաւոր թշնամութիւն մը հանդէպ չափահասներու, արհամարհանք մը հանդէպ ծնողքներու : Ըստ ոմանց այդ հակումը կուգայ «նկուղներէն», որոնց ծանօթ է նախորդ սերունդն ալ, այլ մանաւանդ ինքնաշարժներու սա երկար շարանէն, որ կ'արթնցնէ հեռուներու կարօտը, անհունին սէրը, «դուրս փախելու», «բացերը ելլելու» ցանկութիւնը : Ատով խորտակուած է հին «ներքինը» (էնթէրիէօր), տնական կեանքի համը, որ այսօր կը խորհրդանշուի միայն … թէլէվիզէօնով կամ լուացարան – մեքենայով : Ուրիշ ամէն բան … նշխար է այլեւս :

Եզրակացութիւն : Եթէ վէպին կողմնացոյցի սլաքը այսօր դարձած է երիտասարդութեան կողմը, այս ուշադրութիւնը կը հաստատէ թէ շատ առողջ չէ երիտասարդութեան հոգին, — երեսը մռայլ, խորքը ալեկոծ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

×

Առուն կարկաչում է,
Նստել ականջում եմ
Ես,
Իջնում է գիշերը,
Ինչ լաւ է յիշելը
Քեզ :
Յիշել, որ կայ սէրը,
Որ կան մեր յոյզերը
Յար,
Որ մեզ մօտ յոյսերը
Չմարող լոյսեր են
Վառ,
Որ թէպէտ հեռու ենք,
Բայց ժպտում, ապրում ենք,
Գոհ,
Որ քո մէջ իմ սիրտն է,
Իսկ իմ մէջ լոյս սիրտը
Քո :
Առուն կարկաչում է,
Նստել ականջում եմ
Ես,
Իջնում է գիշերը,
Ինչ լաւ է յիշելը
Քեզ :

ԼՈՒՏՎԻԿ ԴՈՒՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (283)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Շատ չանցաւ, կարծես, մի հրաշքով կրկին կազմակերպեց նա իր քարաւանը, եւ հարիւրից աւելի ջորիներով դըրդեցնում էր Արդաումի լեռները : Այդ յաջողութիւնը նրա բոլոր ծանօթներին զարմացրեց. մտածում էին, թէ նա ո՞րտեղից ձեռք բերեց այդքան փողեր :

Մարդկանց երեւակայութիւնը զանազան կարծիքներ ստեղծեց նրա մասին. ոմանք ասում էին, թէ նա մի մեծ գանձ է գտել. ոմանք ասում էին, թէ նրա բարեկամ վաճառականները մի բաւական նշանաւոր գումար հաւաքեցին եւ տուեցին նրան, որ կրկին կազմակերպէ իր քարաւանը. ոմանք աւելի հեռու էին գնում, ասելով, թէ նա մի «անյայտ ձեռքից» փող է ստացել, եւայլն : Թէ այդ կարծիքներից ո՞րն էր ուղիղ, ո՞րն էր սխալ, — այդ աւելորդ է քննել. այդքանը միայն ճշմարիտ էր, որ այժմ նրա ջորիներն ամենաընտիրներն էին, եւ նա Արդաումի հայ ջորեպանների մէջ առաջինն էր համարւում :

Երեկոյեան մութը դեռ բոլորովին չէր պատել, դեռ բաւական լոյս կար, երբ մեր քարաւանը անցնում էր Արտամէտի միջով : Արտամէտը առաջ մի փառաւոր քաղաք էր, իսկ այժմ մի փառաւոր աւան : Նա ունէր մօտ հինգ հարիւր տուն բնակիչ, որոնց կէսից աւելին մահմետականներ էին : Այդ աւանը Վանից երկու ու կէս ժամ հեռաւորութիւն ունի, գըտնըւում է լայնանիստ, եռանկիւնաձեւ բարձրութեան վրայ, որը, հետզհետէ խոնարհուելով, իջնում է մինչեւ ծովեզրը :

Գեղեցիկ է Արտամէտը իր ընդարձակ այգիներով, գեղեցիկ է նա իր բարձր, աքանչելի, ծովահայեաց դիրքով : Տասն եւ ութ դար առաջ այդ բարձրութիւնների վրայ կանգնած էին Արտաշէս Բ.ի հրաշալի ապարանքները, նրա ամրոցները՝ հզօր աշտարակներով ու պարիսպներով : Իսկ այժմ նրանց տեղում կանգնած է Թուրք բէկի անշուք տնակը : Տասն եւ ութ դար առաջ Արտամէտի բուրաստաններում, իր նաժիշտների նազելի խումբով, ճեմում էր Սաթենիկ տիկինը, Ալանաց գեղեցկուհին, Արտաշէսի սիրելին : Իսկ այժմ ծառերի հովանիի ներքոյ թրքուհի խաթունն է իր թուլամորթ ամուսնին փայփայում : Տասն եւ ութ դար առաջ Աստղկայ հոյակապ տաճարն էր կանգնած բլուրի գագաթի վրայ եւ իր մարմարեայ սիւնազարդ ճակատով նայում էր դէպի լայնածաւալ, կապուտակ ծովը : Հայոց գեղահասակ աղջիկները ամէն առաւօտ զարդարում էին սիրոյ դիցուհու տաճարը թարմ ծաղիկներով եւ նրանից բախտ էին խնդրում :

Ասլանը մի քանի հետաքրքիր հնութիւններ եւս ցոյց տուեց ինձ այստեղ :

Նա ցոյց տուեց մի վիմափոր աղբիւր, որ գտնւում էր Հայոց Թաղի մօտ, ուղիղ ճանապարհի եզրի վրայ, որը տանում է դէպի Ոստան, Բաղէշ, Մուշ եւ այլն : Մարդու հասակի բարձրութեան չափով եւ բաւական լայն փորուած է ժայռը, եւ ներս տարած : Այդ վիմափոր խորութիւնից դուրս է հոսում մի ջրաղաց բանեցնելու չափ մաքուր եւ սառն ջուր :

Այդ յորդառուխ աղբիւրը պահպանել էր մինչեւ այսօր մի աւանդութիւն, որ խիստ բնայատկիչ է Արտամէտի հեղնասէր աղջիկներին, որոնք, սկսեալ Աստղկայ օրերից, պահպանել են ուրախ, մշտածիծաղ բնաւորութիւն եւ սիրող, մշտաբորբոք սիրտ : Տասն եւ վեց դար առաջ այդ աղբիւրի մօտով անցնում էր Յակոբ Մծբնայ Հայրապետը, Գրիգոր Լուսաւորչի հօր քեռորդին : Նա վերադառնում էր Արարատից, ուր ջերմ փափաքով գնացել էր Մասիսի գագաթը բարձրանալու եւ Նոյի տապանը տեսնելու : Նա բարձրացաւ մինչեւ կէսը. այնտեղ մի խորին քուն տիրեց նրան : Աստուծոյ հրեշտակը, խնայելով նրա ծերութեանը, տուեց տապանի տախտակներից մէկը, ասելով, որ անհնարին կը լինի նրան մինչեւ գագաթը բարձրանալ : Տապանի այդ փոքրիկ մասը գոհացրեց Հայրապետի բաղձանքը, եւ նա մեծ ուրախութեամբ հեռացաւ Արարատից, իր հետ բերելով թանկագին աւանդը : Անցնելով Արտամէտից, նա մօտեցաւ յիշեալ աղբիւրին իր ծարաւը զովացնելու : Արտամէտի կատակասէր աղջիկները այդ միջոցին ջուր էին լցնում աղբիւրից : Տեսնելով ծերունուն, սկսեցին ծաղրել նրան : Հայրապետը անիծեց անպարկեշտներին եւ բոլորի սեւ ծամերը սպիտակեցան : Այն օրից, իբրեւ նշան, Արտամէտի աղջիկների մազերից մի փունջ, հէնց ծընած օրից, մնաց ճերմակ …

Երբ ես եւ Ասլանը մօտեցանք աղբիւրին, Հայոց աղջիկները դարձեալ սափորներով ջուր էին տանում այնտեղից : Ես մեծ հետաքրքրութեամբ նայում էի նրանց ծամերին, որ երկայն, հաստ հիւսերով թափուել էին թիկունքի վրայ, գլխներին դրած արախչինների տակից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ անգլիական ուժերուն պարպումը սկսաւ. առաջին օդանաւը Ամմանէն մեկնեցաւ Կիպրոս: Միւս կողմէ Լիբանանի ամերիկեան ուժերու պարպումը վերջացաւ, 1200 հոգի բաղկացած վերջին զօրաժինը մեկնեցաւ Ուրբաթ օր :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ սկսան ոմբակոծել Քեմոյ կղզին, ազգայնականները պատասխանեցին լուսթեան դատապարտելով համայնավարներու պատկանող ռմբարձակ ութ կեդրոնները:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մահափորձեր կը շարունակուին. Նիկոսիոյ մէջ Անգլիացի մը սպաննուեցաւ երիտասարդ Յոյնի մը կողմէ. Յոյն մը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ : Անգլիացի ութ զինուորներ վիրաւորուեցան :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ հանքի արկած մը պատահեցաւ. 1500 մեթր խորութեան մէջ 172 հանքագործներ արգելափակուեցան պայթումի մը հետեւանքով. ազատարարները յաջողած են փրկել 78 հոգի: 55 ուրիշներ կորսուած կը նկատուին: Յարդ երեք դիակ գտնուած են: Ազատարարները կը պայքարին 36 ուրիշներու կեանքը փրկելու համար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սաթենիկ Տէր Դաւիթեան եւ Ռուբէն Տէր Դաւիթեան չորս հազարական ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

× Տօքթ. Քիւթիւքեանի յուղարկաւորութեան ծաղկեպսակ մը ղրկած էր նաեւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը :

×

Տիկին Աղնիւ Գազազեան եւ զաւակները Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին եւ երեք հազար ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին:

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères
ՏԱՐԲ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին: Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Յակոբ Պալիկեան (Մարսէյլ) եւ ընտանիքը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը ներկայացնեն Այրի Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ ընտանիքին Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղիս բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Տիկին Փառանձեմ Սանտիկեանին մահուան առթիւ իր ամուսնոյն ընկ. Արթին Սանտիկեանին եւ իր պարագաներուն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդին իր ամուսնոյն Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Էլլէն Բիւզանդի իր ամուսնոյն Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի (Կիլիկեցի) մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի կայանի շէնքին, երկու հազար ֆր. ալ Մշակոյթի տան : Ստանալ Յառաջէն:

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը բոլոր անդամուհիներով իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Է. Բիւզանդի իր ամուսնոյն անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք Ենթակոմիտէն եւ բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ իր զաւկին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի տխուր մահուան առթիւ:

«ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ 6ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Դաշնիրէի ձայնասփիւռէն, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԴԻԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երրեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation
1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄՐԻՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ
Նուիրուած
Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Ի նպաստ կարօտեալներու
Կիրակի, 16 Նոյեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր
HOTEL LUTETIAԻ Շքեղ սրահներուն մէջ
Գեղարուեստական բաժին
Պիւֆէ
Նուագախումբ
ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ

Աղքատախնամի Տարեկան Պարահանդէսը
Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր
GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ողբացեալ Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի մահուան առիթով իր դրացիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր այրիին՝ Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ գումարները կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին:

Տիկին Զօլաքեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արրահամեան հազար, Տէր եւ Տիկին Պօնի հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկ. Պալեան հինգ հարիւր, Պաքալեան ընտանիք երեք հարիւր, Սուճուքճեան եւ Տօտաքեան հազար, Տէր եւ Տիկ. Իսմաչէր հինգ հարիւր, Մէզոն Մէյեէ հազար, Տէր եւ Տիկին Տարկոսեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տէրվանեան երեք հարիւր, Այրի Տիկին Փափազեան հինգ հարիւր, Մատամ Ժան Մանտիկեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մարլէն երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տօլրանքան (տէլիս) հազար, Տէր եւ Տիկին Պրէօյլ հազար, Տէր եւ Տիկին Կիւրճեան հինգ հարիւր, Այրի Տիկին Էվէն երկու հարիւր, գումար 11.100 ֆրանք :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէզիրճեանէ երկու հազար ֆրանք, ողբացեալ Տօքթ. Յ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 22ին, Շաբաթ իրիկուն 9 կլիւպ:
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

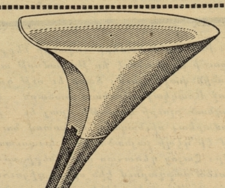

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ
Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով չինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :
Դիմել՝
VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)
7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-37

SICOMEX
20, Rue Royale, Paris 8e
Métro : Madeleine Tél. : OFE. 67-77

Համաձայն ինթուրիսթի հետ ստորագրած պայմանագրին ամէնէն կարճ ժամանակամիջոցին ԾՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Առաջնակարգ ապրանքներ, Թէքսթիլ, հագուստ, ներքնազգեստ մատչելի գիներով, տաք հագուստներ, շալ փիրճեան բուրդէ, նայլըն գուլպայ եւ ամէն տեսակ ապրանք :

Ցանախորդներուն տրամադրութեան տակ են, մեր գրասենեակին մէջ :

Բոլոր ծախքերը (մաքս – ապահովագրութիւն եւն.), ծրարներուն գիներուն մէջ հաշուուած են, ստացողը ոչ մէկ վճարում կ'ընէ, ծրարներու յանձնումը ապահովուած է եւ ստացողին կողմէ ստորագրուած:

Ստացագիրը կը ղրկուի ուղողին : Բաց է ժամը 9էն 12, եւ 14էն 18.30

Envoi Gratuit de Renseignements et Catalogue

MORY et Cie
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԻՆԹՈՒՐԻՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱյէն ստացած է
մենաշնորհեալ իրաւասութիւնը ծրարներ ղրկելու
Խորհրդային Միութիւն : Բոլոր տուրքերը կը վճարուին ղրկողին կողմէ, ստացողը ոչ մէկ վճարում ունի ընելիք : Ղրկողը ինք կը պատրաստէ ծրարը իր կողմէ գնուած եւ ընտրուած հագուստներով եւ ապրանքներ :
Սթատար ծրար չենք պարտադրեր : Սակայն միայն նոր ապրանք կ'ընդունինք: Ներկայիս ծրարները աւելի արագ կը հասնին :
Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին հեռաձայնով՝ NOR. 40 72 & 50 83
10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10
MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD
ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 28 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8330 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4131

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՆՑ ՓՈՂԻ ՈՒ ԹՄԲՈՒԿԻ

Հաւատարիմ իր ծրագրին, վարչապետը աստիճանաբար, առանց փողի ու թմբուկի, զինուորականի վճռականութեամբ ու հետեւողական կերպով Ֆրանսան կ'առաջնորդէ դէպի խաղաղութիւն ու բարօրութիւն :

Խորապէս ուսումնասիրած ըլլալով այն բոլոր պատճառները, որոնք խառնակ ու անկայուն վիճակ մը ստեղծած են երկրին մէջ, զօրավար Տը Կոլ միջոցներ ձեռք կ'առնէ զանոնք անհետացնելու եւ բնականոն վիճակ վերահաստատելու համար :

Նոր Սահմանադրութիւնը եղաւ առաջին քայլը, կոչուած՝ հիմնական փոփոխութիւններ մտցնելու Ֆրանսայի ներքին կեանքին մէջ : Հանրաքուէէն ի վեր որոշ բարւոքում նկատելի է արդէն :

Կառավարութեան հանդէպ վստահութիւնը կ'աճի հետզհետէ՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Զօրավար Տը Կոլ չի սիրեր ծամել բառերը : Իր մտածումը կ'արտայայտէ առանց «դիւանագիտական» քօղի եւս պահուըտելու,— պարզ ու որտաբաց :

Իր գլխաւոր յատկանիշներն են անկեղծութիւնն ու հայրենասիրութիւնը, որոնք վեր են, ամէն կասկածէ :

Իր անվիճելի հեղինակութիւնը օր ըստ օրէ կը բարձրանայ՝ պատկառանք ներշնչելով նոյնիսկ ընդդիմադիրներուն ու հակառակորդներուն :

Ալժերիոյ խնդիրը խաղաղօրէն եւ բանակցութեանց ճամբով կարգադրելու համար ըրած հրապարակային առաջարկները մեծ տպաւորութիւն առաջ բերին ոչ միայն երկրին, այլ նաեւ արտասահմանի մէջ :

Այդ ցաւոտ հարցը չորս տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ ոչ միայն Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, այլ նաեւ միջազգային դիւանագիտութիւնը :

Միջին Արեւելքի մէջ Ֆրանսայի դարաւոր հմայքը նսեմացնելու համար զանազան կասկածելի գործակալներ տարիներէ ի վեր Ալժերիոյ շուրջ առասպելներ կը յերիւրեն ու կը տարածեն :

Զօրավարը մամուլի իր ասուլիսին մէջ թուանշաններ յիշելով, ցոյց տուաւ թէ ո՛րքան անիմաստ էր Ալժերիոյ մէջ թափուած արիւնը :

Ապստամբները մարդկային ու նիւթական անհուն կորուստներ կրեցին, առանց դրական արդիւնքի մը հասնելու : Ու դժուար թէ այսուհետեւ կարենան յաջողիլ, երբ կէս միլիոննոց ֆրանսական բանակ մը կանգնած է իրենց դիմաց :

Աւելորդ արիւնահեղութենէ խուսափելու համար, Զօր. Տը Կոլ ճամբայ ցոյց կուտայ իրենց,— խաղաղութեան եւ եղբայրական գործակցութեան ճամբան :

Ալժերիոյ հայրենասէրներուն կը մնայ օգտուիլ ներկայացած առիթէն եւ բռնել ձեռքը՝ զոր Ֆրանսա կ'երկարէ իրենց :

Խաղաղ համակեցութեան նոր շրջան մը պիտի բացուի հիւսիսային Ափրիկէի բոլոր բնակիչներուն համար :

Ֆրանսա քաղաքացիութեան իրաւունք տալով Ալժերիոյ Արաբներուն, քաղաքակրթութեան բարիքները կը բանայ անոնց առջեւ : Բոլոր կիները պիտի ազատագրուին, քաղաքներն ու գիւղերը դպրոցներու՝ ցանցով մը պիտի ծածկուին եւ ընկերային ապահովութեան օրէնքները մեծապէս պիտի բարձրացնեն ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը :

Եւ վերջապէս Ֆրանսա ծանր մղձաւանջէ մը ձերբազատուած՝ ամբողջովին պիտի նուիրուի ներքին շինարար աշխատանքի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ ՄԵՐԺԵՑԻՆ ՓԱՐԻԶ ԳԱԼ

«ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ՝ ՉԷԶՈՔ ԵՐԿՐԻ ՄԸ ՄԷՋ»

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ՝ ՅՈՒՍԱԽԱԲ

Ֆերհաթ Ապասի յայտարարութիւններէն դատելով՝ Շաբաթ օր կը կարծուէր թէ Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան» անդամները Փարիզ պիտի գային՝ զինադադարի շուրջ բանակցելու համար : Արդարեւ «վարչապետ» Ապաս խանդավառութեամբ խօսած էր Տը Կոլի առաջարկներուն մասին, միաժամանակ փառաբանելով զօրավարը : Մինչեւ իսկ, կիսապաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդէին թէ «Առժամեայ կառավարութեան» ներկայացուցիչները, Ֆերհաթ Ապասի գլխաւորութեամբ, Փարիզ պիտի գան :

Հարցը բոլորովին տարբեր բնոյթ ստացաւ սակայն : «Առժամեայ կառավարութիւն»ը ժողով մը գումարեց, որմէ ետք հրապարակուած դեկոյցով՝ ուղղակի կը մերժէ զինադադարի համար Փարիզի մէջ բանակցիլ :

Ֆերհաթ Ապաս յայտնեց նաեւ թէ Զօր. Տը Կոլի մամուլի ասուլիսը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ, աւելցնելով.— Վարչապետին նախորդները աւելի ընդառաջ գացած էին իրենց առաջարկներուն մէջ. Հետեւաբար՝ Զօր. Տը Կոլ կը մերժէ բանակցիլ :

Այս կէտը մասնաւորապէս զարմանք պատճառած է Փարիզի կառավարական շրջանակներուն, որովհետեւ Տը Կոլէ առաջ ոչ ոք այնքան յառաջ գացած էր եւ բանակցութիւն առաջարկած Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին :

Ապաս «կոյր» կ'որակէ ֆրանսական կառավարութիւնը, աւելցնելով թէ «հանրաքուէին եւ ընտրութեանց կազմակերպութիւնը նոր խաբէութիւն մըն է ֆրանսական գաղթատիրութեան պատմութեան մէջ» :

« Ֆրանսայի կողմէ պարտադրուած ընտրութիւնները չեղեալ կը համարէ » Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութիւնը» : Ազատագր. Ճակատը կ'առաջարկէ որ խորհրդակցութիւնները տեղի ունենան չէզոք երկրի մը մէջ, իսկ գալով կռիւներուն՝ անոնք պիտի շարունակուին մինչեւ իրենց նպատակակէտը, « այսինքն անկախութիւն » :

Այս յայտարարութիւնները անակնկալի բերին միջազգային շրջանակները : Ֆերհաթ Ապաս աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծեց իր շուրջ : Առաջին առթիւ Փիւ-Թոյի ժողովին մէջ Կի Մոլէ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը մեծ սխալ մը գործեց, մերժելով Տը Կոլի առաջարկը :

Լոնտոնի մէջ կը մտածեն թէ Ապաս ենթարկուած է Ազատագր. Ճակատի ծայրայեղներուն :

Ուաշինկթընի շրջանակներուն համաձայն՝ Ֆերհաթ Ապասի պատասխանը անուայն ճախաւերութիւն է :

Միջազգային հանրային կարծիքին ստեղծած աննպաստ մթնոլորտին պատճառով «առժամեայ կառավարութիւնը» երկրորդ ժողով մը գումարեց, քննելով մասնաւորապէս արաբական երկիրներու եւ Փարիզի դիրքը : Ժողովէն ետք «կառավարութեան» բանբերը յայտարարեց .— Մենք չմերժեցինք բանակցիլ, բայց կը մերժենք բանակցիլ այն ձեւով՝ զոր կ'առաջարկէ Զօր. Տը Կոլ : Սաատ Տահլապ աւելցուց .— Միշտ պատրաստ ենք բանակցելու որեւէ չէզոք երկրի մէջ, պայմանաւ որ հաստատուն հիմեր գտնուին :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Ինչպէս Հռոմի մեր թղթակիցը հաղորդած էր, Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա. ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած էր Պապին մահուան առթիւ, Վատիկան, մասնաւորաբար Կարդինալ Աղաջանեանի :

Կարդինալ Աղաջանեան հետեւեալ հեռագրով պատասխանած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին .—

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Շնորհէ բազում վեհափառութեանդ ազնիւ հեռագրին եւ աղօթից համար Ս. Քահանայապետին մահուան առթիւ : Արեւշատութիւն ձեզ, բարօրութիւն Հայութեան :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՅՈՒԶՈՒԱԾ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳ···

(Սեփական թղթակցութիւն)

ՀՌՈՄ, (Յառաջ) .— Շատ հաւանական է որ կարդինալը իր «վերջին» պատարագը ըրաւ Լեւոնեան վարժարանին մէջ, հայ ժառանգաւորներու եւ վարդապետներու ներկայութեան, Փակարան մտնելէ առաջ : Հակառակ իր ճիգին՝ Աղաջանեանի ձայնը կը թրթռար յուզումէն : Յուզուած էր, ոչ թէ անոր համար, որ կրնայ Պապ ընտրուիլ,— որուն խոնարհութեամբ համակերպած է արդէն՝ ժողովրդական խանդավառ ցոյցերէ ետք,— այլ անոր համար որ այդ ընտրութիւնը զինքը պիտի բաժնէր Հայ ժողովուրդէն, որուն այնքան կապուած է : Երբ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան պետ կոչուեցաւ, երեք ամիս առաջ, Պապէն խնդրած էր որ Հռոմի Հայոց վարժարանը մնայ :

Վերջին անգամ երբ վարժարանը հանդիպեցաւ, սեղանին վրայ տեսաւ «Յառաջ»ը, իր մեծադիր նկարով, որուն վրայ գրուած էր .— Վաղուան Պապը՝ իտալացի մը, կամ՝ Աղաջանեան ··· : Յանկարծ գոչեց «Ախ, այս թերթերը ··· բայց, եթէ նոյնիսկ այդ դժբախտութիւնը պատահի եւ ես ընտրուիմ, մենք, Հայերս, համեստ եւ խոնարհ պէտք է ըլլանք, ինչպէս մինչեւ հիմա ····» :

Բազմաթիւ կարդինալներ համակրական արտայայտութիւններ ունեցած են եւ մինչեւ իսկ յայտնած՝ թէ պիտի քուէարկեն ի նպաստ Կարդինալ Աղաջանեանի ·· :

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օրուան երկու քուէարկութիւնները չկրցան Պապը ընտրել : Երկու անգամ ալ սեւ մուխ մը բարձրացաւ Սիքստինեան մատրան ծխնելոյզէն, յուսախաբ ընելով 2 հարիւր հազար հոգի, հաւաքուած Ս. Պետրոսի հրապարակը : Կարելի է ըսել որ կիրակի կէսօրէ վերջ մանաւանդ լրագրողները իրական սիւսփանս մը ապրեցան : Ժամը վեցին ճերմակ մուխ մը կը բարձրանար եւ Վատիկանի ձայնասփիւռը կը յայտնէր թէ Պապը ընտրուած է, բայց հինգ վայրկեան վերջը կը հերքէր իր տուած լուրը երբ մուխը արդէն սեւցած, կը բարձրանար :

Քուէարկութիւններուն արդիւնքը անշուշտ չի յայտնուիր բայց զրոյցները կը շարունակուին Իտալիոյ մէջ («Թօթօ փափա») : Ներկայիս զրոյցներուն գլուխը կուգայ լաւ համեմատականով մը՝ ՄԷԿԻ ԴԷՄ ՀԻՆԳ, Կարդինալ Աղաջանեան :

Երկուշաբթի առտու ժամը 11ին, յայտնի պիտի ըլլար երրորդ քուէարկութեան արդիւնքը, եւ շատեր կը կարծէին թէ բարձրացող ծուխը ճերմակ պիտի ըլլար : Բայց, երկուշաբթի ժամը 11.30ին դարձեալ սեւ ծուխ մը բարձրացաւ Սիքստինեան մատրան ծխնելոյզէն .— Պապը չէր ընտրուած տակաւին :

Օրը Օրին

ՕՏԱՐԻՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ···

— L'étude de votre langue me passionne! .

Դարձեալ ֆրանսացի մը, Ռոմէնվիլէն, որ կը գրէ մեզի, միաժամանակ հարցնելով թէ ո՞ւր կրնայ դիմել ··· Հայերէն սորվելու համար :

Հայերէնի տագնապը մղձաւանջի մը վերածուած է այսօր : Ցանկերգի մը վերածուած է այս բացատրութիւնը, բայց, դժբախտաբար, ստիպուած ենք կրկնել : Հաւանաբար, կրկնութիւնները արդիւնք մը տան : Կը կրկնենք՝ մասնաւորապէս երբ օտարէ մը նամակ կը ստանանք : Մեր լեզուին նկատմամբ օտարին գնահատումը կ'արձանագրենք, այն յոյսով որ «մերին»ները կը զգաստանան :

Յաճախ ըսուած է, թէ գանձ մըն է հայերէն լեզուն : Վկայութիւններ բերուած են հին դարերէն,— ապարդիւն :

Այսօր, վկայութիւններ կը բերենք մեր շրջապատէն : Ինչո՞ւ սակայն, արդիւնքը նոյնն է միշտ :

Պիտի ըսէք թէ երիտասարդները հայերէն չեն կարդար, որպէսզի տեղեակ ըլլան թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, հայկական ճակատի վրայ : Գիտե՛նք որ ծնողքները կը կարդան : Ճի՛շդ այդ է պատճառը մեր կրկնութիւններուն : Որովհետեւ ծնողքները հարկ եղած չափով չեն հետաքրքրուիր փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեամբ : Փոխանակ գիշեր-ցերեկ մատաղ տղոց բացատրելու թէ «հայերէնը փոր չի կշտացներ», կրնան խօսիլ միջազգային համբաւի տիրացած հայ անուններուն մասին .— Երաժիշտ՝ Արամ Խաչատուրեան, գիտնական՝ Վ. Համբարձումեան, գրագէտ՝ Ու. Սարոյեան, բեմադրիչ՝ Ռուբէն Մամուլեան ··· անո՞ւն կը պակսի : Երբեմն դերասանի մը կամ երգիչի մը անուան շուրջ ահագին խանդավառութիւն կը ստեղծեն · ոչ միայն « արդիականութենէ » ձանձրացած ենք, այլեւ՝ դարձած խստապահանջ · տարբեր ձեւով կարելի չէ արտայայտուիլ, դժբախտաբար :

Շաբաթներէ ի վեր կը խօսուի կարդինալ Աղաջանեանի մասին : Բոլորս ալ կը խանդավառուինք : Բայց, ծնողք մը արդեօք մտածե՞ց իր զաւկին սորվեցնել «մեր Աղաջանեանի մայրենի լեզուն ···» :

«Հայը Հա՛յ պահել» : Տգեղ բացատրութիւն մը, որ կարելի չէ նոյնիսկ թարգմանել, որեւէ լեզուով : Ներկայ պայմաններ այս «տգեղ» բացատրութիւնը ներմուծեցին մեր լեզուին մէջ եւ չենք կրնար ··· ձերբազատուիլ անկէ :

Արդար ընդվզում մըն ալ կ'ունենայ մարդ, երբ նամակ մը կը ստանայ .— «Հայրիկը կամ մայրիկը մեռաւ, թերթը դադրեցուցէք», որուն կը յաջորդէ օտարի մը նամակը .— Ձեր լեզուն կը խանդավառէ զիս, թերթ ղրկեցէք :

Եթէ այսպէս շարունակուի՝ պիտի գայ ժամանակ մը, երբ հայերէն թերթը պիտի հրատարակուի օտարներու համար, երբ հազարաւոր հայ երիտասարդներ կան այս երկրին մէջ ··· :

Ընթերցողը լաւ պիտի ընէր քիչ մը մտամփոփուիլ եւ գոնէ ա՛յս անգամ «բան մը » ըսել իր զաւկին կամ զարմիկին : Արդիւնքը մի՛շտ լաւ կ'ըլլայ :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ջուրերուն մէջ գտնուող ամերիկեան ռազմանաւերն ալ մեկնեցան, որոշուած թուականէն՝ Հոկտեմբեր 31, Շաբաթ մը առաջ : Միւս կողմէ Յորդանանի բրիտանական ուժերուն պարպումը կը շարունակուի օդի ճամբով, Չորեքշաբթի օր ոչ մէկ անգլիացի պիտի մնայ Ամմանի մէջ :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ա.

«Անդաստան»ի վերջին թիւին մէջ (միացեալ՝ 8 – 9, 1958), վերջին էջին վրայ, խմբագրութիւնը ծանօթագրութիւն մը ունի:

Կը տեղեկացնէ.

«Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը (Լիզպոն) «Անդաստան»ի այս թիւին բաժանորդագրուած է հարիւր օրինակով»:

Անշուշտ՝ պատշաճութիւն մը յարգելու փոյթը ունեցած է, նախ, Հանդէսի խմբագրութիւնը:

Բարոյական պարտք մը հատուցանելու կենցաղագիտութիւնը: Տարրական քաղաքավարութիւն:

Այս շարժումէն ու անոր բարոյական նշանակութենէն ետեւ, սակայն, թոյլ տուէք՝ որ մենք փնտռենք ու գտնենք անդիր ողբերգութիւն մը:

Ողբերգութիւնը Հայ ժողովուրդի իմացական եւ մշակութային հետաքրքրութիւններուն:

Տարիներուն հետ աղօտող ու տժգունող մեր «գրասիրութեան», — մեր համբաւեալ... լուսասիրութեա՞ն:

Մտաւորական մեր ընկրկումին, — չըսելու համար՝ սնանկութեան:

«Տաճար»ներէն ելլելու եւ «լումայափոխ» դառնալու հաւաքական մեր վազքին:

Գիրին ու գրականութեան վերջնականօրէն հրաժեշտ տալու եւ շուկայով յագենալու մեր արշաւին:

Աստիճանաբար մխրճուելո՛ւ, դասալիք եւ ինքնասպան ըլլալու համակերպութեան...

Շարունակե՞նք: — Փնտռե՞նք ըսելու կամ պատկերացնելու տարբեր ձեւեր, որպէսզի հասկնալի դառնայ՝ թէ ինչ ըսել կ'ուզենք եւ ի՛նչ բանի կ'ակնարկենք:

Ըսե՞նք, օրինակի համար, թէ հասած է՝ վերջապէս՝ այն երջանիկ (= դժբախտ) օրը, երբ Գալուստ Կիւլպէնկեաններ միայն, անդենականէ՛ն, պիտի ուզեն կամ մղուին «սատար հանդիսանալ» Հայ գրի եւ գրականութեան տարածման, մեր ժողովուրդը մրափի՛ եւ թանձր ինքնաբաւութեան մէջ թողլով...

Մեծատան կամ հարուստին «ապետական» աջակցութեամբ միայն պիտի ծաղկին ու ծլին մեր ածուները, փոխանակ ընդհանուր հետաքրքրութեան փաստէ մը թելադրուած բնական չհադրդութենէն, կարդալու, հետեւելու, սորվելու պահանջէ մը՝ առանց որուն ժողովուրդները կը ցամքին եւ կը խամրին:

«Անդաստան»ի միատող ծանօթագրութիւնը, իր այնքա՛ն զուսպ ու «համր» վկայութեան մէջ, պերճախօս ու պատկերալից պատմութիւնն է ժամանակակից այն ողբերգութեան՝ զոր Հայ ժողովուրդը կ'ապրի, մասնաւորաբար Երկրորդ Աշխարհամարտէն ասդին, հետզհետէ խզելով ամէն կապ՝ իմացական եւ մշակութային կեանքի հետ,՝ հետզհետէ մոռնալով գրականութիւնը եւ յիշելով «երկրային սնունդները». հետզհետէ նուազ գաղափարապաշտ եւ անյաղօրէն նիւթապաշտ դառնալով. հետզհետէ մոռնալով «Բան»ը (Վէռպ) ու յամառելով փաղելով «հաց»ին ետեւէ. հետզհետէ չորնալով հոգեպէս եւ իմացապէս, ու թաթխուելով առօրեայ «հաճոյք»ներու մէջ. հետզհետէ հեռանալով աշակերտելու եւ սորվելու քաղաքակրթական պահանջէն:

Ոչ, — ամբաստանութիւն չէ որ կ'ընենք:

Ո՛չ ալ ջուրին կուտանք հին ու նոր մեր արժէքները, արժանիքները, առաքինութիւնները:

Չենք ժխտեր այն իրողութիւնը, — մեր կամքէն անկախ ու մեր ուժերէն վեր այն ազդակները, որոնք կը բռնանան մեր վրայ, անհատապէս թէ հաւաքաբար:

Կ'ընդունինք, որ «փոխուած են ժամանակները»:

Կ'ընդունինք, որ փոխուած են կեանքի ոճերը...

Կ'ընդունինք, որ չնչասպառ հեւք մըն է այսօր մեր կեանքը՝ գաղութէ գաղութ ու երկրէ երկիր:

Կ'ընդունինք, որ Հայ Գիր եւ Հայ Մշակոյթ դժուարամե՛րձ կատարներ են, գիրին ու հաճելի՛ զգացմներու կողքին, — թատրոն, սինէմա, թէլէվիզիոն...

Մուտքի տոմս մը, կոճակ մը, եւ... կը լիանա՛ն աչք, ականջ եւ հոգի:

Կ'ընդունինք, որ խիկապէս «ահեղ գոյամարտ» եւ «անյոյս պայքար» է որ կը մղէ Հայ Գրականութիւնը, իր անձուկ միջոցներով, իր սահմանափակ կարելիութիւններով:

Սակայն չենք կրնար ընդունիլ, չենք ընդունիր, որ Սփիւռքի 1.400.000 Հայերը... 1400 ընթերցող չտան «Անդաստան»ին...

Սփիւռքի 1.400.000 Հայերը... 40 հայ հեղինակ չապրեցնեն, ու 4000 գիրք չըսպառեն...

Եւ կամ, սպասեն՝ որ հայ գիրքը գա՛յ իրենց, հայ մտաւորականը դիմէ՛ իրենց, հայ թերթն ու պարբերաթերթը դրկուի՛ն իրենց...

Որ՝ կուսակցութիւններու անկարելի զոհողութեամբ ապրին մեր հանրային օրգանները:

Որ՝ մեկենասներու զոհողութեամբ հրատարակուին Հայ հեղինակներու գործերը:

Որ՝ անհատ մարդոց կամ կազմակերպութիւններու նիւթական աջակցութեամբ միայն կարենան գործի լծուիլ մտքի մարդիկ:

Մենք ալ պո՛ւտ մը խելք ունինք, զատելու եւ եզրակացնելու համար, որ կուսակցութիւններ, կազմակերպութիւններ կամ անհատ հայ մարդիկ՝ դուրս չեն հայ ժողովուրդէն: Հայ ժողովուրդ են: Հետեւաբար, ի՛նչ բարիք եւ նպաստ որ ալ գայ անոնցմէ՝ կուգայ ժողովուրդէ՛ն:

Մեր ըսել ուզածը այս չէ:

Այս ձեւով չէ որ կը մտածենք մենք:

Չենք ուզեր մտածել այս ձեւով, ու մեծ արժանիք չենք գտներ այս երեւոյթին մէջ:

Մենք կ'ուզենք եւ կ'ակնկալենք, որ մեր ժողովուրդը՝ հաւաքական իր միջինով, ու մասնաւանդ՝ մտքի եւ հոգիի պահանջէ թելադրուած, ինքնաբեր հետաքրքրութեամբ մը, քաղաքակիրթ ժողովուրդներու վայել ընկերային ըմբռնումով մը, հետեւի մեր մամուլին, մեր գիրքերուն, գրական եւ մշակութային մեր կեանքին, անհատական թէ հաւաքական ճիգերու,— անկախաբար, նոյնիսկ, անոնց որակէն:

Սփեստական ինքնարդարացումը՝ թէ «Հայ թերթ եւ հայ գրականութիւն ի վիճակի չեն մրցելու արեւմտեան հրատարակութիւններու հետ», վատամիտ պատրուակ է. անպատասխանատու յայտարարութիւն է. ինքնադատապարտութիւն է:

Մտաւորականութիւն եւ գրականութիւն, հանրային գործիչ եւ հրապարակագիր, մշակոյթ եւ արուեստ՝ ինքնաբոյս երեւոյթներ չեն:— Ժողովուրդ մը ի՛նք կը ստեղծէ, ի՛նք կը զարգացնէ, ի՛նք կ'ապրեցնէ իր բոլոր տեսակի մտքի ու հոգիի արտայայտութիւնները, եւ՝ արտայայտիչները:

Ճակատագրին թէ պայմաններու բոլոր դժնդակ անդրադարձումները նկատի ունենալով հանդերձ, ու մեր ժողովուրդի բոլոր արժանիքները եւ առաքինութիւնները ճանչնալով հանդերձ, պարտաւոր ենք այլեւս ընդունիլ՝ թէ նահանջի մը մէջ ենք: Տեղատուութեան մը մէջ ենք: Կը դիմենք դէպի կործանարար անտարբերութիւն եւ ինքնագոհութիւն:

Ընդունելով հանդերձ՝ թէ մեր մտաւորականներուն մէջ կաղացողներ կան, չփացողներ եւ այլասերողներ կան, պարտաւոր ենք այլեւս եզրակացնել՝ թէ հաւաքականօրէն դասալքութեան մէջ ենք, որովհետեւ, սուզուող նաւը փոխանակ փրկել ջանալու, աւելի՛ եւս կը մխրճեն յայն ջուրին յատակը...

Ընդունելով հանդերձ՝ թէ առօրեան ծանրօրէն կը ճնշէ մեր ժողովուրդի ուսերուն, թէ «ուր հաց հոն կաց»ի իմաստութիւնը աւելի քան երբեք օրուան կարգախօս է դարձած, ու հայ մարդը հարկադրաբար ապրուստի մտահոգութեամբ կը հեւայ, պարտաւոր ենք ընդունիլ ի վերջոյ՝ որ նոյնքան սրբազան պարտաւորութիւն է ապրեցնել ժողովուրդը, — ապրեցնել Հայ Միտքն ու Մշակոյթը —: Պարտաւորութիւն՝ զոր կը ջանանք գիտակցօրէն անտեսել: Անտեսում՝ որ, ներեցէք, համազօր է վատութեան:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Լիբանան աւատապետական երկիր մըն էր, քրիստոնեայ, մահմետական կը կառավարուէին շէյխերով, որոնք յաճախ կը կռուէին իրարու դէմ, կը պայքարէին տիրող իշխանութեան դէմ, կը պահէին ներքին ինքնավարութիւն մը: Թուրքը երբեք չյաջողեցաւ տիրելու լեռնաբնակ ժողովուրդին, երբեք չկարողացաւ իր լեզուն պարտադրել բնակչութեան, կեդրոնացած կառավարութիւն մը հաստատել, ընդհակառակն տիրապետութիւնը պահելու համար, պարբերաբար կը դրդուէր աւատապետները իրարու դէմ, բընակչութեան մոլեռանդութիւնը միւսին դէմ:

Տիւրզիներ եւ Մարոնիներ հակառակորդ դրացիներ էին: Օտար պետութիւններ ալ մէկուն կամ միւսին պաշտպանութիւնը կը ստանձնէին հակառակութիւնները մնայուն դարձնելու համար: 1860 Մայիսին, Տիւրզիներ կը յարձակէին Մարոնիներու վրայ, կը կոտորէին, եկեղեցիներ, վանքեր կը քանդէին: Կոտորածը կը տարածուէր Դամասկոս, ուր ազնուական ալժերիացի Ապտել Քատէր իր զինուորներով կը պաշտպանէր քրիստոնեաները, փողոցէ փողոց վազելով: Քրիստոնեայ պետութենէ մը իր հայրենիքէն հեռացուած մահմետականի մը կողմէ քրիստոնեաներու պաշտպանութիւնը վեհանձնութեան գործ մըն էր:

×

Ֆրանսա, միշտ պաշտպան արեւելեան կաթոլիկներու, կ'ուզէր անմիջապէս միջամտել խաղաղութիւնը հաստատելու համար: Անգլիան եւ Ռուսիան կը միջամտէին եւ Օսմանեան պաշտօնագրով մը կը խոստանային գործակցիլ խաղաղութիւն հաստատելու համար, Սեպտեմբերին համաձայնութիւն՝ Ֆրանսական զօրք ցամաք հանելու: Զօր. Պօֆորի հրամանատարութեան տակ 12.000 զինուոր ցամաք կը հանուէին: Կը հաստատուէր կառավարութեան մեղսակցութիւնը: Պէյրութի կառավարիչ Խուրշիտ փաշա քաջալերած էր Տիւրզիները, Դամասկոսի զինուորական հրամանատար Ահմետ փաշա՝ մահմետական խուժանը:

Վարչապետ Ֆուատ փաշա Պէյրութ կուգայ, պաշտօնանկ կ'ընէ Խուրշիտ եւ Ահմէտ փաշաները: Ֆրանսական պնդումին վրայ, կը ձերբակալուին երկուքն ալ, բայց տարի մը վերջ ազատ կը ձգուին: Զարդարարներ բանտին մէկ դռնէն մտնեն, միւս դռնէն դուրս կը ձգուին:

×

Ֆրանսա մինակ չէ, պետութիւններ յանձնախումբ մը կազմած են հարցը քննելու, ծրագիր մը պատրաստելու եւ վա–

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Բայց դարձեալ խմբագրուած է որոշ չափով փաստացի, օրերու եւ ժամերու կոթնած:

Ինչ որ գնահատանքով միայն կարելի է յիշել, անոր վիպաշունչ կենդանի ոճն է: Ընթերցողը միանգամ որ մխրճուի հերոսամարտի բաժինէն ներս, ալ չի կրնար ձեռքէն ձգել գիրքը: Վէպ է. պատմական վէպ, թէթեւ, առանց վիպական կեղծ հանգոյցներու, զարհուրելի ու նոյնատեն կուրծքը հպարտութեամբ ուռեցնող:

Ափ մը անզէն կամ կիսազէն մարդիկ, Բերդին մէջ պաշարուած, կէս անօթի, կէս կուշտ, հագիւ քնանալու կամ անքուն հսկելու դատապարտուած, օրերով, շաբաթներով կը կռուին, եւ կը դիմադրեն՝ հզօր պետութեան մը կանոնաւոր բանակին ու խաժամուժ թուրք ամբոխին յարձակումներուն:

Մահ կամ ազատութիւն է բաժինը՝ այդ ափ մը ճշմարիտ հերոս Հայերուն: Զմայլելի ազդ, — Հայ Ազգը, բորենի ցեղի մը, թուրքին դէմ: Ցեղ մը որ միայն սպաննել գիտէ: Որ լոյսի տաճար դպրոցի շէնքը իբր բերդ նկատելով՝ կ'արգիլէ անոր բարձրացումը.—

— «Ինչ է, բե՞րդ կը շինէք թէ դըպրոց...» (էջ 50):

Չեմ կրնար չյիշել այդ ազեկիզիկ էջը, ու կը ցաւիմ որ կարելի չէ զայն մէջ բերել ամբողջութեամբ: Կարդացէ՛ք ու կրկին կարդացէ՛ք: Հոն են երկու ազգերը՝ դէմ դէմի, լոյսի ու խաւարի խորոցով, ինքնապաշտպանութեան եւ բռնութեան թեւերով:

Զմայլելի էջերով լեցուն է գիրքը: Որը յիշել, որը թողուլ:

Կարդացէք կուռ ու կայծկլտուն սա էջերը (136 – 137), (140 – 142) — «Գաբահիսարցիք հին ժամանակներէ ի վեր սովորութիւն ունէին Վարդավառը տօնելու Թամզարայի մէջ: Անոնք հայաշատ ու ջրառատ այդ գիւղը կ'երթային նախորդ օրուընէ, կամ կիրակի առաւօտ կանուխ: Կ'երթային օդիի շիշերով, ճաշի ծրարներով, մատաղցուներով, գէնքերով, նուագով ու նուագարաններով, բեռնաւոր: Կ'երթային մինչեւ որ քաղաքը գրեթէ պարպուէր ու կեանքը կիսով կանգ առնէր հոն: Այն ատեն, ոստիկաններն ալ՝ տասնապետի մը առաջնորդութեամբ՝ ճամբայ կ'ելլէին, որպէսզի կարգ կանոնի հսկեն ուխտատեղւոյն մէջ, (եւ միեւնոյն ատեն ինչպէս ալ լրտեսած ըլլան Հայոց ներքին շարժումները — Ծնթ. Զ.):

«Այն օրը լայն կը բացուէին վանքին ու Թամզարայի բազմաթիւ եկեղեցիներուն դռները, որոնցմէ դուրս յորդող խունկի բուրումը մինչեւ երկինք կը հասնէր: Պզտիկ այդ աւանին հզօր սուրբերը կը փառաւորուէին այդ օրը: Ամէն խորանի ու ամէն սուրբի առջեւ հազարներով մոմ կը բոցկլտար, ու ամէն քահանայ, ծաղկազարդ փիլոնը ուսերուն, մատաղցու խոյը կ'օրհնէր ժամու բակին մէջ:

«Կէսօրուան մօտ, ժողովուրդը իր հաչիւը կը փակէր իր Աստծոյն, իր Յիսուսին ու Աստուածամօր հետ ու կը վերադառնար իր բնապաշտ նախահայրերու աստուածներուն: Հաւատացէք ինծի, այդ յետմիջօրէին ինչ որ տեղի ունենար Թամզարայի այգիներուն, դաշտերուն, պարտէզներուն մէջ ու զուլալ ջուրերու ափին, ուղղակի հեթանոսական էր: Խաղ, մրցում, խրախճանք, ջրըսրսկում, հրացանաձգութիւն, նշանառութիւն..., կըռիւ:

«Առանց կռուի ու առանց թափուած արիւնի՝ օրը չէր վերջանար... (ախ, սա մեր ցեղային կուսակցութիւնը.— Զ.):

» Կը հաւատամ, կը հաւատամ թէ մեր հին Նաւասարդեան Տօնակատարութեանց մասնակցող բազմաթիւ նախահայրերու ոգիները այդ օրը, թեւերնին բացած, կը սաւառնէին մեր վերեւ:

«1914ի Վարդավառը տօնուեցաւ բացառիկ շուքով: Նախազգացա՞ծ էր արդեօք՝ որ այս տօնակատարութիւնը վերջինը պիտի ըլլար...»:

Հոս այնչափը մէջբերել բերի: 140 – 142 էջերուն ալ ՝դուք հետեւեցէք, ընթերցողներ: Առէք այդ Յուշագիրքը, բացէք այդ խօսուն էջերը, կարդացէք ձեր աչքերովը, ու եթէ կրնաք՝ զսպեցէք ձեր կոպերը՝ տամուկ – տամուկ ուռելէ...:

Բայց ինչո՞ւ յանկարծ միտքս կ'իյնայ երգի պատառ մը, Թամզարա գիւղին այդ Վարդավառեան նկարագրութեան հետ: Ա՞յս ալ արդեօք առհաւական գաղթական նմանութիւններէն: — Վանայ մէջ, ուրախական ցնծումի կամ երգապարի մը ընթացքին, երբ նախարան կամ կրկնակ (նաղարաթ) կը թրթռացնէինք, մեր մանուկ, պատանի ու երիտասարդ օրերուն.

— Լէ՛լէ՛, լէ՛լէ՛ Թա՛մզա՛րա՛,
է՛րկո՛ւ կո՛ւռո՛ւշ տա՛սը փարա՛...:

Ու դեռ կայ երկրորդ տուն մը՝ զոր այս պահուս չեմ յիշեր:

Կը գնեմ այստեղ բարախուն պատկեր մը (էջ 128)՝ յափշտակիչ ուրուրներու վրայ դէնք քաշող Գարահիսարցի տղաներու.— «Վարը, դաշտին ու այգիներուն մէջ, առուները եզերող բարտիներու ճիւղերուն մէջ արագիլները թուխս կը նստէին, բոյն կը կարկտէին ու ձագ կը հանէին:

ՉԻԹՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ւերացման ենթարկել տալու համար : Ֆրանսական ուժերը պիտի քաշուէին Լիբանանէն վեց ամսուան ընթացքին : Անգլիա կը վախնայ, որ ան իր հողատարութիւնը կը հաստատէ Սուրիոյ վրայ : Ռուսիա համաձայն է ֆրանսական պաշտպանութեան, բայց ոչ հողատարութեան, պայմանով որ իրեն վերապահուի օրթոտոքսներու պաշտպանութեան համար միջամտութեան իրաւունքը : Անգլիա կ'ընդդիմանայ երկու պետութեանց առաջարկներուն, կ'ուզէ հաւատարիմ մնալ իր աւանդական քաղաքականութեան, կը յաջողի միջազգային յանձնախումբի մը կազմութեան, հարցը կը դառնայ միջազգային, ուստ առաջարկները կը մերժուին :

Յանձնախումբը Լիբանանի համար կը դծէ ինքնավարութեան ծրագիր մը, կառավարիչ մը քրիստոնեայ, ընտրուած Թուրք կառավարութենէն՝ պետութեանց հաւանութեամբ, ժողով մը՝ ժողովուրդէն ընտրուած : Ժողով եւ կառավարիչ վարչական, դատարանական, ելեւմտական իրաւասութիւններով պիտի կառավարէին այս փ-քր հողամասը :

×

Ռուսիա ժողովներու բազմութեամբ ծրագիր մը ներկայացուցած էր, Յանձնախումբը մերժեց զայն որպէս անգործնական : Ինքնավարութիւնը վերջնական ձեւ առաւ 1864ին, երեք տարիներու բանակցութիւններէ վերջ, ծրագրի սրբագրութիւնով :

Ֆրանսացի պատմաբաններ նմանութիւներ կը գտնեն Լիբանանի համար ներկայացուած ռուս ծրագրին եւ ազգային սահմանադրութեան, որը Թուրք կառավարութեան կողմէ ընդունեցաւ ռուս դեսպանատան պնդումին վրայ փոփոխութեան ենթարկելով 1860ի կանոնադրութիւնը, որ պետութեան ներկայացուած չէր, թէեւ գործադրութեան դրուած էր եւ հանդիսաւոր կերպով ալ տարեդարձը տօնուած :

×

Վերջապէս Ռուսիա ալ առանձնաշնորհներ ապահովեց Զահլէի Յոյներուն համար : Սուրիոյ մէջ յունադաւաններու կրօնական պաշտպանութեամբ, քաղաքական իրաւունք մը կ'ապահովէր ընդդէմ Ֆրանսայի : Թուրք կառավարութիւնն ալ մէկ կողմէն տեղի կուտայ, միւս կողմէն ապառ կը թողու ջարդարարները : Պետութեանց ներկայացուցիչներն ալ լուռ կը մնան, «Մասիս» 15 Մարտ 1861ին կը գրէ .— «Պէյրութէն հետեւեալ լուրը կուտան «Քուրիէ տ'Օրիան»ի · էմիր Սիւլէյման ահարկու ապստամբը եւ քրիստոնէից կոտորածին գլխաւոր առաջնորդներէն Ճեմուսի ազա անուն մեծ յանցաւորը, որոնք Դամասկոսի մէջ բանտարկուած էին, ասկից քանի մը օր առաջ փախան : Էմիրն փաշայի արտօնութեամբ բաղնիք կ'երթան, յետոյ դերեզմանատուն : Յանկարծ տասը զինուած Քիւրտեր կուգան եւ անոնք ձիերու վրայ դնելով կը փախին» :

Յուլիս 19ին Լիբանանի առաջին կառավարիչ Կարապետ էֆ· արտաքին նախարարութեան մէջ օտար լեզուներու վարիչ Արթօ էֆ·ի հետ կուգայ Լիբանան : Վերջին կառավարիչն ալ պիտի ըլլայ հայ մը՝ Յովհ· Գույումճեան, դարձեալ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունէն :

×

Ինչո՞ւ կատաղած եւ վրդովուած պետութեանց կողմէ : Անգլիա կը հետաքրքրուի Եփրատի նաւարկութեամբ՝ Իսկենտէրուն-Հալէպ – Եփրատ – Պարսից Ծոց Միջերկրականը պիտի կապէին Օմանի ծոցին եւ Հնդկաստանի, երբ Ֆրանսա կը ջանար Սուէզի ջրանցքը բանալ : 19 Հոկտեմբեր 1859ին, Նափոլէոն քաղաքական օժանդակութիւն խոստացած էր Լեսեփսի տնտեսական ձեռնարկին, որուն կ'ընդդիմանար հռչակաւոր քաղաքագէտ Լորտ Փալմերսթըն : Անգլիա կը կասկածէր Նափոլէոնի ծրագրէն, կը կարծէր, թէ կ'ուզէ վերադառնալ Մոհամմէտ Ալիի պաշտպանութեան ծրագրին, այժմ որ Ալժերիան գրաւած էր ամբողջութեամբ, Սուէզի Ջրանցքով պիտի ազդէր Եգիպտոսի վրայ եւ արաբական միութիւն մը պիտի կազմէր, որուն գլուխը պիտի գրուէր ալժերիացի Ապտել Քատերը : Այսպէս, Ֆրանսա Միջերկրականը պիտի դարձնէր Ֆրանսական լիճ մը, որուն արեւմուտքը գրաւած էր, արեւելեան կողմն ալ պիտի հաստատուէր Հնդկաստանի ճամբաներուն վրայ հսկելու համար :

Նման ծրագիր մը պատրաստուած էր Փոլինեաքի կողմէ 1829ին, առաջարկուած Ռուսիոյ, բայց ցարին հաւանութեան չէր արժանացած, որովհետեւ Ռուսիա չէր կրնար ընդունիլ Թուրքիոյ անդամահատումը եւ Միջերկրականի արեւելեան կողմը ուժեղ պետութեան մը հաստատումը : Եւ ոչ միայն կը մերժէր Ֆրանսական առաջարկը Եգիպտոսը գրաւելու, այլ նոյնիսկ կը վերադարձնէր Կարսն ու Արտահանը, հակառակ Փասքեւիչի պաշտպանութեան :

×

Նափոլէոն 1856ին Փոլինեաքի ծրագրին մէկ կողմը հաղորդած էր Փալմերսթընի : Ինչպէս որ քառորդ դար առաջ հակառակած էր Եգիպտոս – Սուրիա միութեան ֆրանսական պաշտպանութեան տակ, այս անգամ ալ պիտի ընդդիմանար արաբական միութեան մը ծրագրին, Նափոլէոնի հովանաւորութեան տակ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մատակարար ժողովը իր բրած վերջին հաղորդագրութենէն յետոյ, որը մամուլին տրուած էր ութ Նոյեմբեր 1957ին, կ'ընէ հետեւեալ յայտարարութիւնը, ի գիտութիւն Հայ մամուլին եւ Հայ համայնքներուն, Հայկական հարցերու իր գործունէութեան առնչութեամբ :

Պէտք է վերյիշել թէ Հիմնարկութիւնը իր գործունէութեան սկիզբէն ի վեր արդէն ըրած էր 350·000 (երեք հարիւր յիսուն հազար) անգլ· ոսկիի յատկացումներ, զանազան ծրագիրներու համար, որոնց մանրամասն ցանկը կուտանք ներկայ հաղորդագրութեան վերջաւորութեան :

Հիմնարկի խնամակալ վարչական ժողովի յաջորդական երկու նիստերուն, որոնք տեղի ունեցան Մարտ եւ Օգոստոս 1958ին, որոշուեցաւ մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ընել հետեւեալ դիմումնագիրները եւ ծրագիրները, որոնց համագումարը կը հասնի հարիւր քառասունը չորս հազար հարիւր վաթսունը հինգ անգլ· ոսկիի :

ԻՐԱՔ

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ԱՂՔԱՏԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՊԱՂՏԱՏ

Երեք հազար անգլ· ոսկիի յատկացում մը, երեք տարուան համար, Պաղտատի չքաւոր Հայերուն :

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ԿԱՐՕՏԵԼՈՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հինգ հազար անգլ· ոսկիի յատկացում մը, հինգ տարուան համար, Իրաքի Հայ չքաւոր եւ կարօտեալ Հայերուն, մասնաւորապէս առողջապահական նպատակներու գործածութեան, դեղերու գնման եւ բժշկական օժանդակութեան համար :

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՀԱՅՈՑ ԳԱՂՈՒԹ

Եօթը հազար երկու հարիւր յիսուն անգլ· ոսկիի յատկացում մը, բաժանելի հետեւեալ կերպով .—

Ա) 750 անգլ· ոսկի վարժարանին նոր կահ կարասիներու գնման :

Բ) Տարեկան երկու հազար անգլ· ոսկիի նպաստ մը, երեք տարուան տեւողութեամբ (վեց հազար) իրենց կրթական կարիքներուն համար :

Գ) Տարեկան հարիւր անգլ· ոսկիի նպաստ մը, հինգ տարուան տեւողութեամբ, (հինգ հարիւր) Տիկնանց Աղքատասիրաց կազմակերպութեան :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՅ ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄՐԵՐՈՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ – ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ, ՊԷՅՐՈՒԹ

10·000 տոլարի յատկացում մը, մեքենաներու եւ կազմածներու հայթայթման, իրենց աշխատանոցը աշխատցնելու համար :

ՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

30·000 տոլարի յատկացում մը, Լիբանանի թշուառացած շրջաններու մէջ հայ աղէտեալներուն անցուկ վիճակը մեղմացնելու նպատակով :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1500 անգլ· ոսկիի յատկացում մը, Սր· Յարութեան տաճարի գլխաւոր մուտքի նորոգութեանց քննութիւնները կատարելու համար, (լաստերու հայթայթման եւ կառուցումի ծախքեր) :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ

Հինգ քիլօ ձոյլ ոսկի հաւասար երկու հազար անգլ· ոսկիի, Թուրքիոյ հայ կարօտեալներուն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԻԱՄ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ – ԹԵՀՐԱՆ

Հինգ հազար տոլարի օժանդակութիւն մը քաղաքի աղջկանց վարժարանին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

1·— Հարիւր հազար տոլարի օժանդակութիւն մը Աթէնքի մէջ 85 Հայ գաղթական ընտանիքներու տուներ կառուցանելու ծրագրին, Միացեալ Ազգերու Եւրոպայի գաղթականաց կազմակերպութեան հետ գործակցաբար, որոնք պիտի ընծայեն նաեւ հարիւր հազար տոլարի համեմատական յատկացում մը :

2·— 54·000 տոլարի մասնակցութիւն մը, Յունաստանի մէջ վաթսուն Հայ տարեցներու գաղթականներու պատսպարանի մը կառուցումի եւ պահպանման ծրագրին, Միացեալ Ազգերու Եւրոպայի Գաղթականաց կազմակերպութեան հետ գործակցաբար եւ ենթակայ իրենց կողմէ ըլլալիք համեմատական 54·000 տոլարի յատկացումին :

Գ· ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

(Շար·)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրի Սեպտեմբերի թիւը (36րդ տարի, թիւ 9), հրատարակութիւն «Հայրենիք» հրատարակչականի, (212 Stuart, Street, Boston) : Տարեկան բաժնեգին վեց տոլար :

ԱՆԴԱՍՏԱՆ գրականութեան եւ արուեստի թիւ 8 – 9, շքեղ տպագրութիւն, ճոխ բովանդակութեամբ : Դիմել Բիւզանդ Թօփալեանի, 46 Rue Richer, Paris (9) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (284)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ· ՀԱՏՈՐ

Ը·

ՔԱՐԱՒԱՆ

Բայց այժմ այնքան մութն էր, որ ըստուգել չկարողացայ, արդեօք դեռ եւս կայի՞ն նրանց սեւ գիսակների մէջ ճերմակ մազեր : Արախչինների վրայ այնքան խիտ եւ միմեանց մօտ դրամներ էին կարած, որ արծաթեայ թասի ձեւ էին ըստացել :

Ասլանը ցոյց տուեց եւ Շամիրամայ հռչակաւոր գետը, որի ամրակառոյց եւ վիթխարի ամբարտակների մասին խօսում է Խորենացին : Թէ հին ժամանակներում ի՞նչպէս էր կոչւում, ես չգիտեմ, իսկ այժմ Սար – Բուլախ (աղբիւրի ակն կամ գլուխ) կոչուած մեծ լերան ստորոտի ժայռերը մինչեւ տասն տեղ պատռելով, այնտեղից դուրս բերեց մեծագործ Թագուհին լերան սրտումը ամբարուած ջուրը, եւ արհեստական առուակով, որի երկարութիւնը մինչեւ տասն եւ հինգ մղոն տարածութիւն ունի, Հայոց Ձորի միջով բերեց գետը եւ հասցրեց մինչեւ Արտամէտ : Այստեղ ճիւղաւորւում է նա եւ ոռոգում է Արտամէտի լայնատարած այգիներն ու անդաստանները, եւ դարձեալ միանալով, ամրակուռ, քարակերտ ամբարտակների վրայով, ահագին դոռում գոչումով անցնում է, եւ գնում է դէպի Վան քաղաքը ոռոգելու Այգեստանի այգիները :

Արտաշէս Բ·ից քսան եւ երկու դար առաջ Արտամէտը եղել է Շամիրամի գրօսավայրը : Արայի հետ ունեցած սիրային անյաջող կռուից յետոյ, հեշտասէր Թագուհին, այստեղ, Արտամէտի հովանոցներում ու բուրաստաններում, Հայոց իշխանազուն երիտասարդների հետ էր լրացնում այն սէրը, որ նա սպասում էր Արայից : Նա հրապուրում էր երիտասարդներին այն յուլունքներով, որոնց չարքը, իբրեւ մանեակ, կրում էր պարանոցին, եւ որոնք ունէին կախարդական զօրութիւն : Հայոց ծերունի նահապետներից մէկը, մտածեց ազատել թեթեւամիտ երիտասարդներին Թագուհու մոլորութիւններից եւ, միեւնոյն ժամանակ, Թագուհուն զինաթափ անել երիտասարդներին դիւթելու հնարքներից : Մի անգամ Թագուհին լողանում էր իր բուրաստանի մարմարինեայ աւազանում, եւ մարգարտացօղ ջուրը բարձր շատրուաններից ցօղում էր նրա ախտաբորբոք մարմինը : Նրա հագուստը, նրա զարդարանքները, որոց թւում եւ կախարդական յուլունքները՝ դրած էին աւազանի մօտ, վարդենիների հովանու տակ, կանաչ խոտերի վրայ :

Թագուհին, գիսակների երկար հիւսերը արձակած, սանտրւում էր : Այդ միջոցին գաղտագողի կերպով մօտեցաւ ծերունի նահապետը եւ, իմանալով, որ Թագուհու հրապուրանքների բոլոր գաղտնիքը յուլունքների մէջն է, խլեց մանեակը, ըսկըսեց փախչել դէպի ծովը : Զայրացած Թագուհին, այնպէս հերարձակ, վազեց ծերունու ետեւից : Երբ չկարողացաւ հասնել, իր անհնարին կատաղութեան մէջ, խլեց մի ահագին քարաժայռ եւ, գլխի երկար մազերին պարսատիկի ձեւ տալով, ժայռը դրեց նրա մէջ եւ նետեց ծերունու ետեւից : Ժայռը չդիպաւ եւ, անցնելով ընդարձակ տարածութիւն, ընկաւ Արտամէտի մօտ, մի փոսի մէջ : Իսկ ծերունին վազելով հասաւ մինչեւ Դատվանի ծովեզերքը, ձգեց ծովի մէջ կախարդական յուլունքները եւ երկիրը ազատեց հեշտասէր Թագուհու խարդաւանքից : Արտամէտի երգիչները երգ յօրինեցին եւ այն երգի խօսքերից իր գրքի մէջ ժլատ Խորենացին յիշում է երեք բառ միայն· «Ուլունք Շամիրամայ ի ծով» :

Ասլանը, ցոյց տալով ինձ յիշեալ քարաժայռը ասաց ·

— Դիմեցէք իւրաքանչիւր արտամէտցուն, նա այդ բոլորը կը պատմէ ձեզ : Զուարճալի Արտամէտը ստեղծել է երգիչներ, բանաստեղծներ, ինչպէս զուարճալի Գողթնիքը : Բայց ո՞ւր են նրանց վաստակները : Ժողովրդի բերանում մնացել է միայն հին աւանդութիւնը : Աւելի քան չորս հազար տարուայ աւանդութիւնը դեռ պահպանել է նա : Մի այդպիսի աւանդապահ ժողովուրդ երբեք չի մեռնի, եւ այդ է, որ նրան պահպանել է ժամանակների ամենածանր հարուածներից : Ով որ իր անցեալը չէ մոռանում, ներկայի մասին նա կարող է հոգալ : Նայեցէք մեր շուրջը, ամէն մի ժայռ, ամէն մի աւերակ, ամէն մի բլուր, ամէն մի աղբիւր եւ առուակ ձեզ մի բան կը պատմէ ամենահին անցեալից : Եւ այդ պատմութիւնների մէջ դուք կը տեսնէք երկրի ու ժողովրդի անցեալ մեծութիւնը …

Հայրենի երկրի յիշատակները տեսնելիս, հայրենի երկրի աւանդութիւնների վրայ խօսելիս, Ասլանին տիրում էր իմ առանձին ոգեւորութիւն, եւ նրա զգայուն սիրտը լցւում էր անսահման հոգեզմայլութեամբ : Հնութիւնները եւ շրջակայ տեսարանները նրան բոլորովին մոռանալ տուին, որ քարաւանը անցել էր եւ մենք բաւական յետ էինք մնացել : Երբ յիշեցրի այդ, նա պատասխանեց :

(Շար·)

ՐԱՖՖԻ

Միւս կողմէ, Նիւ Եորքի մէջ «Նախա-րար» Եազիտ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ զինադադարը զինուորական հարց չէ մի-այն, այլ՝ քաղաքական հարց մը: Կ'ու-զենք բանակցիլ, բայց նախ կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչ բանի շուրջ եւ ո՛ւր պիտի բանակցինք:

«Աժամեայ կառավարութեան» այս մերժումը կը բացատրուի անով՝ որ Ֆեր-հաթ Ապաս հանդիպումը չէզոք երկրի մը մէջ կատարելով կ'ուզէ ճանչցուիլ իբրեւ «կառավարութիւն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ յայտարա-րեց թէ Քեմոյի ռմբակոծումը պիտի շա-րունակուի, բայց զոյգ օրերը պիտի չռմբակոծեն, թոյլ տալով որ բնակչու-թեան պարենաւորումը ապահովուի: Այ-սուհանդերձ, կիրակի օր, 26 Հոկտեմ-բեր (զոյգ), օրացոյցի թիւրիմացութեան մը հետեւանքով Փէքին ռմբակոծած է Քեմոյ կղզին. ներկայիս իրար անցած են համայնավարները իրենց «սխալ» հաշուին համար...:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նոր կոչ մը ըրաւ Խ. Միութեան՝ որ միանայ Անգ-լիոյ եւ Ամերիկայի, հիւլէական փորձերը մէկ տարիով ընդհատելու համար: Միւս կողմէ Ամերիկացիները՝ Նեւատայի մէջ, իսկ Ռուսերը՝ Նովայա-Զէմլիայի մէջ նոր փորձեր կատարեցին:

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Սուէզի ջրանցքը ընդլայնելու աշխա-տանքները սկսան, երկու տարի պիտի տեւեն այս աշխատանքները եւ պիտի ար-ժեն վեց միլիոն 360.000 եգիպտ. ոսկի:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ Նոյեմբեր 16ին տե-ղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ, ցանկին վրայ կը գտ-նուի Պելա Գովաքս, որ մաս կը կազմէր Իմրէ Նաճիի կառավարութեան եւ ընդ-հանուր քարտուղարն էր՝ նախկին փոքր կալուածատէրերու կուսակցութեան:

ՉԻԼԻԻ Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Ժորժ Ալեսանտրի, վեց տարուան համար:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Խրուշչեւ եւ Վորոշիլով այցելութիւն մը պիտի տան Շահին:

ԳԱՀԻՐԷԻ եւկոսլաւ դեսպանը յայտա-րարեց թէ մարէշալ Թիթօ յառաջիկայ Դեկտեմբերին պիտի երթայ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն:

ՏԻԹՐՈՅԻՏԻ մէջ անգլիական ռմբակո-ծիչ օդանաւ մը ջախջախուեցաւ, 15 տու-ներ վնասելով. վեց հոգի մեռան:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նախագահին կինը, Տիկին Պուրկիպա, որ քրիստոնեայ Ֆրանսուհի մըն էր, իսլամութիւնը ընդունեցաւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Կիրակի օր Քոլոմպի դաշտին վրայ Ֆրանսա-Գերմանիա ֆութպոլի միջազգային մրցումը վերջա-ցաւ հաւասար արդիւնքով՝ 2-2: Վաթ-սուն հազար հանդիսականներ կային:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907-1957)

Ճամբորդական նոթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
եւ Խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2.000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 ֆր.:
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տա-րեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, կիրակի Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն զպրոցին սրահը, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ:

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères

ՇԱՐԺ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

Հինգշաբթի, 6 Նոյեմբեր ժամը 21ին ՕԹԷԼ ԼԻՒԹԵՍԻԱԻ սրահին մէջ,

Հովանաւորութեամբ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ Եպ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ
ՉԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ Պ. Ն. ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած ԱՇՈՏ ՊԱՄՏԱԳՐԵԱՆԻ

Երաժշտական — կրթական գործունէու-թեան քառասնամեակին:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին՝ նուիրուած Ա. Պամտագրեանի *գործե-րուն:*

Ծախքերու մասնակցութիւն:

Հրաւիրատոմսերու համար դիմել Պ. Հ. Բալըեանին, 43 րիւ Ռիշէ, Փրօ. 25-46:

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՉՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու: Ասօսիասիօն ֆիլօթէքնիք, *ճանչցուած իբրեւ օգտակար ձեռնարկ, իր ուսուց-ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան: Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխար-հագրութիւն: Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէ-նի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի:*

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկ-տեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի. ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19-21):

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 *ֆրանք, որ իրաւունք կու տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերա-յին նիւթեր եւն.: Փափաքողներուն ծրա-գիրը ձրի կը տրուի:*

Դիմել՝

Association Philotechnique
47, Rue Saint André des Arts
(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն):

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14-16, *Եր-կուշաբթի* 18.20, *հեռաձայն* Տանթօն 48.28, 44.14: *Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան,* 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ՝

Որբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հաս-ցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4-6:

Pour tous vos Travaux
d'Appartements

ADRESSEZ-VOUS

au jeune Artisan Peintre
ARMENAK VARTANIAN
42, Rue des Jeuneurs — Paris - 2e

Devenez son Client :
Vous ne le regretterez pas !

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵ-ԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ 6ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐ-ԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (*մեներգ եւ զուգերգ*) *Գահիրէի ձայնասփիւռէն,* եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երրեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation
1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄՐԻՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՍՐԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Նոյեմբերին, Շաբաթ օր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահին-րուն մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԿԱՍՏՈՆ ՏԷՖԷՐԻ (*երեսփոխան — քա-ղաքապետ Մարսէյլի, նախկին նախա-րար*):

Նախագահ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Օրուան խօսքը՝ Ընկե. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱ-ԶԱՐԵԱՆ (Փարիզէն):

Գեղարուեստական բաժինը ստանձնած է՝ Նոր Սերունդը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 16ին

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, կիրակի կէսօրէ վերջ: Մանրամասնու-թիւնները յաջորդով:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՆՈՐ ՏԻՍՔ ՄԸ
ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Կ'երգէ.—

1) *Ուռին*, 2) *Սասունա սար*, 3) *Արե-ւելեան պար (նուագ)*, 4) *Ձայն տուր ո՛վ ծովակ)*, 5) *Պար թիւ* 6)*Նուագ Տէր Գոն-եանէն)*, 6) *Զմեռն անցաւ*, 7) *Մանուշա-կը*, 8) *Օրօր*, 9)*Պեթուոր աղջիկ*, , 10) *Էսղիզ ան լա մաժէօռ (նուագ)*, 11) *Արդ-եօք գիտե՞ս դու*, 12) *Պար թիւ* 1 (*նուագ Տէր-Գոնեանէն)*, 12) *Բարի լուսի եւ էյ ջան*, 14) *Սարի եղնիկ (ընկերակցու-թեամբ նուագախումբի, ղեկավարութիւն* Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Տեւողութիւն 44 *վայրկեան, գինն է* 2800 *ֆրանք, երգարանով միասին:*

Դիմել՝ Օր. Շաքէ Պէնկեանի:

29, Rue Pourtour, Meudon (S. et O.)

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 22ին, Շաբաթ իրիկուն Օ Կլիւպ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարասիի գործարանատէր ԿԻՐԱԿՈՍ-ԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, *կուզան ծանուցանել, որ բացած են* մէօպլ է տեքօրասիոնի *վաճա-ռատուն մը, ուր պիտի գտնէք շատ աժան, արդիական եւ ճաշակաւոր կարասիներ, վճարման դիւրութիւն: Այցելեցէք մէկ անգամ եւ գոհ պիտի մնաք:*

Գործարան.—
36, Ave, David Dellapiane

Վաճառատուն.—
51, Rue, d' Endoume

Marseille

Gros **TISSUS-LAINAGES** **demi-Gros**

Etablissements AGEDER

ԱԺՏԷՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

67, RUE DE CLÉRY, PARIS 2 - TÉL. CEN. 48-12

Կը գտնէք ամէն կարգի բրդեղէն կերպասներ, երեք յարկաբաժին ճոխ տեսակներ, անմրցելի գիներով: Մասնաւորապէս մանթոյի, րոպի, թայէօրի եւ ծիւփի *համար:*

Բոլոր քօնֆէքսիօնէօրներուն, *եւ մեթրով ծախող առեւտրականներուն մէկ այցելութիւնը վաճառատանս մէջ կը բաւէ մնայուն յաճախորդ դառնալու համար*

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 29 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8331 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4132

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Մերձաւոր Արեւելքի դէպքերը չեն գըրաւեր այլեւս միջազգային մամուլի առաջին էջերը, ինչպէս վերջին հինգ–վեց ամիսներու ընթացքին :

Խաղաղութիւնը վերջապէս վերահաստատուած է Լիբանանի մէջ, ուր Ռաշիտ Քարամէի «քառապետութիւն»ը լծուած է բացուած խոր վէրքերը դարմանելու դըժուարին աշխատանքին :

Հոկտեմբեր 25ին, այսինքն որոշեալ ժամանակէն վեց օր առաջ, Լիբանանէն հեռացան ամերիկեան զինուորները, որոնք օրինաւոր կառավարութեան հրաւէրով հոն փութացած էին Յուլիս 15ին, Իրաքեան յեղափոխութեան վաղորդայնին :

Հիմա որ նախագահ Շամունէն վերջ ամերիկեան «աշխարհակալ»ներն ալ քաշուած են, տարակոյս չկայ որ կիրքերը բոլորովին պիտի խաղաղին եւ երկիրը պիտի գտնէ իր բնականոն վիճակը : Իսլամ ու քրիստոնեայ, օրինապահ եւ ընդդիմադիր ձեռք ձեռքի տուած՝ եղբայրաբար պիտի նուիրուին Լիբանանեան հայրենիքի վերելքին, ինչպէս անցեալին :

Կը յուսանք, որ պիտի զգաստանան նաեւ «յառաջդիմական» յանկուցիչ պիտակին տակ սքօղուած խառնիճաղանճին հայանուն գործակալներն ալ, որոնք Լիբանանի անցուցած տաղնապի ծանր օրերուն ուզած էին պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ: Ըմբոստներու գաղտնի ձայնասփիւռի կայանէն օրերով հայհոյած էին Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, գրգռած էին եղբայրը եղբօր դէմ՝ պատճառ դառնալով արիւնահեղութեան եւ արատաւորելով Հայու մաքուր անունը՝ յաչս օտարներուն :

Ամերիկացիներէն վերջ, Անգլիացիներն ալ իրենց կարգին պարպեցին Յորդանանը, ուր գացեր էին Պաղտատի Ուխտին Անգարայի ժողովին թելադրութեամբ եւ Հիւսէյն Թագաւորին հրաւէրով :

Արաբական Լիգան իբրեւ հիմնական սկզբունք կ'ընդունի անդամ երկիրներու անկախութիւնը եւ կ'արգիլէ մէկուն միջամտութիւնը միւսին ներքին գործերուն:

Այս սկզբունքը անգամ մը եւս չէշտուեցաւ վերջերս՝ Գահիրէի հաւաքոյթին մէջ :

Արաբական երկիրները, մանաւանդ նորագոյն պետութիւնները վերջին ծայր նախանձախնդիր են իրենց անկախութեան: Թունուզի եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ ծագած վէճը վերջին փաստն է այս երեւոյթին:

Շատ կանուխ է դեռ իրականացնելու համար արաբական մեծ համադաշնակցութիւնը, որուն կը ձգտին ազգայնական տարրերը: Բազմաթիւ պայմաններ անհրաժեշտ են այդ արդիւնքին հասնելու համար :

Յորդանանի պարագան ամէնէն փափուկն է ներկայիս :

Հետեւելով համարաբական հոսանքին, Հիւսէյն Թագաւոր հետզհետէ խզած էր իր կապերը Անգլիոյ հետ, որուն կը պարտէր Յորդանան իր ստեղծումն ու պաշտպանութիւնը :

Անկարող ապրելու իր սեփական միջոցներով, այս աղքատ երկիրը յօժարած էր զրկուիլ անգլիական օժանդակութենէն, գօտեպնդուած այն խոստումով, որ Եգիպտոս, Սուրիա եւ Սէուտի Արաբիա միասնաբար նիւթական օգնութիւն պիտի ընձեռէին իրեն :

Միայն վերջինն է, որ կրցաւ յարգել իր խոստումը: Միւսները՝ սկիզբի փոքրիկ աջակցութենէն վերջ՝ ի վիճակի չեղան շարունակելու իրենց յանձնառութիւնը : Որով Հիւսէյն Թագաւոր ստիպուեցաւ դիմել Անգլիացիներու օժանդակութեան:

Երբ Փետրուարի սկիզբը հիմը դրուեցաւ Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան, Յորդանան իր փրկութիւնը փնտռեց Իրաքի հետ «հաշեմական դաշնակցութիւն» մը կազմելու մէջ: Երկար չտեւեց փորձը:

Այսօր տնտեսական ու քաղաքական տաղնապը դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է տակաւին Յորդանանի գլխուն վերեւ :

Արաբական Լիկայի բարեացակամ օգնութիւնն ու պաշտպանութիւնն են միայն, որ կրնան փրկել Հիւսէյն Թագաւորի գահին հետ նաեւ այս երկրին անկախութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

ՄՈՆԿՈՄԸՐԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս նոր վէճ մը ծագեցաւ Ատլանտեան Ուխտին մէջ, Թերեւս՝ տագնապ մը, եթէ պաշտօնապէս ճշդուին Տիւսէլտորֆի «Տէր Միթակ» թերթին այն յայտարարութիւնները, որոնց համաձայն, — « Զօր. Տը Կոլ Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներուն առաջարկած է կազմել երրորդութիւն մը՝ Ֆրանսա – Անգլիա – Ամերիկա, վարելու համար Ատլանտեան կազմակերպութեան քաղաքականութիւնը »:

Թերթը, որ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս լուրին, կ'աւելցնէ թէ Սփաք եւ Ատընաուըր պիտի խորհրդակցին ֆըրանսական այս առաջարկին շուրջ: Հարցը ուսումնասիրուած է նաեւ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարներուն կողմէ, Հռոմի մէջ, ուր հաւաքուած էին Պիոս ԺԲ.ի յուղարկաւորութեան առիթով :

« Տէր Միթակ» ի համաձայն այս գաղափարը յղացած է Փարիզ, որ « իբրեւ մեծ տէրութիւն՝ մասնաւոր դեր մը կ'ուզէ վերապահել իրեն: Այս բաղձանքը կը տեսնուի նաեւ հիւլէական ուժ մը դառնալու Ֆրանսայի ձգտումին մէջ »:

Գերմանիոյ հանրային կարծիքը յուզուած է անշուշտ անոր համար, որ այս ձեւով Ֆրանսա կ'ուզէ մեկուսացնել Գերմանիան ու Իտալիան, երկու «մեծագոյն» իշխանութիւնները, ինչպէս կը շեշտէ Տիւսէլտորֆի թերթը, աւելցնելով թէ Անգլիա եւ Ամերիկա Գերմանիոյ դէմ ուղղուած իրենց նախկին համաձայնութեանց յարութիւն պիտի չտան: Գերմանացիք ցաւ կը յայտնեն, որ նման ծրագիր մը պատրաստուած է Փարիզի մէջ:

Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ Զօր. Տը Կոլ անձնական նամակներ ղրկած է Միացեալ Նահանգներու Նախագահին եւ Անգլիոյ Վարչապետին, Ատլանտեան Ուխտի վերակազմակերպման շուրջ կարգ մը առաջարկներ ներկայացնելով: Տրուած ըլլալով որ այդ նամակները անձնական բնոյթ կը կրեն՝ բովանդակութիւնը չէ յայտարարուած : Հետեւաբար, վերապահութեամբ պէտք է արձանագրել Տիւսէլտորֆի թերթին յայտարարութիւնները :

Միւս կողմէ, Ատլանտեան Ուխտի զինեալ ուժերու նախկին հրամանատար մարէշալ Մոնկոմըրի անգլիացի սպաներուն յայտարարեց .— Եթէ Միացեալ Նահանգները ձախողութեան չմատնէին Սուէզի գործողութիւնը եւ աւելի կանուխ միանային Պաղտատի Ուխտին՝ Միջին Արեւելքի կացութիւնը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար այսօր :

Շեշտելէ ետք թէ Միջին Արեւելքի մէջ համայնավարներու տիրապետութիւնը ազատ աշխարհին եւ Միացեալ Նահանգներու վախճանը կը նշանակէ, Մոնկոմըրի ըսաւ որ եթէ միջազգային ներկայ կացութեան պատասխանատուն Ամերիկան է, պէտք է գիտնալ թէ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունի նաեւ Անգլիա:

Քաղաքական ներկայ կացութեան գըլխաւոր պատճառը, արեւմտեաններու միջեւ միասնականութեան եւ գործակցութեան պակասն է: Մոնկոմըրի իր քննադատութիւնները վերջացուց, առաջարկելով որ Ատլանտեան Ուխտի գերագոյն հրամանատարութիւնը յանձնուի Ֆրանսայի, իսկ իբրեւ հրամանատար՝ կը խօսուի մարէշալ Ժիւէնի մասին:

Այս բոլորը ցոյց կուտան, թէ Տիւսէլտորֆի թերթին յայտնութիւնները հիմնուած են որոշ փաստերու վրայ: Մարէշալ Մոնկոմըրիի քննադատութիւնները մեծ աղմուկ ստեղծեցին Անգլիոյ թէ Գերմանիոյ մէջ: Աշխատաւորականներուն բանբեր Ժորժ Պրաուն բրիտանական կառավարութենէն բացատրութիւններ պիտի պահանջէ այս հարցին մասին:

Լոնտոնի « Տէյլի Մէյլ»ը կը գրէ թէ մարէշալ Մոնկոմըրիի ըսածները նկատի պէտք է առնել՝ երբ կը խօսի Ատլանտեան Ուխտի մասին, որուն մասնագէտը դարձած է :

« Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէ» կը գրէ թէ կարելի չէ Ատլանտեան Ուխտին մէջ երկու հոսանք ստեղծել, մինչ անկախ « Ֆրանքֆուրթըր Նոյէ Փրէս» շատ աւելի խիստ է իր արտայայտութիւններուն մէջ.— Հռոմ եւ Պոն վերապահ են ֆրանսական առաջարկին հանդէպ եւ Սփաք բաւական պէտք է աշխատի, մեղմացնելու համար դէշ տրամադրութիւնները ոչ միայն Պոնի, այլեւ՝ Հռոմի եւ Օսլոյի մէջ ... :

× Ֆրանսայի նախարար Լուի Ժոքս գնաց Պոն եւ սկսաւ խորհրդակցիլ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութեան մէջ: Պաշտօնական այս խօսակցութիւններու առանցքը կը կազմէ ֆրանքեւգերմանական հարցը, միջազգային գետնի վրայ :

Թէեւ պաշտօնական յայտարարութիւն մը չկայ, բայց կը կարծուի թէ երկու դիւանագէտները պիտի խօսին նաեւ Ֆըրանսա – Անգլիա – Ամերիկա ղեկավարութիւն մը ստեղծելու Զօր. Տը Կոլի առաջարկին մասին. գերման մամուլը ուղղակի դժգոհութիւն յայտնեց այս ծրագրին դէմ, բայց Պոնի քաղաքական շըրջանակները, ըստ երեւոյթին, աւելի մեղմ վերաբերում մը ունին՝ նկատելով որ աւելի նպատակայարմար է Խ. Միութեան հակադրել հիւլէական երեք ուժեր.— Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա:

Կարգ մը շրջանակներու կարծիքն ալ այն է, թէ Արեւմտեան Գերմանիա քաղաքական մերձեցում մը կրնայ ունենալ Մոսկուայի հետ, այս առիթով՝ միաժամանակ իրականացնելու համար երկու Գերմանիաներու վերամիացումը : Վարչապետ Ատընաուըր մինչեւ իսկ յայտարարած է, թէ պատրաստ է տեսակցելու Խրուշչեւի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անգամ մը եւս մերժեց Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ առաջարկը՝ Հոկտեմբեր 31էն սկսեալ հիւլէական փորձերը մէկ տարիով ընդհատելու համար: Խորհրդային պատուիրակ Վալերիան Զորին ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբին յայտարարեց թէ այնքան ատեն որ Արեւմուտքը ջրածին փորձերու ընդհատումը առանց պայմանի չընդունիր՝ Խ. Միութիւնը ազատ է շարունակելու համար իր փորձերը :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք խորհրդակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Մաքմիլընի եւ Արտաքին նախարար Լոյտի հետ. պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն այս հանդիպումին շուրջ, բայց մասնագէտներու կարծիքը այն է, թէ երեք դիւանագէտները խօսած են Կիպրոսի հարցին շուրջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ լեհեւռուս ժողովը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, Կրեմլինի մէջ. խօսակցութեանց կը մասնակցին Խրուշչեւ, Միկոյեան, Վորոշիլով, Կոմուլքա, Զաւարտսքի եւ ուրիշներ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Նախագահ Միրզա հրաժարեցաւ, ի նպաստ զօր. Այուպ Խանի, զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարը:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ դէմ մահափորձ բրած առաջին ահաբեկիչը՝ Պուսատ Պէն Ալի Պուրիչ, երկուշաբթի օր մահուան դատապարտուեցաւ Զինուորական Ատեանին կողմէ:

ՄԱԿի ափրիկեասիական շրջանակները քննադատեցին Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի դիրքը, յայտարարելով թէ Զօր. Տը Կոլի առաջարկին մէջ նոր եւ շատ կարեւոր կէտեր կան: Միջազգային ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ ըմբոստները սխալ չարժած են Փարիզի առաջարկին հանդէպ: Այս պայմաններուն առջեւ, կը կարծուի թէ Ազատագր. Ճակատ կ'աշխատի փոխել իր դիրքը. այս է պատճառը, որ Գրիմ Պելքասէմ Թունուզ գընաց, Պուրկիպայի հետ տեսնուելու համար :

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿԻՐԱԿԻ՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ »

ԿԸ ԳՐԷ «ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ»

Ութ քուէարկութենէ ետք Սիքստինեան մատրան մուխը միշտ սեւ է, չորս կարդինալներ հիւանդացած են եւ կաթողիկէ աշխարհը ցարդ չէ ընտրած իր պետը :

Երկուշաբթի ցերեկ ֆրանսական ձայնասփիւռին Հռոմի թղթակիցը կը յայտնէր թէ համաձայն վերջին զրոյցներուն, Կարդինալ Աղաջանեան, Փակարանէն առաջ, արդէն իսկ 30 ձայն ունէր (35 պէտք է):

Բոլոր թերթերն ալ իբրեւ վերջին անուններ կուտան՝ Աղաջանեան, Մազելլա եւ Ռոնքալլի, ոմանք իբրեւ աութսայտըր նկատի ունին նաեւ Միլանոյի արքեպիսկոպոսը՝ Մոնթինի որ Կարդինալ չէ :

Միւս կողմէ «Ֆրանս – Սուառ» հեռագիր մը կը հրատարակէ, որուն համաձայն Վատիկանի շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Կիրակի կէսօրէն վերջ Պապ ընտրուած էր Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան բայց մերժած է : Այս լուրը անշուշտ հաստատուած չէ: « Ֆրանս – Սուառ » կ'աւելցնէ, միշտ վերապահութեամբ, թէ այս մերժումէն ետք իբրեւ թեկնածու նկատի կ'առնուին կարդինալներ՝ Սիրի եւ Լերքարօ:

Ոմանք կը կարծեն նաեւ թէ երկու պապընտրելիները կարդինալներ Մազելլա եւ Աղաջանեան են: Կ'ըսուի թէ առաջինը եթէ ընտրուի իբրեւ արտաքին գործավար պիտի ընտրէ Մոնթինի արք.ը, իսկ կարդինալ Աղաջանեան՝ կարդինալ Սիրին :

Ամերիկացի կարդինալին մահէն ետք, չորս ուրիշ կարդինալներ հիւանդացած են, ասոնց կարգին ծանր վիճակի մէջ է կարդինալ Քանալի, 84 տարեկան :

× Երեքշաբթի օր ժամը 11ին 5րդ անգամ ըլլալով Վատիկանէն բարձրացող ծուխը սեւ էր, տակաւին կարելի չէր եղած Պապը ընտրել :

Ս. Պետրոսի հրապարակը այնքան լեցուն չէր այլեւս որովհետեւ ժողովուրդը քիչ մը յուսախաբ է մուխին անորոշ գոյնէն եւ Փակարանին նիստերուն երկարութենէն :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

«ԱՆԴԱՍՏԱՆ»

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Բ.

Մենք այս բոլորը ըսինք «Անդաստան»ի առիթով:

Եւ կը կարծենք, որ յարմա՛ր էր այդ առիթը, որովհետեւ — կը հաւատանք — Սփիւռքեան այժմու պայմաններուն մէջ գոյութիւն չունի անխառնօրէն գրական եւ արդիականօրէն իմացապաշտ որեւէ գրական հանդէս՝ որ իրաւունքը ունենա՛լ յաւակնէր համապատասխան վերաբերում եւ հետաքրքրութիւն ակնկալելու, քան որեւէ տարբեր պարբերաթերթ՝ իր այլապէս գրական կամ արդինաչառձիգերով:

Ահաւասիկ, սկսանք խօսիլ՝ արդէն$ «Անդաստան»ի մասին, որուն խմբագիրը (Բիւզանդ Թօփալեան), եւ գլխաւոր Ահաւասիկ, սկսանք խօսիլ՝ արդէն աշխատակիցները բոլորն ալ մտաւորական եւ կրնան արժանաւորապէս ներկայացնել Սփիւռքի մշակութային եւ գրական պատկերը:

Հարց կուտանք: — Գալուստ Կիւլպէնկեանի «հարիւր օրինակէն» անդին՝ արդեօք քանի՞ օրինակ սպառում ունի «Անդաստան»ը:

Եւ, առանց սպասելու պատասխանին, կ'ընենք երկրորդ հարցումը: — Ինչո՞ւ հազար օրինակ սպառում չունենար «Անդաստան»ը...

Գո՛նէ... հազար օրինակ:

Եւ երբ այս հարցումները կ'ընենք, մեր ցաւին կամ դառնութեան չեշտը կ'իյնայ, միշտ, այն աղաղակող ողբերգութեան վրայ՝ որ մտքի մեր ցամաքութիւնն է. հետաքրքրութեան մեր պակասը: Զգոյութիւնը պահանջին, որ նոյնքան զօրեղ եւ մշտակայ պէտք է ըլլար մեր մէջ, որքան — յարաբերաբար — հացին պահանջը:

Հազարին մէ՞կ ալ չըլլար համեմատութիւնը գրասէրներուն, — անչափերտ գրասէրներուն, — որպէսզի գրական հանդէս մը 1200 — 1400 սպառում ունենար..

Եւ, «Անդաստան»ի պարագային, հազարին մէ՞կ ալ չըլլար համեմատութիւնը մտաւորական հայ մարդուն, որպէսզի զայն հրատարակողները կարենային ըսել, թէ, փա՛ռք Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին, տակաւին ցամքած չենք իբրեւ ազգ եւ հաւաքականութիւն, իբրեւ «անցեալ փառաւո՛ր մշակոյթի տէր» ժողովուրդ, իբրեւ իմացական եւ քաղաքակրթական պահանջներ ունեցող բազմութիւն...

Ծի՛շդ է: — «Անդաստան»ը մանրուքի վերածուած հարստութիւն չէ:

«Մատչելի չէ»՝ իբրեւ հասարակաց եւ սովորամոլական ընթերցումի յատուկ աղբիւր:

«Ժողովրդային» չէ՝ իբրեւ «չանմաբան պխտանի գիտելեաց», կամ ծաղկեփունջ՝ ասկէ անկէ հաւաքուած ընտանի ու վայրի ծաղիկներու, անհոտ կամ անուշահոտ խոտերու:

Եւ կ'ընդունի՛նք, կ'ընդունի՛ն նաեւ անոր հրատարակիչները, որ «Անդաստան» չի նշանակեր... հանրային պարտէզ:

Ո՛չ միայն կ'ընդունին այս ճշմարտութիւնը, այլեւ կ'ըսեն՝ իրենց ամէն մէկ էջին ու տողին մէջ, որ իրենք գործ կ'ուզեն ունենալ մտաւորական մեր դասուն հետ, — «բանիմաց» մարդոց հետ —, այսինքն՝ մեր ժողովուրդի տարեց թէ երիտասարդ այն տարրին հետ՝ որ մտածել գիտէ, գրականութեան ու մշակոյթի կ'աշակերտի, կ'ուզէ ճանչնալ մեզ թէ օտարը՝ իմացական եւ հոգեկան իր ձախբերուն, ճիգերուն եւ ձգտումներուն մէջ:

Կ'ուզէ ծառայել ժողովուրդի այն դասին (քլաս), որ «ծառայութիւն»ներու մէջ պայմանադրականօրէն գտնել կ'ուզէ անհատական իր հաստղութիւնները կարենալ զարգացնելու, մտքի իր հորիզոնները կարենալ ընդարձակելու հնարաւորութիւն մը: Եթէ ոչ, անպայման, իր ունեցածին վրայ բան մը աւելցնելու, առնուազն ունեցածը կարենալ անկորուստ պահելու եւ հիմնաւորելու տուեալներ...

Եւ հոս է, արդէն, «Անդաստան»ի առաքելութիւնը:

Զայն խմբագրող երէց թէ կրտսեր մեր բոլոր գրողները, իրենց տարբեր սեռի թէ նկարագրի աշխատանքներով, — ստեղծագործական թէ վերլուծական փորձերով, — կանչուած են հայ մշակոյթի եւ գրականութեան Արեւմտեան Դարպասը լայն բանալու:

Բաց պահելու պատուհանները՝ մտքի եւ գիտութեան այն նոր հոսանքներուն, օտար թէ հայ գրականութեան այն նոր ուղղութեանց վրայ՝ որոնք պիտի կարենային անվրէպ վկայութիւններ ըլլալ ժողովուրդի մը վերանորոգուելու, պատուաստուելու եւ թարմանալու կարելիութեանց մասին:

Կը յուսանք, որ «ըմբռնելի» է՝ ինչ որ կ'ըսենք արագ ու հպանցիկ այս հաստատումներուն մէջ:

«Անդաստան»ի խմբագիրը — գէթ ինք եւ իր աշխատակիցները, — որոնք հանդէսի հրատարակութենէն առաջին չուզեցին երբեք խօսիլ ողբերգութեան մը մասին (որուն տարտամ մէկ արձագանգը միայն ուրուագծեցինք մենք՝ սա տողերուն մէջ), որ մե՛րն է՝ իբրեւ հաւաքականօրէն անխուսափելի երեւոյթ, հաւանօրէն բեմ մը, տուն մը, ընտանիք մը ապրեցնելու եւ պահելու սեփական արժանապատուութեամբ է որ կը չարունակեն հրատարակել իրենց պարբերաթերթը, եւ, ինչո՞ւ չէ, կը գոհանան «պատնէշին վրայ» մնացած ըլլալու հպարտութեամբ:

«Ի խորոց սրտի» մեր այս հաստատումներն ու խորհրդածութիւնները՝ չենք կարծեր որ խօսք մը աւելի բարդեն իրենց զսպուած այլ արդար դառնութիւններուն վրայ:

Ընդհակառակն, վստահօրէն ներշնչեն տարտամ այն հաւատքը՝ թէ հի՛ն թափօրէն մէկ – երկու հոգի կ'ուզեն եւ կը ձգտին, տակաւին, Կայսեր բաժինը տալ Կայսե՛ր, ու Աստուծոյ բաժինը՝ Աստուծոյ...:

Հիմա կրնանք խօսիլ մնացեալի մասին:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԾՈ՛Վ, ՀԱՅՐԵՆԻ ԾՈՎ

Յաճախ կ'երազեմ կղզի մը՝ որուն վրայ անդուլչակելի կեանք մը ապրած եմ ատենօք: Ոստախիտ ծառեր կային հոն, որոնք ամէն աշնան կը զարդարուէին ոսկեվառ շնաշխարհիկ պտուղներով: Ջրվէժներուն արծաթը կը փշրուէր մութ ժայռերուն դէմ՝ անշէջ ծխածան մը ստեղծելով լոյսին մէջ:

Ամայի կղզիին միակ բնակիչն էի ես: Կը սպասէի որ սպիտակ թեթեւասահ նաւ մը իր լուսահեղ թեւերը բանար դէպի ցաւատանջ կարօտը կղզիին: Զայները քաղցրախօս երգերու ալիքներով փոթորկէին հովին մէջ, եւ ագի ակօսներուն մէջէն ինծի հասնէր սխրալիր ողջոյնը. — Ծո՛վ, հայրենի ծով...

Բայց այս ծովը օտար է ինծի. եւ բազմախոր ոստանը՝ ուր կը գտնուիմ, ոչ մէկ չեշտով կը պատասխանէ կարօտահար սրտիս բաբախումներուն: Ծովն ալ արձագանգ չունի հոգիիս մէջ: Պէտք է ակօսել զայն բիւրաւոր մղոններով, հասնելու համար երազիս կղզին:

Ու պիտի տայ ինծի յոյսը գտնելու զոնէ ստուերները անոնց, որոնք օր մը լայնօրէն բացին խոստմնալից հովերուն իրենց նաւերն սպիտակահեւ առագաստները:

Հայաստանի մրրկահոս գետերուն վրայ լաստերով կը ճամբորդէին անոնք. լաստերը կը բեռնաւորէին մետաքսով ու գեղմով եւ հողէն քաղուած ոսկեղէզ բերքերով: Անվեհեր էին անոնք եւ հեռաւոր ծովին զովքը կ'ընէին՝ ալիքներու մռունչը չափելով իրենց խիզախ երգերուն վրայ:

Անձուկ էր անոնց աշխարհը: Նոր հորիզոններու վայրագ ծարաւը կար անոնց հոգիին մէջ: Հրեղէն աղեղներ կը ճեղքէին տարածութիւնը, որուն վրայ անսահման կապոյտը կը յայտնուէր:

Եւ օր մըն ալ, գետերուն հոսանքն ի վար անոնք ծով հասան, եւ ասպետաբար խենթութիւն մը յանկարծ գրաւեց անոնց հոգին:

Իրենց հարազատ հայրենիքը գտնող տաբագիրներ ըլլային կարծես. բոլորը միաբերան ողջունեցին.

— Ծո՛վ, հայրենի Ծո՛վ...

Իմ պապերս էին անոնք: Արինիս վըճիտ աղբիւրը անոնց երակներուն մէջ կը հոսէր: Սրտիս հետքը կը բարձրանար անոնց թաւամազ կուրծքերուն տակ: Անխորտակելի վահաններ էին այդ լանջքերը թշնամիին դէմ:

Կը զգամ, որ մէկն անոնցմէ կը ներշնչէ զիս այս պահուն, երբ ծովը ոտքերուս կը հասնի իր մեղմածուփ ալիքներով:

Ա՛հ, բարձրանար փոթորիկը, փրփրադէզ կոհակները երգանային մոլեգնօրէն մռնչելով, աստուածային գայրոյթը պայթէր ագի անդունդին մէջ եւ նախահայրերուս ողջոյնը լսէի.

— Ծո՛վ, հայրենի ծով...

Բայց միայն ցնորքի մը զոհն է միտքս: Ոստանը քայլ մը անդին կը կանչէ զիս իր մռայլ օտարութեան: Կղզին՝ որուն բնակիչն էի ատենօք, անծանօթ է եւ ամայի: Ծառերը հոն թունաւոր պտուղներ կուտան հիմա, եւ արիւնահոս ջրվէժներ կը փշրուին մութ ժայռերուն դէմ:

Ողջունէի քեզ, որքան ալ օտար ըլլաս ինծի, ծով, հորիզոնիդ տեսիլքէն անդին երազել կարենայի այն երկիրը՝ որուն ծոցին մէջ մեր թագաւորներն ու թագուհիները կը ննջեն:

Թրթռային չրթունքիս վրայ աղօթքի մը բառերը, խունկի եւ երգի քաղցրութեամբ, եւ սիրտս իր հեւքը զսպէր, ժամանակին սլաքը կասէր կախարդական մէտի մը վրայ, եւ աչքերս գոց՝ հող չէ թէ անրջական վերացումով, մրմնջէի.

Ծո՛վ, հայրենի Ծո՛վ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏԻ մէջ տեղի ունեցած է գինիներու միջազգային մրցանակաբաշխութիւն, քան երկիրներէ ներկայացուած էր 650 տեսակ գինի: Հայաստան այս մրցանակաբաշխութեան համար ղրկած էր եօթը տեսակ գինի, որոնց վեցը արժանացած են ոսկիէ, իսկ մէկը՝ արծաթէ մետալներու: Ոսկի մետալի արժանացած են — «Արեւիկ», «Ոսկեհատ», «Արեւշատ», «Գեղաշէն», «Մուսկատ» գինիները, ինչպէս նաեւ «Տօնական» քոնեաքը: «Աշտարակ» գինին արժանացած է արծաթէ մետալի:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ Նոյեմբեր 11 – 12 տեղի ունեցած է Հայաստանի Քաղաքական եւ գիտական գիտելիքներու տարածման ընկերութեան 5րդ համագումարը: Բացումը կատարած է Վիքթոր Համբարձումեան, շեշտելով թէ ընկերութեան անդամներուն թիւը բարձրացած է 4060ի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Տղաքը անոնցմով կը հետաքրքրուէին միայն այն ատեն, երբ այդ ձագերը, թըռչիլ սորվելու իրենց փորձին մէջ ձախողած, իյնային վար ու գետին երկար կըտուցնին ճեղքած, հեւային:

«Տղոց հետաքրքրութիւնը կը հասնէր իր գագաթնակէտին՝ երբ ուրուր մը, չեչտակի վար սլանալով, ճանկերուն մէջ հաւու մը ձագ յափշտակած, ճախրէր վեր: Այն ատեն, աղբակոյտերու կատարին թառած աքլորները եւ բոլոր մեծ ու փոքր հաւազգիները կը ճչային: Սրտապատառ, կիներ ու տղաք իրար կ'անցնէին ու աչքերնին կապած կը պահէին յափշտակիչին վրայ:

Տունէ մը, հրացանը ձեռքը, պատանի մը կը նետուէր դուրս ու մատը ըլթակին՝ բունը կը դնէր ուսին: Տղաքը կը մոռնային շնչել՝ մինչեւ որ հրացանը գոռար: Այն ատեն, ճչալով, իրար հրելով, իրար կանչելով կը վազէին, կալի մը կամ կտուրի մը վրայ ինկած արիւնաթաթախ գիշատիչը կ'առնէին ու թեւերը բաց, սաւառնելու դիրքով կը գամէին գոմի մը կամ մարագի մը պատին: Նոյնիսկ հաւու մը ձագին վրէժը՝ այսպէս՝ կը լուծուէր մեր պզտիկ քաղաքին մէջ...»:

Ահա այս ոգին ունեցող Գարահիսարցին էր որ մէկով երեք հարիւրի դէմ, զէնքով, անզէն ճանկերով թէ ակռաներով՝ պայքարեցաւ բորենի – ուրուր տիրապետին դէմ:

Բայց ինչո՞ւ այդ պողպատ – ջիղերով Հայը չհասնէր այն աստիճանին՝ որ բռնէր ոսոխը, իր ձագերովն ու ճուտերովը, ու ցեղով – ցեղականով գամէր Հայաշխարհի բոլոր ժայռերուն վրայ, թեւատարած, ոտնատարած, իբր մէյմէկ Նիքաս, ցվերջ անմեռ Պրոմեթէոս, ի նշան եւ ի խրատ գալիք սերունդներու...:

Այս ինչո՞ւին պատասխանը ... ո՞վ կրնայ տալ:

Եւ ո՞վ չի կրնար տալ: — Տուէք անունները՝ քաղաքակիրթ պիտակուած մեծ ու փոքր Պետութիւններուն: Բոլորին, բոլորին ալ: Թող ոչ մէկի խաթրը չմնայ...:

Այսօր ալ նո՞յնը չէ եղածը: «Քաղաքակիրթ»ներուն նոր շնթումներովը չէ՞ որ դարաւոր բորենին իրենց ալ քիթին կը խնդայ, ակռաները, — չնատամ բաքէ —, կրճտելով, յեսանի վրայ սրելով, պատրաստ այս անգամ՝ անոնց միսն ու հոգին յօշոտելու, թլփատելու, փոխան Հային, որ այլեւս չկայ որ փորոտէ:

Անոնք, մարդասէր ու հաւասարութիւն քարոզող Արեւմուտքի նոր Բիւզանդացիները, իրենց ներքին սնոտի վէճերուն գերի, կամ հաւասար ուժերու վրայ կըռթընած բարեկամութեան հաւատալով: Ինչպէս «Գարահիսարի ղեկավար դէմքերը (էջ 135), որ կը հաւատային թէ՝ հաւասար ուժերու վրայ հիմնուած բարեկամութիւն մը կրնար աւելի տեւական ըլլալ»:

Լէնկթիմուրի եւ Ճինկիզ Խանի տապարքիթ ու կացնագլուխ հարազատ շնագայլերուն համար՝ «Առաջները՝ հայ ժողովուրդը պտղատու ծառ էր. կառավարութիւնն ու իր շուները կը կողոպտէին Հայութիւնը, կը կտրէին այդ ծառին ճիւղն ու ոճեղը, բայց բունին կացին չէին զարներ: Այս անգամ, այո, այս անգամ՝ հարցը տարբեր էր..., այս անգամ կացինը մեր արմատի՛ն ուղղուած էր...», ինչպէս ճշդորոշած է Հերոսամարտին բանաստեղծ գրիչը, էջ 189:

Ան նոյնչափ կորուկ է՝ երբ կը տողէ, էջ 145, — «Այսօր ոչ թէ քննադատելու մտքով, այլ անհուն ցաւով կը հաստատեմ որ այն օրերուն (1914 – 1915ին) մեր մէջ չկար մէկը որ կարենար գուշակել կամ չափել Թուրքի ծրագիրներուն ծաւալն ու ահաւորութիւնը»:

Սիրելի՛ Արամ Հայկազն, այսօր միթէ կա՞յ մէկը, «Մեծ ?» պետութիւններու մե՛ծ ղեկավարներուն մէջ, որ զգայ, հետեւաբար, կարենայ գուշակել կամ չափել՝ ծրագիրն ու ծաւալը եւ անոնց հետեւելիք ահաւորութիւնը, իսլամական կամ համարաբական վերազարթնումին: «Անտառին մէջ կացին է մտեր, կոթը իրմէ ամբացուած» անոնց իսկ առածին համեմատ:

Բայց պարտուեցա՞նք մենք: Ո՛չ երբեք: Պարտութեան մէջ՝ յաղթո՛ղ մնացինք: Նման անհաւասար կռուի մէջ պարտուողը՝ միշտ յաղթական է: Պարտութեան դատապարտուած յաղթանակներ են անոնք — Յաղթական Պարտութիւններ: «Համաժողովրդական դիւցազներգութիւն են» յաւէտ, ըստ գեղեցիկ բացատրութեանը Գ. Մխիթարեանի, (էջ 122):

Ինքնապաշտպանութեան ուժեղ ոգին է որ կը շնչէ հետագայ տողերուն մէջ, (էջ 138) — «Երբ Պոլսէն զինուորական փրկագինի ընդունելու լուրը հասաւ, մարդիկ (քրիստոնեաներ) լայն շունչ մը առին: Անհաւատալի թիւով շատ մարդեր կրցան ձեւով մը ճարել փրկագինի գումարը եւ ազատուիլ առաջին զինակոչին: Ծախեցին տնական իրեր, անասուններ, — ձի, կով, խանութ, տուն, կնոջական զարդեր: Բայց ոչ ոքի մտքէն անցաւ ծախել իր զէնքը: Եթէ հնարաւոր չըլլար ուրիշ ձեւով ազատուիլ, պիտի երթային իրենք, սակայն պէտք է մնար զէնքը. վտանգի պահուն հարկաւ մէկը կը գտնուէր զայն գործածող»:

ՁԻԹՈՒՆԻ

(5 Շար.)

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՖՐԱՆՍԱ

Տասներկու միլիոն ֆրանքի օժանդա – կութիւն մը, Հարաւային Ֆրանսայի մէջ բնակարանի մը հայթայթումին, հիւանդ– կախ եւ տարիքոտ Հայ գաղթականներ պատսպարելու ծրագրին, Ֆրանքեւհայ – կական ընկերային գործերու եւ Միացեալ Ազգերու Եւրոպայի գաղթականաց կազ – մակերպութեանց հետ համագործակցա – բար : Այս վերջինը պիտի ընէ նաեւ առա– տաձեռն օժանդակութիւն մը սոյն ծրա – գրի իրագործման յառաջացրութեամբ :

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԶԳ. ՏՈՒՆ

Երեք միլիոն ֆրանքի յատկացում մը Լիոնի եկեղեցւոյն ազգային տան աւար – տումին համար :

ՊՐԷՄՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ— ՓԱՐԻԶ

528.000 ֆրանքի յատկացում մը, երեք տարուան համար, հրապարակային դա – սախօսութիւններ կազմակերպելու եւ այսպէսով Հայ մշակոյթը, գրականու – թիւնը եւ պատմութիւնը ծանօթացնելով հասարակութեան :

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶ

200.000 ֆրանքի յատկացում մը, որ– պէսզի սոյն միութիւնը ամառուան ար – ձակուրդի շրջանին վրանադնացութիւն– ներ կազմակերպելու կարելիութիւնը ու– նենայ :

ԻՏԱԼԻԱ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՎԵՆԵՏԻԿ

17.597.35 տոլարի յատկացում մը, Հայերէն եւ եւրոպական գրերու տիպով լինօթիփ տպագրական մեքենայի մը գըն– ման, մատեանները եւ երկլեզուի կա – րեւոր գործերու տպագրութեանց համար :

ԱՆԳԼԻԱ
ՏԱՐՀԸՄ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒ – ԹԵԱՆՑ ԴՊՐՈՑ

Չորս հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հինգ տարուան շրջանի համար, սոյն համալսարանին մէջ հայագիտական ու – սումնասիրութեանց ուսանողաց օգնելու հետազօտական պաշտօնի մը հաստատու– մին :

ԶԱՆԱԶԱՆՔ
ՆՈՐԱՅՐ ԲՈՒԶԱՆԴԱՑԻՒ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ

Մօտաւորապէս ութ հարիւր անգլ. ոս– կիի յատկացում մը սոյն մատեաններու մանրանկարումին, որոնք ներկայիս կը գտնուին Կոպէնհագէնի (Շուէտ) ազգա– յին մատենադարանին մէջ, Երեւանի Գի – տութեանց Ակադեմիայն եւ ուրիշ հաս– տատութիւններու գործածութեան հա – մար :

ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՁԵՌԸՆ – ՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Տասը հազար անգլ. ոսկիի գումար մը յատկացուած է 1959 տարեշրջանի հա – մար, որը պիտի յատկացուի արժանաւոր Հայ մատենագէտներու եւ ուսումնագէտ– ներու, մասնաւորապէս իրենց երեւելի գործերը տպագրելու համար :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Քսան հազար անգլ. ոսկիի գումար մը յատկացուած է 1958 – 59 տարեշրջանի համար, որը պիտի տրուի կարօտեալ ու – սանողներու : Արդէն յիսունը վեց կրթա– թոշակներ որոշուած են :

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Սուրբ Էջմիածինէն իրենց վերադար – ձին, Սըր Սիտնի Քէյնի եւ Պ. Է. Իւթիւ– ճեանի միասնաբար ներկայացուցած տե – ղեկագիրը լիուլի ուսումնասիրուեցաւ : Էջմիածինէն ստացուած տեղեկագիրներու եւ նախահաշիւներու լոյսին տակ, ութ – սուն հազար եւ յիսուն հազար տոլարի փոխանցումներ տեղի ունեցան 1958 Մա– յիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն : Յաւել– ուածական փոխանցումներ, կախեալ նը – մանօրինակ տեղեկագիրներու եւ նախա – հաշիւներու ստացումէն պիտի կատար – ուին հետզհետէ :

ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՂԱԾ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՔԱՂՈՒԱԾ

ԻՐԱՔ

Հայոց Թեմ — Պաղտատ

1.— Կեդրոնական վարժարան – Պաղ – տատ : 35.000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, երեք տարուան համար, յաւելուա – ծական շէնքերու շինութեան եւ ուսում – նական յառաջդիմութեան :

2.— Պաղտատի Հայոց եկեղեցի, քսան հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը եկե– ղեցւոյ աւարտումի ծախքերուն :

ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ — ՊԱՍՐԱ

Պասրայի վարժարան — 35.000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հողի գնման, մանկապարտէզի մը եւ նախակրթարանի մը կառուցման համար :

ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ — ՔԻՐՔՈՒՔ

Քէրքուքի վարժարան, 45.000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հողի գնման, դպ– րոցի մը կառուցման իր յարակից կազ – մածներով եւ սարքաւորումով միասին :

ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂՏԱՏ

Հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը նոր ակումբին կահաւորումին իբր օժան– դակութիւն :

ԼԻԲԱՆԱՆ

1.— Բարեշրջումի ծրագիր : Յիսուն հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը Պէյ– րութի հայ գաղթականներուն խնայողա – կան տուներ հայթայթելու ծրագրին :

2.— Հայոց բուժարան – Ազունիէ

Ա.— Տասը հազար անգլ. ոսկիի յատ– կացում մը բուժարանի բնալուծարանին պէտք եղած կարեւոր կազմածներու հայ– թայթման :

Բ.— 26.000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, Միջին Արեւելքի մէջ կուրծքի հի – ւանդութիւններու հետազօտութեանց կեդրոնի մը հաստատման, որը բուժա – րանին մաս պիտի կազմէ :

3.— Յովակիմեան – Մանուկեան վարժարան — Պէյրութ

28.500 տոլարի յատկացում մը, վար – ժարանի սրահին յաւելումներուն, կազ – մածներու եւ կահաւորումի հայթայթ – ման :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Հայոց Պատրիարքութիւն — Երուսաղէմ

Ա.— 45.000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, երեք տարուան համար, իբր օժան – դակութիւն գաղթականաց, ճեմարանին, ազգային վարժարաններուն, տպարանին եւ ուրիշ որոշ կրթական եւ մշակութային կարիքներու :

Բ.— Հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը, Սուրբ Յարութեան Տաճարի վերա – նորոգման աշխատանքներու ծրագրին, ճարտարապետական ծախքերուն համար :

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ութսուն քիլօ ձոյլ ոսկիի յատկացում մը, որը կը հաւասարի մօտաւորապէս 40.000 անգլ. ոսկիի, ընդհանուր բարե – շրջումի, շէնքերու յաւելումներու եւ նո– րոգութիւններու, հետեւեալներուն : —— Արամեան վարժարան (Գատըգէօյ), Էսա– եան Լիսէ (Պէյօղլու), Մեսրոպեան վար– ժարան (Կէտիկ Փաշա) և Սուրբ Խաչ ճե– մարանին :

ՖՐԱՆՍԱ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան–Փարիզ

Մէկ միլիոն ֆրանքի յատկացում մը վարժարանին ուսումնական կարիքնե – րուն :

Հայ Մարզիկներու Միութիւն – Փարիզ

200.000 ֆրանքի յատկացում մը որպէս– զի սոյն միութիւնը կարենայ իր մասնակ– ցութիւնը բերել, Անգլոյ մէջ Օգոստոս 1957ին տեղի ունենալիք համաշխարհային ճամբօրիին :

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

Հայ մատենագէտներու եւ ուսումնա – գէտներու ձեռնտուութեան ծրագիր

Տասը հազար անգլ. ոսկիի գումար մը հիմնուած էր 1957–58 տարեշրջանին հա– մար, օժանդակելու արժանաւոր ուսում– նագէտներու եւ մատենագէտներու, ի մասնաւորի տպագրել իրենց ընտրեալ գործերը :

Հայ ուսանողներու կրթաթոշակներ

15.000 անգլ. ոսկիի գումար մը հիմ – նուած էր 1957 – 58 տարեշրջանին հա – մար, կարօտեալ Հայ ուսանողներու : Քա– ռասունը երկու կրթաթոշակներ արդէն յատկացուած են, արժանաւոր եւ խոս – տումնալից ուսանողներու :

Հիմնարկութեան միւս յատկացումնե – րուն մասին յայտարարութիւն մը, որը կը պարփակէ շատ լայնածաւալ գործու – նէութեան դաշտ մը, Փորթուկալի, Մի – ջին Արեւելքի, Անգլիոյ եւ Բրիտանական կայսրութեան մէջ, մամուլին կը յանձ – նուի վերոյիշեալ յայտարարութեան հետ միաժամանակ :

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոնա, 23 Հոկտեմբեր 1958

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— 1958 – 1959 տարեշրջանի առաջին ընդհ. ժողովը տե– ղի ունեցաւ երեք ամիս առաջ, ի ներկա– յութեան բոլոր անդամներուն եւ համա – կիրներուն : Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութենէն վերջ, ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը :

Այս առթիւ ժողովը գնահատեց նախ – կին վարչութիւնը որ կը գործէ իր հիմ – նադիրներու գծած ուղղութեամբ, պահե– լով մեր ազգային դիմագիծը :

Ահաւասիկ նոր վարչութեան անդամ – ները .—

Նախագահներ՝ Պ. Հ. Սահակեան եւ Վ. Կարոյեան, քարտուղար՝ Հ. Դաւիթեան, փոխ – քարտուղար՝ Գ. Զարգարեան, գանձապահ՝ Մ. Միքայէլեան, փոխ – գանձապահ՝ Ա. Կէօզիւբեան, խորհրդա– կաններ եւ ֆութպոլի յանձնախումբի ան– դամներ .— Պ. Զ. Կիւմիւշեան, Մ. Զոր – գոփեան, Զ. Մանուկեան, Ա. Տէր – Սար– գիսեան, Ժ. Գոժաքեան, Պ. Թոսճեան, Ժ. Զապուքճեան, Ա. Սատիքեան, Ժ. Ժերանեան, Գ. Մեսրոպեան, Ժ. Ալաչ – եան, Օսկի եւ Ա. Պալեան :

Վալանսի Հայ Մարզականի մեծ մար – զիկներու ղեկավարութիւնը յանձնուած է Օսկիի իսկ փոքրիկներու ղեկավարու – թիւնը՝ Ա. Պալեանի :

Հայ մարզականի վարչութիւնը 1958 – 1959 եղանակին, իր հինգ խումբերուն համար մեծ ծախս կը նախատեսէ : Այս ծախքը գոցելու համար հասոյթի միակ աղբիւր ունի .— Կիրակնօրեայ մրցումնե– րը, անդամավճարները եւ մէկ երկու պարահանդէսներ .—

Աւելորդ է ըսել թէ այս աղբիւրները բաւական չեն : Ներկայ տնտեսական դը– ժընդակ պայմաններուն մէջ, կը պակ – սին առատաձեռն Հայեր : Այդ պատճառով ընտրեցինք պատուակալ վարչութիւն մը որ նիւթական աղբիւրներ պիտի ստեղծէ :

Ընտրուեցան՝ Պ. Մ. Ժերանեան, Մ. Սէմէրճեան եւ Հ. Կէվիկեան :

Շնորհակալութիւն մեր հայրենակիցնե– րուն որոնք կուգան եւ կը քաջալերեն մեր մարզիկները :

Եթէ նիւթական օժանդակութիւնը լաւ է, բարոյականն ալ իր արժէքն ունի :

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ).— Հոկտեմբեր 15– ին, չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, իր բնա – կարանին մէջ մեռաւ գաղութիս ծանօթ եւ նուիրուած անդամներէն գորգավաճառ Փեթրակ Իգմիթլեան :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ : Հանգուցեալը բնիկ Գոնիացի էր, երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած Լոնտոն, գորգավաճառութեամբ կը զբաղէր :

Եկեղեցին լեցուած էր Հայ եւ օտար ա– ռեւտրականներով, որոնք եկած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու հան – գուցեալին : Եկեղեցական արարողութեան նախագահեց Ներսոյեան արք. : Պասկ ե – պիսկոպոս դամբանական մը խօսեցաւ :

Փեթրակ Իգմիթլեան տարիներով Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալութեան անդամ էր : Ազգային նպատակի համար իրեն կատարուած որեւէ դիմում չէր մեր– ժեր :

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ եղան Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին եւ Լոն – տոնի Քէնսըրի բժշկական հաստատու – թեան. յիսունէ աւելի ծաղկեպսակներ ղրկուած էին :

Յարգանք իր բարի յիշատակին :

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (285)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

— Կը գնանք, կը հասնենք, բայց քեզ հարկաւոր է այդ բոլորը իմանալ :

Հայոց եկեղեցիների, մատուռների եւ զանազան սրբավայրերի աւերակներով լի է Արտամէտը : Նրանց խաչերով զարդա– րած քարերը, սրբապիղծ մահմետական– ների անհրի շինուածքներին երկար տա – րիներ ծառայելուց յետոյ, տակաւին մեծ մասը տխուր, սրտառուչ կոյտերով, մնում են իրանց տեղում : Բայց ինձ այն – քան չէին զբաղեցնում այդ քրիստոնէական ժամանակների աւերակները. Նրանցից շատ էի տեսած : Ինձ զբաղեցնում էին այն վիմափոր սենեակները, մեծամեծ այրե– րը, որ գտնւում էին ժայռերի մէջ : Նը – րանք իմ վրայ մի անբացատրելի, խոր – հրդաւոր ազդեցութիւն էին գործում : Ինձ զբաղեցնում էին երկու ահագին ժայ – ռեր, որոնց ճակատը պատած էր բեւեռա– գիր արձանագրութիւններով : Որքան դա– րեր էին սահել այդ հնութիւնների վրայ. ո՛րքան ազգեր եկել, անհետացել էին, իսկ նրանք տակաւին մնում էին ...

Արտամէտում լինել եւ Արտամէտի հո– տաւէտ, անուշահամ խնձորը չուտել, — դա մի յանցանք է : Երբ պատրաստուե – ցանք ճանապարհ ընկնելու, նկատեցի, որ մի փոքրիկ աղջիկ, ճանապարհի եզրում նստած, իր առջեւ դրել էր մի մաղ լի խնձորներով : Ես մօտեցայ :

— Ծախո՞ւմ ես :

Նա գանգրահեր գլուխը շարժեց եւ, նստած տեղից չշարժուելով, նայեց իմ ե– րեսին : Նրա թշերը կարմրեցան, ինչպէս իր առջեւ դրած խնձորները :

— Որքա՞ն արժէ :

— Հինգ փարա :

— Մաղն էլ հե՞տը :

— Չէ, ես էլ հետը :

Արտամէտուհին ցոյց տուեց իր սրա – խօսութիւնը :

Հինգ փարա, գիտէք ո՞րքան է, — եր – կու կոպէկ : Մի ամբողջ մաղ լի խնձոր – ներով՝ երկու կոպէկ : Իմ թաշկինակը հազիւ կարողացաւ վեր առնել քառորդ մասը, մնացածը թողեցի :

— Տուր նրան մի բան աւել,— ասաց Ասլանը, — երեւում է, որ շատ աղքատ է այդ սիրուն աղջիկը :

Երբ ստացաւ ինձանից մի արծաթեայ հինգ ղուրուշնոց, մօտեցաւ Ասլանին, խնդրում էր նա ձեռքը համբուրել :

— Մեր կողմերում տղամարդիկն են համբուրում աղջկայ ձեռքը,— ասաց Աս– լանը եւ նրա ձեռքը սեղմեց իր շրթունք– ների վրայ :

Աղջիկը ժպտաց եւ շնորհակալութեամբ հեռացաւ : Նրա գեղեցիկ մարմինը երե– ւում էր քրքրուած ցնցոտիների ճեղքե – րից :

Ես նայեցի Ասլանի տխրամած երեսին, եւ այդ երկրորդ անգամն էր, որ տեսնում էի նրա աչքերում արտասուք : Ես հա – ւատացած էի, որ ամենագեղեցիկ իշխա – նուհիների ձեռքը չէր համբուրի նա, իսկ այդ աղքատ աղջիկը նրա սիրտը շարժեց :

Մենք նստեցինք մեր ձիաները եւ ճա – նապարհ ընկանք, խիստ տխուր յիշո – ղութիւններ տանելով մեզ հետ Արտամէ – տից :

Արտամէտը համարեա մի դուռն է, որ– տեղից պէտք է մտնել Հայոց Ձորը — մեր Հայկ Նահապետի սխրագործութեանց վայրը :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Պ. Կարապետ Սագըրլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սագըրլեան, Պ. Եդուարդ Սագըրլեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սագըրլեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ – Արամ Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ Դուրթեան, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Դուրթեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դուրթեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, մօրեղբօր կնոջ

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԱԳԸՐԼԵԱՆԻ
(56 Տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26–ին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 16·15ին, Փարի – զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին հոգեհան – գստեան պատարագ պիտի մատուցուի բազմավաստակ –

ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՔԻԼԸՐՃԵԱՆԻ

հոգւոյն համար Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս Րիւ Թուէն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Տիկին Էլլէն Բիւզանդի իր ամուսնոյն Տոքթ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ:

×

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընկեր – ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի, իր ամուսնոյն ընկեր Բժ. Քիւթիւճեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

× Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի Տոքթ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օժանդակութեան կայանին:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 45րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան կեդր. գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթհ էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Օթէլ Ռուզվէլթի մէջ, Մէտիսըն էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.:

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. տեղեկագիր 1957 տարեշրջանի: 2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1957 տարեշրջանի: 3. Ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ: 4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ: 5. Ուղերձներ:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի ատենապետ՝ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Նիւ Եորք, Սեպտ. 10, 1958:

PENSION DE FAMILLE
AVEC CONFORT

M. O. AVAKIANTZ
52, Grand'rue
Moncerf (S. et M.)
Tél.: 57

pour retraités, convalescents, repos
téléphonner SUF. 82-59
aux heures de repas

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահը:

Կը խօսի Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կենդանի պատկեր: Պիտի երգէ Օր. Ատրինէ Պապայեան, կը նուագէ կիթառով Համբարձում Յօֆսիզեան:

Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ջութակ, արտասանութիւն, գաշնակ եւ մենախօսութիւն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խմբերգ, մեներգ եւ ուղերձ:

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մասնաւոր Լիոնէն հրաւիրուած ջութակահար ընկեր Յ. Պէպիրեան, զոյգ կիթառ Լ. Պօյաճեան եւ Ա. Ղազարեան, Կովկասեան պար Պօյաճեան եղբայրներ: Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուի Վալանսի հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Նոյեմբերին, Շաբաթ օր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

ԿԱՍՏՈՆ ՏԷՖԷՐԻ (երեսփոխան – քաղաքապետ Մարսէյլի, նախկին նախարար):

Նախագահ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Օրուան խօսք՝ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Փարիզէն):

Գեղարուեստական բաժինը ստանձնած է՝ Նոր Սերունդը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ֆուայեէ տը լ'Իմմաքիւլէի մէջ, 24 րիւ Տիւնուար:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գ. Հարէլեան, Պ. Պ. Վարդան Զուլլէրեանի եւ Մկրտիչ Դերձակեանի մահուան առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

×

Այրի Տիկին Սարեանի մահուան առթիւ Պ. Սիմոն Պէրպէրեան կը նուիրէ հազար ֆրանք, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան, հազար ֆրանք Պանեէօ Քաչանի դպրոցին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères

ՇԱՐՔ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ 10ՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լսարանը կը բացուի թէյասեղանով մը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին Քաֆէ Քատէի սրահը:

Այս տարեդարձին առթիւ վարչութիւնը որոշած է հրատարակել բոլոր կարեւոր դասախօսութիւնները, գրքոյկով մը:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ 6ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Գահիրէի ձայնասփիւռէն, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երբեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation

1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ — Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄՐԻՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

Association des Concerts Chouteau

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ (100 Մասնակցող)

Մեներգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ
ՅԱՑՏԱԳՐԻՆ ՄԷՋ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Վարչական ընտրութիւն: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը ստիպողական է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հայ Նախկին Մարտիկներու (1914, 1918, 1939, 1945), Լիոնի բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընդհ. ժողովին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի նորաշէն եկեղեցիին սրահին մէջ(, (Րիւ տիւ Փանսիօնա Անկլը Րիւ Պօալօ):

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութիւնը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին 36 Րիւ տը լա Տէֆանս: Իսի:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. Տարեդարձին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, պատարագութեամբ Պ. Յ. Հաբելեանի:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ առաւօտ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի, Րիւ Ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ:

Պիտի պատարագէ Թորգոմ քահանայ, Լիոնէն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆէքսիոնի աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար երիտասարդ կին մը կ'ուզուի: Դիմել՝

Maison Tavitian
19, Bd. Saint-Denis, Paris 2e

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը:
J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

OCEANIA
ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան:

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային նամբորդութեան համար:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝
M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 30 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8332 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4133

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30

Ահա՛ թուական մը եւս, որ քանի մը տարիէ ի վեր իր պատուոյ տեղը գրաւած է միջազգային օրացոյցին մէջ :

Հոկտեմբեր 30ը կը յատկանշէ Ազատագրութեան Օրը :

Ընկերվարական միջազգայինն ու Ասիոյ ընկերվարական խորհրդաժողովը միասին հիմը դրին այս նոր տօնին :

Հոկտեմբեր 30ը կը զուգադիպի նաեւ Հունգարիոյ 1956ի ծանօթ ապստամբական շարժման տարեդարձին : Այդ պատճառով ալ խորհրդանշական հանգամանք մը կը ստանայ այս տօնը :

Ընկերվարական կուսակցութիւնները ամբողջ աշխարհի, մասնաւորաբար Ասիոյ նորազատ երկիրներուն մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնեն Ազատագրութեան Օրը :

Հակառակ այն փաստին, որ զանազան ստրուկ ազգեր ազատագրուեցան՝ իբրեւ հետեւանք համաշխարհային կրկնակ պատերազմներու, տակաւին Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ կան բազմաթիւ ժողովուրդներ, որոնք ենթակայ են օտար լուծի եւ ակնդէտ կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի հնչէ իրենց ալ ազատագրութեան ժամը :

Ու տարօրինակ հեգնութի՛ւնը պատմութեան :

Ազգեր, որոնք առաջին աշխարհամարտէն վերջ անկախութեան էին տիրացած, — ինչպէս Հայաստան, Վրաստան, Ատրպէյջան, Լատվիա, Լիթուանիա եւ Էսթոնիա — երկար կեանք չունեցան : Քանի մը տարի վերջ կրկին ինկան օտար լուծի տակ :

Նոյն շրջանի բախտակից ուրիշ երկիրներ, — Լեհաստան ու Չեխոսլովաքիա — աւելի երկար վայելեցին անկախութեան բարիքները, մինչեւ որ անոնք ալ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին ինկան կարմիր բռնակալութեան ցանցին մէջ :

Այս վերջին պատերազմը աղէտաբեր եղաւ մանաւանդ Եւրոպայի կարգ մը քաղաքակիրթ երկիրներուն համար, որոնք երկար ատեն ապրած էին իբրեւ ազատ ու անկախ պետութիւններ : Յիշե՛նք Հունգարիան, Պուլկարիան, Ռումանիան, Արեւելեան Գերմանիան, — ու նաեւ Ալպանիան, որոնք 1944–45էն ի վեր կորսնցնելով իրենց անկախութիւնը, դարձած են «արբանեակ» Խորհրդային Միութեան :

Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ մանաւանդ Հունգարիոյ մէջ փորձուած ազատագրական շարժումները արեան մէջ խեղդուեցան՝ կարմիր բռնակի թնդանօթներուն եւ հրասայլերուն դժոխային կրակով :

Եւրոպական բարձր մշակոյթի եւ դարաւոր քաղաքակրթութեան Տէր այս բոլոր ժողովուրդները ազատութիւն կը պահանջեն : Կ'ուզեն ձերբազատուիլ այն բռնակալ վարչաձեւէն, որ «ընկերվարութիւն կառուցանելու» կեղծ կարգախօսին տակ կը կեղեքէ ազատատենչ ու հայրենասէր ժողովուրդները : Որ «բանուորներու եւ գիւղացիներու» անունով երդում պատառ կ'ըլլայ, սակայն ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի կը շահագործէ այդ ընչազուրկ դասակարգերը (Պրոլետար) :

Իսկական ընկերվարութիւնը, որուն սկզբունքներուն հաւատարիմ կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն սկսեալ, կը պահանջէ մեծ ու փոքր բոլոր ճնշուած, կեղեքուած, անազատ, օտար լուծի ենթակայ ժողովուրդներու ազատագրութիւնը :

Ազատ ու ժողովրդավար կարգերու տակ է միայն, որ ազգերը կրնան աճիլ ու բարգաւաճիլ, իրենց հայրենի հողերուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸԼԸՍԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

«ԵԹԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻ»

Հիւլէական եւ ջրածին ռումբի փորձերը ընդհատելու հարցը դարձեալ մեծ աղմուկ հանեց, երբ Խ. Միութիւնը մերժեց անգլեւամերիկեան առաջարկը, յայտարարելով թէ Հոկտեմբեր 31էն պիտի չդադրեցնէ իր փորձերը : Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուաւ, խստօրէն քննադատելով Մոսկուայի դիրքը եւ շեշտելով թէ այս ձեւով յաջողութեան հաւանականութիւնները կը նուազին :

Ինչպէս ծանօթ է, յառաջիկայ ուրբաթ (Հոկտեմբեր 31) Ժընեւի մէջ պէտք է բացուի երեքներու ժողովը, մասնակցութեամբ՝ Միաց. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան :

Տըլըս ըսաւ, թէ Հոկտեմբեր 31էն ետք, երբ Խ. Միութեան մէջ ջրածին փորձերը շարունակուին Միացեալ Նահանգները պիտի սկսին պատրաստել նոր փորձաշրջանի մը ծրագիրը, այսուհանդերձ, Ուաշինկթըն պատրաստ է միաժամանակ շարունակելու Ժընեւի բանակցութիւնները :

Ուշագրաւ է Արտաքին նախարարին այն յայտարարութիւնը, թէ անցեալ Յուլիսին Ժընեւի մէջ տեղի ունեցած հիւլէական ժողովին մէջ, երբ խօսուեցաւ փորձերու եւ մասնագիտական հարցերու մասին, Ռուսերը անդրադարձան թէ Ամերիկայէն բաւական ետ մնացած են հիւլէական զէնքերու մարզին մէջ : Հաւանական է, աւելցուց Տըլըս, որ Խ. Միութիւնը այս պատճառով չուզեր հրաժարիլ փորձերէն, քանի որ երկրամանի ընդհատում մը նպաստաւոր պիտի չըլլայ իրեն համար :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը խիստ բառեր գործածեց, յայտնելով թէ այլեւս «ցայտուն է Խ. Միութեան անբարեացակամ տրամադրութիւնը : Անգլիա եւ Ամերիկա պատրաստ են Հոկտեմբեր 31էն ընդհատելու իրենց փորձերը : Իսկ խորհրդայինները, որ շարունակ կը փորձեն համոզել աշխարհը, թէ իրենք մարդկային են, ինչո՞ւ իրենց բառերին կը հակասեն այսօր ...» :

Տըլըս իր մամուլի ասուլիսին մէջ անդրադարձաւ նաեւ այլ հարցերու : Արտաքին նախարարը յայտարարեց.— Չեմ հաւատար որ համայնավար Չինաստան յարձակում գործէ Ֆորմոզայի վրայ, ինչ որ կրնայ յանգիլ նոր աշխարհամարտի մը :

Գալով Ասուանի (Եգիպտոս) ամբարտակի շինութեան հարցին, Տըլըս ըսաւ.— Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար Ռուսիոյ կողմէ Եգիպտոսի տրուած 400 միլիոն ռուբլին առաւելաբար քարոզչական բնոյթ կը կրէ, որուն տնտեսական արժէքը առ այժմ կարելի չէ ճշդել : Արտաքին նախարարը աւելցուց թէ այս «նուէր»ը անակնկալ մը չէր Միացեալ Նահանգներուն համար :

× Հիւլէական փորձերու ընդհատման հարցին հանդէպ Ֆրանսայի դիրքը ծանօթ է : Զօր. Տը Կոլի կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ, ոչ մէկ համաձայնութիւն կը կնքէ, այնքան ատեն որ «հիւլէական ակումբ»ին մաս չի կազմեր Փարիզ : Ուաշինկթըն Փոսթ թերթը անդրադառնալով այս խնդրին, կը գրէ թէ «Ֆրանսայի բռնած դիրքը տրամաբանական է» :

Պ. «ՆՈՊԷԼ – 1958»

ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ՝ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒԱԾ

Այս տարուան Նոպէլեան մրցանակաւոր Փասթերնաքի հարցը լուրջ բնոյթ ստացաւ Խ. Միութեան մէջ : Խիստ քննադատութիւններէ ետք, «Լիթերաթուռնայա կազեթա» Հոկտեմբեր 28ին յայտարարեց թէ Բորիս Փասթերնաք արտաքսուած է Խորհրդային Գրողներու Միութենէն :

Մեղադրանքները.— Փասթերնաքի գործունէութիւնը չի համապատասխաներ խորհրդային գրողներու պաշտօնին : Քաղաքական եւ բարոյական նահանջ մը արձանագրած է ան, դաւաճանելով խորհրդային ժողովուրդին, ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան, — դաւաճանութիւն մը, որուն վարձատրութիւնն է Նոպէլեան մրցանակը : Հետեւաբար, Բորիս Փասթերնաք կը դադրի խորհրդային գրող մը ըլլալէ :

Աւելի քան ծանր են այս մեղադրանքներն ու շնորհազրկումը, եթէ անդրադառնանք թէ ողբերգութիւնը կը ներկայացուի երկաթէ վարագոյրէն անդին : Այսուհետեւ Բորիս Փասթերնաք իրաւունք չունի իր գործերը տպելու, իրաւունք չունի աշխատելու, — գրելու — չի կրնար նիւթական օժանդակութիւն ստանալ, իր ձեռքէն կ'առնուին նաեւ յարկաբաժինն ու գիւղին մէջ ունեցած փոքրիկ տունը .. այս բոլորը՝ որովհետեւ ստացած է Նոպէլեան մրցանակ :

Դժուար կացութեան մը մատնուած է նաեւ Լեհաստանի Գրողներու Միութիւնը, որ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած էր Փասթերնաքի՝ իր գտած յաջողութեան համար : (Այս մասին կարդալ Գ. էջ) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈԼԷ ԵՒ ՓԻՆԷ գլուխ-գլխի խօսակցութիւն մը ունեցան ընտրական հարցերու շուրջ : Աջ եւ ձախ պարագլուխներու այս հանդիպումին մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի քաղաքական շրջանակներու մէջ. երկու ղեկավարները խօսած են ընտրութիւններէն վերջ աջ եւ ձախ շարժումներու ունենալիք յարաբերութեանց շուրջ : Միւս կողմէ երեսփոխանական ընտրութեանց համար թեկնածուներու արձանագրութիւնը սկսած է արդէն : Երեքշաբթի իրիկուն միայն Սէնի նահանգին մէջ 140 հոգի արձանագրուած էին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ՄԱԿին հաղորդեց թէ Քամըրունի Երեսփոխանական Ժողովին եւ կառավարութեան հետ համախորհուրդ՝ կ'առաջարկէ որ 1960 Յունուար 1ին Քամըրուն տիրանայ իր անկախութեան : Այս պատճառով, 1959ին Քամըրունի մէջ հանրաքուէ մը պիտի կատարուի, ՄԱԿի հսկողութեան ներքեւ : Միւս կողմէ, Լոնտոնի մէջ կը յայտարարուի թէ ֆրանսական եւ անգլիական Քամըրունները կրնան միանալ, երբ երկու կողմերն ալ անկախութիւն հռչակեն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ պաշտօնական շրջանակները յայտարարեցին թէ Նախագահ Այզընհաուըր նամակ մը ստացաւ Զօր. Տը Կոլէ, բայց մերժեցին բացատրութիւն տալ անոր բովանդակութեան մասին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական գօտիին մէջ ձերբակալուած են խորհրդային երկու լրտեսներ, որոնց անունները գաղտնի կը պահուին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մարոնի պատրիարք Մէուշի «Նաարական» թերթի մը տուած տեսակցութեան ընթացքին յայտարարած է թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ Լիբանանի եւ քրիստոնէութեան համար, ընդհակառակն, վահան մըն է ան, որուն ետին պաշտպանուած է Լիբանան :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պատերազմական նախարար Շթրաուս երեքշաբթի օր բացումը կատարեց գերմանական բանակին պատերազմական նոր դպրոցին :

ՄԱԿը տասը միլիոն ֆրանք նիւթական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Պաղեստինցի տարագիրներուն :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ Նոպէլեան մրցանակի դատական կազմը տարրալուծութեան մրցանակը տուաւ անգլիացի գիտնական Սէնճըրի, իսկ բնագիտութեան մրցանակը՝ խորհրդային երեք գիտնականներու. — Շերենքով, Ֆրանք եւ Թամ : Հարց է թէ այս վերջինները պիտի կարենա՞ն երթալ Սթոքհոլմ ... :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Հոկտեմբեր 20 – 27 ձերբակալուած են 239 Ալժերիացիներ, որոնց մէջ կը գտնուին Ազատագր. Ճակատի ղեկավարներ : Գրաւուած են նաեւ գնդացիր մը, պատերազմական 3 զէնքեր, 10 ատրճանակ եւ ռազմանիւթ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՌՈՆՔԱԼԼԻ ՊԱՊ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. ՕՐՀՆԵՑ «ՈՒՐՊԻ ԷԹ ՕՐՊԻ»

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 17.16ին ճերմակ ծուխ մը բարձրացաւ վերջապէս Սիքստինեան մատրան ծխնելոյզէն եւ Վատիկանի ձայնասփիւռը յայտարարեց.— Պապը ընտրուած է : Բայց քառասուն վայրկեանէն աւելի հարկ եղաւ գիտնալու համար թէ ... Կարդինալ Աղաջանեանը չէր ընտրուած :

Պապ ընտրուած է Կարդինալ Ռոնքալլի, Վենետիկի պատրիարքը եւ Փարիզի պապական նախկին նուիրակը : Ծանօթ է Փարիզահայութեան. քանիցս ներկայ եղած է Մխիթարեան վարժարանի հանդիսութեանց : 76 տարեկան է եւ քաջ ծանօթ Արեւելքի : 9 տարի Առաքելական Այցելուի պաշտօնով ապրած է Պուլկարիա, ապա ինը տարի ալ Պոլիս : Կարդինալ ձեռնադրուած է 1953ին : Լաւ ֆրանսերէն կը խօսի :

Ընտրութենէն մօտ ժամ մը ետքը, նոր Պապին անունը յայտնեց կարդինալ Քանալին, 1 միլիոն Հռոմէացիներու՝ հաւաքուած Ս. Պետրոսի հրապարակը հակառակ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլին : Ժողովուրդին խանդավառութիւնը մեծ էր երբ Գեր. Քանալի ըսաւ.— Ապէմուս փափամ. (պապ մը ունինք) եւ տուաւ անոր անունը՝ Ճուզէփփէ Ռոնքալլի որ իբրեւ անուն ընտրած է.— Յովհաննէս ԻԳ. : Ապա նոր Պապը տուաւ իր առաջին օրհնութիւնը Իւրպի էթ Օրպի (քաղաքին ներս եւ քաղաքէն դուրս) :

× Ընտրութենէն առաջ, ինչպէս մենք ալ գրած էինք երէկ, տեղական մամուլը կը կրկնէր թէ Կարդինալ Աղաջանեան ընտրուած է Փակարանին կիրակի օր նիստին բայց մերժած : Անշուշտ գաղտնապահութիւնը թոյլ չի տար ոչ մէկուն որ այս կէտը ճշդուի բայց նման լուրի մը կրկնումը արդէն իսկ յատկանշական է մանաւանդ երբ յիշենք կիրակի օրուան ծուխին գոյնին անորոշութիւնը : Արդարեւ առաջին անգամ ժամը վեցին մուխը ճերմակ յայտնուեցաւ եւ Ռատիօ-Վատիկան յայտարարեց.— Պապը ընտրուած է եւ հերքեց 10 վայրկեան ետքը : «Մոնտ»ի Հռոմի թղթակիցը Ժան տ'Օսփիթալ կը գրէ.— Կարդինալ Աղաջանեան, ընտրուած, մերժած է այսքան ծանր պատասխանատուութիւն մը, թէեւ անկարելի է ստուգել այս լուրը» :

Նոյնը կը գրեն բոլոր թերթերը : Այս առթիւ մեզի կը մնայ վերյիշել Հռոմի մեր թղթակիցին տուած լուրերը (Հոկտեմբեր 28), ուր կը շեշտուէր թէ որքան յուզուած եւ մտահոգ է Տիրանուէր Պատրիարքը որ իր խօսքը վերջացուցած էր ըսելով.— Մենք Հայերս, համեստ եւ խոնարհ պէտք է ըլլանք :

Այսպէս է նաեւ Ինք՝ Պապ կամ ոչ :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ըսինք, թէ... մանրուք դրամ չէ «Անդաստան»:

Հանրային պարտէզ մը չէ, — անոնցմէ, — ուր կարելի է ըլլել նստարանի մը վրայ, եւ խօսիլ՝ առանց աջ ու ձախ նայելու: Առանց մտածելու կամ դիտնալու՝ թէ ի՛նչ պիտի ըսենք, եւ՝ ինչպէ՛ս:

Քիչ կ'երեւի, բայց լո՛ւրջ կ'երեւի: Քիչ կ'այցելէ, բայց կը լեցնէ՛: — Մի՛ հաւատաք անոնց, որոնք կը տեսնեն զայն, բայց չեն կարդար: Հապա՞...

Հիմա ունինք դաս մը «ընթերցող»ներու, որոնք կը ստանան այս կամ այն գիրքը, այս կամ այն թերթը, այս կամ այն գրական հանդէսը, եւ կը գոհանան ստանալով... : Առ առաւելն՝ թղթատելով:

Հրատարակութեան թուականէն աղին (1952), «Անդաստան» 9 թիւ միայն տըւաւ, մէկ – երկուքն ալ «միացեալ»:

Սակայն, եթէ քանակ չեղաւ, որակ եղաւ միշտ:

Միապաղաղ բովանդակութիւն չունեցաւ: Ունեցաւ նոր բովանդակութիւն, «նոր» բառին ոչ – հայկական իմաստով: Այսինքն՝ մնաց հարուստ, գունագեղ, մտքի եւ մտաւորական շարժումի բոլոր շարժումներուն հաղորդ հանդէս մը:

«Անդաստան»ի հիմնական արժանիքն այն է, որ կը ձգտի եւ կրնայ համաշխարհային գրական բոլո՛ր հոսանքներուն հետեւիլ, եւ, մանաւանդ, այդ շարժումներու ծագման, էութեան ու իրագործումներուն հաղորդ պահել հայ ընթերցողը:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ, քաղաքակրթական նուաճումներու եւ կարելիութեանց ցանց մը՝ եւրոպացի կամ արեւմուտքցի ընթերցողին համար անմիջական եւ հեշտ միջոցներ ստեղծած է, որպէս զի ոեւէ մարդ կարենայ հետեւիլ օրուան գրական, մշակութային եւ արուեստագիտական շարժումներուն:

Մեր ժողովուրդը, իր մեծագոյն տոկոսով արեւելեան կողմն աշխարհի, առհասարակ խզուած է մտքի բոլոր այն շարժումներէն, մշակոյթի եւ արուեստի բոլոր այն հոսանքներէն — որոնք մարդկային մտքի եւ հոգիի նոր ճախրերուն, թէքնիքի նոր հնարաւորութեանց ու առհասարակ քաղաքակրթական նուաճումներու մասին կը վկայեն: — Չմոռնանք, որ Միջին Արեւելքը՝ օրինակ՝ գոնէ 10–20 տարի ետ է Արեւմուտքէն, «օրերուն հետ» ընթանալու կարելիութեանց տեսակէտով:

Եւ հայ ժողովուրդը, աշխարհագրական այդ գօտիին մէջ, ճակատագրօրէն զրկուած է այդ շարժումներուն հաղորդակից մնալու հնարաւորութիւններէն: — Հոն, ասիական ափերու վրայ, կամ յետամնաց երկիրներու մէջ, մեր գանձուածները կա՛մ քուն են, կամ՝ կը մրափեն... Մինչ, Արեւմուտքի մէջ, Գիտութեան Դարը իր կնիքը դրած է նաեւ մարդոց հոգիներուն ու մտքին վրայ:

Անցնինք:

«Անդաստան»ի շուրջ խմբուող տարեց թէ երիտասարդ բոլոր գրողները, անմիջականօրէն հաղորդ՝ միջավայրին, եւ մշտարթուն՝ կարենալ վազելու համար մշակոյթի եւ արուեստի շարժումներուն քովն ի վեր, հայկական արժանապատուութիւնը փրկելու ճիգն է որ կ'ընեն, հայ գրականութիւնը կապելով օրուան համաշխարհային հոսանքներուն:

Այսօր, մտքի շարժումներ եւ արուեստի դիմայեղումներ կան՝ որոնց աղբիւրներուն մօտենալ իսկ չեն կրցած մեր ո՛չ միայն հանրային բազմութիւնները, այլեւ, — ցաւալին իրողութիւն —, մեր մտաւորականները: Չեն կրցած, որովհետեւ չունինչ առնելու ժամանակ չունին ընդհանրապէս, (ընդհակառակն՝ շնչահեղձ դառնալու ճամբուն մէջ են, կեանքի դաժան հարկադրանքներով), ու՝ միւս կողմէ՝ ծոյլ ու անտարբեր են առհասարակ:

«Անդաստան»ի յառաջապահները կը խուսափին, գրեթէ միշտ, մեր թերութիւնները կամ դասալքութիւնը բարձրաձայն պոռալէ: Կ'ըմբռնեն, վստահօրէն, որ մեզ հիւրընկալող երկիրներու քաղաքակրթական ընդհանուր եւ հասարակաց մակարդակին զոհերն ենք մենք: Կ'եզրակացնեն, նաեւ, որ ծուլութեան հիմնական պատճառներէն մէկը: Մթնոլորտի պակասն է: Սակայն մենք, Միջին Արեւելքցիներս, պէտք է խոստովանինք, թէ իմացական ամլութեան մը փաստին դէմ դէ՛թ մաքառելու վճռականութիւնը չունինք: Եւ ասիկա՝ դատապարտելի ճշմարտութիւն մըն է:

Ոչ միայն չունինք մաքառելու ուժը, այլեւ՝ «Անդաստան»ներու միջոցաւ մեր սահմանափակութիւնը դարմանելու փորձը:

Առանց վարանումի կրնամ ըսել, թէ «Անդաստան»ի... անունն իսկ լսած չեն Միջին Արեւելքի մեր «մտաւորական»ներէն շատեր...

Այո՛, կ'ըսէինք՝ թէ ողբերգութիւն մըն է ասիկա: Այս անտարբերութիւնն ու ինքնագոհութիւնը՝ որ հայ իմացական եւ մշակութային կեանքին կ'անդրադառնայ խորապէս, անդարմանելի անջրպետ մը բանալով մեր եւ Արեւմուտքի միջեւ:

«Անդաստան»ի ինը թիւերուն մէջ (ամէն մէկը՝ պատկառելի ու ստուար հատոր մը)՝ սերտողութեան բաւական նիւթ կայ այս տեսակէտով, հայ գրասէր դասուն եւ մտաւորականութեան համար: 1940ական եւ 1950ական թուականներու բոլոր մեծ շարժումները (գրականութիւն, արուեստ, գիտութիւն) արձագանգուած են հոն՝ մասնագիտականն ու վարդապետականը ժողովրդականացնելու ճգնումով մը: Անօգուտ «սերմնացանութիւն», անշուշտ, որքան ատեն որ համապատասխան հետաքրքրութիւն չկայ...:

— Նարդունի, Փոլատեան, Բէրէսթէճեան, Ճիզմէճեան, Պէրպէրեան (Օննիկ եւ Հայկ) եւ ուրիշներ՝ որոնք գրական, գիտական, երաժշտական, թատերական ու այլ նոր հոսանքներու, դէպքերու եւ դէմքերու, բանասիրական – վերլուծական աշխատանքներու գծով մը, կ'ուզեն հայ ընթերցողը անցեալին ներկայ, ու մանաւանդ ներկայ'ն ապագայ կապել, արթուն ու հաղորդ պահել, քանի՞ հաւատարիմ աչք ու միտք ունին արդեօք, իբրեւ կանոնաւոր «բաժանորդ», այս բառին մտաւորական առումով:

Կոստանդեան, Ահարոն, Որբունի, Սարաֆեան, Ճիզմէճեան, Այվազեան, Զարդարեան (Հ.) ու միւսները՝ որոնք քերթողական էջերով կ'երեւին հոն յաճախ, կամ՝ արձակով, մտածումներով, խորհրդածումներով, վերլուծական էջերով կը փորձեն թելադրական խրախուսումներու փորձ մը ընել, — հինգ մատներու վրայ համրուող քանի՞ ընթերցող ունին...

Տեղն է ըսելու. — Ոչ միայն հաղորդ ու տեղեակ չեն, ոչ միայն չեն գիտեր, չեն ըմբռներ, չեն մտածեր, — այլեւ կը փորձեն իրենց տգիտութիւնն ու սահմանափակութիւնը վերածել... արժանիքի մը, արհամարհելով ու անտեսելով:

Կամ՝ մեր օրերու մտաւորական քաղցկե՛ղը՝ նախապաշարուելով ու նախապաշարելով...: Համակրանք ու հակակրանք սակարկելով...:

Չըսենք աւելին:

«Անդաստան»ի ինը թիւերուն մէջ, ըստ խորքի թէ ըստ որակի, ըստ սեռի թէ ըստ ձեւի, քանի՜ աւելի տարեց թէ երիտասարդ մտաւորականներ, — այս անգամ բառը կը գործածենք մտաւոր աշխատանքի ու վաստակի ընդունակ մարդոց վայել իբրեւ վերադիր —, գրական ու իմացական մեր կեանքի արժանապատուութիւնն է որ կը փրկեն:

Եւ, ինչ որ մխիթարութիւն է մեզի համար (եթէ ոչ՝ խանդավառութիւն), ըՍփիւռքի ճակատէն կը սրբեն կրկնող ու թութակ մնալու արատը, մանաւանդ քերթողական մարզի մէջ (Ահարոն, Սարաֆեան, Կոստանեան, Ճիզմէճեան, Թօփալեան, եւայլն):

Օտար գրական դէմքերու, ինչպէս գրական – մշակութային շարժումներու մասին իրենց վերլուծական – բացատրական աշխատանքներու կողքին՝ «Անդաստան»ի աշխատակիցները յաճախակի թարգմանութիւններ կը կատարեն անոնց գործերէն:

Քանի՞ հոգի կը հետեւի: — Տարբե՛ր ցաւ է ասիկա...:

Մենք վերջին կէտ մըն ալ կ'ուզենք ընդգծել, եւ՝ վերջացնել:

— Հին թէ նոր ժամանակներու մէջ, հայ ընթերցող բազմութիւններու գանազան ախորժները գոհացնող շաբաթաթերթեր, ամսագիրներ ու պարբերականներ չա՛տ ունեցած ենք մենք: Արեւելեան թէ արեւմտեան ճակատներու վրայ:

Սակայն, շատ քիչ է թիւը անոնց՝ որոնք բովանդակութեան չափ նաեւ ձեւին բծախնդրութիւնը ունեցած են:

Անշուշտ, 1850ին կամ 1900ին այնքան «հրատապ» կարեւորութիւն չէր ներկայացներ ձեւը, որքան այսօր:

Որովհետեւ, մեզմէ հարիւր կամ յիսուն տարի առաջ՝ ձեւը... ձեւ էր միայն: Այսօր, ձեւը նաե՛ւ... խորք է: Տարբեր խօսքով, մարդկային միտքը, գլայաբաններն ու ընկերային պահանջները էութեան չափ նաե՛ւ արտայայտութեան կերպին դժուարահաճութիւնը ունին:

Այսօր՝ ունի՛ն:

Արդ, «Անդաստան»ի ընտանիքը, գլխաւորութեամբ արուեստագէտ – նկարիչ իր խմբագրին՝ Բ. Թօփալեանի, այդ հանդէսը վերածած է ըստ բովանդակութեան թէ ձեւի արդիաշունչ հրատարակութեան մը, բառին լեցունկեկ իմաստով, եւ ոչ՝ սովորամոլական գործածութեամբ...

Ողբերգութի՛ւն ու ցա՛ւ՝ որ այս հաստատումները անձնական վկայութիւններ ըլլալէ անդին չեն անցած տակաւին, վերածուելու համար հաւաքական եւ ընդհանուր գնահատանքի:

Արժանաւորներուն ընծայուած «պատիւ»ի:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱԼԷՄՇԱՀԻ "ԱՒԱՐԱՅՐԸ"

ԽՄԲ. — Ողբացեալ Գուրգէն Ալէմշահի «Աւարայրի պատերազմը» համանուագային գործին առաջին ունկնդրութիւնը, Փարիզի մէջ, տեղի ունեցած է 1934 Յունիս 2ին: Այս առթիւ «Յառաջ»ի մէջ ողբացեալ Հ. Ալեանաք հետեւեալ տողերը նուիրած է.—

..Յայտնութիւն մըն էր մեզի համար «Աւարայրի պատերազմ»ին ունկնդրութիւնը, ուր երիտասարդ երաժշտահանը յայտնաբերեց խորք եւ գնահատելի նըւաճումներ:

Ալէմշահ ուզած է Եղիշէի հոգեշունչ նկարագրութեան տալ կենդանի ձայնին հրապոյրն ու ապրումը, եւ իր բեղնաւոր երեւակայութիւնը կրցած է ստեղծել այնպիսի երաժշտութիւն մը, որ արժանաւորապէս կը համապատասխանէ պատմական հերոսամարտին:

Ու մեր երեւակայութիւնն ալ կը սաւառնի Աւարայրի վրայ... Մթնշաղ է. արշալոյսը կը բացուի ճնշող ու ողբերգական պատահարի մը զուշակութիւններով լեցուն ներդաշնակութիւններով: Հայ բանակը իր հոգւոյն վերագոյն աղօթքը կ'երգէ, պատասխանելով արեւապաշտ պարսիկ քուրմերու սրինգներուն:

ԼԱ ՐՈԶԱՆԵՐԸ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻՆ

Մենք կ'ապրինք փողոցի մը մէջ, որ կ'երկարի արեւելքէն արեւմուտք, եւ միայն եօթը տուն ունի իր կռնակին վրայ: Հաւատացէք, այս եօթը թիւը խորհրդաւոր կամ Աստուածաշնչական ըլլալուն համար չէ որ ընտրած եմ, ոչ ալ՝ անոր բախտաբեր ըլլալուն կը հաւատամ. պարզապէս դիպուած: Ես ու Տիկինը, օր մը կ'անցնէինք այդ փողոցէն. Թերաւարտ տուն մը տեսանք հոն, ու զայն գնելէ վերջ, աւարտել տալով փոխադրուեցանք անոր մէջ: Ըսեմ անմիջապէս որ շատ գոհ ենք տունէն. մանաւանդ ես՝ որուն հետեւ փոքրիկ պարտէզ մը ունիմ, ուր վարդենիներ կը մշակեմ. ու ես շատ կը սիրեմ վարդերը: Այդ օրերուն էր որ գրական պարբերականի մը խմբագրէն երկտող մը ստացայ, որով զիս երկար լռութեանս համար յանդիմանելէ վերջ, իր թերթին աշնան թիւին համար կտոր մը կ'ուզէր անպատճառ: Նիւթ փնտռելու համար գլուխս քերեցի եւ չփեցի ճակատս՝ որ մազերուս թափելուն պատճառով, լայննալ, եւ ինծի իմաստուն մարդու երեւոյթ տալ սկսած է: Ցանկարծ լոյսը ծագեցաւ:

— Ծօ, ըսի ես ինծի, սա եօթը տուները կը տեսնե՞ս, լեցուն են նիւթով. անոնց ամէն մէկուն կտուրին վրայ սիրոյ մը կայ ողբերգութեան մը սերմը կայ. քու գործդ, քիթդ անոնց յարմար մէկ բացուածքէն ներս կոխել ու այդ սերմերուն աճման պատմութիւնը ունկնդրելն ։

Այսպէսով էր որ ես մեր դրացիներու կեանքէն գրեցի վեց պատմուածք. իսկ վերջին եւ եօթներորդ մեր դրացին, Մր. Լա Րօզան է: Մր. Լա Րօզան երեսուն եւ ութ տարի առաջ Ամերիկա գաղթած է Իտալիոյ Բալերմոյ քաղաքի շրջակայքէն: Այն ատեն, երբ դեռ չէր ամուսնացեր, նաւուն մէջ հանդիպելով Տիկին Լա Րօզային, սիրահարուած է անոր եւ ամուսնացած հետը, նաւուն վրայ, նաւապետին իսկ ձեռքով: Անկէ ի վեր կ'ապրին Նիւ Եորքի մէջ, ու, հակառակ ցեղային սովորութեան, բաւականացած են ունենալով միայն երեք զաւակ: Մեծը, որ «ամբողջ Ամերիկայի լաւագոյն դեղագործն էր եւ Մ. Նահանգաց Նախագահ ըլլալու չափ խելացի»՝ մեռած է. Տիկին Լա Րօզա անոր դերեզմանին վրայ, ամէն աշուն, դեղին քրիզանթեմներու թաղար մը կը դնէ: Իր միւս զաւակները, Ճօզէֆ եւ Ճէյմը, պատերազմի տարին յաջորդաբար շրջանաւարտ եղան բժշկական վարժարանէն ու մեկնեցան ճակատ: Չորս տարի վերջ, երբ վերջացաւ պատերազմը, անոնք, ճակատներուն կնճիռ ու քունքերուն սպիտակ մազեր շարած, վերադարձան տուն:

Տիկին Լա Րօզա անոնց վերադարձի օրը լացաւ ուրախութենէն, իսկ գիշերը, լուռ ու գաղտնի, գաղտնի նոյնիսկ իր ամուսնէն, լացաւ իր վերմակին տակ:

— Ախ աս պատերազմը, — գանգատեցաւ ան օր մը, — ձագուկներս քսան տարով ծերացուց:

«Իր ձագուկներ»ուն ապահով տուն դարձին համար իբրեւ խնդակից դրացի, ես ու Տիկինը «աչք լուսի» գացինք իրենց: Այն օրէն ի վեր մեր բարեկամութիւնը ամրացաւ: Հիմա, երբ կը հանդիպինք իրարու, ոչ միայն «բարեւ Աստըծու բարին» կ'ընենք, այլեւ որպիսութիւն կը հարցնենք:

— Գօմէսթաչ, սինիօրէ Լա Րօզա, պէ՞նէ:

— Պէնէ՛, պէնէ՛, կրացիէ, գարօ ամիկօ, լաւ, լաւ, շնորհակալ եմ սիրելի բարեկամս, — կ'ըսէ ան երջանկօրէն հըպարտ, որ իր լեզուն սորվելու նեղութիւնն եմ յանձն առած իրեն համար:

Ապերախտ ալ չէ: Անցեալ աշնան փարջ մը գինի առած, եկաւ գիշեր մը մեր տան դուռը զարնելու:

— Լաւն է, ես եմ շիներ. տակառը բացի ու համտեսեցի, տեսայ՝ «ճուտտու լայք շամբայն», շամբայնի պէս է, ըսի՝ դրացիիս տանիմ, թող խմէ. լաւ է իր առողջութեան համար. արիւն կը շինէ լաւ գինին:

— Շնորհակալ եմ, — ըսի փարջը ձեռքէն առնելով, շատ շնորհակալ, Մր. Լա Րօզա, նեղութիւն էք քաշեր, ներս չէ՞ք գար:

— Չէ, որ գամ, աս բերած գինիս ինծի չի բաւեր. վերջը կ'ըսէք ձեռքովը բերաւ՝ փորովը ետ տարաւ: Գիշեր բարի:

— Պօնա սէռա՛, Մր. Լա Րօզա, կրացիէ, մօլթէ՛ կրացիէ, յարգանքներս տըւէք սինիօրա Լա Րօզային:

Անոր մեկնելէն վերջ, իր բերած գինիին համը նայեցանք: Թթու բան մըն էր՝ մինչ մենք անուշ գինին կը նախընտրէինք: Այր ու կին նստանք ու շնորհակալութեան զաղջ բանաձեւ մը պատրաստեցինք:

— Եթէ շատ գովենք ու շատ շնորհակալ ըլլանք, նորէն կը բերէ, — ըսի ես:

— –Եթէ անդրադառնանք ու դրան առջեւ ըսուած կրացիէով բաւականանանք, մեզ անքաղաքավար մարդոց տեղը կը դնեն, — առարկեց կինս:

Ասոր վրայ էր որ, երկար փնտռտուքներէ վերջ, գտանք երկուքիս համար ալ ընդունելի զաղջ բանաձեւը.

Յաջորդ օրը փարջը պարպած, պիտի տայինք տղուս ձեռքը, որ պիտի երթար հնչեցնէր Լա Րօզաներու դրան զանգակը. նայած թէ ո՞վ էր դուռը բացողը, պարագային համեմատ պիտի ըսէր.

(1 Շար.)

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

« Հաւատարեսցէ մահս մեր ընդ մահու արդարոցն, եւ հեղումն արեան մերոյ ընդ արեան սուրբ Մարտիրոսացն, եւ հաճեսցի Աստուած կամաւոր պատարագաւս եւ մի տացէ զեկեղեցի իւր ի ձեռս հեթանոսաց »:

Յորովհետեւ յուզիչ էր այդ աղօթքը՝ երգուած «Կիլիկիա» երգչախումբին կողմէ, որուն մասնակցութիւնը գնահատելի եղաւ:

Երաժշտախումբը կը նկարագրէ այժմ պատրաստութիւնները, երկու ճակատներու տենդը, սրինգներու եւ փողերու վարպետ հիւսուածքներու մէջէն... Ճայթիւն մը, ու ճակատամարտը կը սկսի երաժշտութեան տալով կառուցումի եւ երեւակայութեան այն գնահատելի արժէքը՝ որուն ակնարկեցի արդէն:

Հայ աղօթքը կրկին կը բարձրանայ պայքարին մէջէն, սրտակեղեք, կը փուլի կը տիրէ պահ մը յաղթական, ունկնդիր հոգիներուն փոխանցելով ճչնաժամին բովանդակ արհաւրալից գեղեցկութիւնը, հեռացնելով զանոնք, ու պղտորելով նայուածքները, որոնք գամուած են բեմին վրայ ցցուած հեղինակին ալրող, գեղեցիկ սիլուէթին:

Անոր ճշգրիտ ու տիրող ձեռքերու շարժումներուն տակ գործիքները կը մռմռան, կը գալարուին, ձայներ, հառաչանքներ կը ծնին ու կը մեռնին, նետերը կը սուլեն, ու գիրկընդխառնումներ կան ահաւոր, յոյսի եւ ցաւի ճիչեր, որոնց մէջէն պարսիկ վերջապահ բանակին փիղերուն ծանր ու ճմլող քայլերուն աղմուկը կը չեռուի: Անհաւասար կռիւը կը վերսկսի չեշտաւորուած փողերուն ահազդեցիկ կոչերով, վերխայրումներով կատաղի:

Վարդան կ'իյնայ, ողբ մը կը բարձրանայ ցաւագին երգչախումբին սգաւոր չեշտերուն մէջէն: Գիշերը կ'իջնէ: Ջութակները մեղմացած՝ հոգեխռով ներդաշնակութիւններու մէջ կ'ընկերանան ողբին հեծկլտանքներուն:

Հեռուն կկուի մը երկվանկ երգը կը միախառնուի մարող վերջին ներդաշնակութիւններուն ...:

Այդ գեղեցիկ կտորին ձգած տպաւորութիւնը աննկարագրելի եղաւ: Սրահը իր յուզումէն արթնցած, ծափերու եւ կեցցէներու անվերջ որոտով մը գնահատեց երիտասարդ ու տաղանդաւոր արուեստագէտը, որուն նուիրուեցաւ Թանկագին ծաղկեփունջ մը:

Ալէմշահ այդ կտորը գրած է իսկական արուեստագէտները բնորոշող յորդ ու արագ սահանքով, մէկ շունչով ու ներշնչումով, իր «հէքեաթ»էն յետոյ ըրած զարմանալի վերելքի փաստը բերելով իր աշխատանքներուն մօտիկէն հետեւողներուն:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱԼԱԾՈՒԱԾ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՄԱՐԴԸ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

« Այո՛, բայ՛ց որ շատ ուրախ եմ, անհունօրէն ապշած՝ այս գնահատումէն: Նոպէլեան մրցանակը աւելի քան երջանկութիւն մըն է ինծի համար, բարոյական նեցուկ մը: Ըսէք, նաեւ, թէ բոլորովին առանձին եմ երջանկութեանս մէջ ...»: Այսպէ՛ս պատասխանած է Պորիս Փասթերնաք, 1958ի Նոպէլեան մրցանակին տիրացած ռուս գրագէտը, ամերիկացի լրագրողի մը՝ որ առաջին անգամ ըլլալով լուրը հաղորդած էր իրեն:

« Բոլորովին առանձին է իր երջանկութեան մէջ», որովհետեւ մինչ աշխարհի հետաքրքրութիւնը կեդրոնացած է իր վրայ, Փասթերնաքի անմիջական շրջանակը, — բարեկամներ եւ գրչեղբայրներ, — բոլորովին անտարբեր է իրեն հանդէպ: Հալածուած է ան իր հայրենակիցներէն: Խորհրդային մամուլը, մասնաւորապէս « Լիթերաթուռնայա Կազեթա» խստօրէն սկսաւ քննադատել Նոպէլեան մրցանակի Սթօքհոլմի դատական կազմը, երբ իմացաւ թէ Պորիս Փասթերնաք պարգեւատրուած է:

« Տոքթ. Ժիվակօ» վէպը արգիլուած է Խ. Միութեան մէջ եւ ազատ աշխարհի մէջ այդ վէպին գտած յաջողութենէն գայթակղած՝ Մոսկուայի «Լիթերաթուռնայա Կազեթա»ն կը գրէ.— «Տոքթ. Ժիվակօ աննշան, անարժէք, յետադիմական եւ յեղափոխութեան թշնամի գործ մըն է»:

Տակաւին յայտնի չէ, թէ Փասթերնաք պիտի կարենա՞յ երթալ Սթօքհոլմ, ստանալու համար իր մրցանակը (17 միլիոն ֆրանք), բայց « Լիթերաթուռնայա Կազեթա»յի յայտարարութիւններէն եւ մրցանակաւորին վրայ կատարած յարձակումներէն եաք, կարգ մը շրջանակներ կը մտածեն թէ Փասթերնաքի պիտի արգիլուի դուրս ելլել Խ. Միութեան սահմաններէն:

Ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ»ի Մոսկուայի Թղթակիցը՝ Միշէլ Թաթիւ, Պորիս Փասթերնաք կը բնակի Մոսկուայի մերձակայ արուարձաններէն մէկուն մէջ, « գրագէտներու գիւղը», իր կնոջ եւ զաւկին հետ: Խորհրդային ծանօթ եւ անծանօթ գրողներ, գրեթէ բոլորն ալ կը բնակին այնտեղ, բայց ոչ ոք շնորհաւորական խօսք մը ըսած է Պ. «Նոպէլ-58»ին: Քանի մը արեւմտ. լրագրողներ միայն վազեցին իր տունը, լուրը հաղորդելու եւ գրագէտին տպաւորութիւնները արձանագրելու համար:

Այս առանձնութիւնը չէ յուսալքած սակայն զինքը: Անդրդուելիութեամբ կը խօսի լրագրողներուն հետ, կը խօսի կիրքով, բաւական դժուար կ'արտայայտէ իր միտքերը՝ ֆրանսերէն լեզուով: Կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գիրքեր կը ստանայ զանազան երկիրներէ եւ կը Թղթակցի Քամիւի, Մորիաքի, Թոմաս Մերթոնի եւ ուրիշներու հետ: Այս անունները կ'արտասանէ, մասնաւոր կարեւորութիւն մը չտալով անոնց, եւ կը զարմանայ, երբ կ'իմանայ թէ անոնցմէ շատեր համաշխարհային համբաւի տիրացած անուններ են ...: Անշուշտ, այս Թղթակցութիւններուն գլխաւոր նիւթը կը կազմէ իր վէպը՝ Տոքթ. Ժիվակօ: Արտասահմանէն բազմաթիւ օրինակներ ղրկուած են իրեն, իր վէպէն: Փասթերնաք կը խոստովանի թէ արտասուաթոր աչքերով կարդացած է իր վէպին Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը:

Փասթերնաք յայտնած է թէ իր յաջորդ գործը պիտի ըլլայ արձակ եւ բանաստեղծութիւն, աւելի ընդարձակ, քան՝ Տոքթ. Ժիվակօն: Հակառակ անոր, որ կ'ապրի իշխանութեան մը տակ, ուր ամէն մարդ ստիպուած է հետեւելու չափուած ու ձեւուած գրական ուղեգիծի մը, Պորիս Փասթերնաք դէմ է բոլոր «գրական դպրոց»ներուն: Թէեւ բացէ ի բաց չի կրնար արտայայտել այս գաղափարը, բայց կը մնայ անհատապաշտ, կրքոտ, անհատապաշտ մը, բայց ոչ թէ մտահոգուած իր անձով, այլ, ընդհակառակն՝ իր նմաններուն թշուառութեամբ ու տառապանքով: Կը սիրէ անկախութիւնը, անկախութիւն մը՝ իր միայնութեան եւ հալածուած երջանկութեան մէջ ...:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԿ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Հետեւեալը ամփոփումն է դասախօսութեան մը, զոր կատարած էր Գ. Ալէմշահ Գահիրէի «Նաւասարդ» ակումբին մէջ, 1938 Նոյեմբերի վերջերը.—

Նախ՝ պէտք է զանազանել իրարմէ հայկական երաժշտութիւնը եւ հայ երաժիշտներու գործերը որոնք տարբեր յատկանիշներ ունին:

Սովորաբար հայկ. երաժշտութիւն կոչուածը երեք մասի կը բաժնուի, ազգային երգեր, եկեղեցական երգեր եւ ժողովրդական կամ գեղջուկ երգեր:

Մեր ազգային երգերը, շատ յաճախ, իբրեւ երգ ու երաժշտութիւն ազգային չեն, կամ շատ քիչ բան ունին, անոնց խօսքերն իսկ երբեմն օտար են, ինչպէս եղանակները, այսպէս «Փամ փորոտան»ի եղանակը, «Մեր հայրենիք»ը եւ ուրիշներ օտար եղանակներ են:

Եկեղեցական երաժշտութիւնը որ դարերու կնիքն ունի իր վրայ եւ ներկայիս ազգային դարձած է, կրած է բազմազան ազդեցութիւններ, հետեւանք՝ մեր քաղաքական կացութեան եւ մշակութային շփումներուն: Կրած է հրէական, հռովմէական, պարսկական, ռուսական եւ առհասարակ արեւելեան ազդեցութիւններ:

Այս ազդեցութիւնը ուժեղ եղած է մասնաւորաբար մեր պատարագի եւ շարականներէն դուրս եղած արարողութեանց ու երգերուն վրայ, ինչպէս Սուրբ Սուրբը, Հայր Մերը: Հրէական ազդեցութիւնը եկած է քրիստոնէութեան հետ: Յաճախ Սինակոկ մը կը շփոթենք իր երաժշտութեամբ հայ եկեղեցիին հետ, եթէ մոռնանք Սինակոկի մը այլ տպաւորութիւնները:

Ուրիշ ազգերու կարգին ռուսական երաժշտութիւնը մեծապէս ազդած է: Եկմալեանի պատարագը կազմուած է ռուսական ազդեցութեան տակ: Եւ եթէ Եկմալեան այնքան համբաւ ունի, անոր համար է որ կատարեալ եւ ամբողջական գործ մը ձգած է:

Եկեղեցական երաժշտութեան մէջ հայկական են մասնաւորաբար շարականները եւ քանի մը այլ օրհներգութիւններ:

Կոմիտաս վարդապետի պատարագը, աւելի զտուած, աւելի հայեցի հատուածներ ունի: Դժբախտաբար, մեծ երաժիշտը ժամանակ չէ ունեցած մշակելու եւ ամբողջացնելու իր այս գործը: Կը կարծեմ թէ առժամեայ, հանդիսութեան մը առթ՝ւ գրուած է ան, յետագային աւելի մշակելու եւ ամբողջացնելու համար: Բայց տեղ տեղ իր հանճարին եւ աննման արուեստին ցոլքերուն կը հանդիպինք:

Հայկ. երաժշտութիւնը, իր ոգիով, գեղեցկութեամբ, գոյնով եւ պարզ արուեստովը կը գտնենք առաւելապէս գեղջուկ երաժշտութեան մէջ:

Այս տեսակէտէն, Կոմիտաս վարդապետի գործը անհուն է, անփոխարինելի, աննախընթաց եւ գուցէ անյաջորդ:

Ան պտտած, հաւաքած է բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, զանազան վառիաններով, զանազան ազդեցութիւններու ենթակայ, արեւելեան, պարսկական, թրքական, քրտական եւայլն, եւ այս բոլորին մէջէն զտած, բիւրեղացած է հայկականը:

Կոմիտասի մեծագոյն արժէքը իր դաշնաւորման մէջ է: Ան զտած է հայ երաժշտութեան եղանակը եւ հարազատ գեղեցկութեամբ տուած է զայն գեղջուկ երգերուն մէջ: Ու տուած է հայ երգը իր պարզ գեղեցկութեամբ: Հակառակ երաժշտական իր մեծ զարգացումին եւ պատրաստութեան, անիկա չխճողեց եւ ինչպէս ուրիշներ ըրած են եւ կ'ընեն, եւրոպական խոշոր զգեստներ չհագցուց իր երգին: Ոմանք, չարամիտներ կամ տգէտներ, փորձեցին նուազեցնել Կոմիտասի արժէքը, յայտնելով թէ այդքան պարզութեամբ տուած է ան հայ երգը, որովհետեւ աւելին չէր կրնար հասնիլ: Իրականութիւնը ճիշդ հակառակն է. մեծ արուեստագէտները միայն կրնան հասնիլ այդքան պարզ գեղեցկութեան, եւ Կոմիտաս հասած է:

Այս առթիւ, դասախօսը յիշեց օտար մեծ երաժշտագէտներու եւ դասախօսներու գնահատական կարծիքն ու հիացումը Կոմիտասի գործին արժէքին եւ մեծ արուեստի մասին: Անդրադարձաւ կարծիքին իր իսկ ուսուցիչներուն, որոնք թելադրած են մշակել հայկական երաժշտութիւնը: Աւելցուց թէ հայ երաժիշտները, ինչպէս այլ արուեստագէտներ ու գրողներ, ազգային արժէքներու մշակումով միայն կրնան դեր մը կատարել եւ բան մը ըլլալ: Օտարները մեծ երաժիշտներ ունին եւ մենք բան մը չենք աւելցներ եւ բան մը չենք կրնար ըլլալ, բայց մեր ցեղին երգը եւ ինքնատպութիւնը արտայայտելով, կրնանք շահեկան դառնալ, ինչպէս դարձած է Կոմիտաս: Իր դաշնաւորած պարերգները արցունք խլած են իմ փրոֆէսօրներուս աչքերէն »:

Ինքն ալ իր երաժշտութեան հայեցի մասը Կոմիտասի կը պարտի, անոր գործերուն ուսումնասիրութեամբը, ինչպէս իր դասախօսներու թելադրութեամբը նախընտրած է հայկ. երաժշտութեան մշակումը: Մէկ երկու օրինակներ տալով, յայտնեց թէ հայկական չէին, օրինակ, Կոմիտասի մշակած Հայաստանի եղանակը, եւ դեռ ուրիշներ, բայց հայկական են Հով Արէք, Տըլէ Եաման եւ այլ երգերու եղանակները: Ի պատասխան զանազան հարցումներու, Սպենդիարեանի գործերու մասին ալ, գովեստով խօսելէ վերջ, յայտնեց թէ ռուսական դրոշմ ունին անոնք:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Պէտք է կարդալ սակայն ամբողջ դիւցազնական արարքներուն զմայլելի նկարագրութիւնը, որ փռուած է էջերու եւ էջերու երկայնքին, մանաւանդ երես 224, 225, 238, 239, 240,— «Ամենայն տեղ մահը մի է..., մարդ մի անգամ պիտ՝ մեռնի, բայց երանի՜ որ իւր ազգի ազատութեան կը զոհուի »:

Եւ մահն արհամարհող այդ ափ մը հերոսները (ինչպէս Վան – Քաղաքամէջի կռիւներուն, Բերդամէջին գլխէն նետուած ռումբերուն պատրոյգը խլող – հանող ու մէջի վառօդը բերող պատանիները),— Շապին Գարահիսարը պաշարող թշնամի զօրքերուն արձակած փամփուշտներուն կապարը՝ իրենց գլխին կը դարձնէին, հայերի քարանձաւներուն մէջ նորէն ձուլուած (էջ 217): Կամ «անակնկալ յարձակումներ կը գործէին թշնամիին շարքերուն դէմ, եւ հոն ինկած զինուորներուն զէնքերը, փամփուշտները, ջրամանները ու կօշիկները առնելով կը վերադառնային Բերդը» (էջ 223):

Իսկ երբ անուանի մարտիկներէն Ղուկաս Աղբարն ու Վահանին իրենց աքսորանքէն կը վերադառնան, (էջ 133–135), որպէսզի հարկադրաբար գլուխ կանգնին ինքնապաշտպանութեան ճակատները ղեկավարող Զինուորական Մարմնին, ինչ իրարանցում է որ կը յուզէ ամբողջ քաղաքը,— «Ամբողջ թաղեր, մէջը քար նետուած փեթակներ դարձան, մարդիկ իրարու տուն վազեցին «աչքլուսելու», զուրնա ճառեր խօսուեցան, հրացաններ արձակուեցան ու մատաղներ մորթուեցան...: Հայոց թաղի շուները, տիրող յուզումէն, իրենք ալ վարակուած, մինչեւ ուշ գիշեր հաչեցին ամբողջ լուսնին դէմ »:

Անկարելի է կարդալ – անցնիլ ու բիւրաւոր ընթերցողներու վերծանումին չհրամցնել՝ մեր լուս – հաւատ աւանդապաշտ ժողովրդին հետեւեալ խորախորհուրդ պատկերը, մեծահմուտ Թորոս Թորամանեանի գրիչէն մէջբերուած, էջ 48 – 49: Ան ունի ֆոլքլորական մեծ արժէք.—

— « Շապին Գարահիսարի եկեղեցին, արեւելեան կողմէն, ունի երկու մատուռներ՝ հիւսիսային եւ հարաւային երկու պատերուն կից: Մկրտութեան աւազանը կը գտնուի հիւսիսային կողմի մատուռին մէջ. դրսէն առանձին դուռ ունի, ուրկէ կը մտցնեն մկրտուելիք նորածինը:

« Ատոր պատճառը հարցուցի, պատանեկութեանս օրերուն, քաղաքին կրօնագէտ համարուած Գրիգոր Քահանային, — Կ'ըսէ Յ. Յ. Կարմիրեան, ան պատասխանեց որ, «Նորածինը, աներեւութապէս վզին փաթթուած ունի ադամական մեղադատաւճիռը, որով ՝արժանի չէ Սուրբ Տաճար մտնելու: Ուստի, նախ պէտք է սրբել երեխան՝ իր ադամական մեղքի զատակնիքէն եւ յետոյ տաճար մտցնել »:

« Այս մատուռը կը կոչուէր Լոյս Մատուռ: Երկնային լոյսի կամ սրբութեան հետ ոեւէ կապ չունէր այս «լոյս» որակումը(*), պարզապէս դուրսէն լոյսի մուտքը խափանող արգելքներ չկային, ու արեւուն լոյսը պատուհաններէն ազատ ներս մտնելով՝ կ'ողողէր մատուռն ու մկրտութեան ծաղկազարդ, ոսկեզօծ աւազանը:

« Միւսը, հարաւային պատին կից մատուռը համեմատաբար շատ մութ էր, եւ այդ պատճառով ալ կը ճանչցուէր իբրեւ « մութ մատուռ»: Մեռելները, թաղուելէ առաջ, գիշեր մը հոն կը պահուէին, (այդ մասը Վանայ մէջ կը կոչուէր Աւանդատուն, Ծնթ. Զ.) եւ օրուան բոլոր պահերուն՝ արեւու շող մը իսկ չէր իյնար անոր նեղ ու երկար պատուհաններէն ներս» :

Գեղեցիկ էջեր են 186 – 188, ինքնապաշտպանութեան ահաւոր օրերէն:

ՋԻԹՈՒՆԻ

(6 Շար.)

(*) Լոյս կը նշանակէ մկրտութիւն, մկրտարան հոմանիշ ունի լուսարան:

ՊԱՏՈՒՈՅ ՍԵՂԱՆ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին, Պ. Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը՝

Պ. ՅԱԿՈԲ ԻՍՔԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

Գրիւնէյլի համալսարանէն վկայուելուն առթիւ Մաղխասրաս գպրութեանց (Ակ–ուէժէ էս Լէթր) :

Հայկերոյթին կրնան մասնակցիլ համակիրներ ու մտաւորականներ :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Ղեւոնդ Ղամբարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Սարգիս Աւետիսեանի (Մարսէյլ) :

Տէր եւ Տիկին Նշան Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Շահան Շահպազեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մահմուդեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Մահմուդեան, Պետիկեան, Ս. Ալէմշահ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷՕԺԷՆԻ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 28ին իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը այսօր Հինգշաբթի ժամը 15ին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 92 Ավընիւ վէնսան Անտրիէօ, Վալպարէյ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէն–Փիէռ գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Վարդուհի Դերձակեանի եւ իր զաւկին Մանուկ Դերձակեանի՝ իրենց ամուսնոյն ու հօր ընկեր Մկրտիչ Դերձակեանի մահուան առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդի, իր ամուսնոյն Տօքթ. Յ. Քիւթիւքճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեանէ :

Ստացած է նաեւ Տիկին Ա. Ղազարեանէ հազար ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Յովսէփ Սահակեանէ (Վալանսէն) մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1500 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճէլալեանէ փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Քրիստինէ Աճէմեանի մահուան առթիւ (Տրակինեան):

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, Օր. Սրբուհի Ալիքեանի եւ Պ. Յակոբ Գապազճեանի նշանախօսութեան առթիւ, ի նպաստ իր դպրոցին շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ալիքեանէ երեք հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Գապազճեանէ երեք հազար ֆրանք :

×

Նոյն ուրախ առիթով, եղած են հետեւեալ նուէրները Կրընոպլի Նոր Սերունդին Պ. Յակոբ Գապազճեան հինգ հազար ֆր, Տէր եւ Տիկ. Ալիքեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Գապազճեան երեք հազար :

Տեղական Հ. Մ. Ը. Մ.ին՝ Տէր եւ Տիկին Գապազճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ալիքեան երեք հազար ֆրանք :

Փարիզի Մշակոյթի Տան՝ Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան երեք հազար ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օդափոխութեան կայանին, փոխան հոգեհանգիստի, ոգեկոչելով Տիկին Գոհար Վտարանդիի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ :

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահը:

Կը խօսի Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կենդանի պատկեր : Պիտի երգէ Օր. Ատրինէ Պապայեան, կը նուագէ կիթառով Համբարձում Էօքսիւզեան :

Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ջութակ, արտասանութիւն, դաշնակ եւ մենախօսութիւն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խմբերգ, մեներգ եւ ուղերձ :

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին : Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մասնաւոր Լիոնէն հրաւիրուած ջութակահար ընկեր Յ. Պէպիրեան, զոյգ կիթառ Լ. Պօյաճեան եւ Ա. Ղազարեան, Կովկասեան պար Պօյաճեան եղբայրներ : Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն :

Կը հրաւիրուի Վալանսի հասարակութիւնը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խոյլուի Վերաշինաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը Զաքար Քէնտիրեանի եւ Զաքար Քըլիճեանի (Գալիֆորնիա) մահուան առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ անոնց ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, Ֆ. Կ. Խաչին, Կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ի տարածման : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տօքթ. Յ. Քիւթիւքճեանի մահուան առթիւ Պ. Յարութիւն Յարութիւնեան 2500 ֆր. կը նուիրէ Վեթ. ֆոնտին, 2500 ֆր. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Խանըմ Նաւարեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 2) Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի նորոգ հանգուցեալ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Մկրտիչ Թիւթէլեանի եւ Յարութիւն Ստեփանեանի մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Թիւթէլեան, Ստեփանեան, Խրայեան եւ Նաւարեան ընտանիքներու յիշատակին : Կը հրաւիրուին ողբացեալներու յիշատակը յարգողները :

× Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեան հազարական ֆրանք կը նուիրեն «Հայ–Բոյժ»ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, Ֆ. Կ. Խաչի կայանին եւ «Յառաջ»ի տարածման:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

×

Տէր եւ Տիկին Վաղէն Անդրէասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց նահատակ հօր՝ Տէր Արսէն քահանայի յիշատակին եւ իրենց մօր՝ երիցուհի Արմենուհիի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 1 Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ 6րդ Թաղամասի Քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Գահիրէի ձայնասփիւռէն, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երգեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation

1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ — Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄԻՐԻՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

Association des Concerts Chouteau

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ (100 Մասնակցող)

Մեներգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ ՄԷՋ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ին :

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի վարչութիւնը եւ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղի հովանաւորութեամբ, Կրան Փէնի մէջ բացուած է 1958–1959ի տարեշրջանի հայերէնի դասընթացքը :

Կը հրաւիրուին բոլոր արտացու հայրենակիցներու զաւակները, երկուշաբթի եւ ուրբաթ մինչեւ ժամը 10:

Ամսավճար 150 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Վարչական ընտրութիւն: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը սախպողական է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆԻ Հայ Նախկին Մարտիկներու (1914, 1918, 1939, 1945), Լիոնի բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընդհ. ժողովին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի նորաշէն եկեղեցիին սրահին մէջ (, (Րիւ տիւ Փանսիօնա Անկլը Րիւ Պօալօ) :

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութիւնը սախպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին 36 Րիւ տը լա Տէֆանս Իսի :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e) —

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. Տարեդարձին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, դպրապետութեամբ Պ. Յ. Հաբելեանի :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ առաւօտ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի, Րիւ Ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ:

Պիտի պատարագէ Թորգոմ քահանայ, Լիոնէն :

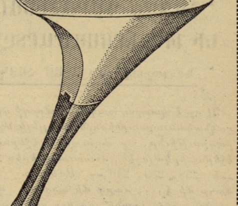

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով չինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST

(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-08

Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-37

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 31 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8333 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4134

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՆԿՈՒՆ ՊԱՇՏՊԱՆ

Վաթսունեւութ երկարաձիգ տարիներու երկար վաստակով բեռնաւոր, Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր անգամ մը եւս կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին :

Կուգայ հրապարակաւ ու բարձրաձայն յայտնելու իր հոգեւոր ծնունդին, որ հաւատարիմ կը մնայ իր սրբազան ուխտին : Ուխտ՝ ծառայելու ազգին : Որպէս զի ազատ ու անկախ հայրենիք մը ունենայ տառապած ու վտարանդի հայ ժողովուրդը :

Հազարաւոր ընտիր մտաւորական, գաղափարական, յեղափոխական գործիչներ, անհամար մարտիկներ, «ֆէտայի»ներ ու կամաւորներ անձնուիրաբար ու դիւցազնօրէն գործեցին, մարտնչեցան ու զոհուեցան իր նուիրական դրօշակին տակ, որուն վրայ կրակէ գիրերով արձանագրուած էր Մահ կամ Ազատութիւն :

Երեք տասնեակ տարիներ չբոլորած՝ 1918 Մայիս 28ին մասամբ իրականացաւ իր երազը : Հայ ժողովուրդի պատմական, պապենական, հայրենի հողերուն փոքրիկ մէկ մասին վրայ ստեղծուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Ի զուր չանցաւ ազատութեան ճամբուն վրայ թափուած արիւնը : Բոլորուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ, հայ ժողովուրդի զաւակները հերոսաբար կուրծք տալով դարաւոր ոսոխի մահացու հարուածներուն, ծնունդ տուին կորիզի մը : Ա՛յն որ կայ այսօր՝ օտար վարչաձեւի մը տակ : Ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցած է անոր սահմաններուն վրայ 38 տարիէ ի վեր :

Ուրե՞մն : Եթէ քառասուն տարի առաջ մեր արիւնով չշահէինք այդ հողամասը, այսօրուան կորիզն ալ պիտի չունենայինք :

Երէկ երկրին մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զէնք գրկած լեռ կը բարձրանար՝ յանուն ազատութեան :

Այսօր գրեթէ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր տարագիր դարձած հայ ժողովուրդի կէսին հետ՝ կանգնած է անոր կողքին՝ յանուն ազգապահպանման :

Երէկ կը կռուէր կարմիր ջարդին դէմ : Այսօր իր զէնքին թիրախ դարձուցած է սպիտակ ջարդը, որ կը սպառնայ անճխտել նոր սերունդը՝ մասնաւորաբար արեւմուտքի քաղաքակիրթ ոստաններուն մէջ :

Իր կազմակերպական հսկայ մեքենան շարժման մէջ դրած է պայքարելու համար այդ մահացու վտանգին դէմ :

Սփիւռքի բոլոր երկիրներուն մէջ իր բազմաթիւ քաղաքական օրաթերթերով, գրական - մշակութային պարբերաթերթերով, իր բազմատեսակ եւ բազմալեզու հրատարակութիւններով, իր կրթական հիմնարկութիւններով, բարեսիրական, երիտասարդական ու մարզական կազմակերպութիւններով գերագոյն ճիգեր կը թափէ՝ հայրենասիրութեան կրակը վառ պահելու համար հոգիներու մէջ :

Իբրեւ արթուն պահակ՝ կը հսկէ ազգային նուիրական աւանդութեանց վրայ : Կը մշակէ ու կը զարգացնէ Հայոց անմահ լեզուն :

Այս բոլորին հետ եւ այդ բոլորէն առաջ կը շարունակէ տէր կանգնիլ Հայկական Դատին : Ու կը հետապնդէ զայն անխորտակելի կամքով եւ անսասան հաւատքով : Անվհատ եւ առանց ընկրկելու՝ հակառակ մեծերու եւ փոքրերու, բարեկամներու եւ թշնամիներու, հարեւաններու եւ հեռաւորներու դաւաճանութեան, ուրացումներուն եւ մոռացումներուն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հաւատարիմ իր կոչումին՝ ինչպէս ամբողջ 68 տարի, այսուհետեւ ալ պիտի կանգնի հայ ժողովուրդի կողքին, իբրեւ աննկուն պաշտպանը անոր անուրանալի, արդար եւ անկորնչելի իրաւունքներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՊԱՅԹՈՒՄՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանօթ է, այսօր՝ ուրբաթ, հիւլէական եւ ջրածին փորձերը պէտք է դադրին ազատ աշխարհի թէ Խ. Միութեան մէջ : Միացեալ Նահանգները մէկ տարուան ընդհատում առաջարկելով, Հոկտեմբեր 31ին Ժընեւի մէջ ժողով գումարելու համակարծիք գտնուած էին : Բայց մինչեւ Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 30, երկու կողմերն ալ հիւլէական փորձեր կատարեցին : Աննախադէպ պայթումներ եղան Խ. Միութեան մէջ :

Հիւլէական ուժի յանձնախումբի նախագահ Մքքոն մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ ներկայիս Խ. Միութիւնը իր զօրաւորագոյն պայթումները կը կատարէ : Թօքիօյէն հասած մտահոգիչ լուրերու համաձայն խորհրդային ջրածին փորձ մը վերջերս ռատիօ - աք*թիւ ճառագայթներ յառաջ բերած է :*

Միւս կողմէ Մքքոն հաստատեց թէ այսօր, ուրբաթ, Միացեալ Նահանգները պիտի դադրեցնեն իրենց ջրածին փորձերը, եւ ամերիկացի, անգլիացի եւ խորհրդային պատուիրակներ պիտի հաւաքուին Ժընեւ, փորձերը վերջնականապէս դադրեցնելու համար համաձայնութեան եզրեր գտնելու յոյսով : Բայց եւ այնպէս, չեշտեց յանձնախումբի նախագահը, Ամերիկա շուտով պիտի վերսկսի իր փորձերը՝ եթէ Խ. Միութիւնը մերժէ համաձայնիլ :

Ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթի զինուորական մասնագէտը կը գրէ թէ ներկայիս Խ. Միութիւնը ունի երեք հազար ջրածին զէնքեր, իսկ Միացեալ Նահանգները՝ երեք անգամ աւելի, բայց, կ'աւելցնէ մասնագէտը, այդ տարբերութեան մասին կարելի չէ խօսիլ, երբ երկու կողմերն ալ ունին բաւական ռումբ՝ զիրար քարուքանդ ընելու համար ... :

Խ. Միութեան նման Միացեալ Նահանգներն ալ կը շարունակեն իրենց փորձերը. 24 ժամուան ընթացքին հինգ փորձեր եղան : Ամերիկացի մասնագէտները կ'աճապարէին՝ այս փորձաշրջանը հինգշաբթի կէս գիշերին լրացնելու համար, ինչպէս հրահանգած էր Նախագահ Այզընհաուըր : Վերջին պահուն ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ ամերիկացի գիտունները պիտի յաջողին որոշուած ժամուն վերջացնել փորձերը :

Ամերիկեան հիւլէական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Ուատսուորթ, Ժընեւ հասած է արդէն. լաւատեսական շրջանակները ժողովի գումարման համար ոչ մէկ արգելք կը տեսնեն : Անգլիա եւ Ամերիկա «միացեալ ճակատ» կազմած են եւ յայտարարեցին, թէ պատրաստ են մէկ տարուան համար դադրեցնել իրենց փորձերը : Խ. Միութիւնը կը պնդէ, թէ փորձերը վերջնականապէս պէտք է դադրին, այլապէս՝ իրենք պիտի շարունակեն :

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազատ ու անկախ ապրելու, անարգ բռնաւորին գլուխ չծռելու տենչը ծնած է հայ ժողովուրդին հետ :

Վկայ՝ մեր քերթողահայր Մովսէս Խորենացին, որ Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ Հայկ Նահապետի դիւցազնավէպով :

Մեր փառապանծ անցեալի փայլուն շրջաններուն յաջորդած են երբեմն տխուր օրեր :

Դարերու խաւարի մէջէն իրարու յաջորդող հակամարտ աշխարհակալներ քանիցս ասպատակած եւ աւրշտկած են Հայաստան աշխարհը, փորձելով իրենց երկաթեայ կրունկին տակ ճմլել Հայութիւնը :

Սակայն չեն կրցած անոր հոգիէն խլել ազատութեան հուրը : Անթեղուած կրակին մէջ անշէջ մնացած է հրաշագործ կայծը :

Բախտակից ստրուկ ժողովուրդներու ազատագրական շարժումները տասնեւին-ներորդ դարուն՝ սարսած էին բռնակալներու գահը :

Հայկական վերածնունդը սկսաւ գրականութեան ճամբով : Երազապաշտ, մաքուր գաղափարականով տոգորուած ռահվիրաներ սերմնացաններն եղան ազգայնական ոգիի : Հնչեցուցին զարթօնքի ահազանգը՝ ցնցելով եւ սթափեցնելով թմրած հոգիները :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վաթսունեւութ տարի առաջ ծնաւ հայ ժողովուրդի դարաւոր երկունքէն ու տառապանքէն՝ եւ իբրեւ վրիժառու բռունցք ցցուեցաւ բռնակալութեան դէմ : Արձագանգ տուաւ ահազանգին :

Արտաշէսի, Տիգրանի, Վարդան Մամիկոնեանի, Սասունցի Դաւիթի, Դաւիթ Բէկի եւ մեր ազատատենչ անմահ դիւցազուններուն հոգին է, որ մարմին առաւ մեր յեղափոխութեան վարիչներուն մէջ, որոնք նոր ճամբայ մը ցոյց տուին Հայութեան : Նոր դարագլուխ մը բացին Հայոց պատմութեան մէջ :

Տարին մէկ անգամ տօնելով իր «Օր»ը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հրաւիրէ տարագիր, հայրենաքաղձ Հայութիւնը իրեն հետ միասին ոգեկոչելու եւ պանծացնելու խնկելի յիշատակը այն անհամար մտաւորականներուն ու մարտիկներուն, մտքի ու բազուկի հերոսներուն, որոնք դժնդակ պայմաններու մէջ, գերագոյն անձնազոհութեամբ մարտնչեցան յանուն հայրենիքի ու քաջաբար ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ :

*Դաշնակցութեան Օր*ը հանդիսաւոր առիթ մըն է ո՛չ միայն յիշելու մեր փառապանծ անցեալն ու հերոսական մարտնչումները, որոնց սխրալի պսակումն եղաւ Հայաստանի ազատ ու անկախ Հանրապետութեան ստեղծումը, այլ եւ զօտեպնդելու տարագրութեան ծնունդ մեր նոր սերունդի երիտասարդները, որպէսզի անոնք ալ քալեն իրենց նախատակ պապերու գծած ճամբով : Շարունակեն անոնց գործը՝ հայրենասիրաբար ու անձնուիրութեամբ : Անմահ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականը, — ազատ, անկախ ու միացեալ հայրենիքի ստեղծումը :

Այս իտէալը իր մէջ կը կրէ ամէն Հայ, ո՛չ միայն Սփիւռքի, այլ, վստահ ենք, նաեւ Հայաստանի մէջ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարազատ արտայայտիչն է այդ գաղափարականին, որուն իրականացման կը ձգտի յամառօրէն իր ծնունդէն ի վեր :

Լուծուած չէ դեռ Հայկական Դատը :

Ուրացուած են Հայութեան իրաւունքները :

Դիւանագիտական սեղաններուն վրայ Հայկական Դատ չկայ այսօր :

Աշխարհի նոր ցաւեր, նոր հոգեր ունի :

Չեն փարատած սեւ, մութ ամպերը, որոնք տարիներէ ի վեր կը մթագնեն քաղաքական հորիզոնը, նոր փոթորիկի մը սպառնալիքը ցցելով :

Բազմաթիւ մեծ ու փոքր ազգեր տարիներէ ի վեր կը տառապին բռնակալութեան նիրաններուն մէջ, անհամբեր սպասելով ազատագրութեան գերագոյն ժամուն, —որ կը յուսանք թէ— պիտի չուշանայ այլեւս :

Հաւատքն ու յոյսը, մանաւանդ դիմանալու եւ յարատեւելու կամքն ու կորովը պէտք է ըլլան մեր գլխաւոր ապաւէնները՝ հասնելու համար մեր նպատակին :

Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ, անգամ մը եւս կը շեշտենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբե՛ք չէ կորսնցուցած իր անխախտ հաւատքն ու անընկճելի յոյսը :

Անսասան կամքով եւ անխորտակելի կորովով անիկա կը շարունակէ իր ճամբան, բարձր բռնած եռագոյն դրօշակը, — խորհրդանշան ազատութեան, հաւատարիմ իր հանգանակին, — Միացեալ ու Անկախ Հայաստանին :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը :

Կեցցէ՛ հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ԳԱՀՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը որոշած է անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ ...–մաներէնի թարգմանել «Գուրան»ը :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ., ինչպէս նաեւ Գ. Գ. Սեդրակ Քարեան եւ Յակոբ Տէր Յակոբեան էջմիածնէն Փարիզ վերադարձան Չորեքշաբթի գիշեր :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նուիրական գաղափարապաշտներ ու անձնուրացներ հիմը դրեցին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան մեծ եւ լուսաւոր նպատակի համար, — բոլոր միջոցներով, զինուած պայքարն էլ մէջն առած, ազատագրել արեւմտեան Հայաստանը Օսմանեան լծից եւ հանգրուան առ հանգրուան դարձնել նրան ազգային պետութիւն :

Աւելի քան կէս դար առաջ, երբ 16 – 17 տարեկան դպրոցականներս մտնում էինք կուսակցութեան մէջ, երդւում էինք լինել գաղտնապահ ու պարկեշտ մարդ եւ «Հայ Յեղափ. Դաշնակցութեան դրօշակի տակ մեր կեանքը չխնայել Հայաստանի ազատութեան համար»: Ո՞ւր էր այդ Հայաստանը: Նա՛ Երեւանում, Էջմիածնում, Կարսում կամ Ալեքսանդրապոլում չէր, այլ Արարատից ու Բարթողեան լեռներից այն կողմը, ուր փռւում էր, չքնաղ հայրենիքը :

Վանեցին կամ Մշեցին Հայաստանցիներ էին, իսկ մենք ոչ: Որի՞ մտքից կ'անցնէր, թէ հզօր ռուսական կայսրութիւնից կարելի է անջատել երկու նահանգ եւ Արաքսից ձախ կողմ եւս ունենալ սեփական հայրենիք: Մինչդեռ Բասենում, Վասպուրականում, Տարօնում ու Բարձր Հայքում Հայաստանի վերածնութիւնը թւում էր անխուսափելի: Կար 61րդ յօդուածը, Հայասէրների աշխատանքը Եւրոպայում, մեծ պետութիւնների խոստումները եւն.: Դէպքերի հարկադրանքով միայն, մղուած կովկասեան Հայերի ինքնապաշտպանութեան պահանջից՝ մեր կուսակցութիւնը դարձաւ նաեւ ցարականութեան դէմ պայքարող յեղափոխական կուսակցութիւն, մանաւանդ 1905 թուի հայ-թաթարական ընդհարումների ժամանակ, երբ ամբողջ ռուսահայութիւնը Դաշնակցութեան դրօշի տակ մտաւ ու կուսակցութիւնը մէկ – երկու տարի դարձաւ գրեթէ կառավարութիւն :

Անկախութեան շրջանում, երբ կուսակցական գործով այս կամ այն գիւղն էի գնում, կուսակցականներին ցուցակ կազմելու համար, առաջին հարցին թէ երբւանի՞ց Դաշնակցական էք, գրեթէ բոլորը միեւնոյն պատասխանն էին տալիս — 905 թուից, (սովորութիւն էր հազարը չասել): Սակայն, օրինակ Երեւանում, երբ 1905 թուի Մայիս 25ին ընդհարումները վերջ գտան մեր ջախջախիչ յաղթանակով թաթար խուժանի վրայ, կռուին մասնակցող կուսակցական հայդուկները, մի քանի օր հանգստից յետոյ, մեկնեցին «երկիր»: Դաշնակցութիւնը երբեք ընդմիջումի չդիմեց իր աշխատանքի կարեւորագոյնը յատկացնելու Արեւմտեան Հայաստանին :

×

Առաջին համաշխարհային պատերազմը — որից մի քանի ամիս առաջ Հայաստանի հարցը արդէն լուծման ճամբու վրայ էր — յարմար առիթն եղաւ երկու բռնակալութիւնների համար (թէեւ միմեանց դէմ՝ կռուի մէջ, բայց միակամ՝ Հայաստանի վերաբերմամբ), որ միլիոնաւոր անմեղ ու անզէն ժողովրդի արեան մէջ խեղդեն մեր սրբազան իտէալը, Արեւմտեան Հայաստանի հայկական պետութիւնը: Բայց մեր հորիզոնը նորից բռնկուեց հրավառ արշալոյսով: Աւեր, արցունք ու դիակներ սփռող թշնամին ջախջախուեց վերջին պահին – Սարդարապատի առջեւ ու չքացաւ: Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշը բարձրացաւ նորից առաջնորդելու մեզ դէպի վերադարձ հայրենի հողերի : Հակառակ գրեթէ անյաղթելի նիւթական դժուարութիւններին, (գաղթականութեան կուտակում, համաճարակներ, սով, թշնամական վերաբերմունք հարեւանների), ժողովուրդը լարեց իր վերջին ուժերը հասնելու մեծ նպատակին: Զէնքն ու դիւանագիտութիւնը ընթացան զուգահեռ յանուն ամբողջական Հայաստանի պետութեան: Դա մի ցնորական ցանկութիւն չէր, այլ պատերազմի ելքով ստեղծուած բացարձակ կարելիութիւն: Սուլթանական կայսրութիւնը, փռուած էր մեր դաշնակից յաղթողների առջեւ, ինչպէս սպանուած եզը առիւծների առջեւ: Բաժանբաժանը սկսուած էր: Իրաքը քեզ, Սուրիան ինձ: Առ Պաղեստինը, թող ինձ Կիլիկիան:

Հայաստանի վերաբերմամբ՝ դանդաղութիւն, ձգձգում, անվերջանալի ծխակատարութիւն: Առաքելութիւններ, բարձր կոմիսարներ, դեսպաններ, զօրավարներ ու գնդապետներ եկան ու գնացին մինչեւ որ ուշաթափուած մեր մահացու հակառակորդները վերագտան իրանք իրանց: Փաշան մարքսիստ դարձաւ ու մարքսիստը փաշայ, բայց միեւնոյն համամտութեամբ, եւ 1915 Ապրիլին, ջախջախեցին Հայաստանը :

Եթէ Միացեալ Հայաստանի ճակատագիրն արագ տնօրինուէր, դաշնակից զօրամասեր, չենք ասում Լիբանանեան քանակով (15.000 Ամերիկացի զինուոր), այլ շատ աւելի փոքրաթիւ, ուղարկուէին Երեւան, Կարին եւ Վան, ոչ քեմալական շարժում կը լինէր, ոչ Կիլիկիան կ'երթար ձեռքից եւ ոչ Պոլիսը: Կարմիր բանակը Հայաստան չէր կրնար մտնել, եթէ նա Միացեալ Հայաստան լինէր:

×

Համեմատական չափով այսօր չկայ մի ազգ ու հայրենիք, որի ազատագրական պայքարը վերջացած լինի Հայի ու Հայաստանի նման աղիտաւոր հետեւանքներով: Ահաւոր էր ջարդը, ոչնչացումը կենդանի ուժի: Բայց աւելի սարսափելին ու մորմոքողը հողի կորուստն է: Ազգերը զէնք չեն վերցնում մարդկային համբանք կորզելու համար միմեանցից, այլ հող երբեմն անխնայ վատնելով մարդկային դրամագլուխը: Ժողովուրդն առաձգական քանակ է. նա բազմանում է ու բարձրանում, հայրենիքը կամ հողը — ոչ: Աւելի քան քսան դար մեր ազգը կառչած մնաց Հայաստանի հողին, հակառակ անհամար ու զանազանաբարոյ արշաւողների: Եւ ահա մեր դարում, երբ թւում է թէ կայ միջազգային արդարութիւն, սահման չարագործութեան, յարգանք տրուած խոստումի, հանդիսաւոր կերպով Սեւրի դաշնագիր է ստորագրւում, Միացեալ Հայաստանը ճանաչւում, սահմանները գծուած, երկու տարի յետոյ դադարում է Երեխաներին զուարճացնելու համար պատմուելիք հէքեաթ: Բայց այս պատմութիւններով չի վերջանար մեր դատը: Առանց Վանանդի, Բասէնի, Վանի, Մուշի, Սասունի ու Կարինի Հայաստան չկայ: Ոչ մի Հայ չի կարող հաշտուել այն մտքի հետ, թէ Ախուրեանից եւ Արաքսից այն կողմ, մեր նախնիքների արիւնով ու քրտինքով առատօրէն թրջուած հողը ընդմիշտ պատկանում է ջարդարարին: Մենք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակիրներս, կանք ու կը մնանք յաւիտենականապէս պահանջատէր Հայաստանի: Գերեզմանի առջեւ կանգնող սերնդի ներկայացուցիչներս դնում ենք մեր այս պատգամը իբրեւ կտակ մեզ յաջորդող երիտասարդների սրտում :

×

Ո՞ր մէկը մեզնից չի հրճւում կարդալով ահեղ նաւաբեկութիւնից փրկուած հայ աշխարհի մի մասնիկի՝ Խորհ. Հայաստանի յաջողութիւններով: Թող ծաղկի նա: Չվշտանանք, երբ նրա վարիչները հայհոյում են մեզ, վարկաբեկում, սուտ ու փուտ բաներ գրում մեր մասին: Նրանք ուրիշ կերպ անել չեն կարող: Իրենց պաշտօնն են կատարում: Բայց չըկասկածենք թէ նրանց սիրտն էլ մորմոքւում է ի տես Արարատի, Անիի աւերակների, Վանանդի լեռների (որոնց թիկունքում մայր է մտնում Արարատեան դաշտի արեւը), թշնամու կրունկի տակ: Շատ ու շատ հայ համայնավարներ մարտիրոսացել են Հայաստանի համար:

Արժէք չտանք ամէն քարի որ գլորւում է խորհրդային թերթերում մեզի դէմ, այլ հրճուենք զգալով ինչ որ երբեք չի գրւում եւ պահուած է հոգիների խորքում :

Արտասահմանում էլ կան Հ. Յ. Դաշնակցութեան անիծողներ: Օ՜հ, ինչքան կ'ուզեն որ մենք մեռնենք, չքանանք: Բայց միայն... թերթերի էջերում: Դրանք նման են այն սիրահարին, որ օրիորդի անտարբերութիւնը քարսրտութիւն համարելով խնդրում է Աստծուն, որ ամէն վիշտ ու դժբախտութիւն թափէ նրա գլխին, բայց եւ աղերսում որ խնդրանքը չկատարուի: Ամէն մի Հայ, որքան էլ ոչ-Դաշնակցական, ընդունում է որ պատմական անհրաժեշտութիւն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Այդ անհրաժեշտութեան, այդ պահանջին, այդ մշտապայ կազմակերպութեան Օրն է որ տօնում ենք այսօր :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ

ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր ողորմելի հակառակորդները անսպառ եռանդ կը սպառեն, ժխտելու համար Դաշնակցութեան կատարած հրաշագործ դերը հայ ազատագրական պայքարին մէջ: Ա՛ն՝ Դաշնակցութիւնը, կ'ըսեն իրենց կիրքէն կուրացած մեր հակառակորդները, իր կազմութեան օրերէն մինչեւ այսօր կատարեալ աղէտ մը եղած է մեր ժողովուրդին: Գործակցած է միշտ Հայութեան վաւերական դահիճներու հետ՝ ապահովելու համար իր շահերը :

Երեւանի ներշնչումով եւ անմիջական ղեկավարութեամբ մեր դէմ մղուած այս աւելի քան անբարոյական պայքարին մէջ, հակադաշնակցական ճակատը, հայութեան շեշտուած միակ թշնամին կը նկատէ Դաշնակցութիւնը :

Հակառակ այս կարգի զարշելի բարբանջանքներուն սակայն, Դաշնակցութիւնը կը մնայ միշտ անսասան եւ անպարտելի :

Իր վաթսունութամեայ ընթացքին եւ ազգօգուտ գործունէութիւնը մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան բոլոր մարզերուն մէջ, ամենապերճախօս ապացոյցը՝ իր երկարատեւ գոյութիւնն է, հակառակ մեր այնքան ալեկոծ եւ ցնցող իրականութեան :

Առանց մեր ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութեան անվերապահ համակրանքին եւ վստահութեան, անկարելի է երեւակայել, որ Դաշնակցութիւնը՝ այսօր ինչպէս երէկ, կարողանար հայ կեանքին մէջ պահել իր տիրական ղեկավարողի դերը :

Կատարեալ կոյր եւ հայ իրականութեան անտեղեակ պէտք է ըլլալ, չտեսնելու համար այս ապացոյց ճշմարտութիւնները :

Ենթադրե՞լ, որ մեր հակառակորդ ճակատը անընդունակ է տեսնելու եւ հաստատելու այս տարրական ճշմարտութիւնը :

Միշտ նենգ, նեղմիտ եւ օտարէն ներշնչուած կոյրերը՝ Դաշնակցութեան մոլեգնած հակառակորդները՝ շատ լաւ գիտեն Դաշնակցութեան տեղն ու դերը մեր իրականութեան մէջ: Անոնք գիտեն նաեւ, որ այս ժողովուրդի մեծամասնութիւնը Դաշնակցութիւնը կը նկատէ իր կենսա –

ԼԱ ՐՕԶԱՆԵՐԸ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻՆ

— Տիկին կամ պարոն Լա Րօզա, ահաւասիկ ձեր փարչը, շնորհակալութիւն գինիին համար: Եւ այսքան: Ոչ աւելի, ոչ պակաս :

— Մեղք որ, — ըսի տիկնոջս, — լաւ գինի չէ, այլապէս Մր. Լա Րօզային կը գովէի անոր բուրումը, յակինթի պէս լոյսին դէմ շողացող գոյնը, հրաշալի համն ու չգիտեմ ինչը, ու գրաւի կուգամ, դրացիս փչալով, տքալով տակառը կ'առնէր ու կը բերէր մեր տունը :

Ըսի՞ թէ Մր. Լա Րօզան ալ, իր հայրենակիցներուն մեծամասնութեան պէս, ինք կը շինէր իր ու իր ընտանիքին խմելիք գինին:

Երբ օդին մէջ աշնան հոտ ու ձմեռուան հեռաւոր ոտնաձայնը ըլլար, տակառները դուրս կը հանէր գետնայարկէն ու ջուրով կը լեցնէր. կը մաքրէր, բերանը բաց՝ հովին տուած, կ'անուշցնէր ու կը սպասէր որ խաղողները քաղցրանային, թամթամէին ու կիսով չամիչ դառնային : Այն ատեն իրեն ազգական Ճիովանիի լուր կը ղրկէր որ բեռնատար ինքնաշարժովը գայ ու զինքը Տառն Թառն, Ուոշինկթըն Մարքէթ տանի խաղող գնելու : Ճիովանին կուգար իր տղուն՝ Տոմինիկին հետ, ու, Մր. Լա Րօզան ալ հետերնին առած, կ'երթային դէպի քաղաք տանող ճամբէն ու կը կորսուէին քանի մը ժամ :

Բերած խաղողին այնքան մթագոյն կ'ըլլար, որ անոր վրայ իջած ամպն անգամ չէր կրնար մեղմել պտուղին սաթի սեւութիւնը : Բուրո՜ւմն ըսես, կը բռնէր ամբողջ փողոցը:

Այդ ու յաջորդ քանի մը օրերուն, Արմաշ կամ Մուշ Սուրբ Կարապետ ուխտագնացութեան պատրաստուող հայ ընտանիքի մը տան երեւոյթը կ'առնէր Լա Րօզայենց տունը: Մտնող ելնող անպակաս կ'ըլլար. ճրագը կը վառէր մինչեւ ուշ գիշեր, Մր. Լա Րօզայի հնչեղ ձայնը հրամաններ կ'արձակէր, — կը կասկածիմ՝ հայհոյութիւններով կէտադրուած հրամաններ, — ու Տիկին Լա Րօզայի խոհանոցէն, խորոտիկներու եւ օճախին մաղ մաղ կրակին վրայ պրճտալով եփուող սբագեթթի սօսին բուրումը դուրս կուգար :

Ու երբ առաւօտ մը Մր. Լա Րօզա քամուած թթու խաղողին կուտերն ու մորթը տքալով դուրս բերէր պարտէզ՝ թուզի ծառին տակ իբրեւ պարարտացուցիչ ցրուելու, կը հասկնայինք որ տակառները լեցուած էին: Իրաւ ալ, օր մը երկուք վերջ, Մր. Լա Րօզան կը հաստատէր մեր ենթադրութիւնը, աւետելով թէ «հիմա որ գինին դրաւ, կրնայ հանդիստ սրտով ձմրան ածուխը ապսպրել»:

— Աւելի ապահով չէ՞ որ նախ ածուխը ապսպրես, վերջը՝ գինին, — հարցուցի օր մը :

Ապշած երեսիս նայեցաւ : Բերանը բացաւ որ բան մը ըսէ, բայց գլուխը շարժեց ու միտքը փոխեց : Իր դէմքի արտայայտութենէն կրցի հետեւցնել որ կը խորհէր.

— Այսքան ալ յիմար հարցում... Այսքան ալ աներեւակայելի ապուշութիւն...

×

Ճօզէֆի, իր մեծ տղուն նշանտուքին առթիւ էր, որ կիրակի մը մեզ ճաշի հրաւիրեցին իրենց տունը: Այր ու կին եկան հրաւէրը միասին բերելով: Այս առթիւ Մր. Լա Րօզա ածիլուեր ու կոճկեր էր շապիկին կոճակները: Նոյնիսկ անոնք որոնք իր խոշոր ու կլոր փորին վրայ շարուած էին: Փուշի վրայ նստածի պէս, կէս մը նստաւ բազմոցի ծայրին ու ձեռքերուն ափերը ուղիղ վար դրած ծունկերուն վրայ, սպասեց որ կինը խօսքը բանայ :

— Դուրսէն մարդ պիտի չունենանք. ճիշդ մենք ու մերոնք, մեր մօտաւոր ազգականները միայն, Ճիովանին, Տոմինիկը, Տի Փրէման, տալս, ներս, քոյրս ու քրոջս զաւակները, տէքզօ՛լ, աւարտեցան :

— Մենք ո՞ւրկէ ուր տեղ ունինք անոնց կարգին, — հարցուցի ես ժպտելով:

— Ա՜... հոտ կեցիր, — միջամտեց Մր. Լա Րօզան, լաւ դրացին ազգականէն աւելի մօտ է, գլուխնիս որ ցաւի, ազգականի վազելէ առաջ դրացին կը վազենք:

— Գլուխդ որ ցաւի, տղադ բժիշկ է. ալ ինչո՞ւ մեզի պիտի վազես, — ըսի ես ժպտելով :

Մր. Լա Րօզան յուսահատօրէն նայեցաւ իր կնոջ ու իր կապոյտ – կանաչ աչքերուն մէջ տեսայ կրկնութիւնը ճիշդ այն արտայայտութեան, երբ յիմար հարցումով ուզեր էի գինիի ու ածուխի գնման յաջորդականութեան կարգը խախտել :

— Փօլ, մի յուսահատիր այդպէս, չե՞ս տեսներ որ պարոնը կատակ կ'ընէ: Տիկին Լա Րօզան էր:

Փօլ Լա Րօզան ուրախ ժպտեցաւ ու իր աչքերուն անկիւնները կիսով ծալուած հովահարներու նմանեցան :

— Փօլը շատ երջանիկ է մօտաւոր այս ամուսնութենով, — շարունակեց Տիկ. Լա Րօզա, — հարսնցունիս իտալական ծնունդ ունի եւ գիտէ մեր լեզուն :

Փօլ, որ գիտցած քիչ մը անգլերէնը, իտալական քերականութիւնով կը խօսէր, իր ժպիտով ստորագծեց այդ երջանկութիւնը :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(2 Շար.)

կան չահերու արթուն պահակը :

Արուեստական քարոզչութեամբ չէր որ ստեղծուեցաւ այս հաւատքը : Եւ ոչ ալ կեղծ ու քօղարկուած խոստումներով :

Այս հաւատքը ծնունդ առաւ մեր մօտաւոր անցեալի պատմութենէն : Հայ ազատագրական պայքարին մէջ Դաշնակցութեան մատուցած անսահման զոհաբերութենէն :

Ինքնաձանաչման պայծառ լոյսին տակ քննելով դէպքերն ու իրողութիւնները, ազատատենչ հայութիւնը միշտ հպարտութեամբ եւ պարծանքով կը յիշէ Դաշնակցութեան իրական մեծութիւնը :

Հայը իր խիկ բնաշխարհին մէջ, դատապարտուած էր մահուան :

Շրջապատուած ներքին եւ արտաքին հզօր թշնամիներէ, ան՝ ապաւինած էր պօթքին եւ ճակատագրական համակերպումին :

Սարսուռ, հլու հնազանդ, զրկուած անհատական եւ ազգային ինքնաւորութեան արդար զգացումէն, իր կենդանական ոգորմելի գոյութիւնն իսկ պահելու անկարող Հայը, «հրաշքով» մը միայն պիտի խուսափէր իրեն սահմանուած ողբալի ճակատագրէն :

Նենգ, եսասէր եւ խարդախ դիւանագիտական աշխարհի խոստացած «հրաշքը», սուղի եւ ոգբի մեր աշխարհին մէջ՝ կը մնար միշտ անիրականալի երազ :

Քրիստոնէական «գութն ու գգացում»ը՝ կը մնան միշտ հեռու եւ անհաղորդ Հայոց աշխարհին :

Այս ողբալի իրականութեան դէմ ընդվզող ուժերու մէջ Դաշնակցութիւնը եղաւ գլխաւոր մարտնչողը, ղեկավարն ու առաջնորդը :

Ճակատագրապաշտ եւ բռնաւորի կամքին հլու հնազանդ Հայը՝ աստիճանաբար դարձաւ ըմբոստ եւ կռուող : Ան սկսաւ հաւատալ իր բազուկի ուժին, զէնքի պայքարի հրաշագործութեան :

Երեսուն տարուան ընթացքին կերպարանափոխուեցաւ Հայոց աշխարհը :

Դաշնակցութիւնը հսկայական նուաճումներ կատարեց այդ երեսուն տարիներուն :

Ազատ եւ անկախ Հայաստանի ստեղծումը, անկարելի երազ մը պիտի դառնար՝ առանց Դաշնակցութեան եւ իր կատարած այդ նուաճումներուն :

Դաշնակցութեան գաղափարներու, իր անսպառ եւ գերագոյն զոհաբերութեան գնով էր, որ Հայը ոչ միայն չփոշիացաւ, ընդհակառակն դարձաւ պետական ազգ :

Դաշնակցութեան անուղղելի հակառակորդները չեն ուզեր խոստովանիլ այս իրողութիւնը :

Ինչ փոյթ :

Դաշնակցութիւնը կը քալէ իր ճամբով : Կը շարունակէ իր պայքարը բոլոր ճակատներու վրայ, եւ իր ամէն գոյնի հակառակորդներուն դէմ :

Թէեւ վաթսունութ տարեկան, ան կը մնայ միշտ երիտասարդ եւ կայտառ :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՆԱ Կ'ԱՊՐԻ

Հակառակորդ տարրերը, մասնաւորապէս բոլշեւիկեան հայկական հատուածը մոլեգին պայքար են մղում Դաշնակցութեան դէմ :

Նրանք՝ մամուլով, «գեղեցիկ» գրականութեամբ, հրապարակային ելոյթներով խարազանում են Դաշնակցութիւնը եւ նրա անվերապահ համակիրները՝ ապատատենչ Հայութիւնը, այն ամբաստանութեամբ թէ Դաշնակցութիւնը «յետադիմական», «մանր – բուրժուական», «հակահայաստանեան» մի հաւաքականութիւն է : Դաշնակցութիւնը իբր թէ դէմ է հայկական վերելքին, թէ նա դաւադրում է հայրենիքի դէմ, գործակցելով անգամ Թուրքի, դարաւոր մեր թշնամիի հետ : Նրանց ձայնակցում են նաեւ անողնաշար մի շարք մտաւորականներ, երէկ ջերմ համակիրներ Դաշնակցութեան, այսօր « ընդդիմադիր », վաղը համակերպական :

Ակնրախօրէն հարց է ծագում թէ ինչպէ՞ս կարող է հայութեան մի հոծ զանգուածը դաւադրել Հայութեան մէկ ուրիշ հատուածի դէմ : Անհատները կարող են սայթաքել, հոգիով սնանկ լինել, դառնալ նիւթին գերի, խաբուել թշնամի խոստումներից, սակայն մի ամբողջ հատուած, մանաւանդ մի հատուած, որ ամբողջ իր կեանքը, կազմակերպութեան, անդամները տասնեակ տարիներ ողջակիզել է Հայաստանի ազատագրութեան սեղանի առջեւ, ինչպէ՞ս կարող է իր հանգստաւէտ կեանքը ձգած, հարիւր հազարաւորներով սրբազան խենթութեամբ կամովին զոհուել, որ ապրի Հայաստանը, որ հայ ժողովուրդը ազատուի գերութիւնից, դառնայ ազատ ու անկախ երկիր, արդարութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքների հիման վրայ, պիտի դաւաճանի իր ժողովուրդին : Մի հատուած որ չուրջ եօթը տասնեակ տարիների ամբողջ իր եռանդն ու կորովը երեւան է բերել կազմակերպելու հայկական անկախ պետութիւնը, ստեղծելու հայկական մըշակոյթ, հոգեկան ոգորումներով մի նոր Հայութիւն, կարող է դաւադրել իր հարազատ ժողովուրդի դէմ, որուն հարազատ զաւակն է : Անշուշտ անհեթեթութիւն է այդ : Հակառակորդ տարրերը, եթէ՛ չասենք Հայութեան իրական թշնամիները՝ ռամկավարները, ուղեկորոյս հնչակեանները, բոլշեւիկները թերագնահատում են Հայութեան իրական գիրքորոշումը :

Օգտուելով օտար ուժերի ժամանակաւոր յաղթանակից մեր երկրի մէջ, սանձարձակ զոռում են, մարդկային իրենց տկարութիւնները ծածկելու համար :

Ի՞նչ է եղել ռամկավարութիւնը երէկ եւ ի՞նչ է այսօր : Ոչինչ : Ահա թէ ինչու չի հանդուրժում Դաշնակցութեանը, որովհետեւ նա համակ զոհաբերութիւն է, նուիրուածների մի բանակ :

Ի՞նչ են Հնչակեանները, այդ մնացորդները «Մայր կուսակցութեան » : Շուրջ յիսուն տարի բաժանուած մի քանի հատուածների, ճամբաները կորցրած, առանց գաղափարական նպատակէտի, չեն մարսում Դաշնակցութիւնը, որ իր գաղափարականով, գործելու եռանդով, զոհաբերութեան ոգիով եղաւ աւելի բարձր, աւելի մեծ քան «Մայր կուսակցութիւնը» : Ուղիները կորցրած նրանք իրենք էլ չգիտեն թէ ինչ են ուզում, մի մասը բոլշեւիկների հետ է, մի ուրիշը ռամկավարների, միւսները դէմ երկուսին էլ եւ սակայն բոլորը միասին՝ դէմ Դաշնակցութեան : Ողորմելի կազմակերպութիւն, որ թոյնից բացի ոչինչ ունի ժառանգած «Մայր կուսակցութիւնից » :

Ովքե՞ր են բոլշեւիկները, Հայութեան ծոցից ծնած, սակայն օտարի քմայքին գերի, օտարին երկրպագու : Ի՞նչ կայ հայկական նրանց գործունէութեան մէջ, առէք «սովետ» բառը նրանց մտքի չսեմարանից, կը վերջանայ նրանց գործունէութիւնը Հայութեան համար : Հայութիւնը նրանց համար նպատակ չէ, Հայաստանը փորձադաշտ է : Կայ «սովետ»ական գործ, նրանք կը ծառայեն այդ գաղափարին, վերացրէք «սովետ»ը, դուք կը տեսնէք, որ նրանք դէմ են եւ հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին :

Կը յիշենք բոլորս 1918 – 20 թուականները, Հայաստանը անկախ էր, բոլշեւիկի համար նա զաղթավայր էր օտարին, թէեւ մեր երկրի մէջ գրեթէ օտարներ չկային, իսկ այսօր երբ օտարն ամուր նըստած է մեր երկրի մէջ՝ «անկախ» է ան, նոյն երեւոյթը չէ նաեւ արտահայաստանում, այն տարրերը որոնք կամակատարներն են բոլշեւիկ կուսակցութեան, նրանք հարազատ տարրեր են, մնացեալ Հայութիւնը թշնամի է, անհարազատ, հակայեղափոխական, մինչեւ իսկ ֆաշիստ :

Քառասուն տարուայ իր գործունէութեամբ բոլշեւիզմը չկարողացաւ արմատախիլ անել Դաշնակցութիւնը Հայութեան ծոցից, հակառակ բազմաթիւ փորձերին «Լիկվիդացիայի» ենթարկելու, հակառակ աքսորների, գնդակահարութիւնների, հակառակ ճիզուիտական իրենց քարոզչութեան : Դաշնակցութիւնը ամուր նստած մնաց Հայութեան հոգիի մէջ :

Կարդացէք խորհրդային գրականութիւնը : Նրանց կարեւոր գրողները՝ Ս. Զօրեան Արազամանեան, Գ. Բորեան, Ս. Սարգիսեան, Ա. Գուլակեան եւ շատ ուրիշներ, քառասուն տարի յետոյ իսկ չեն կարողացել ազատուել Դաշնակցութեան շուքից, նա մղձաւանջի պէս տանջում է իրենց : Խօսում են, գրում են Դաշնակցութեան դէմ, սակայն նա անսասան կանգուն է, կայ եւ կը մնայ :

Դաշնակցութիւնը մարմնացումն ու խըտացումն է Հայութեան տենչանքների :

Դաշնակցութիւնը ուզում է, որ Հայաստանը լինի ազատ, անկախ, նաեւ միացեալ : Նա ուզում է ստեղծել հասարակական այնպիսի կարգեր, ուր չլինի շահագործող ու շահագործուող : Նա ցանկանում է ժողովրդավար կարգեր : Նա ուզում է հայկական ուրոյն մշակոյթ, զարգացած իր բոլոր ելեւէջներով :

Նա ցանկանում է եղբայրութիւն բոլոր ժողովուրդների՝ արդարութեան եւ հաւասարութեան գետնի վրայ : Նա դէմ է բոլոր տեսակի բռնութեանց, նաեւ խնամակալութեան :

Այդ գաղափարների իրականացման համար Դաշնակցութիւնը կ'ապրի Հայութեան հոգիի մէջ, միշտ կենդանի, միշտ վառ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

Կը յայտարարենք ամենայն վճռակամութեամբ .—

Եթէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունենար, պէտք էր ստեղծել անմիջապէս, ամրապնդելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները օտարութեան մէջ :

Աւելի քան երբեք պէտք ունինք այդ ուժին, թէ՛ ազգային – քաղաքական ճակատին վրայ, եւ թէ մշակոյթի անդաստանին մէջ :

Չենք արհամարհեր որեւէ ազգային կազմակերպութիւն որ կը գործէ տարագիր բազմութեանց բարիքին համար :

Ներքին կազմակերպութեան ամէնէն համեստ օղակն ալ իր տեղն ու դերն ունի, ներկայ պարագաներուն մէջ :

Բայց թող չափազանցութիւն չհամարուի՝ եթէ անփոխարինելի կը նկատենք Դաշնակցութիւնը, թէ՛ տեսականօրէն եւ թէ գործնապէս :

Հ.

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, Ազգ. Տան մէջ իր նոր դրասենեակին բացման առիթով, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 25ին, գինեձօն մը կազմակերպած էր, իր բարեկամներուն եւ համակիրներուն համար :

Եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ, ընտրեալ հասարակութիւն մը խմբուած էր Շամփանեի բաժակներուն շուրջ : Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Ֆրանսայի Սպանիացիներու Արք.ը՝ Ռիվիէր, Գեր. Պրէսօլ, Պր. Կալլան՝ ԻՆներորդ թաղամասի քաղաքապետը, Տիկ. Տը Պրէ, Տէր և Տիկին Փօլ Տիւ Վէու, Տէր եւ Տիկին Ֆէյտի, գնդ. Փոլի եւ ուրիշներ, հայ թէ օտար :

Բարեգալուստի ճառ մը խօսեցաւ միութեան եռանդուն նախագահը՝ Վահրամ Պարկիրճեան, շեշտելով թէ քառասուն տարուան անցեալ մը ունեցող նախկին ռազմիկներու այս կազմակերպութիւնը, շնորհիւ իր բարեկամներու ցուցաբերած անվերապահ աջակցութեան, իր լաւագոյնը ըրաւ՝ աշխատելով մեր գաղութին եւ Ֆրանսայի համար : Վ. Պարկիրճեան իր խօսքը վերջացուց, ըսելով. — «Բարձրացնենք գաւաթները՝ մեր գաղութին պահպանութեան եւ Ֆրանսայի կենացը, որուն փառքին համար կռուեցանք եւ տառապեցանք, որուն կոչին պատասխանելու համար միշտ պատրաստ ենք » :

Միութեան պատուակալ նախագահ Գ. Մոմճեանի տուած կարգ մը տեղեկութիւններէն ետք ընդունելութիւնը վերջ գտաւ :

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Չանչուր խօսք՝ մեր նանոթում է :

Աչքի զարնող պատկերոտ բացատրութիւններէն է հետեւեալը, էջ 176.— « ... Դէպի Բերդի Թաղը քաշուող ժողովուրդին հետ, արագօրէն կը յառաջանար եւ հրդեհը, կրակէ մանգաղի մը բերնին պէս փշալով կը վազէր դէպի վեր : Ծուխը պատած էր թաղերն ու երկինքը : Արեւը գեղին էր, տաք : Մեր շնչած օդը մոխիրի համ ունէր :

Հապա միւսնե՞րը . — « Վախը լքած է մեզ »..., էջ 317 : Կամ՝ «Վախը ինքն էր որ կը վախնար» մեր հերոսէն, էջ 310 : Այդ զարհուրանքի օրերէն մէկը՝ հրաշքով՝ ճամբայ կը բանայ «ծպտուած արար»ի մը, էջ 314 : Ո՞վ կ'ուզէք որ ըլլայ ան .— Կարնոյ Սանասարեան Վարժարանի կարեւոր ուսուցիչներէն՝ Փրօֆ. Աստուածատուր Խաչատուրեանը, որ կը յաջողի ինքզինքը նետել Արաքսէն անդին, եւ այդ յաջողութեան կը պարտինք «Սեպագրական Հայոց Պատմութիւն» հոյակապ երկը :

Աշխարհական քաջերուն քովն ի վեր՝ ահա հոգեւորականն ալ, էջ 357, Վաղինակ Ծ. Վրդ. Թորիկեան : «Շրջանները կ'այցելէր իր աշխէտ ձիուն վրայ բազմած, եւ բազմահարուածը՝ սէեմին տակ» : Եթէ մեր ամէն կրօնաւորները, Խրիմեան Հայրիկէն մինչեւ յետին քահանան, Թորիկեաններ ըլլային, գազան ախրապետութեան մը ներքեւ, արդեօ՞ք կը կասկածիք թէ՝ «Թուղթէ շերեփ»ին ընել չկրցածը պիտի չկրնար ընել պողպատէ շերեփը :

Կամքի ինչ գերահզօր պողպատ, Արմենակ Գարակէօզեան : Ծաղիկ երիտասարդ, որ բանտին մէջ, անասելի չարչարանքներու տակ, յեղափոխական կազմին գաղտնիքները չյայտնելու որոշումով, իր խուցին կանթեղին իւղովը, իր մարմինն օծելով, կը հրկիզէ իր մարմինը (էջ 386) : Եւ որուն վրայ՝ Սիամանթոյի « Կամքի մէջ Դիւցազն» քերթուածէն աւելի հզօրը պիտի կարենար երգել մանաւանդ Դանիէլ Վարուժան :

Թող կարդան ամէնքը, Հայն ու օտարը, քրիստոնեայ, մովսիսական, պուտտայական թէ իսլամ, էջ 393 – 397, Տէօվլէթեան «Ղուկաս Աղբար» անդրադէտ բայց ճշմարիտ մարդ ու հերոս Գարահիսարցիին կարճ կենսագիծը, որ պէտք է տեսնեն թէ հայ փետային ինչպէ՛ս գիտցած է ոչ միայն պատժել իր թշնամին, այլեւ պաշտպանել անոր կնոջ պատիւը :

Թող կարդան Մկրտիչ Գաղանճեանի ականատես պատանիի ահասարսուռ վերյիշումները, էջ 294 – 301 :

Կարդացէք ամէնքդ ու տեսէք ճակատագիրը Հայուն .— «Ոչ հող ունինք՝ վրան ապրելու, ոչ ալ մեռնելէ վերջ՝ մէջը թաղուելու » (էջ 244) : Վասնզի, ինչպէս բիւրաւոր տարագրեալ հայորդիներուն մարմինները մնացին անթաղ, անգերեզման, անտապան, այնպէս ալ «Սեւ օր մը...»՝ Շապին Գարահիսարի առիւծները մէկ առ մէկ, քով քովի կամ առդ անդ, ինկան զէն ի ձեռին, ազգի, ընտանիքի ու մարդու պատիւը պաշտպանելով մինչեւ վերջին շունչ (էջ 94 եւ 257–258) :

Զարմանալի կերպով երբ Շապին Գարահիսարի ափ մը առիւծները կը մարտնչէին, անարդ տիրապետին յետին դաւադրումներուն դէմ, արձակելով իրենց առաջին գնդակը Յունիս 3ին (էջ 154), անկէ ճիշդ ամիս մը առաջ, Մայիս 3ին անկախութեան առաջին դրօշակը կը ծածանէր Վանայ Բերդաժայռին գլուխը, երեսուն օրուայ հերոսական կռիւներէ յետոյ, յաղթապանծ : Պատմական անջնջելի թուական : Եօթը հարիւր տարուան ստրկութեան շղթան կտոր – կտոր ըրած Հայ Ազգը կը գրէր իր ազատութեան նոր էջը :

— « Թող ապրին մեր բոլոր հերոսամարտերու կերտիչներուն յիշատակն ու յաղթանակը, որոնք այսօրուայ հայրենիքին հիմը դրին (էջ 318)» :

Վերջացնելով՝ հաստատենք որ, հերոսական փոքրիկ հայ Շապին Գարահիսարը, անհաւատալի թիւով մեծ դէմքեր է տուած մեր ազգին .— Զօրավար Անդրանիկ, Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Գաբիկ Օզանեան, Թորոս Թորամանեան, Վահան Հիւսիսեան, Ղուկաս Աղբար, Գրիգոր Վահունի (Գասպարեան), Անչէն Կարոտունի (Արզումանեան), Յարութիւն Շահրիկեան, Հայկ – Արամ Քիպարեան, Բժշկ. Երուանդ Խաթանասեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Միրիճան Օզանեան, Լեւոն Մօզեան, Յակոբ Կարմիրեան, դեռ ուրիշներ, եւ Հերոսամարտին աւագ խմբագիրը Արամ Հայկազն :

ՉԻԹՈՒՆԻ

(7 վերջ)

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Յովհաննէս ԻԳ. տառջին պատգամը տուաւ աշխարհի լատիններէն: Այս ընտ-րութեան առթիւ ամէնէն անվերապահ համակրանքը եւ խանդավառութիւնը ցոյց կուտայ ֆրանսական մամուլը: Արդէն ծանօթ է որ Ֆրանսացի կարդինալներուն «թեկնածուն» էր Կարդինալ Ռոնքալլի եւ Տէյլի Էքսփրէս *կը գրէ .— Տը Կոլ ուրախացած պէտք է ըլլայ, ֆրանսացի կարդինալները յաղթեցին Իտալացիներուն: Գերմանական մամուլը կը շեշտէ սակայն թէ մեծ և կարող Պապի մը վախճանումէն ետք, առժամեայ կարգադրութիւն մըփնտռեցին կարդինալները եւ* Տէր Միթակ *կը գրէ .— Այնքան մեծ պապէ մը ետք, զօրաւոր եւ անկախ, ուզեցին տկար մը »:*

Օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 4ին:

ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ՝ 1958*ի Նոպէլեան մրցանակը ստացած խորհրդային գրողը, բռնադատուեցաւ մերժել իրեն յատկացուած մրցանակը եւ Սթոքհոլմ հեռագրեց՝ թէ իր ապրած միջավայրին մէջ այդ մրցանակին տրուած մեկնաբանութիւնը կը ստիպէ զինք որ մերժէ: Մինչեւ Դեկտ.* 10 *ժամանակ տրուեցաւ իրեն, որ մտածէ, բայց Փասթերնաք հեռագրեց, թէ հարկ չկար, եւ ինք կը մերժէր մրցանակը՝ առանց.. ճնշումի մը ենթարկուելու: Ինչպէս գրած էինք, այս մրցանակը շատ սուղ արժեց ռուս գրողին, որ շնորհագրկուեցաւ ու երկու օրէ ի վեր իր տունը կը գտնուի ոստիկաններու հսկողութեան ներքեւ– Բողոքի բազմաթիւ հեռագիրներ կը գրկուին Մոսկուա, ազատ աշխարհի գրողները մտահոգ են իրենց պաշտօնակցին ճակատագրով, իսկ անգլիական մամուլը կը գրէ .— Փասթերնաք հերոս մըն է.*

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ բանակը գրաւած է բոլոր կեդրոնները եւ կ՚աշխատի վերջին պատնէշները քանդել ու ժողովուրդը զինաթափել: Ներքին Նախարար Էտտէ՝ Գր– շերները անձնապէս կը մասնակցի խուզարկութեանց եւ յայտարարեց թէ հակառակ արդիւնքին՝ բազմաթիւ մարդիկ տակաւին զէնք կը կրեն :

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Կիպրոսի շուրջ երեքներու ժողով մը գումարելու Սփաքի ճիգերը ի զերեւ ելած են, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ բռնած դիրքին հետեւանքով: Յունաստան դիմեց ՄԱԿին՝ հարցը կարգադրելու համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30*ին հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի բազմավաստակ*

ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՔԻԼԻՐՃԵԱՆԻ

հոգւոյն համար Ս. Խաչ եկեղեցին, 10*պիս* Րիւ Թուէն:

×

Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց նահատակ հօր՝ Տէր Արսէն քահանայի յիշատակին եւ իրենց մօր՝ երիցուհի Արմենուհիի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Սերովբէ Սերովբեան կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի 2 *Նոյեմբեր, յետ Ս. Պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր հօր* Յակոբ Սերովբեանի, *ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն .—*

Յովսէփ եւ Թագուհի Քէօլէյեանի, Նազարէթ, Էպրուհի եւ Մանուկ Ժամկոչեանի, Հայկ Խորէնեանի, Գալուստ Քէօլէյեանի, եւ Տիկին Իսկուհի Գասպարեանի:

Անոնց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Լիւսի, Լօժէնի, Մառի, Լուսար եւ Յակոբ (Սալմաստեան եւ Բոլատ) կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ԲՈԼԱՏԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները :

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահը:

Կը խօսի Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կենդանի պատկեր : Պիտի երգէ Օր. Ատրինէ Պապայեան, *կը նուագէ կիթառով* Համբարձում Խօխիկեան :

Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ջութակ, արտասանութիւն, դաշնակ եւ մենախօսութիւն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խմբերգ, մեներգ եւ ուղերձ :

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ ժամը 20·30*ին : Քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ :*

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մասնաւոր Լիոնէն հրաւիրուած ջութակահար ընկեր Յ. Պէպիրեան, *զոյգ կիթառ* Լ. Պօյաճեան *եւ* Ա. Ղազարեան, *Կովկասեան պար* Պօյաճեան *եղբայրներ : Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն :*

Կը հրաւիրուի Վալանսի հասարակութիւնը :

ՊԱՏՈՒՈՅ ՍԵՂԱՆ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին, Պ. Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը՝

Պ. ՅԱԿՈԲ ԻՍՔԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

Պրիւսէլի համալսարանէն վկայուելուն առթիւ Մագիստրոս գիրութեանց (Ակուէժէ էս Լէթր) :

Հացկերոյթին կրնան մասնակցիլ համակիրներ ու մտաւորականներ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պոստոյի Մուրատ խումբը եւ Ֆ. Կ. Խաչի Պոստոյի մասնաճիւղը, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի, իր ամուսնոյն Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւքեանի *մահուան առթիւ :*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Նալպանտեան եւ Միհրդատ Ալիքսանեան 1500ական ֆրանք կը նուիրեն Պանեէոյի -Քաշանի դպրոցին Փրափիոն Սարեանի մահուան առթիւ :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ: *Կարեւոր օրակարգ:*

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20·30*ին: Կարեւոր օրակարգ :*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Վարչական ընտրութիւն: Բացականները նկատի կ՚առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21*ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը ստիպողական է :*

ԼԻՈՆԻ Հայ Նախկին Մարտիկներու (1914, 1918, 1939, 1945), *Լիոնի բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընդհ. ժողովին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի Նորաշէն եկեղեցիին սրահին մէջ(,* (Րիւ տիւ Փանսիօնա Անկլը Րիւ Պօալօ):

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին 36 Րիւ տը լա Տէֆանս *: Իսի :*

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ ԵՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԼԲԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (*մեներգ եւ զուգերգ*) *Գահիրէի ձայնասփիւռէն,* եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԻՒԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երրեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation

1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ *Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄՐԻՆԵԱՆ*

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած **ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ**

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

Association des Concerts Chouteau

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ (100 Մասնակցող)

Մեներգ՝ **ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ**

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐԻՆ ՄԷՋ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ**

Տոմսերու համար դիմել՝ « Յառաջ »ին :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

1. Banc de finissage
2) Machine black
3) Machine gravureuse
4) Formes et enportepièce
5) 3 moteurs électriques 1CV
6) Singer pour tissage 31 K.18

Դիմել գրասենեակ «Յառաջ»ին :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՉՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու: Ասօսիասիօն փլիօթէքնիք, *ճանչցուած իբրեւ օգտակար ձեռնարկ, իր ուսուցման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան: Կ՚ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն: Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՄՍԱՐԱԿԱՆ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բայց հայերէնի ճիւղէն, խալերէնի եւ գերմաներէնի:*

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկտեմբեր 15*էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը* (19 – 21):

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 *ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերային նիւթեր եւն.: Փափաքողներուն ծրագիրը ձրի կը տրուի :*

Դիմել՝

Association Philotechnique

47, Rue Saint André des Arts

(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն):

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, *Երկուշաբթի* 18·20, *Հեռաձայն* Տանթօն 48·28, 44·14: *Հայերէնի, խալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գամսարականի,* 8 րիւ Նօթր Տամ տը Լօռէթ՝

Որբանոցի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հասցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի շրջանի հայկական դպրոցներու դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Նոյեմբեր երեքէն սկսեալ:

Ս. Անթուան դպրոցի դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9*էն մինչեւ* 12, *իսկ միւս դպրոցներու դասերը կը սկսին նախընթաց տարիներու կիրարկուած սկզբունքներով:*

Պատասխանատու վարիչ եւ ուսուցիչ՝

ԹՐԱԳՕՇ

Բեմական յատկութիւններ ունեցող աշակերտները մաս պիտի կազմեն ֆրանսական ներկայացումի մը հայկական բաժնին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ առաւօտ, Ամենայն Սրբոց. տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի, Րիւ Ժէ Սէն Լուի *սրահին մէջ:*

Պիտի պատարագէ Թորգոմ քահանայ, *Լիոնէն :*

AU BEAU NOYER

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ
ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-33

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)